

A. MANUTII
INSTITUT.
GRAMMATIC
BIBLIOTECA NAZIONALE CENTRALE - FIRENZE
RACCOLTA NENCINI
ALDINI
II
2
49

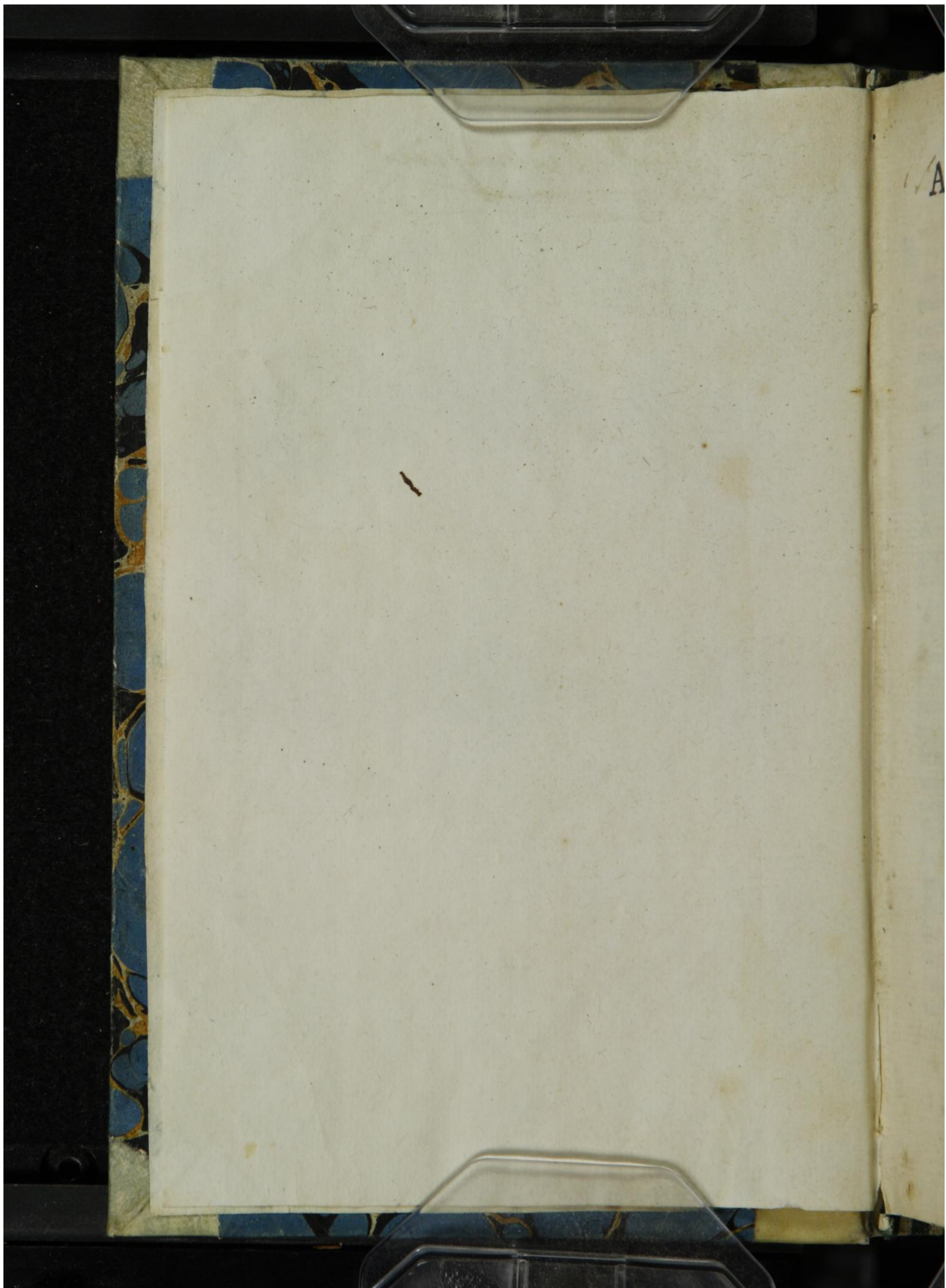

Ex Libris Joannis Nencini
1874

Ant.o Pietro Gini

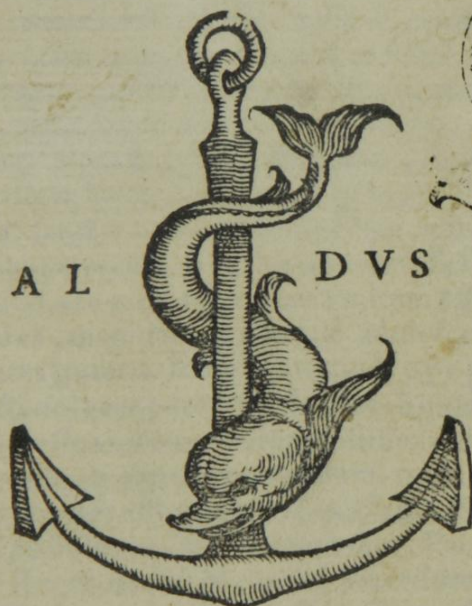

ALDI MANVTII PII ROMANI

Grammaticarum institutionum libri IIII.

VENETIIS, M D LXI.

Apud Paulum Manutium, Aldi F.

Aldus Pius Manutius Romanus litterarii ludi magiſtris S. P. D.

RVDIMENTA Grammatices Latinæ linguæ, a nobis olim compoſita, optimum factu exiſtimaui, ad uos iuuentutis moderatores, & morum magiſtros legenda committere: non, quia putarem indigere uos lucubratiunculis noſtris (quanquam dicere ſolebat Plinius, nullum eſſe librum tam malum, qui non aliqua parte prodeſſet) ſed potius, ut, ſi quid erratum fuerit (homines enim ſumus) caſtigaretis, meq. de erratis omnibus amice admoneretis. tum, ut quod fieri a uobis uelim erudiendis, inſtituendisq. pueris (quandoquidem id illis ualde profuturum arbitrabar) uos rogarem: primum ut memineritis oportere uos eorum, quos accepiſtis inſtituendos ſic ſatagere, ut ſimul & docti fiant, & ſanctis imbuantur moribus. quia, Quo ſemel eſt imbuta recens ſeruabit odorem Teſta diu. ATQVE adeo a teneris aſſueſcere multum eſt. Nec ſolum rectores, magiſtrosq. uos eſſe adoleſcentium, ſed & parentes putetis. ſcitis enim illud, QVI præceptorem ſancti uoluere parentis eſſe loco. Equidem bonos, malos ue eſſe tantum referre exiſtimo, ut auſim dicere bonorum, malorumq. omnium, quæ ubique terrarum fiunt, uos eſſe potisſimā cauſſam. Nam iuriſconſulti, philoſophi, rectores urbium, Principes, Ducesq. ac Reges, necnō Monachi, Sacerdotes, Epiſcopi, Cardinales, ipſiq. ſummi Pontifices, & denique, quicunque uel ſolas litterarum notas tenēt, ſub diſciplina olim ueſtra fuere paruuli, a uobis inſtituti ſunt, uirtus ueſtra, uitium ue, eorum profuit, aut nocuit moribus: tantum ualet longa conſuetudo, ut ſi cum ſancto diu uixeris, ſanctus futurus ſis: ſi cum peruerſo, peruertaris. Siquidem (ut inquit Fabius) Leonides, Alexandri pædagogus, quibuſdam eum uitiis

 imbuit,

imbuit,quæ robuſtum quoque & maximum regem ab illa inſtitutione puerili ſunt proſecuta. Quamobrem, quantum boni & ſancti præceptores ciuitatibus proſint, non facile dixerim: quantum item obſint praui, & uitioſi, non queo dicere. Quare non poſſum non multum mirari nullam fere puerorum patribus, & rectoribus urbium, in eligendis præceptorum moribus, eſſe curam. non animaduertunt, quantum inde boni, mali ue infundatur in ciuitates. Nam quales ſunt, qui inſtituunt, tales & qui inſtituuntur, uelint, nolint, euadent longa die. Longa dies homini docuit parere leones, Longa dies molli ſaxa peredit aqua. Videte igitur uos qui & longo tempore,& aſsidue teneros,& ſimplices adoleſcentulorum animos inſtituitis, quantum et prodeſſe poteſtis, et obeſſe hominibus. Quòd ſi quiſquam eſt ſic oblitus ſui ipſius ut agnos,ſuæ com miſſos fidei,ceu lupus,deuoret,heu quanta illum pœna apud manes uel breui expectat. nam, qui ita pernicioſi ſunt, ut non ſolum obſint, quòd ipſi corrumpuntur, ſed etiam quòd corrumpunt, plusq. exemplo, quàm peccato, nocent, immatura morte, ne tan tum obeſſe queant, ne mundum corrumpant, rapiun tur. Itaque enitendum pro uiribus, ut & ſanctos mores, & bonas litteras ſimul edoceantur adoleſcentuli. quando alterum ſine altero facere nullo modo licet. At ſi in altero peccandum foret, potior mihi ratio ui uendi honeſte, quàm uel optime diſcendi uideretur. Malo enim eos nullas ſcire litteras ornatos moribus, quàm omnia ſcire male moratos, maliſq. ſimillimos eſſe dæmonibus,qui etſi multa ſciunt,(nam id ideo illis inditum eſt a Græcis nomen)ſunt tamen quampeſſimi. Alterum quod uos meminiſſe uelim,eſt,ne quid, niſi doctiſsimorum auctorum, ediſcere cogatis adoleſcentulos. immo ne Grammaticas quidem regulas,ni ſi compendia quædam breuiſsima, quæ teneri facile memoria queant. laudo eos ediſcere, ſed tantum ut

illas

illas asſidue, accurateq. legant, nominaq. et uerba declinare optime ſciant. Nam dum lucubrationes noſtras uel carmine, uel proſa oratione, etiam de arte, commendare memoriæ eos cogimus, eramus (ut mihi quidem, uidetur) multis modis. Primum, quòd, quæ ſummo labore edidicerunt, dediſcunt paucis diebus, quod ego et puer olim, et iuuenis, compoſitis etiam a me regulis, ſum ſæpe expertus. nam, cum generum regulas, præteritorum ue ſumma cura memoriæ mandaſſem, perbreui obliuiſcebar. Idem ceteris quoque euenire exiſtimo. præterea difficultate tum materiæ, tum ſtyli, eò deſperationis ueniunt, ut & ſcholas, et litteras fugiant, et ſtudia, quæ amare non dum poſſunt, maxime oderint. Tum eo ipſo tempore, quo noſtra ediſcunt, facilius, meliusq. uel Ciceronis aliquid, uel Virgilii, aliorum ue illuſtrium, poſſent ediſcere, olim et decori, et commodo illis non mediocri futurum. Equidem puero mihi, cum Alexandri carmen ineptum de arte Grammatica præceptore cogente, memoriæ mandabam, non ita contigiſſe, plurimum doleo. Addite quòd cum incultos & barbaros diſcimus, tales, ac potius incultiores & ipſi euadimus. Solemus enim iis, quos imitamur, plerunque eſſe deteriores. Quapropter optimos et ſtatim & ſemper legendos putat Quinctilianus, atque eorum candidiſsimum quenque, et maxime expolitum. Tum de Cicerone ſic inquit: Cicero, ut mihi quidem uidetur, et iucundus incipientibus quoque, & apertus eſt ſatis: nec prodeſſe tantum, ſed etiam amari poteſt. tum (quemadmodum Plinius præcipit) ut quiſque erit Ciceroni ſimillimus. Sed de genere hoc longa haberi poſſet oratio. Hæc uero attigimus noſtro erga ſtudioſos ſummo amore. quare uos etiam atque etiam rogo, ut boni, quicquid diximus, cõſulatis. Valete. Venetiis, menſe Octobri, M. D. VII.

QVONIAM AVTEM OMNIBVS IN REBVS a diuinis incipiendum eſt, chriſtianeq· a teneris inſtitui pueros uolumus, hæc in primis ediſcant.

In nomine IESV CHRISTI crucifixi
Dei Opt. Max.

Oratio data Apoſtolis ab IESV, redemptore
humani generis. latine, & græce.

PATER noſter, qui es in cælis, ſanctificetur nomen tuum: adueniat regnum tuum: fiat uoluntas tua, ſicut in cælo, & in terra. Panem noſtrum quotidianū da nobis hodie, & dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris, & ne nos inducas in tentationem, ſed libera nos a malo. Amen.

Πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς ȣ̓ρανοῖς ἁγιαϑήτω τὸ ὄνομά σȣ. ἐλθέτῳ ἡ βασιλεία σȣ: γενηθήτω τὸ ϑέλημά σȣ, ὡς ἐν ȣ̓ρανῷ, ϗ ἐπὶ τῆς γῆς. τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιȣ́σιον δὸς ἡμῖν σήμερον, καὶ ἄφες ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα ἡμῶν, ὡς ϗ ἡμεῖς ἀφίεμεν τοῖς ἀφειλέταις ἡμῶν, ϗ μὴ εἰσενέγκῃς ἡμᾶς εἰς πειρασμὸν, ἀλλὰ ῥῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ τȣ̃ πονηρȣ̃. Αμήν.

Salutatio angeli ad beatiſſ. Virginem, latine & græce.

AVE Maria, gratia plena, Dominus tecum. Benedicta tu in mulieribus: & benedictus fructus uentris tui IESVS. Sancta Maria, mater Dei, ora pro nobis peccatoribus, nunc & in hora mortis noſtræ. Amen.

Χαῖρε κεχαριτωμένη Μαρία, ὁ κύριος μετὰ σȣ̃, εὐλογημένη σὺ ἐν γυναιξὶ, καὶ εὐλογημένος ὁ καρπὸς τῆς κοιλίας σου. ὅτι σωτῆρα ἔτεκες τῶν ψυχῶν ἡμῶν.

Symbolum Apoſtolorum.

CREDO in Deum patrem omnipotentem, creatorem cæli, & terræ, & in IESVM CHRISTVM filium eius unicum dominum noſtrum. Qui conceptus eſt de ſpiritu ſancto, natus ex Maria uirgine: Paſſus ſub

Pontio

Pontio Pilato, crucifixus mortuus & ſepultus. Deſcendit ad inferos. Tertia die reſurrexit a mortuis. Adſcendit ad cælos, ſedet ad dexteram Dei patris omnipotentis. Inde uenturus eſt iudicare uiuos, & mortuos. Credo in ſpiritum ſanctum, Sanctam eccleſiam catholicam, Sanctorum cõmunionem, Remiſſionem peccatorũ, Carnis reſurrectionẽ, Vitam æternã. Amẽ.

DECEM PRAECEPTA LEGIS ANTIQVAE.

Mente Deum tota uenerare, & ſemper adora.
Non iura incaſſum ſanctiſſima numina diuum.
Hinc caueas feſtis quidquam exercere diebus,
Quod uetitum eſt. Magno pius affice honore parẽtes.
Ah ne occide hominem. Nunquam furare. Malignus
Eſſe caue teſtis. Nec non bonus effuge, lectum
Concutere alterius, tedas fœdare iugales.
Non modo neu turpis ſis lege iuberis adulter,
Sed ne nupta quidem alterius tibi mente petatur.
Cuncta aliena, bonus quo ſis, cupiſſe caueto.
Hæc quicunque decem ſummi præcepta Tonantis
Chriſticola, ut debet, ſeruarit, carcere liber
Corporis, ad cæli felicia tecta uolabit
Lætus, & æternum cariturus morte quieſcet.

Salutatio filiorum Euæ ad beatiſſ. Virginem.

SALVE regina miſericordiæ, uita dulcedo, & ſpes noſtra, ſalue. Ad te clamamus exules filii Euæ, ad te ſuſpiramus gementes, & flentes in hac lacrymarũ ualle. Eia ergo aduocata noſtra, illos tuos miſericordes oculos ad nos conuerte, & IESVM benedictum, fructũ uentris tui, nobis poſt hoc exſiliũ oſtende, o clemens, o pia, o dulcis uirgo Maria: dignare me laudare te, uirgo ſacrata: da mihi uirtutẽ cõtra hoſtes tuos. Amen.

Initium euangelii ſecundum Ioannem.

IN principio erat uerbum, & uerbum erat apud Deum, & Deus erat uerbum. Hoc erat in principio apud Deum. Omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil, quod factum eſt. in ipſo uita erat, &

uita erat lux hominum, & lux in tenebris lucet, & tenebræ eam non comprehenderunt. Fuit homo missus a Deo, cui nomen erat Ioannes: hic uenit in testimonium, ut testimonium perhiberet de lumine, ut omnes crederent per illum. Non erat ille lux, sed ut testimonium perhiberet de lumine. Erat lux uera, quæ illuminat omnem hominem uenientem in hunc mundum. In mundo erat, & mundus per ipsum factus est, & mundus eum non cognouit. In propria uenit, & sui eum non receperunt. Quotquot autem receperunt eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri, iis qui credunt in nomine eius, qui non ex sanguinibus, neque ex uoluntate carnis, neque ex uoluntate uiri, sed ex Deo nati sunt. Et VERBVM caro factum est, & habitauit in nobis, & uidimus gloriam eius, gloriam quasi unigeniti a patre, plenum gratiæ & ueritatis.

Cum itur cubitum, genibus flexis, facto signo sanctissimæ crucis, dicatur ter,

Benedicatur Deus trinus, & unus.
Benedicatur dominus noster IESVS CHRISTVS.
Benedicatur Virgo Maria mater Dei.
Deus propitius esto mihi peccatori.
Dignare domine nocte ista sine peccato nos custodire.
Domine IESV CHRISTE da mihi intellectum, & doce me facere uoluntatem tuam. Item dicatur quinquies oratio dominica, & salutatio Angeli ad Beatissimam Virginem, & semel Symbolum Apostolorum. Hinc euangelium, In principio erat uerbum, & uerbum erat apud Deum, &c.

Cum surgitur cubitu, dicantur eadem omnia, nisi quòd, ubi dicitur, Nocte ista, dicatur, Die isto.

Ad benedicendam mensam. ante prandium.

Benedicite. Oculi omnium in te sperant domine, & tu das escam illorum in tempore oportuno. Aperis tu manum tuam, & imples omne animal benedictione. Gloria patri, & filio, & spiritui sancto, sicut

erat in principio, & nunc, & ſemper, & in ſæcula ſæculorum. Kyrie eleiſon, Chriſte eleiſon, Kyrie eleiſon. Pater noſter. Et ne nos inducas in tentationem, ſed libera nos a malo. Amen. Benedic domine nos & tua dona, quę de tua largitate ſumus ſumpturi per CHRISTVM dominum noſtrum. Amen. Iube domine benedicere. Menſæ cæleſtis particeps faciat nos rex æternæ gloriæ. Amen. Deus caritas eſt: & qui manet in caritate, in Deo manet, & Deus in eo.

Tu autem domine miſerere noſtri. Deo gratias. Confiteantur tibi domine omnia opera tua, & ſancti tui benedicant tibi. Gloria patri. Sicut erat. Agimus tibi gratias omnipotens Deus pro uniuerſis beneficiis tuis, qui uiuis & regnas in ſæcula ſæculorum. Amen.

Ante cenam.

Benedicite, Benedicite. Edent pauperes, & ſaturabuntur, & laudabunt dominum qui requirunt eum, uiuent corda eorum in ſæculum ſæculi. Gloria patri, & filio, & ſpiritui ſancto, ſicut erat in principio, & nunc, & ſemper, & in ſæcula ſæculorũ. Amen. Kyrie eleiſon, Chriſte eleiſon, Kyrie eleiſon, Pater noſter. Et ne nos inducas in tentationem, ſed libera nos a malo. Benedic domine. & reliqua, ut ſupra in principio prandii.

Poſt cenam.

Tu autem domine miſerere noſtri. Deo gratias. Memoria fecit mirabilium ſuorum miſericors, & miſerator dominus, eſcam dedit timentibus ſe. Gloria patri, & filio, & ſpiritui ſancto, ſicut erat in principio, & nunc, & ſemper, & in ſæcula ſæculorum. Amen. Benedictus dominus in donis ſuis, & ſanctus in omnibus operibus ſuis. Qui uiuit, & regnat in ſæcula ſæculorũ. Amen. Pſal. Laudate dominũ omnes gentes, laudate eũ omnes populi. Quoniã cõfirmata eſt ſuper nos miſericordia eius, & ueritas domini manet in æternũ. Gloria patri. Sicut erat. Amẽ. Kyrie eleiſõ, Chriſte eleiſon, Kyrie eleiſon. Pater noſter, &c. ut in fine prandii.

Non

Non mihi per ſcopulos, aut deuia paruus Iulus
Ducitur, Aonias ebibiturus aquas.
Eſt uia per placidos colles, per florea rura:
Hac iter ad muſas perbreue carpe puer.

De Grammatica, & eius partibus.

QVID EST Grammatice? Ars & profeſſio, quæ uſu ratione, atque auctoritate conſtat, quæq. cum breuiſſime in duas partes diuidatur, recte loquendi ſcientiam, & auctorum enarrationem, plus habet in receſſu (ut Quinctilianus ait) quàm fronte promittat. eſt enim neceſſaria pueris, iucunda ſenibus, dulcis ſecretorum comes, & quæ uel ſola omni ſtudiorum genere plus habet operis, quàm oſtentationis.

Vnde dicta eſt Grammatice? παρὰ τὰ γράμματα, hoc eſt, a litteris. Latine, litteratura, Quinctiliano teſte, dici poteſt, quia a litteris incipit. nam litteræ in ſyllabas coguntur, ſyllabæ dictiones efficiunt, ex dictionibus oratio conſtat, ex quibus diſciplina Grammatices conſtituitur.

Quot ſunt partes Grammatices? Duæ, Methodice, & Hiſtorice.

Quæ eſt Methodice? Finitiua Grammatice, quæ præcepta, rationemq. loquendi breui quadam uia demonſtrat. hæc etiam horiſtice dicitur.

Quæ eſt Hiſtorice? Enarratiua Grammatice, quæ auctores enarrat, atque exponit, quare & ἐξηγητικὴ alio nomine appellatur.

Methodicæ, ſeu Hiſtoricæ Grammatices quot ſunt partes? Quattuor, Littera, vt v: Syllaba, vt ve: Dictio, vt veritas: Oratio, vt Veritas odium parit.

Quid eſt littera? Minima pars uocis articulatæ.

Quid eſt uox? Aer ictus auribus accidens.

Quotuplex eſt uox? Duplex, Articulata, quæ ab ali

quo ſēſu mētis proficiſcitur. Inarticulata, quę a nullo.

Quotuplex eſt articulata uox? Duplex, Litterata, quæ ſcribi poteſt, ut Cicero, Socrates, Plato. Illitterata, quæ ſcribi non poteſt, ut ſibili, & gemitus hominum.

Quotuplex eſt uox inarticulata? Duplex, Litterata, ut Cra. Illiterata, ut ſibili ſerpentum, mugitus boum, & ſimilia.

Vnde dicta eſt littera? A lituris, quas patitur, uel quia veteres in ceratis tabulis ſcribere, & poſtea delere conſueuerunt, ſicut a libro, id eſt cortice, in quo etiam antiqui ſcribebant, appellatus eſt liber.

Quid intereſt inter litteram, & elementum? Elementum eſt ipſa pronuntiatio. Littera autem, elementi nota. ſed abuſiue alterum pro altero ponitur.

Quot accidunt litteræ? Tria, nomen, figura, & poteſtas, propter quam & litteræ factæ ſunt, & elementa.

Quot ſunt litteræ, quibus vtimur? Tres & viginti. a, b, c, d, e, f, g, i vocalis, i conſonans, l, m, n, o, p, q, r, ſ, t, u vocalis, u conſonans, x, y, z. Litteræ uero apud Græcos ſunt quattuor & viginti. α, β, γ, δ, ε, ζ, η, θ, ι, κ, λ, μ, ν, ξ, ο, π, ρ, σ, τ, υ, φ, χ, ψ, ω.

Quare H & K non numeraſti inter litteras? Quia H, non eſt littera, ſed ſignum aſpirationis. K uero, Græca eſt, pro qua c, utimur, atque ideo ſuperuacua. niſi (ut Terentianus ait) tunc in uſu eſt, cum Kalendas adnotamus, & caput.

Quare i, & u bis cõnumeraſti inter litteras? Quia lõge aliæ litteræ ſũt in Iuno & Venus, quã in ibo & urna.

In quot partes diuiduntur tres & viginti litteræ? In duas, in uocales, & conſonantes.

Quot ſunt vocales? Sex, quinque Latinæ, a, e, i, o, u: & una Græca yψιλὸν, qua utimur duntaxat in dictionibus Græcis, ut Hippolytus, Hieronymus. Vocales autem apud Græcos, ſeptem, α, ε, η, ι, υ, ο, ω.

In quot partes diuiduntur vocales? In duas, in

præpoſi-

præpositiuas, & subiunctiuas.

Quot sunt præpositiuæ? Duæ, a, e. Subiunctiuæ? Tres, e, u, i.

Quare dicuntur præpositiuæ? Quia præpositæ subiunctiuis diphthongos faciunt.

Ex uocalibus quot fiunt diphthongi? Quinque, æ, œ, au, eu, ει, ut æstimo, cœpi, aula, Eurus, Orphει: sed ει Græca est, quę apud antiquos in frequentissimo usu fuit, nunc autem pæne exoleuit.

Quot scribuntur, & proferuntur? Duæ, u, & eu: audio, euge.

Quot scribuntur, & nõ proferuntur? Tres, æ, œ, ει: ut Cæsar, Phœbus, omnεις. quãquã mihi nõ ita uidetur. nõ enim ita pronũtiasse antiquos credimus: sed de his dicemus in fragmẽtis nostris grãmaticis. Diphthõgi uero propriæ apud Græcos sex, αι, αυ, ει, ῳ, οι, ου.

Quot sunt consonantes? Septendecim, b, c, d, f, g, l, m, n, p, q, r, s, t, x, z, i & u non uocales.

In quot partes diuiduntur consonantes? In duas, in semiuocales, & mutas.

Quot sunt semiuocales? Septem, l, m, n, r, s, x, z.

In quot partes diuiduntur semiuocales? In duas, in quattuor liquidas, l, m, n, r: & duas duplices, x, z.

Quot sunt mutæ? Octo, b, c, d, f, g, p, q, t.

Quare dicuntur uocales? Quia per se uocem faciunt.

Consonantes? Quia simul cum uocalibus sonant.

Semiuocales? Quia sunt imperfectæ uocales.

Mutæ? Quia respectu bene sonãtiũ exiguã uocẽ habẽt.

Quare dicuntur liquidæ? Quia fluunt, & quasi intereunt post mutas positæ in eadem syllaba: & propterea Græci ὑγρὰ etiam appellant, nostri uero udas.

Quare dicuntur duplices? quia ponuntur pro duabus litteris. x enim ponitur pro c & s: z uero pro duplici ss.

Quæstiones de litteris.

A in dictione æs quæ pars est? Littera. Quæ littera? uocalis. Quæ uocalis? præpositiua. Quare est littera? quia

quia eſt minima pars huius uocis articulatæ æs. Quare uocalis? quia per ſe uocem facit. Quare præpoſitiua? quia præpoſita ſubiunctiuis e & u, æ & au diphthongos facit.

L quæ pars eſt Grammatices? littera. Quæ littera? conſonans. Quæ conſonans? ſemiuocalis. Quæ ſemiuocalis? liquida. Quare eſt littera? quia eſt minima pars dictionis, ubi poſita eſt. Quare conſonans? quia ſimul cum uocali, cui adiungitur, ſonat. Quare ſemiuocalis? quia non quantum uocalis ſonat. Semis enim in compoſitione, imperfectionem ſignificat, ut ſemiuir, ſemiplenus, id eſt imperfectus uir, imperfecte plenus. interdum etiam dimidiam partem, ut ſemiſſis, dimidiatus aſſis. Quare eſt liquida? quia liqueſcit, & fluit poſt mutas poſita in eadem ſyllaba.

DE SYLLABA.

Quid eſt ſyllaba? Cõprehenſio litterarũ, ut ba, tra. ſed abuſiue ex ſola uocali fieri ſyllaba poteſt, ut eoo. Vnde dicitur ſyllaba? ἀπὸ τοῦ συλλαμβάνειν τὰ γράμματα, hoc eſt a cõceptione litterarũ. Syllabæ quot accidunt? Quattuor, tenor, ſpiritus, tempus, & numerus.

Quot ſunt tenores ſyllabarum? Tres, acutus, grauis, & circunflexus, ut aliquibus, coram, Baſſianas.

Quot ſunt ſpiritus ſyllabarum? Duo, aſper, & lenis, ut trux, lana. Quot ſunt tẽpora ſyllabarum? Quinque, unum, unum ſemis: duo, duo ſemis: tria, tria ſemis.

Quot ſunt numeri ſyllabarum? Duo, ſingularis, ut a: pluralis, ut tra.

Quare numerus accidit ſyllabæ? Quia conſtare poteſt ex una ad ſeptẽ litteras, ut, a, ab, abs, mars, ſcobs, ſcrobs, ſtirps, ſtrans, ſtriglx apud Victruuium.

Quæſtiones de ſyllabis.

Li, in aliquibus quæ pars eſt? Syllaba. Quare? quia eſt comprehenſio duarum litterarum l, & i. Cuius tenoris? acuti. Cuius ſpiritus? lenis. Quot temporum? unius. Cuius numeri? pluralis.

DE DICTIONE.

Quid eſt dictio? Vox articulata cum aliqua ſignificatione, ex qua inſtruitur oratio, & in quã reſoluitur.

Vnde dicta eſt dictio? A dicendo, quòd dicat aliquid, hoc eſt ſignificet. Quæſtiones de dictione.

Poeta quæ uox eſt? Articulata. Quare? Quia ab aliquo ſenſu mentis proficiſcitur.

Quæ articulata uox eſt poeta? Litterata. Quare? quia ſcribi poteſt.

Poeta, quæ pars eſt Grammatices? Dictio. Quare? Quia dicit aliquid, hoc eſt ſignificat.

Cra, quæ uox eſt? Inarticulata. Quare? Quia a nullo ſenſu mentis proficiſcitur. Quæ inarticulata uox eſt cra? Litterata. Quare? Quia litteris cõprehẽdi poteſt.

Sibilus hominum, quæ uox eſt? Articulata. Quare? Quia ab aliquo ſenſu mentis proficiſcitur. Quæ articulata? Illitterata. Quare? quia ſcribi non poteſt.

Mugitus boum, quæ uox eſt? Inarticulata. Quæ inarticulata? Illitterata. DE ORATIONE.

Quid eſt Oratio? Congrua dictionum ordinatio ad aliquid ſignificandum.

In quot partes diuiditur Oratio? In duas, in orationem perfectam, & imperfectã. Quæ eſt perfecta? Quæ perfectum habet ſenſum, ut Veritas odium parit. Quæ eſt imperfecta? Quæ non habet perfectum ſenſum, ut Me amare Deum, & Cum ueniſſem in Cumanum.

Orationis perfectæ in anguſtiſſima diuiſione quot ſunt ſpecies? Quinque. Interrogatiua, ut Et quæ tanta fuit Romam tibi cauſſa uidendi? Imperatiua, ut Accipe nunc Danaum inſidias. Optatiua, vt Nunc vtinam ſurdis auribus eſſe uelim. Vocatiua, ut Huc ades o Melibœe. Enuntiatiua, ut Nauigat Aeneas.

Quæſtiones de Oratione.

Amo Deum, quæ pars eſt Grammatices? Oratio. Quare? Quia eſt congrua dictionum ordinatio ad aliquid ſignificandum. Quæ oratio eſt? Perfecta. Quare?

re? Quia perfectum habet sensum. Cuius speciei orationis perfectæ? Enuntiatiuæ. Quare? Quia amorem meum erga Deum enuntiat.

DE ORATIONIS PARTIRVS.

Quot sunt partes Orationis? Octo, Nomen, Pronomen, Verbum, Aduerbium, Participium, Præpositio, Coniunctio, & Interiectio. Quot sunt principales Orationis partes? Duæ, Nomen, & verbum.

Quot sunt partes Orationis declinabiles? Quattuor, Nomen, Pronomen, Verbum, Participium.

Quot sunt indeclinabiles? Quattuor, Aduerbium, Præpositio. Coniunctio, & Interiectio.

Quot sunt casuales? Tres, Nomen, Pronomen, Participium.

DE NOMINE.

Quid est nomen? Pars orationis corpus, aut rem proprie, communiter ue significans: proprie, ut Roma, Tyberis: communiter, ut urbs, flumen.

Vnde dictum est nomen? A Græco quod est ὄνομα: ἀπὸ τοῦ νέμειν, quod est tribuere, deriuatum.

In quot partes diuiditur nomen? In duas, in substantiuum, & adiectiuum.

Quod est nomen substantiuum? Quod habet unum articulum, ut hic poeta: uel duos ad summum, ut hic & hæc aduena.

Quod est nomen adiectiuum? Quod habens tres articulos, ut hic & hæc & hoc felix, uel tres uoces, ut bonus bona bonum, adiicitur nominibus substantiuis ad eorum qualitatem, uel quantitatem declarandam, ut altum mare, cælum profundum, rotundum, uolubile, nix alba, niger coruus.

Quot sunt pronomina pro articulis posita in generum, casuumq. discretione? Tria (caremus enim articulis) hic hæc hoc. hic enim est discrimen masculini, hæc feminini, hoc neutri, hic & hæc communis duum generum, hic & hæc & hoc omnis uel communis

trium generum, hic uel hæc, incerti.

In quot partes diuiditur ſubſtantiuum nomen? In duas, in proprium & appellatiuum.

Quod eſt nomen proprium? Quod uni tantum conuenit, ut Socrates, Plato, Virgilius.

Quod eſt nomen appellatiuum? Quod eſt commune multis, ut arbor, homo, lapis.

Nomini quot accidunt? Quinque. Quæ? Species, Genus, Numerus, Figura, & Caſus.

Quot ſunt ſpecies nominum tam ſubſtãtiuis, quàm adiectiuis communes? Duæ, primitiua, ut Iulius, bonus: deriuatiua, vt Iulius, bellus.

Quot ſunt ſpecies propriorum nominum tantum? Quattuor, Nomẽ, Prænomẽ, Agnomẽ, & Cognomen.

Quod eſt nomen? Quod proprie uniuſcuiuſque ſuum eſt, ut Cato, Cæſar.

Quod eſt pronomen? Quod præponitur nomini differentiæ cauſſa, ut M. Cato, C. Cæſar.

Quod eſt cognomen? Quod ab euentu aliquo imponitur, ut Africanus, Salluſtius. Cui cõgnomen poſtea Africano ex uirtute fuit.

Quod eſt agnomen? Quod eſt agnationis commune, ut Portius.

DE SPECIEBVS APPELLATIVORVM NOMINVM.

Quot ſunt ſpecies appellatiuorum nominum tantum? Decem & ſeptem, Ad aliquid dictum, Quaſi ad aliquid dictum, Gentile, Patrium, Interrogatiuum, Infinitum, Relatiuum, Collectiuum, Diuiduum, Facticium, Generale, Speciale, Ordinale, Numerale, Abſolutum, Temporale, Locale.

Quid eſt, ad aliquid dictum? Quod ſine intellectu eius, ad quod dictum eſt, proferri non poteſt, ut Pater, filii pater: filius, patris filius.

Quid eſt, quaſi ad aliquid dictum? Quod, quamuis habet aliquod cõtrarium, & quaſi ſemper adhærẽs, tamen

men non ſignificat ipſo nomine etiam illud, neque ex illo accipit nominationem, ut nox, dies.

Quod eſt gentile? Quod gentem ſignificat, ut Græcus, Latinus.

Quod eſt patrium? Quod a patria ſumitur, ut Romanus.

Quod eſt interrogatiuum? Quod cum interrogatione profertur, ut quis qualis cum accentu in penultima.

Quod eſt infinitum? Quod eſt interrogatiuo contrarium, ut quis qualis cum graui accentu.

Quod eſt relatiuum? Quod refert antecedens, hoc eſt dicit iterum, ut qui, quæ, quod, qualis.

Quod eſt collectiuum? Quod in ſingulari numero multitudinem ſignificat, ut populus, plebs, gens, turba, uulgus.

Quod eſt diuiduum? Quod a duobus, uel amplioribus ad ſingulos habet relationem, uel ad plures in numeros pares diſtributos, ut uterque, alteruter, quiſque, ſinguli, bini, terni, centeni.

Quod eſt factitium? Quod a ſonorum proprietate factum eſt, ut fringilla, auis, turtur, ſcrofa, taratantara.

Quod eſt genarale? Quod in diuerſas ſpecies poteſt diuidi, ut animal, arbos.

Quod eſt ſpeciale? Quod a genere trahitur, ut homo, equus, laurus, oliua.

Quod eſt ordinale? Quod ordinem ſignificat, ut primus, ſecundus.

Quod eſt numerale? Quod numerum demonſtrat, ut unus, duo, tres.

Quod eſt abſolutum? Quod per ſe intelligitur, ut Deus.

Quod eſt temporale? Quod tempus oſtendit, ut hora, dies, menſis, annus.

Quod eſt locale? Quod locum ſignificat, ut propinquus, longinquus, proximus.

De ſpeciebus tam propriorum, quàm appellatiuorum nominum.

Quot ſunt ſpecies nominum tam propriis, quàm appellatiuis communes? Sex, Primitiua propria, ut Iulus. primitiua appellatiua, ut mons. Deriuatiua propria, ut Iulius. deriuatiua appellatiua, ut monticulus. Corporalis propria, ut Cato. corporalis appellatiua, ut homo. Incorporalis propria, ut Virtus dea, & Pudicitia Penelopes, uel ipſa dea. incorporalis appellatiua, ut uirtus. Homonymos propria, ut Pyrrhus, filius Achillis, & Pyrrhus rex Epirotarum. homonymos appellatiua, ut nepos, filius filii, & nepos luxurioſus. Synonymos propria, ut Publius, Cornelius: Scipio, Africanus: Quinctus, Mucius: Augur, Scæuola. ſynonymos appellatiua, ut terra, humus, enſis, mucro, gladius, ſpatha, machæra.

Quod eſt nomen primitiuum? Quod a nullo deriuatur, ut Iulus, mons.

Quod eſt nomen deriuatiuum? Quod deriuatur ab aliquo, ut Iulius, montanus.

Quod eſt nomen corporale? Quod corpus ſignificat, ut Cato, homo.

Quod eſt nomen incorporale? Quod non ſignificat corpus, ut uirtus, angelus.

Quod eſt nomen homonymum? Quod una uoce ſignificat diuerſa, ut Canis, Nepos.

Quod eſt nomen ſynonymum? Quod cum alio nomine idem ſignificat, ut enſis, mucro, gladius, ſpatha, machæra.

De ſpeciebus deriuatiuorum nominum.

Quod ſunt ſpecies deriuatiuorum nominum tantum? Nouem, Patronymicum, Comparatiuum, Superlatiuum, Poſſeſſiuum, Diminutiuum, Denominatiuum, Verbale, Participiale, Aduerbiale.

Quod eſt nomen comparatiuum? Quod cum intellectu poſitiui, uel cum aliquo participe ſenſu poſitiui, magis

magis aduerbium significat, ut albior, magis albus.

Quod est nomen superlatiuum? Quod ad plures sui generis comparatur, & superponitur omnibus, quibus comparatur, ut Achilles Græcorum fortissimus.

Quod est nomen Patronymicum? Quod proprie a patre deriuatum secundum formam Græcam significat cum genitiuo primitiui filium, uel nepotem, filiam uel neptem, ut hic Priamides, filius, nepos ve Priami. hæc Nerine, filia, neptisue Nerei.

Quod est possessiuum? Quod cum genitiuo primitiui significat aliquid ex iis, quæ possidentur, ut Aeneia nutrix, pro nutrix Aeneæ: Euandrius ensis pro ensis Euandri.

Quod est diminutiuum? Quod diminutionem sui primitiui absolute demonstrat, ut homuncio, homunculus, homulus, homullulus, paruus homo. Senecio, paruus senex. Fraterculus, paruus frater. Virguncula, parua uirgo. Sororcula, parua soror. Recula, parua res. Corculum, paruum cor.

Quod caussis proferuntur diminutiua? Tribus, necessariæ significationis gratia, ut tantillus. Gratia urbanitatis, ut ingeniolum, fraterculus. Item caussa adulationis, ut corculum, animula.

Quod est denominatiuum? Quod a nomine deriuatur, ut crinitus, quod deriuatur a crine, cornutus, a cornu, citharœdus, a cithara, albior, ab albo, Aeacides ab Aeaco, Hectoreus ab Hectore.

Quod est uerbale? Quod a uerbo deducitur, ut amator, doctor.

Quod est participiale? Quod deriuatur a participio, ut uenerandus.

Quod est aduerbiale? Quod deriuatur ab aduerbio, ut crastinus, hesternus, hornotinus, quotidianus.

DE GENERIBVS.

Quot sunt genera nominum præcipua? Duo, quæ

ſola nouit ratio naturæ. Maſculinum, ut hic Anchiſes. Femininum, ut hæc Penelope, ſola enim hæc generãt, atque ideo appellata ſunt genera. cetera uero a præcipuis ueniunt. ut Neutrum, quod neque maſculinum eſt, neque femininum, ut hoc templum. Commune duum generum, quod & maſculinum eſt & femininũ, ut hic & hæc aduena. Commune trium generũ, quod omnia ſupradicta genera cõtinet, ut hic & hæc & hoc felix. Promiſcuum quod uel maſculinum eſt, uel femininum ſignificans animal utriuſque ſexus, atque ideo a Græcis ἐπίκοινον dicitur, ut hic paſſer, hęc aquila. Incertum, quod modo maſculinum, modo femininum inuenitur apud auctores, ut hic uel hæc dies.

Phaeton cuius generis? Maſculini. Quare? Quia omnia nomina uirorum, deorumq́. cuiuſcunque ſint terminationis, maſculini ſunt generis, ut Cæſar, Cato, Saturnus, Iupiter.

Paſiphae cuius generis? Feminini. Quare? Quia omnia nomina mulierum, dearumq́. cuiuſcunque ſint terminationis, feminini ſunt generis, ut Penelope, Iuno, Glycerium.

Vir cuius generis? Maſculini. Quare? Quia omnia nomina, quorum ſignificatio ad mares tantum pertinet, maſculini ſunt generis, ut Pontifex, cerdo, tonſor, nauta.

Mulier cuius generis? Feminini. Quare? Quia omnia nomina, quorum ſignificatio ad feminas tantum pertinet, feminini ſunt generis, ut Puella, ſaga, pronuba.

Dux cuius generis? Communis duum generum. Quare? Quia omnia nomina, quorum ſignificatio & ad mares pertinet, & ad feminas, communia ſunt duum generum, ut Princeps, Comes, Conuiua, Auriga, Aduena, Homo, Incola, Alienigena, Caprigena. quæ tamen auctores uſurpant tanquam adiectiua. Virgilius, Caprigenumq́. pecus. Valerius Maximus

ximus

ximus, Alienigena ſtudia.

Bonus cuius generis? Maſculini. Quare? Quia prima quæque uox adiectiui, eſt generis maſculini, ut bonus: ſecunda, feminini, ut bona: tertia, neutri, ut bonum.

Omnis cuius generis? Communis duum generum. Quare? Quia prima quæque uox adiectiui, cui duæ ſunt uoces, eſt communis duum generum, ut hic & hæc omnis, hic & hæc pulchrior. altera uero eſt generis neutri, ut hoc omne, hoc pulchrius.

Pernox cuius generis? Communis trium generum. Quare? Quia omnia adiectiua, quæ habent duntaxat unam uocem, communia ſunt trium generum, ut uelox, pauper.

Mālus prima producta cuius generis? Feminini. Quare? Quia omnia nomina arborum ſunt generis feminini. Oleaſter tamen, Dumus, Rubus, maſculina ſunt. Siler, quod Priſcianus ait non ponendum inter arbores, ſicut nec Rubus, neutrum eſt. Virgilius, Vt molle ſiler, lentæq. geniſtæ. Sic Robor, ſuber, balſamum, hebenum. dicitur & hæc hebenus. Item buxum. dicitur & buxus ſecundum Seruium. Priſcianus, Buxus arbor, buxum lignum. Tibullus pomum genere neutro pro arbore uſurpauit.

Ipſe ſeram teneras maturo tempore uites.
Ruſticus, & facili grandia poma manu.

Plinius quoque epiſt. lib. v. idem fecit, inquiens, Alternis metulæ exſurgunt, alternis incerta ſunt poma.

Pirum cuius generis? Neutri. Quare? Quia fructuum & lignorum nomina, neutra ſunt. excipiuntur hoc uerſiculo annotata,

Hæc nux, Caſtanea, & Iuglans, Glans, Ficus, Oliua.

Padus cuius generis? Maſculini. Quare? Quia fluuiorũ nomina maſculina ſunt. Inuenies tamen pauca feminini generis, ut Albula. Ouid. in quarto Faſtorum, Et tanto eſt Albula pota Deo. Item hæc Lethe. Styx,

palus est inferni, non flumen. Pauca item neutri, ut Crustumium, Iader. Lucanus, Crustumiumq́. rapax. Idem, Et tepidum in molles Zephyros discurrit Iader. Leges & hoc Istrum, Tanagrum, Metaurum, Eridanum, Rhenum, si cum flumine iunguntur, ut flumen Rhenum. Horatius, Aut flumen Rhenū, aut pluuius describitur arcus. Sicuti hoc Oceanum cum mari adiungitur, ut mare Oceanum. Sed figurate magis neutris Prisciano teste iunguntur, ut Tiberis flumen. Sallustius in 2. historiarum, Dextrum flumen Turiam, quod Valentiam paruo interuallo præterfluit.

Hic Psitacus cuius generis? Promiscui. Quare? Quia uolucrum nomina epicœna sunt. Columbus uero habet femininum columba, & Gallus gallina, & pullaster pullastra. Capus uero siue capo (utrunque enim dicimus) quia ex gallo fit auulsis testibus, iccirco femininum non habet Oestrum insecti generis, neutrum est. Picus, & pica non sunt eiusdem speciei. Halcyon commune est duum generum: cuius plurale est hi & hæ halcyones. Seruius super eo uersu, Dilectæ Thetidi halcyones, ait sciendum, quia cum de muliere dicitur, hæc halcyone facit, cum de auibus, hic & hæc halcyon, hi & hæ halcyones. hactenus ille. Ouidius tamen XI Metamorphoseos de aue hæc halcyone dixit, Incubat halcyone pēdentibus æquore nidis. dicta quia ἐν ἁλὶ κύει, hoc est in mari fetificat, ac propterea & adspirationem habet, & y psilon.

Decem cuius generis? Communis trium generum. Quare? Quia omnia numeralia a quattuor usque ad centum, sunt communia trium generum. Sic etiam mille. dicimus etiam hoc mille, pluraliter hæc millia.

B cuius generis? Neutri. Quare? Quia omnia nomina litterarum neutra sunt.

Aqua cuius generis? Feminini. Quare? Quia omnia nomina Latina in a desinētia in nominatiuo singulari, feminina sunt. In plurali uero neutra tā Latina quàm

Græca,

Græca, ut arma, ſtemmata.

Epigramma cuius generis? Neutri. Quare? Quia omnia nomina Græca in a, apud Latinos genus ſuum ſeruant. Excipiuntur pauca, ut ὁ δόμος, hæc domus: ὁ χάρτης, hæc charta: τὸ χάος, hic chaus: ὁ κηρος, hæc cera, & huiuſmodi perpauca.

Cubile cuius generis? Neutri. Quare? Quia in e finita tertii declinatus, neutra ſunt omnia, ut hoc mo nile, hoc ouile.

Libye cuius generis? Feminini. Quare? Quia omnia nomina, quæ ueniunt a nominatiuo Græco in η, feminina ſunt, ut hæc Grammatice, hæc Rhetorice.

Gerundi cuius generis? Neutri. Quare? Quia i finita, neutra ſunt. Excipiuntur a genitiuis compoſita omnis generis, ut eiuſmodi. nam nihili, mancipi, frugi, officiperdi, obliqui ſunt, omnibus caſibus, & generibus figurate adiuncti.

Sermo cuius generis? Maſculini. Quare? Quia o finita, maſculina ſunt omnia, præter uerbalia in io, ut lectio: & quæ in do, & in go exeunt, o in i mutantia in genitiuo, feminini generis, ut dulcedo, origo, præter hic ordo, cardo, & Cupido pro Deo. Caro carnis femininum eſt. Pondo item aptotum, neutrum eſt. Margo incerti generis.

Cornu cuius generis? Neutri. Quare? Quia u finita neutra ſunt omnia, & aptota, ut ueru, gelu.

Lac cuius generis? Neutri. Quare? Quia omnia finita in qualibet mutarum neutra ſunt, ut alec, caput, occiput, ſinciput.

Lupercal cuius generis? Neutri. Quare? Quia al finita neutra ſunt. Excipitur hic ſal, quod neutro etiã genere uetuſtiſſimi protulerunt.

Mel cuius generis? Neutri. Quare? Quia el finita, neutra ſunt.

Pugil cuius generis? Maſculini. Quare? Quia tria in il maſculina ſunt, pugil, mugil, ſtrigil. Vnum com-

mune, uigil. Duo neutra, nil, nihil.

Consul cuius generis? Masculini. Quare? Quia ul infinita duo masculina sunt, consul, præsul. Vnum commune duum generum, exul.

Delubrum cuius generis? Neutri. Quare? Quia in m finita, neutra sunt. Præter nequam, & totidem omnis generis. Item tantundem, & cim, quæ neutra sunt.

Carmen cuius generis? Neutri. Quare? Quia in en correpta, neutra sunt omnia. Flamen pro sacerdote, pecten, & a cano composita ut lyricen, & cetera omnia in en, masculina sunt, ut lien, ren, splen.

Torcular cuius generis? Neutri. Quare? Quia ar finita, neutra sunt. sic & quæ in ir desinunt, ut ir, gadir.

Canister cuius generis? Masculini. Quare? Quia in er, masculina sunt. Linter femininum est. Vber, iter, spinter, cancer pro morbo, papauer, cadauer, & significantia fœtus terræ, ut cicer, piper, neutra sunt.

Labor cuius generis? Masculini. Quare? Quia or finita, masculini generis sunt. Quattuor in or inueniuntur neutra, marmor, æquor, cor, ador. Quattuor item, indecor, memor, immemor, auctor, & a corpore & colore composita, ut bicorpor, discolor: & comparatiua omnia, ut melior, communia sunt duum generum, excepto hic senior, quod tamen in obliquis uidetur commune trium generum, ut senioris ætatis, senioris æui.

Fulgur cuius generis? Neutri. Quare? Quia ur finita, neutra sunt. Astur, anxur, turtur, uultur, furfur, masculina sunt. Fur, augur, Ligur, communia. Horatius tamen sermone, Egressum magna, anxur in neutro genere protulit, Impositum saxis late candentibus anxur.

Pietas cuius generis? Feminini. Quare. Quia as finita,

finita, feminina sunt, præter as assis, uas uadis, masculina: uas uasis, fas, nefas, neutra. Nugas, commune trium generum, & indeclinabile.

Nubes cuius generis? Feminini. Quare? Quia in es productam desinentia, feminina sunt. Dies, incerti generis est in singulari: in plurali masculini tantum, sicut ab eo compositum meridies. Præs etiam & pes masculina sunt. Aes & hippomanes neutra.

Poples cuius generis? Masculini. Quare? Quia in es correptam, masculina sunt. Præter seges, teges, apes, compes, feminina. Ea uero quorum significatio utrique generi conuenit, sunt (ut supra quoque est dictum) communia duum generum, ut diues, superstes, hospes, miles, deses, & similia. Inueniuntur quædã neutris adiuncta. Lucanus, Imperiumq. comes. Iuuenalis, Depositũ tibi sospes erit. Valerius, Diues, & præpotens naturæ regnum. Sallust. Iter inquies.

Bilis cuius generis? Feminini. Quare? Quia is finita, feminina sunt. Caulis, & molaris pro dente, uel lapide: & cassis rete, masculina sunt, & quæ ante is habent n, ut funis, uel duas consonantes in eadem syllaba, ut uectis, (axis, pyxis, Græca sunt) & quæ penultimam una ex liquidis terminant, ut collis, ensis, amnis, corbis, uel in genitiuo crescunt una syllaba, ut lapis. Excipiuntur bipennis, pestis, febris, uestis, uallis, pellis, cuspis, cassis cassidis, lis, turris, peluis, glis non animal, feminini generis. Item finis, & clunis incerti generis. & dis in singulari cõmune duũ generum, in plurali trium.

Ros cuius generis? Masculini. Quare? Quia os finita, masculina sunt, præter cos, & dos feminina, & os neutrum.

Metus cuius generis? Masculini. Quare? Quia us finita, secundę, et quartæ declinationis masculina sunt, præter hæc domus, nardus, carbasus, aluus, colus, uannus, intubus, porticus, acus, tribus, manus, penus, quod & masculinum, & femininum, & neutrum inuenitur.

nitur. Pampinus incerti generis est. Idus vero femininum est pluralis tantũ numeri, præter etiam hoc pus, virus, pelagus, vulgus, quod est etiam masculinum.

Munus cuius generis? Neutri. Quare? Quia in us tertiæ inflexionis, si non retinent u in genitiuo, neutra sunt. dicimus tamen hic lepus. Si vero retinent & crescunt, sunt feminina, vt salus, palus, incus. Excipiuntur hæc monosyllaba, crus, rus, quæ sunt neutra, & hic mus masculinum.

Lodix cuius generis? Feminini. Quare? Quia x finita, feminina sunt, vt celox, pax, lux. Excipiuntur grex, varix, calix, fornix, limax, sandix, quincunx, calx pro ictu, narix, & quæ sunt fructuũ tertiæ, ut mastix, quæ masculina sunt. Similiter in ex supra syllabam, ut culex, præter hæc obex, forfex, forpex, ramex, supellex, vibex: item hic vel hæc cortex, silex. Verbalia in trix inueniuntur, & neutris adiuncta in plurali, ut Victricia tollite signa. Sardonix, incerti generis legitur.

Stirps cuius generis? Feminini. Quare? Quia s finita, antecedente consonante monosyllaba, feminina sunt, præter dens, mons, fons, pons, masculina: scrobs tamen masculini etiam generis est.

Tridens cuius generis? Masculini. Quare? Quia s finita, antecedente cõsonante non monosyllaba, masculini sunt generis, præter hiems, & cohors feminina.

Quæ uidemur præteriisse, vt sunt Græca, vt synodus, crystallus: item adiectiua, & propria hominum & deorum, & quæ ad mares, vel ad feminas, vel ad vtrosque pertinent, & similia, colligũtur suis regulis. quod facile poterit accuratus lector aduertere.

Quot sunt numeri nominum? Duo, singularis vt homo, Pluralis vt homines.

Quot sunt figuræ nominũ? Tres, simplex vt iustus, Composita vt iniustus, Decomposita vt iniustitia.

Quot sunt casus nominum? Sex, Nominatiuus, Genitiuus, Datiuus, Accusatiuus, Vocatiuus, Ablatiuus,

qui

qui etiam Latinus dicitur.

Ex casibus quot sunt recti? Duo, Nominatiuus, & Vocatiuus.

Quot sunt obliqui? Quattuor, Genitiuus, Datiuus, Accusatiuus, Ablatiuus.

DE NOMINVM DECLINATIONE.

Quot sunt declinationes nominum? Quinque, Prima, cuius genitiuus singularis in æ diphthongum desinit. Secunda in i. Tertia in is. Quarta in us, uel in u. Quincta in ei in genitiuo & datiuo, vt hic poeta, huius poetæ: hic dominus, huius domini: hic Cato, huius Catonis: hæc manus huius manus: uel hoc cornu huius cornu: hæc species, huius, & huic speciei.

Nominatiuus primæ declinationis quot terminationes habet? Quinque, a, as, e, es, & am: vt musa, Aeneas, Penelope, Anchises, Adam. sed in am barbara sunt duntaxat, atque ideo aptota.

Nominatiuus secundæ declinationis quot terminationes habet? Sex, er, ir, ur, um, us, eus, vt aper, uir, satur, templum, dominus, Theseus. In os autem, & in on, vt Delos, Ilion, Græce declinantur.

De nominatiuo tertiæ declinationis.

Nominatiuus tertiæ declinationis quot terminationes habet? Circiter octo & quiquaginta, uidelicet tres vocales, a, e, o, ut pægma, mare, Cicero. c post a & e, ut lac, alec. d post i & u, ut Dauid, Bogud. l, r, s, x, ns, post omnes vocales, ut sal, mel, pugil, sol, præsul, par, pater, gadir, cor, fur, mas, pes, lis, mos, mus, pax, lex, nix, nox, nux, quadrans, dens, tyrins, mons, aruns. Necnon & bs, & ps, & n, post omnes uocales, sed præter u, vt trabs, cælebs, calybs, scobs, daps, manceps, cynips, inops, Pan, flamen, delphin, Sinon. Item rs post omnes vocales, sed præter i, vt pars, iners, mors, Tyburs: aus, vt laus: æs diphthongum, vt præs: alx, vt calx: anx, vt lanx: unx, vt coniunx: arx, vt arx: irps, vt stirps. urbs, vt urbs: uls, vt puls: ems, ut hiems.

Quæ

Quæ in nominatiuo singulari desinunt in er, in is, & in e?
Conclusa hoc pentasticho,
Siluester, uolucer, celer, & campester, & acer,
Atque alacer, celeber, mediocre, saluber, equester,
Sicq. paluster, item sic inclinato sequester.
Hic sed & hæc alacris, celebris, mediocris, & acris,
Atque per e neutrum dices genus. adde salubris.

De quarta & quincta declinatione.

Quarta declinatio quot terminationes habet? Duas, us, ut manus, u, ut cornu.

Quincta declinatio quot terminationes habet? Vnã duntaxat, ut species.

DE GENITIVIS.

Genitiuus primæ declinationis quot terminationes habet? Quinque, æ diphthongum, quæ est frequentissima, ut hic Poeta huius poetæ: es a nominatiuo in e, ut hæc Grammatice, huius Grammatices: as, ut hęc familia, huius familiæ & huius familias, unde adhuc dicitur paterfamilias: hæc terra, huius terræ, & terras, ut gigantes filii terras, more Græco, ut ἡ μαῖα τῆς μαίας. ἡ μάρθα τῆς μάρθας: ai, ut hæc aula, huius aulæ & aulai. Virgil. Aulai in medio libabant pocula Bacchi. Quod fit etiã in adiectiuis, ut pictus picta pictum, genitiuo picti, pictę, et pictai. Virgil. Diues opum, diues pictai uestis, & auri. pro pictæ uestis. ius ut una unius.

Genitiuus singularis secundæ declinationis quot terminationes habet? Duas, i, ut dominus huius domini: ius, ut unus unius. nam Theseus huius Theseos, & Androgeus huius Androgeo, Græce declinantur, ὁ θησεὺς τοῦ θησεὺς. ὁ ἀνδρόγεως τοῦ ἀνδρόγεω.

Genitiuus tertiæ declinationis quot terminationes habet? Vnam, is, ut homo hominis. nam Pallas Pallados, & Sappho huius Sapphus, Græce declinãtur, ut ἡ παλλὰς τῆς παλλάδος: ἡ σαπφὼ τῆς σαπφόος σαπφοῦς.

Genitiuus quartę declinationis quot terminationes habet?

habet? Tres, us, ut hæc manus huius manus, hic fructus huius fructus: u is, ut hæc manus huius manuis, hic fructus huius fructuis, hæc anus huius anuis. Terentius, Eius anuis opinor caussa, quæ mortua est. M. Varro in primo de agricultura, Contra, ut Mineruæ caprini generis nihil immolarent propter oleam: quòd eam, quam læserit, fieri dicunt sterilem: eius enim saliuam esse fructuis uenenum. A quo genitiuo u is, in frequenti usu est datiuus u i. nam a genitiuo manus, huic manu est datiuus. Item u, ut hoc cornu huius cornu.

Genitiuus quinctæ declinationis quot terminationes habet? Quattuor, ei, ut dies huius diei: ii, ut huius dii: es, ut huius dies: e, ut huius die. Virg. in. I. Aeneid. Munera, lætitiamq. dii, pro diei. M. Tullius pro Sex. Rosc. Quarũ nihil pernicii caussa diuino cõsilio, sed ui ipsa, & magnitudine rerum factum putamus, pro perniciei. Virgilius in Georgicis, Libra dies, somniq. pares ubi fecerit horas, pro diei. Item M. Tul. pro P. Sextio, Equites non daturos illius dies pœnas. Sallust. Dubitauit acie pars, inquit, pro aciei. Ouidius III. Metamorph. Prima fide, uocisq. ratæ tentamina sumpsit, pro fidei. Idem in sexto, Vtque fide pignus dextras utriusque poposcit, pro fidei pignus. Cæsar in secũdo de analogia, huius die, huius specie dicendum putat.

DE DATIVIS SINGVLARIBVS.

Datiuus singularibus primæ declinationis quot terminationes habet? Tres, æ diphthongum, ut huic poetæ: e sine diphthongo, ut huic Penelope: i, ut datiuo uni, toti, soli, nulli. antiqui etiam huic unæ, & solæ dicebant. Terent. in Eunucho, Mihi solæ ridiculo fuit.

Datiuus secundæ declinationis quot terminationes habet? Duas, o, ut huic domino: i, ut unus unius uni. Huic autem Orphei, est datiuus Græcus.

Datiuus tertiæ declinationis quot terminationes habet? Vnam, i, ut huic patri.

Datiuus quartæ declinationis quot terminationes habet? Duas, ui ſyllabas, ut huic ſenatui, huic manui: u, vt huic ſenatu, huic manu. Virgil. Teq. aſpectu ne ſubtrahe noſtro. Idem, Parce metu Cytherea. Cæſar grauis auctor linguæ Latinæ in Dolabellã, in ædibus, fanisq. & honori, & ornatu erant. In libris analogicis omnia huiuſmodi ſine i littera dicenda cenſet. Lege A. Gellium. Vtimur ne huiuſmodi datiuis per apocopen, ut curſu pro curſui dicamus? Minime inquit Seruius. Quo modo igitur? Per rationem artis antiquæ, quia omnis nominatiuus pluralis regit genitiuũ ſingularem. Item a genitiuo ſingulari datiuus ſingularis regitur, nec eo maior eſſe debet. Eſt igitur curſui datiuus, a curſuis genitiuo, & huic curſu, a genitiuo curſus.

Datiuus quinctæ declinationis quot terminationes habet? Tres, ei, vt huic diei: ii, vt huic facii: e, ut huic facie. Lucilius in ſatyris, ut citat Gellius, Primum inquit facie honeſtas accidit. Idem, Qui te diligit, ætati facieq. tuæ ſe fautorem oſtendat. Sunt tamen, inquit Gellius, non pauci, qui utrobique facii legant.

DE ACCVSATIVIS SINGVLARIBVS.

Accuſatiuus ſingularis primæ declinationis quot terminationes habet? Tres, am, vt hunc Poetam: an, vt hunc Aenean, hanc Iphigenian: en, vt hũc Laerten.

Accuſatiuus ſecundæ declinationis quot terminationes habet? Vnam Latinam, um, vt hunc dominum, hoc templum, hanc Glycerium; & duas Græcas, a, ut hunc Theſea: on, ut hanc Pylon.

Accuſatiuus tertiæ declinationis quot terminationes habet? Duas Latinas, em, vt hunc patrem: im, vt hunc Tibrim, hanc ſitim: & tres Græcas, in, a, o, vt hũc Alexin, hanc Amaryllida, hanc Dido. Itèm tot, quot & nominatiuus neutrorum eiuſdem declinationis, quoniam neutra omnia tam apud Græcos, quàm apud

Latinos habent tres casus similes in utroque numero, nominatiuum, accusatiuum, & vocatiuum, vt Nominatiuo hoc stemma, accusatiuo hoc stemma, vocatiuo o stemma. P. nominatiuo, accusatiuo, vocatiuo hæc & o stemmata. S. nominatiuo, accusatiuo, vocatiuo hoc & o carmen. P. nominatiuo, accusatiuo, uocatiuo hæc & o carmina.

Quæ in im tantum, & in im & in em simul faciunt accusatiuum? Conclusa his carminibus.

Ista per im quartum mittunt tibi nomina tantum:
Vim, Tigrim & tussim, Tibrim, Tiberimque, sitimque,
Maguderimque: & Græca per is facientia rectum,
Siue per os potius patrium mittentia purum,
Vt syrtis, Tethys, atque implacata Charybdis.
In quoque dat Tethys, & cetera talia. dant em,
Datq. per im quartum, restis, cum turre, bipennis,
Peluisque, & puppis, torquis quoque, deinde securis,
Et curuamentum quæ curui est buris aratri,
Et quæ mortales facit impallescere febris.

Accusatiuus quartæ declinationis quot terminationes habet? Duas, um, vt hanc manũ: u, vt hoc cornu.

Accusatiuus quinctæ declinationis quot terminationes habet? Vnam, em, ut hunc uel hanc diem.

DE VOCATIVIS OMNIBVS.

Omnis uocatiuus quo modo desinit? Sicut nominatiuus vt hic poeta, o poeta: hic magister, o magister: hic Cato, o Cato: & sic in ceteris.

Hæc regula quot habet exceptiones? Sex.

Quæ est prima? Nomina primæ declinationis in as & in es, abiecta s littera nominatiui, faciunt uocatiuũ, vt hic Æneas, o Ænea: hic Anchises, o Anchise.

Quæ est secunda? Nomina secundæ declinationis in us, mutant us in e, vt hic dominus, o domine. Excipiuntur hæc, quæ his versibus comprehenduntur.

O deus, o lucus, popule & populus, fluuiusque
& fluuie, & vulge & vulgus, pelagus simul hisce.

Et pelage adiungas, chorus, & chore, agnus, & agne.

Quæ eſt tertia? Nomina propria in ius, abiecta us nominatiui, faciunt uocatiuum: ut hic Virgilius, o Virgili: hic Laurentius, o Laurenti.

Quæ eſt quarta? Nomina ſecundæ declinationis in eus, ut Theſeus, abiecta s faciunt uocatiuum, ut o Theſeu: ſic Orpheus, o Orpheu.

Quæ eſt quincta? In us longam, ut Panthus, Oedipus Oedipodis, in u faciunt uocatiuũ, ut o Panthu, o Oediphu. quia quæ in s deſinũt præcedente diphthongo, ſi ſint Græca, abiecta s faciũt uocatiuũ cõmuniter, ὁ πλακοῦς, ὦ πλακοῦ, ὁ χαρίεις ὦ χαρίει, ὁ βοῦς ὦ βοῦ.

Quæ eſt ſexta? Græca tertiæ declinationis in as, & in is, plerunque ſeruant uocatiuum Græcum, ut Pallas Pallantis, o Pallan: Paris, o Pari: Amaryllis, o Amarylli: Alexis, o Alexi.

DE ABLATIVIS SINGVLARIBVS.

Ablatiuus ſingularis primæ declinationis quot terminationes habet? Duas, a, ut ab hoc poeta: e, ut ab hoc Anchiſe.

Ablatiuus ſecundæ declinationis quot terminationes habet? Vnam, o, ut ab hoc domino, quæ eſt ſimilis datiuo, ut huic & ab hoc templo.

Ablatiuus tertiæ declinationis quot terminationes habet? Tres, e ſolum, i ſolum, e & i ſimul.

Quæ nomina habent i ſolum in ablatiuo? Quæ hoc pentaſticho comprehenduntur.

I mare, puluinarque, animalque, & talia cuncta.
Adiectiua etiam, ſi dant per e neutra. December,
Aprilisque, per er, per et is tibi menſis & imber.
A ſtringo ſtrigilis, uel Græco ςρόγγυλος, i dat.
Quartus in im pariter dices a gauſape ſolum.

Quæ emittunt ablatiuum in e & i ſimul? Quæ his uerſibus comprehenduntur,

I uel e cuncta trium generum. ſed ab hoſpite dices,
Soſpite, degenere, & ſic ubere, paupere tantum.

Vnguis,

Vnguis, auis, uectisque, ignisq́. & talia cuncta,
I, uel e dant, & pæne ante is con quæque ſonantes
Binæ, ceu neptis, ſi ſint in ſyllaba eadem.
As quoque gentile, atque in trix uerbale, per emque,
Atque per im quartum mittentia: pulchrior, & quod
Comparat omne. memor memori mage. cetera dant e.

Vel ſic, Neutra omnia in e, ut hoc mare a mari. niſi ſint propria, ut hoc Reate, Præneſte, Soracte, quæ faciunt a Reate, Præneſte, Soracte. Notatur etiã ab hoc gauſape. Item in al, ut hoc ceruical a ceruicali. & in ar producentia penultimam genitiui, ut hoc calcar, huius calcãris, a calcari. & nomina menſium in er & in is, ut hic September, ab hoc Septembri: hic Quinctilis, Sextilis, a Quinctili, Sextili & ſimiliter, ab hoc imbri. & in im ſolum mittentia accuſatiuũ, ut hãc tuſſim, ſitim, uim, a tuſſi, ſiti, ui. Præterea adiectiua omnia, quę faciunt neutrum per e, ut hic, & hæc omnis, & hoc omne, ab omni: hic ſilueſter, hæc ſilueſtris, hoc ſilueſtre, a ſilueſtri. Interdum tamen aliter inueniuntur, ut a mare, rete, natale, cæleſte.

Quæ mittunt ablatiuum in e, & i ſimul? Omnia cõmunia trium generum, ut hic, & hæc, & hoc par, a pare, uel pari: hic, & hæc, & hoc uetus, a uetere, uel uete ri: hic, & hæc, & hoc artifex, audax, triplex, ab artifice, uel artifici, ab audace, uel audaci, a triplice, uel triplici, præter quæ ſunt in er, non exeuntia etiam in is, ut pauper, uber, degener: quæ faciunt in e tantum, ut a paupere, ubere, degenere. Soſpes etiam & hoſpes, a ſoſpite, & ab hoſpire tantum faciunt ablatiuũ. Item mittentia accuſatiuum tam in em, quàm in im, ut hanc tur rem, & turrim, a turre, & turri, & in uis, ut nauis a naue, uel naui, & in guis, ut anguis, ab angue, uel angui, & in mnis, ut amnis, ab amne, uel amni. & omnia fere, quę in is deſinũt a duabus incipiẽtia cõſonãtibus, ut peſtis a peſte uel peſti, uectis a uecte uel uecti. & gẽtilia ĩ as, ut hic, et hęc Baſianas, et hoc Baſianate, hic, et hęc

Priuernas, & hoc Priuernate, a Baſſianate, & Baſſianati, a Priuernate, & Priuernati. Item comparatiua omnia: ut maior, a maiore, & maiori. & in trix uerbalia, ut uictrix, a uictrice, uel uictrici.

Quæ terminant in e ſolum? Quæ non comprehenduntur ſupradictis regulis: ut hoc poema, ab hoc poemate: hic pater, ab hoc patre.

Ablatiuus quartæ declinationis quot terminationes habet? Vnam, u, ut hæc manus, ab hac manu.

Ablatiuus quinctæ declinationis quot terminationes habet? Vnam, e, ut hæc res, ab hac re.

DE NOMINATIVIS PLVRALIBVS.

Nominatiuus pluralis primæ declinationis quot terminationes habet? Vnam, æ diphthongum, ut hi poetæ.

Nominatiuus ſecundæ declinationis quot terminationes habet? Duas, i, ut hi domini: a, quæ eſt neutrorum omnium tribus caſibus nominatiuo, accuſatiuo, & uocatiuo communis, ut hæc templa. Duo, & Ambo ſunt anomala.

Nominatiuus tertiæ declinationis quot terminationes habet? Duas, es maſculinorum, & femininorum, ut hi patres, hæ matres: a neutrorum, ut hæc corpora, poemata.

Nominatiuus quartæ declinationis quot terminationes habet? Duas, us in maſculinis, & femininis, quæ eſt communis nominatiuo, accuſatiuo, & uocatiuo, ut hæ manus, has manus, o manus: & a in neutris, ut hæc cornua.

Nominatiuus quinctę declinationis quot terminationes habet? Vnam, es, quæ eſt etiam accuſatiui, & uocatiui, ut hi, hos, & o dies.

DE GENITIVIS PLVRALIBVS.

Genitiuus pluralis primæ declinationis quot terminationes habet? Duas, arum, ut horũ poetarũ, um, per conciſionem, ut Graiugenum pro Graiugenarum, Ae-

neadum pro Aeneadarum. ων autem, ut πηνελόπων, Græca est.

Genitiuus secundæ declinationis quot terminationes habet? Duas, orum, ut horum dominorum. um per concisionem, ut horum uirum, pro uirorum.

Genitiuus tertiæ declinationis quot terminationes habet? Duas, um, ut horum patrum, ium, ut horum ignium. ων autem, ut horum ἐπιγραμμάτων cum accentu in penultima, Græca est. Martialis de se,

Hic est quem legis, ille quem requiris
Toto notus in orbe Martialis,
Argutis ἐπιγραμμάτων libellis,
Cui lector studiose quod dedisti
Viuenti decus, atque sentienti
Rari post cineres habent poetæ.

Quæ faciunt genitiuum pluralem in ium? Quæ habent ablatiuum singularem in i solum, ut ab omni, horum omnium, & in e, & in i, ut ab hoc igne, uel igni, horum ignium. ab amante uel amanti, horum, & harũ, & horum amantium. nisi fiat syncopa, ut amantum, pro amantium. Excipiuntur ab artifice, & artifici, artificum, a memore, & memori, memorem, a pugile, & pugili, pugilum, a uigile, & uigili, uigilũ, a supplice, & supplici, supplicum, a uetere, & ueteri, ueterum. Et comparatiua omnia, ut a maiore, & maiori, maiorum, præter plurium. Item in as latina, ut hæc ciuitas, ciuitatium, hæc pietas, pietatium: nisi sint per syncopen, ut harũ ciuitatum, harũ pietatum. Et in es semper pluralia, ut hi penates, hi quinquatres, hi, & hæ tres, & hæc tria, horũ penatium, quinquatrium, horum, & harum, & horum trium, præter hæ opes, harum opum, hi proceres, horũ procerum, hi lemures, horum lemurum. Necnon in is, longum, ut hic samnis, horum samnitium. Et habentia genitiuum nominatiuo æqualem, ut hic collis, huius collis, horum collium, hæc ædes, huius ædis, harum ædium. sed in es frequentius proferuntur per synco-

pen,ut hic uates,horum uatum.excipiuntur horum canum,panum, harum indolum,ſobolum, horum,& harum iuuenum. Et quorũ nominatiuus in duas terminatur conſonantes,ut pars,partium, fons,fontiũ, ars,artium,arx,arcium,præter in ms,ut hiems hiemũ. & ps, ut princeps principum : niſi ſint a capite compoſita, ut triceps,tricipitium, quod eſt etiam ſecundum regulã mittentium ablatiuum in e, & i. dicimus enim, hic, & hæc,& hoc triceps,a tricipite, & tricipiti . ergo ſecundum regulam horũ,& harum, & horum tricipitiũ . niſi proferantur per conciſioné. nox quoque,noctium facit,& nix,niuiũ . Cetera omnia faciunt in um ſine i, ut horum patrũ,hominum: quia eorum ablatiuus in e ſolam terminatur. bos, horũ boum facit, & ales alituum apud Virgilium,aſſumpta u,ut Alituũ,pecudumq. genus. quæ breuiter his uerſibus comprehenduntur.

Dat genitiuus ium,quibus i,quibus i uel e ſexto,
Atque ſuo ſimilem patrium retinentia recto:
Sic & in as Romana, quibus conciſio ſæpe eſt.
Sic plus, nix, & nox. ſed pluri,pluræq. legi.
Sic & in es faciunt, ſi ſint pluralia ſemper.
Et quæcunque duo retinebunt conſona recto.
Excipies in ps, aut ms facientia, ſi non
A capite hæc fuerint quod comparat, um tibi præbet
I ſine, ceu melior meliorum.i dant ſine & iſta.
Artificum,uigilum, ſupplex,memorum, ueterumque,
Et iuuenis, ſobolesq. canum, cumq. indole panis.
Atque parens etiam generum commune duorum:
Attamen hoc per ium tibi Marcus Tullius effert,
Et ratione, poteſt & in is quia mittere quartum.
Nam genitiui in ium proprium eſt has dicere parteis.
Tu calamos inflare leueis ego dicere uerſus,
Atque omneis homines,qui ſeſe, & talia multa.
Cetera quæ caſum ſextum tibi dant per e ſolam,
Cuncta per um patrium præbebunt nomina caſum.
Horum ceu patrum, capitum, regumque, ducumque,

Bosq.

Bosque, boum, & bobus dabit. u tibi suscipit ales,
Alituumq. facit: cecinit sic musa Maronis,
Alituum, pecudumq. genus sopor altus habebat.

Genitiuus quartæ declinationis quot terminationes habet? Vnam, uum per uu geminum, ut harum manuum, horum cornuum.

Genitiuus quinctæ declinationis quot terminationes habet? Vnam, erum, ut dierum.

DE DATIVIS ET ABLATIVIS PLVRALIBVS.

Datiuus, & ablatiuus plurales primæ declinationis quot terminationes habent? Duas, is, ut his, & ab his poetis musis. & abus, in his paucis, quæ hoc disticho comprehenduntur,

Abus equa, & liberta dabunt, ambæque, duæque.
Sic asina, & mula, & filia, nata, dea.

Datiuus, & ablatiuus plurales secundæ declinationis quot terminationes habent? Vnam, is, ut his, & ab his dominis. Duobus, & ambobus sunt anomala: sicut festorum nomina, ut Saturnalia, Floralia, Bacchanalia, quæ in bus solum faciunt, ut his, & ab his Bacchanalibus. licet genitiuum & secundæ, & tertiæ declinationis habeant, ut horum Saturnalium, & Saturnaliorum.

Datiuus, & ablatiuus tertiæ, & quartæ, & quinctæ declinationis quot terminationes habent? Vnam, bus, ut his, & ab his partibus, uisibus, diebus. Nam his, & ab his problematis, poematis, & huiusmodi a nominatiuis problematum, poematum deducuntur.

DE ACCVSATIVIS PLVRALIBVS.

Accusatiuus pluralis primæ declinationis quot terminationes habet? Vnam, as, ut hos poetas.

Accusatiuus secundæ declinationis quot terminationes habet? Duas, os, ut hos dominos, a, ut hæc templa. Ambo & duo, sunt, ut supra dixi, anomala, quæ etiam in o inueniuntur misisse accusatiuum. Virgilius.

Si duo præterea tales Idea tulisset Terra uiros. Idem in Sileno, Aggressi (nam sæpe senex spe carminis ambo Lauserat.)

Accusatiuus tertiæ declinationis quot terminationes habet? Treis, es, ut hos patres, eis, ut hos fonteis, hos & has omneis: a, in neutris, ut hæc corpora: as autem, ut hos heroas, hos Arcadas, Græcorum est, τοὺς ἥρωας, τοὺς ἀρκάδας.

Quare dixisti hos fonteis? Quia quæ genitiuum pluralem in ium faciunt, accusatiuum eiusdem numeri in ei mittũt per ei diphthongum, ut hos fonteis, has parteis, & partes, hos, & has omneis, treis. quanquam A. Gellius lib. XII. cap. XIX. docet testimonio Probi Valerii, qui Aeneida manu ipsius Virgilij legit, urbis accusatiuum pluralem per i litteram scribi debere. sed de huiusmodi accusatiuis multa in annotationibus nostris in Virgilii opera, scripsimus.

Accusatiuus quartæ declinationis quot terminationes habet? Duas, us, ut has manus: a, ut hæc cornua.

Accusatiuus quinctæ declinationis quot terminationes habet? Vnam, es, ut hos dies, has species.

QVAESTIONES DE NOMINE.

Poeta quæ pars est? Nomen. Quare? Quia significat substantiam, & qualitatem propriam, uel communem cum casu: sed poeta communem, Virgilius uero propriam.

Iulus cuius speciei? Primitiuæ. Quare? Quia a nullo deriuatur.

Iulius cuius speciei? Deriuatiuæ. Vnde deriuatur? Ab Iulo.

Hic poeta cuius generis? Masculini. Quare? Quia præponitur ei in declinatione unum articulare pronomen hic.

Hæc musa cuius generis? Feminini. Quare? Quia præponitur ei in declinatione unum articulare pronomen hæc.

Hoc

Hoc templum cuius generis? Neutri. Quare. Quia præponitur ei in declinatione unum articulare pronomen hoc.

Hic, & hæc aduena cuius generis? Communis duũ generum. Quare? Quia præponuntur ei in declinatione duo articularia pronomina hic, & hæc.

Hic, & hæc, & hoc felix cuius generis? Omnis, uel communis trium generum. Quare? Quia præponuntur ei in declinatione tria articularia pronomina hic, & hæc, & hoc.

Hic accipiter cuius generis? Promiſcui, uel epicœni. Quare? Quia ſub una uoce, & uno articulo comprehẽduntur animalia utriuſque ſexus, hic paſſer, hęc aquila.

Hic, uel hęc dies cuius generis? Incerti. Quare? Quia nulla ratione cogẽte, ſola auctoritas ueterũ ſub diuerſo gñe protulit, ut hic, uel hęc dies, cortex, finis, bubo.

Poeta cuius numeri? ſingularis. Quare? Quia ſingulariter profertur.

Hi poetæ cuius numeri? Pluralis. Quare? Quia pluraliter profertur.

Iuſtus cuius figuræ? Simplicis. Quare? Quia ſimpliciter profertur.

Iniuſtus cuius figuræ? Compoſitæ. Quo modo componitur? Ex in, & iuſtus componitur iniuſtus.

Iniuſtitia cuius figuræ? Decompoſitæ. Quare? Quia non per ſe cõponitur, ſed a compoſito nomine deriuatur, quod eſt iniuſtus, iniuſti, addita tia, fit iniuſtitia.

Hic poeta cuius caſus? Nominatiui. Quare? Quia in eo caſu declinando reperitur.

Quid eſt caſus? Declinatio caſualium dictionum, quæ maxime fit in fine, ut Priſcianus ait.

Vnde dictus eſt caſus? A cadendo: quia unus cadit ab alio.

Primus caſus quot nomina habet? Duo, Nominatiuus, quia nominat rem, & rectus ἡ εὐθεῖα, ἡ ὀρθὴ, quia a nullo cadit.

Si a nullo cadit, quare dictus eſt caſus? Abuſiue, ſi ue ut Græci dicunt καταχρηστικῶς.

Genitiuus dicitur ne aliis modis? Quidni? Poſſeſſiuus, quia poſſeſſionem demonſtrat. Paternus, quia ceterorum caſuum pater, & genitor eſt, unde & genitiuus dicitur. nec dicas genitiuus per e ante t, ut quidam ſolent.

Datiuus dicitur ne aliis modis? Næ Commendatiuus, quia per eum commendamus: ſicut datiuus dictus eſt, quia per eum damus.

Accuſatiuus dicitur ne aliis modis? Cauſſatiuus, quia aliquid in cauſſa fieri oſtendit: ſicut accuſatiuus, quia aliquid accuſari demonſtrat.

Vocatiuus habet ne aliud nomen? Habet. dicitur enim ſalutatorius, quia per eũ ſalutamus, ut ſalue Pãphile: ſed ſic eſt & uocatiuus, quia per ipſum uocamus.

Ablatiuus appellatur ne alio nomine? Comparatiuus etiam a quibuſdam dicitur. quanquam & tunc ablatiuus eſt, quia per eum auferimus, ut maior ab illo.

Quo modo a Marco Varrone hic nominatus eſt caſus? Sextus, & interdum Latinus.

Quare Latinus? Quia Latinæ linguæ proprius eſt. nam Græci ablatiuum non habent: cuius uim per genitiuum explicant. Homer. ῥέζε ὑπὲρ Δανάων, hoc eſt ſacrifica pro Danais. ut Cum faciam uitulam pro frugibus, ipſe uenito.

Sunt ne plures caſus quàm ſex? Sunt. nam addi poſſunt ſeptimus, & octauus caſus.

Qui eſt ſeptimus caſus? Ablatiuus ſine præpoſitione, ut ſcribo calamo, fortior illo. auctores Seruius, Sergius, Donatus. Priſcianus tamen fruſtra ſeptimum caſum poni ſcribit. dicit enim præpoſitionem uel additã, uel ſubtractam nõ ualere uim caſus mutare. nam ſicut accuſatiuus non eſt alius caſus abſque præpoſitione, quàm cũ præpoſitione, ita etiã ablatiuus. ſed hæc ratio Priſciani non placet: quoniam accuſatiuus, quia tam

cum

cum præpositione, quàm sine, semper accusat, nunquam est alius casus, quàm accusatiuus. Ablatiuus autem est quando non aufert, atque ideo alius casus est. nam cum dico, illo præsente accepi, &, ab illo accepi, non est eadem ab utroque casu elocutio.

Octauus casus qui est? Dandi casus pro accusatiuo positus, ut, It clamor cælo, hoc est ad cælum.

Quot sunt formæ casuales? Septem, Aptota, Monoptota, Diptota, Triptota, Tetraptota, Pentaptota, Exaptota: quæ a Diomede latine appellantur sic, Simplex uel unica, bipartita, ternaria, quaternaria, quinaria, senaria. sed de his dicemus in Heteroclitis.

Hic poeta cuius declinationis? Primæ. Quare? Quia eius genitiuus singularis in æ diphthongum desinit.

Hæc Penelope huius Penelopes cuius declinationis? Primæ. Quare? Quia eius genitiuus singularis in es productam desinit, quoniam est a genitiuo Græco in ης per η, quod apud nos in e longam plerunque conuertitur, ut ἡ πηνελόπη τῆς πηνελόπης, hæc Penelope huius Penelopes. ἡ γραμματικὴ τῆς γραμματικῆς, hæc Grammatice huius Grammatices. quanquam η, non i, sed e longum pronuntiasse antiquos Græcos existimo. constat enim η, ex duplici εε, sicut ω ex duplici οο. sed & de his in fragmentis.

Hæc familia huius familias cuius declinationis? Primæ. Quare? Quia eius genitiuus singularis in as longam desinit more Græco, ut hæc terra, huius terræ, & terras, hæc uia, huius uiæ, & uias. Ennius, dux ipse uias, pro uiæ. Vnde pater, & materfamilias adhuc dicimus.

Singulariter Nominatiuo hic Poeta, Genitiuo huius poetæ, Datiuo huic poetæ, Accusatiuo hunc poetam, Vocatiuo o poeta, Ablatiuo ab hoc poeta. Pluraliter nominatiuo hi poetæ, Genitiuo horum poetarum, Datiuo his poetis, Accusatiuo hos poetas, Vocatiuo o poetæ, Ablatiuo ab his poetis. uel sic, Singulariter hic, o, & ab hoc poeta: huius, huic, hi, & o

poetæ,

poetæ, hunc poetam, horum poetarum, hos poetas, his, & ab his poetis.

S. Hæc musa, huius musæ, huic musæ, hanc musam, o musa, ab hac musa. P. hæ musæ, harum musarum, his musis, has musas, o musæ, ab his musis, uel hæc, o, & ab hac musa, &c.

S. Hic Anchises, huius Anchisæ, huic Anchisæ, hũc Anchisen, o Anchise, ab hoc Anchise. P. hi Anchisæ, horum Anchisarum, his Anchisis, hos Anchisas, o Anchisæ, ab his Anchisis. Hunc autem Anchisam, o Anchisa, ab hoc Anchisa, sunt a nominatiuo Anchisa.

S. Hic, & hæc aduena, huius aduenæ, huic aduenæ, hunc, & hanc aduenam, o aduena, ab hoc, & ab hac aduena. P. hi, & hæ aduenæ, horum, & harum aduenarum, his aduenis, hos, & has aduenas, o aduenæ, ab his aduenis.

S. Hic, & hæc troiugena, huius troiugenæ, huic troiugenæ, hunc, & hãc troiugenam, o troiugena, ab hoc, & ab hac troiugena. P. hi, & hæ troiugenæ, horum, & harum troiugenarum, & per syncopen troiugenum: his troiugenis, hos, & has troiugenas, o troiugenæ, ab his troiugenis.

S. Hæc mula, huius mulæ, huic mulæ, hanc mulam, o mula, ab hac mula. P. hæ mulæ, harum mularum, his mulabus, has mulas, o mulæ, ab his mulabus. sic asina, equa, dea, liberta, filia, nata, duæ & ambæ.

S. Hic Aenea, huius Aeneæ, huic Aeneæ, hunc Aenean & Aeneam, o Aenea, ab hoc Aenea. P. hi & o Aeneæ, horum Aenearum, his & ab his Aeneis, hos Aeneas.

S. Hic Aeneades, huius Aeneadæ, huic Aeneadæ, hunc Aeneaden & Aeneadam a nominatiuo Aeneada, quo usi inueniuntur antiqui: o Aeneade & Aeneada, ab hoc Aeneade & Aeneada. P. hi Aeneadæ, horum Aeneadarum, & per concisionem Aeneadum, his Aeneadis, hos Aeneadas, o Aeneadæ, ab his Aeneadis.

S. Hæc, & o, & ab hac Iphigenia, huius, & huic, hæ & o Iphigeniæ, hanc Iphigeniam, & Iphigenian, has Iphigenias, harũ Iphigeniarũ, his, & ab his Iphigeniis.

S. Hæc Grammatice, huius Grammatices, huic Grammatice, hanc Grammaticen, o Grammatice, ab hac Grammatice. Pluraliter hæc Grammatica, horum Grammaticorum, his Grammaticis, hæc Grammatica, o Grammatica, ab his Grammaticis. ſic Rhetorice, Georgice, Buccolice, & huiuſmodi.

S. Hæc Penelope, huius Penelopes, huic Penelope, hanc Penelopen, o Penelope, ab hac Penelope. P. hæ Penelopæ, harum Penelopon, his Penelopæs, has Penelopas, o Penelopæ, ab his Penelopæs. Sed in plurali melius latine declinatur, ut muſæ muſarum Penelopæ Peneloparum, a nominatiuo Penelopa.

S. Hæ Thebæ, harum thebarum, his thebis, has thebas, o thebæ, ab his thebis. ſic Mycenæ, Piſæ, Senæ, Venetiæ, Amyclæ, Carræ, & id genus multa.

S. Hic Adam, huius Adæ, huic Adæ, hunc Adam, o Adam, ab hoc Adam. P. hi & o Adæ, horum Adarum, his, & ab his Adis, hos Adas. ſed melius eſt aptotum hic Adam, huius Adam, huic Adam, & ſic in ſingulis. P. hi Adamim, horum Adamim, & deinceps. Huiuſmodi enim apud Hebræos in im faciũt in numero multitudinis, & tantum per articulos inflectuntur, ut cocab ſtella, cocabim ſtellæ. ſimiliter ſeraph & cherub in ſingulari, ſeraphim & cherubim in plurali.

S. Hæc familia, huius familiæ & familias. In reliquis declina ut muſa. ſic hæc terra, huius terræ & terras.

In quibus nominibus hic genitiuus etiam in as inuenitur apud antiquos? In iis ſolum, quæ in a purum deſinunt, ut uia: & in ra, ut terra: & in da, & in tha, ut Leda, Martha, ad imitationem Græcorũ, qui ἡ ἡμέρα, τῆς ἡμέρας, & ἡ μαῖα τῆς μαίας declinant. Ennius, Dux ipſe uias, ut ſupra diximus.

S. Vna

S. una, unius, uni, in reliquis flecte ut musa. Quæ sic declinantur, hoc uersiculo comprehenduntur,
Dant ius, Vna, ulla, & sola, utra, alia, altera, tota.

De secunda inflexione.

Hic dominus, huius domini cuius declinationis? Secundæ. Quare? Quia eius genitiuus singularis in i productum desinit, & Datiuus in o. nam huic Orphei, Græcum est.

Bonus, bona, bonum. G. boni, bonæ, boni, cuius declinationis? Primæ, & secundæ. Quare? Quia eius genitiuus singularis desinit in i, in æ, & in i.

S. Nominatiuo hic dominus, Genitiuo huius domini, Datiuo huic domino, Accusatiuo hunc dominũ, Vocatiuo o domine, Ablatiuo ab hoc domino. P. nominatiuo hi domini, Genitiuo horum dominorum, Datiuo his dominis, Accusatiuo hos dominos, Vocatiuo o domini, Ablatiuo ab his dominis. uel sic, hic dominus, huius, hi, & o domini, huic, & ab hoc domino, hũc dominum, hos dominos, o domine, horum dominorum, his, & ab his dominis.

S. Hic magister, huius magistri, huic magistro, hunc magistrum, o magister, ab hoc magistro. P. hi magistri, horum magistrorum, his magistris, hos magistros, o magistri, ab his magistris.

S. Hic Deus, huius Dei, huic Deo, hunc Deum, o Deus, ab hoc Deo. P. hi Dei uel Dii, horum Deorum uel Deum, his Deis uel Diis, hos Deos, o Dei uel Dii, ab his Deis uel Diis.

S. Hic Theseus, huius Thesei & Theseos, huic Theseo & Thesei, hunc Theseum & Thesea, o Theseu, ab hoc Theseo. Pluraliter hi Thesei, horum Theseorum, his Theseis, hos Theseos, o Thesei, ab his Theseis.

S. Hic Virgilius, huius Virgilii, huic Virgilio, hunc Virgilium, o Virgili, ab hoc Virgilio. P. hi Virgilii, horum Virgiliorum, his Virgiliis, hos Virgilios, o Virgilii, ab his Virgiliis.

S. hic filius, huius filii, huic filio, hunc filium, o fili, ab hoc filio. Pluraliter hi filii, horum filiorum, his filiis, hos filios, o filii, ab his filiis.

S. hic ſocius, huius ſocii, huic ſocio, hunc ſocium, o ſocie, ab hoc ſocio. Pluraliter hi ſocii, horum ſociorum, his & ab his ſociis, hos ſocios, o ſocii.

S. Hæc fagus, huius fagi, huic fago, hanc fagum, o fage, ab hac fago. Pluraliter hæ fagi, harum fagorum, his fagis, has fagos, o fagi, ab his fagis.

S. Hoc uulgus, huius uulgi, huic uulgo, hoc uulgus, o uulgus, ab hoc uulgo, ſine plurali. dicimus & hic uulgus, huius uulgi, huic & ab hoc uulgo, hunc uulgum, o uulge.

S. Hic Panthus, huius, Panthi, huic Pantho, hunc Pãthum, o Panthu, ab hoc Pantho. P. hi Panthi, horum Panthorum, his Panthis, hos Panthos, o Panthi, ab his Panthis.

S. Hoc templum, huius templi, huic templo, hoc templum, o templum, ab hoc templo. P hæc templa, horum templorum, his templis, hæc templa, o templa, ab his templis. uel in nominatiuo, accuſatiuo, & uocatiuo templum, huius templi, huic & ab hoc templo. hæc in nominatiuo, accuſatiuo, & uocatiuo templa: horum templorum, his & ab his templis.

S. Hæc Glycerium, huius Glycerii, huic Glycerio, hanc Glycerium, o Glycerium, ab hac Glycerio. P. hæ Glyceria, harum Glyceriorum, his Glyceriis, has & o Glyceria, ab his Glyceriis. Sic Chryſium, Philortium, Dorcium, Sophronium, Abrotonium, & ſimilia, quæ articulos habent femininos, & formam neutrorum, ut Priſcianus docet.

P. Hi Locri, horum Locrorum, his Locris, hos Locros, o Locri, ab his Locris. ſic Puteoli, Faſti, Cancelli, Carpi, & ſimilia ſine ſingulari.

S. Bonus, bona, bonum. G. boni, bonæ, boni. D. bono, bonæ, bono. A. bonum, bonam, bonum. V. o bone, o bona,

o bona, o bonum. A. a bono, a bona, a bono. P. N. boni, bonæ bona. G. bonorum, bonarum, bonorum. D. bonis, bonis, bonis. A. bonos, bonas, bona. V. o boni, o bonæ, o bona. A. a bonis, bonis, bonis. Vel ſic, Hic bonus, huius, hi, & o boni, huic, & ab hoc bono, hunc bonum, o bone, hos bonos, horum bonorum, his, & ab his bonis, hæc, o & ab hac bona, huius, huic, hæ, & o bonæ, hanc bonam, has bonas, harum bonarum, his, & ab his bonis. hoc in nominatiuo, accuſatiuo, & uocatiuo bonum, huius boni, huic, & ab hoc bono. hæc in nominatiuo, accuſatiuo, & uocatiuo bona, horum bonorum, his, & ab his bonis.

S. Pulcher, pulchra, pulchrum. G. pulchri, chræ, chri. D. chro, chræ, chro. A. chrum, chram, chrum. V. o cher, chra, chrum. A. a chro, chra, chro. P. N. pulchri, chre, chra. G. pulchrorum, arum, orum. D. his, & ab his chris, quod eſt commune trium generum. A. chros, chras, chra. V. o pulchri, o chræ, o chra.

P. hi ambo, hæ ambæ, & hæc ambo. G. amborum, ambarum, amborum. D. ambobus, ambabus, ambobus. A. hos ambos, has ambas, & hæc ambo. A. ab his ambobus, ambabus, ambobus. Priſcianus libro XIIII, Ambo uocatiuum habere non poſſe ſcribit: puto quia diſtributiuum, &, ut idem ait, relatiuum eſt.

P. hi duo, hæ duæ, & hæc duo. G. horum duorum, harum duarum, horum duorum. D. his duobus, duabus, duobus. A. hos duos, has duas, & hęc duo. V. o duo, o duæ, & o duo. A. ab his duobus, duabus, duobus.

S. dominus, muſa, templum. G. domini, muſæ, templi. D. domino, muſæ, templo. A. dominum, muſam, templum. V. o domine, o muſa, o templum. A. a domino, a muſa, a templo. P. N. domini, muſæ, templa. G. dominorum, muſarum, templorum. D. dominis, muſis, templis. A. dominos, muſas, templa. A. o domini, o muſæ, o templa. A. a dominis, muſis, templis. Ad horum exemplum declinantur omnia adiecti-

ua primæ, & secundæ declinationis, ut bonus, bona, bonum, quæ in masculino, & neutro, sunt secundæ declinationis, in feminino uero primæ.

De tertia declinatione.

Hic Cato, huius Catonis, cuius declinationis? Tertiæ. Quare? Quia eius genitiuus singularis in his correptam desinit.

S. Hic Cato, huius Catonis, huic Catoni, hunc Catonem, o Cato, ab hoc Catone. P. hi Catone, horum Catonum, his Catonibus, hos Catones, o Catones, ab his Catonibus. Vel, hic, & o Cato, huius Catonis, huic Catoni, hunc Catonem, ab hoc Catone. P. hi, hos, & o Catones, horum Catonum, his, & ab his Catonibus.

S. Hic & o pater, huius, patris, huic patri, hunc patrem, ab hoc patre. Pluralirer hi, hos, & o patres, horum patrum, his, & ab his patribus.

S. Hic, & hæc virgo, huius virginis, huic virgini, hunc, & hanc virginem, o virgo, ab hoc, & ab hac virgine. P. hi, & hæ virgines, horum, & harum virginum, his virginibus, hos, & has virgines, o virgines, ab his virginibus.

S. Hic Titan, huius Titanis, & Titanos. Et notandum, quòd cum genitiuus desinit in os non purum, accusatiuus singularis desinit etiam in a, & pluralis in as, sed Græce: ut hunc Titanem, & Titana: hi Titanes, hos Titanes, & Titanas.

S. Hic Demophon, & Demophoon in carmine, huius Demophontis & Demophontos.

S. Hæc Tethys, huius Tethyis & Tethyos, huic Tethyi, hanc Tethym & Tethyn, o Tethy, a Tethye. P. hæ Tethyes, harum Tethyum, his Tethybus, has Tethyes, & Tethyas, o Tethyes, a Tethybus. sic Erinnys, Erinnyos, & Erinnyis. Capys, Capyos, & Capys, & similia.

S. Hic oedipus, huius oedipodis, oedipodos, & oedipi a genitiuo τοῦ οἰδίπου ἀττικῶς, uel a noiatiuo οἰδίπος,

πος, ut πολύπους & πόλυπος: huic Oedipodi & Oedipo. hunc Oedipodem, & Oedipoda, o Oedipu, ab hoc Oedipode & Oedipo. Pluraliter hi Oedipodes, horũ Oedipodum, his Oedipodibus, hos Oedipodes, & Oedipodas, o Oedipodes, ab his Oedipodibus. hic Oedipus tamẽ Oedipi declina, ut dñs, a noĩatiuo ὁ οἰδίπος.

S. Hæc uis, huius uis, huic ui, hanc uim, o uis, ab hac ui. P. hæ uires, harum uirium, his uiribus, has uires, o uires, ab his uiribus.

S. Hæc Amathus, huius Amathuntis, huic Amathunti, hanc Amathuntem, & Amathunta, o Amathus, ab Amathunte. sic Pessinus Pessinuntis, Opus Opuntis, Trapezus Trapezuntis.

S. Hæc Amaryllis, huius Amaryllidis & Amaryllidos, huic Amaryllidi, hanc Amaryllidem & Amaryllida, o Amarylli, ab hac Amaryllide.

S. Hæc Dido, huius Didus & Didonis, huic Didoni, hanc Dido & Didonem, o Dido, ab hac Didone. P. hæ Didones, harum Didonum, his & ab his Didonibus, has Didones, o Didones. Sic hæc Calypso, huius Calypsus & Calypsonis, sicut hæc Iuno, huius Iunonis. Sed de his multa in fragmentis.

S. Hæc Aeneis, huius Aeneidis & Aeneidos, Aeneidi, Aeneiden, & Aeneida.

S. Hic Chremes, huius Chremetis, & Chremetos, & Chremis, huic Chremeti, & Chremi, hunc Chremetem, & Chremeta, & Chremem, o Chremes, a Chremete, & Chreme.

S. Hic Mœris, huius Mœris, huic Mœri, hunc Mœrim & Mœrin, o Mœri, & Mœris, ab hoc Mœri, &c. Hęc Neapolis, huius Neapolis, huic Neapoli, hanc Neapolim & neapolin, o neapoli & neapolis, ab hoc neapoli.

S. Hic Paris, huius Paridis, & Paridos, huic Paridi, hunc Paridem, & Parida, & Parim a genitiuo τοῦ πάριος: o Pari, & o Paris.

S. Hæc turris, huius turris, huic turri, hanc turrem & turrim,

S. Hic heros, huius herois, & heroos, huic heroi, hunc heroem, & heroa, o heros, ab heroe. P. hi heroes, horum heroum, his heroibus, hos heroes, & heroas, o heroes, ab heroibus.

S. Hoc epigramma, huius epigrammatis, huic epigrammati, hoc epigramma, o epigramma, ab hoc epigrammate. P. hæc epigrammata, horum epigrammatum, & Græce ἐπιγραμμάτων, his epigrammatibus, & epigrammatis, hæc epigrammata, o epigrammata, ab his epigrammatibus, & epigrammatis.

S. Hoc cubile, huius cubilis, huic cubili, hoc cubile, o cubile, ab hoc cubili. P. hæc cubilia, horum cubilium, his cubilibus, hæc cubilia, o cubilia, ab his cubilibus.

S. Hoc torcular, huius torcularis, huic torculari, hoc torcular, o torcular, ab hoc torculari. P. hæc torcularia, horum torcularium, his, & ab his torcularibus, hæc, & o torcularia.

S. Hoc melos, huius meleos, Græce declinatur, τὸ μέλος, τοῦ μέλεος καὶ μέλους. P. hæc mele etiam Græce, τὰ μέλεα καὶ μέλη, ſicut τὰ κήτεα καὶ κήτη. Pluraliter hæc cete.

S. Hoc plus, huius pluris, huic pluri, hoc plus, o plus a plure, & pluri, ut Priſcianus docet. P. hi, & hæ plures, & hæc plura, & pluria apud antiquos. horum, & harum & horum plurium, his, & ab his pluribus, hos, & has plures, & hæc plura, o plures & o plura. Et notandum plus in obliquis eſſe trium generum in ſingulari, etſi hoc plus eſt neutrum duntaxat, ſicut hoc pulchrius, maius. non enim dicimus hic, & hæc plor, ſicut hic, & hæc maior.

S. Hic, & hæc omnis, & hoc omne, huius omnis, huic omni, hunc, & hanc omnem, & hoc omne, o omnis, & omne ab hoc, & ab hac, & ab hoc omni. P. hi, & hæ omnes, & hęc omnia, horum, & harũ, & horum omniũ, his omnibus, hos, & has omnes, & hæc omnia, o om-

nes, & omnia, ab his omnibus. Habere autem uocatiuum tam apud Græcos, quàm apud Latinos inuenitur. Virgilius in primo Georgicon, Diique, deæque omnes: ſicut apud Græcos πᾶς, πᾶσα, πᾶν. Homerus, κέκλυτέ μου πάντες τε θεοὶ, πᾶσαί τε θεαῖναι.

S. Hic, & hæc pulchrior, & hoc pulchrius, huius pulchrioris, huic pulchriori, hunc, & hanc pulchriorem, & hoc pulchrius, o pulchrior, & o pulchrius, a pulchriore, & pulchriori. P. hi, & hæ pulchriores, & hæc pulchriora, horum & harum, & horum pulchriorum, his, & ab his pulchrioribus, hos, & has pulchriores, & hæc pulchriora, o pulchriores, & o pulchriora. Sic melior, maior, & cetera comparatiua.

S. Hic ſilueſter, hæc ſilueſtris, hoc ſilueſtre, huius ſilueſtris, huic ſilueſtri, hunc, & hanc ſilueſtrem, & hoc ſilueſtre, o ſilueſter, o ſilueſtris, & o ſilueſtre, a ſilueſtri. P. hi, & hæ ſilueſtres, & hæc ſilueſtria, horum, & harum, & horum, ſilueſtrium, his, & ab his ſilueſtribus, hos, & has ſilueſtreis, eſt hæc ſilueſtria, o ſilueſtres, & o ſilueſtria.

S. Hic & hæc Arpinas, & hoc arpinate, huius arpinatis, huic arpinati, hunc & hanc arpinatem, & hoc arpinate, o arpinas, & o arpinate, ab hoc, & ab hac, & ab hoc arpinate, & arpinati. P. hi & hæ arpinates, & hæc arpinatia, horum & harum & horum arpinatium, his & ab his arpinatibus, hos & has arpinateis, & hæc arpinatia, o arpinates, & o arpinatia.

S. Hic, & hæc, & hoc felix, huius felicis, huic felici, hunc, & hanc felicem, & hoc felix, o felix, a felice, & felici P. hi, & hæ felices, & hæc felicia, horum, & harum, & horum felicium, his, & ab his felicibus, hos, & has feliceis, & hæc felicia, o felices, & o felicia.

S. Hic, & hæc, & hoc iens, huius euntis, huic eunti, hunc, & hanc euntem, & hoc iens, o iens, ab eunte, & eunti. P. hi, & hæ euntes, & hæc euntia, horum, & harum, & horum euntium, & euntum per ſyncopen: his,

& ab

& ab his euntibus, hos, & has euntes, & hæc euntia, o euntes, & o euntia.

S. Hic, & hæc, & hoc amans, huius amantis, huic amanti, hunc, & hanc amantem, & hoc amans, o amans, ab hoc, & ab hac, & ab hoc amante, uel amanti. P. hi, & hæ amantes, & hæc amantia, horum, & harum, & horum amantium, & per concisionem amantum, his amantibus, hos, & has amanteis, & hæc amantia, o amantes, & o amantia, ab his amantibus. Sic declinabis legens, docens, audiens, & cetera participia in ns.

DE QVARTA DECLINATIONE.

Hæc manus, genitiuo huius manus, cuius declinationis? Quartæ. Quare? Quia eius genitiuus singularis in us productum desinit.

Hæc anus, huius anuis cuius declinationis? Quartæ. Quare? Quia nomina quarti declinatus, etiam in is syllabas inueniuntur prolata in casu patrio, ut supra est dictum.

Hoc cornu, huius cornu cuius declinationis? Quartæ. Quare? Quia eius genitiuus singularis in u productum desinit.

S. Hic fructus, huius fructus, & fructuis, huic fructui, a genitiuo antiquo fructuis, & fructu a genitiuo fructus, hunc fructum, o fructus, ab hoc fructu. P. hi fructus, horum fructuum, his fructibus, hos fructuis, o fructus, ab his fructibus.

S. Hæc manus, huius manus, & manuis, huic manu, & manui, hanc manum, o manus, ab hac manu. P. hæ manus, harum manuum, his manibus, has manus, o manus, ab his manibus.

S. Hic artus, huius artus, huic artui, hunc artum, o artus, ab hoc artu. P. hi artus, horum artuum, his artubus, hos artus, o artus, ab his artubus.

Quæ ante bus u seruant? Hæc, quæ uersibus an-

notantur,
Ante bus u seruant,artusque, & partus, & arcus,
Et lacus,& quercus, tribubusque, acubus,specubusq́.
Et speciebus,necnō partusque,& questus: & hinc est,
Quod cecinit uates,Late loca questubus implet,
A queror: at quæstus, pro lucro quæstibus i dat.

S. Hæc quercus, huius quercus. P. hæ quercus,harum quercuum.

S. Hæc anus,huius anus, & anuis. Terentius. Eius anuis opinor caussa, quæ mortua est.

Domus secundæ declinationis quo modo declinatur?

S. Hæc domus, huius domi, hanc domum, ab hac domo. P. harum domorum, has domos, ceteris casibus non utimur.

Domus quartæ declinationis quo modo flectitur?

S. Hæc domus, huius domus, huic domui, hanc domum, o domus sine ablatiuo. P. hæ domus, harum domuum, his domibus, has domus, o domus, ab his domibus.

S. Hoc cornu, huius cornu, huic cornu, hoc cornu, o cornu,ab hoc cornu. P. hæc cornua, horum cornuū, his cornibus,hæc cornua,o cornua,ab his cornibus.

S. Hoc tonitru,huius tonitru, huic tonitru, hoc tonitru, o tonitru, ab hoc tonitru. P. hæc tonitrua, horum tonitruum, his tonitribus, hæc tonitrua, o tonitrua, ab his tonitribus.

S. Hoc ueru, huius ueru. P. hæc uerua, horum ueruum, his ueribus.

S. Hoc gelu,huius gelu,huic gelu, hoc gelu, o gelu, ab hoc gelu, sine plurali.

Quæ neutra in u admittunt numerum pluralem? perpauca his comprehensa uersiculis.

Pluralem admittunt numerum, cornuque, ueruque,
Atque specu, & tonitru, cum ueribus genua.
Cetera deficiunt, seru, ut testuque, geluque,

Atque pecu. inuenies testaque, & hæc pecua.

S. Hæc, huius, & o ficus: huic ficui, hanc ficum, ab hac ficu. P. hæ, has, & o ficus: harum ficuum, his, & ab his ficibus.

Ficus cum secundæ est quo modo flectitur?

S. Hic ficus, huius fici, huic fico, hunc ficum, o fice, ab hoc fico. P. hi fici, horum ficorum, his ficis, hos ficos, o fici, ab his ficis.

S. Hæc ficus, huius fici, huic fico, hanc ficum, o fice, ab hac fico. P. hæ fici, harum ficorum, his ficis, has ficos, o fici, ab his ficis.

DE GENERE, ET DECLINATIONE FICVS.

Ficus hic & fructus fici, estq. in corpore morbus.
Hæc ficus ci & cus, fructus & arbor erit.

Sed de ficus abunde multa dicemus in heteroclitis.

Quæ nomina possunt esse quarti, & secundi declinatus? Quæ his uersibus annotantur,

Sunt pinus, cornus, ficus, quartæ, atque secundæ:
Laurusque, & quercus, quæ neat adde colum.
Adde domum, & longe plura his, quibus usa uetustas,
Ceu penus, ornatus, ceu lacus, & monitus,
Atque alia, ut gemitus, quarti tantummodo flexus
Quæ nunc sunt. teneris pauca. notasse sat est.

DE QVINCTA DECLINATIONE.

Hic, uel hæc dies, huius diei, cuius declinationis? Quinctæ. Quare? Quia eius genitiuus singularis in ei diuisa syllaba definit, & ~~sic datiuus~~, ut hic, uel hæc dies, huius, & huic diei.

Dies, huius dies, huius die, huius dii, cuius declinationis? Quinctæ. Quare? Quia quinctæ inflexionis nomina etiam in es, & in e, & in ii inueniuntur prolata in casu patrio apud antiquos, ut ostendimus superius, ubi

de genitiuo quinctæ declinationis ſcripſimus.

S. Hæc ſpecies. G. huius ſpeciei. D. huic ſpeciei. A. hanc ſpeciem. V. o ſpecies. A. ab hac ſpecie. P. N. hæ ſpecies. G. harum ſpecierum. D. his ſpeciebus. A. has ſpecies. V. o ſpecies. A. ab his ſpeciebus.

Declina antiquo more? S. Hæc ſpecies, huius ſpecies, & huius ſpecie, & huius ſpecii, huic ſpecie.

S. Hæc res. G. huius rei. D. huic rei. A. hanc rem. V. o res. A. ab hac re. P. hæ res. G. harum rerum. D. his rebus. A. has res. V. o res. A. ab his rebus.

S. Hic, uel hæc dies. G. huius diei. D. huic diei. A. hunc uel hãc diem. V. o Dies. A. ab hoc, uel ab hac die. P. hi dies maſculini tantum generis. G. horum dierum. D. his diebus. A. hos dies. V. o dies. A. ab his diebus.

S. Hæc ſpes, huius ſpei, huic ſpei, hanc ſpem, o ſpes, ab hac ſpe. P hæ, has, & o ſpes, ceteris uacat.

S, Hæc ſcabies, huius ſcabiei, huic ſcabiei, hanc ſcabiem, o ſcabies, ab hac ſcabiæ. ſine plurali.

Quæ nomina quinctæ declinationis habent numerum pluralem? Hæc fere,

Res, ſpeciesque dies, facies, ſpes, progeniesque.

Plinius lib. 11. Innumeræ in mari præcipue, ac plerunque confuſis monſtrificæ digenerantur effigies.

DE NOMINIBVS COMPOSITIS.

Quot modis nomina componuntur? Tribus. Ex duobus rectis, ut reſpublica, & uterque rectus inflectitur. ex rectu, & obliquo, ut paterfamilias, & rectus tantum inclinatur. ex duobus obliquis, ut huiuſmodi, aliuſmodi, & neuter declinatur.

S. Hæc reſpublica, huius reipublicæ, huic reipublicæ, hanc rempublicam, o reſpublica, ab hac republica. P. hæ reſpublicæ, harum rerumpublicarum, his rebuſpublicis, has reſpublicas, o reſpublicæ, ab his rebuſpublicis.

S. Hic

S. Hic iurisconsultus, huius iurisconsulti, huic iurisconsulto, hunc iurisconsultum, o iurisconsulte, ab hoc iurisconsulto. P. hi iurisconsulti, horum iurisconsultorum, his iurisconsultis, hos iurisconsultos, o iurisconsulti, ab his iurisconsultis.

S. Hæc paterfamilias, huic patrisfamilias, huic patrifamilias, hunc patremfamilias, o paterfamilias, ab hoc patrefamilias. P. hi patresfamilias, horum patrum familias, his patribusfamilias, hos patresfamilias, o patresfamilias, ab his patribusfamilias.

S. Alteruter, alterutra, alterutrum. G. Alterutrius. sed de hoc in Pronominibus.

S. Hic tribunusplebis, huius tribuniplebis: sic hic magisterequitum, huius magistriequitum.

S. Hic, & hæc, & hoc huiusmodi, & huiuscemodi. G. huius huiusmodi. D. huic huiusmodi. A. hunc, & hāc & hoc huiusmodi. V. o huiusmodi. A. ab hoc huiusmodi. P. hi, & hæ, & hæc huiusmodi, horum, & harum, & horum huiusmodi, his huiusmodi, hos, & has, & hæc huiusmodi, o huiusmodi, ab his huiusmodi. sic istiusmodi, aliusmodi, alteriusmodi.

DE NOMINVM NVMERALIVM INFLEXIONE.

Quattuor cuius declinationis? Nullius. Quare? Quia omnia nomina numerorum a quattuor usque ad cētū, sunt omnis generis, numeri pluralis, & indeclinabilia.

S. N. unus, una, unum. G. unius. D. uni. A. unū, unā, unum. V. o une, o una, o unum. A. ab uno, ab una, ab uno. P. uni, unæ, una. G. unorum, unarum, unorum. D. unis. A. unos, unas, una. V. o uni, o unæ, o una. A. ab unis. Dicimus. n. unas litteras, una arma, unis nuptiis.

P. N. hi duo, hæ duæ, & hæc duo: & reliqua ut in secunda declinatione.

P. N. hi, & hæ tres, & hæc tria. G. horum, & harum, & horū triū. D. his, & ab his tribus. A. hos, & has tres, & hæc tria. V. o tres, & o tria. Et notandum, accusatiuū pluralem, huiusmodi nominum, quæ in ium faciunt

genitiuum, in ei s tantum desinere per ei diphthongum.

P. N. hi, & hæ, & hæc quattuor. G. horum, & harum, & horum quattuor. D. his quattuor. A. hos, & has, & hæc quattuor. V. o quattuor. A. ab his quattuor. Et sic P. N. hi, & hæ, & hæc quinque, sex, septem, octo, nouẽ, & reliqua usque ad centum indeclinabilia.

P. N. hi, & hæ, & hæc centum. G. horum, & harũ, & horum centum. D. his cẽtum. A. hos, & has, & hæc centum. V. o centum. A. ab his centum, sic bicentum, tercẽtum, quatercentum, deciecentum, & similia.

P. N. ducenti, ducentæ, ducenta. G. ducentorum, ducentarum, ducentorum. D. ducentis. A. ducentos, ducentas, ducenta. V. o ducenti, o ducentæ, o ducenta. A. a ducentis. Sic trecenti, trecentæ, trecenta, quadringenti, quadringentæ, quadringenta, quingenti, quingentæ, quingenta, sexcenti, sexcentæ, sexcenta, septingenti, septingentæ, septingenta, octingenti, octingentæ, octingenta, noningenti, noningentæ, noningenta.

Mille adiectiuum quo modo flectitur?

P. hi, & hæ, & hæc mille, horum, & harum, & horum mille, his mille, hos, & has, & hæc mille, o mille, ab his mille. & sic dicimus, Mille meæ Siculis errant in montibus agnæ.

Declina mille substantiuum.

S. Hoc mille, huius mille, huic mille, hoc mille, o mille, ab hoc milli. P. hæc millia, horum millium, his millibus, hæc millia, o millia, ab his millibus. & sic dicimus mille agnarum, mille hominum moritur, duo millia mummum.

Quòd mille faciat ab hoc milli per i, hæc Gellius: aperteq. ostendit mille & uocabulum esse, & singulari numero dici, & casum etiam capere ablatiuum, nec ceteros casus requiri oportere.

DE GRADIBVS COMPARATIONIS.

Quot sunt gradus comparationis? Tres, positiuus, comparatiuus, superlatiuus. Da positiuum? doctus, pulcher,

pulcher, prope. Da comparatiuum? doctior, pulchrior, propior. Da superlatiuum? doctissimus, pulcherrimus, proximus.

Dic aliquot positiua cum comparatiuo, & superlatiuo? Doctus, doctior, doctissimus, docta, doctior, doctissima, doctum, doctius, doctissimum. Et in aduerbio, docte, doctius, doctissime.

Pulcher, pulchrior, pulcherrimus, pulchra, pulchrior, pulcherrima, pulchrum, pulchrius, pulcherrimum. Et in aduerbio, pulchre, pulchrius, pulcherrime.

Prope, propior, proximus, prope, propior, proxima, prope, propius, proximum. Et in aduerbio, prope, propius, proxime.

Perpulcher, longe pulchrior, quàm pulcherrimus: perpulchra, longe pulchrior, quàm pulcherrima: perpulchrum, longe pulchrius, quàm pulcherrimum. Et in aduerbio, perpulchre, longe pulchrius, quàm pulcherrime. nec dicas perpulchrior, perpulcherrimus.

Magnus, maior, maximus, magna, maior, maxima, magnum, maius, maximum. Et in aduerbio esset dicendum per regulam, magne, quod non dicimus, sed pro eo magnopere, uel ualde, uel multum, & similibus utimur. quis enim diceret, magne erras, magne potes, pro eo quod est magnopere erras, multum potes? Itē maius potuit Cæsar, quàm Pompeius, nemo diceret Latine: sed, uel plus, uel magis Cæsar potuit, quàm Pompeius. Dicamus igitur & in aduerbio, magnopere, magis, maxime.

Paruus, minor, minimus, parua, minor, minima, paruum, minus, minimum. Et in aduerbio, parue, minus, minime.

Bonus, melior, optimus, bona, melior, optima, bonum, melius, optimum. Et in aduerbio, bene, melius, optime. nec dicas bone per o.

Malus, peior, pessimus, mala, peior, pessima, malum, peius, pessimum. Et in aduerbio, male, peius, pessime.

Multus,

Multus, ſine comparatiuo, plurimus. multa, ſine cõparatiuo, plurima. multum, plus, plurimum. Et in aduerbio, multum, plus, plurimum.

DE NOMINIBVS HETEROCITIS.

QVONIAM ſunt quædam nomina, quæ uarie declinantur, quæ propterea Græci ἑτερόκλιτα uocant, & nos Græco nomine, quia Latinũ nõ habemus, heteroclita appellamus: operæpretium hoc loco uidetur, de heteroclitis ſcribere, ſi prius præſcripſerim nominum quædam eſſe aptota, quæ per omnes caſus uniformiter currunt, ut frugi, nequã & ſimilia, & numerorum nomina a quattuor uſque ad centũ. Quædam monoptota, quæ unum duntaxat caſum habent, ut ſua ſponte. Quædam diptota, quæ duos tantum diuerſos caſus habent, ut fors forte, tabi tabo, uerua, ueribus. nam ueruum non eſt in uſu. Quædam triptota, quæ tres tantum caſus diuerſos habent, qualia ſunt neutra in ſingulari, ut templum, templi, templo: & in plurali neutra omnia, ut templa, templorum, templis, ſidera, ſiderum, ſideribus. Quædam tetraptota, quæ quattuor tantum diuerſos caſus habent, qualia ſunt in r deſinentia ſecundæ declinationis, ut puer, uir. Quædam pentaptota, quæ quinque caſus tantum diuerſos habent, qualia ſunt maſculina, & feminina ſecundæ declinationis, ut doctus, Priamus, populus, fagus. Virg. Quędam hexaptota, quæ ſex caſus uarios habent, qualia ſunt unus, totus, ſolus, ut unus, unius, uni, unum, o une, ab uno. Latine Diomedes appellat ſimplicem unicam, bipartitam, ternariam, quaternariam, quinariam, ſenariam, ut ſupra eſt dictum.

Maſculina, in plurali neutra. auernus auerna, balteus baltea, carbaſus carbaſa, cetus cete, quod Græcum eſt,

est, τὰ κήτεα κήτη. Dindymus Dindyma, euentus euenta, Gargarus Gargara, Hismarus Hismara, iocus ioca, iussus iussa, locus loca, massicus massica, Mænalus Mænala, pileus pilea, permissus permissa, sibilus sibila, supparus, suppara, Tartarus Tartara, Tenarus Tenara, taigetus taigeta. Dicimus etiam hi baltei, hi euentus, hi ioci, massici, suppari, sibili. Cetus autem nusquam lectum esse ait Seruius. aliqui hoc cetus dicunt: quia Græce τὸ κῆτος. Carbasus Priscianus feminum esse dicit, Phocas masculinum, Probus, & Caper incerti generis. Legitur & hoc iussum, euentum, pileum, superum. Infernus, & inferna substantiua, non memini legere apud approbatos auctores.

Feminina, in plurali neutra. arbutus arbuta. quanquam hæc arbutus, hæ arbuti, arbor est: hoc arbutum uero, hæc arbuta pomum, altilis altilia, Bucolica Bucolicæ, Bucolica Bucolicorum: sic Georgica, Grammatica, Rhetorica, Topica, Ethica, &, si qua sunt alia. Intybus intyba, pergamus pergama, supellex supellectilia. Zinzania zinzaniæ, & zinzania zinzaniorum. Dicimus & hi intybi. Plinius & hoc intybum dicit. Altilis magis adiectiuum uidetur, ut reptilis.

Neutra, in plurali masculina. Argos Argi, cælum cæli, capistrum capistri, elisyum elisyi, filum fili, frenum freni, porrum porri, rastrum rastri. Dicimus & hæc capistra, fila, frena, rastra, porra.

Neutra, in plurali feminina. amygdalum, amygdalæ, & hæc amygdala. amygdalus autem arbor est, sicut hæc amygdala apud Plinium. balneum balneæ, & balnea, cepe hæ cepæ, delicium delicie, epulum epulæ, nundinum nundinæ.

Masculina singularia. Aer, æter, cestus Veneris, fimus, fumus, limus, mundus, muscus, penus, pontus, puluis, sal. dicimus & hoc sal. sanguis, sol, uesper, nemo. Inuenies tamen fumos, soles, mundos, pulueres, & alia.

Masculina

Masculina pluralia, antes, ambo, annales, cancelli, cani, carceres, casses, cælites, codicilli, fasces, fasti, fori, furfures, inferi, lares, liberi, pro filiis, lemures, loculi, maiores, minores, manes, natales, pro generis nobilitate, optimates, penates, primates, proceres, posteri, pugillares, quirites, sales, pro urbanitate quadam dicendi, sentes, superi, uepres. Adde etiam Fabii, Locri, Luceres, Quinctilii, Tatienses, & similia. Item multa ludorum, & festorum nomina, ut Apollinares, Quinquatres, Circenses. Legimus & quiritem, & cælitis, & ceteros huius nominis obliquos singulares. Item optimatem, procerem, pugillarem, legitur & pugillaria, & ab hoc uepre.

Feminina singularia. auaritia, amentia, bilis, cholera, caries, diligentia, dementia, eloquentia, fama, fames, fides, fuga, gloria, humus, indoles, insania, iuuenta, iuuentus, labes, lues, lux, memoria, mors, pax, pix, paupertas, parsimonia, penus, pernicies, proles, prosapia, rabies, salus, sanies, sapientia, sitis, senecta, senectus, soboles, secordia, strues, stultitia, tabes, tussis, uita, uespera, uecordia. Inuenies sapientias, memorias, uitas, labes, luces, paces, mortes, & alia non nulla.

Feminina pluralia. ambages, antiæ, ædes, pro domo, argutiæ, ambæ, blanditiæ, bigæ, Kalendæ, cantes, cunæ, crates, deliciæ, diuitiæ, diræ, excubiæ, exuuiæ, exequiæ, faleræ, facetiæ, feriæ, fidiculæ pro instrumento tortorio, fruges, gades, grates, gratiæ deæ, idus, induciæ, inferiæ, insidiæ, inficiæ, illecebræ, inimicitiæ, lactes, latebræ, litteræ pro epistola, manubiæ, minæ, nonæ, nuptiæ, nugæ, nundinæ, opes, primitiæ, preces, præstigiæ, quisquiliæ, quadrigæ, reliquiæ, selugæ, scalæ, scopæ, sordes, suppetiæ, tenebræ, thermæ, tricæ, ualuæ. Ex his multa inuenies in singulari, ut scala, scopa, precis, preci, prece, ualua, biga, quadriga, lactis, latebra, blanditia, ambage, gratia, inimicitia, illecebra, legitur etiam nundinum, & trinundinum.

Neutra ſingularia. ador, alec, barathrum, cœnum, crocum, fas, gelu, ir, iuſtitium, lac, lethum, lutum, manna, mane, macellum, mammona, nitrum, nil, nihil, nihilum, nefas, neceſſe, paſcha, penum, pus, ſalum, ſenium, ſpicum, ver, veſper, veſperum, virtus, viſcum, vulgus. Sunt qui & purem maſculine dicunt, & pura pluraliter. Accedunt ad hæc metallorum nomina, vt aurum, præter æs, & oricalchum & electrum. Et liquidorum, ut ius, phlegma. Et aridorum humi naſcentium cuiuſcunque generis, quæ ad menſuram pondusve referuntur, ut triticum, far, cicer, piper, milium, fenum, oriza, orobus. Item herbarum, & fruticum, ut apiũ, petroſelinum, ſanſucum, mentaſtrum, abrotanum, cuminum, roſmarinum, nepeta, mentha, & id genus alia. Multa tamen leges in plurali, ut aquas, undas, latices, lymphas, æquora, freta, maria, mella, uina, pocula, ſtagna, fontes, fluuios, flumina, lacunas, lacus, puteos, paludes, acetis, ordea, lentes, frumenta, fabas, melõnes, pepõnes, farra, piſa, lupinos, fraga, rutas, muſta, loliis.

Neutra pluralia. arma, ambo, artaxata, bactra, carcheſia, caſtra, cythera, ceraunia, crepundia, cunabula, exta, effata, flabra, iuſta, magalia, mapalia, mœnia, palearia, pondo, præcordia, roſtra nauium, ſeria, ſponſalia, teſqua, vinacea. Adde his feſtorum, & ludorum nomina, ut Orgia, Vulcanalia, Floralia, Bacchanalia, Saturnalia, Compitalia, Terminalia, Parentalia, Neptunalia, Palilia, & huiuſmodi.

Nominatiuo, & vocatiuo ſingulari carent hæc. huius dapis, ditionis, frugis, frondis, feminis, remigis, precis, necis, lateris, viſcis, viſceris, verberis. Hæc tamen inueniuntur etiam in nominatiuo daps. ſemen, frons, nex, remex.

Quæ ſunt per diuerſos caſus defectiua? Hęc ſpes habet ſpes in tribus caſibus in numero plurali. Iuuenalis. Poſt damnum temporis, & ſpes deceptas. Expes ab eo

compoſitum,

compositum, habet nominatiuum, & uocatiuum. Fora, & forte tantum dices, ut Fors si qua tulisset, & forte sua Libycis. Dices etiam precis, & preci, & prece, Frugi, frugem, & fruge, quæ sunt triptota: secundum Priscianum in singulari numero, Sponte monoptotum est, ut sponte sua, & Laterem, inuenitur latere, & lateres apud Plautum, & Satias nominatiuus solus, & Flamine pro spiritu ablatiuus, & Natu, teste Seruio. sic Astu, & Promptu. Præterea inuenies hi asti, hos & o astus: inuenies spontis apud Columellam. Lucilius satiate dixit. Macte uocatiuus est solus. interpretatur autem magis aucte. Virgil. Macte puer uirtute noua, sic itur ad astra. ueteres etiam Mactus & macti dicebant. Vis, inquit Priscianus, habet omnes casus in utroque numero. Ador aptotum est propter duas regulas inter se contrarias. nam si genitiuus est adoris, penultima aut longa erit, aut breuis. si longa, cum sit neutrum, debuit corripere, ut æquor, æquŏris, marmor marmŏris. si breuis, cum deriuetur ab adoro (ut sensit Priscianus. nam Festus ab edendo, uel adurendo dicit deriuatum) debuit producere, ut honor honōris, decor decōris, labor labōris, ab honoro, decoro, laboro: & propterea remansit indeclinabile. Os habet oris, & ore in singulari: in plurali uero tantum ora, & oribus. Os uero ossis integrum est utrobique. Iupiter quasi iuuans pater, habet nominatiuum & uocatiuum tantum. Iouis enim, nomen est per se: & & in nominatiuo ueteres hic Iouis dicebant. similiter & Diespiter, hoc est diei pater. Tabi & Tabo, Vicem & uice: cuius pluralis integer est. raro uicis inuenies. Ditionem, & ditione, Repetundarũ, & repetundis, Inficiæ, & inficias, Suppetiæ, & suppetias, Dicã, & dicas. Cicero usus est dica in Verrinis, Scribitur Heraclio dica. quod Græce ἡ δίκη dicitur. diptota sunt. Quidam addũt huius ditionis. nõ nulli, ab hac ditione tantũ dicũt.

Interrogatiua, ut quis, uter: relatiua, ut qui, quæ,

quod, ſuus: diſtributiua, ut nullus: infinita, ut aliquis: deficiunt uocandi caſu. præter omnis, ut diximus. & pronomina ſimiliter omnia: præter tu, meus, noſter, & noſtras.

Quæ deficiunt naturaliter plurali numero? Omnia propria deorum, hominum, montium, ſiluarum, fluuiorum, & locorum. Athenæ tamen, Mycenæ, Amyclæ, Thebæ, Venetiæ, Piſæ, Senæ, Cumæ, Verulæ, Puteoli, Argi(quod tamen in ſingulari habet hoc Argos)ſunt enuntiatione pluralia, intellectu uero ſingularia. Inuenies apud auctores Mycena, Theba. Virgilius, Deprehenſus in urbe Mycena. Statius, Diræq. ad mœnia Thebæ. Homerus, ἀρηγάγγα μυκήνη. ſed ſic raro, in plurali uero ſæpiſſime leges. Virgil. Tacitis regnauit Amyclis. Lucilius. Mihi neceſſe eſt loqui: nam ſcio Amyclas tacendo periiſſe. Stat. Soluerat Oebalio claſſem de littore paſtor Dardanus, incautas blande populatus Amyclas. Virgilius. Millia quot magis nunquam uenere Mycenis. Sic etiam Bactra, Mænala, Dindyma, Gargara: intellectu ſingularia ſunt cum ſimilibus. Dicimus & Cæſares, Aiaces, Hectoras, Fabios, Camillos, Scipiones, Decios, Catones, & plurima huiuſmodi. ſed ſic non ſunt propria nomina.

Quæ mutant in numeris, & caſibus ſignificationem? Ops Opis, quod per omnes caſus ſignificat deã terræ. obliqui uero, opis, opi, opem, ope, auxilium ſignificant, & facultatem, ut affer opem. &, Non opis eſt noſtræ Dido grates perſoluere dignas. Hęc Opis, Nympha eſt, & producit primam. Virgilius in undecimo. At triuiæ cuſtos iam dudum in montibus Opis. Opes in plurali ſignificant diuitias. Veteres etiam hic, & hæc ops pro opulento, ſicut cops pro copioſo dixerunt, ut inquit Caper. Littera in ſingulari ſignificat elementi notam, in plurali epiſtolam. Poetæ tamen neceſſitate carminis litteram etiam in ſingulari numero protulerunt, quod ſæpe facit Ouidius

dius in Heroidibus,

Quam legis, a rapta Briſeide littera venit. Idem

Iſta Mycenea littera facta manu. Idem

Nunquid vbi aſpecta eſt ſtudioſæ littera dextræ,
Protinus eſt oculis cognita noſtra tuis?

Aedes in ſingulari ſignificat templum. in plurali & templa, & domum.

Quæ plurifariam efferunt nominatiuum, & genus cum uoce uariant? Hic euentus, & hoc euentum: hic baculus, & hoc baculum: hic ſenſus, & hoc ſenſum: hic punctus, & hoc punctum: hic tignus, & hoc tignum: hic ſinus, & hoc ſinum: hic tapes tapetis, hoc tapete, hoc tapetum: hic ſeſtertius, & hoc ſeſtertium: hic clypeus, & hoc clypeum: hic ſpicus, hæc ſpica, & hoc ſpicum: hic ſanguis, & hoc ſanguem: hæc cryſtallus, & hoc cryſtallum: hic gibbus, hic gibber, & hæc gibba: hic curriculus, & hoc curriculum. hoc ſinapi, & hæc ſinapis: hic tonitrus, & hoc tonitru. Lucanus. Seu tonitrus ac tela Iouis præſaga notauit. hic cornus, hoc cornu, & hoc cornum. Lucanus. Corni tibi cura ſiniſtri. Ouidius. Dextra tenet cornum. Idem. Flexile cornum. hic crater crateris, hæc cratera crateræ: hic panther pantheris, hæc panthera pantheræ: hic, vel hæc lynx, lyncis, hæc lynca, lyncæ. vnde notandum ab accuſatiuo Græco quinctæ declinationis, fieri nominatiuum latinum, ut ἡ κασσὶς, τῆς κασσίδος, τῇ κασσίδι, τὴν κασσίδα: hæc caſſida caſſidæ. ὁ κρατὴρ τοῦ κρατῆρος, τῷ κρατῆρι, τὸν κρατῆρα, hæc cratera crateræ. & ſunt ſemper generis feminini hmōi nominatiui. quare illud Horatii in ſecūdo carminum. Nec curat Orion. Leones, aut timidos agitare lyncas: non eſt a nominatiuo lynca, ut putauit Priſcianus, ſed eſt accuſatiuus Græcus a nominatiuo lynx, ſic ut apud Virgil. Crateras magnos ſtatuūt, & uina coronāt. crateras hic non eſt a nominatiuo cratera, ſed a nominatiuo, ὁ κρατὴρ, hic crater. ſolent enim huiuſmodi nomina, ſi a

maſculinis

masculinis deducuntur, mutare genus, ut ὁ δεκάπους, τοῦ δεκάποδος, τῷ δεκάποδι, τὸν δεκάποδα, hæc decempeda, decempedæ. ὁ αἰθὴρ, τοῦ αἰθέρος, τῷ αἰθέρι, τὸν αἰθέρα, hæc æthera, ætheræ. ὁ πανθὴρ, τοῦ πανθῆρος, τῷ πανθῆρι, τὸν πανθῆρα, hæc panthera pantheræ.

Quæ nomina uariantur in nominatiuo, & seruant genus? Hæc cassis & cassida, apes & apis, plebs, & plebes, scobs & scobis, hic adeps & adipes, & stips & stipis, hic cometa & cometes, gobio & gobius, puluis & puluer, cucumis & cucumer, cinis & ciner, uomis & uomer, pubis & puber, labor & labos, honor & honos, odor & odus, arbor & arbos, uapor & uapos, clamor & clamos, hoc genu & genus. Cicero in Arato. Ac pro pter leuum genus omni ex parte locatas. Paruas ver gilias tenui cum luce uidebis. genus pro genu. Item hoc gelu & hoc gelum, hic Euandrus & Euander, Leãdrus & Leander, gongrus & gonger, iber iberis, & iberus iberi, hic Oedipus Oedipodis, & Oedipi, & Oedipodes, Oedipodæ. Terent. Dauus sum, non Oedipus, Plautus. Oedipo coniectore opus est. Statius Theb. primo. Oedipodc cõfusa domus: hic Phorcyn & Phorcys, Eleusin & Eleusis, trachin & trachis, arin & aris, Arabs & Arabus, elephas & elephantus, delphin & delphinis, & delphinus. Vnde notandum a genitiuo Græco fieri nominatiuum Latinum, mutatione os in us, ut τιτὰν τιτᾶνος, hic Titan & Titanus. similiter ἀπὸ τοῦ ἄβακος, hic abacus. ἀπὸ τοῦ ἐλέφαντος, hic elephantus. Item quæ apud Græcos in ρος desinunt in nominatiuo antecedente alia in eadem syllaba consonante mutare ρος in er apud Latinos, ut ὁ ἀλέξανδρος, hic Alexander. & in us, & in er aliquando, ut τεῦκρος, Teucer, & Teucrus, & quæ supra diximus.

Quæ sunt confusa in nominatiuo? Os oris, & ossis, frons frontis, & frõdis, lens lentis, & lendis, glis glitis, & gliris, & glissis, pecus pecudis, & pecoris, uas uasis,

& uadis, & fides fidis, & fidei, caſſis casſidis & caſſis: & multa huiuſmodi.

Quæ ſunt diuerſi generis? Hic penus, & hoc penus quartæ, & hoc penus penoris, & hoc penum peni. dicimus etiam hæc penus, & hoc penu. Lucilius. Magna penus paruo ſpatio conſumpta peribit. Terentius. Omnem penum congerebam clanculum. Plautus. Niſi mihi annuus penus hic ab amatoribus congeratur, cras populo proſtituam uos o puellæ, hic, & hoc ſal, hic, & hæc, & hoc ſpecus. dicimus etiam ſpecum ſpeci, & ſpecu: hic & hæc retis, & hoc rete. hic malus pro arbore nauis, & hæc malus, hic casſis, & hæc caſſis, hic uel hoc ſexus, hic, uel hæc ſilex, finis, talpa, bubo, panthera, ſerpens, grus, margo, dies, aluus, clunis, adeps, cortex, lynx, dama, turtur, ſardonix, pampinus, hic, uel hoc uulgus, guttur, iubar, & multa huiuſmodi. ſed a multis horũ abſtinendũ eſt, atque adhærendum frequentiori auctorum uſui.

Quæ ſunt quæ uariant declinationem? Deſinentia in a tertiæ declinationis, quæ datiuum, & ablatiuum pluralis numeri frequentius in is, quàm in bus mittũt, ut hoc problema, cataplaſma, ænigma, his, & ab his problematis, cataplaſmatis, ænigmatis quæ aliqui uolunt potius deriuari a nominibus hoc problematum, cataplaſmatum, ænigmatum, ut ſupra dictum eſt. Item Vulcanalia, Saturnalia, & huiuſmodi in a feſtorum nomina, genitiuum tam ſecundum formam ſecundæ, quàm tertiæ declinationis habent: datiuũ uero, & ablatiuum tertiæ duntaxat, ut horum Saturnalium, & Saturnaliorum, his, & ab his Saturnalibus, non etiam Saturnaliis. & ſic de ſimilibus. Iugerum in ſingulari ſecundæ eſt declinationis, in plurali uero tertiæ. Iuuen. Iugeribus paucis lumbos donare clientis. Dicitur tamen & hoc iugu iugeris. Tibullus. Vt multo innumeram iugere paſcat ouem. Priſcianus etiam hæc iugera iugerorum dici exiſtimat, cum horum iugerum

pro

pro iugerorum exponit. Impetus, dies, & nox faciunt ablatiuum singularem & in u,& in e,ut impetu, & impete,die,& diu,nocte,& noctu. Oui. Impete nunc uasto, pro impetu dixit tertio Metamorphoseon. Priscianus tamen & impes impetis, ab impeto declinat, sicut indiges indigetis, ab indigeo. Vas uasis in singulari tertiæ, in plurali uero secundæ est declinationis, ut vasa vasorum vasis. Cæsar lib. III. Commentariorum de bello ciuili. Et noctu neque conclamatis uasis flumen transit. Legimus etiam hoc uasum apud Gelliũ. dicit enim. Neque mihi ædificatio, neque uasum, neque uestimentum ullum est in manu preciosum, neque preciosus seruus, neque ancilla. Hic acer aceri, teste Seruio: quod tamen Priscianus improbat. ait enim declinandum acer aceris, quod & uerum est. quoniam nulla dictio feminini generis in er desinens, secundæ est declinationis. & sciendum, quòd, quando adiectiuum est, declinatur etiam acer, acra, acrum, testibus Capro,& Probo:& hic acer,hæc acris, & hoc acre,& hic,& hæc acris, & hoc acre, Prisciano auctore. sic & alacer, & celeber, & equester, & pedester, & saluber, & campester declinatur, eodem Prisciano auctore. Antiqui etiam hic,& hæc acer, & hic, & hæc alacer declinabant. Itẽ dicimus sequester, sequestri, & sequestris, & hæc sequestra. Virgilius. Et pace sequestra.

Sunt præterea non nulla adiectiua, quæ & secundæ, & tertiæ sunt declinationis. Sinceris, sincera, sincerum: & hic, & hæc sinceris, & hoc sincere. Similiter inermus, & inermis, eneruus, & eneruis, biiugus,& biiugis, hilarus,& hilaris, imbecillus, & imbecillis, effrenus, & effrenis, magnanimus, & magnanimis, exanimus, & exanimis, pusillanimus, & pusillanimis, unanimus,& unanimis,& similia ab animo sic composita. Limus, & limis, sublimus, & sublimis, accliuus, & accliuis, procliuus, & procliuis, insomnus & insomnis, & pauca huiusmodi. nec dicas etiam incolumus.

Sunt item aliqua ſecundæ, & quartæ declinationis communia,ut hæc laurus, huius laurus, & lauri. quercus,pinus,cornus,colus,lacus,penus,domus, quod nomen cum quarti ordinis eſt,habet omnes caſus in utroque numero, præter ablatiuum ſingularem: cum uero ſecundi omnes item caſus habet, præter uocatiuum ſingulare, & datiuum, & ablatiuum plurales. declinatur etiam hæc domus, huius domuis, ſicuti hæc anus, huius anuis, quemadmodnm ſupra, cum de genitiuo quartæ declinationis ſcriberemus, abunde tractauimus. Adde iſtis ficus, huius ficus, & fici, de cuius declinatione, & genere magna eſt controuerſia apud Grammaticos. quapropter quod ipſe de ficu ſententiam, quàm breuiſſime potero, declarabo.

Ficus cum ſecundæ eſt declinationis, & maſculini generis eſt, & feminini: cum uero quartæ, feminini duntaxat. nam maſculini generis in quarta, non dum legi niſi apud Priſcianum. Quando eſt generis maſculini, & fructum ſignificat, & uitium corporis: cum uero feminini, cuiuſcunque ſit declinationis, tam arborem ſignificat, quàm fructum.

Sed quod dicimus,oſtendemus exemplis approbatorum uirorum. Plinius lib. xvi. naturalis hiſtoriæ. In ficis mirabiles ſunt,& abortus, qui nunquam matureſcunt. Varro in libro de re ruſtica. Fici, quem edimus granum. Lucilius(ut recitat Nonius Mart.)Sicuti cum primos ficos propalam recenteis protulit, pretio ingenti dat primitus paucos. ecce pro fructu ſecundæ declinationis eſt, & maſculini generis. Columella libro ultimo pro fructu in genere feminino protulit, cũ dixit: Alii pinguiſſimam quanque uiridem ficorum eligunt, & arundine, uel digitis diuiſam dilitant. ſic etiam Macrobius libro tertio Saturnaliũ. ait enim. Admonent nos,& fici aridæ. Cicero in Attico. Ex tantulo grano fici. Horatius. Pinguibus & ficis paſtum iecur anſeris albi. Sed in his non poteſt cognoſci, maſculi-

ne,an feminine pronuntietur. Plinius lib.xvi. naturalis historiæ. Præstantiores ficorum omnium frigidissimæ: pro fructu uero & quartæ declinationis usus est Seneca in secundo libro diuisionum, ut ficus non esset, nisi mariscam. Et Suetonius in uita Augusti. Sic & pisciculos minutos, & caseum bubalum manu pressum, & ficus uirides biferas maxime appetebat: pro arbore in secunda declinatione. Plinius libro xvi. Quidam breuitate radicum senescere celerius arbores putant, quòd coarguũt fici, quarum radices longissimæ sunt, & senectus ocissima. Iuuen. Ad quæ discutienda ualẽt sterilis mala robora fici: pro arbore & quartæ declinationis. Cicero in dialogo de oratore. Vxorem suam suspendisse se de ficu: pro morbo autem in genere masculino & secunda declinatione uidetur accepisse Martialis in illo epigrammate.

Cum dixi ficus, rides quasi barbara uerba;
Et dici ficos Cæciliane iubes.
Dicemus ficus, quas scimus in arbore nasci.
Dicemus ficos Cæciliane tuos.

Priscianus tamen in ultimo uersiculo, quartæ declinationis esse ficum putat: quod non placet. inauditum enim est, ut & Laurentius Valla differit in elegantiis, ficum quartæ esse declinationis, & masculini generis. nam quis crediderit, negare Martialem ficum pro fructu esse generis feminini, & secundæ declinationis? Præterea non satis intelligitur, pro morbo ne, an pro fructu Martialis acceperit. quando quidem potest etiam sic intelligi, Quia dixi o Cęciliane has ficus, tu rides ac si solœcismum fecerim, & ficos dicẽdum iubes. sed dicere possumus & has ficus, sicuti ego protuli, & tuos ficos, sicut tu iubes. tuos dixit, quoniam Cæcilianus ficos tantum dici iubebat. simul etiam iocando notat Cæcilianum tanquam ficosum. Et sciendum ficum non podicis uitium esse peculiare, sed capitis. unde Paulus Aegineta, φύεται δὲ ταῦτα (id est τὰ σύκα) τὸ μὲν

 πλεῖσον

πλεῖστον ἐν κεφαλῆ: hoc eſt, naſcũtur hæ plerunque in capite. nam nemo ueterum anum, & podicem a fico infeſtari ſcribit: apud iuniores tamen legitur. Iuuenalis,

Cæduntur tumidæ medico ridente mariſcæ.

Martialis.

Ficoſa eſt uxor, ficoſus & ipſe maritus:
  Filia ficoſa eſt, & gener, atque ſocer.
Nec diſpenſator, nec uillicus ulcere turpi,
  Nec rigidus foſſor, ſed nec orator eget.
Cum ſint ficoſi pariter iuuenesque, ſenesque,
  Res mira eſt, ficos non habet unus ager.

Idem alibi.

Vt pueros emeret, Labienus uendidit hortos.
  Nil, niſi ficetum nunc Labienus habet.

Quod etiam Celſus confirmat his uerbis. In ſede ulcus ſimile fungo naſci ſolere, quod uel cærato tollitur, uel medicamentis uehementioribus, uel ferro adurendum eſt, quẽ fungũ medici quiddam putant eũ eſſe, quem iuniores ficũ appellauere. ſed de ficu hactenus. Illud tamen non præterierim, ficũ pro arbore in maſculino genere inueniri apud Catonem c.VIII.

Quæ nomina ſunt primæ & tertiæ declinationis? Non nulla propria, quæ formam habent patronymicorum, Priſciano teſte, ut Thucydides, huius Thucydidæ, & Thucydidis. Tigranes, huius Tigranæ, & Tigranis. Timarchides, huius Timarchidæ, & Timarchidis. Herodes, huius Herodæ, & Herodis. Orontes, huius Orontæ, & Orontis. Xerxes, huius Xerxæ, & Xerxetis. Hippoclides, huius Hippoclidæ, & Hippoclidis, huiuſmodi: quæ apud Græcos primæ tantum ſunt declinationis, θουκυδίδης θουκυδίδου, τιγράνης τιγράνου, τιμαρχίδης τιμαρχίδου, ἡρώδης ἡρώδου, ὀρόντης ὀρόντου, ξέρξης ξέρξου, ἱπποκλείδης ἱπποκλείδου.

Quæ genitiuum in tis, & in is, ſine t mittunt? Quę in τος terminant genitiuum Græcum, ut Priſcianus ait,

ait, ut χρέμης, χρέμητος, Chremes, Chremetis, & Chremis, μένδης, μένδητος, mēdes, mendetis, & mēdis. ῥάμνης, ῥάμνητος, Rhãnes, Rhãnetis, & Rhamnis, λάχης, λάχητος, Laches, Lachetis, & Lachis. Nec mirum, cũ apud Græcos quoque multa inueniuntur huiusmodi ancipite habētia declinationē, ut γύγης, γύγου, & γύγητος, κώμης, κώμου, & κώμητος, μήκης, μήκου, & μήκητος, θάλης, θάλου, & θάλητος, δάρης, δάρου, & δάρητος, πόλης, πόλου, & πόλητος. unde Vir. duplicē accusatiuũ protulit hunc Dareta, & Daren, δάρητος, καὶ δάρην.

In quot declinationibus utimur Græcorum nominum casibus? In tribus, in prima, secunda, & tertia. nã in quarta, & in quincta non memini unquam legere.

Quibus casibus utimur in prima declinatione? Nominatiuo, genitiuo, accusatiuo, uocatiuo singularibus. nominatiuo in as, ut hic Aeneas: in a, ut hæc Hypermestra: in es, ut hic Anchises: in e, ut hæc Lybie: quæ passim leges. Vir. Sum pius Aeneas. Idem. Et pater Anchises. Ouidius. Mittit Hypermestra. Idem. Hanc tua Penelope. Genitiuo in es, ut huius Lybies. Lucanus. Finibus extremis Lybies ubi feruida tellus. Accusatiuo in an, ut hunc Aenean, hanc Aeginan. Vir. Aenean, alacris palmas utrasque tetēdit. Statius. Nan que ferunt raptam patriis Aeginan ab undis. Ouidius. Nescio quam dicunt Iphigenian iter. & in en, ut hunc Laerten, hunc Daren, hãc Helenen. Ouid. Respice Laerten, ut iam sua lumina claudas. Vir. Præcipitemq. Daren ardēs agit æquore toto. Idē. Aut Atho, aut Rodopen. Ouidius. Redde Parin nobis, Helenen Menelaus habebit. Idem. Dindymon, & Cybelen, & amœnã fontibus. Idem. Vocatiuo in a, a nominatiuo in as, abiectione s κοινῶς, ut hic Aeneas, o Aenea. Virg. Vigilasne deum genus Aenea? & in e, ut hic Anchises, o Anchise, hic Vlysses, o Vlysse, hic Achilles, o Achille. Virgil. Coniugio Anchise Veneris dignate superbo. Ouid. Hanc tua Penelope lento tibi mittit Vlysse.

ſe. Idem. Pugnas ne reddat Achille. Idem. Nos te poteremur Achille.

Achilles, & Vlyſſes non ne ſunt declinationis tertiæ? Non, cum in e uocatiuuum emittunt, ſed primæ potius, ut Anchiſes, Laertes. ueniunt enim a Græcis in εὺς, mutatione εὺς in ης per ἦτα, ut Ἀχιλλεὺς, Ἀχίλλης, Ὀδυσσεὺς, Ὀδύσσης. qua in re ſequimur Dores, qui pro Ὀρφεὺς, Ὀρφης: pro Τυδεὺς, Τύδης dicunt: quorũ vocatiuus κοινῶς eſt ὦ Ἀχίλλη, ὦ Ὀρφη, ὦ Τυτίδη, ſicut ὦ Ἀγχίση, ὦ Λαέρτη. Vnde nos o Achille, o Vlyſſe dicimus.

Quibus caſibus utimur in ſecunda declinatione? Nominatiuo, genitiuo, datiuo, accuſatiuo, & uocatiuo ſingularibus: nominatiuo, genitiuo, accuſatiuo, & uocatiuo pluralibus. Nominatiuo ſingulari in εὺς, in ος longum ἀττικῶς, in ος breue, in ον, ut hic Orpheus, hic Athos, hæc Ilios, hoc Ilion. Virgilius Orpheus in ſiluis inter delphinas Orion. Iuuenalis. Velificatus Athos. Ouid. Ilios, & murus quod fuit ante ſolum, quod quidam legunt Ilion, ut ſit quale eſt Præneſte ſub ipſa, & in Eunuchum ſuam, & Centauro uehitur magna. Genitiuo in os, ut huius Theſeos, huius Tereos. in o, ut huius Nicoleo, huius Androgeo. Martialis. Flet Philomela nefas inceſti Tereos. Virgil. In foribus lethum Androgeo. Datiuo in ει per ει diphthongum, ut huic Orphει. Virgil. Orphει Calliopea, Lino formoſus Apollo. etſi Priſcianus dicit. Cum ſit datiuus Græcus, pro ει diphthongo, i longam habuit more ſcripturæ noſtræ. Accuſatiuo in on, in o magnum, in a, ut hunc Dindymon, hanc Pylon, hunc Atho, hunc Theſea, hunc Ilionea. Ouid. Dindymon & Cybelem. Idem. Nos Pylon antiqui neleia Neſtoris arua. Virg. Aut Atho, aut Rhodopen. Ouid. Theſea deuoui. Virg. Et amicum Cratea muſis. Cratea muſarum comitem. Idem. Ilionea petit dextra.

Quare huiuſmodi accuſatiuos in a penultima modo

do correpta, modo producta poetæ nostri protulerũt? quia hoc & Græci faciunt. nam in εὺς desinentia accusatiuo κοινῶς per εα faciunt, ἰωνικῶς δὲ per ῆα, ut ὁ θησεὺς, τὸν θησέα κοινῶς καὶ τὸν θησῆα ἰωνικῶς. similiter τὸν Ἀχιλλέα, καὶ Ἀχιλλῆα, τὸν Ἰλιονέα καὶ Ἰλιονῆα.

Quare hic Athos, facit hunc Atho, & non hunc Athon, ut cetera apud Græcos in ως, ut ὁ μενέλεως τὸν μενέλεων? Quia quattuor annotantur apud illos accusatiui absque ν, τὸν ἄθω, τὴν κῶ, τὴν τέω, τὸν λαγώ. sic enim Theodorus Gaza in secundo τῶν εἰς τέσσαρα, σεσημειώσθω ἐπὶ τὸν τεταρτοκλίτων ἄθω κῶ, τέω, λαγὼ αἰτιατικολογούμενα ἄνευ τοῦ ν ἁπλικῶς. Genitiuo plurali in on per o magnum, ut horum Bucolicon, Georgicon, Grammaticon, Rhetoricon, cum circunflexo in fine. Nominatiuo, accusatiuo, & uocatiuo pluralibus in a, ut hæc Bucolica, Rhetorica, Grammatica, & similia.

Quibus casibus utimur tertiæ declinationis? Omnibus tam singularis, quàm pluralis numeri: præter datiuum pluralem. Nominatiuo singulari in a, ut poema: in o per o magnum, ut Dido: in an, ut Titan: in in, ut delphin: in on, ut Corydon: in ar, ut epar: in yr, ut martyr: in or, ut Nestor: in as, ut Arcas: in is, ut poesis: in ys, ut Erinnys: in os, per o magnum, ut heros: in o, per o paruum, ut epos: in us per ου, ut Oedipus: in ax, ut thorax: in yx, ut styx, in abs, ut Arabs: in ops, ut Cyclops. exẽpla, qui uolet, ipse sibi inueniat. Genitiuo singulari in os, in us, ut huius Aeneidos, huius Sapphus. Oui. Attamẽ illæ tuę felix Aeneidos auctor. Idẽ. Auctoris nomina Sapphus. Virgil. Fatidicæ Mantus. Datiuo in i, ut huic Palladi. Stat. Palladi litoree. Accusatiuo in a. Virg. Phyllida mitte mihi. in o. Ouid. Miseramq. relinquere Dido. Idem. Spectabat ad Io, Ante oculos Io, quãuis auersus habebat. in in. Martialis. Tu licet & nostrũ dixit Alexin ames. Vocatiuo in i. Virg.

Te

Te Corydon o Alexi. Ouid. Tu Pari ſemper ama. Item quot modis deſinit nominatiuus? Nominatiuo plurali in es. Virgil. Soli cantare periti Arcades. Genitiuo plurali in on. Martialis. Argutis epigrammaton libellis. Nominatiuo, accuſatiuo, & uocatiuo pluralibus in a. Iuuenalis. Stemmata quid' faciunt? Accuſatiuo plurali in as. Virgil. Permiſtos Heroas, & ipſe uidebitur illis. Idem. Pleiadas hydas. in eis, ut alpeis, Syrteis. Virgil. Sæuiſq. uadis immittite ſyrteis.

Licet ne nomina in o, ut Dido, Sappho, Latine declinare, ut Iuno? Licet ſecundum Priſcianum, qui antiquos huiuſmodi declinatione uſos oſtendit. Actius, Cuſtodem aſſiduum Ioni apposuit. Ennius. Pœnos Didone oriundos. Plautus. Vidit Argum, quem quondam Ioni Iuno cuſtodem appoſuit. Qua ratione declinandi etiam C. Cæſar ſecutus antiquos uſus eſt, quod indicat tetraſtichon hoc in Romulo.

Vatibus Auſoniis Tyriam dat Græcia Dido.
Fecit Didonem Romula uox Taciti.
Ad Calypſonem Latiis das inclyte Cæſar,
Quodq. decor patitur Quinctiliane iubes.

Sed errant, ait Foca grammaticus, qui Didonis, aut Mantonis genitiuum dicunt, cum & uocis aſperitas, & ueterum auctoritas eiuſmodi declinationem repudiet. nam translata in Latinam linguam, nihilo minus Grȩce declinantur, ſic Dido didois, didoi, didoem, didoe. Idem ſentire uidetur Quinctil. his uerbis. Nunc recẽtiores inſtituerunt Grȩcis nominibus Græcas declinationes potius dare. quod tamen ipſum nõ ſemper fieri poteſt. mihi autem placet Latinam rationem ſequi, quouſque patitur decor. neque enim iam Calypſonem dixerim ut Iunonem.

DE

DE PRONOMINE.

QVID est pronomen? Pars orationis declinabilis, quæ pro uniuscuiusque nomine accipitur, personasq́. finitas recipit.

Quare dicitur pronomen? Quia pro nomine, hoc est loco nominis ponitur, sicut proconsul, quia loco consulis: & proprætor quia prætoris loco funguntur, appellati sunt.

Pronomini quot accidunt? Sex, Species, genus, numerus, figura, persona, & casus.

Quot sunt pronomina, de quibus nulla dubitatio est apud Latinos? Quindecim, Ego, tu, sui, ille, ipse, iste, hic, & is, meus, tuus, suus, noster, & uester, nostras, & uestras.

Quot sunt species pronominum? Duæ, primitiua, ut ego: deriuatiua, ut meus.

Quot sunt primitiua? Octo, Ego, tu, sui, ille, ipse, iste, hic, & is.

Quot ex primitiuis pronominibus sunt tantum demonstratiua? Quattuor, Ego, tu, hic, & iste.

Quot sunt tantũ relatiua? Tria. Quæ? Sui, is, & ipse.

Quot sunt modo demonstratiua, modo relatiua? Vnum, ille.

Quot sunt deriuatiua pronomina? Septem, Meus, tuus, suus, noster, & uester, nostras, & uestras.

Vnde deriuantur? A genitiuis primitiuorum, ego, tu, sui.

Quo modo? A genitiuo mei, meus: a genitiuo tui, tuus: a genitiuo sui, suus: a genitiuo nostrum, uel nostri, noster, & nostras: a genitiuo uestrum, uel uestri, uester, & uestras.

Quot ex deriuatiuis sunt possessiua? Quinque. Quæ? Meus, tuus, suus, noster, & uester.

Quot sunt gentilia, seu patria? Duo. Quæ? Nostras, & uestras.

Quot

Quot ſunt genera pronominum? Quinque. Quæ? Maſculinum, ut meus: femininum, ut mea: neutrum, ut meum: commune duum generum, ut hic, & hæc noſtras, & veſtras: commune trium generum, vt ego, tu, ſui.

Quot ſunt numeri pronominum? Duo. Qui? Singularis, vt ego: pluralis, vt nos.

Quot ſunt figuræ pronominum? Duæ tantum. Quę? Simplex, vt ego, is: compoſita, ut egomet, idem.

Quot ſunt pronomina, quæ per nominatiuos componuntur? Duo ſecum, iſte, & hic: vt iſtic, iſtæc, iſtoc: in quibus, quia non ponitur adſpiratio, ſunt qui magis metaplaſmum, quàm compoſitionem putent. unum is, cum aduerbio demum, vt idem, quod eſt is demum, hoc eſt is iterum. Iſte, & hic componuntur ne per omnes caſus? Minime: ſed per eos tantum, qui in c deſinunt, præter datiuum huic.

Cum quot orationis partibus pronomina componuntur? Cum tribus, cum nominibus, vt huiuſmodi: cum aduerbiis, vt eccum eccam, ecos eccas, ellũ ellam, ellos, ellas, pro ecce eum eam eos eas, illum illam, illos illas: cum præpoſitione, vt mecum, tecum, ſecum, nobiſcum, & vobiſcum. ſed in his potius eſt præpoſitio cum pronomine per anaſtrophen, vt in quicum, pro cum quo: quibuſcum, pro cum quibus.

Quot ſunt ſyllabicæ adiectiones? Quattuor. Quæ? Met, te, ce, pte.

Met quibus adiungitur? Omnibus caſibus utriuſque numeri tam primæ quàm ſecundæ perſonæ, præter tu, ne verbum putetur tumet, pro quo tute, & tutemet dicimus, vt egomet, id eſt ego, & non alius: tutemet, id eſt, tu ipſe per te, & non per alium.

Te quibus adiungitur? Tu & te, vt tute & tete, ſicut meme, ſeſe.

Ce quibus adiungitur? Pronomini hic, hæc, hoc, apud antiquos per omnes caſus, vt hicce, hæcce, hocce,

apud

apud Neotericos uero per eos tantum qui in s litteram desinunt, ut huiusce, hisce, hosce, hasce. nec nō his genitiuis istius, illius, ut istiusce, illiusce. Antiqui etiā illice pro illic proferebant, illucce, istucce. Terentius. Illanccine mulierem dixit.

Pte quibus adiungitur? Quinque ablatiuis, mea, tua, sua, nostra, & uestra, ut meapte, tuapte, suapte, nostrapte, & uestrapte.

Quot sunt personæ pronominum? Tres. Quæ? Prima, ut ego. secunda, ut tu. tertia, ut ille.

Quot sunt casus pronominum? Sex. Qui? Nominatiuus, genitiuus, datiuus, accusatiuus, uocatiuus, ablatiuus.

Quot pronomina habent uocatiuum casum? Quattuor. Quæ hoc disticho connumerantur,

Tu, meus, & noster, nostras pronomina, quinctum
Quattuor admittunt: cetera cuncta carent.

Quare uocatiuo carent cetera pronomina? Quia sermo ad ea non dirigitur.

Quot sunt declinationes, seu modi pronominum? Quattuor. Primus in i, uel in is. secundus in ius. tertius in i, & in æ, & in i. quartus in is tantum.

INTERROGATIONES DE PRONOMINE.

Ego quæ pars orationis est? Pronomen. Quare? Quia ponitur loco proprii nominis, & certam significat personam.

Ponitur ne semper pronomen loco nominis proprii? Maxime. Ergo cum dicimus, ego magister, tu discipulus, non ne ponuntur loco appellatiuorum nominum, magistri scilicet, & discipuli, quæ sunt appellatiua? Non. Quoniam omne appellatiuum nomen transit in proprium iunctum pronomini, ut meus liber, tuus filius, ille homo.

Ego cuius speciei? Primitiue. Quare? Quia a nullo deriuatur.

Meus

Meus cuius speciei? Deriuatiuæ. Quare? Quia deriuatur a genitiuo mei.
Ego cuius generis? Communis trium generum. Quare? Quia sic est sicut cui adhæret, ut ego Aldus, ego Maria, ego mancipium.
Meus cuius generis? masculini. Mea? feminini. Meum? neutri. Quare? Quia prima uox pronominis est generis masculini, secunda feminini, tertia neutri.
Nostras cuius generis? Communis duum generum. Quare? Quia præponuntur ei in declinatione duo articularia pronomina hic, & hæc.
Ego cuius numeri? Singularis. Quare? Quia singulariter profertur.
Nos cuius numeri? Pluralis. Quare? Quia pluraliter profertur.
Ego cuius personæ? primæ. Tu? secundæ. Illæ? tertiæ. Quare? Quia omnia nomina, & pronomina sunt tertiæ personæ, exceptis ego quod est primæ, & tu secundæ, & uocatiuis casibus, qui sunt semper personæ secundæ.
Ego cuius casus? Nominatiui. Quare? Quia in eo casu declinando reperitur.
Ego cuius modi pronominis? Primi. Quare? Quia eius genitiuus singularis in i, uel in is, & datiuus in i desinit, ut ego, mei, uel mis, mihi: tu, tui, uel tis, tibi: sui, sibi.
Quare sui non habet in nominatiuo si, & in genitiuo sis? Caussa differentiæ SI coniunctionis, & SIS uerbi.
Quot sunt pronomina primi modi? Tria, Ego, tu, sui: quæ sic declinantur.
S. N. ego. G. mei, uel mis. D. mihi. A. me. A. a me. P. N. nos. G. nostrũ, uel nostri. D. nobis. A. nos. A. a nobis.
S. N. tu. G. tui, uel tis. D. tibi. A. te. V. o tu. A. a te. P. N. uos. G. uestrum, uel uestri. D. uobis. A. uos. V. o uos. A. a uobis.

S. G. ſui. D. ſibi. A. ſe. A. a ſe. P. G. ſui. D. ſibi. A. ſe. A. a ſe.

Ille cuius modi pronominis? Secundi. Quare? Quia eius genitiuus ſingularis in ius, & datiuus in i deſinit, ut ille, illius, illi: ipſe, ipſius, ipſi: iſte, iſtius, iſti: is, eius, ei: hic, huius, huic.

Quare hic non facit in datiuo hui ſine c? Ad differentiam hui interiectionis.

Quot ſunt pronomina ſecundi modi? Quinque, Quæ? Ille, ipſe, iſte, hic, & is: quorum genitiuus deſinit in ius, & datiuus in i. ſic etiam octo nomina declinantur, quæ ſunt unus, totus, ſolus, alius, alter, ullus, uter, quis, uel qui, cum ſuis compoſitis: quorum unus, totus, ſolus habent uocatiuum. Quæ nomina, & pronomina ſic declinantur.

S. N. Ille, illa, illud. G. illius. D. illi. A. illum, illam, illud. A. ab illo, ab illa, ab illo. P. N. illi, ille, illa. G. illorum, illarum, illorū. D. illis. A. illos, illas, illa. A. ab illis.

S. N. ipſe, ipſa, ipſum. G. ipſius. D. ipſi. A. ipſum, ipſam, ipſum A. ab ipſo, ab ipſa, ab ipſo. P. N. ipſi, ipſæ, ipſa. G. ipſorum, ipſarum, ipſorum. D. ipſis. A. ipſos, ipſas, ipſa. A. ab ipſis.

S. N. iſte, iſta, iſtud. G. iſtius. D. iſti. A. iſtum, iſtam, iſtud. A. ab iſto, ab iſta, ab iſto. P. N. iſti, iſtæ, iſta. G. iſtorum, iſtarum, iſtorum. D. iſtis. A. iſtos, iſtas, iſta. A. ab iſtis.

S. N. hic, hæc, hoc. G. huius. D. huic. A. hunc, hanc hoc. A. ab hoc, ab hac, ab hoc. P. N. hi, hæ, hæc. G. horum, harum, horum. D. his. A. hos, has, hæc. A. ab his.

S. N. is, ea, id. G. eius. D. ei. A. eum, eam, id. A. ab eo, ab ea, ab eo. P. N. ii per geminum i, ſine adſpiratione, eæ, ea. G. eorum, earum, eorum. D. eis, uel iis. A. eos, eas, ea. A. ab eis, uel iis.

Quare ipſe non facit in neutro genere ipſud, ſicut iſte, iſtud, & ille, illud? Quia apud antiquos declinabatur ipſus, ipſa, ipſum; mutata eſt prima uox, & remāſit

tertia,

tertia. quanquam Priſcianus lib.xiiii.id non probat.

S. N. īdem eadem ĭdem. G. eiuſdem. D. eidem. A. eundem, eandem, ĭdem. A. ab eodem, eadem, eodem. P. N. iidem, eædem, eadem. G. eorundem, earundem, eorundē. D. eiſdem, uel iiſdem. A. eoſdem, eaſdem, eadem. A. ab eiſdem, uel iiſdem. Et nota īdem maſculinū producere primam, ĭdem uero neutrum corripere.

S. N. unus, una, unum. G. unius. D. uni. A. unum, unam, unum. V. o une, o una, o unum. A. ab uno, ab una, ab uno. P. N. uni, unæ, una. G. unorum, unarum, unorum. D. unis. A. unos, unas, una. V. o uni, o unæ, o una. A. ab unis.

S. N. totus, tota, totum. G. totius. D. toti.

S. N. ſolus, ſola, ſolum. G. ſolius. D. ſoli.

S. N. alius, alia, aliud. G. alius. D. alii.

S. N. alter, altera, alterum. G. alterius. D. alteri.

S. N. vllus, vlla, ullum. G. vllius. D. vlli.

S. N. vter, vtra, vtrum. G. vtrius. D. vtri. cetera declina vt bonus, bona, bonum.

S. N. quis, uel qui, quæ, quod, uel quid. G. cuius. D. cui. A. quem, quam, quod, uel quid. A. a quo, uel a qui, a qua, uel a qui, a quo, uel a qui. P. N. qui, quæ, quæ. G. quorum, quarum, quorum. D. quis, uel quibus. A. quos, quas, quæ. A. a quis, uel a quibus.

S. N. alteruter, alterutra, alterutrū. G. alterutrius. D. alterutri. A. alterutrum, alterutram, alterutrum. A. ab alterutro, alterutra, alterutro. P. N. alterutri, alterutræ, alterutra. G. alterutrorum, alterutrarum, alterutrorum. D. alterutris. A. ialterutros, alterutras, alterutra. A. ab alterutris. Et ſignificat alterum ex duobus. Cicero pro Marco Marcello. Quòd ſi in alterutro peccandum ſit, malim ego timidus, quàm parum prudens uideri. Valerius. Quia neceſſe eſſet eos alterutro facto crimine temeritatis, aut periurii teneri.

Quare non dixiſti altera utra, alterum utrum. G. alterius utrius? Quia ex parte tantum exteriore inflectitur,

tur: etſi quæ ex duobus rectis componuntur, ex utraque parte inflecti debeant.

S. N. uterque, utraque, utrunque. G. utriuſque. D. utrique. A. utrunque, utranque, utrunque. A. ab utroque, utraque, utroque. P. utrique, utręque, utraque. G. utrorunque, utrarunque, utrorunque. D. utriuſque. A. utroſque, utraſque, utraque. A. ab utriſque.

A QVIS ET QVI COMPOSITA.

Quæ cū quis, uel qui poſſunt componier, hæc ſunt,
Si, que, putas, ali, quam, nam, ne num, enque, piãque,
Nec non quis cum quis poteris componere: ſed dam,
Visque, & cunque, liber, qui recto adiungere debes.

S. N. ſiquis, ſiqua, ſiquod, uel ſiquid. G. ſicuius. D. ſicui. A. ſiquem, ſiquam, ſiquod, uel ſiquid. A. a ſiquo, a ſiqua, a ſiquo. P. N. Siqui, ſiquæ, ſiqua. G. ſiquorum, ſiquarum, ſiquorum. D. ſiquibus. A. ſiquos, ſiquas, ſiqua. A. a ſiquibus.

S. N. quiſque, quæque, quodque, uel quidque. G. cuiuſque. D. cuique. A. quenque, quanque, quodque. uel quidque. A. a quoque, a quaque, a quoque. P. N. quique, quæque, quæque. G. quorunque, quarunque, quorunque. D. quibuſque. A. quoſque, quaſque, quæque. A. a quibuſque.

S. N. quiſputas, quæputas, quodputas, uel quidputas, & ſic per omnes caſus addendo putas.

S. N. aliquis, aliqua, aliquod, uel aliquid. G. alicuius. D. alicui. A. aliquem, aliquam, aliquod, uel aliquid. A. ab aliquo, ab aliqua, ab aliquo. P. N. aliqui, aliquæ, aliqua. G. aliquorum, aliquarum, aliquorum. D. aliquibus. A. aliquos, aliquas, aliqua. A. ab aliquibus.

S. N. quiſquam, quæquam, quodquã, uel quidquã. G. cuiuſquam. D. cuiquam. & ſic in ceteris addendo quam. ipſe tamen non uterer omnibus. nam ſicut dicerem, non credo quenquam M. Tullio magis eloquentem: ita hoc euitarem dicendi genus. Aiunt non fuiſſe feminam quanquam pulchriorem Thaide.

S.N. quisnam, quænam, quodnam, uel quidnam. & deinceps, addendo nam.

S.N. nequis, nequa, nequod, uel nequid, & deinceps, præponendo ne.

S.N. Nunquis, nunqua, nunquod, uel nunquid, & sic in ceteris, præponendo nun. Sed ne his quidem utimur omnibus. sed ut se exerceant, flectant pueri per omnes casus. Vtamur uero nec ne, diligens postea præceptor ostendat. quis enim diceret, nunqua, & nunquod?

S.N. Enquis, enqua, enquod, uel enquid, & sic in ceteris, præponendo en.

S.N. Quispiam, quæpiam, quodpiam, uel quidpiam, & deinceps, addendo piam.

S. N. Quidam, quædam, quoddam, uel quiddam. G. cuiusdam. D. cuidam. A. quendam, quandam, quod dam, uel quiddam. A. a quodam, a quadam, a quodã. P. N. quidam, quædam, quædam. G. quorundam, quarundam, quorundam, & mutatur m in n, quia m ante d esse non potest, sicut nec ante q & c & t & f. Datiuo quibusdam. A. quosdam, quasdam, quædam. A. a quibusdam. Et nota, quidam & masculinum scribi debere unico d: neutrum uero quiddam, & quoddam, duplici.

S. N. Quiuis, quæuis, quoduis, uel quiduis, & sic in reliquis, addendo uis.

S.N. Quicunque, quæcunque, quodcunque. G. cuiuscunque. D. cuicunque. A. quencunque, quancunque, quodcunque. A. a quocunque, quacunque, quocunque. P. N. quicunque, quæcunque, quæcunque. G. quoruncunque, quaruncunque, quoruncunque. D. quibuscunque. A. quoscunque, quascunque, quæ cunque. A. a quibuscunque.

S.N. Quilibet, quælibet, quodlibet, uel quidlibet, & deinceps, addendo libet.

S.N. quisquis, & quidquid. A. quidquid. A. a quoquo,

quo, a quaqua, a quoquo. ceteris uacat.

S. N. Neuter, neutra, neutrum. G. neutri, neutræ, neutri, & neutrius apud antiquos. D. neutro, neutræ, neutro, & reliqua, ut bonus, bona, bonum.

S. N. Iſtic, iſtæc, iſtoc, uel iſtuc. A. iſtũc, iſtanc, iſtoc, uel iſtuc. A. ab iſtoc, iſtac, iſtoc. P. N. &. A. in neutro tantum genere iſtæc. & ſic inflecte illic, illæc, illoc, uel illuc, quibus utebantur antiqui, nunc autem exoleuerunt.

Meus, mea, meum cuius modi pronominis? Tertii. Quare? Quia per omnes ſuos caſus declinatur ad ſimilitudinem nominum primæ, & ſecundæ declinationis, hoc eſt, ut bonus, bona, bonum, præter mi uocatiuum, a uocatiuo meĕ, ubi e geminum, ac breue, in ī longum commutatum eſt, ut o mī pater, o mī fili pro meĕ pater, meĕ fili.

Tertii modi pronomina ſunt quinque: meus, tuus, ſuus, noſter, & ueſter, quæ ſic declinantur.

S. N. meus, mea, meum. G. mei, meæ, mei. D. meo, meæ, meo. A. meum, meam, meum. V. o mi, o mea, o meum. A. a meo, a mea, a meo. P. N. mei, meæ, mea. G. meorum, mearum, meorum. D. meis. A. meos, meas, mea. A. a meis.

S. N. tuus, tua, tuum. G. tui, tuæ, tui. D. tuo, tuæ, tuo. A. tuũ, tuam, tuum. A. a tuo, a tua, a tuo. P. N. tui, tuæ, tua. G. tuorum, tuarum, tuorum. D. tuis. A. tuos, tuas, tua. A. a tuis.

S. N. noſter, noſtra, noſtrũ. G. noſtri, noſtræ, noſtri. D. noſtro, noſtræ, noſtro. A. noſtrum, noſtram, noſtrũ. V. o noſter, o noſtra, o noſtrum. A. a noſtro, a noſtra, a noſtro. P. N noſtri, noſtræ, noſtra. G. noſtrorum, noſtrarum, noſtrorum. D. noſtris. A. noſtros, noſtras, noſtra. V. o noſtri, o noſtræ, o noſtra. A. a noſtris.

S. N. ſuus, ſua, ſuũ. G. ſui, ſuæ, ſui. D. ſuo, ſuæ, ſuo. A. ſuum, ſuam, ſuum. A. a ſuo, a ſua, a ſuo. P. N. ſui, ſuę, ſua. G. ſuorum, ſuarum, ſuorum. D. ſuis. A. ſuos, ſuas,

ua. A. a ſuis.

S. N. Veſter, ueſtra, ueſtrum. G. Veſtri, ueſtræ, ueſtri. D. ueſtro, ueſtræ, ueſtro. A. ueſtrum, ueſtram, ueſtrum. A. a ueſtro, a ueſtra, a ueſtro. P. N. ueſtri, ueſtræ, veſtra. G. ueſtrorum, ueſtrarum, ueſtrorum. D. ueſtris. A. ueſtros, ueſtras, ueſtra. A. a ueſtris.

Noſtras cuius modi pronominis? Quarti. Quare? Quia per omnes ſuos caſus declinatur ad ſimilitudinem nominum tertiæ declinationis, hoc eſt, ſicut hic, & hæc Arpinas, & hoc Arpinate. & nota huiuſmodi in as, & nomina, & pronomina, circunflexo tono eſſe pronuntianda, quia ſunt per apocopen ab integris in tis, abiectione ti.

Quarti modi pronomina ſunt duo. noſtras & ueſtras, quæ ſic declinantur.

S. N. hic, & hæc noſtras, & hoc noſtrate. G. huius noſtratis. D. huic noſtrati. A. hunc, & hanc noſtratem, & hoc noſtrate. A. o noſtras, & o noſtrate. A. a noſtrate, & noſtrati. P. N. hi, & hæ noſtrates, & hæc noſtratia. G. horum, & harum, & horum noſtratium. D. his noſtratibus. A. hos, & has noſtrates, & hæc noſtratia. V. o noſtrates, & o noſtratia. A. a noſtratibus.

S. N. hic, & hæc ueſtras, & hoc ueſtrate. G. huius ueſtratis. D. huic ueſtrati. A. hunc, & hanc ueſtratem, & hoc ueſtrate. A. a ueſtrate, & ueſtrati. P. N. hi, & hæ ueſtrates, & hæc ueſtratia. G. horum, & harum, & horũ ueſtratium. D. his, & ab his ueſtratibus. A. hos, & has ueſtrates, & hæc ueſtratia. A. a ueſtratibus.

ALDI MANVTII PII ROMANI INSTITVTIONVM GRAMMATICARVM LIBER II.

DE VERBO.

QVID est verbum? Pars orationis declinabilis, uel agendi, uel patiendi, uel utriusque significatiua, cum modis, & temporibus, sine casu.

Verbo quod accidunt? Octo, genus, tempus, modus, species, figura, persona, numerus, & coniugatio.

Quot sunt genera uerborum? Quinque, actiuum, ut amo, passiuum, ut amor, neutrum, ut seruio, commune, ut largior, deponens, ut sequor.

Quot sunt tempora uerborum? Quinque, Præsens, præteritum imperfectum, perfectum, plusqamperfectum, & futurum: aut amo, amabam, amaui, amaueram, amabo.

Quot sunt modi uerborum? Quinque, indicatiuus, ut amo, imperatiuus, ut ama, optatiuus, ut utinam amarem, subiunctiuus, ut cum amem, infinitiuus, ut amare.

Indicatiuus quot tempora habet? Quinque separata, præsens, ut amo, imperfectum, ut amabam, perfectum, ut amaui, plusquamperfectum, ut amaueram, futurum, ut amabo.

Imperatiuus quot tempora habet? Duo præsens, ut ama, futurum, ut amato.

Optatiuus quot tempora habet? Quinque, præsens, & præteritum imperfectum simul, ut utinam amarem, præteritum perfectum, & plusquamperfectum simul, ut utinam amauissem, futurum per se, ut

vtinam amem.

Subiunctiuus quot tempora habet? Quinque sepa rata,quemadmodum indicatiuus, præsens, ut cum amem,imperfectum,vt cum amarem, perfectum, ut cũ amauerim, plusquamperfectum, vt cum amauissem, futurum,vt cum amauero.

Infinitiuus quot tempora habet? Quinque, præsens, & imperfectum simul, ut amare, perfectum, & plusquamperfectum simul, ut amauisse, futurum, ut amatum ire,uel amaturum esse.

Quot sunt species verborum? Duæ,primitiua,ut amo,deriuatiua, ut amasco.

Quot sunt species deriuatiuorũ uerborum? Quinque,inchoatiua,meditatiua, diminutiua, frequentatiua,desideratiua.

Quæ sunt inchoatiua? Quæ in se desinunt, & sunt tertiæ coniugationis, vt viso visis, facesso facessis, arcesso arcessis,id est eo ad videndum,eo ad faciendum, eo ad vocandum: vsurpantur etiam pro primitiuis, ut lacesso, pro lacero.

Quo modo formantur inchoatiua? Non habẽt certam formationẽ,nec a verbis omnibus proficiscũtur.

Quæ sunt meditatiua? Quæ in sco desinunt,& meditationem,hoc est exercitationem significant, ut calesco, id est meditor, & exerceor, vt caleam: vnde etiam meditatiua appellantur. nam meditari est etiam exerceri.

Habent ne præteritum hæc verba? Quidni? Atque id quod sua primitiua, vt pingueo, pingui, & pinguesco,pingui: macreo,macrui,& macresco,macrui. sed differunt. nam primitiua significant pinguis fui, macer fui:deriuatiua uero,pinguis factus sum,macer factus sum. nam si ita cupiam dixeris. Hui tam cito macruisti? Non erit a Macreo, sed a Macresco præteritum. quia non macer fuisti, sed macer factus es,interpretabitur.

Quo modo formantur meditatiua? A ſecunda perſona præſentis indicatiui modi cuiuſcunque ſint coniugationis, addita co, ut labo, labas, labaſco: ferueo, ferues, ferueſco: contremo, contremis, contremiſco: edormio, edormis, edormiſco.

Quæ ſunt frequentatiua? Quæ aſſiduam in agendo uim habent: dicuntur etiam iteratiua: quoniam frequenter agendi iterant affectum, ut merſo, merſas, hoc eſt, ſæpius mergo.

Vnde formantur frequentatiua? Ab extremo ſupino mutatione u in o, ut domitu domito, curſu curſo, amplexu amplexo, a ſecutu tamen ſector, & non ſecutor. Sed notandum, quòd quæ habent a in penultima, illud in i breue conuertunt, ut uolatu uolito, rogatu rogito. Item quæ præteritum in gi faciunt, format frequentatiua a ſecunda perſona præſentis indicatiui modi, ut lego, legis, legito: fugio, fugis, fugito. notãtur quærito, a quęro: & ſcitor, & ſciſcitur, a ſcio: & neſcito, & noto, a noſco: & ægreſco, & ægroto, ab ægreo: ſed ægreſco meditatiuum eſt. inueniuntur etiam frequentatiua a frequentatiuis, ut dictito, a dicto, quod a dico deriuatur, pulto, a pulſo, quod a pello deducitur.

Cuius coniugationis ſunt frequentatiua? Primæ, ut curſo curſas, ſector ſectaris. uiſo quod iteratiuum eſſe dicit Diomedes, & ſolum excipiat a regula, quòd non ſit primæ coniugationis. Ego Vallæ accedens, puto eſſe inchoatiuum potius, ut ſupra oſtendimus.

Quæ ſunt deſideratiua? Quæ in rio deſinunt, & affectum ſignificant. parturire enim non eſt meditari partum, ſed deſiderare. Cicero. Aliquando populus Romanus pariat, quod diu parturit. ſimiliter eſurio, eſt, eſſe cupio, id eſt comeſſe. Quinctil. Pater filios eſurit. Item cenaturio, cupio cenare. Martialis.

In omnibus Vacerra quod conclauibus
Conſumit horas, & die toto ſedet,

Cenaturit Vacerra, non cacaturit. id eſt cenare cupit Vacerra, & non cacare.

Vnde formantur deſideratiua? Ab extremo ſupino, aſſumendo rio, vt a cenatu, cenaturio: a mictu, micturio: ab eſu, eſurio.

Cuius coniugationis ſunt deſideratiua? Quartæ, vt parturio, parturis, parturire.

Quæ ſunt diminutiua? Quæ in lo deſinunt, vt a ſorbeo, ſorbillo, ſorbillas: & non habent certam formationem, ſuntq. in vſu a paucis verbis. Hæc nos ſcripſimus de ſpeciebus deriuatiuorum, ſecuti Laurentium Vallam, quæ quoniam a memoria facile effluunt, comprehendi his uerſiculis,

Inchoat, arceſſo, & viſo: meditatur amaſco.
Sorbillo minuit: legitoq. & curſo frequentant.
Parturit eſt partum deſiderat, eſurit eſſe.

Notandum autem, in quibuſdam magis in vſu eſſe frequentatiua, a frequentatiuis, quàm a primitiuis, vt lectito, a lecto, lectas, quod non eſt in vſu, ſicut nec legito: ſcriptito a ſcripto ſcriptas, quod item non eſt in vſu. ab edo præterea eſo eſas ἄχρηστον, a ſupino eſu. at ab eſo, in vſu eſito. In quibuſdam vero & a primitiuis & a frequentatiuis in vſu frequentatiua, vt a dico, dicto, a quo dictito. hæc Gellius non a ſupino, vt Priſcianus, ſed a præterito paſſiuo format libro VIII. cap. VI. cui non accedo.

DE FIGVRIS VERBORVM.

Quot ſunt figuræ verborum? Tres, ſimplex, ut taceo, curro, compoſita, vt conticeo, concurro, decompoſita, vt conticeſco, recurſo.

DE PERSONIS VERBORVM.

Quot ſunt perſonę verborum? Tres, prima, vt amo, ſecunda, ut amas, tertia, vt amat. & ſimiliter in plurali, prima, vt amamus, ſecunda, ut amatis, tertia, vt amant.

Quare imperatiuus modus non habet primam perſonam

ſonam in numero ſignulari? Quia naturaliter Imperans, ab eo cui imperat, diuiditur. cum ergo prima perſona eſt, quæ loquitur, ipſa ſibi imperare non ſolet, niſi aliis imperans, ſe quoque immiſceat. & hinc eſt quòd in plurali numero imperatiuus modus primam habet perſonam, ut Moriamur, & in media arma ruamus. quanquam tunc non imperatiua, ſed ſuppoſitiua & hortatiua uocantur, quæ Græci ὑποθετικὰ, & παρακελευστικὰ uocant, qui melius quàm nos, hanc pluralis numeri perſonam ab imperatiuis ſeparant.

DE NVMERO VERBORVM.

Quot ſunt numeri uerborum? Duo, ſingularis, ut amo: pluralis, ut amamus.

DE CONIVGATIONE VERBORVM.

Quot ſunt coniugationes uerborum? Quattuor, Prima, quæ in ſecunda perſona indicatiui modi uel habet as, ut amo amas: uel aris, ut amor amaris. Secūda, quæ in ſecunda perſona pręſentis indicatiui modi, uel habet es, ut doceo doces: uel eris penultima longa, ut doceor doceris. Tertia, quæ in ſecunda perſona præſentis indicatiui modi uel habet is breuem, ut lego legis: uel ĕris penultima breui, ut legor legĕris. Quarta, quæ in ſecunda perſona præſentis indicatiui modi, uel habet is longam, ut audio audīs, uel īris penultima longa, ut audior audīris.

Sed facilius cognoſcent pueri uerba tertiæ coniugationis a uerbis quartæ differre, in Imperatiuo & Infinitiuo. nam tertiæ coniugationis uerba faciūt in Imperatiuo in e, in ſecūda perſona ſingulari: infinitiuo uero in ĕre penultima breui, ut lego legis, lege legĕre: aſpicio aſpicis, aſpice aſpicĕre. Quartæ uero coniugationis uerba habent in ſecūda perſona ſingularis, Imperatiui modi: in Infinitiuo uero īre penultima lōga, ut audio audis, audi, audīre: tuſſio, tuſſis, tuſſi, tuſsīre.

Illud etiam notandum, uerba primæ coniugationis are, & ari, & arem, & arer, & eris, uel ere producere in

penultima

penūltima,ut amāre,amāri, amārem, amārer, amēris, vel amēre. Secundæ vero, ere eri & erem & erer & aris uel are: ut docēre,docēri,docērem,docērer, doceāris,uel doceāre. Quartæ autem ire, & iri, & irem, & irer,& aris,vel are: ut audīre,audīri,audīrem,audīrer, audiāris,uel audiāre. ſed aris,vel are producitur in omni verbo. Tertiæ vero coniugationis,ire,ere, Infinitiui tantum ere,erem,eres,eret,erent: erer etiam primam perſonam tantum optatiui,& eris,vel ere ſecūdam indicatiui paſſiui corripere:vt legite,legĕre, legĕrem,legĕres, legĕret, legĕrent, legĕrer, legĕris, uel legĕre. erunt autem, & ere præteriti perfecti indicatiui modi in omni coniugatione producūt e, vt amauērunt, uel amauēre,docuērunt,vel docuēre,legērunt,uel legēre, audiuērunt,nel audiuēre.

DE PRAETERITIS.

Primæ coniugationis præterita quot regulas habent? Quinque.

Quæ eſt prima?

Omnia uerba primæ coniugationis a ſecunda perſona præſentis indicatiui modi abiecta s & addita ui faciunt præteritum, ut amo amas amaui: præter duodecim,quæ per ui ſyllabas faciunt præteritum.& do dedi,ſto ſteti,lauo laui,iuuo iuui. ut oſtendunt hi uerſus,

Cum domo iunge mico, cubat, & neco, cum frico, plico.
Et tonat,atque ſonat,ſecat,& crepo,nexo, uetoque,
Doque,dedi,& laui lauo,ſto ſteti,& iuuo iuui.

Quæ eſt ſecunda?

Plico,& mico cum præpoſitione compoſita, per ui ſyllabas faciunt præteritum,ut applicui,dimicui. Inueniuntur etiam in aui,ſed raro. Cū nomine autem compoſita,in aui faciunt, ut multiplicaui,duplicaui.

Quæ eſt tertia?

A cubo compoſita tam primæ, quàm tertiæ coniugationis inueniūtur, ut accubo,accubas, & accumbo, accum-

accumbis: incubo, incubas, & incumbo, incumbis. Habent tamen commune præteritum, accubui, incubui. Quæ primæ coniugationis sunt in præsenti sine m: tertiæ vero habent m ante b.

Quæ est quarta?

Do monosyllabis compositũ transit in tertiam coniugationem, & præteritum geminat, vt reddo, reddidi. Cum dissyllabis vero, est primæ coniugationis, vt vænundo, vænũdas, vænundedi, circundo, circundas, circundedi, pessundo, pessundas, pessundedi.

DE PRAETERITIS SECVNDAE CONIVGATIONIS.

Omnia verba secundæ coniugationis quacunque antecedente consonante, eo in ui syllabas conuersa, faciunt præteritum, vt doceo, docui, egeo, egui: præter quæ excipiuntur, quæ quinque comprehenduntur regulis.

Quæ est prima?

Iubeo, iussi facit. Sorbeo, quod & sorbo dicitur, sorpsi, uel sorbui. Mulceo, mulsi, maneo, mansi, neo, neui, quieo, quieui, hæreo, hæsi, luceo, luxi, pelluceo, pelluxi. Cieo, cies, quod & cio, cis dicitur, ciui, vel cij. Torqueo, torsi, cum compositis. nam composita, simplicium formationem plerunque sequuntur.

Quæ est secunda?

In ueo desinentia, mutant eo in i, ut moueo, moui. Conniueo tamen, & conniui, & connexi facit.

Quæ est tertia?

In deo, si habent vocalem longam, vel ar ante deo, mutant deo in si, vt rideo risi, ardeo, arsi: præter strīdeo strīdi. si vero i vel e breuem, eo in i conuertunt, vt video vidi, sĕdeo sēdi. si au diphthongum, præteritum passiuæ declinationis habebunt, ut audeo ausus sum, gaudeo gauisus sum. sunt quæ præteritum geminant, vt mordeo, momordi, pendeo, pependi,

ſpondeo, ſpopondi, tondeo, totondi.

Sed ſciendum geminantia pręterita, in compoſitione non geminari, ut remordeo, remordi, reſpondeo, reſpondi: pręter quę a do, ſto, diſco, poſco componuntur, ut condo, condidi, conſto, conſtiti, dediſco, dedidici, repoſco, repopoſci. A curro tamen compoſita, utroque modo eſt inuenire, ut decurri, & decucurri. a repungo etiam repupugi legimus.

Quæ eſt quarta?

In geo, l uel r præcedente, in ſi, uocali uero longa, in xi faciunt, ut algeo alſi, turgeo turſi, lūgeo luxi. mulgeo tamen, mulxi habet differentiæ cauſſa.

Quæ eſt quincta?

In leo, alia antecedente conſonante in eadem ſyllaba, & ab oleo, & leo compoſita, per ui ſyllabam faciunt præteritum, ut impleo impleui, exoleo exoleui, releo releui, oleo & oleui & olui facit, & ſic redoleo. Soleo tamen, ſolitus ſum, & ſolui.

DE PRAETERITIS TERTIAE CONIVGATIONIS.

Tertiæ coniugationis præterita quot regulis comprehenduntur? Vndeuiginti.

Quæ eſt prima?

In bo, uocali longa antecedente, in pſi faciunt, ut ſcribo, ſcripſi. Cetera uero in bi, ut bibo, bibi: præter incumbo, incubui, & alia a cubo compoſita.

Quæ eſt ſecunda?

In co, antecedente n, illa abiecta, o in i conuertūt, ut uinco, uici. s uero antecedente, mutant ſco in ui ſyllabam, ut paſco, paui, conſueſco, & cōſueui, & conſuetus ſum facit. Præter diſco, didici, compeſco, compeſcui, poſco, popoſci, conquiniſco, conquexi. Vocali autē longa antecedēte, co in xi cōuertūt, ut dico, dixi. Ico tamē, cuius penultima modo correpta, modo producta reperitur, ici facit, & parco, peperci, & ſparſi.

Quæ

Quæ est tertia?

In do, uocali longa præcedente do in si uertunt, ut ludo, lusi. Cedo, cessi geminat ss. Excipiuntur cædo, cecīdi penultima producta, unde occīdi pro interemi. nam cecĭdi penultima breui, a caldo est, unde occĭdi, pro interii. Pedo, pepedi, cudo, cudi, & cusi, strido, stridi. n uero antecedente, o in i commutant: sed n tria abiiciunt, fundo, fudi, findo, fidi, scindo, scidi. cetera uero seruant, ut pando, pandi, accendo, accendi, scando, scandi: præter tundo, quod & abiicit n, ut tutudi facit. Pendo etiam, & tendo geminant primam, ut pependi, tetendi. Fido fidi olim, nunc fisus sum facit: & diuido, diuisi. A do composita geminant, ut trado, tradidi, condo, condidi, unde abscondo, abscondidi.

Quæ est quarta?

In go, r antecedente, go in si conuertunt: ut mergo, mersi: cetera uero in go, uel guo, in xi faciunt præteritum, ut ango, anxi, tingo, uel tinguo, tinxi, rego, rexi. Præter pango, pepigi, & pegi, & panxi: tango, tetigi, pungo, pupugi, uel punxi: frango, fregi: ago, egi: lego, legi, cum compositis. notantur neglexi, dilexi, intellexi, a lego composita.

Quæ est quincta?

In ho, in xi faciunt, ut ueho, uexi, traho, traxi.

Quæ est sexta?

In lo, præteritum faciunt in lui, ut alo alui: præter uello, uelli, uel uulsi, sallo, salli, psallo, psalli, percello, perculi, excello, exculi, & excellui, quod tamen magis ab excelleo formatur. Excipiuntur etiam geminantia, ut pello, pepuli, fallo, fefelli, tollo, tetuli, pro quo sustuli dicimus.

Quæ est septima?

In mo, uocali longa præcedente, o in psi conuertunt, ut dēmo, dempsi: cetera uero in ui syllabas, ut trĕmo, tremui, præter ĕmo, emi, prĕmo pressi.

Quæ

Quæ eſt octaua?

In no, antecedente o uel g, in ui ſyllabas faciũt præteritum, ut pono poſui, gigno, genui. ſimiliter & a cano compoſita, ut concino, concinui, & concini: cetera uero faciunt in ui ſyllabam, ut ſino, ſiui, ſterno, ſtraui, ſperno, ſpreui, lino, liui, & lini. nam leui, & releui magis ſunt a leo, quòd non eſt in uſu: excipiuntur temno, tempſi, cano, cecini.

Quæ eſt nona?

In po, e breui antecedente, in ui ſyllabas faciunt, ut ſtrĕpo, ſtrepui: cetera uero in pſi, ut carpo, carpſi: præter rumpo, rupi.

Quæ eſt decima?

In ro, per ui ſyllabam terminant. ut tero, triui, quæro, quæſiui, ſero ſeui, cuius cõpoſita etiam per ui ſyllabas faciunt, ſed mutata ſignificatione, ut deſero, deſerui. Excipiuntur gero, geſſi, uro, uſſi, uerro, uerſi, & uerri, curro, cucurri.

Quæ eſt undecima?

In ſo, in ui ſyllabam faciunt, ut laceſſo, laceſſiui, & laceſſi, accerſo, accerſiui: demuntur faceſſo, faceſſis, faceſſi, capeſſo, capeſſis, capeſſi, uiſo, uiſi, quæſo, quæſi, & quæſiui, pinſo, pinſui.

Quæ eſt duodecima?

In to, c præcedente, quattuor inueniuntur, flecto, necto, plecto, pecto, quæ faciunt flexi, plexi, nexi, uel nexui, pexi, uel pexui, & pectui. Præcedẽte uero ẽ breui, duo, ut pĕto, petiui, mĕto, meſſiui. r ſimiliter, duo, uerto, uerti, ſterto, ſtertui. tt geminato, unum mitto, miſi, & unũ item in ſto, ut ſiſto, quod cũ ſignificationẽ actiuam habet, caret præterito: cũ uero abſolutã facit ſteti, ſicut ſto, cum ſuis compoſitis, ut deſiſto, deſtiti.

Quæ eſt tertiadecima?

In xo duo inueniuntur, texo, & nexo, quæ in ui ſyllabas faciunt, ut texui, nexui. ſed nexo eſt primæ.

Quæ eſt quartadecima?

In cio, si a præcesserit, a in e uersa, & o remota, faciunt præteritum, ut facio, feci, iacio, ieci. sin uero præcesserit i, illo in e uerso, in xi faciunt, ut aspicio, aspexi. icio tamen ici facit, & elicio elicui.

Quæ est quinctadecima?

In dio & in gio, o remota, faciũt præteritum, ut fodio fodi, fugio fudi.

Quæ est sextadecima?

In fio unum est, fio, fis, factus sum. unum item in io, ut meio sine præterito, & supino. & unum in quio, inquio: quod inquit tantum habet. unum etiam in rio, pario peperi.

Quæ est decimaseptima?

In pio, ca præcedente, mutant a in e, & abiecta o, faciunt præteritum, ut capio, cepi. cu uero, o in ui syllabam conuertũt, ut cupio, cupiui, quod non puto esse etiam quartæ, ut Priscianus ait. nam illud Lucretii sic legendum: Naturæ primus terrarum claustra cuperet. ut sit uersus miurus, quo sæpe Lucretius utitur, de quo uersu nos abunde infra tractabimus in libro de metris. Rapio, rapui facit. Sapio, & sapui, & sapiui: unde resipui, & resipiui. Cœpio, quod in usu non est, cœpi. Terentius tamen in Adelphis, a cœpio, cœperet usus est, Sinerem ego illum? aut non sex totis mensibus prius olfecissem quàm ille quidquam cœperet?

Quæ est decimaoctaua?

In tio, in si faciunt geminato ss, ut concutio, concussio: quatio, quassi.

Quæ est decimanona?

In uo syllabam, l antecedente, o in i uertunt, ut sol uo, solui. uocali uero, in xi: uiuo, uixi. in uo autem syllabas, mutant o in i, ut acuo, acui: præter coquo, coxi: linquo, liqui: pluo, pluui: struo, struxi.

DE PRAETERITIS QVARTAE CONIVGATIONIS.

Verba quartæ cõiugationis quo modo faciunt præteritum?

teritum? In ui ſyllabam, & ii excluſa u per conciſionem, ut audio, audiui, & audii, ſalio, ſaliui, & ſalii tam de ſale, quàm de ſaltatione. demuntur in cio plurium ſyllabarum duabus, quæ ſi n habent ante cio, faciunt in xi, ut uincio, uinxi, ſancio, ſanxi, & ſanciui olim: ſin uero minime, in ſi; ut raucio, rauſi, faricio, farſi. Item aio, ai, cambio, campſi, haurio, hauſi, ſepio, ſepſi, ſentio, ſenſi, venio, veni. & a pario, & ſalio compoſita, ut operio operui, aſſilio aſſilui. quia ſalio etiam ſalui facit. ſed comperio comperi facit, & reperio repperi, pp geminato in carmine.

DE PRAETERITIS VERBORVM IN OR.

In or deſinentia quomodo faciũt præteritum? Non habent. quia in or omnia carent præterito, & iis quæ ab illo deriuantur. aſſumunt autem participium præteriti perfecti, & pluſquam perfecti, & ſubſtantiuum verbum, & vſum præteritornm complent, vt amor, amatus ſum, & amatus fui, & ſic in omnibus.

DE SVPINIS.

Supinorum regulæ quot ſunt? Septem.

Quæ eſt prima?

In ui ſyllabam, commutant ui in tum, vt amaui, amatum, petiui, petitum. Demũtur abolitum, adultum, agnitum, cautum, cognitum, consitum, fautum, insitum, lautum, & lotum, paſtum, potum, ſaltum. nam ſalitum per ſimplex l, ſeruat. ſatum, ſolutum, ſepultum, vænum. In or primæ, in atum, ut moratũ, auxiliatum.

Quæ eſt ſecunda?

In ui ſyllabas commutant eas in itum, ut domui, domitum: præter altum. nam alitum ſeruat. Item apertum, caſſum. nam caritum ſeruat. cenſum, cultum, conſultum, concentum cum ceteris a cano, doctum, excelſum, frictum, indutum, meſſum, miſtum, nectum, occultum, paſſum, piſtum, raptum cum compoſitis, correptum, ſurreptum, ſectum, ſtatum, tentum, textum, toſtum. In or ſecundæ in itum, vt veritũ. Præter confeſſum

fessum, fassum, missertum, ratum, tutum, & tuitum.

Quæ est tertia?

In ci, gi, qui, xi, commutant eas in ctum, vt vici victum, legi lectum, dereliqui derelictum, dixi dictum. præter fixum, flexum, fluxum, fugitum, fictum, mictũ, pictum, rictum, strictum, quæ abiiciunt n. Peperci sine supino. In gor etiam, & scor, & in uor syllabas, in ctũ faciunt, vt fungor functum, proficiscor profectum, fruor fructum, & fretum, olim etiam fluitum. præter adeptum, commentum, fessum, vnde defessum, iratũ, natum, oblitum, pastum, vltum.

Quæ est quarta?

In mi, pi, psi, in ptum, vt scripsi scriptum, rupi ruptum, emi emptum. præter campsi, campsum.

Quæ est quincta?

In di, li, ri, si, ti, in sum, vt momordi morsum, tutudi, & tunsum, & tusum, fefelli falsum, salli salsum, verri versum, quod est etiam a verti. sensi sensum, pandi passum geminat ss, quod & a patior, & a pateo idem est. demuntur gestum, haustum, indultum, latum, mulctum: nam mulsum seruat. pistum, partum, statũ, tentum: nam tensum seruat. tortum, vstum. Item composita a do, vt inditum. ab abscondo, tam absconsum, quàm absconditum: sed absconditum, melius, inquit Diomedes. Quartæ etiam coniugationis verba haben tia l, vel r ante si, vt fartum, sartum, fultum. In dior item, & tior, & tor, in sum faciunt, vt mensum, orsum, assensum, vsum præter amplexum, mentitum, partitum, potitum, sortitum.

Quæ est sexta?

In bor, in psum, vt labor lapsum. & in quor, & in rior, in tum, vt loquor locutum, orior ortum. & in ror, in stum faciunt, vt queror questum. morior tamen mortuum, vnde mortuus.

Quæ est septima?

Largior, largitum habet, & molior, molitum.

Quæ actiua ſupinum non habent?

Compeſco,cerno,renouoque, & reſpuo,lingo,
Sugo,refello,timet,lamboque,atque vrgeo,caluo,
Viſoq. cum metuo,poſco,linquo,arceo,diſco,
Ambigoq. annumeres: quæ ſunt ſine cuncta ſupinis.

Quæ neutra ſupinis deficiunt?

Strideo,ſterto,rudo,ſtridit,micat, æſtuo, parco,
Et conquiniſco,pſalloque,& obedio,dego,
Et ſcalpo,& ſcando,ſcabit, & pauet, horreo, mando,
Addice gliſco,tremo,nec non ſatagoque, luoque,
Et furit,atque uolo,lucet,polluceo,fulget,
Exurio,horreſco,ferueſco,& talia cuncta,
Et quæ præteritum per vi dant verba ſecundæ.
Vt caleo calui,pauca hæc tamen excipe:ſicut
Torret,olet,valeo, paretque,doletque,latetque,
Et placeo,& noceo,& libeo,& careo,pateoque;
Quanquã ſunt per vi,retinent tamen iſta ſupinum.

DE VERBIS DEFECTIVIS.

Quæ ſunt verba defectiua? Quæ deficiunt numeris,modis,temporibus, & perſonis, non tamen omnibus.Forem,fores,foret,forent. Infinitiuo fore.

Meio,meiis.Imperatiuo meie,meiat,meiamus,meite. Futuro,meito.Infinitiuo meiere.

Infit,infiunt,& infio antiquum.

Quæſo,quęſimus,quęſere.nec dicas quęſumus per u.

Faxo,faxis,faxit,faxunt,& faxint.

Inquio,ſeu inquam. ſed hanc vocem futuri temporis eſſe vult Priſcianus inquis,inquit,inquiet, inquie.

Auſim,auſis,auſit,& auſint.

Cedo,id eſt dic.

Aio,ais,ait,aiunt,aiebam cum toto imperfecto. ait, aies. Imperatiuo,ai.in plurali,aiamus. Futuro optatiui,aiat:in plurali,aiatis,aiant.

Imperatiuo aue,in plurali auete.Futuro aueto. Infinitiuo auere. Eodem modo ſalue, & vale: ſed vale,a valeo

valeo eſt. quare non eſt defectiuum.

Furis,daris,faris,prima poſitione deficiunt.

Ouat,ouans habet participium. cuius tamen verbi declinatio per multas etiam voces inuenitur.

Apage,apagete: apageſis, pro apageſi vis: ſicut ſodes,pro ſi audes,quod eſt blandientis: ſicut amabo: & capſis,pro cape ſi vis: & ſis,pro ſi vis.

Odi,noui,cœpi,memini,præteritum perfectum tantum habent, & quæ a præterito deriuantur. Memini habet etiam memento,& mementote.

Volo,& malo imperatiuo, & ſupinis deficiunt. malo etiam futuro indicatiui. ſed de his in declinatione verborum cumulatiſſime dicemus.

DE ANOMALIS.

Quæ ſunt anomala? Quæ aliorum verborum inclinatum non ſequuntur. nec dicendum anormala cum r,poſt o,ſed ſine r,quia Græcum eſt τὸ ἀνόμαλον. quod ſignificat aſperum,varium,& ſine planitie.

Anomala autem ſunt hæc.

Sum,es, eſt: volo vis vult: fero fers fert: edo es eſt, cum compoſitis: de quibus abunde dicemus in declinatione verborum.

Quæ ſunt,quæ in imperatiuo per apocopen proferuntur? Dic,duc,fac,fer,pro dice,duce,face,fere.

Quæ aliorum præteritis, & ſupinis vtuntur?

Arguor,a conuincor,conuictus ſum, habet & argutus ſum: cerno,a creſco,creui, cretum: caleſco, a caleo calui,cum ſimilibus in ſco: ferio,a percutio,percuſſi percuſſum:fero,a tulo,tuli, latum: furo, ab inſanio, inſaniui,ſine ſupino. liquor,a liquefio,liquefactus ſum: medeor, a medicor, medicatus ſum: poſcor, a poſtulor,poſtulatus ſum: quatio,a concutio,concusſi, concuſſum. nam quaſſi nō eſt in uſu: reminiſcor, a recordor, recordatus ſum: ſido, a ſedi, ſeſſum: ſiſto, a ſto, ſteti, ſtatum. ſunt qui rectius ſtatui, ſtatutum habere dicant: tollor, a ſuffero, ſublatus ſum: ueſcor,

a paſcor, paſtus ſum.

Quæ perfecta ſunt a diuerſis inſtantibus?

Acui, ab aceo, & acuo: creui, a creſco, & cerno: frixi, a frigeo, & frigo: luxi, a luceo, & lugeo: minxi, a meio, & mingo: paſſus ſum, a pandor, & patior: paui, a paſco, & paueo: pependi, a pendeo, & pendo: tuli, a tulo, & fero: verſus ſum, a vertor, & verror.

Quæ ſunt in prima perſona confuſa?

Appello, appellas, & appellis: dico, dicas, & dicis: fundo, fundas, & fundis: lauo, lauas, & lauis: lēgo, lēgas, prima longa, & lĕgo, lĕgis, prima breui: mando, mandas, & mandis: prædico prædicas, penultima correpta, & prædico, prædicis, penultima longa: pinſo, pinſas, & pinſis: ſero, ſeras, & ſeris: ſono, ſonas, & ſonis: volo, volas, & vis.

Quæ in indicatiuo dupliciter efferuntur?

Caueo, & cauo. conniueo, & conniuo. denſeo, & denſo. dureo, & duro. excelleo, & excello. ferueo, & feruo. frigeo, & frigo. fulgeo, & fulgo. lenteo, & lēto. oleo, & olo. ſorbeo, & ſorbo. ſtrideo, & ſtrido. tergeo, & tergo. vnio, & vno.

Quæ habent duplicem coniugationem?

Morior, orior, potior, quæ & tertiæ, & quartæ coniugatiouis inueniuntur. in infinitiuo tamen mori tantum dicimus ſecundum tertiam, & oriri, & potiri ſecundum quartam. apud vetuſtiſſimos etiam pario, & cupio & tertiæ, & quartæ inueniuntur.

Quæ habent duo, aut tria præterita?

Cudo, cuſſi, & cudi. explico, explicui, & explicaui. pango, pepigi, & panxi, & pegi. pungo, pupugi, & punxi. ſino, ſini, & ſiui. tundo, tutudi, & tunſi.

Quæ ancipiti terminatione in eadem ſignificatione leguntur?

Aſſentio, & aſſentior. labo, & labor. mereo, & mereor. reuerto, & reuertor. & alia plurima apud Priſcianum.

IN-

INTERROGATIONES DE VERBO.

Amo quæ pars orationis eſt? Verbũ. Quare? Quia cum modis, & temporibus eſt ſignificatiuũ agendi.

Amor quæ pars orationis eſt? Verbum. Quare? Quia cum modis, & temporibus eſt ſignificatiuum patiendi.

Largior quæ pars orationis eſt? Verbum. Quare? Quia cum modis, & temporibus eſt & agendi, & patiendi ſignificatiuum.

Amo cuius generis? Actiui. Quare? Quia in o deſinens poteſt facere tranſitionem ad aliquod rationale animal, vnde poſſit fieri conuerſa locutio in prima, vel in ſecunda perſona, vel ſaltem in ſecunda per aſſumptionem r, vt tu amas me, ego amor a te: Plato amabat Socratem, Socrates amabatur a Platone: Ego amo te, tu amaris a me.

Amor cuius generis? Paſſiui. Quare? Quia in or deſinens, venit ab actiuo per aſſumptionem r, quod eſt amo, ſicut doceor, a doceo: legor, a lego.

Aro cuius generis? Neutri. Quare? Quia in o deſinens non poteſt facere tranſitionem ad aliquod rationale animal, vnde poſſit fieri conuerſa locutio in prima, vel in ſecunda perſona, vel ſaltem in ſecunda per aſſumptionem r, hoc eſt non poteſt habere accuſatiuum ſignificantem hominem. non enim dici poteſt aro Socratem, ſicut amo Socratem.

Amplector, cuius generis? Communis. Quare? Quia in or deſinens vtranque habere poteſt ſignificationẽ, hoc eſt & actiuam, & paſſiuam: actiuam ſic, ego amplector te: paſſiuam ſic, ego amplector a te.

Auxilior cuius generis? Deponentis. Quare? Quia deponit alteram ſignificationem, hoc eſt vel actiuam, vel paſſiuam. ſed auxilior deponit paſſiuam, vt auxilior tibi. lætor vero, actiuam, vt lætor virtute.

Amo cuius temporis? Præſentis. Quare? Quia præ-

ſens tēpus deſignat circa actionem, vel paſſionem. ſed amo circa actionem, amor vero circa paſſionem.

Amabam cuius tēporis? Præteriti imperfecti. Quare? Quia rem cœptam, ſed nondū perfectam oſtendit.

Amaui cuius temporis? Præteriti perfecti. Quare? Quia rem perfectam eſſe ſignificat.

Amaueram cuius temporis? Præteriti pluſquamperfecti. Quare? Quia oſtendit aliquid iam pridem eſſe perfectum.

Amabo cuius temporis? Futuri. Quare? Quia rem aliquam fore, hoc eſt futuram eſſe demonſtrat.

Amo cuius modi? Indicatiui. Quare? Quia indicat rem eſſe.

Amabam, amaui, amaueram, cuius modi? Indicatiui. Quare? Quia indicat rem fuiſſe.

Amabo cuius modi? Indicatiui. Quare? Quia indicat rem fore.

Ama cuius modi? Imperatiui. Quare? Quia imperat rem eſſe.

Amato cuius modi? Imperatiui. Quare? Quia imperat rem futuram eſſe.

Quare non dixiſti etiam fuiſſe? Quia in imperatiuo non eſt præteritum. non enim quod factum eſt, vt infectum ſit, imperare quiſquam poteſt, neque vt factum ſit, quod factum non fuerit.

Vtinam amarem cuius modi? Optatiui. Quare? Quia eget aduerbio optandi, vt perfectum ſignificet ſenſum.

Cum amarem cuius modi? Subiunctiui. Quare? Quia ſubiungit ſibi aliud verbum, vel ſubiungitur alteri verbo, vt perfectum ſignificet ſenſum.

Amare cuius modi? Infinitiui. Quare? Quia nec numeros, nec perſonas definit. ſed eget ſola alterius verbi coniunctione.

Amo cuius ſpeciei? Primitiuæ. Quare? Quia a nullo deriuatur.

Amaſto cuius ſpeciei? Deriuatiuæ. Quare? Quia deriuatur ab amo.

Amo cuius figuræ? Simplicis. Quare? Quia ſimpliciter profertur.

Deamo cuius figuræ? compoſitæ. Quo modo componitur? Ex de, & amo.

Contremiſco cuius figuræ? Decompoſitæ. Quare? Quia non per ſe componitur, ſed a compoſito deriuatur, quod eſt contremo, contremis.

Amo cuius perſonæ? Primæ. Quare? Quia eſt prima vox verbi, vel quia cũ loquitur de ſe, ipſa pronũtiat.

Amas cuius perſonæ? Secundæ. Quare? Quia eſt ſecunda vox verbi, vel quia ad eam prima loquitur di recto ſermone.

Amat cuius perſonæ? Tertiæ. Quare? Quia eſt tertia vox verbi, vel quia de ea prima loquitur ad ſecundam, extra ſe & illam poſita, ad quam dirigit ſermonem. quod quia videtur obſcurum, ſic clarius. Tertia perſona eſt, de qua poſita extra primam, & ſecundam prima loquitur ad ſecundam.

Amare cuius perſonæ, & numeri? Nullius. Quare? Quia omnia infinita, imperſonalia, gerundia, & ſupina numeris, & perſonis deficiunt.

Amo cuius numeri? Singularis. Quare? Quia ſingulariter profertur.

Amamus cuius numeri? Pluralis. Quare? Quia pluraliter profertur.

Amo, amas cuius coniugationis? Primæ. Quare? Quia in ſecunda perſona præſentis, indicatiui modi, habet ā productum ante s, vt amo, amās: & in prima, & ſecunda perſona pluralis numeri id ipſum ā productum ante mus, & ante tis, vt amāmus, amātis: & in infinitiuo ante re, vt amāre.

Amor, amāris cuius coniugationis? Primæ. Quare? Quia in ſecunda perſona præſentis, indicatiui modi, habet ā productum ante ris, vt amor, amāris.

Doceo, doces cuius coniugationis? Secundæ. Quare? Quia in ſecunda perſona præſentis indicatiui modi, habet ē productam ante s, vt doceo docēs: & in prima, & ſecūda perſona pluralis numeri idipſum ē productum ante mus, & ante tis, ut docēmus, & docētis, & in infinitiuo ante re, ut docēre.

Doceor, docēris cuius coniugationis? Secundæ. Quare? Quia in ſecunda perſona præſentis indicatiui modi, habet ē productū ante ris, vt doceor docēris.

Lego, legis cuius coniugationis? Tertiæ. Quare? Quia in ſecunda perſona præſentis indicatiui modi, habet i correptum ante s, vt lego legis: & in prima, & ſecunda perſona pluralis numeri id ipſum i correptū ante mus. & ante tis, vt legimus, legitis: in infinitiuo vero, e correptum ante re, vt legere.

Legor, legeris cuius coniugationis? Tertiæ. Quare? Quia in ſecunda perſona præſentis indicatiui modi, habet eris penultima breui, vt legor, legeris.

Audio, audis cuius coniugationis? Quartæ. Quare? Quia in ſecunda perſona præſentis indicatiui modi, habet ī productum ante s, vt audio audīs: & in prima, & ſecunda perſona pluralis numeri id ipſum ī productum ante mus, & ante tis, vt audimus, auditis: & in infinitiuo ante re, vt audire.

Audior, audīris cuius coniugationis? Quartæ. Quare? Quia in ſecunda perſona præſentis indicatiui modi, habet ī productum ante ris, vt audior audīris.

Declina amo amas.

Indicatiuo modo, tempore præſenti, ſingulariter. Ego amo, tu amas, ille amat. Pluraliter nos amamus, vos amatis, illi amant. Præterito imperfecto. S. ego amabam, tu amabas, ille amabat. P. nos amabamus, vos amabatis, illi amabant. Et per infinitum ſic, S. ego amare, pro amabam: tu amare, pro amabas: ille amare, pro amabat. P. nos amare, pro amabamus: vos amare, pro amabatis: illi amare, pro amabant. Præterito

perfecto. S. ego amaui, tu amauisti, ille amauit. P. nos amauimus, vos amauistis, illi amauerunt, uel amauere. ex quibus hæc per syncopen, tu amasti, pro amauisti: vos amastis, pro amauistis: illi amarunt, pro amauerũt. Præterito plusquam perfecto. S. ego amaueram, tu amaueras, ille amauerat. P. nos amaueramus, uos amaueratis, illi amauerant. & per concisionem. S. amaram, amaras, amarat. P. amaramus, amaratis, amarant. Futuro. S. ego amabo, tu amabis, ille amabit. P. nos amabimus, uos amabitis, illi amabunt.

Imperatiuo modo, tempore præsenti, ad secũdam, & tertiam personã. S. ama tu, amet ille. P. amate uos, ament illi. Futuro. S. amato tu, amato ille. P. amatote vos, amanto illi.

Prima enim persona pluralis numeri, quæ datur imperatiuis, hortandi est, non imperandi, vt Amemus virtutem o condiscipuli. pugnemus o commilitones. moriamur, & in media arma ruamus.

Optatiuo modo, tempore præsenti, & præterito imperfecto. S. vtinam ego amarem, tu amares, ille amaret. P. vtinam nos amaremus, vos amaretis, illi amarent. Præterito perfecto, & plusquam perfecto. S. vtinam ego amauissem, tu amauisses, ille amauisset. P. vtinam nos amauissemus, vos amauissetis, illi amauissent. & per syncopen. S. vtinam ego amassem, tu amasses, ille amasset. P. vtinam nos amassemus, vos amassetis, illi amassent. Futuro. S. vtinam ego amem, tu ames, ille amet. P. vtinam nos amemus, vos ametis, illi ament. Diomedes tamen separatim declinat sic, tempore præsenti vtinam amem, imperfecto vtinam amarem, perfecto vtinam amauerim, plusquam perfecto vtinam amauissem, futuro vtinam amem. sed de his in fragmentis plura.

Subiunctiuo modo, tempore præsenti. S. cum ego amem, tu ames, ille amet. P. cum nos amemus, vos ametis, illi ament. Præterito imperfecto. S. cum ego

amarem,tu amares,ille amaret. P. cum nos amaremus, vos amaretis,illi amarent. Præterito perfecto. S. cum ego amauerim,tu amaueris, ille amauerit. P. cum nos amauerimus,vos amaueritis, illi amauerint. & per ſyncopen. S. amarim,amaris,amarit. P. amarimus, amaritis,amarint. Præterito pluſquam perfecto. S. cũ ego amauiſſem,tu amauiſſes,ille amauiſſet. P. cũ nos amauiſſemus,vos,amauiſſetis,illi amauiſſent. & per conciſionem. S. cũ ego amaſſem,tu amaſſes,ille amaſſet. P. cum nos amaſſemus,vos amaſſetis,illi amaſſent. Futuro. S. cũ ego amauero,tu amaueris,ille amauerit. P. cũ nos amauerimus,vos amaueritis,illi amauerint. & per ſyncopen. S. cũ amaro,amaris,amarit. P. cũ amarimus, amaritis,amarint. ſed nota,in ſecunda perſona ſingularis numeri præteriti perfecti ſubiunctiui modi, i ante s corripi, & ſimiliter in prima, & ſecunda pluralis ante mus,& tis. vt, S. cũ amauerim,amaueris. P. cũ amauerimus amaueritis. In ſecunda vero perſona ſingularis numeri ante s, & in prima, & ſecunda pluralis futuri eiuſdem modi ante mus,& tis,produci. vt, S. cũ amauero,amauerīs. P. cũ amauerīmus amauerītis. hinc illud, Dederīs in carmine vires. &,vitam dederītis in vndis.

Infinitiuo modo,tempore pręſenti,& præterito imperfecto,amare. Præterito perfecto, & pluſquam perfecto amauiſſe. & per conciſionem amaſſe. Futuro,amatum ire, vel amaturum eſſe.

Gerundia, vel participialia nomina. amandi, amando,amandum. Supina. amatum, amatu.

Quot participia trahuntur ab hoc verbo actiuo? Duo. Quæ? Alterum præſentis, & præteriti imperfecti temporis in ns, quod eſt amans, id eſt qui amat, vel qui amabat. alterum futuri in rus, quod eſt amaturus, id eſt qui amabit.

Amans vnde formatur? A prima perſona præteriti imperfecti,indicatiui modi,mutata bam in ns,vt amabam,bam in ns, fit amans.

Amatu-

Amaturus vnde formatur? Ab vltimo supino. Quo modo? Amatum, amatu, addita rus fit amaturus.

Quæ non faciũt præteritum perfectum in aui? Hęc quæ his versibus annotantur.

Dat, domat, atq. crepat, micat, & iuuat, & plicat, & stat:
His fricat, & vexat, & sonat, & necat, adde, lauatque,
Vt secat, atque cubat, tonat, hæc neu dice per aui.

Declina sono, sonas ꝑ primas personas singulares.

Sono sonabam, sonui, sonueram, sonabo. in imperatiuo non sunt. vtinam sonarem, sonuissem sonem. cũ sonem, sonarem, sonuerim, sonuissem, sonuero.

Quot tempora deriuantur a præterito perfecto indicatiui? Sex, quæ hoc disticho comprehenduntur?

Præteritum de se sex format tempora, ram, sem,
Rim quoque, seinq. iterum, postmodo, ro, se, dabit.

Dic præteritum a lauo, & iuuo cum deriuatis ab eis. Laui, laueram, lauissem, lauerim, lauissem, lauero, lauisse. Iuui, iuueram, iuuissem, iuuerim, iuuissem, iuuero, iuuisse.

Dic præteritum a do, sto, & deriuata ab eis.

Dedi, dederam, dedissem, dederim, dedissem, dedero, dedisse. Seti, steteram, stetissem, steterim, stetissem, stetero, stetisse.

Inflecte amo per primas personas, hinc per secundas retrorsum, inde per tertias, donec declinaueris totum verbum.

Amo, amabam, amaui, amaueram, amabo. vtinam amarem, amauissem, amem. cum amem, amarem, amauerim, amauissem, amauero. Retrorsum. Cum amaueris, amauisses, amaueris, amares, ames. vtinam ames, amauisses, amares. amato tu, ama. Amabis, amaueras, amauisti, amabas, amas. Per tertias personas Amat, amabat, amauit, amauerat, amabit. amet, amato ille. vtinam amaret, amauisset, amet. cum amet, amaret, amauerit, amauisset, amauerit. Retrorsum per primas personas pluralis. Cum amauerimus, amauisse

mus,

mus,amauerimus, amaremus, amemus. vtinam amemus, amauissemus, amaremus. amabimus , amaueramus,amauimus,amabamus,amamus. Per secũdas personas. amatis,amabatis,amauistis,amaueratis,amabitis. amate,amatote. vtinam,amaretis,amauissetis, ametis. cũ ametis, amaretis, amaueritis , amauissetis, amaueritis. Retrorsum per tertias. Cum amauerint , amauissent,amauerint,amauerent, ament. vtinam ament, amauissent,amarent.amento,ament.amabunt,amauerant, amauerunt,vel amauere,amabant,amant.

Amor verbum passiuum quo modo flectitur?

Indicatiuo modo, tempore præsenti.S.Ego amor, tu amaris,vel amare, ille amatur. P. nos amamur, vos amamini,illi amantur.Præterito imperfecto.S. ego amabar,tu amabaris,vel amabare,ille amabatur.P.nos amabamur,vos amabamini,illi amabantur. & per infinitum. S.ego amari,pro amabar:tu amari, pro amabaris: ille amari, pro amabarur. P. nos amari , pro amabamur:vos amari,pro amabamini:illi amari, pro amabantur.Præterito perfecto.S.ego amatus sum,vel fui, tu amatus es,vel fuisti,ille amatus est, vel fuit. P. nos amati sumus,vel fuimus,vos amati estis,vel fuistis, illi amati sunt,fuerunt,vel fuere . In feminino genere. S. ego amata sum,vel fui,tu amata es, vel fuisti,illa amata est, vel fuit. P. nos amatæ sumus, vel fuimus , vos amati estis , vel fuistis , illæ amatæ sunt, fuerunt, vel fuere . In neutro genere. S. ego amatum sum , vel fui , tu amatum es , vel fuisti , illud amatum est , vel fuit. P. nos amata sumus , vel fuimus , vos amata estis,vel fuistis,illa amata sunt,fuerũt,vel fuere. Præterito plusquam perfecto. S. ego amatus eram, vel fueram,tu amatus eras,vel fueras,ille amatus erat,vel fuerat. P.nos amati eramus, vel fueramus, vos amati eratis,vel fueratis,illi amati erãt,vel fuerãt.& in feminino,ego amata erã.& in neutro,ego amatũ erã. Futuro.S.ego amabor,tu amaberis,vel amabere,ille amabitur.

tur. P. nos amabimur, vos amabimini, illi amabuntur.

Imperatiuo modo, tempore præsenti, ad secũdam, & tertiam personam. S. amare tu, ametur ille. P. amamini vos, amentur illi. Futuro. S. amator tu, amator ille. P. amaminor vos, amantor illi. amemur nos, hortandi est, non imperandi.

Optatiuo modo, tempore præsenti, & præterito imperfecto. S. vtinam ego amarer, tu amareris, vel amarere, ille amaretur. P. vtinam nos amaremur, vos amaremini, illi amarentur. Præterito perfecto, & plusquam perfecto. S. vtinam ego amatus essem, vel fuissem, tu amatus esses, vel fuisses, ille amatus esset, vel fuisset. P. vtinam nos amati essemus, vel fuissemus, vos amati essetis: vel fuissetis, illi amati essent, vel fuissent. Et in feminino, ego amata essem, vel fuissem. & in neutro, ego amatum essem, vel amatum fuissem. Futuro. S. vtinam ego amer, tu ameris, vel amere, ille ametur. P. vtinam nos amemur, vos amemini, illi amentur.

Subiunctiuo modo, tempore pręsenti. S. cum ego amer, tu ameris, vel amere, ille ametur. P. cũ nos amemur, vos amemini, illi amentur. Præterito imperfecto. S. cũ ego amarer, tu amareris, vel amarere, ille amaretur. P. cũ nos amaremur, vos amaremini, illi amarẽtur. Præterito perfecto. S. cũ ego amatus sim, vel fuerim, tu amatus sis, vel fueris, ille amatus sit, vel fuerit. P. cũ nos amati simus, uel fuerimus, vos amati sitis, vel fueritis, illi amati sint, vel fuerit. Et in feminino, ego amata sim, vel fuerim. & in neutro, ego amatũ sim, vel fuerim. Pręterito plusquam perfecto. S. cũ ego amatus essem, vel fuissem, tu amatus esses, vel fuisses, ille amatus esset, vel fuisset. P. cũ nos amati essemus, vel fuissemus, vos amati essetis, vel fuissetis, illi amati essent, vel fuissent. & in feminino genere, ego amata essem, vel fuissem. & in neutro, ego amatum essem, vel fuissem. Futuro. S. cũ ego amatus ero, vel fuero, tu amatus eris, vel fueris, ille amatus erit, vel fuerit. P. cũ nos amati

erimus, uel fuerimus, vos amati eritis, vel fueritis, illi amati erunt, vel fuerint. & in feminino genere, ego amata ero, vel fuero. & in neutro, ego amatum ero, vel fuero.

Infinitiuo modo, tẽpore præſenti, & præterito imperfecto, amari. Præterito perfecto, & pluſquam perfecto, amatum eſſe vel fuiſſe. Futuro amatum iri.

Quot participia trahuntur ab hoc verbo paſſiuo? Duo. Quæ? Alterum præteriti perfecti, & pluſquam perfecti in tus, quod eſt amatus, id eſt qui amatus eſt, vel fuit. alterum futuri in dus, quod eſt amandus, id eſt qui amabitur.

Amatus vnde formatur? Ab vltimo ſupino. Quo modo? Amatum amatu, addita s fit amatus.

Amandus vnde formatur? A genitiuo ſui præſentis participii. Quo modo? Amans, amantis, tis in dus, fit amandus.

Amatur imperſonale quo modo flectitur?

Indicatiuo modo, tempore præſenti, amatur. Præterito imperfecto, amabatur. Præterito perfecto, amatũ eſt, vel amatum fuit. Præterito pluſquam perfecto, amatum erat, vel amatum ſuerat. Futuro, amabitur.

Imperatiuo modo, tempore præſenti, ametur. Futuro, amator.

Optatiuo modo, tempore præſenti, & præterito imperfecto, vtinam amaretur. Præterito perfecto, & pluſquam perfecto, vtinam amatum eſſet, vel amatum fuiſſet. Futuro, vtinam ametur.

Subiunctiuo modo, tempore pręſenti, cum ametur Præterito imperfecto, cum amaretur. Præterito perfecto, cum amatum ſit, vel fuerit. Præterito pluſquã perfecto, cum amatum eſſet, vel amatum fuiſſet. Futuro, cum amatum erit, vel amatum fuerit.

Infinitiuo modo, tempore præſenti, & præterito imperfecto, amari. Præterito perfecto, & pluſquam perfecto, amatũ eſſe, vel amatũ fuiſſe. Futuro, amatum iri.

Doceo

Doceo quo modo flectitur?

Indicatiuo modo tempore præsenti. S. ego doceo, tu doces, ille docet. P. nos docemus, vos docetis, illi docent. Præterito imperfecto. S. ego docebam, tu docebas, ille docebat. P. nos docebamus, vos docebatis, illi docebant. & per infinitum, ego docere, pro docebam, tu docere, pro docebas, ille docere, pro docebat. P. nos docere, pro docebamus, vos docere, pro docebatis, illi docere, pro docebant. Præterito perfecto. S. ego docui, tu docuisti, ille docuit. P. nos docuimus, vos docuistis, illi docuerunt, vel docuere. Præterito plusquam perfecto. S. ego docueram, tu docueras, ille docuerat. P. nos docueramus, vos docueratis, illi docuerant. Futuro. S. ego docebo, tu docebis, ille docebit. P. nos docebimus, vos docebitis, illi docebunt.

Imperatiuo modo, tempore præsenti, ad secundam, & tertiam personam. S. doce tu, doceat ille. P. docete vos, doceant illi. Futuro. S. doceto tu, doceto ille. P. docetote vos, docento illi. Nam doceamus hortandi est magis.

Optatiuo modo, tempore præsenti, & præterito imperfecto. S. vtinam ego docerem, tu doceres, ille doceret. P. vtinam nos doceremus, vos doceretis, illi docerent. Præterito perfecto, & plusquam perfecto. S. vtinam ego docuissem, tu docuisses, ille docuisset. P. vtinam nos docuissemus, vos docuissetis, illi docuissent. Futuro. S. vtinam ego doceam, tu doceas, ille doceat. P. vtinam nos doceamus, vos doceatis, illi doceant.

Subiunctiuo modo, tempore præsenti. S. cum ego doceam, tu doceas, ille doceat. P. cum nos doceamus, vos doceatis, illi doceant. Præterito imperfecto. S. cũ ego docerem, tu doceres, ille doceret. P. cũ nos doceremus, vos doceretis, illi docerẽt. Præterito perfecto, S. cũ ego docuerim, tu docueris, ille docuerit. P. cũ nos

docuerimus, vos docueritis, illi docuerint. Præterito plusquam perfecto. S. cum ego docuissem, tu docuisses, ille docuisset. P. cum nos docuissemus, uos docuissetis, illi docuissent. Futuro. S. cum ego docuero, tu docueris, ille docuerit. P. cum nos docuerimus, vos docueritis, illi docuerint.

Infinitiuo modo, tempore præsenti, & preterito imperfecto, docere. Præterito perfecto, & plusquamperfecto, docuisse. Futuro. doctum ire, vel docturum esse. Gerundia, vel participialia nomina. docendi, docendo, docendum. Supina. doctum, doctu.

Quot participia trahuntur ab hoc verbo actiuo? Duo. Quæ? Alterum præsentis, & præteriti imperfecti temporis in ns, quod est docens, id est qui docet, vel docebat: alterum futuri in rus, quod est docturus, id est qui docebit.

Docens vnde formatur? A prima persona præteriti imperfecti indicatiui modi. Quo modo? Docebam, bam in ns, fit docens.

Docturus vnde formatur? Ab vltimo supino. Quo modo? Doctum, doctu, addita rus, fit docturus.

Declina doceo per primas personas singulares.

Doceo, docebam, docui, docueram, docebo. vtinam docerem, docuissem, doceam. cum doceam, docerem, docuerim, docuissem, docuero.

Declina per secundas.

Doces, docebas, docuisti, docueras, docebis. doceto tu, doceto tu. utinam doceres, docuisses, doceas. cum doceas, doceres, docueris, docuisses, docueris. & sic totum verbum: aliquando etiam retrorsum sic, Cum docuero, docuissem, docuerim, docerem, doceam. vtinã doceam, docuissem, docerem. docebo, docueram, docui, docebam, doceo. sed hoc non est faciendum, nisi ei, qui iam cursim verba declinet.

Dic preteritũ perfectũ a mordeo, & deriuata ab eo.

Momordi,

Momordi,momorderam,momordiſsem,momorderim,momordiſsem,momordero,momordiſse.

Dic prȩteritum a remordeo,& deriuata.

Remordi,remorderam,remordiſsem, remorderim, remordiſsem,remordero,remordiſse.

Quare non dixiſti remomordi? Quia quæ gemināt ſyllabam in præterito,ſi componantur,non etiam geminant,niſi a do,ſto,poſco, & diſco compoſita.

Dic præteritum a pendeo,& deducta ab eo.

Pependi, pependeram, pependiſsem, pependerim, pependiſsem,pependero,pependiſse.

Dic præteritum a ſpondeo, tondeo, reſpondeo, iubeo,algeo, lugeo, cum deriuatis.

Spopondi, ſpoponderam, ſpopondiſsem, ſpoponderim,ſpopondiſsem,ſpopondero,ſpopondiſse.

Totondi,totonderam,totondiſsem,totonderim, totondiſsem,totondero,totondiſse.

Reſpondi, reſponderam, reſpondiſsem, reſponderim,reſpondiſsem,reſpondero,reſpondiſse.

Iuſsi, iuſseram, iusſiſsem, iuſſerim, iuſſiſsem, iuſſero, iuſſiſse.

Alſi, alſeram, alſiſsem, alſerim, alſiſsem, alſero, alſiſse.

Luxi, luxeram, luxiſsem, luxerim, luxiſsem, luxero, luxiſse.

Doceor quo modo flectitur?

Indicatiuo modo tempore præſenti,S.ego doceor, tu doceris vel docere, ille docetur. P. nos docemur, vos docemini,illi docentur. Præterito imperfecto,S. ego docebar, tu docebaris vel docebare,ille docebatur.P.nos docebamur,vos docebamini, illi docebantur. Præterito perfecto,S. ego doctus ſum vel fui, tu doctus es vel fuiſti,ille doctus eſt vel fuit.P.nos docti ſumus uel fuimus,uos docti eſtis uel fuiſtis, illi docti ſunt,fuerunt,uel fuere. Et in feminino genere,S.ego docta ſum uel fui, tu docta es uel fuiſti, illa docta eſt

vel fuit. P. nos doctæ sumus vel fuimus, vos doctæ estis vel fuistis, illæ doctæ sunt, fuerunt vel fuere. Et in neutro genere. S. ego doctum sum vel fui, tu doctum es vel fuisti, illud doctum est vel fuit. Plur. nos docta sumus vel fuimus, vos docta estis vel fuistis, illa docta sunt fuerunt vel fuere. Præterito plusquam perfecto, S. ego doctus eram vel fueram, tu doctus eras vel fueras, ille doctus erat vel fuerat. P. nos docti eramus vel fueramus, vos docti eratis vel fueratis, illi docti erant vel fuerant. & in feminino genere, S. ego docta eram vel fueram. & in neutro genere, S. ego doctum eram vel fueram. Futuro, S. ego docebor, tu doceberis, vel docebere, ille docebitur. P. nos docebimur, vos docebimini, illi docebuntur.

Imperatiuo modo, tempore præsenti, ad secundam, & tertiam personam. S. docere tu, doceatur ille. P. docemini vos, doceantur illi. Futuro, S. docetor tu, docetor ille. P. doceminor vos, docentor illi. Doceamur hortandi est.

Optatiuo modo, tempore præsenti, & præterito imperfecto. S. vtinam ego docerer, tu docereris vel docerere, ille doceretur. P. nos doceremus, vos doceremini, ille docerentur. Præterito perfecto, & plusquam perfecto, S. vtinam ego doctus essem vel fuissem, tu doctus esses vel fuisses, ille doctus esset vel fuisset. P. vtinam nos docti essemus vel fuissemus, vos docti essetis vel fuissetis, illi docti essent vel fuissent. & in feminino genere, vtinam ego docta essem vel fuissem. & in neutro, vtinam ego doctum essem vel fuissem. Futuro, S. vtinam ego docear tu docearis vel doceare, ille doceatur. P. vtinam nos doceamur, vos doceamini, illi doceantur.

Subiunctiuo modo, tempore præsenti. S. cum ego docear, tu docearis vel doceare, ille doceatur. P. cum nos doceamur, vos doceamini, illi doceantur. Præterito imperfecto. S. cum ego docerer, tu docereris vel doce-

docerere, ille doceretur. P. cum nos doceremur, vos doceremini, illi docerentur. Præterito perfecto, S. cum ego doctus ſim uel fuerim, tu doctus ſis vel fueris, ille doctus ſit vel fuerit. P. cum nos docti ſimus vel fuerimus, vos docti ſitis vel fueritis, illi docti ſint vel fuerint. & in feminino genere, S. cum ego docta ſim vel fuerim. & in neutro, S. cum ego doctum ſim vel fuerim. Præterito pluſquam perfecto, S. cum ego doctus eſſem vel fuiſſem, tu doctus eſſes vel fuiſſes, ille doctus eſſet vel fuiſſet. P. cum nos docti eſſemus vel fuiſſemus, vos docti eſſetis vel fuiſſetis, illi docti eſſent vel fuiſſent. & in feminino genere, S. cum ego docta eſſem uel fuiſſem. & in neutro, S. cum ego doctum eſſem uel fuisſem. Futuro, S. cum ego doctus ero vel fuero, tu doctus eris vel fueris, ille doctus erit vel fuerit. P. cum nos docti erimus vel fuerimus, vos docti eritis vel fueritis, illi docti erunt vel fuerint. & in feminino genere, S. cum ego docta ero vel fuero. & in neutro, S. cum ego doctum ero vel fuero.

Infinitiuo modo, tempore præſenti, & præterito imperfecto, doceri. Præterito perfecto, & pluſquamperfecto, doctum eſſe vel fuiſſe. Futuro, doctum iri.

Quot participia trahuntur ab hoc verbo paſſiuo? Duo. Quæ? alterum præteriti perfecti, & pluſquamperfecti temporis in tus, quod eſt doctus, id eſt qui doctus eſt vel fuit. alterum futuri in dus, quod eſt docendus, id eſt qui docebitur.

Doctus vnde formatur? Ab vltimo ſupino. Quo modo? Doctum doctu, addita s fit doctus.

Docendus vnde formatur? A genitiuo ſui præſentis participii. Quo modo? Docens, docentis, tis in dus fit docendus.

Docetur imperſonale quo modo flectitur?

Indicatiuo modo, tempore præſenti, docetur. Præterito imperfecto, docebatur. Præterito perfecto, doctum eſt vel fuit. Præterito pluſquamperfecto, doctũ

erat vel fuerat. Futuro, docebitur.

Imperatiuo modo, tempore præsenti, doceatur. Futuro, docetor.

Optatiuo modo, tempore præsenti, & præterito imperfecto, vtinam doceretur. Præterito perfecto & plusquam perfecto, vtinam doctum esset vel fuisset. Futuro, vtinam doceatur.

Subiunctiuo modo, tempore præsenti, cum doceatur. Præterito imperfecto, cum doceretur. Præterito perfecto, cum doctum sit vel fuerit. Præterito plusquam perfecto, cum doctum esset vel fuisset. Futuro, cum doctum erit vel fuerit.

Infinitiuo modo, tempore præsenti, & præterito imperfecto, doceri. Præterito perfecto, & plusquam perfecto, doctum esse vel fuisse. Futuro, doctum iri.

Lego quo modo inflectitur?

Indicatiuo modo, tempore præsenti, S. ego lego, tu legis, ille legit. P. nos legimus, vos legitis, illi legunt. Præterito imperfecto, S. ego legebam, tu legebas, ille legebat. P. nos legebamus, vos legebatis, illi legebant. Præterito perfecto, S. ego legi, tu legisti, ille legit. P. nos legimus, vos legistis, illi legerunt vel legere. Præterito plusquam perfecto, S. ego legeram, tu legeras, ille legerat. P. nos legeramus, vos legeratis, illi legerant. Futuro, S. ego legam, tu leges, ille leget. P. nos legemus, vos legetis, illi legent.

Imperatiuo modo, tempore præsenti, ad secundam & tertiam personam, S. lege tu, legat ille. P. legite vos, legant illi. Futuro, S. legito tu, legito ille. P. legitote vos, legunto illi. Nam legamus, vt dictum est, hortandi est magis.

Optatiuo modo, tempore præsenti, & præterito imperfecto, S. vtinam ego legerem, tu legeres, ille legeret. P. vtinam nos legeremus, vos legeretis, illi legerēt. Præterito perfecto, & plusquam perfecto, S. vtinam ego legissem, tu legisses, ille legisset. P. vtinam nos legisse-

gifsemus,uos legifsetis,illi legifsent. Futuro, S. vtinam ego legam,tu legas,ille legat. P. utinam nos legamus, uos legatis, illi legant.

Subiunctiuo modo, tempore præfenti, S. cum ego legam,tu legas,ille legat. P. cum nos legamus, uos legatis,illi legant. Præterito imperfecto, S. cum ego legerem,tu legeres,ille legeret. P. cum nos legeremus, uos legeretis,illi legerent. Præterito perfecto, S. cum ego legerim,tu legeris,ille legerit. P. cum nos legerimus,uos legeritis,illi legerint. Præterito plufquã perfecto, S. cum ego legiffem,tu legifles,ille legifset. P. cũ nos legifsemus,vos legifsetis,illi legifsent. Futuro, Singulariter cum ego legero,tu legeris,ille legerit. P. cũ nos legerimus,uos legeritis,illi legerint.

Infinitiuo modo, tempore præfenti, & præterito imperfecto,legere. Præterito perfecto, & plufquamperfecto legifse. Futuro,lectum ire,uel lecturum efse. Gerundia,uel participialia nomina, legendi, legendo, legendum. Supina,lectum,lectu.

Quot participia trahuntur ab hoc uerbo actiuo? Duo. Quæ? Alterum præfentis & præteriti imperfecti temporis in ns,quod eft legens,id eft qui legit, uel legebat. alterum futuri in rus, quod eft lecturus, id eft qui leget.

Legens unde formatur? A prima perfona præteriti imperfecti indicatiui modi. Quo modo? Legebam, bam in ns fit legens.

Lecturus unde formatur? Ab ultimo fupino. Quo modo? Lectum,lectu,addita rus fit lecturus.

Dic præteritum a cano, cado, cædo, & quæ a præterito deducta funt,& participia.

Cecini,cecineram, cecinifsem, cecinerim, cecinifsem,cecinero,cecinifse, canens, & canturus. Cecidi, cecideram,cecidifsem,cęciderim,cęcidifsem, cęcidero,cecidifse,cadens,& cafurus. Cecidi,cecideram,cecidiffem,cęciderim,cęcidifsem,cęcidero,cęcidifse,cę-

dens & cæſurus.

Dic præteritum a ludo, ſterno, impingo, cum deriuatis & participiis.

Ludo, luſeram, luſiſſem, luſerim, luſiſſem, luſero, luſiſſe, ludens, & luſurus.

Straui, ſtraueram, ſtrauiſſem, ſtrauerim, ſtrauiſſem, ſtrauero, ſtrauiſſe, ſternens, & ſtraturus.

Impegi, impegeram, impegiſſem, impegerim, impegiſſem, impegero, impegiſſe, impingẽs, & impacturus.

Legor quo modo inflectitur?

Indicatiuo modo, tempore præſenti. S. Ego legor, tu legeris, vel legere, ille legitur. P. nos legimur, vos legimini, illi leguntur. Præterito imperfecto, S. ego legebar, tu legebaris vel legebare, ille legebatur. P. nos legebamur, vos legebamini, illi legebantur. Præterito perfecto, S. ego lectus ſum vel fui, tu lectus es vel fuiſti, ille lectus eſt vel fuit. P. nos lecti ſumus vel fuimus, vos lecti eſtis vel fuiſtis, illi lecti ſunt fuerunt vel fuere. Præterito pluſquam perfecto. S. ego lectus eram vel fueram, tu lectus eras vel fueras, ille lectus erat vel fuerat. P. nos lecti eramus vel fueramus, vos lecti eratis vel fueratis, illi lecti erant vel fuerant. Futuro, S. ego legar, tu legeris vel legere, ille legetur. P. nos legemur, vos legemini, illi legentur.

Imperatiuo modo, tempore præſenti, ad ſecundam & tertiam perſonam. S. legere tu, legatur ille. P. legimini vos, legantur illi. Futuro, S. legitor tu, legitor ille. P. legiminor vos, leguntor illi. Legamur nos, hortandi potius.

Optatiuo modo, tempore præſenti, & præterito imperfecto. S. vtinam ego legerer, tu legereris vel legerere, ille legeretur. P. vtinam nos legeremur, vos legeremini, illi legerentur. Præterito perfecto, & pluſquam perfecto, S. vtinam ego lectus eſſem vel fuiſſem, tu lectus eſſes vel fuiſſes, ille lectus eſſet vel fuiſſet. P. vtinam nos lecti eſſemus vel fuiſſemus, vos lecti eſſetis,

vel

vel fuissetis, illi lecti essent vel fuissent. Futuro, S. vtinam ego legar, tu legaris vel legare, ille legatur. Pl. vtinam nos legamur, vos legamini, illi legantur.

Subiunctiuo modo, tempore præsenti. S. cum ego legar, tu legaris vel legare, ille legatur. P. cum nos legamur, uos legamini, illi legantur. Præterito imperfecto, S. cum ego legerer, tu legereris vel legerere, ille legeretur. Plu. cum nos legeremur, vos legeremini, illi legerentur. Præterito perfecto, S. cum ego lectus sim vel fuerim, tu lectus sis vel fueris, ille lectus sit vel fuerit. P. cum nos lecti simus uel fuerimus, vos lecti sitis vel fueritis, illi lecti sint vel fuerint. Præterito plusquam perfecto, S. cum ego lectus essem vel fuissem, tu lectus esses uel fuisses, ille lectus esset vel fuisset. P. cum nos lecti essemus vel fuissemus, vos lecti essetis vel fuissetis, illi lecti essent vel fuissent. Futuro, S. cum ego lectus ero vel fuero, tu lectus eris vel fueris, ille lectus erit vel fuerit. P. cum nos lecti erimus vel fuerimus, vos lecti eritis vel fueritis, illi lecti erunt vel fuerint.

Infinitiuo modo, tēpore præsenti, & præterito imperfecto, legi. Præterito perfecto & plusquam perfecto, lectum esse vel fuisse. Futuro, lectum iri.

Quod participia trahuntur ab hoc verbo passiuo? Duo. Quæ? Alterum præteriti perfecti, & plusquam perfecti temporis in ctus, quod est lectus, id est qui lectus est uel fuit, uel qui lectus erat uel fuerat. alterū futuri in dus, quod est legendus, id est qui legetur.

Lectus unde formatur? Ab ultimo supino. Quo modo? Lectum lectu, addita s fit lectus.

Legēdus unde formatur? A genitiuo sui pręsentis participii. Quo modo? Legēs legētis, tis ī dus fit legēdus.

Legitur impersonale quo modo flectitur?

Indicatiuo modo tempore præsenti, legitur. Præterito imperfecto, legebatur. Præterito perfecto, lectum est uel fuit. præterito plusquam perfecto, lectum

erat uel fuerat. Futuro, legetur.

Imperatiuo modo, tempore præſenti, legetur. Futuro, legitor.

Optatiuo modo, tempore præſenti, & præterito imperfecto vtinam legeretur. Præterito perfecto, & pluſquam perfecto, vtinam lectum eſſet uel fuiſſet. Futuro, utinam legatur.

Subiunctiuo modo, tempore præſenti, cum legatur. Præterito imperfecto, cum legeretur. Præterito perfecto, cum lectum ſit uel fuerit. Præterito pluſquam perfecto, cum lectum eſſet uel fuiſſet. Futuro, cum lectum erit uel fuerit.

Infinitiuo modo, tempore præſenti, & præterito imperfecto, legi. Præterito perfecto & pluſquam perfecto, lectum eſſe vel fuiſſe. Futuro, lectum iri.

Audio quo modo declinatur?

Indicatiuo modo, tempore præſenti, S. ego audio, tu audis, ille audit. P. nos audimus, uos auditis, illi audiunt. Præterito imperfecto, S. ego audiebam, tu audiebas, ille audiebat. P. nos audiebamus, uos audiebatis, illi audiebant. Præterito perfecto, S. ego audiui, tu audiuiſtis, ille audiuit. P. nos audiuimus, uos audiuiſtis, illi audiuerunt uel audiuere. & per ſyncopen. S. ego audii, tu audiiſti, ille audiit. P. nos audiimus, uos audiiſtis, illi audierunt uel audiere. Præterito pluſquam perfecto, S. ego audiueram, tu audiueras, ille audiuerat. P. nos audiueramus, uos audiueratis, illi audiuerãt. & per ſyncopen, S. ego audierã, tu audieras, ille audierat. P. nos audieramus, uos audieratis, illi audierant. Futuro, S. ego audiam, tu audies, ille audiet. P. nos audiemus, uos audietis, illi audient.

Imperatiuo modo, tempore præſenti, ad ſecundam, & tertiam perſonam, S. audi tu, audiat ille. P. audite uos, audiant illi. Futuro, S. audito tu, audito ille. P. auditote uos, audiunto illi. Nam audiamus, hortandi eſt, non imperandi.

Optatiuo modo,tempore præſenti,& præterito imperfecto,S.vtinam ego audirem, tu audires, ille audiret P.utinam nos audiremus, uos audiretis, illi audirent. Præterito perfecto & plusquam perfecto, S. utinam ego audiuiſſem,tu audiuiſſes,ille audiuiſſet.P. utinam nos audiuiſſemus,uos audiuiſſetis,illi audiuiſsēt. & per conciſionem, S.utinam ego audiiſſem, tu audiiſſes,ille audiiſſet.P.utinam nos audiiſſemus, uos audiiſſetis,illi audiiſſent.& per ſynæreſin,S.vtinam ego audiſſem,tu audiſſes,ille audiſſet.P. vtinam nos audiſſemus,uos audiſſetis,illi audiſſent. Futuro, S. utinā ego audiam,tu audias,ille audiat.P.vtinam nos audiamus, uos audiatis, illi audiant.

Subiunctiuo modo, tempore præſenti, S. cum ego audiam,tu audias,ille audiat. P.cū nos audiamus, vos audiatis,illi audiant.Præterito imperfecto,S.cum ego audirem,tu audires, ille audiret. P. cū nos audiremus, uos audiretis,illi audirent. Præterito perfecto,S.cum ego audiuerim,tu audiueris,ille audiuerit.P.cum nos audiuerimus,vos audiueritis,illi audiuerint.& per ſyncopen.S.cum audierim,tu audieris, ille audierit.P. cū nos audierimus,vos audieritis,illi audierint. Præterito pluſquam perfecto,S.cum ego audiuiſſem,tu audiuiſſes,ille audiuiſſet.P.cum nos audiuiſſemus,vos audiuiſſetis,illi audiuiſſent. & per ſyncopen,S. cum audiiſſem.& per ſynæreſin,audiſſem.Futuro,S. cum ego audiuero,tu audiueris,ille audiuerit.P.cum nos audiuerimus,vos audiueritis, illi audiuerint. & per conciſionem, S. cum audiero, audieris, audierit. Pluraliter cum audierimus,audieritis,audierint.

Infinitiuo modo, tempore præſenti, & præterito imperfecto, audire. Præterito perfecto & pluſquam perfecto,audiuiſſe,& per conciſionē,audiiſſe.& per ſynæreſin,audiſſe.Futuro,auditū ire vel auditurū eſse.

Gerundia vel participialia nomina,audiendi,audiendo,audiendum. Supina, auditum auditu.

Quot

Quot participia trahuntur ab hoc uerbo actiuo? Duo. Quæ? Alterum præſentis, & præteriti imperfecti temporis in ns, quod eſt audiens, id eſt qui audit uel audiebat: alterum futuri in rus, quod eſt auditurus, id eſt qui audiet.

Audiens unde formatur? A prima perſona præteriti imperfecti indicatiui modi. Quo modo? Audiebam, bam in ns fit audiens.

Auditurus unde formatur? Ab ultimo ſupino. Quo modo? Auditum auditu, addita rus fit auditurus.

Da præteritum a præſagio, cum deriuatis, & participiis.

Præſagiui. præſagiueram. præſagiuiſſem. præſagiuerim, præſagiuiſsem. præſagiuero. præſagiuiſſe. Præſagiens. præſagiturus. Et per conciſionem præſagii. præſagieram. præſagiiſſem. præſagierim præſagiiſſem. præſagiero. præſagiiſſe.

Dic præteritum a ſalio tam pro ſale, quàm pro ſaltatione, cum deriuatis, & participiis.

Saliui. ſaliueram. ſaliuiſſem. uerim. uiſſem. uero. uiſſe. ſaliens, ſaliturus per ſimplex l, pro ſale. pro ſaltatione uero ſalui. ſalueram. ſaluiſſem. ſaluerim. ſaluiſſem. ſaluero. ſaluiſſe. ſaliens, & ſalturus.

Dic præteritum a raucio, uenio, & ueneo, cum deriuatis & participiis.

Rauſi. rauſeram. rauſiſſem. rauſerim. rauſiſſem. rauſero. rauſiſſe, rauciens, & rauſurus.

Veni. ueneram. ueniſſem. uenerim. ueniſſem. uenero. ueniſſe, ueniens, & uenturus.

Veniui, uenieram. ueniuiſſem. ueniuerim. ueniuiſſem. ueniuero. ueniuiſſe. ueniẽs, ueneuntis, & uenurus regulariter faceret, ſed nõ legi a ueneo participia.

Audior quo modo flectitur.

Indicatiuo modo, tempore præſenti, S. ego audior, tu audiris uel audire, ille auditur. P. nos audimur, uos audimini, illi audiuntur. Præterito imperfecto. S. ego

audiebar,tu audiebaris vel audiebare, ille audiebatur. P. nos audiebamur, vos audiebamini, illi audiebantur. Præterito perfecto, Sing. in masculino genere. ego auditus sum vel fui, tu auditus es vel fuisti, ille auditus est vel fuit. Pl. nos auditi sumus vel fuimus, vos auditi estis vel fuistis, illi auditi sunt fuerunt vel fuere. In feminino genere, ego audita sum vel fui, tu audita es vel fuisti, illa audita est vel fuit. Pluraliter nos auditæ sumus vel fuimus, vos auditæ estis vel fuistis, illæ auditæ sunt, fuerunt vel fuere. In neutro genere ego auditum sum vel fui, tu auditum es vel fuisti, illud auditum est vel fuit. Plu. nos audita sumus vel fuimus, vos audita estis vel fuistis, illa audita sunt fuerunt vel fuere. Præterito plusquam perfecto, S. in masculino, ego auditus eram vel fueram, tu auditus eras vel fueras, ille auditus erat vel fuerat. Plur. nos auditi eramus vel fueramus, vos auditi eratis vel fueratis, illi auditi erant vel fuerant. In feminino, ego audita eram vel fueram. In neutro, ego auditum eram vel fueram. Futuro, S. ego audiar, tu audieris vel audiere, ille audietur. P. nos audiemur, vos audiemini, illi audientur.

Imperatiuo modo, tempore præsenti, ad secundam & tertiam personam. Sing. audire tu, audiatur ille. P. audimini vos, audiantur illi. Futuro, S. auditor tu, auditor ille. P. audiminor vos, audiuntor illi. Audiamur, hortandi est, non imperandi.

Optatiuo modo, tempore præsenti, & præterito imperfecto. S. vtinam ego audirer, tu audireris vel audirere, ille audiretur. P. vtinam nos audiremur, vos audiremini, illi audirentur. Præterito perfecto, & plusquam perfecto in masculino genere, S. vtinam ego auditus essem vel fuissem, tu auditus esses vel fuisses, ille auditus esset vel fuisset. P. vtinam nos auditi essemus vel fuissemus, vos auditi essetis vel fuissetis, illi auditi essent vel fuissent. In feminino, vtinā ego audita essem

vel fuiſsem. In neutro, vtinam ego auditum eſsem vel fuiſſem. Futuro, S. vtinam ego audiar, tu audiaris, vel audiare, ille audiatur. P. vtinam nos audiamur, vos audiamini, illi audiantur.

Subiunctiuo modo, tempore præſenti. S. cum audiar, tu audiaris vel audiare, ille audiatur. P. cum nos audiamur, vos audiamini, illi audiantur. Præterito imperfecto, S. cum ego audirer, tu audireris vel audirere, ille audiretur. P. cum nos audiremur, vos audiremini, illi audirentur. Præterito perfecto, in maſculino genere, S. cum ego auditus ſim vel fuerim, tu auditus ſis vel fueris, ille auditus ſit vel fuerit. P. cũ nos auditi ſimus vel fuerimus, vos auditi ſitis vel fueritis, illi auditi ſint vel fuerint. Et in feminino, cum ego audita ſim vel fuerim. Et in neutro, cum ego auditum ſim, vel fuerim. Præterito pluſquam perfecto, in maſculino genere, S. cum ego auditus eſsem vel fuiſsem, tu auditus eſses vel fuiſses, ille auditus eſset vel fuiſset. P. cum nos auditi eſsemus vel fuiſsemus, vos auditi eſsetis vel fuiſſetis, illi auditi eſsent vel fuiſsent. In feminino, cum ego audita eſsem vel fuiſsem, tu audita eſses vel fuiſſes, illa audita eſset vel fuiſset. P. cum nos auditę eſsemus uel fuiſsemus, uos auditæ eſsetis uel fuiſsetis, illæ auditæ eſsent uel fuiſsent. In neutro, cum ego auditũ eſsem uel fuiſsem, tu auditum eſses, uel fuiſses, illud auditum eſset uel fuiſset. P. cum nos audita eſsemus, uel fuiſsemus, uos audita eſsetis uel fuiſsetis, illa audita eſsent uel fuiſsent. Futuro in maſculino genere, S. cum ego auditus ero uel fuero, tu auditus eris uel fueris, auditus erit uel fuerit. P. cum nos auditi erimus uel fuerimus, uos auditi eritis uel fueritis, auditi erunt uel fuerint. In feminino, cum ego audita ero uel fuero. In neutro, cum ego auditum ero uel fuero.

Infinitiuo modo, tempore præſenti, & præterito imperfecto, audiri. Præterito perfecto, & pluſquam perfecto, auditum eſse uel fuiſse. Futuro, auditum iri.

Quot

Quot participia trahuntur ab hoc verbo paſſiuo? Duo: alterum præteriti perfecti,& pluſquam perfecti temporis in tus, quod eſt auditus, id eſt qui auditus eſt vel fuit,vel qui auditus erat vel fuerat. alterum futuri in dus,quod eſt audiendus,qui audietur.

Auditus vnde formatur? Ab vltimo ſupino. Quo modo? Auditum auditu,addita s,fit auditus.

Audiendus vnde formatur? A genitiuo ſui præſentis participii. Quo modo? Audiens audientis, tis in dus, fit audiendus.

Auditur imperſonale quo modo flectitur?

Indicatiuo modo,tempore præſenti,auditur. Præterito imperfecto,audiebatur. Præterito perfecto,auditum eſt vel fuit. Præterito pluſquam perfecto auditum erat vel fuerat. Futuro,audietur.

Imperatiuo modo,tempore præſenti,audiatur. Futuro auditor.

Optatiuo modo,tempore præſenti,vtinam audiretur. Præterito perfecto,& pluſquam perfecto, vtinam auditum eſset,vel fuiſset. Futuro, vtinam audiatur.

Subiunctiuo modo,tempore præſenti, cum audiatur. Præterito imperfecto, cum audiretur. Præterito perfecto,cum auditum ſit,vel fuerit. Præterito pluſquam perfecto,cum auditum eſset vel fuiſset. Futuro, cum auditum erit vel fuerit.

Infinitiuo modo,tempore præſenti,& prȩterito imperfecto,audiri. Præterito perfecto,& pluſquam perfecto,auditum eſse vel fuiſse. Futuro,auditum iri.

Sum es eſt quo modo flectitur?

Indicatiuo modo,tempore præſenti,S. ego ſum, tu es, ille eſt. P. nos ſumus, vos eſtis, illi ſunt. Præterito imperfecto,S. ego eram,tu eras,ille erat. P. nos eramus,vos eratis,illi erant. Præterito perfecto,S. ego fui,tu fuiſti,ille fuit. P. nos fuimus,vos fuiſtis, illi fuerunt vel fuere. Prȩterito pluſquã perfecto,S. ego fueram, tu fueras, ille fuerat. Pl. nos fueramus, uos fue-

ratis, illi fuerant. Futuro, S. ego ero, tu eris, ille erit. P. nos erimus, vos eritis, illi erunt.

Imperatiuo modo, tempore præsenti, ad secundam & tertiam personam. S. sis vel es tu, sit ille. Plu. estote vos, sint illi. Futuro, S. esto tu, esto ille. Plu. estote vos, sunto illi. Simus nos, hortandi est, non imperandi.

Optatiuo modo, tempore præsenti, & præterito imperfecto, S. vtinam ego essem, tu esses, ille esset. Plur. vtinam nos essemus, vos essetis, illi essent. Præterito perfecto, & plusquam perfecto, S. vtinam ego fuissem, tu fuisses, ille fuisset. P. vtinam nos fuissemus, vos fuissetis, illi fuissent. Futuro, S. vtinam ego sim, tu sis, ille sit. P. vtinam nos simus, vos sitis, illi sint.

Subiunctiuo modo, tempore præsenti. S. cum ego sim, tu sis, ille sit. P. cum nos simus, vos sitis, illi sint. Præterito imperfecto, S. cum ego essem, tu esses, ille esset. P. cum nos essemus, vos essetis, illi essent. Præterito perfecto, S. cum ego fuerim, tu fueris, ille fuerit. P. cum nos fuerimus, vos fueritis, illi fuerint. Præterito plusquam perfecto. S. cum ego fuissem, tu fuisses, ille fuisset. P. cum nos fuissemus, vos fuissetis, illi fuissent. Futuro, S. cum ego fuero, tu fueris, ille fuerit. P. cum nos fuerimus, vos fueritis, illi fuerint.

Infinitiuo modo, tēpore præsenti, & præterito imperfecto, esse. Præterito perfecto & plusquam perfecto, fuisse. Futuro caret, sed pro eo vtimur fore, & futurum esse. Gerundiis, & supinis caret.

Quot participia assignantur huic verbo? Duo. alterum præsentis & præteriti imperfecti temporis in ns, quod est ens, id est qui est, vel qui erat. alterum futuri in rus, quod est futurus, id est qui erit.

Ens vnde formatur? A prima persona præteriti imperfecti indicatiui modi. Quo modo? Eram, ram in ns, fit ens. Futurus vnde formatur? Ab futu antiquo supino, adiectione rus. Et vt sum, declinabis prosum, præ-

sum,

ſum,adſum,abſum,obſum,interſum,deſum,& cetera, quæ a ſum componuntur: præter poſſum, quod facit præteritum potui, a præſum, præſens: & ab abſum abſens ſunt participia. cetera inſtantis participia non habent.

Adſum quo modo flectitur?

Indicatiuo modo, tempore præſenti, S. adſum ades adeſt. P. adſumus adeſtis adſunt. Præterito imperfecto. Sin. aderam aderas aderat. Plural. aderamus aderatis aderant. Præterito perfecto, Sing. affui affuiſti affuit. Plu. affuimus affuiſtis affuerunt vel affuere. Præterito pluſquam perfecto, Sing. affueram affueras affuerat. Plu. affueramus affueratis affuerant. Futuro, Sing. adero aderis aderit. Plu. aderimus aderitis aderunt.

Imperatiuo modo, tempore præſenti, ad ſecũdam, & tertiam perſonam. S. adſis vel ades, adſit. P. adeſte adſint. Futuro, S. adeſto tu, adeſto ille. P. adeſtote adſint. Adſimus, hortandi eſt.

Optatiuo modo, tempore præſenti, & præterito imperfecto. S. vtinam adeſſem adeſſes adeſſet. P. vtinam adeſſemus adeſſetis adeſſent. Præterito perfecto, & pluſquam perfecto. Sing. vtinam affuiſſem affuiſſes affuiſſet. Plur. vtinam affuiſſemus affuiſſetis affuiſſent. Futuro, Sing. vtinam adſim adſis adſit. Plu. vtinam adſimus adſitis adſint.

Subiunctiuo modo, tempore præſenti, S. cum adſim adſis adſit. P. cum adſimus adſitis adſint. Præterito imperfecto, S. cum adeſſem adeſſes adeſſet. P. cum adeſſemus adeſſetis adeſſent. Præterito perfecto, S. cum affuerim affueris affuerit. P. cum affuerimus affueritis affuerint. Præterito pluſquam perfecto, S. cum affuiſſem affuiſſes affuiſſet. P. cum affuiſſemus affuiſſetis affuiſſent. Futuro, S. cum affuero affueris affuerit. P. cum affuerimus affueritis affuerint.

Infinitiuo

Infinitiuo modo, tempore præſenti, & præterito imperfecto, adeſse. Præterito perfecto, & plusquam perfecto, affuiſse. Futuro caret, ſed pro eo vtimur affore, & affuturum eſse. Gerundiis, & ſupinis caret. Habet vnum participium, affuturus.

Poſſum quo modo flectitur?

Indicatiuo modo, tempore præſenti, S. poſsum potes poteſt. P. poſſumus poteſtis poſſunt. Imperfecto, S. poteram poteras poterat. Pluraliter poteramus poteratis poterant. Perfecto, Singulariter potui potuiſti potuit. Pluraliter potuimus potuiſtis potuerunt vel potuere. Pluſquam perfecto, S. potueram potueras potuerat. P. potueramus potueratis potuerant. Futuro, S. potero poteris poterit. P. poterimus poteritis poterunt.

Imperatiuo modo, tempore præſenti, Singulariter poſſis, poſſit. Pl. poteſte, poſſint. Futuro, S. poteſto poteſto. P. poteſtate poſsunto. Poſſimus, hortandi eſt, non imperandi.

Optatiuo modo, tempore præſenti, & præterito imperfecto, S. vtinam poſſem poſſes poſſet. P. vtinam poſſemus poſſetis poſſent. Præterito perfecto & pluſquã perfecto, Singulariter vtinam potuiſſem potuiſſes potuiſſet. Pluraliter vtinam potuiſſemus potuiſſetis potuiſſent. Futuro, S. vtinam poſſim poſſis poſſit. Pluraliter vtinam poſſimus poſſitis poſſint.

Subiunctiuo modo, tempore præſenti, S. cum poſſim poſſis poſſit. P. cum poſſimus poſſitis poſſint. Imperfecto, S. cum poſsem poſses poſset. P. cum poſsemus poſsetis poſsent. Perfecto, S. cum potuerim potueris potuerit. P. cum potuerimus potueritis potuerint. Pluſquam perfecto, S. cum potuiſsem potuiſses. potuiſset. P. cum potuiſsemus potuiſsetis potuiſsent. Futuro, S. cum potuero potueris potuerit. P. cum potuerimus potueritis potuerint.

Infinitiuo modo, tempore præſenti, & imperfecto,

posse. Perfecto, & plusquam perfecto, potuisse. sine futuro, & ceteris. Potens melius est nomen.

Volo vis vult quo modo flectitur?

Indicatiuo modo, tempore præsenti, S. ego volo, tu vis, ille vult. P. nos volumus, vos vultis, illi volunt. Præterito imperfecto, S. ego volebam, tu volebas, ille volebat. P. nos volebamus, vos volebatis, illi volebant. Præterito perfecto, S. ego volui, tu voluisti, ille uoluit. P. nos voluimus, vos voluistis, illi voluerunt, vel voluere. Plusquam perfecto, S. ego volueram, tu volueras, ille voluerat. P. nos volueramus, vos volueratis, illi voluerant. Futuro, S. ego volam, tu voles, ille volet. P. nos volemus, vos voletis, illi volent.

Imperatiuo modo, tempore præsenti, ad secũdam, & tertiam personam, S. velis tu, velit ille. P. velitis vos, velint illi. Futuro, S. velito tu, velito ille. P. velitote vos, velint illi. Velimus nos, hortandi est.

Optatiuo modo, tempore præsenti, & præterito im perfecto, S. vtinam ego vellem, tu velles, ille vellet. P. vtinam nos vellemus, vos velletis, illi uellent. Præterito perfecto & plusquam perfecto, S. utinam ego uoluissem, tu uoluisses, ille uoluisset. P. utinam nos uoluissemus, uos uoluissetis, illi uoluissent. Futuro, S. utinam ego uelim, tu uelis, ille uelit. P. utinam nos uelimus, uos uelitis, illi uelint.

Subiunctiuo modo, tempore præsenti, S. cum ego uelim, tu uelis, ille uelit. P. cum nos uelimus, uos uelitis, illi uelint. Præterito imperfecto, S. cum ego uellem, tu uelles, ille uellet. P. cum nos uellemus, uos uelletis, illi uellent. Præterito perfecto, S. cum ego uoluerim, tu uolueris, ille uoluerit. P. cũ nos uoluerimus, uos uolueritis, illi uoluerint. Præterito plusquam perfecto, S. cũ ego uoluissem, tu uoluisses, ille uoluisset.. P. cum nos uoluissemus, uos uoluissetis, illi uoluissent. Futuro, S. cum ego uoluero, tu uolueris, ille uoluerit. P. cum nos uoluerimus, uos uolueritis, illi uoluerint.

Infinitiuo modo, tempore præſenti, & præterito imperfecto, velle. Præterito perfecto, & pluſquam perfecto, voluiſſe. ſine futuro.

Quot participia trahuntur ab hoc verbo neutro? Vnum, volens.

Volens unde formatur? A prima perſona præteriti imperfecti indicatiui modi. Quo modo? Volebam, bam in ns fit volens.

Malo, mauis, quo modo flectitur?

Indicatiuo modo, tempore præſenti, S. Malo, mauis, mauult. P. malumus, mauultis, malunt. Præterito imperfecto, S. malebam, malebas, malebat. P. malebamus, malebatis, malebant. Perfecto, S. malui, maluiſti, maluit. P. maluimus, maluiſtis, maluerunt, vel maluere. Pluſquam perfecto, S. malueram, malueras, maluerat. P. malueramus, malueratis, maluerant. Futuro, S. magis uolam, uoles, uolet. P. magis uolemus, uoletis, uolent.

Imperatiuo modo, tempore præſenti, ad ſecūdam & tertiam perſonam, S. malis tu, malit ille. P. malitis uos, malint illi. Futuro, S. malito tu, malito ille. P. malitote uos, malint illi. Malimus nos, hortandi eſt.

Optatiuo modo, tempore præſenti, & præterito imperfecto, S. utinam ego mallem, malles, mallet. P. utinā mallemus, malletis, mallent. Præterito perfecto, & pluſquam perfecto, S. utinam maluiſſem, maluiſſes, maluiſſet. P. utinam maluiſſemus, maluiſſetis, maluiſſent. Futuro, S. utinam malim, malis, malit. P. utinam malimus, malitis, malint.

Subiunctiuo modo, tempore præſenti, S. cum malim, malis, malit. P. cum malimus, malitis, malint. Præterito imperfecto, S. cum mallem, malles, mallet. P. cum mallemus, malletis, mallent. Præterito imperfecto, S. cum maluerim, malueris, maluerit. P. cum maluerimus, malueritis, maluerint. Præterito pluſquam perfecto, S. cum maluiſſem, maluiſſes, maluiſſet. P. cum maluiſ-

maluissemus, maluissetis, maluissent. Futuro, S. cum maluero, malueris, maluerit. P. cum maluerimus, malueritis, maluerint.

Infinitiuo modo, tempore præsenti, & imperfecto, malle. Perfecto, & plusquam perfecto, maluisse. ceteris caret.

Nolo quo modo flectitur?

Indicatiuo modo, tempore præsenti, S. nolo, non uis, non uult. P. nolumus, non uultis, nolunt. Imperfecto, nolebam. Perfecto, nolui. Plusquamperfecto, nolueram. Futuro, non volam, & nolam. Marcus Tullius lib. 11. epist. Sin me id facere noles, te mihi æquum præbere debebis. A. Gellius lib. XII. cap. 11. Hoc qui nolet diutius apud se quærere.

Imperatiuo, S. noli, nolit. P. nolite, nolint. Futuro, nolito tu, nolito ille. P. nolitote, nolint. Nolumus, hortandi est.

Optatiuo modo, tempore præsenti, & imperfecto, S. vtinam nollem. Perfecto, & plusquam perfecto, vtinam noluissem. Futuro, vtinam nolim.

Subiunctiuo modo, tempore præsenti, S. cum nolim. Imperfecto, cũ nollem. Perfecto, cum noluerim. Plusquã perfecto, cũ noluissem. Futuro, cũ noluero.

Infinitiuo modo, tempore præsenti, & imperfecto, nolle. Perfecto & plusquam perfecto, noluisse. sinr futuro, cum uno participio nolens.

Fero quo modo declinatur?

Indicatiuo modo, tempore præsenti, S. ego fero, tu fers, ille fert. P. nos ferimus, vos fertis, illi ferunt. Præterito imperfecto, S. ego ferebam, tu ferebas, ille ferebat. Pluraliter nos ferebamus, vos ferebatis, illi ferebant. Præterito perfecto, S. ego tuli, tu tulisti, ille tulit. P. nos tulimus, vos tulistis, illi tulerunt, vel tulere. Præterito plusquam perfecto, S. ego tuleram, tu tuleras, ille tulerat. P. nos tuleramus,

mus,vos tuleratis,illi tulerant. Futuro, S. ego ferã, tu feres,ille feret. P. nos feremus, vos feretis, illi ferent.

Imperatiuo modo, tempore præsenti, ad secundã, & tertiam personam, S. fer tu, ferat ille. P. ferte vos, ferant illi. Futuro, S. ferto tu, ferto ille. P. fertote vos, ferunto illi. Feramus nos, hortandi est.

Optatiuo modo, tempore præsenti, & præterito imperfecto, S. vtinam ego ferrem, tu ferres, ille ferret. Pluraliter vtinam nos ferremus, vos ferretis, illi ferrent. Præterito perfecto, & plusquam perfecto, S. vtinam ego tulissem, tu tulisses, ille tulisset. P. vtinam nos tulissemus, vos tulissetis, illi tulissent. Futuro, S. vtinam ego feram, tu feras, ille ferat. P. vtinam nos feramus, vos feratis, illi ferant.

Subiunctiuo modo, tempore præsenti, S. cum ego feram, tu feras, ille ferat. P. cum nos feramus, uos feratis, illi ferant. Præterito imperfecto, S. cum ego ferrem, tu ferres, ille ferret. Pluraliter cum nos ferremus, uos ferretis, illi ferrent. Præterito perfecto, S. cum ego tulerim, tu tuleris, ille tulerit. P. cum nos tulerimus, uos tuleritis, illi tulerint. Præterito plusquam perfecto, S. cum ego tulissem, tu tulisses, ille tulisset. P. cum nos tulissemus, uos tulissetis, illi tulissent. Futuro, S. cum ego tulero, tu tuleris, ille tulerit. P. cum nos tulerimus, uos tuleritis, illi tulerint.

Infinitiuo modo, tempore præsenti, & præterito imperfecto ferre. Præterito perfecto & plusquam perfecto, tulisse. Futuro, latum ire, uel laturum esse.

Gerundia uel participialia nomina, ferendi ferendo ferendum. Supina, latum latu.

Quot participia trahuntur ab hoc uerbo actiuo? Duo. Quæ? Ferens, & laturus.

Ferens unde formatur? A prima persona præteriti imperfecti indicatiui modi. Quo modo? Ferebam, bam in ns, fit ferens.

Laturus unde formatur? Ab ultimo supino. Quo modo?

modo? Latum,latu,addita rus fit laturus.

Feror quo modo declinatur?

Indicatiuo modo, tempore præſenti, S. ego feror, tu ferris,uel ferre,ille fertur. P.nos ferimur, uos ferimini,illi ferũtur. Preterito imperfecto,S.ego ferebar, tu ferebaris,uel ferebare,ille ferebatur.P. nos ferebamur,uos ferebamini illi ferebãtur. Præterito perfecto in maſculino genere,S.ego latus ſum, uel fui, tu latus es,uel fuiſti,ille latus eſt,uel fuit. P.nos lati ſumus,uel fuimus,uos lati eſtis,uel fuiſtis, illi lati ſunt, fuerunt, uel fuere. In feminino,S.ego lata ſum,uel fui. In neutro,S.ego latum ſum,uel fui.Præterito pluſquam perfecto,S.ego latus eram, uel fueram, tu latus eras, uel fueras,ille latus erat,uel fuerat. P.nos lati eramus,uel fueramus,uos lati eratis, uel fueratis, illi lati erãt, uel fuerant. Futuro,S.ego ferar,tu fereris, uel ferere, ille feretur. P.nos feremus,uos feremini,illi ferentur.

Imperatiuo modo, tempore præſenti ad ſecundã, & tertiam perſonam,S. ferre tu,feratur ille.P.ferimini uos,ferantur illi. Futuro,S. fertor tu, fertor ille.P. feriminor uos,ferũtor illi. Feramur nos,hortandi eſt, non imperandi.

Optatiuo modo, tempore præſenti, & præterito imperfecto,S. utinam ego ferrer,tu ferreris, uel ferrere,ille ferretur. P. utinam nos ferremur,uos ferrimini, illi ferrentur. Præterito perfecto,& pluſquã perfecto, S. utinam ego latus eſſem, uel fuiſſem, tu latus eſſes, uel fuiſſes,ille latus eſſet, uel fuiſſet. P. utinam nos lati eſſemus,uel fuiſſemus, uos lati eſſetis, uel fuiſſetis,illi lati eſſent,uel fuiſſent. Futuro,S. utinam ego ferar, tu feraris,uel ferare,ille feratur.P. utinã nos feramur, uos feramini,illi ferantur.

Subiunctiuo modo, tempore præſenti, S. cum ego ferer,tu feraris,uel ferare,ille feratur.P.cum nos feramur,uos feramini, illi ferantur. Præterito imperfecto, S. cum ego ferrer,tu ferreris, uel ferrere,ille ferretur.

P.cum nos ferremur,vos ferremini,illi ferrentur.Prę terito perfecto, S. cum ego latus sim, vel fuerim, tu latus sis, vel fueris, ille latus sit, vel fuerit. P. cum nos lati simus, vel fuerimus, vos lati sitis, vel fueritis, illi lati sint, vel fuerint. Præterito plusquam perfecto, S. cum ego latus essem, vel fuissem, tu latus esses, vel fuisses,ille latus esset, vel fuisset. P. cum nos lati essemus,vel fuissemus, vos lati essetis, vel fuissetis, illi lati essent,vel fuissent. Futuro,S. cum latus ero,vel fuero, tu latus eris,vel fueris,ille latus erit,vel fuerit. P. cum nos lati erimus,vel fuerimus, vos lati eritis, vel fueritis, illi lati erunt, vel fuerint.

Infinitiuo modo,tempore præsenti,& præterito imperfecto,ferri. Præterito perfecto, & plusquam perfecto,latum esse,vel fuisse. Futuro,latum iri.

Quot participia trahuntur ab hoc verbo passiuo? Duo. Quæ? Alterum præteriti perfecti, & plusquam perfecti in tus, quod est latus, id est qui latus est, vel fuit, & qui latus erat, vel fuerat. alterum futuri in dus, quod est ferendus, id est qui feretur.

Latus,vnde formatur? Ab vltimo supino. Quo modo? Latum,latu,addita s fit latus.

Ferendus, vnde formatur? A genitiuo sui præsentis participii. Quo modo? Ferens, ferentis, tis in dus fit ferendus.

Fertur impersonale quo modo declinatur?

Indicatiuo modo, tempore præsenti, fertur Præterito imperfecto, ferebatur. Præterito perfecto, latū est,vel fuit. Præterito plusquam perfecto, latum erat, vel fuerat. Futuro,feretur.

Imperatiuo modo, tempore præsenti, feratur. Futuro, fertor.

Optatiuo modo, tempore præsenti, & præterito imperfecto, vtinam ferretur. Præterito perfecto, & plusquam perfecto, vtinam latum esset, vel fuisset. Futuro,vtinam feratur.

Subiun-

Subiunctiuo modo, tempore pręsenti, cum feratur. Præterito imperfecto, cum ferretur. Præterito perfecto, cum latum sit, vel fuerit. Præterito plusquam perfecto, cum latum esset, vel fuisset. Futuro, cum latum erit, vel fuerit.

Infinitiuo modo, tempore præsenti, & præterito imperfecto, ferri. Perfecto, & plusquam perfecto, latum esse, vel fuisse. Futuro, latum iri.

Edo anomalum quo modo flectitur?

Indicatiuo modo, tempore præsenti, S. ego edo, tu es, ille est. P. nos edimus, vos editis, illi edunt. Præterito imperfecto, S. ego edebam, tu edebas, ille edebat. P. nos edebamus, vos edebatis, illi edebant. Præterito perfecto, S. ego edi, tu edisti, ille edit. P. nos edimus, vos edistis, illi ederunt, vel edere. Præterito plusquam perfecto, S. ego ederam, tu ederas, ille ederat. P. nos ederamus, vos ederatis, illi ederant. Futuro, S. ego edã, tu edes, ille edet. P. nos edemus, vos edetis, illi edent.

Imperatiuo modo, tempore præsenti, ad secũdam, & tertiam personam, S. es tu, edat ille. P. este vos, edant illi. Futuro, S. esto tu, esto ille. P. estote vos, edunto illi. Edamus nos, hortandi est.

Optatiuo modo, tempore præsenti, & præterito imperfecto, S. vtinam ego essem, tu esses, ille esset. P. vtinam nos essemus, vos essetis, illi essent. Præterito perfecto, & plusquam perfecto, S. vtinam ego edissem, tu edisses, ille edisset. P. vtinam nos edissemus, vos edissetis, illi edissent. Futuro, S. vtinam ego edam, tu edas, ille edat. P. vtinam nos edamus, vos edatis, illi edant.

Subiunctiuo modo, tempore præsenti, S. cum ego edam, tu edas, ille edat. P. cum nos edamus, vos edatis, illi edant. Præterito imperfecto, S. cum ego essem, tu esses, ille esset. P. cum nos essemus, vos essetis, illi essent. Præterito perfecto, S. cum ego ederim, tu ederis, ille ederit. P. cum nos ederimus, vos ederitis,

 illi

illi ederint. Præterito plusquam perfecto, S. cum ego edisſem, tu edisſes, ille edisſet. P. cum nos edisſemus, uos edisſetis, illi edisſent. Futuro, S. cum ego edero, tu ederis, ille ederit. P. cum nos ederimus, uos ederitis, illi ederint.

Infinitiuo modo, tempore præſenti, & præterito imperfecto, eſse. Præterito perfecto, & plusquam perfecto, edisſe. Futuro, eſum ire, uel eſurum eſse. Gerundia, uel participialia nomina, edendi, edendo, edendũ. Supina, eſum, eſu.

Quot participia trahuntur ab hoc verbo actiuo? Duo. Alterum præſentis, & præteriti imperfecti temporis in ns, quod eſt edens, id eſt, qui eſt, uel edebat. alterum futuri in rus, quod eſt eſurus, id eſt, qui edet.

Edens unde formatur? A prima perſona præteriti imperfecti indicatiui modi. Quo modo? Edebam, bam in ns fit edens.

Eſurus unde formatur? Ab ultimo ſupino. Quo modo? Eſum, eſu, addita rus fit eſurus.

Quòd autem edo, es, eſt poſſimus dicere, Virgilius. Eſt mollis flamma medullas. Valerius de Diogene. Idem Syracuſis cum holera ei lauanti Ariſtippus dixiſset: Si Dionyſi adulari uelles, iſta non eſses. Immo inquit, ſi tu iſta eſse uelles, Dionyſio non adulareris. Item quod a doctis dicitur, Eſse decet, uiuas: uiuere non ut edas.

Edo recte, & antique quo modo flectitur?

Indicatiuo modo, tempore præſenti, S. edo, edis, edit. P. edimus, editis, edunt. Imperfecto, edebam. Perfecto, edi. Plusquam perfecto, ederam. Futuro, edam. Imperatiuo, ede, edat. Edite, edant. Futuro, edito tu, edito ille.

Optatiuo modo, tempore præſenti, & imperfecto, S. vtinam ederem. Perfecto, & plusquam perfecto, ediſſem. Futuro, edam.

Subiunctiuo modo, tempore pręſenti, cũ edam. Imperfecto

perfecto, cum ederem. Perfecto, cum ederim. Plusquã perfecto, cum edissem. Futuro, cum edero.

Infinitiuo modo, tempore præsenti, edere. Præterito perfecto, & plusquam perfecto, edisse. Futuro, esum ire, uel esurum esse.

Gerundia. edendi, edendo, edendum. Supina. esum, esu. Participia. edens, & esurus.

Quòd edo, edis dixerint antiquissimi, Næuius, ut refert Priscianus, Ipse astat, quando edit. Plautus. Qui peredit cibum. Lucilius. Qui edit se, hic comedit me.

Edo habet ne passiuum? Maxime. nam uoro, deuoro, edo, comedo passiuum habere reperiuntur apud doctos. Plinius libro xx. cap. ix. Et in Aegypto, propter amaritudinem non estur. Diomedis sic inquit, passiui imperfecto, edebar. Ouidius, Deuoret ante precor subito telluris hiatu. & hoc quia possunt facere transitionem ad aliquod rationale animal, ut lupi deuorabunt te. Virgilius.

Nec te tantus edat tacitam dolor. Ennius.
Vulturis in siluis miserum mandebat homonem,
Heu quàm crudeli condebat membra sepulcro.

Edor etsi in tertiis tantum personis nunc inflectamus ut estur uel editur, & edũtur, sicut aratur, & arantur, bibitur, & bibuntur, quo modo flectitur?

Indicatiuo modo, tempore præsenti, S. ego edor, tu ederis, uel edere, ille estur, uel editur. Plu. nos edimur, vos edimini, illi eduntur. Præterito imperfecto, Sing. ego edebar, tu edebaris, uel edebare, ille edebatur. Plur. nos edebamur, uos edebamini, illi edebantur. Præterito perfecto, Sing. esus sum, uel fui, tu esus es, uel fuisti, ille esus est, uel fuit. Plur. nos esi sumus, uel fuimus, uos esi estis, uel fuistis, illi esi sunt, fuerunt, uel fuere. Præterito plusqnã perfecto, S. ego esus eram uel fueram, tu esus eras, uel fueras, ille esus erat, uel fuerat. P. nos esi eramus, uel fueramus, uos esi eratis, uel fueratis, illi esi erant,

rant,vel fuerant.Futuro,S.ego edar,tu edaris,vel edere,ille edetur. P.nos edemur,vos edemini, illi edētur.

Imperatiuo modo, tempore præsenti, ad secūdam, & tertiam personam. edere tu, edatur ille. P. edimini vos, edantur illi.Futuro,S.editor tu,editor ille.P.ediminor vos, eduntor illi. Edamur nos, hortandi est, non imperandi.

Optatiuo modo,tempore præsenti,& præterito imperfecto,S. vtinam ego ederer,tu edereris, vel ederere, ille ederetur.Plur.vtinam nos ederemur,vos ederemini,illi ederentur. Præterito perfecto, & plusquā perfecto,S.vtinam ego esus essem,vel fuissem,tu esus esses,vel fuisses,ille esus esset,vel fuisset.Plur. vtinam nos esi essemus vel fuissemus,vos esi essetis,vel fuissetis,illi esi essent,vel fuissent. Futuro,S. vtinam ego edar,tu edaris,vel edare, ille edatur.P. vtinam nos edamur, vos edamini, illi edantur.

Subiunctiuo modo, tempore præsenti, S. cum ego edar,tu edaris,vel edare, ille edatur. P. cum nos edamur , vos edamini , illi edantur . Præterito imperfecto, S. cum ego ederer,tu edereris,vel ederere,ille ederetur.P. cum nos ederemur,vos ederemini,illi ederentur.Præterito perfecto,S.cum ego esus sim,vel fuerim,tu esus sis,vel fueris,ille esus sit, vel fuerit.P. cum nos esi simus,vel fuerimus,vos esi sitis,vel fueritis,illi esi sint,vel fuerint.Præterito plusquam perfecto, Sin. cum ego esus essem,vel fuissem, tu esus esses, vel fuisses, ille esus esset, vel fuisset. P. cum nos esi essemus, vel fuissemus,vos esi essetis, vel fuissetis, illi esi essent, vel fuissent. Futuro,S.cum ego esus ero, vel fuero, tu esus eris,vel fueris,ille esus erit,vel fuerit.P. cum nos esi erimus, vel fuerimus, vos esi eritis, vel fueritis, illi esi erunt, vel fuerint.

Infinitiuo modo,tempore præsenti,& præterito imperfecto,edi. Præterito perfecto,& plusquam perfecto,esum esse vel fuisse.Futuro,esum iri.

Participia

Participia, esus, & edendus. vnde comesus, & ambosus magis quam comestus, licet vsi quidam fuerint.

Estur, vel editur impersonale quo modo declinatur?

Indicatiuo modo, tempore præsenti, estur, vel editur. imperfecto, edebatur. perfecto, esum est vel fuit. plusquã perfecto, esum erat, vel fuerat. Futuro, edetur.

Imperatiuo modo, tempore præsenti, edatur. Futuro, editor.

Optatiuo modo, tempore præsenti, & præterito imperfecto, vtinam ederetur. Præterito perfecto, & plusquam perfecto, vtinam esum esset vel fuisset. Futuro, vtinam edatur.

Subiunctiuo modo, tempore præsenti, cum edatur. imperfecto, cum ederetur. perfecto, cum esum sit, vel fuerit. plusquam perfecto. cum esum esset, vel fuisset. Futuro, cum esum erit, vel fuerit.

Infinitiuo modo, tempore præsenti, edi. Perfecto, & plusquam perfecto, esum esse, vel fuisse. Futuro, esum iri.

Dic passiuum ab aro, per tertias personas in vtroque numero.

Indicatiuo modo, tempore præsenti, Sing. aratur. Plur. arantur. Imperfecto, Sing. arabatur. Plur. arabantur. Perfecto, Sing. aratus est, vel fuit. arati sunt, fuerunt, vel fuere. Plusquam perfecto, Sing. aratus erat, vel fuerat. Plu. arati erant, vel fuerant. Futuro, Sing. arabitur. P. arabuntur.

Imperatiuo modo, tempore præsenti, S. aratur. P. arentur. Futuro, S. arator. P. arantor.

Optatiuo modo, tempore præsenti, & præterito imperfecto, Sing. vtinam araretur. P. vtinam ararentur. Præterito perfecto & plusquam perfecto, Sing. vtinam aratus esset, vel fuisset. Plur. vtinam arati essent, vel fuissent. Futuro, Sing. vtinam aretur. Plur. vtinam arentur.

Subiunctiuo modo, tempore præsenti, S. cũ aretur. P. cum

P.cum arentur. Imperfecto, S.cum araretur. Plu. cum ararentur. Perfecto, S. cum aratus sit, uel fuerit. Plur. cum arati sint, uel fuerint. Plusquam perfecto, S. cum aratus esset, uel fuisset. Plu. cũ arati essent, uel fuissent. Futuro, S. cum aratus erit, uel fuerit. P. cum arati erunt, uel fuerint.

Infinitiuo modo, tempore præsenti, & præterito imperfecto, arari. Perfecto, & plusquam perfecto, aratũ esse, uel fuisse. Futuro, aratum iri. Participia, aratus & arandus.

Eo quo modo flectitur?

Indicatiuo modo, tempore præsenti, S. eo is it. Pluraliter imus itis eunt. Præterito imperfecto, S. ibam ibas ibat. P. ibamus ibatis ibant. Perfecto, S. iui iuisti iuit. P. iuimus iuistis iuerunt uel iuere, uel per concisionem, S. ii iisti iit. P. iimus, iistis ierunt uel iere. Plusquam perfecto, S. iueram iueras iuerat. Plur. iueramus iueratis iuerant. & per syncopen, Sing. ieram ieras ierat. Pl. ieramus ieratis ierant. Futuro, Singulariter ibo ibis ibit. Pluraliter ibimus, ibitis, ibunt.

Imperatiuo modo, tempore præsenti, ad secundam & tertiam personam, S. i, eat. P. ite, eãt. Futuro, S. ito, ito. Pluraliter, itote eunto. Eamus hortandi est magis.

Optatiuo modo, tempore præsenti, & præterito imperfecto, S. utinam irem ires iret. P. utinam iremus iretis irent. Præterito perfecto, & plusquam perfecto, S. utinam iuissem iuisses iuisset. Plur. utinam iuissemus iuissetis iuissent. Futuro, S. utinam eam eas eat. P. utinam eamus eatis eant.

Subiunctiuo modo, tempore præsenti, S. cum eam eas eat. P. cum eamus eatis eant. Imperfecto, cũ irem ires iret. P. cum iremus iretis irent. Perfecto, S. cũ iuerim ieris iuerit. P. cum iuerimus iueritis iuerint. Plusquam perfecto, S. cum iuissem iuisses iuisset. P. cũ iuissemus iuissetis iuissent, uel per concisionem, iissem.

Futuro,

Futuro, S. cum iuero iueris iuerit. P. cum iuerimus iueritis iuerint. uel per concisionem, iero.

Infinitiuo modo, tempore præsenti, & præterito imperfecto ire. Perfecto, & plusquam perfecto iuisse, uel iisse per concisionem. Futuro, itum ire, uel iturũ esse.

Gerundia, eundi eundo eundum. Supina, itum itu.

Participia, hic & hæc & hoc iens, huius euntis, & iturus itura iturum. Et sic declinantur quæcunque ab eo is componuntur, præter ueneo, quod facit in supino uenum.

Itur impersonale quo modo flectitur?

Indicatiuo modo, tempore præsenti, itur. Præterito imperfecto, ibatur. Præterito perfecto, itum est, uel fuit. Præterito plusquam perfecto, itum erat uel fuerat. Futuro ibitur.

Imperatiuo modo, tempore præsenti, eatur. Futuro, itor.

Optatiuo modo, tempore præsenti, & præterito imperfecto, utinam iretur. Præterito perfecto, & plusquam perfecto, utinam itum esset, uel fuisset. Futuro, utinam eatur.

Subiunctiuo modo, tempore præsenti, cum eatur. Præterito imperfecto, cum iretur. Præterito perfecto, cum itum sit uel fuerit. Præterito plusquam perfecto, cum itum esset, uel fuisset. Futuro, cum itum erit, uel fuerit.

Infinitiuo modo, tempore præsenti, & præterito imperfecto, iri. Præterito perfecto, & plusquam perfecto itum esse, uel fuisse. Futuro, itum iri.

Redeo redis quo modo flectitur?

Indicatiuo, Redeo redis redit. redimus reditis redeunt. Redibam redibas redibat. redibamus redibatis redibant. Rediui rediuisti rediuit, rediuimus rediuistis rediuerunt uel rediuere. & per syncopen redii. Rediueram rediueras rediuerat. rediueramus rediueratis rediuerant. & redieram per

concisio-

concisionem. Redibo redibis redibit, redibimus redibitis redibunt.

Imperatiuo, Redi redeat, redite redeant. Redito tu, redito ille. reditote, redeunto. Redeamus, hortandi est magis.

Optatiuo, vtinam redirem, rediuissem & rediissem. redeam.

Subiunctiuo, cum redeam. cum redirem. cum rediuerim. cum rediuissem. cum rediuero. & per syncopen, redierim, rediissem, rediero.

Infinitiuo, redire. rediuisse, & rediisse. Futuro, reditum ire, vel rediturum esse.

Gerundia, redeundi redeundo redeundum. Supina, reditum reditu. Participia, rediens & rediturus.

Veneo venis quo modo flectitur?

Indicatiuo, veneo venis venit. venimus venitis veneunt. Venibam. nam veniebam, est a venio. Veniui & venii. veniueram & venieram venibo.

Imperatiuo, Veni veneat. venite veneant. Venito tu, venito ille. venitote, veneunto. Veneamus, hortandi est.

Optatiuo, vtinam venirem. veniuissem, & venissem. ueneam.

Subiunctiuo, cum ueneam. uenirem, ueniuerim. ueniuissem. ueniuero.

Infinitiuo, uenire, ueniuisse. & uenisse, uenam ire. Participium, ueniens ueneuntis esset per regulam, quod nusquam legi. nam a venu participium ne nominare quidem audeo.

Venio uenis quo modo flectitur?

Indicatiuo modo, tempore præsenti, Singu. uenio uenis uĕnit. Plur. uenīmus, uenītis penultima longa, ueniunt. Imperfecto, S. ueniebam ueniebas ueniebat. Plur. ueniebamus ueniebatis ueniebant. Præterito perfecto, Sing. ueni uenisti uēnit. P. uenimus penultima correpta, uenistis uenerunt uel uenēre. Præ-

terito

tertio plusquam perfecto, ueneram. Futuro, ueniam.

Imperatiuo modo, tempore præsenti, ad secũdam, & tertiam personam, S. ueni ueniat. P. uenite ueniant. Futuro, S. uenio tu, uenito ille. P. uenitote, ueniunto. Veniamus, hortandi est.

Optatiuo modo, tempore præsenti, & præterito im perfecto utinam uenirem. Præterito perfecto, & plusquam perfecto, utinam uenissem. Futuro, utinã ueniã.

Subiunctiuo modo, tempore pręsenti, cum ueniam. Imperfecto, cum uenirem. Perfecto, cũ uenerim. Plusquam perfecto, cum uenissem. Futuro, cum uenero.

Infinitiuo modo, tempore præsenti, uenire. Præterito perfecto, & plusquam perfecto, uenisse. Futuro, uentum ire, uel uenturum esse.

Gerundia, ueniendi ueniendo ueniendum. Supina, uentum uentu. Participia, ueniens & uenturus.

Notandum, inuenio, & conuenio, & cetera quæ a uenio componuntur, producere penultimam primæ, & secundæ personæ pluralis indicatiui præsentis temporis, inuenīmus, inuenītis: conuenīmus conuenītis. præteriti uero, corripere, inuenimus, conuenimus.

Venitur quo modo flectitur?

Indicatiuo, uenitur. ueniebatur. uẽtum est, uel fuit. uentum erat, uel fuerat. uenietur. Imperatiuo, ueniatur tantum. Optatiuo, vtinam veniatur. ventum esset, vel fuisset. veniatur.

Subiunctiuo, cum veniatur. veniretur. ventum sit, vel fuerit. ventum esset, vel fuisset. ventum erit, vel fuerit.

Infinitiuo, veniri. ventum esse, vel fuisse. ventũ iri.

Gaudeo quo modo declinatur?

Indicatiuo modo, tempore præsenti, Singul. gaudeo gaudes gaudet. Plural. gaudemus gaudetis gaudent. Præterito imperfecto, Singul. gaudebam gaudebas gaudebat. Plur. gaudebamus gaudebatis gaudebant. Præterito perfecto, Sing. gauisus sum vel fui.

es,

es,uel fuisti.est, uel fuit. P. gauisi sumus, uel fuimus: estis,uel fuistis.sunt,fuerunt,uel fuere. Præterito plusquam perfecto,S.gauisus eram,uel fuerã.eras, uel fueras.erat,uel fuerat. Pluraliter gauisi eramus,uel fueramus.eratis,uel fueratis. erant, uel fuerant. Futuro, S. gaudebo gaudebis gaudebit. Pluraliter gaudebimus gaudebitis gaudebunt.

Imperatiuo modo, tempore præsenti, ad secũdam & tertiam personam,S.gaude gaudeat. Pluraliter gaudete gaudeant.Futuro,S.gaudeto,gaudeto.P. gaudetote gaudento. Gaudemus,hortandi est.

Optatiuo modo,tempore præsenti,& preterito imperfecto, S. vtinam gauderem gauderes gauderet. P. utinam gauderemus gauderetis gauderent. Præterito perfecto,& plusquam perfecto,S.utinã gauisus essem, uel fuissem,esses uel fuisses,esset uel fuisset.P. utinam gauisi essemus,uel fuissemus,essetis uel fuissetis,essent uel fuissent.Futuro,S. utinam gaudeam gaudeas gaudeat.P. utinam gaudeamus gaudeatis gaudeant.

Subiunctiuo modo, tempore præsenti, cum gaudeam gaudeas gaudeat. P. cum gaudeamus gaudeatis gaudeant. Præterito imperfecto,S.cũ gauderem gauderes gauderet.P. cum gauderemus gauderetis gauderent. Præterito perfecto, S. cum gauisus sim, vel fuerim.sis, uel fueris.sit, uel fuerit. Pluraliter cum gauisi simus,uel fuerimus sitis, uel fueritis. sint, uel fuerint. Præterito plusquam perfecto,S. cũ gauisus essem, uel fuissem. esses,uel fuisses. esset, uel fuisset.Pluraliter cũ gauisi essemus, uel fuissemus. essetis, uel fuissetis.essent,nel fuissent.Futuro,S.cũ gauisus ero,uel fuero.eris,uel fueris.erit,uel fuerit.P.cũ gauisi erimus,uel fuerimus.eritis,uel fueritis.erunt uel fuerint.

Infinitiuo modo, tempore præsenti, gaudere. Præterito perfecto,& plusquam perfecto gauisum esse uel fuisse.Futuro,gauisum ire,uel gauisurum esse.

Gerundia,uel participialia nomina, gaudendi gaudendo

dendo, gaudendum. Supina, gauiſum gauiſu. Participia naſcuntur ab hoc verbo neutro paſſiuo tria: gaudens, gauiſus, gauiſurus.

Fio quo modo flectitur?

Indicatiuo modo, tempore præſenti, S. fio fis fit. P. fimus fitis fiunt. Præterito imperfecto, S. fiebam, fiebas, fiebat. P. fiebamus fiebatis fiebant. Præterito perfecto, S. factus ſum, vel fui: es, vel fuiſti: eſt, vel fuit. P. facti ſumus, vel fuimus: eſtis, vel fuiſtis: ſunt, fuerunt, vel fuere. Præterito pluſquam perfecto, S. factus eram, vel fueram: eras, vel fueras: erat, vel fuerat. P. facti eramus, vel fueramus: eratis, vel fueratis: erant, vel fuerant. Futuro, S. fiam, fies, fiet. P. fiemus, fietis, fient.

Imperatiuo modo, tempore præſenti, ad ſecũdam, & tertiam perſonam, S. fi, fiat. P. fite, fiant. Futuro, S. fito tu, fito ille. P. fitote, fiunto. Fiamus, hortandi eſt.

Optatiuo modo, tempore præſenti, & præterito imperfecto, S. vtinam fierem, fieres, fieret. P. vtinam fieremus, fieretis, fierent. Præterito perfecto, & pluſquã perfecto, S. vtinam ego factus eſſem, vel fuiſſem: tu factus eſſes, vel fuiſſes: ille factus eſſet, vel fuiſſet. P. vtinam facti eſſemus, vel fuiſſemus: eſſetis, uel fuiſſetis: eſſent, vel fuiſſent. Futuro, S. vtinam fiam, fias, fiat. P. vtinam fiamus, fiatis, fiant.

Subiunctiuo modo, tempore prȩſenti, S. cum fiam, fias, fiat. P. cum fiamus, fiatis, fiant. Præterito imperfecto, S. cum fierem, fieres, fieret. P. cum fieremus, fieretis, fierent. Præterito perfecto, S. cum factus ſim, vel fuerim: ſis, vel fueris: ſit, vel fuerit. P. cũ facti ſimus, vel fuerimus: ſitis, vel fueritis: ſint, vel fuerint. Præterito pluſquam perfecto, S. cum factus eſſem, vel fuiſſem: eſſes, vel fuiſſes: eſſet, vel fuiſſet. P. cum facti eſſemus, vel fuiſſemus: eſſetis, vel fuiſſetis: eſſent, vel fuiſſent. Futuro, S. cum factus ero, vel fuero: eris, vel fueris: erit, vel fuerit. P. cum facti erimus, vel fueri-

mus:eritis vel fueritis: erunt, vel fuerint.

Infinitiuo modo, tempore præsenti, & præterito imperfecto fieri. Præterito perfecto & plusquam perfecto, factum esse, vel fuisse. Futuro, factum iri. Caret gerundiis. non enim legi apud doctos, fiendi, fiendo, fiendum: pro quibus faciendi, faciendo, faciendum dicimus. Supina habet factum factu, a facto. vnde factus participium. Item faciendus est a faciens. Fiendus nõ dicitur Latine.

Memini quo modo declinatur?

Indicatiuo modo, tempore præsenti, & præterito perfecto, S. memini, meministi, meminit. P. meminimus, meministis, meminerunt, vel meminere. Præterito imperfecto, & plusquam perfecto, S. memineram, memineras, meminerat. P. memineramus, memineratis, meminerant. Futuro caret. sed eius loco dicimus, S. meminero, memineris, meminerit. P. meminerimus: memineritis, meminerint.

Imperatiuo modo, tempore instanti, & futuro, ad secundas tantum personas in vtroque numero, S. memento tu. P. mentote vos.

Modo optandi, tempore instanti, & præterito imperfecto, perfecto, & plusquam perfecto, S. vtinam meminissem, meminisses, meminisset. P. vtinam meminissemus, meminissetis, meminissent. Futuro caret.

Subiunctiuo modo, tempore instanti, & præterito perfecto, S. cũ vel si, vel quamuis, vel licet, vel quod, vel vt meminerim, memineris, meminerit. P. meminerimus, memineritis, meminerint. Præterito imperfecto, & plusquã perfecto, S. cum, vel si meminissem, meminisses, meminisset. P. cum, vel si meminissemus, meminissetis, meminissent. Futuro, S. cum, vel si meminero, memineris, meminerit. P. cum, vel si meminerimus, memineritis, meminerint.

Infinitiuo modo, tempore præsenti, imperfecto, perfecto, & plusquam perfecto, meminisse. Ceteris caret.

Sic

Sic inclinatur, odi, Noui, Cœpi per œ diphthongum. nam cepi sine diphthongo, est præteritum a capio, capis.

Oportet quo modo declinatur?

Indicatiuo modo, tempore præsenti, oportet. Imperfecto, oportebat. Perfecto, oportuit. Plusquam perfecto, oportuerat. Futuro, oportebit.

Imperatiuo modo, tempore præsenti, oporteat tantum.

Optatiuo modo, tempore præsenti, & præterito imperfecto, vtinam oporteret. Præterito perfecto, & plusquam perfecto, vtinam oportuisset. Futuro, vtinam oporteat.

Subiunctiuo modo, tempore præsenti, S. cum oporteat. Præterito imperfecto, cum oporteret. Præterito perfecto, cum oportuerit. Præterito plusquam perfecto, cum oportuisset. Futuro, cum oportuerit.

Infinitiuo modo, tempore præsenti, & præterito imperfecto, oportere. Præterito perfecto, & plusquã perfecto, oportuisse. Ceteris caret.

Contingit impersonale quo modo flectitur?

Indicatiuo, contingit, contingebat, contigit. contingeret, continget. Imperatiuo, contingat tantum.

Optatiuo, vtinam contingeret, contigisset, contingat.

Subiunctiuo, cum contingat, contingeret, contigerit, contigisset, contigerit.

Infinitiuo, contingere, contigisse. ceteris deficit.

Tædet quo modo declinatur?

Indicatiuo, tædet, tædebat, tæduit, & pertæsum est, vel fuit. tæduerat, & pertæsum erat, vel fuerat, tædebit.

Imperatiuo, tædeat tantum.

Optatiuo, vtinam tæderet, tæduisset, & pertæsum esset, vel fuisset, tædeat.

Subiunctiuo, cum tædeat, tæderet, tæduerit, & pertæsum sit, vel fuerit, tæduisset, & pertæsum esset, vel fuisset, tæduerit, & pertæsum erit, vel fuerit.

Infinitiuo, tædere, tæduisse, & pertæsum esse, vel fuisse. Participium, pertæsus. Sed de hoc in participiis abunde dicemus.

DE ADVERBIO.

QVID est aduerbium? Pars orationis indeclinabilis, quæ, adiecta verbo, significationem eius explanat, & implet. nam sine aduerbio sensus perfectus non videtur. Cum enim dico, lego, scribo: incertum est bene ne, an perperam.

Quare dictum est aduerbium? Quia semper verbũ præcedit aut sequitur: vnde & nomen accepit, quemadmodum apud Græcos ἐπίρρημα, hoc enim perficit adiunctum verbis, quòd adiectiua nomina substantiuis adiuncta: vt, prudens homo prudenter agit.

Quot accidunt aduerbio? Tria, species, significatio, & figura.

Quot sunt species aduerbiorum? Duæ, primitiua, vt sæpe, clam. deriuatiua, vt sæpius, clanculum.

Quot sunt significationes aduerbiorum? Multæ: quæ hoc exasticho comprehenduntur,

Temporis, atque loci, quali, quanti, atque negandi.
Da confirmandi, iurandi, da prohibendi,
Optandi, euentus, hortandi, daq́. remissi,
Congrega & intenti, numeri, simili, dubitandi,
Et super atque voca, monstra, eli, dim, per, & inter,
Ordinis, & discre, simul his adiungito compar.

Hoc est, da temporis, loci, qualitatis, quantitatis, negandi, confirmandi, iurandi, prohibendi, optandi, euentus, hortandi, remissiui, congregandi, intentiui, numeri, similitudinis, dubitandi, superlatiui, vocandi, monstrandi, eligendi, diminutiui, personalis, interrogandi,

gandi, ordinis, discretiui, comparandi.

Quot sunt figuræ aduerbiorum? Tres, simplex, ut diu: composita, vt interdiu, quandiu: decomposita, vt indocte, imprudenter.

INTERROGATIONES DE ADVERBIO.

Nunc, quæ pars orationis est? Aduerbium. Quare? Quia stat iuxta verbum, & semper nititur verbo.

Nunc, cuius speciei? Primitiuæ. Quare? Quia a nullo deriuatur.

Clanculum, cuius speciei? Deriuatiuæ. Vnde deriuatur? A clam.

Nunc, cuius significationis? Temporis. Da temporis. Hodie, eri, nunc, nuper, cras, perendie, pridie, postridie, nudius tertius, nudius quartus, aliquando, olim, tunc, quodam, iam, semper, mane, uesperi, diu, noctu, modo, & dum.

Hinc, cuius significationis? Loci. Da loci. Hic, istic, illic: huc, istuc, illuc: hac, istac, illac: hinc, istinc, illinc: ibi, vnde, intro, foras, intus, foris.

Bene, cuius significationis? Qualitatis. Da qualitatis. Bene, male, docte, pulchre, fortiter, sapienter.

Multum, cuius significationis? Quantitatis. Da quantitatis. Multum, parum, modicum, minimum, maxime, magnopere, satis.

Non, cuius significationis? Negandi. Da negandi. Non, nihil, nec, neque, haud, minime, nequaquam.

Profecto, cuius significationis? Confirmandi. Da confirmandi. Profecto, quippe, nempe, videlicet, scilicet, quidni, certe, næ.

Aedepol, cuius significationis? Iurandi. Da iurandi. Aedepol, Castor, Hercle, mediusfidius.

Ne, cuius significationis? Prohibendi. Da prohibendi. Ne.

Vtinam, cuius significationis? Optandi. Da Optandi. Vtinam, o si, o vtinam.

Forte, cuius significationis? Euentus. Da euentus. Forte, casu, forte fortuna.

Eia cuius significationis? Hortandi. Da hortandi. Eia, age, agite.

Vix, cuius significationis? Remissiui. Da remissiui. Vix, paulatim, sensim, pedetentim.

Simul, cuius significationis? Congregandi. Da cõgregandi. simul, vna, pariter.

Valde, cuius significationis? Intentiui. Da Intentiui. Valde, nimium, prorsus, penitus, omnino.

Semel, cuius significationis? Numeri. Da numeri. Semel, bis, ter, quater, quinquies, sexies, septies, decies, quinquagies, octuagies, centies, millies, toties, quoties, & huiusmodi.

Quasi, cuius significationis? Similitudinis. Da similitudinis. Quasi, ceu, sic, sicut, sicuti, velut, veluti, vt, vti, & ita.

Forsan, cuius significationis? Dubitandi. Da dubitandi. Forsan, forsitan, forsit, fortassis, fortasse, fors, forte.

Maxime, cuius significationis? Superlatiui. Da superlatiui. Maxime, minime, doctissime, ocissime.

Heus, cuius significationis? Vocandi. Da vocandi. Heus, o.

En, cuius significationis? Demonstrandi. Da demonstrandi. En, ecce.

Potius, cuius significationis? Eligendi. Da eligendi. Potius, immo.

Clanculum, cuius significationis? Diminutiui. Da diminutiui. Clanculum, belle.

Meatim, cuius significationis? Personalis. Da personalis. Meatim. tuatim, suatim, nostratim, vestratim.

Cur, cuius significationis? Interrogandi. Da interrogandi. Cur, quare, nunquid, quin, quamobrem.

Deinde, cuius significationis? Ordinandi. Da ordinandi. Deinde, deinceps, dehinc, postea, obiter, interim,

terim, interea, protinus, & præterea.

Seorſum, cuius ſignificationis? Diſcretiui. Da diſcretiui. Deorſum, ſeorſum, ſecreto, ſeparatim, ſigillatim, bifariam, omnifariam, & plurifariam.

Magis, cuius ſignificationis? Comparatiui. Da comparatiui. Magis, minus, plus, validius, ocius, celerius, & tardius.

DE PARTICIPIO.

QVID eſt participium? Pars orationis, dicta quòd partem capiat nominis, partemq́. verbi. dicitur igitur participium, quaſi parti capium.

Participio quot accidunt? Sex, Genus, caſus, tempus, ſignificatio, numerus, & figura.

Quot ſunt genera participiorum? Quinque, Maſculinum, vt amatus. Femininum, vt amata. Neutrum, vt amatum. Commune duum generum, vt amantem. Commune trium generum, vt amans.

Quot ſunt caſus participiorum? Sex, quot & nominum, nominatiuus, genitiuus, datiuus, accuſatiuus, vocatiuus, & ablatiuus.

Quot ſunt tempora participiorum? Quinque, præſens, & præteritum imperfectum ſimul, vt amans, legens. Præteritum perfectum, & pluſquam perfectum ſimul, vt amatus, lectus. Futurum per ſe, vt amaturus, amandus.

Quot ſunt ſignificationes participiorū? Quinque, Actiua, vt amans, ab amo. Paſſiua, vt amatus, ab amor. Neutralis, vt arans, ab aro. Communis, vt largiens, a largior. Deponens, vt ſequens, a ſequor.

Quot numeros habet participium? Duos. ſingularem, vt amans: pluralem, vt amantes.

Quot ſunt figuræ participiorum? Duæ. Simplex, vt amans. decompoſita, vt deamans.

INTERROGATIONES
DE PARTICIPIO.

Amans, quæ pars orationis eſt? Participium. Quare? Quia partem capit nominis, partemq. verbi. recipit enim a nomine, genera, & caſus: a verbo autē, tempora, & ſignificationes: ab vtroque, numerū & figura.

Amatus cuius generis? Maſculini. Quare? Quia eſt prima vox participii.

Amata? Feminini. Quare? Quia eſt ſecunda vox participii.

Amatum? Neutri. Quare? Quia eſt tertia vox participii.

Amans, cuius generis? Omnis, vel communis trium generum. Quare? Quia omnia participia in ns, ſunt communia triū generū, vt hic, & hæc, & hoc amans.

Amantem cuius generis? Communis duum generum. Quare? Quia pręponūtur ei in declinatione duo articularia pronomina hunc, & hanc.

Amantem cuius caſus? Accuſatiui. Quare? Quia in eo caſu declinando reperitur.

Amans, cuius temporis? Præſentis, & præteriti imperfecti. Quare? Quia omne participium deſinens in ns, præſentis, & præteriti imperfecti temporis eſt, vt amans, id eſt qui amat, vel amabat.

Amatus cuius temporis? Præteriti imperfecti, & pluſquam perfecti. Quare? Quia omne participium deſinens in tus, vel in ſus, vel xus, vel in uus, quod unū eſt tantū, vt mortuus: præteriti perfecti, & pluſquam perfecti temporis eſt, vt amatus, id eſt qui amatus eſt, vel fuit, vel quia amatus erat, vel fuerat.

Amaturus, cuius temporis? Futuri. Quare? Quia omne participium in rus, futuri temporis eſt, vt amaturus, id eſt qui amabit.

Amandus cuius tēporis? Futuri. Quare? Quia omne participium in dus futuri temporis eſt, vt amandus, id eſt qui amabitur.

Amans

Amans cuius ſignificationis? Actiuæ. Quare? Quia ab actiuo verbo venit, quod eſt amo.

Amatus, cuius ſignificationis? Paſſiuæ. Quare? Quia a paſſiuo venit, quod eſt amor.

Seruiens cuius ſignificationis? Neutralis. Quare? Quia a verbo neutro deriuatur, quod eſt ſeruio.

Largiens cuius ſignificationis? Communis. Quare? Quia a communi verbo deriuatur, quod eſt largior.

Sequens cuius ſignificationis? Deponentis. Quare? Quia a deponenti verbo trahitur, quod eſt ſequor.

Amans cuius numeri? Singularis. Quare? Quia ſingulariter profertur.

Amantes cuius numeri? Pluralis. Quare? Quia pluraliter profertur.

Amans, cuius figuræ? Simplicis. Quare? Quia ſimpliciter profertur.

Deamans cuius figuræ? Decompoſitæ. Quare? Quia a compoſito deriuatur, quod eſt deamo. Omne enim quod deriuatur a compoſito, dicitur decompoſitum.

S. N. hic & hæc & hoc amans. G. huius amantis. D. huic amanti. A. hunc & hanc amantem, & hoc amans. V. o amans. Ab. ab hoc & ab hac & ab hoc amante vel amanti. P. N. hi & hæ amantes, & hæc amantia. G. horum & harum & horum amantium. & per conciſionem, amantum. D. his amantibus. Ac. hos & has amantes, & hæc amantia. V. o amantes, & o amantia. Ab. ab his amantibus.

S. N. amaturus amatura amaturum. G. amaturi amaturæ amaturi. D. amaturo amaturæ amaturo. Ac. amaturum amaturam amaturum. V. o amature amatura amaturũ. Ab. ab amaturo, ab amatura, ab amaturo. P. N. amaturi amaturæ amatura. G. amaturorum amaturarum amaturorum. D. amaturis. Ac. amaturos amaturas amatura. V. o amaturi, o amaturæ, o amatura. Ab. ab amaturis.

S. N. amatus amata amatum. G. amati amatæ amati.

D.

Datiuo amato amatæ amato. Accuſatiuo amatum amatam amatum. Vocatiuo, o amate, o amata, o amatum. Ablatiuo ab amato, ab amata, ab amato. Plur. N. amati amatæ amata. Genitiuo amatorum amatarum amatorum. Datiuo amatis. Accuſatiuo amatos amatas amata. Vocatiuo o amati, o amatæ, o amata. Ablatiuo ab amatis.

S.N. amandus amanda amandum. G. amandi amandæ amandi. D. amando amandæ amando. Accu. amandum amandam amandum. V. o amande, o amanda, o amandum. Ablatiuo ab amando, ab amanda, ab amando. P. N. amandi amandæ amanda. Genitiuo amandorum amandarum amandorum. Datiuo amandis. Accuſatiuo amandos amandas amanda. Vocatiuo o amandi, o amandæ, o amandæ. Ablatiuo ab amandis.

DE PRAEPOSITIONE:

QVID eſt Præpoſitio? Pars orationis indeclinabilis, quæ, præpoſita aliis partibus orationis, ſignificationẽ earum aut mutat, vt æquus, iniquus: aut complet, vt facio fero, perficio perfero: aut minuit, vt rideo ſurrideo, triſtis ſubtriſtis.

Quare dicitur præpoſitio? Quia præponitur tam per oppoſitionem, vt eo ad Philoſophos, quàm per compoſitionem, vt adeo. aliquando poſtponitur, ornatus gratia, vt tecum, quicum, Romam verſus, Italiam vſque, crurum tenus.

Præpoſitioni quot accidunt? Vnum. Quodnam? Caſus. Quot caſus? Duo. Qui? Accuſatiuus & Ablatiuus.

Quæ ſunt propoſitiones accuſatiuæ, id eſt quæ ſeruiunt accuſatiuo caſui? Ad, apud, ante, aduerſus, vel aduerſum, cis, citra, circum, circa, contra, ergo, extra, inter, intra, infra, iuxta, ob, pone, per, prope, propter,

ſecundum, poſt, trans, vltra, præter, ſupra, circiter, vſque, ſecus, penes, verſus, procul, pridie, poſtridie. Dicimus enim ad templum, apud ignem. ante focum, ſi frigus erit. aduerſus, vel aduerſum inimicos. cis alpes, citra amnem Rubiconem. circum muros, circa forum. contra Dalmatas. erga neceſſarios. extra vrbem. inter amicos. intra oppidum. infra tectum. iuxta fanum. hãc ob rem pone tribunal. per medios hoſtes. prope mortem. propter timorem, & propter aquæ riuum. ſecundum ſcripturas, & plena ſecundum flumina. poſt tergum. trans ripam. vltra Sauromatas: præter officium. ſupra tectum. circiter Kalendas Ianuarias. vſque Oceanum. ſecus te. penes arbitros. Sed ſecus te ſedi non dici, ſed ſecundum te, ait Caper. Aretium verſus. procul vrbem, vt inquit, Curtius. pridie Parilia, & pridie illius diei. poſtridie Kalendas, & poſtridie nonarum Decembrium.

Quæ ſunt ablatiuæ propoſitiones, id eſt quæ ſeruiunt ablatiuo caſui? a, ab, abs, cum, coram, clam, de, e, ex, pro, præ, palam, ſine, abſque, tenus. Dicimus enim a templo. a mari. ab Andria. abs quouis homine. cum exercitu. coram teſtibus. clam cuſtodibus. de foro. e iure. ex theatro, quod eſt aliud quàm a theatro, vt ait Diomedes. pro clientibus, & pro tribunali. palam omnibus. ſine labore. abſque iniuria. pube tenus, & crurum tenus.

Quæ ſunt propoſitiones ambiguæ, id eſt tam ablatiuo, quàm accuſatiuo caſui ſeruientes? In, ſub, ſuper, & ſubter. Dicimus enim, ſum in templo, eo in templum. iaceo ſub antro, curro ſub antrum. ſedeo ſuper aquis, cado ſuper aquas. dormio ſubter lodice, ingredior ſubter lodicem.

Quando ſeruiunt accuſatiuo? Cum motum ſignificant, vt Itur in antiquã ſiluã, curro ſub tegmine fagi.

Quando ſeruiunt ablatiuo? Quando ſignificant in loco. vt ſnm in templo, ſub porticu, recubo ſub

tegmine

tegmine fagi.

Quæ ſunt præpoſitiones, quæ non inueniuntur niſi in compoſitione? Hæ: di, dis, re, ſe, am, con. vt diduco, diſiicio, repono, ſeduco, amplector, congredior.

INTERROGATIONES DE PRAEPOSITIONE.

Ad, quę pars orationis eſt? Prępoſitio. Quare? Quia præponitur aliis partibus orationis per appoſitionē, vel per compoſitionem. Quando per appoſitionem? Cum regit caſum, vt eo ad templum, in hoſtem.

Quando per compoſitionem? Cum componitur, vt adduco, ex ad & duco. Alludo, ex ad & ludo. Iniuſtus, ex in & iuſtus. Subtriſtis, ex ſub & triſtis. Irrideo, ex in & rideo.

At, cui caſui ſeruit? Accuſatiuo. Quare? Quia eſt accuſatiua præpoſitio.

Ad, in hac oratione, Itur ad vrbem, quo modo præponitur? Per appoſitionē. Quare? Quia regit caſum.

Ad, in hac oratione, Adducam tibi tuum Pamphilũ, quo modo præponitur? Per compoſitionem. Quare? Quia ex ad, & duco componitur adduco.

A, cui caſui ſeruit? Ablatiuo. Quare? Quia a eſt ablatiua præpoſitio.

In, cui caſui ſeruit? Vtrique. Quare? Quia eſt tam accuſatina, quàm ablatiua præpoſitio.

DE CONIVNCTIONE.

QVID eſt coniunctio? Pars orationis indeclinabilis, adnectens, ordinansq́. ſententiam.

Coniunctioni quot accidunt? Tria, ſpecies, figura, & ordo.

Quot ſunt ſpecies, ſiue poteſtates coniunctionis? Hæ fere, quæ his verſibus annotantur.

Co. conque, & ſubcon. diſ. ſubdiſ. adiuque. cauſal.

Approbat. aduerſa. diſtri. diſcreq́ue. du. diq́ue.
Abnegat. effecti. collecti. his adiice complet.

Hoc eſt, copulatiua. continuatiua. ſubcontinuatiua. diſiunctiua. ſubdiſiunctiua. adiunctiua. cauſalis. approbatiua. aduerſatiua. diſtributiua. diſcretiua. dubitatiua. diminutiua. abnegatiua. effectiua. collectiua. completiua.

Quot ſunt figuræ coniunctionis? Duæ, Simplex, vt nam, ita, at. compoſita, vt nanque, itaque, attamen, etenim.

Quot ſunt ordines coniunctionis? Tres, Præpoſitiuus, ſubiunctiuus, & communis.

Quæ ſunt coniunctiones præpoſitiui ordinis? Ac, at, aſt, atque, aut, &, vel, nec, neque, ſi, quin, quatenus, ſin, ſeu, ni, niſi, ſed. niſi. poetice poſtponitur.

Quæ ſunt coniunctiones ſubiunctiui ordinis? Que, ve, ne, quidem, quoque, autem, vero.

Quæ ex his ſunt ἐγκλιτικαὶ, id eſt encliticæ, hoc eſt inclinatiuæ? Que, ue, ne.

Quare dicuntur ἐγκλιτικαί? Quia inclinant accentum præcedentis ſyllabæ ad ſe, vt que apud Virgiliũ, Alcandrumq́ue, Aliumq́ue, Nemonaq́ue, Pritanũq́ue. ſicut τε apud Græcos, quòd eſt que abſque diphthongo Homerus.

Αλκανδρόνθε, ἅλιόντε, νοήμονάτε, πρύτανίντε. Heſi.
Κλειώτ', εὐτέρπητε, θάλειάτε, μελπομένητε,
Τερψικόρητ', ἐρατώτε, πολύμνιατ', οὐρανίητε,
Καλλιόπηθ', ἥδε προφέσατ' ἐςὶν ἁπασάων.
Clioq́ue, Euterpeq́ue, Thaliaq́ue, Melpomeneq́ue:
Terpſichoreq́ue, Eratoq́ue, Polymniaq́ue, Vranieq́ue,
Calliope multo ante alias præſtantior omneis.

Et ue apud Horatium.

Ludere qui neſcit, campeſtribus abſtinet armis:
Indoctusq́. pilæ, diſci ve, torchi ve quieſcit,
Ne ſpiſſæ riſum tollant impugne coronæ. Et ne apud Iuuenalem. Semper ego auditor tantum? nunquam

ne

ne reponam? In his vbique ante que, ve, ne, eſt accentus acutus.

Quæ ſunt coniunctiones, quæ indifferenter & præponi & poſtponi poſſunt? Ceteræ fere omnes, præter ſupradictas, vt equidem, igitur, tamen, ego, quanquam, & huiuſmodi.

INTERROGATIONES
DE CONIVNCTIONE.

Et, quæ pars eſt? Coniunctio. Quare? Quia coniungit ceteras parteis orationis.

Et cuius ſpeciei, ſiue poteſtatis? Copulatiuæ. Quare? Quia copulat tam ſenſum, quàm verba, vt M. Tullius fuit & deſertus, & ſapiens.

Da copulatiuas. Et, que, atque, ac, quidem, quoque, etiam, item, at, aſt, ſed, autem, vero. Copulant enim cũ confirmatione intellectum.

Si, quando εἰ Græcum ſignificat, cuius poteſtatis? Continuatiuæ. Quare? Quia demonſtrat ordinem cũ conſequentia & continuatione rerum. vt ſi ſtertit, dormit. & ſi ambulat, mouetur.

Da continuatiuas. Si, ſin. ſignificat enim ordinem præcedentis rei ad ſequentem, vt ſi febri vexatur, callet, ſed non conuertitur.

Quia, cuius poteſtatis? Subcontinuatiuæ. Quare? Quia cauſſam continuationis oſtendit conſequentem cum rerum eſſentia. vt, quia ambulat, mouetur: & quãdo ſol eſt ſuper terram, dies eſt.

Da ſubcontinuatiuas. Quando, quoniam, quandoquidem, quia, quatinus, & quatenus pro quoniam.

Aut, cuius poteſtatis? Diſiunctiuæ. Quare? Quia quamuis voces coniungat, ſenſum tamen diſiungit, & alteram quidem rem eſſe, alteram vero non eſſe ſignificat, vt, aut eſt dies, aut eſt nox: vel eſt ſanus, vel eſt æger. & hoc eſt bene diſiunctum: quia ſi vnum verum eſt, alterum falſum. nam aliter vitioſe quid diſiungitur.

Da

Da disiunctiuas. Ve, vel, aut, siue, seu.

Vel pro etiam, cuius potestatis? Subdisiunctiuæ. Quare? Quia quamuis voces disiunctiuarum habeat, vtrunque tamen esse significat, vel simul, vel discrete. simul, vt, Vel rex semper mihi maximas gratias agebat, id est etiam rex. Item, Alexander, siue Paris rapuit Helenam. id est Alexander, qui & Paris dicitur, & Mars, siue Mauors. Gradiuus, vel Maspiter præsul est bellorum. Discrete, vt tu tota die vel legis, vel scribis. significat enim te & legere, & scribere: sed non simul vtrunque agere, sed aliis horis legere, aliis scribere. similiter Remex, vel impellit remum, vel attrahit, cum simul pæne vtrunque fieri intelligo, sed distincte. alius est enim pellentis, alius attrahentis motus.

Da subdisiunctiuas. Ve, vel, aut, siue, seu, quando vtrunque significant.

Cũ quando ἵνα Græcã significat, cuius speciei? Adiunctiuæ. Quare? Quia adiungitur verbis subiũctiuis, vt, cum essem Venetiis, non perperam me facturum existimaui, si nostras lucubrationes Grammaticas imprimendas curarem.

Da adiunctiuas. Si, vt, cum, dum, quatenus, quando ἵνα Græcam significat, vt, si dederis operam bonis litteris proficies breui: & vt prosit tibi, facio. Item dum conderet vrbem, id est vt conderet.

Nam, cuius speciei? Caussalis proprie. Quare? Quia adiuncta indicatiuo verbo, significat causam antecedentem, hoc est rem ex caussa antecedente euenientem, vt doctus sum, nam legi. & mouetur, ambulat enim.

Da caussales proprie. Nam, nanque, enim.

Quid interest inter adiũctiuas & proprie caussales? Caussales cum affirmatione, adiunctiuæ cũ dubitatione, proferuntur. Sed & continuatiuæ, & subcontinuatiuæ, & adiũctiuæ, & affectiuæ inter caussales ponuntur, quia

vt si ambulat, mouetur: & adiunctionis, vt ambulat, vt moueatur: & effectionis, vt mouetur, ambulat enim.

Equidem, cuius speciei? Approbatiuæ. Quare? Quia approbat rem, id est affirmat, vt Equidem merui, nec deprecor. & Siquid vsquam iustitiæ est. & Si qua est cælo pietas.

Da approbatiuas. Si, equidem, quidem.

Tamen cuius speciei? Aduersatiuæ. Quare? Quia aduersum conuenienti significat, vt Etsi te benefacturum dicis, tamen a malitia non discedis.

Da aduersatiuas. Tamen, quanquam, quamuis, etsi, licet, licebit, saltem. sed saltem etiam diminutiua est.

Vero cuius potestatis? Distributiuæ. Quare? Quia diuersis diuersa distribuit, vt ego lego, tu vero dormis.

Da distributiuas. At, ast, vero, autem, sed.

Quàm cuius potestatis? Discretiuæ, vel electiuæ. Quare? Quia de duobus præpositis vnum eligere, & alterum refutare ostēdit, vt diues volo esse, quàm pauper, id est diues volo esse, & non pauper. Græci ἢ dicunt. Homerus, βούλομ' ἐγὼ λαὸν σόον ἔμμεναι, ἢ ἀπολέσθαι. hoc est, Volo ego saluum esse populum, quàm perire, id est & non perire.

An, cuius potestatis? Dubitatiuæ. Quare? Quia dubitationem significat, vt Eloquar, an sileam?

Da dubitatiuas. An. nĕ correpta, nec ne. Horatius in poetica.

Intererit multum Diuus nĕ loquatur, an heros,
Maturus nĕ senex, an adhuc florente iuuenta
Feruidus, an matrona potens, an sedula nutrix,
Mercator nĕ vagus, cultor nĕ virentis agelli:
Colchus, an Assyrius, Thebis nutritus, an Argis.

Terentius in seipsum cruciante,

Filium vnicum adolescentulum
Habeo. ah quid dixi habere me? immo habui Chreme.
Nunc habeam, nec nĕ, incertus sum.

Saltem, cuius potestatis? Diminutiuæ. Quare? Quia

diminutio

diminutionem ſignificat, vt Si non vis donare, ſaltem mutua.

Da diminutiua. Saltem, at, vel, pro ſaltem, vt Si non re, at verbis adiuua. Virgilius in ſexto.

Si te nulla manet tantæ pietatis imago,
At ramum hunc (aperit ramum, qui veſte latebat)
Agnoſcas. at pro ſaltem. Lucanus.
O felix ſi te vel ſic tua Roma videret. pro ſaltem ſic.

Et, ſi non vis referre gratiam, at agas. at, pro ſaltē.

Aν & κὲν cuius poteſtatis? (neceſſe eſt enim Græcis vtamur, vbi noſtra deficiunt) Abnegatiuæ. Quare? Quia verbis adiunctæ, aliquid poſſe fieri oſtendunt, ſed propter aliquam cauſſam, ne fiat, impediri, vt ἐποίησ᾽ ἂν, εἰ ἐδυνήθην, hoc, eſt feciſsē, ſi potuiſſem. &,

Ηκεν γηθήσαι πρίαμος, πριάμοιο τε παῖδες,
Αλλοι τε τρῶες, μέγακεν κεχαροίατο θυμῷ
Εἰ σφῶιν τάδε πάντα πυθοίατο μαρναμένοιν. hoc eſt,
Gauderet Priamus certe, & Priameia proles,
Troianiq. alii, foret & his ſumma voluptas,
Omnia ſi vos hæc pugnare, veniret ad aures.

Da abnegatiuas. non habemus, ſed illarum loco ſubiunctiuis vtimur verbis, vt comeſſem, ſi haberem: feciſſem, ſi potuiſſem: curarem breui imprimendos optimos quoſque libros, ſi quiſquam rex adiuuaret.

Nam, cuius poteſtatis? Effectiuæ. Quare? Quia ſignificat effectum procedentem ex cauſſa, vt Legi, nā doctus ſum. ſed effectiuam eandem eſſe exiſtimo, quā proprie cauſſalem diximus.

Igitur, cuius poteſtatis? Collectiuæ, vel rationalis, vel illatiuæ. Quare? Quia per illationem colligit, quod ſupradictum eſt, hoc eſt ratione confirmat, vt M. Tullius pro Ligario, Habes igitur, quod eſt accuſatori maxime optandum, confitentem reum. vel infertur aliis præpoſitis, vt Catilinam ſolus Cicero domuit, ſolus igitur Cicero patriam ſeruauit.

Da collectiuas. Ergo igitur, itaque cum accentu in

antepenultima.

Vero in hac oratione. Aeneas vero & pius, & fortis fuit, cuius potestatis? Completiuæ. Quare? Quia nulla significationis necessitate, sed gratia ornatus ponitur.

Da completiuas? Autem, vero, quidem, equidem, quoque, nam, nanque, & quæcunque coniunctiones ornatus caussa, vel metri, nulla significationis necessitate ponuntur.

Et, cuius figuræ? Simplicis. Quare? Quia simpliciter profertur.

Etenim, cuius figuræ? Compositæ. Quo modo cõponitur? Ex et, & enim.

Et, cuius ordinis? Præpositiui. Quare? Quia semper præponitur in ordine orationis.

Que sine diphthongo, cuius ordinis? Subiunctiui. Quare? Quia subiungitur in ordine orationis.

Ergo cuius ordinis? Communis. Quare? Quia potest præponi, & supponi in ordine orationis.

DE INTERIECTIONE.

QVID est interiectio? Pars orationis indeclinabilis, interiecta aliis partibus orationis ad exprimendos animi affectus.

Interiectioni quot accidunt? Vnum. Quod? Significatio tantum.

Quot sunt significationes interiectionum? Hæ fere, quæ hoc versiculo comprehenduntur.

Gaudentis, risus, mirantis, dolorque, paruoque.

Hoc est, gaudentis, ridentis, mirantis, dolentis, expauescentis.

INTERROGATIONES DE INTERIECTIONE.

Heu, quæ pars orationis est? Interiectio. Quare? Quia interiacet aliis partibus orationis.

Euge, cuius significationis? Gaudentis. Da gaudentis?

dentis? Euge, euax.

Ha ha ha, cuius ſignificationis? Ridentis. Da ridentis? ha ha ha.

Papæ, cuius ſignificationis? Admirantis. Da admirantis? Papæ, hem. Terent. Papæ exuperat ipſam Thaidem. Idem. Hē quid eſt? Papæ accepimus à Græcis: dicunt enim illi βαβαὶ.

Heu, cuius ſignificationis? Dolentis. Da dolentis? Heu, hei, a, o, væ. heu accuſatiuo iungitur: vt heu me miſerum. dicimus etiam, heu pietas, heu priſca fides: hei vero, & væ, datiuo coniunguntur. Virgilius. Hei mihi qualis erat, quantum mutatus ab illo Hectore. Martialis. Si ſciero, væ tibi Cauſſidice.

At at, cuius ſignificationis? Timentis. Da timentis? At at. Terentius in Andria, At at, hoc eſt illud, hinc illæ lacrumæ.

Sunt ne aliqua dubia inter aduerbia, ſeu præpoſitiones, & interiectiones? Maxime, vt o interiectio indignantis, dolentis, admirantis, & aduerbium vocandi, & optandi.

A, & præpoſitio eſt, & interiectio, vt A Corydon Corydon.

Pro ſimiliter præpoſitio eſt, vt pro tribunali: & interiectio, vt pro Iupiter: pro dolor.

Quæ aliæ orationis partes ſolent pro interiectione perferri? Infandum, vt Nauibus, infandum amiſſis vnius ob iram. Et malum, vt apud Terentium. Quid hoc malum, infelicitatis eſt? & eſt dictum anxii animi, & turbati nimis.

ALDI PII MANVTII ROMANI INSTITVTIONVM GRAMMATICARVM LIB. III.

DE CONSTRVCTIONE VERBORVM.

QVID est constructio? Debita dispositio partium orationis in ipsa oratione.

Constructionum quæ est congrua sensu,& voce? Phyllis amat corylos.

Quæ sensu,& non voce? Turba ruunt:populus currunt: gens armati.

Quæ voce,& non sensu? Venetiæ in sinu Adriatico sitæ,abundant diuitiis, & iam stabant Thebæ.

Constructioni quot accidunt? Duo,concordantia, & regimen. Quotuplex est concordantia? Triplex, Nominatiuus cum verbo, adiectiuum cum substantiuo,relatiuum cum antecedente.

Nominatiuus cum verbo in quot debet concordare? In duobus,in numero, & in persona, vt ego amo, tu amas,ille amat.

Adiectiuum cum substantiuo in quot debet concordare? In tribus, in numero,casu, & genere, vt Vlysses astutus,Penelope pudica,arma crudelia.

Relatiuum cum antecedente in quot debet concordare? In duobus, in numero, & in genere, vt Aeneas qui, Dido quæ,Ilium quod.

DE CONCORDANTIA NOMINATIVI CVM VERBO.

Ego amo, quæ concordantia est? Nominatiuus cum verbo. Ostende nominatiuum. ego. Ostende verbum. amo.

Concor-

Concordat ne? Concordat. Ostende. Ego est numeri singularis, & amo singularis: ego est personæ primæ, & amo primæ. ergo congrue dicitur ego amo, quia concordat nominatiuus cum verbo, in numero, & in persona.

Quare ego est numeri singularis? Quia singulatiter profertur. Quō? Singulariter nominatiuo ego.

Quare amo est numeri singularis? Quia singulariter profertur. Quo modo? singulariter ego amo.

Quare ego est personæ primæ? Quia omnia nomina, & pronomina sunt tertiæ personæ, exceptis ego, quod est personæ primæ, & tu secundæ, & vocatiuis casibus, qui sunt personæ secundæ.

Quare amo est personæ primæ? Quia prima quæque vox verbi habentis tres personas, est personæ primæ. amo est prima vox verbi, ergo est personę primę.

Quare amo est prima vox verbi? Quia prima est in ordine, vt Singulariter ego amo, tu amas, ille amat. amo est prima, amas secunda, amat tertia.

Quot modis potest discordare nominatiuus a verbo? Tribus, in numero solum, in persona solum, in numero, & in persona simul.

Caue dicas concordatur, & discordatur. nam concordo neutrum est. non enim dicimus concordo te cum illo, sed tu concordas per me. Ouidius. Per me concordant carmina neruis. Item. Tu concordas cum illo. Terent. Si concordabis cum illa. Item dicendum discordat nominatiuus a verbum, & cum verbo. Quinctilianus. Confirmanda vox est, ne ab oratione discordet. Tacitus. Cum queis æternum discordant. sicut dissideo, & dissentio. Cicero in Lælio. Cum is tribunus plebis capitali odio a Q. Pompeio, qui tum erat consul, dissideret. Idem in eodem. Ab iis, qui pecudum ritu ad voluptatem omnia referūt, longe dissentimus. M. Tullius tertio de officiis. Ego etiā cū Catone meo sæpe dissensi. Valerius Ma-

ximus. Armis cum Cinna collega suo dissidens.

Dicitur ne congrue, ego amamus? Non. Quare? Quia ego est numeri singularis, & amamus pluralis: & sic discordaret nominatiuus a verbo in numero. Quare non etiam in persona? Quia est personæ primæ, & amamus primæ. Ego igitur amamus, discordat in numero, & concordat in persona.

Dic congrue in persona, & non in numero. Ego amas. Quare sic? Quia ego est personæ primæ, & amas secundę: & sic discordat nominatiuus a verbo in persona solum. Quare non discordat etiam in numero? Quia ego est numeri singularis, & amas singularis. igitur ego amas, discordat in persona, & concordat in numero.

Dic incongrue in numero, & in persona. Ego amatis. Quare sic? Quia ego est numeri singularis, & amatis pluralis: ego est personæ primæ, & amatis secundæ. & sic discordat nominatiuus a verbo in numero, & in persona.

Vlysses astutus, quæ concordantia est? Adiectiuum cum substantiuo. Ostende substantiuum? Vlysses. Ostende adiectiuum? astutus. Congruit ne? Quidni? Nam Vlysses est numeri singularis, casus nominatiui, & generis masculini: & astutus est numeri singularis, casus nominatiui, & generi masculini. ergo congrue dicitur, Vlysses astutus.

Quot modis potest discordare adiectiuum a substantiuo? Septem, in numero solum, in casu solum, in genere solum, in numero, & in casu, & non in genere: in numero, & in genere, & non in casu: in casu, & in genere, & non in numero: in numero, casu, & genere.

Diceretur ne cōgrue, Vlysses astuti? Non. Quare? Quia Vlysses est numeri singularis, & astuti pluralis: & sic discordaret adiectiuum a substantiuo in numero. Quare non discordaret etiam in casu, & in genere? Quia Vlysses est casus nominatiui, & generis masculini:

sculini:

sculini:& astuti similiter.

Dic incongrue in casu solũ. Vlysses astutum. Quare discordat? Quia Vlysses est casus nominatiui, & astutum accusatiui: & sic discordat adiectiuum a substantiuo in casu. Quare non etiã in numero, & in genere? Quia Vlysses est numeri singularis, & generis masculini, & astutũ est numeri singularis, & generis masculini. ergo Vlysses astutũ discordat solum in casu.

Dic incongrue in genere duntaxat. Vlysses astuta. Quare sic? Quia Vlysses est generis masculini, & astuta feminini: & sic discordat adiectiuum a substantiuo in genere. Quare non discordat etiam in numero, & in casu? Quia Vlysses est numeri singularis, & casus nominatiui, & astuta similiter. ergo Vlysses astuta discordat in genere duntaxat.

Dic incongrue in numero, & in casu, & non in genere. Vlysses astutos. Quare discordat? Quia Vlysses est numeri singularis, & astutos est numeri pluralis: Vlysses est casus nominatiui, & astutos est casus accusatiui, & sic discordat adiectiuũ a substãtiuo in numero, & in casu, & non in genere. Quare non in genere? Quia Vlysses ẽ generis masculini, & astutos similiter.

Dic incongrue in numero, & in genere, & non in casu. Vlysses astutæ. Quare sic? Quia Vlysses est numeri singularis, & generis masculini, & astutæ est numeri pluralis, & generis feminini. & sic discordat adiectiuum a substantiuo in numero, & in genere, & non in casu. Quare non in casu? Quia Vlysses est casus nominatiui, & astutæ nominatiui.

Dic incongrue in casu, & in genere, & non in numero. Vlysses astutã. Quare sic? Quia Vlysses est casus nominatiui, & generi masculini, & astutã est casus accusatiui, & generis feminini. Ergo Vlysses astutam, discordat in casu, & in genere, & non in numero? Quare non in numero? Quia Vlysses est numeri singularis & astutam similiter. ergo non discordat in numero.

Dic incongrue in numero, casu, & genere. Vlysses astutas. Quare sic? Quia Vlysses est numeri singularis, casus nominatiui, & generis masculini, & astutas est numeri pluralis, casus accusatiui, & generis feminini: discordat igitur in numero, casu, & genere.

DE CONCORDANTIA RELATIVI CVM ANTECEDENTE.

Aeneas qui, quæ concordantia est? Relatiuum cum antecedente. Ostende antecedens? Aeneas. Ostende relatiuum? qui. Congruit ne? Maxime. nam Aeneas est numeri singularis, & generis masculini, & qui similiter. ergo congrue dicitur Aeneas qui.

Diceretur ne congrue, Aeneas quæ? Non. Quare? Quia discordaret relatiuum ab antecedente. In quo? In genere. Quare? Quia Aeneas est generis masculini, & quæ feminini.

Quot modis potest esse discordia inter relatiuum, & antecedens? Tribus, in numero tantum, in genere tantum, in numero, & in genere simul. Fac discordet Aeneas qui, in numero tantum? Aeneas quos. Quare? Quia Aeneas est numeri singularis, & quos pluralis. Quare non discordat etiam in genere? Quia Aeneas est generis masculini, & quos masculini. discordat igitur Aeneas quos, in numero solum.

Dic incongrue in genere duntaxat? Aeneas quam. Quare sic? Quia Aeneas est genus masculini, & quam feminini. Quare nõ discordat etiam in numero? Quia Aeneas est numeri singularis, & quam similiter. discordat igitur Aeneas quam, in genere tantũ. Fac discordet in numero, & in genere? Aeneas quarum. Quare sic? Quia Aeneas est numeri singularis, & quarũ pluralis, Aeneas est generis masculini, & quarũ feminini. ergo Aeneas quarũ, discordat in numero, & ĩ genere.

Debet ne relatiuũ cum antecedente conuenire in casu? Minime. Quare? Quia cum nõ regnãtur ab vno eodemq. verbo, & varie verba construantur, non debet

bet conuenire in casu.

Quare relatiuum cum antecedente non debet con uenire in persona? Quia relatiua, sicuti adiectiua om nia, deficiunt persona: sed statim cum antecedenti ad-hęserint, illius sunt personæ, cuius est antecedēs. nam cum dico tantum, qui, vel quæ, uel quod, nullius sunt personæ. cum vero dico, ego qui: tunc, quia qui est coniunctum antecedenti ego, quod est personæ primæ, ipsum quoque primæ fit personæ, & propterea verbum quod sequitur, vt studeo, lego, & huiusmodi, debet esse illius personæ, cuius est antecedens relatiui, vt ego, qui studeo: tu, qui studes: magister, qui studet. nos, qui studemus, vos, qui studetis: magistri, qui student. eodem modo adiectina sequuntur substantiua, vt ego Virgilius, Romanus poeta, fui amicus Cæsaris: Tu Aristoteles, egregius Philosophus, docuisti ma gnum Alexandrum: Homerus ille diuinus, & Achillis iram cecinit, & errores Vlyssis.

DE CONSTRVCTIONE PARTIVM ORATIONIS.

Quæ partes orationi regunt post se verbum tam personale, quàm impersonale? Nomen, participium, præpositio, aduerbium, interiectio.

DE CONSTRVCTIONE VERBI ACTIVI.

Quid est verbum actiuum? Quod in o finitum, format passiuum in or, vt Amo, amor, doceo, doceor, & potest habere accusatiuum significantem hominem, vt Pylades amauit Orestem. dicimus etiam, Amaryllis amabat castaneas, ego vidi Elephantum, & Tigridem. qui accusatiui, non significant animal rationale: quod non fit in neutris. non enim dicimus, aro Socratem, sicut, aro terram. Igitur facio, cum compositis magis est actiuum, quàm neutrum, vt Deus fecit hominem: & ignis calefacit Socratem, quorum passiua fuerunt

fuerunt facior, & calefacior apud antiquos: loco quorum vtimur fio, & calefio.

Quot sunt gera verborum? Duo, Personale, & impersonale.

Quot sunt genera verborũ personaliũ? Quinque, Actiuum, passiuum, neutrum, commune, & deponens.

Quot sunt species verborum actiuorum? Decem.

DE PRIMA SPECIE ACTIVORVM.

QVAE sunt actiui primæ speciei? Quæ construuntur duntaxat cum nominatiuo agente, & accusatiuo patiente, vt ego amo Deum: tu vendis libros: ille scribit litteras: Plato docuit Aristotelem, & sic in ceteris. omnia enim actiua sunt primę speciei, si tantum nominatiuũ, & accusatiuũ habent, vt Socrates docuit Platonem. Quod si vltra principales casus, id est post nominatiuũ agẽtem & accusatiuum patientem, genitiuum admiserint, erunt secundæ, vt ego moneo te huius rei. si datiuum, erunt tertiæ, vt ego commendo me tibi. si accusatiuum, erunt quartæ, vt Socrates docuit Platonem philosophiam. si ablatiuũ sine præpositione, erunt quinctæ, vt ego spoliaui te ignorantia. si ablatiuũ cum præpositione, erunt sextæ, vt ego accepi a te binas litteras. si nominatiuum, & datiuum tantum, erunt septimæ, vt iubeo tibi. si nominatiuum, & infinitiuum, erunt octauæ, vt tu credis esse doctus. si & ante se, & post se nominatiuũ habuerint, erunt nonæ, vt lego assiduus, adoro pronus. si absolute ponãtur, erũt decimæ, vt quid facis? lego, scribo.

Notandum idem verbum posse esse diuersarum specierum. nam ego emo libros, est primæ speciei. ergo emo libros tanti, est secundæ: ego emo libros tibi, est tertię: ego emo libros arte & ingenio, est quinctę: ego emo libros a Triphone bibliopola, est sextæ: item, ego doceo filium, est primæ speciei: ego doceo filium tuũ non minoris talento, est secundæ: ego doceo filium tibi, est tertiæ: ego doceo filium bonas litteras, & bo-

nos mores, eſt quartæ:ego doceo filium magno ſtudio,& labore,eſt quinctæ:ſic alia multa.

Dic aliquot verba actiua primæ ſpeciei.

Verberat,& video,facio,faſtidio,honoro,
Fert,occidit,amo,colit,& formido,timetque,
Polluoque,& cerno,damnat,docet,audio,narro.
Cum quarto tantum ſpecies ſunt omnia primæ.

Verbero,verberas,verberaui,verberatũ. per battere.
Video,vides,vidi,viſum. per vedere.
Facio,facis,feci,factum. per fare.
Faſtidio,faſtidis,iui,itum. per hauer in faſtidio.
Honoro,honoras,honoraui,honoratũ. per honorare.
Fero,fers,tuli,latum. per portare.
Occido,occidis,occidi,occiſum. per vccidere.
Amo,amas,amaui,amatum. per amare.
Colo,colis,colui,cultum. per amare con honore.
Formido,formidas,aui,atum. per hauere paura.
Timeo,times,timui,ſine ſupino. per temere.
Polluo,polluis,pollui,pollutum. per imbrattare.
Cerno,cernis,creui,cretum. per vedere.
Damno,damnas,damnaui,damnatum. per dannare.
Doceo,doces,docui,doctum. per inſegnare.
Audio,audis,audiui,auditum. per audire.
Narro,narras,narraui,narratum. per dire.

DE SECVNDA SPECIE VERBORVM ACTIVORVM.

QVAE ſunt actiua ſecundæ ſpeciei? Quæ poſt nominatiuum agentem, & accuſatiuum patientem,cum genitiuo conſtruuntur, vt Græci impleuerunt equum armatorum militum: dici poteſt & armatis militibus,ſed ſic per quinctã ſpeciem.

Pretium, in quo caſu eſſe debet? in ablatiuo ſemper,vt emi librum vili,vel aureo. ſic & inſtrumentum quo quid fit, poni in ablatiuo debet,vt ſcribo libẽtius calamo,quàm penna. & tempus, vt ſtudui viginti annis. dicimus & viginti annos, idq. plerunque cum tempus continuum ſignificamus. Excipiuntur tanti,

quanti,

quanti, pluris, & minoris, cum suis compositis tantidem, quantilibet, quanticunque, quantiuis, quæ sine substantiuo in genitiuo ponuntur, vt Quanti emisti ancillam? Cum substantiuo vero in ablatiuo, vt Quanto pretio emisti Homerum? Item Quantiuis emi dicimus, & Quantouis pretio emi, seu Quâtauis pecunia, & Quantilibet, seu Quantolibet pretio emeris, non est mihi curæ: dices tamen, hæc res non valet aureum, & aureo. Varro. Denarij dicti, quòd denos æris valebant: quinarii, quòd quinos. Plinius in naturali historia. Ita vt scrupulum valeret sestertiis vicenis. sed tanti valet res, sicut tanti emi rem, dicendum, vt apud iurisconsultos. Res tanti valet, quanti vendi potest. item pluris hereditas valeret, & quanto pluris hereditas valeret, & quanto pretio valet, sicut quanto emi pretio dicimus. Donatus in Adelphis, vbi dicitur. Quanti est sumito: pro quanto pretio valet, exponit. eodem modo dicimus multo, & minimo, & paruo, & vili, vel emi, vel vendidi, vt apud eosdem iurisconsultos. Quasi minimo valeret hereditas. nec dicas tantum, quantũ, multum, parum, & minimum valet, nisi intellexeris pro potest. vt scio te multum valere, id est posse. hanc constructionem sequuntur cetera verba, quibus vti cum pretio possumus, vt doceo, ago, facio, consto, & similia. Plinius secundus de Pamphilo pictore. Neminem minoris docuit talento. Iuuenalis. Chrysogonus quãti doceat, vel Pollio quanti. Idem. Atque ideo pluris, quàm Cossus agebat. Et, quanti vna venefica constat, inuenies etiam apud Terentium. Videtur esse quantiuis pretii. & apud Sallustium pluris pretii. Plautus. Mortuus pluris pretii est, quàm ego. dicimus etiam, non æstimo te vnius assis, & non facio te pili. itẽ pluris, & minoris pretio vnius assis. Horatius sermone sexto. Vnius assis, non vnquam pretio pluris licuisse: vt sic dicatur pluris, & minoris pretio, vt pluris & minoris nummo aureo, talento, centũ millibus nummũ.

Dic aliquot actiua ſecundæ ſpeciei?

Vendit, emit,redimit,locat,& conduco, reuendo,
Aeſtimo,vænundo,caſtigoque,& reprehendo,
Arguit,incuſat,condemno,atque impleo,mulcto,
His verbis caſum poſt quartum iunge ſecundum.
Sit tamen in ſexto pretium.quanti,atque minoris,
Pluriſque,& tanti,ſocio ſine,da genitiuo.
Cum ſubſtantiuo,cures ea tradere ſexto.

Vendo,vendis,vendidi,venditum. per vendere.
Emo,emis,emi,emptum. per comprare.
Redimo,redimis,redemi,redemptum. per riſcuotere.
Loco,locas,locaui,locatum. per dar a piſone.
Cōduco,cōducis,cōduxi, cōductū. ꝑ toglier a piſone.
Reuēdo,reuendis,reuendidi,reuenditū. per riuēdere.
Aeſtimo,æſtimas,æſtimaui,æſtimatum. per eſtimare.
Venūdo,venūdas,venūdedi,venundatū. per vendere.
Caſtigo,caſtigas,caſtigaui,caſtigatum. per caſtigare.
Reprehendo,reprehendis,reprehendi, reprehenſum. per riprendere.
Arguo,arguis,argui,argutum. idem ſignificat.
Incuſo,incuſas,incuſaui,incuſatum. per accuſare.
Condemno,condemnas, condemnaui, cōdemnatum. per condennare.
Impleo,imples,impleui,impletum. per impire.
Multo,multas,multaui,multatū. per punire in denari.

DE VERBIS ACTIVIS TERTIAE SPECIEI.

QVAE ſunt actiua tertiæ ſpeciei? Quæ poſt nominatiuum agentem, & accuſatiuum patientem cum datiuo conſtruuntur, vt Homo pius dat eleemoſinas pauperibus.

Dic aliquot actiua tertiæ ſpeciei?

Scribo,lego,adſcribo,commendo,nuntio,mitto,
Lego,& reſtituo,do,commodo,mutuo,dono,
Addico,indico,edicoque, atque indico, prodo,
Et dico,refero,declaro,impendo, uetoque.
Suadeoque & ſubigo,promitto,accommodo, reddi,

Poſt

Post quartum dandi gaudent hæc omnia casu.
Quæ possunt esse & tertiæ, & quinctæ speciei.
Augeo, conduplico, accumulo, atque impertio, dono.
Et ternæ, & quinctæ species fecisse licebit.
Scribo, scribis, scripsi, scriptum. per scriuere.
Lego, legis, legi, lectum. per leggere.
Adscribo, is, psi, ptum. per attribuire, & imputare.
Commendo, as, aui, atum. per raccõmandare.
Nuntio, nuntias, nuntiaui, nuntiatum. per auisare.
Mitto, mittis, misi, missum. per mandare.
Lego, legas, legaui, legatum. per mandare, & lassare in testamento.
Restituo, restituis, restitui, restitutum. per restituire.
Do, das, dedi, datum. per dare.
Commodo, commodas, commodaui, commodatum. per præstare, quod redditur idem.
Mutuo, mutuas, mutuaui, mutuatũ. per prestare, quod non redditur idem. sed de mutuo abunde dicemus in exercitamentis Grammaticis. significat enim, non dare mutuo, sed accipere. Valerius Maximus lib. VI. cap. II. Ac potius præsidium a libertate, quàm ab innocentia mutuauit. quemadmodum & mutuor. C. Cæs. lib. III. Commentariorum de bello ciuili Pompeiano. Quammaximas potuerunt pecunias mutuati, perinde, ac suis satisfacere, & fraudata restituere vellent.
Dono, donas, donaui, donatum. per donare.
Addico, addicis, addixi, addictum. per destinare, vt addictus morti.
Indico, indicis, ixi, ictum. per fare sapere denuntiãdo.
Edico, edicis, edixi, edictum. per dare, vnde edictũ.
Indico, indicas, aui, atum. per mostrare, vnde index.
Prodo, prodis, prodidi, proditum. per tradire.
Dico, dicis, dixi, dictum. per dire.
Refero, refers, retuli, relatum. per riferire.
Declaro, declaras, declaraui, declaratũ. per dichiarare.
Impendio, impendis, impẽdi, impensum. per spendere.
vnde

unde impendium, id eſt impenſa.
Veto, vetas, vetui, vetitum. per victare.
Suadeo, ſuades, ſuaſi, ſuaſum. per eſortare a fare.
Perſuadeo, ſuades, ſuaſi, ſuaſum. per indurre a fare.
Promitto, promittis, promiſi, promiſsũ. per ꝓmettere.
Accommodo, accommodas, accommodaui, accommo datum. per acconciare, & adattare.
Reddo, reddis, reddidi, redditum. per rendere.
Augeo, auges, auxi, auctum. per accreſcere.
Accumulo, as, aui, atum. per accumulare.
Conduplico, as, aui, atum. per radoppiare.
Impertio, impertis, tiui, tum. per far partecipe.

DE QVARTA SPECIE VERBORVM ACTIVORVM.

QVAE ſunt actiua quartæ ſpeciei? Quæ poſt nominatiuum agentem, & accuſatiuum patientẽ cum altero accuſatiuo conſtruuntur, vt ego doceo te Grammaticam.

Dic aliquot actiua quartæ ſpeciei.

Flagito, poſco, peto, doceo, rogo, calceo, cælo,
Exoro, admoneo, moneo atque interrogo, cingo,
Induit, & veſtit, cumq́. exuo, poſtulat, oro.
Omnibus his quartos poteris coniungere binos.

Quæ poſſunt eſſe & quartæ, & quinctæ ſpeciei?

Exuo, & accingo, cum veſtio, calceo, cingo,
Induoque, & quartæ potes hæc & dicere quinctæ.

Flagito, flagitas, flagitaui, flagitatum.
Poſco, poſcis, popoſci, ſine ſupino.
Peto, petis, petiui, petitum. per domãdare.
Doceo, doces, docui, doctum. per inſegnare.
Rogo, rogas, rogaui, rogatũ. per domãdare, & pregare
Calceo, calceas, calceaui, calceatum. per calciare.
Cælo, cælas, cælaui, cælatum. per celare, & aſcõdere.
Admoneo, admones, nui, nitum. per ammonire.
Moneo, mones, monui, monitum. idem ſignificat.
Interrogo, interrogas, interrogaui, tũ. per dimandare.

Exoro,exoras,exoraui,exoratũ. per ottener pregãdo.
Admoneo,admones, admonui,admonitũ. ꝑ ãmonire.
Moneo,mones,monui,monitum. idem ſignificat.
Interrogo,interrogas,interrogaui,interrogatum. per domandare.
Cingo,cingis,cinxi,cinctum. per cingere.
Induo,induis,indui,indutum. per veſtire.
Veſtio,veſtis,veſtiui,veſtitum, idẽ ſignificat.
Exuo,exuis,exui,exutum. per ſpogliare.
Poſtulo,poſtulas,poſtulaui,poſtulatũ. per domãdare.
Oro,oras,oraui,oratum. per pregare.

Inueniuntur ne aliqua verba ex ſupradictis aliter conſtrui, quàm dictum eſt? Maxime, vt flagito,poſco, peto,vt poſtulo hoc ab te , & poſtulo te furti .s& doceo,& admoneo te de hac re,& frequentius admoneo te huius rei .item induo tibi, & multa huiuſmodi. ſed tu ab iis,quę non ſunt in vſu frequenti,abſtineas. peto tamen,& poſtulo abs te hãc rem magis vtimur, quàm te hanc rem.

DE QVINCTA SPECIE ACTIVORVM.

QVAE ſunt actiua quinctæ ſpeciei? Quæ poſt nominatiuum agentem,& accuſatiuum patiẽtem cum ablatiuo ſine prępoſitione conſtruũtur, vt ſtraui equum ſella, & ſcribo librum calamo, & peto te haſta , caue dicas cum haſta. nam cum inſtrumeutum ſignificamus , tacemus præpoſitionem, vt video te oculis.

Dic aliquot actiua quinctæ ſpeciei?

Inficit,& munit,tegit,atque irrito,leuoque,
Educat,atque cibat,vacuoque,& farcio,lacto,
Paſcit,alit,ſpoliat,ſternit,petit,afficit,ornat,
Impleoque,& ſatio,ſaturo,lanio,laceroque.
Cædo,onero,exonero,vexoque,& ſpargo, corono.
Poſſunt poſt quartum,purum ſibi iungere ſextum.

Quæ poſſunt eſſe & quinctæ,& tertiæ ſpeciei?
Spargo,onero,fundo,figoque,& ſterno,leuoque.

Et si sunt quinctæ, ternæ quoque sæpe uidebis.

Inficio, inficis, infeci, infectum. per tingere.

Munio, munis, muniui, munitum. per fortificare.

Tego, tegis, texi, tectum. per coprire.

Irrito, irritas, irritaui, irritatum. per irritare.

Leuo, leuas, leuaui, leuatum. per alleggierire.

Educo, educas, educaui, educatum. per alleuare.

Cibo, cibas, cibaui, cibatum. per dar da mangiare.

Vacuo, uacuas, aui, vacuatum. per uuotare, & uacuare.

Farcio, farcis, farsi, fartum, proprie quod saturo.

Lacto, lactas, lactaui, lactatum. per allattare.

Pasco, pascis, paui, pastum. per pascere.

Alo, alis, alui, altum, uel alitum. per nutrire.

Spolio, spolias, spoliaui, spoliatum. per spogliare.

Sterno, sternis, straui, stratũ. per distẽdere, & spianare.

Peto, petis, petiui, petitum. per andare addosso.

Afficio, afficis, affeci, affectũ. per indurre, & disponere. ut sic ego afficio discipulos, ut libenter studeant. & afficior. per disponersi. Cic. in Lælio: Sic afficior interdum, ut Catonem, non me, loqui existimem. & sic sine ablatiuo. cum ablatiuo uero accipit significationem ab eo ipso ablatiuo, ut afficio te honore, pudore, damno, dedecore, gaudio, mærore, uoluptate, id est dispono te ad hæc omnia.

Orno, ornas, ornaui, ornatum. per ornare.

Impleo, imples, impleui, impletum. per empire.

Satio, as, aui, atũ. per satiare. unde satias pro satietas.

Saturo, saturas, raui, saturatũ. per satiare. unde satur.

Lanio, lanias, laniaui, laniatum. per strazzare. unde lanius, & lanista.

Lacero, as, aui, atum. per strazzare. unde lacesso, sis, iui, itum, & lacessitus, ut feci lacessitus iniuria, id est prouocatus.

Cædo, dis, cæcidi, cæsum per æ diphthõgum, cæ, per uccidere. unde homicida, qui hominem. Patricida, qui patrẽ. & paricida, qui cognatum, alium ue occidit.

... hinc etiam homicidium, patricidium, & paricidiũ. producit autem penultimam cæcīdi, a cædo, a cado vero, corripit. Priſcianus lib. I. & II. per duplex tt patricidium ſcribendum cenſet.
Onero, oneras, oneraui, oneratum. per cargare.
Exonero, exoneras, exoneraui, ratum. per diſcargare.
Vexo, uexas, uexaui, uexatum. per dar impazzo.
Spargo, ſpargis, ſparſi, ſum. per ſparger. unde aſpergo.
Corono, coronas, coronaui, coronatũ. per coronare.
Fundo, fundis, fudi, fuſum. per ſpandere, & riuerſare.
Figo, figis, fixi, fixum. per ficcare. unde crucifixus.

De ſexta ſpecie uerborum actiuorum.

QVAE ſunt actiua ſextæ ſpeciei? Quæ poſt nominatiuum agentem, & accuſatiuum patientem cum ablatiuo cum a, uel ab, uel e, uel ex, uel ſimili præpoſitione conſtruuntur. ut ego audiui, & didici multa a præceptoribus meis, Romæ a Gaſpare Veronenſi, Grammatico peregregio. Ferrariæ a Baptiſta, Guarini filio, uiro utriuſque linguæ quamdoctiſsimo.

Dic aliquot actiua ſextæ ſpeciei?

Audit, & ediſcit, uellit, mouet, amouet, arcet,
Accipio, retraho, cumq. exigo, ſeparo, ſoluo,
Haurit, habet, remouet, capit, atque intelligit, aufert,
Atque abigo, exſtirpo, eripio, & diuello, uetoq.,
Sumoq; : præcipuos poſt caſus ſumere ſextum.
Debent, præpoſitis tamen a, uel ab, irrita ut olim.
Iapetionides accepit ab hoſpite dona.

Audio, audis, audiui, auditum. per udire.
Ediſco, ediſcis, edidici, ſine ſupino. per imparar a mẽte.
Vello, uellis, uelli, uel uulſi, uulſum. per ſcarpire.
Moueo, moues, moui, motum. per mouere.
Amoueo, amoues, amoui, amotum. per toglier uia.
Arceo, arces, arcui, arctum. per far ſtar da longe.
Accipio, accipis, accepi, tum. per togliere, & intẽdere.
Retraho, retrahis, retraxi, retractũ. per tirar indietro.
Exigo, exigis, exegi, exactum. per riſcotere.

Separo,ſeparas,ſeparaui,ſeparatum. per ſpartire.
Soluo,ſoluis,ſolui,ſolutũ. per ſciogliere & dislegare.
Haurio,hauris,hauſi,hauſtum. per trar fora. uinum e dolio,aquam e puteo. ut Haurit aquam cribro, qui diſcere uult ſine libro. Accipitur etiam pro audio, ut Vocemq́ his auribus hauſi.
Habeo,habes,habui,tum. per hauere,& ſcribitur per adſpirationẽ in principio. nã habeo ſine adſpiratiõe facit in ſecunda perſona abis, & eſt neutrũ,& eſt id quod diſcedo,ut Abi hinc actutũ in malam crucem.
Remoueo,remoues,remoui,remotum. per rimouere.
Capio,capis,cepi,captum. per pigliare.
Intelligo,intelligis,intellexi,intellectũ. per intẽdere.
Aufero,aufers,abſtuli,ablatum. per leuar uia.
Abigo,gis,abegi,abactũ. per ſcacciare. unde abactor.
Exſtirpo,exſtirpas,exſtirpaui, exſtirpatum.
Eripio,eripis,eripui,ereptũ. per togliere,& liberare.
Diuello, diuellis, diuelli, uel diuulſi, diuulſum. per ſcarpire.
Veto,uetas,uetui,uetitum. per uietar,& prohibire.
Sumo,ſumis,ſumpſi,ſumptum. per togliere.

De ſeptima ſpecie uerborum actiuorum.

QVAE ſunt actiua ſeptimæ ſpeciei? Quæ cõſtruuntur ante ſe cum nominatiuo agente,& poſt ſe cum datiuo patiente. ut Boni pueri libẽter audiunt magiſtris, & parentibus ſuis.

Dic aliquot actiua ſeptimæ ſpeciei?

Audio,& auſculto,recipit,benedico,timetq́.,
Impero,& inuideo,metuo,interdico,iubetq́.,
Hæc quandoque ſolent ſolo gaudere datiuo.

Audio,audis,audiui,auditum.
Auſculto,auſcultas,auſcultaui,tatũ. per obedire.
Recipio,recipis,recepi,receptum. per promettere.
Benedico,benedicis,benedixi,ctum. per benedire.
Timeo,mes,mui,ſine ſupino. per temere,ne quid acci (dat mali.
Impero,as,aui,atum. per commandare.

Inuideo,inuides,inuidi,inuisum. per hauere inuidia.
Metuo,metuis,metui,sine supino. per hauer paura,ne quid accidat mali.
Interdicto,interdicis,interdixi,interdictum. per inter dire,& priuare, & uietare.
Iubeo,iubes,iussi,iussum. per commandare.

Sed audio,ausculto,timeo, metuo,recipio, benedico,magis neutra,quàm actiua mihi uidentur, quia passiue his uti non possumus, sed impersonaliter sic, audio tibi,a me auditur tibi. sic benedicitur tibi,timetur uitæ Pamphili: quod etiã Diomedi placet & hoc quã do tantum cum datiuo construuntur. nam timeo tibi suspendium,uel mortem: iubeo tibi hoc,uel illud: inuideo tibi doctrinam: non sunt septimæ speciei. Et no tandũ dici timeo,& metuo te, ne scilicet noceas mihi. timeo,& metuo tibi,& de te,ne tibi accidat mali. Virgilius. Caroq. oneri timet. Terent. Eius uitæ timeo. M. Tullius ad Trebatium. Quo quidem unico ualde mehercule de te timueram. Timeo, & metuo a te, ne propter te quid cuiquam accidat mali.Terentius. Hei metui à Chryside.

DE OCTAVA SPECIE VERBORVM ACTIVORVM.

Quæ sunt actiua octauæ speciei? Quæ construuntur a fronte cum nominatiuo agente, a tergo uero cũ infinito, aut cum obliquo, aut sine, ut ego credo esse indoctus: & ego credo me esse indoctum.

Sed notandum, quòd cum sermo non reflectitur ad eum,qui est agens,sed ad alium facit transitionem, necesse est uti obliquo: ut ego spero liberos meos fore & doctos, & bene moratos: cum uero reciprocus est, hoc est eadem res & agit, & patitur, obliquo & uti,& non uti possumus pro arbitrio nostro, ut puto esse bonus: & puto me esse bonum. tu credis esse doctus: & tu credis te esse doctum. Cæsar semper optauit euadere rex Romanorum: & Cæsar semper optauit se

euadere regem Romanorum. Catullus ſcripſit ad M. Tullium eſſe peſſimus poeta: & Catullus ſcripſit ad M. Tullium ſe eſſe peſſimum poetam.

Dic aliquot actiua octauæ ſpeciei?

Spero,& deſpero,cupio,ſcio,neſcio,duco,
Autumat,atque putat,credit,deſiderat,optat.
Hæc infinitum cum obliquo,aut abſque requirunt.
Spero,ſperas,ſperaui,ſperatum. per ſperare.
Deſpero,deſperas,deſperaui,deſperatũ. per diſperare.
Cupio,cupis,cupiui,cupitum. per deſiderare.
Scio,ſcis,ſciui, ſcitum. per ſapere.
Neſcio,neſcis,neſciui,neſcitum. per non ſapere.
Duco,ducis,duxi,ductum.
Autumo,autumas,maui,matum.
Puto,putas,putaui,putatum. per penſare.
Credo,credis,credidi,creditum. per credere.
Deſidero,deſideras,deſideraui,deſideratum.
Opto,optas,optaui,optatum. per deſiderare.

De nona ſpecie uerborum actiuorum.

Quæ ſunt actiua nonæ ſpeciei? Quæ & ante ſe, & poſt ſe cum nominatiuo conſtruuntur, ut doceo ſedens, oro altans,adoro ſupplex,& huiuſmodi.

De decima ſpecie uerborum actiuorum.

Quæ ſunt actiua decimæ ſpeciei? Quæ ante ſe cum nominatiuo cõſtruuntur,poſt ſe uero abſolute ponuntur.ut amo,lego, & huiuſmodi. ut Hei mihi,non ſuus eſt,iam ſcio,quiſquis amat. Item,ſi legis,cantas:ſi cantas,male cantas.

DE CONSTRVCTIONE.
uerborum paſſiuorum.

QVID eſt uerbum paſſiuum? Quod ab actiuo formatur adiectione r litterę,ut amor ab amo, doceor a doceo. Quot ſunt ſpecies uerborum paſſiuorum? Decem,quot & actiuorum.

Omnia uerba paſſiua quo modo conſtruuntur? A

fronte cum nominatiuo patiente, a tergo uero cum ablatiuo agente cum præpositione a uel ab, uel simili, uel cum datiuo, loco ablatiui. ut tu amaris a me, uel tu amaris mihi, pro a me. Virg. in Bucolicis. His tibi Grynæi nemoris dicatur origo, tibi, pro a te.

Quo modo, cuius speciei sint pasſiua, cognoscũtur? Si tantum nominatiuum patientem, & ablatiuum cum præpositione agentẽ admiserint, erunt primæ speciei. Verum si post rem agentem, & patientem, aliquem habuerint casum, illius erunt speciei, cuius actiua unde formantur. nam sicut ego amo Deum, est primæ speciei actiuorum, ita Deus amatur a me, est primæ speciei pasſiuorum. & sicut, ego nõ æstimo te unius asſis, est secundæ speciei actiuorum: ita, tu non æstimaris a me unius asſis, est secundę speciei pasſiuorum: & sic in in singulis. casus enim qui neque agens est, neque patiens in actiuis, nõ mutatur in pasſiuis: sed tantum mutantur res agens, & patiens, ut ego scripsi litteras tibi, litteræ scriptæ fuerunt a me tibi. ego doceo te Grammaticam, tu doceris a me Grammaticam. ego spolio te ueste, tu spoliaris a me ueste. ego audio multa abs te, multa audiuntur a me abs te.

Sunt quæ datiuum in nominatiuum conuertunt, ut Ego iubeo tibi, tu iuberis a me. ego inuideo tibi, tu inuideris a me: inuenies etiam huiusmodi orationes, Capræ pascuntur herbas, & herbis.

Sed pasſiua cum accusatiuo figurate construuntur, ut lædor manum, fractus sum pedem, pascũtur siluas, & summa Lycæi.

Quæ octauæ sunt speciei, quo modo construuntur? Sic. ego credo esse bonus. ego credor a me esse bonus. ego puto te esse doctisſimum: tu putaris a me esse doctisſimus. & similiter in ceteris.

Quæ sunt nonæ, quo modo construuntur? Sic. Doceor sedens, uerberor inuitus, feror insignis, scribor heres.

Quæ

Quæ ſunt decimæ, quo modo conſtruuntur? Sic. Doceor, uerberor, C. Cæſar cum occideretur, curabat vt honeſte caderet.

Dic aliquot verba paſsiua?

Verberor, & vendor, donor, doceor, ſpoliorque,
Audior, & iubeor, nec non credor, videorque,
Mutuor. & debent patientem admittere rectum.
A, vel ab, & ſextum mediis admittere agentem.
Poſt tamen hos caſus, ſua quos actiua, ſequuntur.

Verberor, verberaris, verberatus sũ. per eſſer battuto.
Vendor, venderis, venditus ſum. per eſſer venduto.
Donor, donaris, donatus ſum. per eſſer donato.
Doceor, doceris, doctus ſum. per eſſer inſegnato.
Spolior, ſpoliaris, ſpoliatus ſum. per eſſer ſpogliato.
Audior, audiris, auditus ſum. per eſſer udito.
Credor, crederis, creditus ſum. per eſſer creduto.
Iubeor, iuberis, iuſſus ſum. per eſſer commandato.
Videor, deris, uiſus sũ. per eſſer veduto, & per parere.
Mutuor, mutuaris, mutuatus ſum. per toglier impreſtito. Sed eſt potius deponens, & mutuo neutrum: de quibus (vt dixi) dicemus in exercitamentis.

Et notandum omnia verba in or carere præteritis perfectis, & ſex iis, quæ a præteritis perfectis inclinãtur, eorumq. loco poni participium præteriti temporis, & ſubſtantiuum uerbum, vt amatus ſum, vel fui. eram, vel fueram eſſem, vel fuiſſem. ſim, vel fuerim. eſſem, vel fuiſſem. ero, vel fuero. amatũ eſſe vel fuiſſe.

Qvae ſunt, quæ dicuntur vocatiua? Dicor, vocor. nominor, nuncupor, appellor, quæ uolunt & a fronte, & a tergo nominatiuum. vt vocor Aldus.
Nuncupor, nuncuparis, nuncupatus ſum.
Appellor, appellaris, appellatus ſum.
Dicor, diceris, dictus ſum.
Vocor, vocaris, vocatus ſum.
Nominor, nominaris, nominatus ſunt. per chiamarſi.

DE VERVORVM NEVTRORVM, & deponentium constructione.

Quid est uerbum neutrum? Quod in o desinit, & passiuum in or proprie habere non potest. sum igitur cum compositis, similiter, odi, noui, cœpi, memini, abusiue neutra esse dicuntur. item si dixeris aror, erit per prosopopœiam, ubi terra loquatur fictione poetica. Et notandum deponentia in constructione esse, ut neutra, hoc est neutra primæ speciei, & deponentia primæ speciei, eandem habere constructionem. & neutra secundæ speciei, & deponentia secundæ speciei etiam eandem. & sic in ceteris, atque ideo simul de utrisque tractabimus.

Quid est uerbum deponens? Quod in or naturaliter desinens, deponit alteram significationem, id est uel actiuam, uel passiuam.

Quæ deponentia deponunt significationem passiuam? Quæ sunt primæ, secundæ, tertiæ, quartæ, & septimæ speciei.

Quæ deponunt actiuã? Quæ sunt quinctæ, & sextæ.

Quot sunt species uerborum neutrorum? Septem.

Quot sunt species uerborum deponentium? Similiter septem.

De prima specie uerborum neutrorum.

Quæ sunt neutra primæ speciei? Quæ & a fronte, & a tergo nominatiuum postulant, ut ego sum indoctus, tu euasisti uir magnus.

Dic aliquot neutra primæ speciei?

Sum, fio, incedo, euadoque, & uiuo, uoloque
Primæ sunt species, regitur cum rectus utrinque.
Quandoque ipsa dies mater, quandoque nouerca est.

Sum, es, est, fui, sine supino. per essere.
Fio, fis, factus sum, uel fui. per esser fatto, & diuentare.
Incedo, incedis, incessi, incessum. per andare.
Euado, euadis, euasi, euasum. per diuentare.
Viuo, uiuis, uixi, uictum. per uiuere.

Volo

Volo,uolas,uolaui,uolatum. per uolare.

DE PRIMA SPECIE VERBORVM DEPONENTIVM.

QVAE sunt deponentia primæ speciei? Quæ cum nominatiuo utrinque cōstruuntur,ut tu luctaris vnctus.

Dic aliquot deponentia primæ speciei?

Prœlior,& luctor,proficiscor,diglardiorque,
Et iocor,& gradior,ratiocinor,atque reuertor.
Primæ sunt species regitur cum rectus utrinque.
Grassor ergo armatus semper,sed luctor inermis:
Digladiator nudus: cautus ratiocinor,impar.
Troilus infelix puer est congressus Achilli.

Prœlior,prœliaris,prœliatus sum. per combattere.
Luctor,luctaris,luctatus sum. per giocar alle brazza.
Proficiscor,proficisceris,profectus sum. per andare.
Digladior,digladiaris,digladiatus sum. per fare alle spadazzate.
Iocor,iocaris,iocatus sum. per giocare,& trepare.
Gradior,gradieris,gressus sum. per andare.
Ratiocinor,aris,atus sum. per far conto,e ragione.
Reuertor,teris,sus sum. per ritornare. inuenitur & reuerto.

DE SECVNDA SPECIE VERBORVM NEVTRORVM.

QVAE sunt uerba neutra secundę speciei? Quę cum nominatiuo patiente, & ablatiuo agente construuntur,ut ego careo pecunia, nec dicas pecuniæ. Egeo tamen & indigeo, etiam genitiuo iungũtur: memini genitiuo, & accusatiuo,& infinito etiã, ut memini legere. satago genitiuo tantum. abstineo genitiuo,accusatiuo, & ablatiuo. sed abstineo est actiuum,ut ait Priscianus.

Dic aliquot neutra secundæ speciei?

Deficit,indigeo,careo,memini,satagoque,
Affluit,atque egeo,uacat,atque exubero,abundo.
His ablatiuum tantum coniungito casum.
Indiget,atque egeo sextoq; & da genitiuo.

At

At memini & quarto casu,& coniunge secundo.
Sed satago patrium tribuas tantummodo casum.

Quæ possunt esse & secundæ,& tertiæ speciei?

Affluo,deficio,nec non his adiice abundo.
Neutrorum tertiæ species sunt,atque secundæ.
Deficio,deficis,defeci,defectum. per mancare, & non hauere.
Indigeo,indiges,indigui,sine supino.per bisognare,& hauere di bisogno.
Careo,cares,carui,caritum, uel cassum. per mancare et non hauere.
Memini defectiuum. per ricordarsi, ut memini huius rei,& hanc rem.
Satago,satagis,sategi,satactum. per essere diligente.
Affluo,affluis,affluxi,affluxum. per abondare.
Egeo,eges,egui,sine supino. idem quod indigeo.
Vaco,vacas,vacaui,vacatum. idem quod careo, & deficio.
Exubero,exuberas,exuberaui,exuberatum. per abondare.
Abundo,abundas, abundaui, abundatum. idem quod affluo.
Abstineo,abstines,abstinni,sine supino. per astenere.

DE SECVNDA SPECIE VERBORVM DEPONENTIVM.

QVAE sunt deponentia secundæ speciei? Quæ nominatiuum,agentē, & ablatiuū patientē postulant. in quo tantū a neutris secundę speciei differunt:illa enim nominatiuū patientem, & ablatiuū agentē,hæc autem nominatiuum agentem,et ablatiuū patientem postulant, ut Vtere uirtute. potior tamen iungitur etiam genitiuo,& accusatiuo: obliuiscor uero & reminiscor,& recordor genitiuo, & accusatiuo: fungor uero,& uescor,& utor,& abutor apud ueteres etiam accusatiuo iungebantur. nunc autem tantum ablatiuo: abutor tamen, etiam accusatiuo: misereor,

melius

melius genitiuo.

Dic aliquot deponentia secundæ speciei?

Fungorq., & potior, uescor, fruor, utor, abutor,
Nec non defungor casu coniunge Latino.
Iunge tribus potior, quarto, & sexto, atque secundo.
Et debet patrium miseretur sumere tantum.
Et patrium, & quartum reminiscitur, obliuiscor.
Attamen & uescor, vtorq., & fungor, abutor,
Quarta etiam docti ueteres iunxisse leguntur.

Fungor, geris, functus sum. per usar officio, & dignità.
Potior, potiris, uel poteris, potitus sum. per ottenere cosa desiderata.
Vescor, uesceris, sine præterito, & supino. per usar cibi.
Fruor, frueris, fretus, uel fruitus, uel fructus sum. per pigliare piacere, & diletto, vsando. Cicero in Hortensio. Amœnitate summa perfructns. fretus idem est quod confisus. Quinctilianus. Tua fretus humanitate, id egeram.
Vtor, vteris, usus sum. per usare. homini autem adiunctum, per conuersare. Cic. lib. 1. famil. A. Trebonio utor ualde familiariter.
Abutor, abuteris, abusus sum, est perperã, & male uti, & nimis licenter.
Defungor, defungeris, defunctus sum. per usar compitamente, ut defructus est vita, id est finiuit officium vitæ. Virgil. Pelagi defuncte periclis.
Obliuiscor, obliuisceris, oblitus sum. per dimenticarsi.
Reminiscor, reminisceris, sine preteriro, & supino. per ricordarsi.
Misereor, misereris, misertus sũ. per hauer misericordia.
Recordor, recordaris, recordatus sum. per ricordarsi.

DE TERTIA SPECIE VERBORVM NEVTRORVM.

QVAE sunt neutra tertiæ speciei? Quæ cum nominatiuo agẽte, & datiuo patiente cõstruunt; ut scalæ hærent parietibus, & tu seruis Deo.

Seruit,

Dic aliquot neutra tertiæ ſpeciei?

Seruit,obeſt,noceo,placet,atque incumbo,licetque,
Officio,caueo,ſtudeoque, & conſulit,hæret,
Obuio,& occurro,atque obtempero,obedio,paret,
Et faueo,& lateo,atque ignoſco,indulgeo,parco,
Interſum,ſoluo,deſumque, & debeo, cedo,
Aſſentit.ſpecies cum caſu hæc tertia dandi eſt.

Seruio,ſeruis,ſeruiui,ſeruitum. per ſeruire.
Obſum,obes,offui,ſine ſupino.
Noceo,noces,nocui,nocitum. per nocere.
Placeo,places,placui,placitum. per piacere.
Incumbo,incumbis,incubui,incubitum. per dar opera,& attendere con diligentia.
Liceo,lices,licui,licitum. per eſſere lecito.
Officio,officis,offeci,offectum. per nocere.
Caueo,caues,caui,cautum. per guardarſi.
Studeo,ſtudes,ſtudui,ſine ſupino. per ſtudiare.
Conſulo, conſulis, conſului, conſultum. per dare conſiglio.
Hæreo,hæres,hæſi,hæſum. per accoſtarſi.
Obuio,obuias,obuiaui,obuiatum. per ſcontrare.
Occurro,occurris,ocurri,rſum.idē quod eo obuiam.
Obtempero,obtemperas, obtemperaui, obtemperatum. per obedire.
Obedio,obedis,obediui,obeditum. idem ſignificat.
Pareo,pares,parui,ſine ſupino. idem quod obedio.
Faueo,faues,faui,fautum. per fauorizare.
Lateo,lates,latui,latitum. per aſcondere.
Ignoſco,ignoſcis,ignoui,ignotū. per perdonare.
Indulgeo,indulges,indulſi,indultum. per concedere.
Parco,parcis,peperci,uel parſi,parſum,per perdōare.
Interſum,interes,interfui,ſine ſupino. per eſſere preſente.
Soluo,ſoluis,ſolui,ſolutum. per pagare.
Deſum,dees,defui,ſine ſupino. per mancare.
Debeo,debes,debui,debitum. per eſſer obligato.

Cedo

Cedo,cedis,cessi,cessum. per dar luogo.
Assentio,assentis,assensi,assensum. per consentire.
Assentior tamen omnes fere dicunt, ut Gellius refert.

DE TERTIA SPECIE VERBORVM DEPONENTIVM.

QVAE sunt deponentia tertiæ speciei? Quæ nominatiuum agentem, & datiuum patientem postulant, ut ego suffragor tibi, tu uero ingratus refragaris mihi.

Dic aliquot deponentia tertiæ speciei?

Suffragor, dominorque, & fœneror, atque refragor,
Blandior, & medeor, nec non assentor, adulor,
Gratulor, irascor, famulor, minitorque, minorque,
Obsequor, auxiliorque, aduersor, polliceorque,
Insidior. dandi gaudebunt omnia casu.

Suffragor,suffragaris,suffragatus sum. per dar la uoce, o la ballota in fauore.
Dominor,dominaris,atus sum. per signoreggiare.
Fœneror,fœneraris,fœneratus sum. per dare ad usura.
Refragor,refragaris,refragatus sum. per dar la uoce, o la ballotta contra.
Blandior,blandiris,blanditus sum. per accarezzare,& lusingare.
Medeor,mederis. caret ptō & supino. per medicare.
Assentor,assentaris,assentatus sum. per andare a uerso,& compiacere.
Adūlor,adulāris, adulātus sum, penultima producta, per lusingare,& accarezzare.
Gratulor,gratularis,gratulatus sum. est gaudere bono alieno, ut gratulor tibi.
Irascor,irasceris,iratus sum. per corrucciarsi.
Famulor,famularis,famulatus sum. per seruire.
Minitor,minitaris,minitatus sum. per minacciare fortemente.
Minor,minaris,minatus sum. per minacciare.
Obsequor,obsequeris,obsecutus sū. per ādar'a verso.

Auxilior

Auxilior,auxiliaris,auxiliatus sum. per aiutare.
Aduersor,aduersaris,aduersatus sum. p esser cõtrario.
Polliceor,ceris,citus,sum. per prometter spontaneamente.
Insidior,insidiaris,insidiatus sum. per aguaitare,& far insidie. Iniurior autem, & contrarior, ego non memini legere apud idoneos,sed, fui tibi iniurius, affeci te iniuria, contrarius ero illi, aduersabor & refragabor illi.

DE QVARTA SPECIE VERBORVM NEVTRORVM.

QVAE sunt uerba neutra quartæ speciei? Quæ cum nominatiuo agente, & accusatiuo patiente construuntur,ut ego aro terram:& habent passiuum in tertiis personis in utroque numero,ut terra aratur,& terræ arantur.

Quare non habent passiuum in primis, & secundis personis uerba neutra quartæ speciei? Quia semper habent accusatiuum tertiæ personæ. quapropter cum fit conuersa locutio,accusatiuus tertiæ personæ,in nominatiuum tertiæ transmutatur, & debet concordare cum uerbo,quod erit item tertiæ personæ, ut ego aro terram,terra aratur a me: tu seminas agros,agri seminantur a te.si liceret dicere ego aro te, uel tu aras me, liceret facere conuersam locutionem, tu araris a me, ego aror a te: quod quia non licet, ergo nec per passiuum licebit. qui autem dicit aror: seminor facit (ut dixi) prosopopœiam,qua poetæ utuntur.

Dic aliquot neutra quartæ speciei?

Semino,tundo,& aro,colit,& sero,consero,planto,
Ventiloque, & pulso,pinso,& trituro,pitisso,
Condio,uello,meto,texo,suo,dissuo,filo,
Sarcio,meio,puto,uanno,uolo,digero,poto,
Prandet,edit,comedit,sorbet,coquo,cõcoquo,ceno,
Excerno,sitio,sapio,neo,spumo,merendo,
Decoquit,atque bibo,euadoq., moloq., uoroque.

His hominem quartum nunquam cōiunge notātem.
Semino,ſeminas,ſeminaui,ſeminatum. per ſeminare.
Tundo,tundis,tutudi,tunſum. per piſtare.
Aro,aras,araui,aratum. per arare.
Colo,colis,colui,cultum. per coltiuare.
Sero,ſeris,ſeui,ſatum. per ſeminare.
Conſero,conſeris,conſeui,conſitum. per ſeminare, & piantare.
Planto,plantas,plantaui,plantatū. per piantare.
Ventilo,uentilas,uentilaui,uentilatum. per uentilare.
Pulſo,pulſas,pulſaui,pulſatum. per battere,& ſonare.
Pinſo,pinſis,pinſui,piſtum. per piſtare,& macinare.
Trituro,trituras,trituraui,trituratum. penultima producta. per battere all'ara.
Pitiſſo,pitiſſas,aui,atum. per guſtare,tentandi gratia.
Condio,condis,condiui,conditum. per far ſaporito.
Vello,uellis,uelli,uel uulſi,uulſum. per ſcarpire.
Meto,metis,meſſui,meſſum. per mettere.
Texo,texis,texui,textum. per teſſere.
Suo,ſuis,ſui,ſutum. per coſire.
Diſſuo,diſſuis,diſſui,diſſutum. per diſcoſire.
Filo,filas,filaui,filatum. per filare.
Sarcio,ſarcis,ſarſi,ſartum. per coſire, & repezzare.
Meio,meis,ſine præterito & ſupino. per orinare.
Puto,putas,putaui,putatum. per potare.
Vanno,uannas,uannaui,vannatū. per criuellare.
Volo,uis,uolui,ſine ſupino. per uolere.
Digero,digeris,digeſſi,digeſtum. per padire.
Poto,potas,potaui,potatum. per beuere.
Prandeo,prandes,prandi,& pranſus ſum. per diſnare.
Edo,edis,edi,eſum. per mangiare.
Comedo,comedis,comedi,comeſum, uel comeſtum. per mangiare.
Sorbeo,ſorbes,ſorbiui,uel ſorpſi,ſorptum,& ſorbitū. per ſorbire. unde ſorbillo. Terentius. Cyathos ſorbillans,paullatim hunc producam diem.

Coquo

Coquo, coquis, coxi, coctum. per cuocere.
Concoquo, cõcoquis, cõcoxi, concoctũ. per padire.
Ceno, cenas, cenaui, cenatum. per cenare.
Excerno, excernis, excreui, excretum. per andare del corpo.
Sitio, ſitis, ſitiui, ſititum. per hauer ſete.
Sapio, ſapis, ſapiui, ſapitũ. per ſapere di buon, o di reo.
Neo, nes, neui, netum. per filare.
Spumo, ſpumas, ſpumaui, ſpumatũ. per far la ſchiuma.
Merendo, merendas, merendaui, merendatum. per merendare. unde merenda, poſt meridiem cibus.
Decoquo, decoquis, decoxi, decoctũ. per conſumare, & fallire. unde decoctor qui abſumptis bonis non eſt ſoluendo. dicitur uulgo è fallito. Catullus. Decoctoris amica Formiani.
Bibo, bibis, bibi, bibitum. per beuere.
Euado, euadis, euaſi, euaſum. per euitare. ut euaſi periculum.
Molo, molis, molui, molitum. per macinare.
Voro, uoras, uoraui, uoratum. per diuorare.

DE VERBIS EXCEPTAE ACTIONIS.

QVAE ſunt uerba exceptæ actionis? Ea in quibus non punitur nominatiuus, ſed ſubauditur Deus, propterea nõ inueniuntur niſi in tertiis perſonis, & cõſtruuntur cũ actõ patiente, ut pluit magnos imbres. inuenies apud hiſtoricos pluiſſe lapidibus, & carnibus: & pluũt glandes, et ſaxa apud poetas: ſicut ego pluo, fulmino, cũ Deus loquẽs introducitur.

Dic uerba exceptæ actionis?

Grandinat, atque pluit, ningit, tonat, atque corruſcat,
Fulgurat adiungas, et fulminat, atque ſerenat,
Luceſcit, nocteſcit, & adueſperaſcit, atque dieſcit.
Hoc eſt & fit lux, & ueſpera, noxq́ue, dieſq́ue.
Et quarto, ſextoque pluit ſeruire uidebis.
Saxa pluit, carnes: ſaxiſq́ue, & carnibus olim.
Saxa pluunt, ſed ait, cecinit qui mutua fratrum

Vulnera

Vulnera,qui diro impulsi,cœcoq. furore.
Aedipodionios fœdarunt sanguine muros.
At qui Anchisiadem,nec densior aere grando,
Nec de concussa tantum pluit ilice glandis.
Grandinat,grandinauit,grandinatũ.per tempestare.
Pluit,pluuit,& pluit per syncopẽ,plutũ. per piouere.
Ningit,ninxit,ninctum. per neuigare.
Tonat,tonuit,tonitum. per tronizate.
Coruscat,coruscauit,coruscatum. per lampezare,& splendere.
Fulgurat,fulgurauit,fulguratum. idem est quod coruscat.
Fulminat,fulminauit,fulminatum.per dare della saetta,& il trono.
Serenat,serenauit,serenatum. per rasserenare, & far sereno.
Lucescit,sine præterito,& supino.per far dì.dicitur & illucescit: illuxit autem,compositum est ex in,& luxit,quod a luceo est præteritum.
Noctescit,sine præterito,& supino. per far notte.
Aduesperascit,sine præterito & supino.per farsi sera.
Diescit,sine præterito,& supino. per far di.

De quarta specie uerborum deponentium.

QVAE sunt deponentia quartæ speciei? Quæ nominatium agentem, & accusatiuum patientem postulant,ut ego sequor uirtutem.

Dic aliquot deponentia quartæ speciei?

Arbitror,ulciscor,fateor,sequor,aggrediorque,
Solor,consolor,prædor,percontor,opinor,
Deprecor,& populor,liceor,meditor,miserorque,
Metior,& metor,dignorque,precorque,locorque,
Aucupor,& uenor,furor,reor,atque recordor,
Alloquor,aspernor,scrutor,nanciscitur,atque
Præstolor,operior,lucrorque,& sciscitor: istis

Accusatiuum patientem iungito verbis.
Arbitror, arbitraris, arbitratus sum. per giudicare.
Vlciscor, vlcisceris, vltus sum. per far vendetta.
Fateor, fatearis, fassus sum. per confessare.
Sequor, sequeris, secutus sum. per seguitare.
Aggredior, aggrederis, aggressus sum. per assaltare.
Solor, solaris, solatus sum. per consolare.
Consolor, consolaris, consolatus sum, penul. producta, idem est quod solor.
Prædor, prædaris, prædatus sum. per robare.
Percontor, percontaris, tatus sum. per domandare.
Opinor, opinaris, opinatus sum. per hauer opinione.
Deprecor, deprecaris, deprecatus sum. per rimouere pregando.
Populor, popularis, populatus sum. per guastare.
Liceor, liceris, & licitor licitaris. per accrescere il precio all'incanto.
Meditor, meditaris, meditatus sum. per pensare, essercitare, cantare.
Miseror, aris, miseratus sum. per hauer compassione.
Miseratur qui conqueritur aliena incommoda.
Miseretur qui miserum subleuat, inquit Festus.
Metior, metiris, mensus sum. per misurare.
Metor, aris, tus sum. per disponer, & locare cõ ordine.
Dignor, dignaris, dignatus sum. per far degno.
Precor, precaris, precatus sum. per pregare.
Loquor, loqueris, locutus sum. per parlare.
Aucupor, aucuparis, aucupatus sum. per vccellare.
Venor, venaris, venatus sum. per cacciare.
Furor, furaris, furatus sum. per robbare.
Reor, reris, ratus sum. per credere, & pensare.
Recordor, recordaris, recordatus sum. per ricordarsi.
Alloquor, alloqueris, allocutus sum. per parlare.
Aspernor, aspernaris, aspernatus sum. per dispreggiare.
Scrutor, aris, atus sum. per cercare con diligenza. Ter.

Nan-

Nanciſcor, nanciſceris, nactus ſum. per trouar per uentura.
Præſtolor, præſtolaris, præſtolatus ſum. per aſpettare.
Quem præſtolare Parmeno hic ante oſtium?
Opperior, opperiris, oppertus ſum. per aſpettare.
Lucror, lucraris, lucratus ſum. per guadagnare.
Sciſcitor, ſciſcitaris, ſciſcitatus ſum. per ſpirare.

De quincta ſpecie uerborum neutrorum.

QVAE ſunt neutra quinctæ ſpeciei? Quæ nominatiuum patientem, & ablatiuum agentem poſtulant ſine præpoſitione, uel accuſatiuum cũ ob, vel propter, ut ego gaudeo uirtute, uel ob uirtutem, uel propter uirtutem. ſed frequentior uſus eſt cum ablatiuo, ut doleo tuo incommodo. Doleo ſic quoque conſtruitur. doleo caput, mihi dolet caput. Cicero. Dolẽt tibi oculi. Ouidius. Tu uero tua damna dole.

Dic aliquot neutra quinctæ ſpeciei?

Gaudeo, cum caleo, rubeo, nigretque, uiretque,
Et tepet, & friget, ſtupet, & cum turgeo floret,
Albeoq. & liqueo, cum mæreo, ſplendeo, pollet,
Aegrotat, pallet, madeo, tumeo, doleoque,
Pingueoque, & ſextũ, aut quartũ cũ propter habebũt.

Gaudeo, gaudes, gauiſus ſum. per rallegrarſi.
Caleo, cales, calui, ſine ſupino. per ſcaldarſi.
Rubeo, rubes, rubui, ſine ſupino. per arroſciarſi.
Nigreo, nigres, nigrui, ſine ſupino. per annigrirſi.
Vireo, vires, uirui, ſine ſupino. per rinuerdirſi.
Tepeo, tepes, tepui, ſine ſupino. per intepidirſi, & eſſere tepido.
Frigeo, friges, ſine ſupino. per raffreddarſi, & hauer freddo.
Stupeo, ſtupes, ſtupui, ſine ſupino. per ſtupirſi.
Turgeo, turges, turſi, turſum. per gonfiarſi.

Floreo,flores,florui,ſine ſupino. per fiorire.
Albeo,albes,albui,ſine ſupino. per imbianchirſi, & eſſer imbianchito.
Liqueo,liques,ſine præterito,& ſupino. per manifeſtarſi. (ſtarſi.
Mæreo,mæres,ſine præterito,& ſupino. per attri-
Splẽdeo,ſplẽdes,ſplẽdui,ſine ſupino.per riſplendere.
Polleo,polles,pollui,ſine ſupino. idem ſignificat.
Aegroto,ægrotas,ægrotaui,ægrotatũ.per ammalarſi.
Palleo,lles,llui,ſine ſup.per impallidirſi,& eſſer impal
Madeo,des,madui,ſine ſupino.per bagnarſi. (lidito.
Tumeo,tumes,tumui,ſine ſupino. per gonfiarſi.
Doleo,doles,dolui,ſine ſupino. per dolerſi.
Pingueo,pingues,pingui,ſine ſupino. per ingraſſarſi.
Macreo,macres,macrui,ſine ſupino. per ſmagrirſi.
Horreo,horres,horrui,ſine ſup. per hauer tremore.
Ardeo,ardes,arſi,arſum. per abbrucciarſi.
Areo,ares,arui,ſine ſupino. per ſeccarſi.

De quincta ſpecie uerborum deponentium.

QVAE ſunt deponentia quinctæ ſpeciei? Quæ cũ nominatiuo patiente, & ablatiuo agente ſine præpoſitione conſtruuntur,uel cum accuſatiuo cum ob, vel propter,ut lætor bonis litteris, uel propter bonas litteras.

Dic aliquot deponentia quinctæ ſpeciei?

Lætorq.,& ſtomachor, triſtor,bacchorq., querorq.,
Atque verecundor,delector,glorior,atque
Crapulor,indignor,morior,iraſcor.habebunt
Sextũ ue aut quartũ.quarto,ob propter ue præibunt.

Lætor,lætaris,lætatus ſum. per rallegrarſi.
Stomachor,ſtomacharis,chatus ſum. per corucciarſi.
Triſtor,triſtaris,triſtatus ſum. per attriſtarſi.
Bacchor,baacharis,bacchatus ſum. per infuriarſi. ſed eſt proprie celebrare Bacchanalia.
Queror,quereris,queſtus ſum. per lamentarſi.
Verecũdor,uerecũdaris,datus ſum. per uergognarſi.

Delector,

Delector,delectaris,delectatus ſum. per dilettarſi.
Glorior, gloriaris,gloriatus ſum. per gloriarſi.
Crapulor,ris,crapulatus ſum. per imbriacarſi di cibi.
Indignor,indignaris, indignatus ſum. per diſdegnarſi.
Morior,moreris,& moriris,mortuus sũ. per morire.
Iraſcor,iraſceris,iratus ſum. per adirarſi.

De ſexta ſpecie uerborum neutrorum.

QVAE ſunt neutra ſextæ ſpeciei? Quæ cum nominatiuo patiente, & ablatiuo agente conſtruuntur cum præpoſitione a uel ab, ut factus ſum a Deo, diſcipulus vapulat a magiſtro. Quinctilianus. Teſtis in reũ interrogatus an ab reo fuſtibus uapulaſſet, & innocens. inquit: Cetera ego cum ablatiuo apud approbatos non memini legere, ſed ſic ſemper, Exulo Romæ, Venetiis. Virgilius. Longeq. ignotis exulat oris. Terentius. Domo exulo. Apuleius tamen de Deo Socratis. Quæ omnes turbellæ, tempeſtatesq; procul a Deorum cæleſtium tranquillitate exulant. Et aliquando magno licebit virtus. Horatius ſermone VI. Vnius aſſis non nunquam pretio pluris licuiſſe. Item. paruo hac tempeſtate væneunt libri. Valerius. Fecit, ne hoſtilium locus caſtrorum minoris væniret. Quinctilianus lib. XII. Reſpondit a ciue ſe ſpoliari malle, quàm ab hoſte vænire. Item. Nupſit Glycerium Pamphilo. Ouidius.

Si qua uoles apte nubere, nube pari. Martialis.
Vxorem quare locupletem ducere nolim.
Quæritis, uxori nubere nolo meæ.

Da neutra ſextæ ſpeciei?

Vapulat,& uænit,nec non licet,exulo,nubo,
Et cum compoſitis fio,& paſſiua ſequuntur.
A Xerſe ut Medo,qui uinxerat Ennoſigæum
Diris compedibus,Caurusque & uapulat Eurus.
Vapulo,uapulas,uapulaui,uapulatũ. per eſſer battuto.
Væneo,uænis,uæniui,uænum. per eſſer uenduto.
Liceo,lices,licui,licitum. per eſſer apprezzato.

Exulo,exulas,exulaui,exulatum. per esser bandizato.
Nubo,nubis,nupsi,& nuptus sum. per esser maritato.
sed proprie mulierum est, quæ quia apud antiquos cũ viris tradebantur, nubere capita, hoc est opperire & velare pudoris gratia solebant, nubere dictæ sunt,hoc est maritari,flameis obnupta facie. Vnde Claudianus. Flamea sollicitum præuelatura pudorem. vel, vt ait Festus, Boni ominis caussa, quia flameo assidue vteretur vxor flaminis, cui non licebat facere diuortium. Abusiue enim dictum est, Nupsit amicus.

De sexta specie verborum deponentium.

QVAE sunt deponentia sextæ speciei? Quæ nominatiuum patientem, & ablatiuum cum præpositione agentem postulant, vt Horatius natus fuit a patre libertino.

Dic aliquot deponentia sextæ speciei?

Nascitur,atque oritur,patiorq;, adiunge renascor.
Et gaudent sexto,Patre vt sum natus ab Aldo.
At patior poterit casum quoque sumere quartum,
A saxo vt pateris non paruam Sisyphe pœnam.

Nascor,nasceris,natus sum. per nascere.
Orior,oriris,vel oreris,ortus sum. idem significat.
Patior,pateris,passus sum. per patire.
Renascor,renasceris,renatus sum. per rinascere.

De neutris septimæ speciei.

QVAE sunt neutra septimæ speciei? Quæ nominatiuum agentem postulant,& post se non regunt casum sine præpositione,vt eo ad aream diui Marci: venio a delubro Virginis. nisi iungantur nominibus aduerbialiter positis,vt eo domum, venio domo. sunt etiam quæ absolute ponuntur,vt dormio,viuo. Peto tamen accusatiuo iungitur sine præpositione. Virgilius. Hinc portum petit. Idem,vt Italiam læti, Latiumque petamus.

Dic aliquot neutra ſeptimæ ſpeciei?

It,meat,incedit,tendit,petit,ambulo,pergo.
Tranſeoq. , & curro,diſcedo,accedo,remigro,
Sto,iaceo,ſedeo,ſurgo,ruo,ſalto,quieſco,
Dormioq. , & vigilo,viuo,labo,ludit,hioq. ,
Intereo,accumbo,ſudo,pereoq. , cadoq. ,
Et valeo,atque oleo,nato,no,ſonat,occido,conſto.
Si admittunt caſum,non ſolum admittere debent.

Eo,is,iui,itum.
Meo,meas,meaui,meatum.
Incedo,incedis,inceſſi,inceſſum.
Tendo,tendis,tetendi,tenſum.
Peto,petis,petiui,petitum.
Ambulo,ambulas,ambulaui,ambulatum.
Pergo,pergis,perrexi,perrectum. per gire,& andare.
Tranſeo,tranſis,tranſiui,tranſitũ. per paſſare.
Curro,curris,cucurri,curſum. per correre.
Diſcedo,diſcedis,diſceſſi,diſceſſum. per partirſi.
Accedo,accedis,acceſſi,acceſſum. per approſſimarſi.
Remigro,remigras,igraui,gratũ. per ritornare.
Sto,ſtas,ſteti,ſtatum. per ſtar in piedi.
Iaceo,iaces,iacui,ſine ſupino. per giacere.
Sedeo,ſedes,ſedi,ſeſſum. per ſentare.
Surgo,ſurgis,ſurrexi,ſurrectum. per leuare ſuſo.
Ruo,ruis,rui,rutum. per ruinare.
Salto,ſaltas,ſaltaui,ſaltatum. per ſaltare.
Quieſco,quieſcis,quieui,quietũ. per riposare.
Dormio,dormis,dormiui,dormitum. per dormire.
Vigilo,vigilas,vigilaui,vigilatum. per uigilare.
Viuo,viuis,vixi,victum. per uiuere.
Labo,labas,labaui,labatum. per vacillare.
Ludo,ludis,luſi,luſum. per giocare.
Hio,hias,hiaui,hiatum. per sbadacchiare.
Intero,interis,interiui,interitũ. per morire.
Accumbo,accumbis,bui,bitum. per ſentare a tauola.
Sudo,ſudas,ſudaui,ſudatum. per ſudare.

Pereo,peris,periui,peritum. per morire.
Cado,cadis,cecidi,casum. per cascare.
Valeo,uales,ualui,ualitum.per esser sano,o malato.
Oleo,oles,olui,olitum.per saper di buono,o di reo.
Nato,natas,nataui,natatum. per nodare.
No,nas,naui,natum. idem significat.
Sono,sonas,sonui,sonitum. per sonare.
Occido,cidis,occidi,occasum.pe.breui.per cascare.
Consto,constas,constiti,constitum,uel constatum. per esser manifesto.

Quæ uerba Grammatici appellant neutra passiua? Fit,solet,& gaudet,confido,atque audeo,fido.quia in præteritis perfectis,& iis,quæ a præteritis perfectis deriuantur,retinent litteraturam passiuorum, in ceteris uero neutrorum.

Fio,fis,factus sum. per esser fatto.
Soleo,soles,solitus sum. per esser usato.
Gaudeo,gaudes,gauisus sum. per rallegrarsi.
Confido,confidis,confisus sum. per confidarsi.
Audeo,audes,ausus sum. per hauer ardimento.
Fido,fidis,fisus sum. per fidarsi.

Quo modo construuntur? Varie.nam fio construitur ut uapulo.soleo infinito semper iungitur, ut soleo legere.gaudeo dictum est iungi ablatiuo agenti, vt tu me rallegri,gaudeo te. Confido, & fido datiuum postulant,ut non confido tibi. Audeo accusatiuo, uel infinito iungitur,ut audeo magnum nefas, & audeo concuiari tibi. Virgil. Audetq. uiris concurrere uirgo. Ouidius. Ausus es o nimium, nimiumq. oblite tuorũ, Thracia nocturno tangere castra dolo.

De septima specie uerborum deponentium.

QVAE sunt deponentia septimæ speciei? Quæ nominatiuum agentem postulant, & post se non regunt casum sine præpositione, vt non nisi doctus reuertar in patriam. nisi iungantur nominibus aduerbialiter positis. tunc enim tacemus præpositionem,

fitionem, ut reuertor Romam, proficiſcor domo. Sūt quæ abſolute poni poſſunt, ut iocaris ne, an ſerio loqueris?

Dic aliquot deponentia ſeptimæ ſpeciei?

Laborque, & gradior, uenor, piſcorque, iocorque,
Altercor, luctor, proficiſcitur, atque cachinor,
Prœlior, & graſſor, lacrymor, ſcortorque, ſed inde
Nugor, conuerſor, ſpatiorque, & ruſticor, adde
Digredior, conor, ratiocinor, auguror. iſtis
Si dederis caſum, non ſolum iungito verbis.

Labor, laberis lapſus, ſum. per traſcorrere, & caſcare.
Gradior, graderis, greſſus ſum. per andare.
Venor, uenaris, uenatus ſum. per cacciare.
Piſcor, piſcaris, piſcatus ſum. per peſcare.
Iocor, iocaris, iocatus ſum. per ſcherzare, & treppare.
Altercor, altercaris, altercatus ſum. per contendere.
Luctor, luctaris, luctatus ſum. per giocare alle brazza.
Proficiſcor, proficiſceris, profectus ſum. per andare.
Cachinor, cachinaris, cachinatus ſū. per rider molto.
Prœlior, prœliaris, prœliatus ſum. per combattere.
Graſſor, graſſaris, graſſatus ſum. per aſſaltare.
Lacrymor, lacrymaris, lacrymatus ſum. dicitur & lacrymo. per lacrimare.
Scortor, ſcortaris, ſcortatus ſum. per meretricare.
Nugor, nugaris, nugatus ſum. per cianciare.
Conuerſor, conuerſaris, conuerſatus ſum. per conuerſare.
Spatior, ſpatiaris, ſpatiatus ſum. per andar a ſpaſſo.
Ruſticor, ruſticaris, ruſticatus ſum. per ſtar in uilla.
Digredior, digrederis, digreſſus ſum. per partirſi.
Conor, conaris, conatus ſum. per sforzarſi in uano.
Ratiocinor, ratiocinaris, ratiocinatus ſum. per far conto, unde ratiocinator dicitur lo Abachiſta.
Auguror, auguraris, auguratus ſum. per indouinare.

Et quoniam tam neutra, quàm deponentia ſeptimæ ſpeciei iunguntur tum caſibus cum præpoſitione, tum

tum aduerbijs localibus, tum nominibus positis aduerbialiter, vt eo, venio, trãseo, gradior, proficiscor, & huiusmodi: operæpretium videtur hic de aduerbiis localibus studiose cõscribere. nõ poterit enim quisquã horũ verborũ septimæ speciei bene scire cõstructionẽ, ipsisq. vti, Latine loquẽs, si nesciat, quonã mõ iungãtur aduerbiis, ac nominibus, quæ ponuntur aduerbialiter.

DE ADVERBIIS LOCALIBVS.

QVOT sunt aduerbia localia? Sex. Vbi, quò, quà, vnde, quorsum, & quousque. Vbi significat statum in loco. Quò, motum ad locum. Quà, motũ per locum, Vnde, motum de loco. Quorsum, locum versus. Quousque, vsque ad locum, uel usque ad tempus.

DIC ADVERBIA SIGNIFICANTIA IN LOCO.

Hic, istic, illic, intus, foris, usquam, nusquam, ibi, ibidẽ, vbique, alibi, alicubi, sicubi, necubi, vbiuis, vbilibet, vbiubi, vbicunque, vtrobique, superius, inferius, & vbi.

Quæ differentia est inter hic, istic, illic? Hic significat locũ apud primã personam, quæ loquitur. Istic, locum apud secundam, quæ audit. Illic, ab utraque remotũ. Et sic huc, istuc, illuc: hac, istac, illac: hinc, istinc, illinc: eodem modo hic, hæc, hoc: iste, ista, istud: ille, illa, illud: hic enim, refertur ad primam personam, iste, ad secundam, ille, ad tertiam.

DIC ADVERBIA SIGNIFICANTIA AD LOCVM.

Huc, istuc, illuc, intro, foras, vsquam, nusquam, siquò, nequo, aliquò, vtroque, quocunque, quoquo, quouis, quolibet, eò, eodem, supra, infra, & quo.

DIC ADVERBIA SIGNIFICANTIA MOTVM PER LOCVM.

Hac, istac, illac, intus, foras, siquà, nequa, alià, aliquà, vtraque, quacunque, eà, eadem, & quà.

DIC ADVERBIA SIGNIFICANTIA MOTVM DE LOCO.

Hinc,

Hinc,iſtinc,illinc,intus,foris,ſicunde,necunde,aliunde,alicunde,undique,vndecunque,vtrinque,vndeuis,vndelibet,inde,vnde,ſuperne,inferne,cælitus, funditus,radicitus.

DIC ADVERBIA SIGNIFCANTIA LOCVM VERSVS.

Horſum,iſtorſum, illorſum, ſiquorſum, nequorſum, aliorſum,aliquorſum,ſurſum,deorſum,dextrorſum,ſiniſtrorſum,vel leuorſum,utroq. verſum,& quorſum.

DIC ADVERBIA SIGNIFICANTIA VSQVE AD LOCVM.

Hactenus,hucuſque,iſtucuſque,illucuſque, eouſq. & quouſque.

DE NOMINIBVS QVAE ponuntur aduerbialiter.

NOMINA vrbium,oppidorum,& pagorum in loco, in quo caſu ponuntur? In genitiuo ſi ſint primæ, vel ſecundæ declinationis, vt ſum Patauii, fui Romæ. Si vero tertiæ, vel tantum pluraliter declinata in ablatiuo: vt tu fuiſti Carthagine. ego eram Venetiis, Piſis, Senis,Locris,Puteolis,Carris.

De loco,& per locum in quo caſu ponuntur? Similiter in ablatiuo,vt ſolui Venetiis: tranſiui Roma,Brūdiſio : tu venis Florentia,Carthagine.

Ad locū in quo caſu ponuntur?In accuſatiuo, vt eo Romā,Tibur,Venetias,Sermonetā,Baſſianū,Carpos.

Ad interrogationem per quorſum, in quo caſu ponuntur? In accuſatiuo cum verſus: quod poſtpoſitū, inclinat ſibi præpoſita nomina,vt Cum appropinquare aduentus tuus putaretur, & Romam verſus profectum te eſſe conſtaret,ſcripſi ad te has litteras.

Ad interrogationem per quouſque, in quo caſu ponuntur? In accuſatiuo cum vſque,vt vſque Romam.

Poſſumus ne huiuſmodi nominibus proprijs addere præpoſitionem? Maxime,vt vado ad Albam,venio ab Roma,

Roma, quod & usu approbatorũ facile ostendi potest. Cicero in Verrinis. Ea die Verres ad Messanam venit. Sallust. in Catilinar. Iam tũ Brutus ab Roma aberat. Recte ergo dicetur, Venio a Roma, & a domo: sum in Roma, & ĩ domo. Fabius. In domo furtũ factũ ab eo, qui domi fuit. Plurima sibi exempla facile qui uolet, inueniet, sed frequens usus gaudet breuitate, & demit præpositione.

Quæ appellatiua ponuntur ut propria? Domus, humus, rus, & militia. Sed humus, ego nõ nisi in loco, & de loco meminit legere: & militia, in loco tãtũ. ut Stratus humi, Surgit humo, fui militiæ. Itẽ rus in loco magis in datiuo, quàm in ablatiuo ponitur. Terent. Ruri se cõtinebat. Poetæ tñ propter metrũ etiã rure dicũt. Inuenies ẽt belli in loco aduerbialiter. M. Tullius lib. 2. de off. Præterea, quibuscunque rebus uel domi, uel belli poterũt, rẽp. augeant imperio, agris, uectigalibus.

Adiiciuntur ne adiectiua hmõi nominibus, cũ ponũtur aduerbialiter? Non: nisi meus, tuus, suus, noster, & uester, & alienus. nã, sum domi meæ, & tu es domi alienæ, dicimus: sum domi magnæ, tu est domi pulchræ & regiæ, nõ dicimus: sed in domo magna, & in domo pulchra, & regia. Itẽ. eo Venetias, ditiores Patauio, uel Patauiũ maius Venetiis: ego quia id genus orationis nõ memini legere, nõ dicerẽ, sed ad Venetias ditiores, ad Patauiũ maius. Legi tamen apud Ouid. in Heroidibus. Atque aliquis doctas iam nũc eat inquit Athenas. sed potest tacuisse præpositionẽ, ut Virgil. Italiã fato profugus Lauinaq. uenit. nam Propertius addidit, cũ ait, Magnũ iter ad doctas proficisci cogor Athenas.

Nomina prouinciarum, regionum, insularum, montium, appellatiua, & propria hominũ, & belluarũ: item appellatiua rerũ omnium in loco, in quo casu ponuntur? In ablatiuo cũ præpositione in, uel simili, ut sum in templo, sub tecto, super lapide. Ad locũ in quo casu ponuntur? In accusatiuo cũ præpositione ad, uel simili, ut

li,ut eo ad templũ,in Cyprũ,uersus Italiã, quod melius postponitur,ut Italiã uersus. Vsque uero, ponitur cum alia præpositione, ut eo usque ad tẽplũ, usque in Cretam. Ad locum utimur etiã supinis in um sine præpositione,& gerũdiis in dum,cum præpositione,ut eo lectũ,& ad legendum. De loco in quo casu ponũtur? In ablatiuo cũ a,uel ab,uel e,uel ex, uel simili præpõne,utvenio ex agro,reuertor a tẽplo,uel e foro domũ.

Per locũ in quo casu ponũtur? In accusatiuo cũ per, ut trãseo per forũ,per aream diui Marci,per Danubiũ.

DE VERBORVM COMMVNIVM CONSTRVCTIONE.

QVID est uerbum commune? Quod in or naturaliter desinens,utranque retinet significationẽ, actiuam scilicet,& passiuam. Quo modo cõstruuntur uerba communia,quando actiuam habent significationẽ? Cum nominatiuo agente,& accusatiuo patiente,sicut uerba actiua: ut ego criminor te, sicut ego accuso te: tu largiris mihi libros,sicut tu donas mihi libros.

Quo modo construuntur uerba communia in significatione passiua? Cũ nominatiuo patiente, & ablatiuo agente cũ præpositione a,uel ab,uel simili, sicut uerba passiua: ut ego criminor abs te, sicut ego accusor abs te: libri largiũtur a me tibi,sicut libri donãtur a me tibi.

Da uerba communia?

Largior,experior,ueneror,moror,osculor,hortor,
Criminor amplector,nec non interpretor,atque
Hospitor. hæc nunc sunt communia uerba, sed olim
Multa alia antiquis communia uerba fuerunt,
Vt meditor,solor,frustor,reor,aggrediorque,
Fare,obliuiscor,dignor,stipulor,dominorque,
Metor,& affector,testor,detestor,abutor.
Quæ actiue,quarto,passiue,iungito sexto.

Largior,giris,gitus sum. per donare, & esser donato. Experior,experiris,expertus sum. per prouare, & esser prouato.

Vene

Veneror, uenераris, ueneratus ſum. per honorare, & eſſer honorato.
Moror, moraris, moratus ſum. per ritardar, & eſſer ritardato.
Oſculor, aris, oſculatus ſum. per baſar, & eſſer baſato.
Hortor, hortaris, hortatus ſum. per confortar, & eſſer confortato.
Criminor, criminaris, criminatus ſum. per incolpar, & eſſer incolpato.
Amplector, amplecteris, amplexus ſum. per abbracciar, & eſſer abbracciato.
Interpretor, aris, atus ſũ. per eſponer, & eſſer eſpoſto.
Hoſpitor, aris, tus ſum. per albergar, & eſſer albergato
Meditor, aris, tus ſum. per eſſercitar, penſando.
Solor, ſolaris, ſolatus ſum. per conſolare.
Fruſtor, fruſtaris, fruſtatus ſum. per ingannare.
Reor, reris, ratus ſum. per penſare, & credere.
Aggredior, aggrederis, aggreſſus ſum. per aſſaltare.
For, quod non eſt in uſu, faris, fatus ſum. per parlare.
Dignor, dignaris, dignatus ſum. per degnarſi.
Obliuiſcor, obliuiſceris, oblitus ſum. per diméticarſi.
Stipulor, ſtipularis, ſtipulatus ſum. per dimandare,
Dominor, dominaris, dominatus ſũ. per ſignoreggiare
Metor, metaris, metatus ſum. per metter per ordine.
Aſſector, aſſectaris, aſſectatus ſum. per imitare.
Teſtor, aris, atus ſum. per teſtificare, & far teſtaméto.
Deteſtor, aris, atus ſum. abominor, & quaſi precando auerto.
Abutor, abuteris, abuſus ſum. per mal uſare.

DE CONSTRVCTIONE VERBORVM IMPERSONALIVM.

QVID eſt uerbum impersonale? Quod nec numeros diſtinctos, nec perſonas habet.

Quot ſunt genera uerborum imperſonalium? Duo, actiuæ uocis, & paſſiuæ.

Actiuæ uocis imperſonalia quo modo deſinunt? In t, ut

t, vt pœnitet,placet,intereſt.

Paſſiuæ vocis imperſonalia quo modo deſinunt? In tur,vt amatur.

De imperſonalibus paſſiuæ vocis.

A QVIBVS verbis deriuantur paſſiuæ vocis imperſonalia? A verbis in o,quæ nominatiuum agentem poſtulant,id eſt a verbis actiuis,a neutris tertiæ,quartæ,& ſeptimæ ſpeciei. Ab iis autem,quæ habent nominatiuum patientem, vt egeo,gaudeo,vapulo,non deriuantur: nec ab iis neutris,quæ præ ſe infinitum admittunt,niſi a paucis. Virgilius. Sic placitũ· Plinius tamen lib.x.cap.xxvii· indigetur vſus eſt. Nunquam conſpectis,niſi cum præſidio earum indigetur. ſed tu eorum, quæ non ſunt in frequenti vſu,abſtineas.

Quo modo conſtruuntur imperſonalia paſſiuæ vocis? Cum ablatiuo agente cũ præpoſitione a,uel ab: vt a me ſtudetur,id eſt ego ſtudeo: a te dormitur,id eſt tu dormis.poſt ſe vero regunt caſum verborum ſuorũ,ſi a neutris tertiæ,& ſeptimæ ſpeciei deducta fuerint, vt ſeruio tibi, a me ſeruitur tibi: eo ad templũ, a me itur ad templũ.nam quæ ab actiuis veniunt,ego nõ memini legere cũ caſu patiente· non enim legi unquã apud doctos,quale eſt,amatur Socratem,aratur terram: ſed paſſiue ſemper, amatur Socrates, aratur terra. quod ne apud Græcos quidem fieri deprehendi, nec potui adhuc inuenire,qui legerit. Illud enim apud Priſcian. λέγεται Διογένην τὸν κυνικὸν, hoc eſt dicitur Diogenẽ Cynicũ,ſi nõ ſubauditur ποιῆσαι ἢ τύψαι,vel aliud infinitũ,Græci non approbãt.negãt enim dici apud ſe, ςέργεται Σωκράτην, hoc eſt,amatur Socratẽ.docetur uero Grãmaticam, & petitur gratiã ita dicitur vt donatur tibi,turbatur agris,a me accipitur a te.non enim in his pati aliquid ſignificamus.Ponuntur frequentius abſolute,vt amatur,ſtatur. Sed, quare nõ liceat dicere amatur Socratem,oſtendimus in fragmentis noſtris.

Ante ſe an habere poſsint ablatiuum, poſſumus ne au-

auctoritate confirmare? Maxime. Cicero in epistolis, Sed nihil est a me inseruitum tēpori. Idem in officiis. Occurritur autem nobis & quidem a doctis, & eruditis. Cæsar in Commentariis. Cum ab hostibus constanter, & non timide pugnaretur. Liuius. Et Roma inde frequenter migratum est, a parentibus, ac propinquis nuptarum. sed hæc omnia sunt a neutris tertiæ, & septimæ speciei. An etiam quæ ab actiuis, & neutris quartæ deriuantur, habere possint ablatiuum, nullum occurrit exemplum, nisi quòd apud Plautum legitur. Si opulēto petitur pauperioris gratiam, pauper timet. ubi opulento datiuus est pro ablatiuo positus. sed dici posse & Donatus, & Diomedes, & Priscianus docent, quibus ego facile accedo.

Quam significationem habent hæc uocis passiuæ impersonalia? Actiuam semper. nam quid aliud est, a me amatur, quàm ego amo? a te curritur, quàm tu curris? Et notandum nihil id genus impersonalibus esse posse, quod patiatur.

Dic aliquot impersonalia passiuæ uocis?

Scribitur, & legitur, ferturque, auditur, amatur,
Prandetur, bibitur, statur, seruitur, aratur.
Præ se quæ sextum, dandi ue admittere casum
Debent, post casus uerborum cuncta suorum.
Itur ut ad generum Cereris sine vulnere paucis
Regibus, & sicca & crudeli morte tyrannis:
Ac tacite ad gelidum miseris descenditur orcum,
Atque ibi Iunoni stygiæ seruitur ab illis.
Siqua fides uanis, sed tu ne crede poetis.
Non tamen inuenies, pulchrum certamen Orestis
Cum Pylade a nobis legitur, certamen ut hic sit
Quartus: nec, terras mihi bobus aratur, & agros.
Atque his consimiles apud egregios auctores.
Sed plerunque solent non ullum admittere casum,
Vt turbatur agris, statur, dormitur, amatur.
Scribitur, scribebatur, scriptum est, uel fuit. si scriue.

Legitur,legebatur,lectum est,uel fuit. si legge.
Fertur,ferebatur,latum est,uel fuit. si porta.
Auditur,audiebatur,auditum est,uel fuit. si alde.
Amatur,amabatur,amatum est,uel fuit. si ama.
Prandetur,prandebatur,pransum est,uel fuit. si disna.
Bibitur,batur,bitum est,uel fuit. si beue. Statur,batur, statum est,uel fuit. si stà. Seruitur,batur,uitum est, uel fuit. si serue. Aratur,batur, aratu est uel fuit. si (ara.

De impersonalibus actiuæ uocis.

Impersonalia actiuę uocis quot species habēt? Sex.

De prima specie impersonalium.

QVAE sunt impersonalia actiuæ uocis primæ speciei? Quæ ablatiuũ agentē cum prępositione a uel ab, & datiuũ postulant,ut io faccio bene alli miei amici, li quali satisfano a me. per neutrũ dicimus, ego bene facio,amicis meis,qui satisfaciunt mihi. per impersonale uero,a me benefit amicis meis, a quibus satisfit mihi. hoc est bonũ,id est bona res fit a me amicis meis.

Et aduerte huius speciei uerba esse semper impersonalia. nō.n.licet dicere benefio,malefio,satisfio:quoniā in his,bene,male,satis, uim habere uidenť nominatiui tertiæ ꝑsonæ,& datiuus neq. agēs eē,neq. patiēs.

Dic impersonalia actiuæ uocis primæ speciei.

Cum benefit verbo,necnon male iunge,satisque.
Et benefit facies,nec non malefitque,satisfit.
Quæ debent sextum,casumq. admittere dandi.
Benefit,benefiebat,nefactum est uel fuit. el si fa bene.
Malefit,lefiebat,malefactum est,uel fuit. el si fa male.
Satisfit,satisfiebat,satisfactum est,uel fuit. el si satisfa.

De secunda specie impersonalium actiuæ vocis.

Quæ sunt impersonalia secũdæ speciei? Quæ ante se infinitũ loco nominatiui postulant, & post se genitiuum, ut legere bonos libros interest scholasticorũ. Excipiũtur,mea,tua,sua,nostra,& uestra: pro mei tui, sui,nostri,& vestri:ut docere meos scholasticos interest mea. Dicimus etiam, Cuia interest,sicut cuius. ut

hæc quoq. interſunt tua, cuia, vel cuius ſtudere maxime intereſt. ſed quãdo nominatiuũ habent, ſunt perſonalia, vt hoc mea primum non parui refert, & tu etiã cogita quid cuiuſque interſit. Et notandum horũ verborum nominatiuum ſemper neutri generis eſſe oportere: quemadmodum Laurẽtius Valla præſtãti vir ingenio docet, cui ego facile aſſentior, quia nuſquam aliter memini legere quàm cum nominatiuo neutri generis. Aliquando tamen aliter inueniuntur. Plinius libro XVIII. cap. XXI. Plurimum enim refert cuiuſque ſoli ratio. Idem in prœmio primi libri, Multumq. apparatus intereſt apud inuitatum hoſpitem, & oblatũ. Sed an uerbum aliquod ſit imperſonale, oſtendimus abunde in fragmentis Grammaticis.

Intereſt quando eſt perſonale quot modis cõſtruitur? Quattuor, & quattuor habet ſignificationes. Iungitur enim genitiuo, & ſignificat quod vulgo dicimus appartenere, vt queſta coſa ſi appartiene a te ſolo. hoc tua ſolius intereſt, id eſt ad te ſolum pertinet. Itẽ iungitur datiuo, & ſignificat eſſere preſente, ut io ſon ſtato preſente alle tue nozze, ego interfui nuptiis tuis. Quãdo vero ſic dicimus, da Roma a Napoli ſono cento miglia. e di qui, ouero dalla piazza al palazzo, ſono ducento paſſi: Roma Neapolim interſunt centum millia paſſuum, id eſt centum milliaria: & hinc uel e foro ad prætorium interſunt ducenti paſſus: ſignificat diſtantiam, & quanto è da un luogo ad un'altro. quod fit melius per diſtat, ut Roma Neapoli diſtat centum millibus paſſuum: & hic locus, uel area a prætorio diſtat ducentis paſſibus. Item & per abeſt. Plancus in epiſtola ad Ciceronem lib. X. Ventidius bidui abeſt ab eo. Lepidus ad forum Voconij caſtra habet, qui loces a foro Iulii quattuor & viginti millia paſſuum abeſt.

Eſt notandum per intereſt, milliaria & cetera id genus poni in nominatiuo, cetera vero ibi collocare nos oportet, ubi ea, quæ & de loco, & ad locum ſunt, collocamus.

locamus. Per distat uero & abest ponuntur milliaria, vel passus, & huiusmodi tam in accusatiuo, quàm in ablatiuo. Res autem quæ distat, uel abest, id est ea unde sermo incipit, in nominatiuo collocanda est. Ea uero unde distat, uel abest sic ponitur, ut ea quæ de loco sunt. Ouidius.

Sulmo mihi patria est, claris uberrimus undis,
Millia qui nouies distat ab urbe decem.

Valerius Maximus: Epidauri Romanorum legatos in templum Aesculapii, quod ab eorum vrbe quinque millibus passuum distat, perductos, ut quidquid inde salubre patriæ laturos se existimassent, pro suo iure sumerent, benignissime inuitarunt. Aliquando autem significat differentiam, & construitur sic, Inter hominem, & belluam multum interest, id est magna differentia est. & inter te & me, uel nihil, uel parum interest: id est uel nulla, uel parua differentia est. Item sic, sapiens interest a stulto, & stulto: vtrunque enim dicimus. Teren. Homini homo quid præstat? stulto intelligens quid interest? id est quæ differentia est? Item sic apud eundem, Hōc pater, hōc dominus interest. Dicimus etiam non refert, & non interest utrum domi sis, an foris, id est non monta, & non importa. Valerius Maximus, Nihil interest an humi, an sublime putrescam. Iuuenalis, Quid refert dictis ignoscat Mutius, an non? Dicimus etiam cum genitiuo sic, magni, parui, tanti, & quanti interest, & refert. Cicero, Magni enim interesse uidebatur ad eam necessitudinem. Idē, Permagni interest, quo tempore hæc epistola tibi reddita sit. Et cum nonnullis aduerbiis, ut magis, minus, plus, maxime, minime, & similibus.

Præterea tua discipuli interest libros legere, sunt, qui negant dici latine: sed tua, qui es discipulus. sed de his in fragmentis.

Dic impersonalia actiuæ uocis secundæ speciei.
Intererat, refert, speciei uerba secundæ.

Ante infinitum voluerunt, post genitiuum.
Quinque tamen sexto, sed erunt pronomina casu.
Interest, intereat, interfuit.
Refer, referebat, retulit. per appartenersi.

De tertia specie impersonalium actiuæ vocis.

QVAE sunt impersonalia actiuæ uocis tertiæ speciei? Quæ infinitum præ se loco nominatiui postulãt, post se uero datiuum, ut, ludere placet pueris. Cum nominatiuo uero sunt personalia. ut litteræ non placent stultis.

Et notandum dici posse, mihi placet esse bono, & mihi placet esse bonum. sed cum accusatiuo subauditur me, ut sit, mihi placet me esse bonum. Ouid. in Heroidib. Quo mihi commisso non licet esse piam? id est me esse piam. Et in primo μεταμορφώσεων, Sed nocet esse deum, id est me esse deum nocet mihi. Martial.

Dicunt Earinos tamen poetæ.
Sed Græci, quibus est nihil negatum,
Et quos ἄρες ἄρες decet sonare.
Nobis non licet esse tam disertis,
Qui musas colimus seueriores.

Dic impersonalia actiuæ uocis tertiæ speciei.

Accidit, atque uacat, præstatque, placetque, libetque,
Euenit, & restat, conducit, sufficit, atque
Contingit, constat, cum suppetit, expetit, & cum
Conuenit, atque licet, nec non liquet, ante requirunt,
Hæc infinitum, sed post voluere datiuum.

Accidit, accidebat, accidit. per accader, & intrauenire.
Vacat, uacabat, uacaui. per hauer ocio, & tempo.
Præstat, præstabat, præstitit. per esser meglio.
Placet, placebat, placuit. per piacere.
Libet, libebat, libuit. idem significat.
Euenit, eueniebat, euenit. per cadere, & intrauenire.
Restat, restabat, restitit. per restare.
Conducit, conducebat, conduxit. per esser utile.
Sufficit, sufficiebat, suffecit. per bastare.

Contingit,

Cōtigit,gebat,contigit. per accadere, & intrauenire.
Constat,constabat,constitit. per esser manifesto.
Suppetit,suppetebat,suppetiuit. per uenire in mente.
Expedit,expediebat,expediuit. per esser vtile.
Conuenit,conueniebat,conuenit. per conuenire.
Licet,licebat,licuit,& licitum est. per esser licito.
Liquet,liquebat,licuit. per esser manifesto.

De impersonalibus actiuæ uocis quartæ speciei.

QVAE sunt impersonalia actiuæ vocis quartæ speciei? Quæ infinitum præ se loco nominatiui postulant,post se uero accusatiuum patientem,ut incubuisse litteris iuuat me. Cum nominatiuo autem sunt actiua,vt litteræ iuuant me, at te delectant diuitiæ.
Oportet,rarissime legitur personale. Terentius.
Quæque solent,quæque oportent.

Dic impersonalia actiuæ vocis quartæ speciei.

Dedecet,atque decet,iuuat,& delectat,oportet.
Atque etiam offendit,lædit quoque connumerabis.
Hinc infinitum,quartum inde his adiice,sicut
Non dormire diu,populos cui cura regendi,
Consultumq. virum decet,& cui plurima curæ.
Et quod ait mulier,varium,& mutabile semper,
In vento & rapida scribere oportet aqua.

Dedecet,dedecebat,dedecuit. per esser dishonore.
Decet,decebat,decuit. per esser honor, & conuenire.
Iuuat,iuuabat,iuuit. per giouare.
Delectat,delectabat,delectauit. per dilettare.
Oportet,oportebat,oportuit. per esser necessario.
Offendit,offendebat,offendit. per nocere.
Lædit,lædebat,læsit,idem quod offendit.

Quare addidisti huic speciei, lædit,atque offendit? Quia possunt habere præ se infinitum loco nominatiui,post vero accusatiuum,vt iuuat,delectat,& cetera. vt scribere lædit stomachum. & bibere merum sæpe offendit cerebrum. Quare quæcunque verba infinitum

tum ante se loco nominatiui habere possunt, inter im personalia connumerãda sunt, ut legere fecit me multa scire. scribere plurimos interemit. Item multis obest amittere tẽpus, & studere profuit mihi. Virgilius, Sæpe etiam steriles incendere profuit agros. Itẽ uirtuti incumbere est quàm optimum. Horatius, Scribendi recte, sapere est & principium, & fons. Item, Te imposuisse mihi non latet, non fallit me. Virgilius.

Nec me adeo fallit ueritum te mœnia nostra,
Suspectas habuisse domos Carthaginis altæ.

Sic pertinet, attinet, attingit, & spectat cum infinitiuo impersonalia sunt, & post se accusatiuũ cum ad præpositione requirunt, ut studere pertinet ad me. Horatius epistolarum primo,

Res gerere, & captos ostendere ciuibus hostes
Attingit solium Iouis, & cælestia tentat.

Res gerere, est loco nominatiui. Inueniuntur etiã uerba in or cum infinitiuo loco nominatiui, ut datur, permittitur. Virgilius.

Si datur Italiam, sociisq. & rege recepto,
Tendere, ut Italiam læti, Latiumq. petamus.

Valerius Maximus, si tamen acta excellentissimorum virorum humiliter æstimare sine insolentię reprehensione permittitur.

De impersonalibus actiuæ uocis quinctæ speciei.

QVAE sunt impersonalia actiuæ uocis quinctæ speciei? Quæ genitiuum, uel infinitum ante se postulant: post uero, accusatiuum. ut, peccatorum, uel peccasse pænitet me. Apud antiquos erant etiam personalia. Terentius, Hei mihi non te hæc pudent? Lucanus, Quem sæua pudebunt. Atque ideo dixit quidam bonorum morum doctus magister, quem non legere solum, sed ediscere quoq. pueros uelim, Quod pudeat socios prudens cælare memento.

Et notent hic pueri eum quem pudet, tædet, miseret, pænitet, poni in accusatiuo: eum uero cuius pudet,

det, tædet, miseret, pænitet, in genitiuo: vt me pudet, tædet, miseret tui. pænitet me peccatorum meorum, quod dicitur lingua vulgari. Io ho vergogna, ricrescimento, misericordia di te. Io mi pentisco de' miei peccati, & sic vno modo construuntur. Cum vero sic dicitur, Tu mi rincresci, tu non hai misericordia di me, variatur cōstructio: me tædet tui, te non miseret mei. & hoc quia me tædet tui nō est, tu mi rincresci, sed io ho rincrescimento di te. sic me pudet tui, non est, tu mi vergogni, ouero fai vergogna, sed io ho vergogna di te, tu mi rincresci, tu mi fai vergogna, dicendum, tu afficis tædio, tu afficis me dedecore.

Dic impersonalia actiuæ vocis quinctæ speciei.

Depudet, & tædet, miseretque, pigetque, pudetque,
Distædet, necnon, & pænitet, & miserescit.
Hæc infinitum poscunt, casum ve secundum
Ante, sed a tergo quartum sibi verba dederunt.

Depudet, debat, depuduit. per non hauer vergogna.
Tædet, tædebat, pertæsum est vel tæduit. per hauere rincrescimento.
Miseret, miserebat, misertum est. per hauere misericordia.
Piget, pigebat, piguit, & pigitum est (vt Gellius tradit) per attristare.
Pudet, pudebat, puduit. per hauer vergogna.
Distædet, bat, distæduit, sicut pertædet, pertæduit. per attristarsi molto.
Pænitet, pænitebat, pænituit. per pentirsi.
Miserescit, miserescebat sine preterito. dicimus & miserescor. per hauer misericordia.
Virg. His lacrymis vitā damus, & miserescimus vltro.

De impersonalibus actiuæ vocis sextæ speciei.

QVAE sunt impersonalia actiuæ uocis sextæ speciei? Quæ, & ante se, & post se infinitum postulant. vt, discere bonas litteras debet in-

tereſſe tua. Diſcere incipit placere mihi. Scribere ſolet nocere lippoſis. Furari definet aliquando iuuare fures. Bibere aquam modo poteſt prodeſſe, modo obeſſe. a quibus orationibus ſi remoueantur debet, incipit, ſolet, deſinit, poteſt, infinitum ſecundum poſt uerbum poſitum, tranſit in uerbum finitum, ſic, Diſcere bonas litteras intereſt tua. Diſcere incipit placere mihi. Scribere nocet lippoſis. Furari non iuuabit aliquando fures. Quare facile diſcent pueri latine loqui per hæc uerba, incipit, deſinit, debet, ſolet, poteſt, ſi prius abſq. illis componat orationē, ſic, Peccare diſplicet bonis, ſtudere iuuat ſtudioſos, amare deū intereſt omnium. deinde inſerant, quod placuerit ex iis uerbis, & uerbū finitum in infinitum conuertant. ſic, Peccare ſolet diſplicere bonis. Studere poteſt iuuare ſtudioſos. Amare deum debet intereſſe omnium. Poſtulant igitur hæc uerba & ante ſe, & poſt ſe infinitum cum iungūtur infinitis uerborum imperſonalium actiuæ uocis ſecundæ, tertiæ, & quartæ ſpeciei. Cum uero iunguntur infinitis verborum imperſonalium actiuæ vocis primæ, & quinctæ ſpeciei. Item infinitis imperſonalium vocis paſſiuæ, præ ſe admittūt caſum infinitiuorum, quibus adhærent. ut, A te ſatis fit mihi. A te poteſt ſatis fieri mihi. Lectionis tædet pueros. Lectionis ſolet tædere pueros. A me legitur, A me incipit legi. A te ſeruitur mihi, A te ſolet ſeruiri mihi, id eſt, Ego incipio legere, tu ſoles ſeruire mihi. habēt enim imperſonalia uocis paſſiuæ ſignificationem actiuam Priſciano auctore, ut ſupra eſt dictum. ſed caue dicas, A me vult legi, A te vult ſeruiri mihi, Me vult tædere tui. quia vult, non eſt unquam imperſonale. quare autem non ſit, in fragmentis noſtris diſputamus. Quamobrem dicendum ſic eſt, ut etiam Priſcianus affirmat, Ego uolo a me legi: tu uis a te curri, id eſt ego uolo legere, tu uis currere. Itē ego uolo me tædere tui, tu uis, te pęnitere peccatorum, pro eo quod eſt, Ego uolo tui me

tædeat, tu vir peccatorum te pæniteat. Nam persona volens, semper esse in nominatiuo debet, vt ego volo a me benefieri tibi, tu vis a te seruiri mihi, & ita in ceteris generis eiusdem.

Dic impersonalia actiuæ vocis sextæ speciei.
Incipit, atque potest, & desinit, & solet, & vult.
Et debet, quæ sunt veluti quibus ipsa cohærent.
Sed uolo non nunquam tu impersonale vocabis.

Incipit, incipiebat, incœpit.	per cominciare.
Potest, poterat, potuit.	per potere.
Desinit, desinebat, desiuit.	per lassar stare, & cessare.
Solet, solebat, solitum est.	per solere.
Vult, volebat, voluit.	per volere.
Debet, debebat, debuit.	per deuere.

De constructione infinitorum.

INFINITA verborum personalium quo modo construuntur? Præ se cum accusatiuo: post vero cum casu verborum suorum. vt, Quia ego amo virtutem, placet tibi: Me amare virtutem placet tibi. Quoniam ego amor abs te, est mihi gratissimum: Me amari abs te, est mihi gratissimum. Et aduerte, vt semper nominatiuum verbi finiti, in accusatiuum ante infinitũ conuertas, vt ego amo, me amare. ego amor, me amaris. nos amauimus, nos amauisse. nos amati sumus, nos amatum fuisse, vel nos amatos fuisse. sed sic per participium. Nos amabimus, nos amatum ire, vel nos amatum esse: & idẽ significant, vt ostendimus in fragmentis, nos amabimur, nos amatum iri. in quibus omnibus addendum est aliud verbum, vt sit perfectus sensus. nam me amari, vel nos amari abs te, nisi addideris placet mihi, & huiusmodi, imperfectum est. Et sciendum infinita eorum verborum, quæ & a fronte, & a tergo similes casus habent, similes pariter vtrinque casus admittere. vt, Quia tu euasisti doctus, gaudeo, gaudeo te euasisse doctum. vides euasisse, num habere casum verbi sui euado, id est nominatiuum, sed accu-
satiuum

ſatiuum potius, quoniam & præ ſe habet ſimilem caſum, id eſt accuſatiuum. Item tibi placet, quia euaſiſti diues, tibi placet euaſiſſe diuiti. ſi autem dixeris diuitem, ſubaudies te, ut tibi placet te euaſiſſe diuitem. diſcipuli intereſt, vt ſit bonus: diſcipuli intereſt eſſe boni, & bonum, & ſubaudies ipſum.

De infinitis verborum imperſonalium.

INFINITA imperſonalium quo modo conſtruũtur? Et ante, & poſt cum caſu verborum ſuorum, vt gaudeo equidem plurimum, quòd mihi acciderit ſtudere bonis litteris: Mihi accidiſſe ſtudere bonis litteris gaudeo plurimum. Lætor quòd te iuuet virtuti incumbere. Lętor te iuuare virtuti incũbere. Volo quòd a te ſcribatur: volo a te ſcribi. Credo quòd a te ibitur in Germaniam, & ſeruietur Maximiliano Cæſari: Credo a te itum iri in Germaniam, & ſeruitũ iri Maximiliano Cæſari. Illud tamen notandum, minus Latine dici, credo quòd ibis, & ſimilia: vtimur vero nos huiuſmodi interdum orationibus exempli gratia, vt facilius pueri intelligant.

Quid intereſt inter infinita imperſonalium & paſſiuorum? In infinitis imperſonalium pati nihil ſignificamus, vt Amari a me volo, id eſt ego volo amare. a te incipit legi, id eſt tu incipis legere. hic enim nulla eſt res patiens. In infinitis vero paſſiuorum aliquid pati oſtendimus, vt volo te amari a me, id eſt volo quòd tu ameris à me.

Spero tibi hanc rem præſidio futurum, dicitur ne congrue? Maxime. eſt enim futurum indefinitum, liberum vndique, & in promiſcuũ, neque numeris præſeruiens, neque generibus, quod Græci appellant ἀπαρέμφατον. ſimile eſt, Spero inimicos meos hoc dicturum. de hac re multa Gellius.

Reguntne infinita ante ſe ſuppoſitum verborum ſuorum? Regunt pro imperfecto indicatiui poſita, vt ego amare te, pro amabam, tu legere Virgilium, pro legebas.

gebas.

gebas. nos amare virtutem, pro amabamus, Virgilius, Nos procul inde fugam trepidi celerare recepto Supplice sic merito, tacitiq. incidere funem, id est nos celerabamus, incidebamus. Terentius, Inuidere omnes mihi, mordere clanculum: ego floccipendere. pro inuidebant omnes mihi, mordebant, ego floccipendebam.

Illud non prætermittendum duxi sic finitum verbum in infinitum conuertere, credo quòd tu es, aut eras indoctus, credo te esse indoctum. scio quòd tu iuisti, aut iueras Romam, scio te iuisse Romam. credo quòd nemo imponet mihi, credo neminem impositurum esse mihi. Et eodem modo per passiuum: sed, ut dixi, minus culte & Latine dicitur per finitum uerbũ cum coniunctione quòd.

DE GERVNDIIS.

AMANDI, amando, amandum, quæ pars orationis sunt? Libet respondere illud Horatii in poetica de versibus elegis, Grammatici certant, & adhuc sub iudice lis est. aliqui enim neque nomina esse uolũt, quia regunt transitiue: neque uerba, propter casus, quos habent: neque participia, quia sunt sine tempore: neque aliquam ex octo orationis partibus, sed partem potius per se. aliqui affirmant esse uerba participialia, aliqui vero nomina participialia. sed & de gerundiis, & de supinis abunde diximus in fragmentis.

Gerundia quot casus habent? Tres, genitiuum, accusatiuum, ablatiuum, si modo sunt nomina.

Quam significationem habent? Tam actiuã, quàm passiuam ab actiuis, communibus, & neutris, ut aro: a ceteris uero, quàm eorum uerba. Non me latet quid Laurentius, & alii senserint, quod nunc ne confundamus pueros, prætermittimus. in fragmentis enim mihi cum illis erit hac de re certamen. satis sit nunc unum exemplum ex Iustino, Athenas quoq. missus erudiendi gratia, id est vt erudiretur.

Quo

Quo modo construuntur? Ante non regunt: sed post uolunt casus verborum suorum quæ actiuam habent significationem. nam in passiuo absolute ponuntur. non enim legi, quale est, urit femina videndo a maribus, sicut uruntur equi uidendo feminas. Nec, eo ad videndum ab amicis, & cognatis, sicut eo ad videndum amicos, & cognatos: quod etiam per supinum dicimus, eo visum amicos dici potest & ad uidendos amicos. Sed quando iunguntur substantiuis, passiuam habent significationem, & non sunt gerundia, sed nomina, quæ participia esse desiuerũt amissione temporis. Dices etiam per gerundium, Mihi eundum est Romam, tibi scribendum est litteras. Nobis legendum est hodie Homerum. pro ego iturus sum Romam, tu scripturus es litteras, nos lecturi sumus hodie Homerum. Virgilius, Pacemq. ab rege petendum. Lucretius, Aeternas quoniam pœnas in morte timendum. Columella in Epistola ad Siluinum, Vt Poeticis numeris explerem georgici carminis omissas partes, quas, ut ipse Virgilius significauerat, post se memorandum reliquit. Cum vero sic dicimus, Scribendæ sunt mihi litteræ, legendus est mihi hodie Homerus: item eo ad uidendos amicos, uaco scribendis litteris: non loquimur per gerundium. Habeo ire, habeo, legere, ad imitationem Græcornm dicimus. M. Tullius in epistolis, Tantum tibi habeo polliceri. Gellius, Et quid habet super ea re dicere. & significat possum, vt etiam apud Græcos, οὐκ ἔχω λέγειν. οὐκ ἔχω σπουδάζειν. οὐκ ἔχω πορεύεσθαι. οὐκ ἔχω ἐλθεῖν. non possum dicere. non possum studere. non possum ire. non possum venire.

Notandum gerundium in i, cum genitiuo plurali sine uitio copulari, sic, Composui ego hunc librum instituendi puerorum gratia. Gellius libro XVI. capite VIII. Siue magis admonendi, quàm aliorum docendi gratia. Plautus, Nominandi tibi istorum magis, quàm

quàm edundi copia. Cice. Dolebas etiam Stoicos nostros Epicureis irridendi sui facultatē dedisse. Liuius. Non enim uereor ne quis hoc me uestri adhortandi caussa magnifice loqui existimet.

DE SVPINIS, ET EORVM CONSTRVCTIONE.

AMATVM amatu, quæ pars orationis sunt? Quinctilianus, Supina in u, verba esse participialia dicit. Diomedes etiam in um.

Supina quam significationem habent? In um actiuā semper, in u uero tātum passiuam, ut eo amatum, id est ut amem, tu es dignus amatu, id est ut ameris.

Quo modo construuntur? Cum casibus uerborum suorum quæ in um desinunt, & semper adiunguntur verbo significanti, aut clam indicanti motum, ut eo petitum ius postliminij, & seruitum tibi. Virgilius, Aut Graiis seruitum matribus ibo.

In u uero supinum, non regit casum, immo ipsum regitur, sed a nominibus adiectiuis nulla interposita præpositione, ut hoc est turpe dictu, id est ut dicatur. miserabile uisu, id est cum uidetur. sic optimum factu, id est ut fiat. tu es dignus amatu, id est ut ameris. Multa a doctis conscripta sunt iucunda cognitu, id est ut cognoscantur. & hæc res est obscena aspectu, id est cum aspicitur. Inuenitur etiam vltimum supinum regi a uerbo, sed rarissime, quod uix semel, atque iterum legi. M. Cato in libro de re rustica, Primus cubitu surgat, postremus cubitum eat. Statius in primo Achilleidos, Quem tunc uenatu rediturum in lumine primo Opperiens. In fragmentis Grammaticis ostendam supinum in um, accipi etiam pasiue, ut contumelia factum itur, id est datur opera ut fiat contumelia: & in u actiue, ut surgo cubitu, id est a cubatione.

DE

DE COMPARATIVIS, ET EORVM CONSTRVCTIONE.

QVID est comparatiuum? Quod cum intellectu positiui, uel aliquo participe sensu positiui, magis aduerbium significat, vt albior, magis albus: sapientius, magis, plus sapienter. vlterior, magis vltra quàm ille qui est vltra. & debet exarari comparatiuum per a, sicut verbum comparo.

Quot sunt gradus comparationis? Tres. Positiuus, comparatiuus, Superlatiuus. Dicitur autem positiuus id omne, unde comparatiua & superlatiua formantur.

A quot orationis partibus deriuantur comparatiua & superlatiua? A quattuor. A nomine adiectiuo, quod possit incrementa & diminutiones accipere, vt doctus doctior doctissimus, magnus maior maximus. ab uno verbo detero: deterior deterrimus. a præpositionibus: vt post posterior postremus, citra citerior citimus, intra interior intimus, vltra vlterior vltimus, infra inferior infimus, supra superior supremus, extra exterior extremus, ante anterior, sine superlatiuo, prope propior proximus. Ab aduerbiis, vt pridem prior primus, sæpe sæpius sæpissime, diu diutius diutissime.

A quo casu formantur comparatiua? A primo desinente in i, addita or, ut docti doctior, forti fortior.

Nonne formantur etiam a participiis, ut amans amantior? Non. nã si amãtior deriuaretur ab eo quod est amans deum: dici posset sum amantior deũ, quàm tu, quia potest comparatiuum habere omnem casum positiui sui. quod quia non dicimus, sed potius, sum amantior dei, quàm tu, constat deriuatum ab eo quod est amans dei. Ouidius.

Non illo melior quisquam, nec amantior æqui.
Vir fuit, aut illa reuerentior vlla deorum.

Quæ non formant in usu frequenti comparatiua? Quæ ante us, uel is uocalem habent, ut pius, tenuis, & hoc aiunt quidam propter duas regulas, quarum altera al-

ra alteri est contraria. regulæ autem hæ sunt.

I positum inter duas vocales, efficitur consonans, præterquam in paucis quibusdam, ut Aeneius, Rhodopeius, Troius, Priameius, Peneius.

Item comparatiuum superare debet positiuum suũ vna syllaba. Si igitur piior, egregiior, & huiusmodi dices, contra alteram harum necesse est facias. Nam si uoles piior esse dissyllabũ, vbi i sit consonans, erit contra eam regulam, quæ vult positiuum a cõparatiuo superari: quod non fiet, si piior erit dissyllabũ, vt positiuum pius. Rursus si voles piior esse trisyllabũ, vbi inter duas vocales i & o sit vocalis, non seruabitur regula, quæ vult inter duas vocales esse consonanté. atqui non erit, si piior trisyllabũ fuerit. ob has igitur contrarias regulas, nõ formare aiunt Grammaticos ab huiusmodi nominibus cõparatiua, sed assumere magis aduerbium, & cõplere usum comparatiui, ut magis pius, magis tenuis. sed ego id fieri existimo euphoniæ, id est boni soni gratia. nam inueniuntur aliquando apud auctores ab huiuscemodi adiectiuis comparatiua. M Tullius Rhetoric. lib. II. Sed illæ tenuius, & acutius, & subtilius tractãtur. Plin. Secundus, Vinũ omne dulce quo tenuius, eo odoratius. Iuuenalis, Egregius cenat, meliusq. miserrimus horũ. egregius pro magis egregie, detracta i, vt sit tetrasyllabum propter metrum.

Quæ sunt anomala? Bonus melior optimus. malus peior pessimus. magnus maior maximus. paruus minor minimus. multum plus plurimum. nequã nequior nequissimus. sinister sinisterior sinistimus. dexter dexterior dextimus. & quæ a facio, dico, loquor, componuntur, vt magnificus magnificentior magnificentissimus, maledicus maledicentior maledicentissimus, magniloquus magniloquentior magniloquentissimus. quæ tamen magis a magnificens, maledicens, magniloquens deriuari videntur. Ocior non habet positiuum latinum, sed Græcum ὠκύς.

Quo modo

Quo modo construuntur comparatiua? Cum ablatiuo utriusq. numeri, ut candidior cygnis, edera formosior alba. Potest etiam alium habere ablatiuum significantem excessum, ut Polyphemus erat maior Vlysse centum vlnis. Nec non omnem casum positiui sui, ut Ptolemæi Philadelphi bibliotheca fuit lōge plenior librorum aliis illius ætatis bibliothecis. quia plena fuit librorum dicimus. Virgilius, Iouis omnia plena. Terentius, Plenus rimarum sum. Iuuenal. Plus aloes, quàm mellis habet. quia multum aloes dicimus. Ouidius, Reuerentior ulla deorum. quia reuerens deorum dicimus. Cicero, Propius urbem mouetur. quia prope vrbem dicimus. Similiter, sum vlterior pontem quàm tu, & citerior alpes. quia ultra pontem, & citra alpes dicimus.

Comparatiuum regit ne etiam nominatiuum cum quàm? Minime. nam cum dicimns, sum doctior quàm tu, subauditur sis. Sic etiam in aliis casibus subintelligitur uerbum quod præcedit, ut apud Ouidium, Mitius inueni, quàm te, genus omne ferarum. subauditur inuenerim. Et apud M. Tullium ad Lucceium. Itaque etiam hoc fortiorem me puto, quàm te ipsum prçeceptorem fortitudinis. subintelligitur putem. Similiter, iudico te doctiorem, quàm illū: seruio tibi libentius quàm illi: indigeo tui, magis quàm illius. subauditur iudicē, seruiam, indigeam. Illud autem Virgilii, Aut grauiora timet, quàm morte Sichei, concisum est, id est quàm ea, quæ in morte Sichei acciderūt. uel quàm abundat, ut ait Seruius. quis enim diceret, amo Catonem meliorem, quàm Cæsare?

Ad bonam comparationem quot requirūtur? Quinque. Res comparata, ut Homerus. res cui comparetur, vt Hesiodo. accidens, ut doctior. & quòd uterque terminus sit accidentis particeps. quare mala comparatio est, Cygnus est albior coruo. Item quòd alter altero sit magis particeps accidentis. quia omnis com-

paratio id agit, vt alterum præferat. quæ æquat, similitudo est potius, quàm comparatio. auctores Seruius, & Diomedes.

Quot modis fit abusio in comparatiuis? Tribus, Constructione, quando partitiue ponuntur, nec construuntur more cõparatiuorũ, ut maior horũ est caritas. Formatione, cũ substantiua, & pronomina comparantur, vt Neronior, senior, iunior, ipsior. vnde etiam ipsissimus inuenitur apud antiquos ad imitationem Græcorum. Aristophanes, ἐκεῖνος ὕντως εἰσύ; ναί. ἐκεῖνος αὐτός; αὐτότατος. Significatione, cum tantũ significant quantũ positiuũ suum, vt senior pro senex. vel minus, vt tristior, parum tristis. vel contrarium, vt dulcior, id est minus amarus: vt mare Ponticũ dulcius est, quàm cetera maria, id est minus amarum.

Quando non solet comparatiuum iungi ablatiuo? Cum fit comparatio inter duo: quia nunc iungitur genitiuo, vt Aiacum fortior Telamonius. Horatius in poetica, O maior iuuenum, dixit, ad duos scribens.

Quando post comparatiuum non solet sequi nominatiuus cum quàm? Cum inter duo fit comparatio, vt manuum aptior dextra, & non quàm manus. Item, cum qui, quæ, quod, vel negatiua dictio regitur a comparatiuo, vt Pompeius, quo Cæsar fuit felicior, vicit multos reges, & nõ quàm qui. & nullo homine sis peior, & non quàm nullus. Nisi cum sic dicimus. Longe equidem maiora sunt animalia, quæ in aquis degunt, quàm quæ in terris: & hoc quia ante quæ, subauditur ea, vel illa. M. Tullius in epistolis. Sed cum leuiora nõ multo essent quæ audirentur, quàm quæ viderentur. id est quàm ea, quæ viderentur.

DE SVPERLATIVIS, ET EORVM CONSTRVCTIONE.

QVID est superlatiuum? Quod ad plures sui ge-

neris comparatum, superponitur omnibus, ut, M. Varro doctissimus Romanorum, id est doctus præter Romanos omnes. A quo casu formantur? A primo desinente in i, addita s, & simus, vt docti doctissimus, forti fortissimus. a pulcher, matur, & similibus in er desinentibns formantur a nominatiuo addita rimus, vt pulcher, pulcherrimus. matur, maturrimus. Vetus itẽ veterrimus facit.

Quæ sunt anomala? Bonus, melior, optimus, & cetera quæ diximus in comparatiuis. Senex, iuuenis, adolescens, licet habeãt comparatiuum, non tamen etiam superlatiuum habent. Item quæ a nominatiuo in bris veniunt, vt celebris, celeberrimus. & pauca quæ in limus desinunt, cum compositis, facillimus, agillimus, gracillimus, humillimus, simillimus, quorum positiua designãt litteræ quæ sunt in nomine fagus. sunt qui agilissimus & gracilissimus dici tantum velint.

Quot sunt terminationes superlatiuorum? Octo, simus, rimus, quæ sunt frequentissimæ, limus, ximus, timus, remus, fimus, nimus.

Quo modo construitur superlatiuum? Cum genitiuo plurali, vel singulari nominis collectiui, ut maxime Graiugenum, & ó Danaum fortissime gentis Tytide. & cum casu positiui sui, ut tu es moribus omnium ornatissimus, & proxime Hispaniam Mauri sunt.

Esset ne bona comparatio, Socrates est fortissimus asinorum, & tigris est luporum velocissima? Nõ. quia cum superlatiuum redoleat naturã partitionis, in qua semper pars trahitur a toto, quod esse debet cum parte eiusdẽ generis vel speciei; sequeretur Socratẽ esse eiusdem speciei cum asino, & per consequens asinum, & tigrim lupum, quod est falsum.

Perdoctus quo modo facit comparatiuum? Longe, vel multo doctior, quamdoctissimus.

Quare non dicimus perdoctus, perdoctior, perdoctissimus? Quia per neque iungitur comparatiuo, neque

que ſuperlatiuo, ſicut quàm pro ualde nunquam poſitiuo iũgitur niſi poſt per, ut per quàm doctus: poſt oppido, ſane, admodũ, ualde, nimis, ut oppido quàm eruditus, ſane quàm pulcher, admodũ quàm elegans ſcortum. Item habeo ualde quàm paucos nummos.

Quando vtendum eſt comparatiuo? Cum aliquem uel ſuo, uel alieno generi comparamus, & ad vnum, & ad plures tam ſui generis quàm alieni, ut fortior homo homine, & fortior homo hominibus, & uelocior homine leo, & idem tigribus eſt non immanior, ut docẽt Donatus, Seruius, Priſcianus, & uſus etiam auctorum comprobat. Martialis.

Hic totus uolo rideat libellus,
Et ſit nequior omnibus libellis.

Plinius de marmoribus. Pretioſiſsimi quidem generis Lacedæmonium uiride cunctiſq. hilarius. Ouidius in ſecundo μεταμορφώσεων. Tanto virginibus præſtantior omnibus Herſe. quæ & ipſa erat uirgo. Virgilius in primo Aeneidos Pygmalion ſcelere ante alios immanior omnes. ad ſceleratos omnes conferens Pygmalionem, comparatiuo eſt uſus. Statius in octauo, & melior ſis quæſo deis, Amphiaraus dicit ad Plutonẽ. Non placet deis eſſe datiuum. ſibi enim orabat Amphiaraus, ut parceret Pluto, & eſſet melior, quàm ceteri dei, qui ſe abſorbi a terra fuerant. nam quæ cura illi de deis? ſibi enim timebat, non diis: quod ſequentia indicant, Si quando nefanda huc aderit coniux, illi funeſta reſerua ſupplicia, illa tua rector bone dignior ira. Sis igitur melior mihi, quàm ceteri dii, & ſume ſupplicia de Heriphyle uxore ſcelerata. Lactantius. Omnes ſibyllæ unum deum prædicant, & maxime Erythrea, quæ celebrior, & nobilior inter ceteras habetur. Vallæ tamen ad plura ſui generis cõparatiuum referri non placet, cum nec apud Græcos id fiat. Illi enim ſic dicunt, Ἀχιλλεὺς ἀνδρότερος τοῦ αἴαντος, καὶ ὁ αὐτὸς ἰσχυρότερος τῶν τρώων,

ἑλλήνων δὲ ἰσχυρότατος. nõ dicerent Græci, Achilles fuit fortior Græcis, ſed Græcorum fortiſſimus, ſicut Ομηρος ἐγένετο σοφώτατος πάντων τῶν ποιητῶν. non etiã σοφώτερος. Sed ego ĩ hoc refragor ingenioſiſſimo læ, tum quia Romani inueniuntur ad plura eiuſdem generis vſi comparatiuis, tũ quia ſolẽt in multis initium capientes a Græcis ab anguſto in effuſum dilatare. ſicut fecerunt etiam in ſexto caſu ſecundum vetuſtiſſimos Græcorum Grammaticos. Sextum enim caſum illi ἐμέθεν, σέθεν, ἕθεν, id eſt a me, a te, a ſe dicebant, quem Latini in omnibus fere caſualibus ſeruauere. Similiter imperſonalia in paucis Græcis accepta, apud nos frequentiſſima ſunt. Illi ſpondeum, vel dactylum in ſecundo, vel quarto loco iambici verſus raro poſuerunt, Latini vero ſæpiſſime. S quoque apud Græcos rariſſime vim conſonanti amittit, carminis neceſſitate: noſtri vero, ſed vetuſtiſsimi, ſubtrahebant eam frequentiſsime, vt opuſt pro opus eſt apud Plautum. quanquã nunc exoleuit. hoc idem feciſſe eos arbitror in comparatiuis, vt cum Grçci ad plura ſui generis nõ niſi ſuperlatiuo vſi inueniantur, noſtri & comparatiuo, & ſuperlatiuo vtantur.

Tanto, & quanto, & multo, & longe pro valde, & facile pro non dubie, quibus comparationis gradibus adiunguntur? Tam cõparatiuo, quàm ſuperlatiuo. Cicero. Quanto es maior, tanto te geras ſummisſius.
Catullus ad M. Tullium Ciceronem:

Diſertisſime Romuli nepotum,
Quot ſunt, quotq. fuere Marce Tulli,
Quotq. poſt aliis erunt in annis.
Gratias tibi maximas Catullus
Agit peſſimus omnium poeta,
Tanto peſſimus omnium poeta,
Quanto tu optimus omnium patronus.

Quinctilianus. Declamandi ratio vt eſt ex omnibus nouiſsime inuenta, ita multo eſt vtiliſsima. M. Tullius.

Sed

Sed ego neque eis aſſentiebar, neque diſputationum inuentori,& principi longe omnium in dicẽdo grauiſſimo,& eloquentiſsimo Platoni. Item. Totius Græciȩ facile doctiſsimum Platonem. Amant etiam iungi cũ alius,aliter,ſecus,ante,poſt,& ceteris quæ ſuper latio nem quandam ſignificant,quæq. diuerſitatem, vt præcipuus, diſsimilis,alienus, vt docet Laurentius Valla. Ouidius. Quantoq. ratem qui temperat anteit remigis officium. Quinctilianus. Quanto alius fuit ille infelicìſsimi iuuenis affectus. Terentius. Verum multo aliter euenire intelligit. Salluſtius. Multo præſtabat beneficii,quàm maleficii inuentorem eſſe. Inuenitur etiam tantum poſt quanto,& tanto poſt quantum. Ouidius. Quanto dux milite maior,tantum ego te ſupero. Virgilius. O præſtans animi iuuenis quantum ipſe feroci Virtute exuperas,tanto me impenſius æquũ eſt Conſulere. quod fit,quia alterum poſitiuo,ſeu verbo,comparatiuo alterum debet cohærere. Quo,& eo pro tanto,& quanto, inueniuntur frequentisſime poſita. Fabius. Quo quiſque ingenio minus valet, hoc ſe magis attollere,ac dilatare conatur. idem. Erit eo obſcurior, quo quiſque deterior.

DE RELATIVIS.

QVID eſt relatiuum? Quod rem antedictam dicit iterum. In quot partes diuiditur relatiuum? In duas, in relatiuum ſubſtantiæ,& accidentis.

Quod eſt relatiuum ſubſtantiæ? Quod refert antecedens ſubſtantiuum.

Quod eſt relatiuum accidentis? Quod refert antecedens adiectiuum.

Quod eſt relatiuum ſubſtantiæ? Duplex, ſubſtantiæ ſimilitudinis,& diuerſitatis.

Quod eſt relatiuum ſubſtanriæ ſimilitudinis? Quod idem cum ſuo refert antecedente.

Quæ ſunt relatiua ſubſtantiæ ſimilitudinis? Qui,

quæ,quod,is,ſuus,ipſe,ſui,ille,idem. vt Plato,qui fuit doctiſsimus ſuæ ipſius ætatis philoſophorum, docuit Ariſtotelem,& is idem Socratis diſcipulus fuit.

Quod eſt relatiuũ diuerſitatis? Quod refert antecedens diuerſum a conſequente, cum quo concordat, ſed ſub eodem genere,uel ſpecie. Quamuis enim diſcordet ab antecedente, tamen, eiuſdem eſſe uel generis,uel ſpeciei cum conſequente refert. Nam ſi dico, amo laurum, & ceteras arbores:ſignifico quidem laurum eſſe arborẽ, ſed diuerſam a ceteris arboribus. nõ enim idem laurus,quod ceteræ arbores. Item,Placet mihi accipenſer,& alii piſces: oſtendo quidem accipenſerem eſſe piſcem, ſed differre a ceteris, ſpeciei. Nec dicas igitur, Iudæi crucifixerunt Chriſtum inter duos alios latrones:quia ſic loquens,diceres Chriſtũ fuiſſe latronẽ. Caue igitur ne decipiaris ĩ huiuſmodi relatiuis ſubſtantiæ diuerſitatis, nec unquam eis utaris,niſi antecedens eiuſdem eſſe uel generis,uel ſpeciei,cum eo quod conſequitur,uelis oſtendere.

Quæ ſunt relatiua ſubſtantiæ diuerſitatis? Alius,alter,reliquus,& cetera,ceterum.nam ceter, uel ceterus non legi.

Relatiuum ſubſtantiæ, & accidentis in quot debet cum antecedente congruere?In nullo,ſi accidentis fuerit. illud enim cum conſequente concordat in numero,caſu, & genere, ut Polyphemus erat altus, quanta eſt turris diui Marci. Si uero fuerit ſubſtantiæ, in duobus,in numero & in genere: præter ſuus & relatiua ſubſtantiæ diuerſitatis,quæ cum conſequente concordant, quemadmodum ea, quæ ſunt accidentis, ut cliens rogat patronum,ut defendat cauſſam ſuam. antecedens huius relatiui, ſuam, eſt cliens,& tamen congruit cum ſubſtantiuo ſequente,quod eſt,cauſſam, in numero, caſu genere. Salluſtius. Leones & alias feras. antecedens huius relatiui, alias, eſt leones, & congruit cum feras.ex quo infertur leonem eſſe feram.ſic

apud

apud Virgilium. Tum casia, atque aliis intexens suaui bus herbis. Infertur casiam esse herbam.

Qui, quæ, quod, concordat ne semper cum antecedente? Non. quoties enim inter duo substantiua ponitur, quorum sequẽs sit proprium nomen, sequenti (ut Seruius docet) accõmodatur, ut apud Sallustium. Est locus in carcere, quod Tullianum appellatur. & in sacra pagina. Semini tuo, qui est Christus. Si uero sequens fuerit appellatiuum nomen, potest tã cũ consequente, quàm cum antecedente congruere, ut rosa, quæ, uel qui est flos candidissimus, mihi admodum placet. Marcus Tullius. Homines enim sunt hac lege generati, qui tuerentur illum globum, quem in hoc templo medium uides, quæ terra dicitur: iisq. animus datus est ex illis sempiternis ignibus, quæ sidera, & stellas uocatis. Sed inuenitur etiam antecedenti respondere relatiuum, quando sequens substantiuum sit proprium nomen. Valerius Maximus. Antea senatus assiduam stationem eo loci peragebat, qui hodie Senaculum appellatur.

DE RELATIVIS ACCIDENTIS.

RELATIVA accidentis, quæ sunt? Qualis, quantus, quot, quotus, quotennis, quotenus, quotuplus, quotuplex, cuius, cuias. Sed quotuplus, & quotuplex non memini legere apud auctores. quotuplex tamen ego utor interdum, quia legi aliquando apud Grammaticos.

Qualis quæ habet antecedentia? Bonus, malus, sapiens, demens, stultus, intelligens, doctus, indoctus, pulcher, turpis, albus, niger, & cetera significantia qualitatem, ut uirtutem, uitium, colorem, & similia, ut tui crines sunt nigri, qualia Aethiopum corpora: & facies Aethiopum est nigra, quales sunt pennæ coruorum. eius redditiuum est talis.

Quantus quę habet antecedentia? Magnus, paruus, longus, breuis, latus, angustus, altus, profundus, & id genus cetera, ut formica est parua, quantus est culex. eius redditiuum est tantus.

Quæ sunt antecedentia huius relatiui quot? Vnus, duo, tres, quattuor, quinque, sex, septem, octo, nouem, decem, uiginti, cētum, mille, & reliqua numeralia. eius redditiuum est tot. dicimus & totidem.

Quotus quæ antecedentia habet? Primus, secūdus, tertius, quartus, quinctus, decimus, quinquagesimus, centesimus, millesimus. vt tu es primus in hac urbe, quotus ego domi meæ. Ponitur etiā quotus pro quot. Martialis. Dic quotus es, quanti cupias cenare? pro quot estis. sed proprie ordinem refert: quod indicant nomina ordinem significantia, per quæ respondemus interrogati, ut quota hora est? prima, aut secunda, aut tertia. Si sic igitur respondeamus necesse est, quare si hæc nomina præcesserint, nō licet ea referre per quotus? ut eo cubitum hora tertia, quota, uel ut tu. hoc & si nusquam memini legere apud doctos, tamen quemadmodum ei, qui dixerit, quotum annum ætatis agebat Cato, quando Græcas discebat litteras? licet respondere sexagesimum, & per huiusmodi nomina: sic etiam licere arbitror ex contrario hæc eadem nomina per quotus referre, sic, Incipio hieme lucubrare ab hora octaua, quota Plinius Secundus cum tardissime surgeret cubitu, incipiebat. non tamen etiam sexta, quota ille sæpe. Incipiebat enim lucubrare a Vulcanalibus.

Quotennis (de quo meminit Priscianus: nam apud auctores non legi, sed sic ubique, quot annos natus es? quotum annum ætatis agis? quot annorum es?) quæ habere antecedentia potest? Anniculus, biennis, uel bimus, triennis, uel trimus, quadriennis, vel quadrimus, quinquennis. decennis, ulterius non legi, ut hoc vinū est binum, aut decenne, quotannis est filius tuus,

vel melius, quot annos natus est filius tuus?

Quotenus (quo vsus est M. Tullius ad Atticum dicens. In ripa nescio quotenorum iugerum) quæ habere antecedētia debet? Singuli, bini, terni, uel trini, quaterni, vel quatrini, quini, seni, septeni, octoni, noueni, deni, viceni, quinquageni, centeni, milleni. est autem quotenus relatiuū disiuum in pares numeros, ut boues bini, & quaterni trahuntur aratrum, quoteni equi carrucā. Vtimur etiam his nominibus sic. Iulius Cæsar legauit viritim trecentos sestertios, ait Ttanquillus, hoc est trecētos uiris singulis. Augustus vero. Cohortibus vrbanis quingenos legionariis, trecennos nūmos, hoc est singulis quingentos & trecentos. nā si dixisset, legauit populo trecētos sestertios, tantū trecentos toti populo esse legatos intelligeremus: sed quia trecenos dixit, singulis trecentos significauit legatos. Sic, dato discipulis tuis omnibus binos colaphos, hoc est duos singulis. Item. uiri sobrii, ac modesti cum discumbunt, bibunt ad summū trinos cyathos vini, hoc est treis singuli. Præterea nomina quæ tantū in numero multitudinis inflectuntur, his nominibus coniunguntur. ut dedi ad te binas, aut ternas, aut quaternas litteras, cū tu vnas tantum miseris: pro duas, aut tres, aut quattuor epistolas, cum tu unam epistolam miseris. nec dicas duas litteras, aut binas epistolas. Sic binas ædes, ternas nuptias: pro duas domos, tria connubia dicendum.

Quotuplus quæ habet antecedentia? Simplus, duplus, triplus, quadruplus, centuplus. vt si dedisti obolū mendico propter Deum, accipies centuplum: quotuplum non accipies, si pro te impendisti. sed hunc postremum loquendi modum ego non memini legere, nec puto inueniri apud illustreis auctores.

Quotuplex quæ habet antecedentia? Duplex: triplex, quadruplex. ut habeo triplicē uestem, id est triū generum, quotuplex non est tibi, sed neque hoc legi apud illustreis.

Cuius

Cuius, cuia, cuium, quæ habet antecedentia? Nomina, uel pronomina possessiua, uel genitiuos substantiuorum. vt Dic mihi Damœta cuium pecus? Aeneium, uel meum, uel Aegonis. Cuia est hæc domus? tua, uel reip. uel Herculea. Cuium fuisse putas hūc ensem? Hectoreum, uel Hectoris, vel tuum, sed sic non sunt relatiua, sed interrogatiua. essent autem relatiua, si sic diceres, hic ager est meus uel Cæsaris, cuia est ancilla.

Hic & hæc cuias & hoc cuiate quæ habet antecedētia? Nomina patriæ, ut Romanus, Bassianas: vel gentis, vt Italus Latinus. vt sum Romanus, cuiates erāt Catones: & Latinus, cuias fuit M. Tullius.

Quæ sunt relatiua accidentis similitudinis? Omnia prædicta, vt sum bonus, qualis tu. similitudo est & æqualitas.

Quæ sunt relatiua accidentis diuersitatis? Aliusmodi, & alteriusmodi, ut sum albus, & coruus est aliusmodi. similitudo est.

Quot modis ponūtur supradicta nomina in oratione? Multis, sed frequenter tribus. Interrogatiue, ut, Sed uos qui tandē, quibus aut venistis ab oris? & quod genus hoc hominum? Relatiue, ut Sum pius Aeneas, raptos qui ex hoste penates. Classe veho mecum fama super æthera notus. Infinite, vt Qui sint ueri amici, plane ignoro. & sic Qualis, &c. relatiua accidentis.

Animal quid, & Virgilius quis, quare non dicimus? Quia quis, & quid nunquam relatiue, sed uel infinite, vel interrogatiue ponuntur.

DE INTERROGATIVIS.

Qvod est interrogatiuum nomen? Quod rei dubiæ, vel tanquam dubiæ postulatiuum est.

In quot partes diuiditur? In duas, in interrogatiuū substantiæ, & interrogatiuum accidentis.

Quæ sunt interrogatiua substantiæ? Qui, quæ, quod, & quid, & vter.

Quæ sunt interrogatiua accidentis? Qualis, quantus,

tus,quot,quotus,& cetera relatiua accidentis.

Quid intereſt inter quis,& uter? Si duo fuerint, di ces quis,& vter,tuo arbitratu. vt quis,vel vter oculorum tuorũ melius videt? Si vero plures, quis tantum: vt,quis ex tuis digitis eſt longior? non etiam vter.

Debemus ne ſemper reſpondere per eundẽ caſum, per quem interrogatio facta fuerit?Maxime.vt Quam puellam amauit Achilles in Troia prouincia? Polyxenam. Quis tibi videor?æque miſer atque ego ſum. Cur inuidebat Thraſo miles? Phedriæ riuali. A quo amata fuit Galathea? Ab Aci,& Cyclope. Quarum rerũ non eſt vnquam ſatietas? Diuitiarũ. Interdum tamen non licet reſpondere per eundem caſum:vt ſi rogeris, quo tennis es?reſpondeas potius centum annorum, quàm centenis,quod nuſquam legitur.

Item quanti emptæ? Paruo.& Cuium pecus?Aegonis,aut Philondæ.&, quid agitur? ſtatur. Cuius dicis eſſe hos libros? meos.

DE DISTRIBVTIVIS.

QVOD eſt nomen diſtributiuum? Quod eſt diſtributionis nota,ſeu ſignum.

In quot diuiditur partes diſtributiuum nomen? In duas,in affirmatiuum & negatiuum,& ſunt hæc. Quiſque ambo affirmant,quicũque,atque omnis, uterque Nullus,nemo negant,etiam coniungito neuter.

Quem caſum uolunt?Genitiuum pluralẽ, uel ablatiuum,accuſatiuum ue cum præpoſitione. ut,nullus diſcipulorum vel ex diſcipulis,uel inter diſcipulos legit. Dicimus etiam,nullus diſcipulus. ſic uterque parentũ, & vterque parens.

DE PARTITIVIS.

QVID eſt nomen partitiuũ?Quod partẽ trahit a tòto cũ quo partitur, & cũ eo debet ĩ genere cõcordare. vt hominũ aliquis alieni appetẽs, aliquis ſui profuſus. & ſunt hæc. Quilibet,&quidã atq. aliquis,quicũq.,alius,quis, Alter,vter,ſimul alteruter,numeralia vt vnus.

Sed

Sed distributiuum, partitiuum, diuiduum, synonyma esse existimo.

Quot in partitione esse debent? Tria, pars, totum, & quòd pars regat totum, ut litterarum tuarum vnæ sunt eloquentiæ, alteræ humanitatis & amoris plenæ. fit etiam partitio per Prolepsin, de qua dicemus cum de figuris tractabimus.

Quilibet, non ne significat id, quod omnis, seu cunctus? Non, sed unum quemuis de multis. vt Accipe quemlibet horum librorum, id est vnum quemuis, & non quenque, seu omne. Poetæ tamen pro omnis ponere videntur. Ouidius. Pollicitis diues quilibet esse potest. quilibet, id est vnusquisque. sed proprie particularis est dictio. Quilibet igitur & nullus, non sunt contraria, vt putant Dialectici ætatis nostræ: sed omnis, & nullus.

DE CONSTRVCTIONE NOMINATIVI ET CETERORVM CASVVM.

NOMINATIVVS, & ceteri casus iunguntur genitiuo possessiue, ut M. Tullius Romanæ eloquentiæ princeps, atque is idē patriæ verus pater. & T. Liuiū lacteo eloquentiæ fonte manantem Patauinitatē quandam redolere dixit Asinius Pollio. Item adiectiua non nulla genitiuum admittunt, ut plenus rimarum, diues opum, diues pictai vestis, & auri, peritus, doctus iuris, ignarus, inscius, imperitus rerum, cupidus honoris, appetens alieni, sui profusus. Non est aduersus impudentes, & improbos velitandum, quia tantisper similis, & compar eorum fies, dum paria & consimilia dicas.

Datiuo iunguntur adiectiua sic. facilis, utilis amicis, grauis, damnosus hostibus, carus, gratus, amicus omnibus, inimicus nemini, & multa huiusmodi.

Accusatiuo iunguntur adiectiua sic. populabundus agros, osus, perosus inimicos, exspectem, qui me nunquam visurus abisti. & cetera in rus, cum participia esse desinunt amissione tēporis, & accusatiuo iūguntur.

Ablatiuo iunguntur substantiua sic. homo doctrina seria, florenti uir facundia, egregia indole puer, præstā ti corpore nymphæ, virgo egregia forma, atque ætate integra, Hercules magna ui heros, atque consilio. nihil istac opus est arte. Dicimus etiã Dux nobis opus est. Adiectiua sic. plenus fide, clarus, insignis fama. Ennius ingenio nobilis, arte rudis, secundus ab rege, & nulli pietate secundus, alienus a uitiis, dignus honore, indignus laude, magnus doctrina, lassus labore assiduo, & lassus cura, & confectus, & id genus abunde multa.

DE PARTICIPIIS.

QVID est participium? Pars orationis declinabilis, partem nominis capiens, partemq. verbi. Quare inuentum est participium? Vt loco verbi obliquis casibus intransitiue adiungatur. quia cum non possint obliqui casus adiungi verbis intransitiue, loco verbi subit participium, vt Priscianus ait. vt bonus homo loquebatur: boni hominis loquentis orationem audiui, bono homini loquenti dedi, bonum hominem loquentem audiui, a bono homine loquente accepi, quia non licet dicere, boni hominis loquebatur. loco verbi loquebatur, subit loquentis participium. Item, vt oratio breuior sit, & dilucidior, omissis relatiuis, aduerbiis, coniunctionibus. vt homo pauca loquens, inter sapientes connumeratur, id est homo, qui pauca loquitur. Item cenatus eo cubitum, id est postquam cenatus sum. & legens disce, pro lege, & disce. Item veniẽs vidi, id est cum venirem.

Quòd autem in hac oratione, mulieres ornant se, ne videntes homines eas derideant, necessario participio sit vtendum, vt Valla docet, & Sipontinus, qui à Valla accepit, mihi non videtur. non enim sic ea resoluenda est oratio. Mulieres ornant se, ne homines eas videant, & derideant, quia sic necesse esset vti participio, quoniam vident eas omnino homines: sed sic. Mulieres ornãt se, ne qui vident homines, vel ne cum

vident

uident homines,eas derideant: uel per paſſiuum, ne a quibus uidentur hominibus,derideantur: uel,ne cum ab hominibus uidentur,ſint illis ludibrio. nam ne homines uidentes, non eſt, ne homines uideant: ſed, ne qui uident homines,uel ne cum uident homines.

Quot ſunt terminationes participiorum? Septem. ns,ut amans,legens: rus,ut amaturus:tus,ſus,xus,uus, & dus,ut amatus,uiſus,implexus,mortuus,amandus.

In ns participia,unde formantur? A prima perſona præteriti imperfecti indicatiui modi,mutãdo bam, vel bar in ns,ut amabam,amans: legebam,legens: oſculabar,oſculans:ſequebar,ſequẽs: eo,is cum compoſitis: mutat bam in ens, vt ibam,iens: quibam,quiens.

In rus,unde formantur? Ab vltimo ſupino addendo rus,ut amatu,amaturus: viſu,uiſurus: pexu,pexurus: Orior tamen etſi habet ſupinum ortum,unde or tus,participium tamen facit oriturus. Horatius in epiſtolis. Nil oriturum alias,nil ortum tale fatentes.

In tus,ſus,xus,unde formantur? Ab extremo ſupino addendo s, ut amatu, amatus: uiſu,uiſus: impexu, impexus. A morior tamen debuit eſſe moritus, quod proportio magis exigebat, Priſciano teſte, quia ſupinum eſt moritum, quod etiam indicat moriturus: ſed facit mortuus geminato u, quod in nullo alio participio inuenitur.

In dus, unde formantur? A genitiuo ſui præſentis participii,mutãdo tis in dus,ut amans,amantis: legẽs, legentis:oſculans,oſculantis,tis in dus fit amandus, legendus,oſculandus.

A uerbo actiuo quot patticipia deriuantur? Duo,alterum præſentis,& præteriti imperfecti tẽporis in ns, vt amans,id eſt qui amat,uel amabat: alterũ futuri in rus,ut amaturus,id eſt qui amabit.

Quæ actiua non habent participiũ in rus? Quæ deficiunt ſupinis,& ſunt hæc,

Compeſco,cerno,renuoque,& reſpuo,lingo,

Sugo, refello, timet, lambo, vrgeo, & ambigo, caluo,
Visoque, cum metuo, posco, linquo, arceo, disco.
Et cum compositis sunt hæc sine cuncta supinis.
Compesco, escis, escui. per rifrenare, & constringere.
Dispesco, dispescis, dispecui. per spartire. Plinius:
Africam ab Aethiopia dispescens.
Renuo, renuis, renui, per rinunciare.
Respuo, respuis, respui. per rifutare.
Lingo, lingis, linxi. per leccare.
Sugo, sugis, suxi. per sugare.
Refello, refellis, refelli. per negare, e riprēder' il falso.
Linquo, linquis, liqui. supinum esset secundum analogiam lictum, vnde derelictum. per abbādonare. de quo Priscianus. Eandem seruāt etiam regulam liqui, lictū, & ex eo composita reliqui, relictum.
Lambo, lambis, lambi. per leccare.
Vrgeo, vrges, ursi. per constringere.
Ambigo, bigis, sine præterito, & supino. per dubitare.
Caluo, caluis, calui. per ingannare.
Viso, uisis, uisi. per andare a uedere.
Terent. Visam si domi est. Cetera dicta sunt in actiuis.

A VERBO passiuo quot participia descendunt? Duo, alterum præteriti perfecti, & plusquamperfecti tēporis in tus, uel sus, uel xus, ut amatus, uisus, pexus, id est qui amatus, uisus, pexus fuit, uel fuerat: uel per actiuum, quem amaui, uel amaueram, uidi, uel viderā, pexui, uel pexueram. Alterum futuri in dus, ut amandus, id est qui amabitur, uel quem amabo.

Quæ habent unum tantum participium, id est futuri in dus? Quæ deficiunt supinis. Quare? Quia cum participium præteriti temporis inclinetur a supino, & supinum non fuerit, nec participia erunt, quæ a supino nascūtur. & sunt ea, quæ paullo ante carminibus complexi sumus.

A VERBO neutro quot participia descendunt? Duo,

Duo, vnum præſentis, & præteriti imperfecti temporis, in ns, vt ſeruiens, id eſt qui ſeruit, vel ſeruiebat: alterum futuri in rus, vt ſeruiturus, id eſt qui ſeruiet, vel a quo ſeruietur.

Quæ neutra habent quattuor participia? Quæ habent paſſiuum in tertiis perſonis, vt ſemino, tundo, & aro, & cetera, vt ſeminans, & ſeminaturus in actiua ſignificatione, & ſeminatus & ſeminandus in paſſiua.

Quæ neutra habent tria participia? Hæc.

Prandeo, ceno, meret, nuboque, & iuro, quieſco,
Et placeo, & pateo, tituboque, & gaudeo, fido,
Fio quoque, & ſoleo, atque aſſueſco, atque audeo iunge. habent enim participium præſentis, præteriti, & futuri in rus, vt prandeo, prandens, prãſus, & pranſurus: ceno, cenans, cenatus, & cenaturus. & ſic reliqua: ſed prandeo, ceno, iuro etiam in dus participium habent.

Fio tamen vel nullum habet proprium participium, vel vnum tantum fiens, quod non inueniri inquit Laurentius Valla, etſi Priſcianus ponit, & Diomedes rariſsimum dicit. Factus enim eſt a ſupino factu, quod a facio eſt, cuius paſſiuum fuit facior apud veteres. futurus a ſum eſt potius, vt ait Diomedes: quamuis a fuo antiquo uerbo eſſe videatur. Quòd vero non ſit futurus a fio, profuturus oſtendit a proſum, & defuturus a deſum. fiendus vero barbare dicitur: pro eo docti faciendus vtuntur.

A ſum etiam ens, quo vſus eſt Cæſar. & Græci ὢν dicunt, non eſt in vſu frequenti, niſi apud Dialecticos, & Philoſophos ætatis noſtræ. A ſum vero compoſita carent participiis, præter abſum, abſens: præſum, præſens: poſſum, potens: quod tamen, nomen eſſe vult Diomedes.

Quæ participia præteriti temporis tam actionem quàm paſſionem ſignificant? Pranſus, cenatus, potus, iuratus. dicimus enim ego prandi, & cenaui, & pranſus, & cenatus ſum ficos, & fici pranſæ, & cenatæ

ſunt a me. potaui & potus ſum aquã. & aqua pota eſt a me. ego iuraui & iuratus ſum numina: & numina iurata fuerunt a me.
Mereo, meres, merui & meritus ſum. per meritare, & militare.
Iuro, iuras, iuraui, & iuratus ſum. per giurare.
Pateo, pates, patui, & paſſus ſum. per eſſer manifeſto. ſed paſſus a patior etiam & a pandor, eſt participium.
Titubo, bas, titubaui, & titubatus ſum. per uacillare.

Quæ neutra non niſi vnum habent participium?
Quæ carent ſupinis, & ſunt hæc.

Strideo, ſterto, rudo, ſtridit, micat, æſtuo, gliſco,
Et conquiniſco, & quando dat parco, peperci,
Scandoq́ue, cũ ſcalpo, ſcabit, & pauet, horreo mando,
Pſallo, luo, atque tremo, ſatagoq́ue, & obedio, dego,
Micturio, horreſcoq́ue, & cetera talia, præter
Parturio, eſurio, & per vi quæcunque ſecundæ,
vt caleo, fuerint. ſed habent tamen iſta ſupinum.
Cum placeo, noceo, libeo, careo, pateoq́ue,
Torret, olet, valeo, paretq́ue, doletq́ue, latetq́ue.

A luo etiam eſſet lutum per analogiam, vnde dilutum vinum a diluo, in quo miſta eſt aqua. & a ſcalpo, ſcalptum, Priſciano teſte. nec dicas ſculpo per u. non enim dicimus ſculprum, & ſculpellum per u, ſed per a, ſcalprum, & ſcalpellum, quare ſcalpta marmora dicendum, non ſculpta.

Oſus, ab odi eſſe, videtur. Sed oſus, exoſus, peroſus nomina ſunt ſecundum Seruium, & accuſatiuo figurate coniunguntur. Plautus in Amphitryone: Oſa ſum inimicos meos. Virgilius. Lucemq. peroſi. Ouidius. Tedas exoſa iugales. Valerius Maximus de Scæuola. Peroſus enim credo dexteram ſuam, quòd eius miniſterio in cæde regis vti nequiuiſſet, iniectam foculo exuri paſſus eſt. Vſurpantur a neutris quandoque in dus participia. Ouidius. Quæ venit indigne pœna dolenda venit. Idem.

Virq́. mihi dempto fine carendus abeſt.
Strideo,ſtrides,ſtridi. per gridare.
Sterto,ſtertis,ſtertui.per ronfare,o roccare. Sternui vero eſt a ſternuo: & ſignificat, quod uulgo dicimus, ſternutare. Propertius. Sternuit omnem Amor. Colu lumella. Donec ſternuat ouis.
Rudo,rudis,rudi. per gragliare: ſed rudunt etiam funes. vnde rudentes dicti,ut Stridorq́. rudentum.
Strido,ſtridis,ſtridi. idem quod ſtrideo.
Mico,cas,cui. per giocare alla mora, id eſt ad digitos, ut baiuli ſolent. Marcus Tullius officiorum tertio. Dignum eſſe dicunt,qui cum in tenebris mices.
Aeſtuo,æſtuas, æſtuaui,æſtuatū. per hauer grā caldo.
Pſallo,pſallis,pſalli. per cantare.
Conquiniſco, conquiniſcis,cōquexi. per inchinare, e quaſſare il capo.
Scando,ſcandis,ſcandi. per montare,& aſcendere.
Dego,degis,degi. per uiuere.
Mando,mandis,mandi. per ſchizzare con li denti.
Scabo,ſcabis,ſcabi. per grattare.
Scalpo,ſcalpis,ſcalpſi.idē eſt quod ſcabo,& per ſculpire.
Paueo,paues,paui. per hauer paura.
Luo,luis,lui per patire la pena,& purgare la colpa.
Gliſco,gliſcis,ſine præterito & ſupino. per creſcere. Lucilius apud Gelliū. Luna alit oſtrea, implet & echinnos:muribus fibras, & pecu addit. eadem autem ipſa quæ creſcente Luna gliſcunt,deficiente Luna contra deficiunt.
Tremo,tremis,tremui. per tremare.
Furo,furis,inſaniui. per diuentar matto.
Luceo,luces,luxi. per lucere.
Pelluceo,pelluces,pelluxi. per lucer molto.
Torreo,torres,torrui,toſtum. per arroſtire.

A VERBO communi quot participia deriuantur?
Duo,

Duo, in actiua significatione tantum, in ns, & in rus, vt largiens, qui donat, uel qui donabat. & largiturus, qui donabit. vnum præteriti perfecti tam in actiua, quàm in passiua, ut largitus, qui donauit, & qui donatus est. Vnum in passiua tantum in dus, ut largiẽdus, qui donabitur.

A VERBO deponenti quot participia deriuãtur? Tria: præsentis, præteriti perfecti, & futuri in rus, ut sequens, secutus, & secuturus.

Quæ deponentia habent quattuor participia? Quæ communia olim fuerunt, significantq. actionem, vt loquendus, sequendus, vtendus. Ouidius, Multa rogant vtenda dari. Valerius Maximus, Etiam tribunus militum adulandus erat. Et sciendum inueniri aliquando participia præteriti temporis a deponentibus verbis actionem significantibus, passiuam habere significationem. Virgilius. Vno graditur comitatus Achate. Idẽ. Nunc oblita mihi tot carmina. Terentius. Meditata sunt mihi omnia mea incommoda.

Ab impersonalibus sunt ne participia? Minime: nisi a tædet, pertæsus. Sueton. Quasi pertæsus ignauiam suam. Leges etiam pænitens, & pænitẽdus: pudens, & pudendus: pigendus, libens, decens, quæ tamen magis nomina. Quin & pertæsus ignauiam suam, ausim dicere nomen cum accusatiuo figurate, ut Lucemq. perosi. quia non habet pertæsus casum uerbi tædet, cum dicitur, pertæsus ignauiam suam. non enim dicimus, ille tædet ignauiam suam, si tædet inuenitur vnquam cum nominatiuo. sed potius, illum tædet ignauiæ suæ, uel, si licet cum nominatiuo, (ego enim non memini legere) ignauia tædet illum, ut ne plus, minus ve faxit, quod postea nos pigeat, apud Terentium. & Hei mihi non te hæc pudent? & quem neque pudet quidquam. & An non pænitebat te auctorem flagitij, quod fecisset adolescens? apud eundem. & Quem sæua pudebunt, apud Lucanum. Quare cum

accusatiuus ignauiam non regatur a pertæsus ratione verbi tædet, quoniam nec per impersonale licet dicere, illum tædet ignauiam: nec per personale, ille tædet ignauiam: quia potius esset dicendum, ignauia tædet illum: sicut, quòd postea nos pigeat, & non quòd nos pigeamus, & sic in ceteris, vt ostendimus: pertæsus non est participium, sed nomen potius accusatiuo figurate adiunctum, vt osus, exosus, perosus.

Quot modis participia transeunt in uim nominis? Tribus, Constructione, quando non habent casum sui verbi, vt Abundans lactis, nomen est: abundans lacte, participiū. Acceptus illi, nomen est: acceptus ab illo, participiū. Virgilius. Quàm diues pecoris niuei, quàm lactis abundans. Patiens inediæ, nomen est: patiens inediam. participium. Doctus Grammaticæ, nomē est: doctus Grammaticam, participium. Præfectus vrbis, nomen est: præfectus vrbi, participium. quare & comparationem asciscunt, vt abundantior, acceptior. Compositione, quando componuntur cum dictionibus, cū quibus eorum verbum componi non potest, vt indoctus, innocens. non enim dicimus indoceo, innoceo, Temporis vel amissione, cum non significant tempus vt Amandus est optimus quisque, id est amari dignus: vel mutatione, vt in participiis in rus, cum resoluuntur per præteritū imperfectum subiunctiui. Ouidius. Exspectem qui me nunquam visurus abisti? id est qui eo animo discessisti, vt me nō amplius uideres? Valerius Maximus, Experiri enim volui, si tibi propositum ex sententia parum cessisset, quàm æquo animo meferro esse interemptura, id est quàm æquo animo me ferro interimere auderem. Seneca de naturalibus quæstionibus. Nullam autem mentionem fecit cometarū, non prætermissurus, si quid explorati apud illos com pertinet. nō prætermissurus, id est ita affectus, vt non prætermitteret.

Participium quem casum postulat ante se? Nullum

quoniã nulla orationis pars regit ante se præter uerbum. Post se quo modo construitur? Cum casu verbi sui, vt, tu, qui euadis doctus, gaudebis: tu euadens doctus, gaudebis, ego, qui indigeo doctrinæ, incumbo litteris: indigens ego doctrinæ incumbo litteris. adamo te, qui mihi inseruis: adamo te inseruientem mihi. nõ vidi quenquam, qui sit studio nihil cõsecutus. neminẽ vidi studio nihil consecutum, ò puer, qui præstas con discipulos omnes ingenio, tene memoria illud Isocratis, ἐὰν ἦς φιλομαθὴς, ἔσῃ πολυμαθής: ò puer præstans ingenio condiscipulos omnes, &c. nobis qui gaudemus virtute, multi inuident: nobis virtute gaudentibus multi inuident. seruire Deo præter cetera, interest omnium, qui viuunt, viuentium omnium interest præter cetera seruire Deo.

In quid resoluitur participium? In relatiuum, & verbum: vt amans, id est qui amat, vel amabat. Non nũquam resoluitur in verbum, & dum, uel postquam, uel, & uel, quoniam, uel cum, & similia, ut præceptore legẽte, discipuli discunt. id est dum præceptor legit. & & hoc dicto interiit, idest postquam hoc dixit, uel cum hoc dixisset, excessit e uita. Item legens disco, id est lego, & disco, & ueniens uidi, id est cum venirem.

Quando participio vti non licet? Cum in nominatiuo esse relatiuum non potest, vt io allegrante te, son piu pouero di Codro. ego, quo tu gaudes, sum pauperior Codro. & la Grammatica insegnata dà me a te, ti farà honore & utile, Grammatice, quam doctus fuisti a me, erit tibi honori, & cõmodo. Item, la camicia spogliata a te dal tuo famiglio, anderà a lauare al fiume di Po la tua nutrice. indusium, quo tu spoliatus fuisti a tuo ministro, ibit lotum ad flumen Eridanum nutrix tua. & li libri miei da essere cargati in dui muli dal tuo mulatiero, manderò alla città di Venetia, o a Roma al piu presto. Libros meos, quibus duo muli onerabuntur a mulione tuo, mittam breui uel ad urbẽ

Venetias, vel Romam. Dic per oneror quando eſt tertiæ ſpeciei, vt ſcribor, dicor. Libros, qui onerabuntur a mulione tuo duobus mulis, mittam breui ad vrbẽ Venetias, aut Romam. & ſic licet dicere per participium. Libros meos onerandos duobus mulis a mulione tuo, mittam Venetias vel Romam. Præterea non licet vti participio, quando nõ eſt, vt io ho hauuto moltevolte compaſſione a Ouidio bãdezato in Ponto: ſæpe ſum miſeratus Ouidium, qui exulauit in Ponto. Itẽ, tu impari certamẽte volontieri la Grammatica ſtudiata da mẽ, ma non fai frutto: diſcis tu quidẽ nõ inuitus Grammaticam, cui ego ſtudui, ſed non proficis. In his non vſi ſumus participiis, quia nec exſulo habet exſulatus, nec ſtudeo, ſtuditus, atque ideo diximus per relatiuũ & verbum.

Dic uulgaria participiorum omnium? Amans, amante, chi ama, o chi amaua. Amaturus, da amare, chi amarà, e per douere amare, eſſendo per amare, & hauendo ad amare. Amatus, amato, chi è ſtato, ò chi era ſtato amato, eſſendo ſtato amato. Amandus, da eſſer amato, chi era amato, e per eſſer amato, hauendoſi ad amare, o hauendo ad eſſere amato, eſſendo per eſſere amato. & ſic in ceteris.

Participium abſolute in quo caſu ponitur? In ſeptimo ſi reperitur, vt ſtudiando io Greco & Hebraico, tu andaui a ſolazzo. ſtudente me Græcis, ac Iudaicis litteris, tu deambulabas, id eſt, dũ vel donec ego ſtudebã. Si vero non reperitur, dicimus per uerbum, & dum uel donec, uel poſtquã, ut uenuta la eſtate, molti ſi amalano. poſtquã venit æſtas, plurimi ægrotãt. & partita la inuernata, uien la primauera. ubi diſceſſit hiẽs, uer aduenit. hic nõ licet dicere per ſeptimũ caſũ, quia uenio, & diſcedo nõ habẽt participia prẹteriti tẽporis. quãquã apud vetuſtiſſimos inuenitur diſceſſus, & alia quæ nunc penitus exoleuerunt, vt interitus, oblitus.

Quare etiã hic ſeptimus caſus appellatus eſt a nonnullis

nullis ablatiuis in cõsequẽtia? Quia necessario huiusmodi ablatiuos consequi aliquid debet, vt Sole oriente, fit dies, id est solis ortum sequitur dies. & Græcis, Ilion obsidẽtibus, uicti sunt Iliẽses, id est propter obsidionẽ Græcorũ secuta est uictoria de Iliensibus. Quando autẽ sic dicimus, te sedente, ego sto, nõ est necesse me stare, dũ tu sedes: nõ erit igitur ablatiuus in consequẽtia: nisi in cõsequẽtia dicitur, quia cõsequi omnino aliquid debet, ex quo perficiatur oratio. Sed dicas tu potius uel septimũ casũ, uel ablatiuũ absolute positũ.

Quæ participia poni possunt absolute in ablatiuo? Præsentis, & præteriti imperfecti, id est in ens. præteriti perfecti, & plusquãperfecti, id est in tus, sus, xus. quæ frequentissime inueniuntur in septimo casu. exẽpla ultro se offerũt, si quis inquirat, ut Te ueniẽte die, te decedente canebat. & Sublata beneuolẽtia, amicitiæ nomen tollitur, & huiusmodi infinita. Item futuri in rus, ut Facturo me copiam bonorum librorum studiosis omnibus, cœperunt omnes gaudere mirum in modum, id est cum essem facturus copiam. Lucanus lib. 1. Facile uẽturo Cæsare prædam Ignauæ liquere manus, id est, cum esset uenturus Cæsar. Valerius Maximus lib. 1. Id luce proxima consulibus sacrificio uel expiaturis, si posset auerti: uel, si certum deorum etiã monitu uisum foret, executuris, hostiarũ exta somnio congruerunt. In dus quoque sic, uoluendis assidue bonis libris, quàm plurima memoratu digna discuntur, id est uoluendo libros, vel dum uoluuntur. M. Tullius in procemio primi libri officiorum. Orationem autem Latinam efficies legendum nostris pleniorem, id est legendo nostra, uel cum legentur nostra. sed hæc, cum amittunt tempus, non sunt participia.

DE PATRONYMICIS.

QVID est patronymicum? Quod proprie a patre deriuatum secundum formam Græcam, significat filium, uel nepotẽ, filiam uel neptem primitiui sui,

vt hic Priamides, Priami vel filius, vel nepos. Hæc Priamis, filia, neptis ve Priami.

Quare dicendum potius patronymicum per y ψιλὸν ny quàm patronomicum per ομικρὸν? Quia, quæ componuntur ab ὄνομα, mutant primum ομικρὸν in ὦμέγα, ſecundum vero in y ψιλόν. ſic ab ἱερος, & ὄνομα, Hieronymus, quod ſacrum nomen interpretatur. a σὺν & ὄνομα, Synonymum.

Non ne etiam ab aliis, quàm a patribus patronymica deriuantur? Quidni? ſed raro, & abuſiue, vt a matribus, ſicuti eſt Iliades. Iliæ filius Romulus. Latoides, λητόος, id eſt Latonæ filius Apollo. ab auis maternis, vt Atlantides, Mercurius, filius Maiæ Atlantis. A fratribus, vt Phaethontiades, ſorores Phaethontis. A regibus ſiue conditoribus, vt Aeneadę, Romulidæ, id eſt Romani. Theſidæ, Cecropidæ, id eſt Athenienſes. Et ſciendum multa inueniri huius formæ gentilia, vt Hemonis, Theſſalis, Colchis, Argolis, Cyclas, Ias, Troas. multa item propria, vt Euripides, Thucydides, Bacchis, Doris, Pithyas.

Poſſunt ne deriuari patronymica a propriis patrũ Latinis, ut Saturnus, Iupiter, Mars, Mercurius, Sol? Minime. nam in his, & ſimilibus dicendum eſt filius, vel nepos Saturni, Iouis, Martis, uel per poſſeſſiuum, Saturnius, Iouius, Martius. nam pro patronymicis poſſeſſiua inueniuntur apud Latinos uſurpata, ut Aemilianus Scipio, id eſt Aemilii filius. Octauianus Cæſar, id eſt Auguſtus Octauii filius. dicitur & Octauius. Virg. Luſimus Octaui. A nominibus tamẽ patrũ Latinis Romanum poetã poſſe exiſtimo, ſi cõtigerit, patronymica inclinare, ſi Græcã habere potuerint inflexionẽ (quia Græce patronymica formari debẽt) nec aliter apud Græcos, quàm apud Latinos nomina illa appellentur. nam a Saturnus, Iupiter, Mars, Mercurius, Sol, Neptunus, ideo patronymica deriuare non licet, quia non ſic, ſed κρόνος, ζεὺς, ἄρης, ἑρμῆς, ἥλιος, ποσειδῶ

δῶν Græce dicuntur. A Petrus igitur Petrides esse potest patronymicum, quia ὁ πέτρος τοῦ πέτρου Græce potest declinari, atque inde πετρίδης deriuari patronymicum sic ab Antonius, Antoniades, a Cicero, Ciceronides esse possunt patronymica, quia ὁ Ἀντώνιος τοῦ Ἀντωνίου, ὁ Κικέρων τοῦ Κικέρωνος, Græce licet inflectere, indeq. Ἀντωνιάδης, Κικερωνίδης, deducere patronymica.

Vtendum ne est patronymicis in prosa oratione? Nequaquam: sed in carmine duntaxat. inueniuntur tamē usi patronymicis etiā historiographi, quòd ipsis quoque licentia uti concessum sit. quare Herodotus apud Græcos fabulas etiam commiscet historiis. quod tamen Latini reprehendunt. Iuuenalis. Et quidquid Græcia mendax audet in historia.

Quot sunt terminatiões patronymicorū masculini generis? Tres, ιδης, ut πηλείδης: ων, ut πηλείων: αδιος, ut, ὑῤῥάδιος, quarū prima, qua sola poetæ Latini utuntur, communis est. altera Ionica. Aeolica tertia. habēt enim Græci quinque linguas, Communem, Ionicam, Doricam, Atticam, Aeolicam.

Quo modo formātur Græce? Sic. Si genitiuus Græcus desinit in ῶς, uel in ōς, uel in οῦς, uel in οῦ: si nec ante οῦ est ἰῶτα, nec quæ in οῦ genitiuum faciunt, primæ sunt declinationis, in ιδῆς communiter formatur patronymicum, ut ὁ πηλεὺς, τοῦ πηλέως, ῶς in ιδῆς, πηλεΐδης, & per synæresin, πηλείδης. Item ὁ πηλεὺς, τοῦ πηλῆος, ōς in ιδῆς πηληΐδης a genitiuo Ionico. Homerus, μῆνιν ἄειδε θεὰ πηληϊάδεω Ἀχιλλῆος. πηληϊάδεω pro πηληΐδου, ἀπὸ τοῦ πηλῆος genitiuo Ionico. ὁ Δημοσθένης, τοῦ Δημοσθένους, οῦς in ιδῆς, Δημοσθενίδης. ὁ Ἀγαμέμνων, τοῦ Ἀγαμέμνονος, ōς in ιδῆς, Αγαμεμνονίδης. ὁ πρίαμος, τοῦ πριάμου, οῦ in ιδῆς, πριαμίδης. ὁ πάνθοος, τοῦ πανθόου, οῦ in ιδῆς, πανθοΐδης, & per synæresin, πανθοίδης.

Sin autem ante οῦ est ἰῶτα, uel in οῦ mittentia geni

tiuum

tiuum primæ ſunt declinationis, cõmutant ου̃ in αδ̃ης ut ὁ μενοίτιος, τοῦ μενοιτίου, ου̃ in αδ̃ης, μενοιτιάδης. ὁ αἰνείας, τοῦ αἰνείου, ου̃ in αδ̃ης, αἰνειάδης. ὁ ἀγχίσης, τοῦ ἀγχίσου, ου̃ in αδ̃ης, ἀγχισάδης. & πλεονασμῷ τοῦ ι, ἀγχισιάδης. ὁ Ἱππότης, τοῦ Ἱππότου, ου̃ in αδ̃ης, Ἱπποτάδης.

Cuius declinationis ſunt patronymica maſculina in δ̃ης? Primæ τῶν ἰσοσυλλάβων, vt ὁ πηλείδης, τοῦ πηλείδου, ὁ πριαμίδης, τοῦ πριαμίδου.

Patronymica feminina quot terminationes habẽt? Tres, ας, ις, νη, quibus omnibus noſtri poetæ vtuntur, vt Ilias, Tyndaris, Nerine.

Quo modo formantur patronymica feminina? In ας, & in ις formantur a ſuis maſculinis, remota δη, vt Ἰλιάδης, Ἰλιάς. πριαμίδης, πριαμίς. πηλεΐδης ſine ſynæreſi, πηλεΐς. vel Ionice, πηληῒς ἀπὸ τοῦ πηληΐδου.

In i pauca admodũ ſunt, vt Νηρίνη, ἀδραστίνη, ἀκρισίωνι, αἰητίνη, ὠκεανίνη, ἀπὸ τοῦ Νηρέως, ἀδράστου, ἀκρισίωνος, αἰητοῦ, ὠκεανοῦ.

Cuius declinationis ſunt patronymica feminina? In ας, & in ις, quinctæ, vt ἡ πηλιὰς, τῆς πηλιάδος, filia Peliæ, vel neptis, ἡ πριαμὶς, τῆς πριαμίδος. In νη vero, ſunt ſecundæ τῶν ἰσοσυλλάβων, ut ἡ Νηρίνη, τῆς Νηρίνης.

Qui neſcit Græcas litteras, non ne a nominibus Græcis Latino more inflexis, formare patronymica poterit? Non profecto, quanquam poſſe docent omnes fere Grãmatici ætatis noſtræ. nã quo modo Theſēis, Aenēis, penultima longa, & huiuſmodi patronymica, a maſculinis Theſeides, Aeneides deriuabũt Grecarum litterarũ rudes? Quòd ſi a Theſeides, Aeneides facta diæreſi, Theſeis, Aeneis deducent, penultima corripietur, quia eſt ε ψιλὸν vocalis ſemper breuis apud Græcos. Quare ſciat neceſſe eſt a maſculinis θησηΐδης αἰνηΐδης. quæ a genitiuo Ionico θησῆος, αἰνῆος (vt ſupra eſt dictum) formantur, deriuari θησηῒς, αἰνηῒς, δη abiectione.

abiectione:unde nos Theseïs, Aeneïs accepimus penultima lõga. Nec me præterit αἰνειάδης melius ab αἰνειάδης esse ἀποβολῇ τοῦ α, quod a genitiuo αἰνείου formatur, quàm ab αἰνῆος genitiuo Ionico. nusquã enim legitur, vt doctissimi quoque dicũt, αἰνεύς. Vnde apud Virgilium. Aeneadasq. meo nomen de nomine fingo. Et Quis genus Aeneadum? ab αἰνειάδης est, a diphthõgo ει, ι exclusa, vt Dores faciunt. Quare loco Aeneis aliud pro exemplo ponatur patronymicum, vt Achilleis, Orpheis, & similia a Græcis in εύς, quæ si quis fuerit penitus expers litterarũ Grecarũ, nesciet formare.

Adde quòd Achillides, a datiuo Achilli Latine formaret Græcarum litterarũ rudis, penultima correpta, sicut Antenorides, Atlantides, a datiuis Antenori, Atlanticum tetrasyllabum propter complexionẽ penultimam producat. Præterea a Latona, Latonades faceret patronymicum, qui nesciret Latonã Græce ἡ Λητώ, τῆς Λητόος, Λητοῦς dici. Vnde Latoides patronymicum formari ait Priscianus.

Statius primo Thebaidos,

Dum morior, depelle globum: fors æqua merentes
Respicit, ardentem tenuit reuerentia cædis
Latoidẽ. Oui. Præteritas cessasse ferũt Latoidos aras.

Ἀρχίου εἰς τοὺς Τέσσαρας Ἀγῶνας in epigrãmaticis, Ζηνός, λητοΐδαο, παλαίμονος, ἀρχεμόροιο: λητοΐδαο pro λητοΐδου Latoidæ. Eodem modo si a Dido, Mãto, Sappho, Calypso, & similibus patronymica formarit, decipietur. Nam Diodonides, Mantonides, Sapphonides, Calypsonides dicet, cum sit dicendum Didoides, Mantoides, Sapphoides, Calypsoides, a Græcis Διδοΐδης, Μαντοΐδης, Σαπφοΐδης, Καλυψοΐδης. quæ a genitiuis Διδόος, Μαντόος, Σαπφόος, Καλυψόος formãtur, mutatione τοῦ ος in ιδης.

Præterea huiusmodi nomina vix ausim ego declinare vt Iuno, sed Græce. Neque enim, ait Quinctilianus, Iam Calypsonem dixerim, vt Iunonem. Quan-

quam

quam secutus antiquos C. Cæsar utitur hac ratione declinandi. Quamobrem discendæ sunt a pueris nostris necessario Græce declinationes.

Qui latine hæc patronymica declinare, ipsisq. vti uoluerit quomodo poterit? Vertendæ sunt Græcæ litteræ in Latinas, nec non diphthōgi uel in nostras diphthōgos, uel ī uocales logas, & quod Græci πριαμίδης, αἰνειάδης, Ιλιάδης, μενοιτιάδης, πηλείδης, θησείδης. Item πριαμὶς, νηρίνη, ἰλιὰς, μενοιτίας, πηλῆὶς, θησηὶς dicūt. Nos Priamides, Aeneades, Aeliades, Menœtiades, Pelides, Thesides, Priamis, Nerine, Helias, Menœtias, Pelleis, Theseis dicamus. Sed duo nouissima, & cetera id genus, penultimā modo producūt, modo corripiunt. Nam si a πηλεΐδης, θησεΐδης, facta diæresi, πηλεὶς θησεὶς deducuntur, quæ nos in Latinum uertentes Peleides, Theseides sine synæresi, & Peleis, Theseis, dicimus, corripiūt. sin uero a πηληΐδης, θησηΐδης, quæ a genitiuis, πηλῆος, θησῆος, Ionice formātur, ut supra est dictū, πηλῆὶς, θησηὶς deriuantur, producūt. Sed penultima breui raro legi apud Romanos huiusmodi patronymica, penultima uero lōga sæpissime. Statius. Viue precor, nec tu diuinam Aenēida tenta. Ouidius. Et tamen ille tuæ felix Aenēidos auctor.

Transtulit in Tyrios arma, uirumq. toros. Idem.
Sumpserit Aenĕidem, genitrix ibi prima requiret,
Aenĕadum genitrix unde sit alma Venus. Idem.
Res quoque tanta fuit, quantæ subsistere summo
Aenĕidos Vati grande fuisset onus. Idem.
Vtq. celer uenias, uirideis Nereidas oro. Idem.
Nerĕi te uereor, tua fulmine sæuior ira est. Martialis.
Lusit Nerĕidum facilis chorus æquore toto. Statius.
Tum uisa procul de litore mater Nerēis.

In his Aeneis, Nereis penultima & producta & correpta deprehendūtur. Sed de Aeneis, ut supra dixi, alia ratio est. nam cum corripitur, est quia ει diphthongus diuiditur per diæresin ab αἰνεΐδης, quod est ab αἰνειάδης,

νειάδης remota α. cum vero producitur, fit, quia ε in ι cõuertitur ἰωνικῶς, ſic αἰνεῒς, αἰνηὶς, vnde nos Aeneis penultima longa. Plerunque tamen legi penultima producta. Iuuenalis.

Semper ego auditor tantum, nunquam ne reponam?
Vexatus toties rauci Theſēide Codri? Martialis.
Briſēis vultum quamuis auerſa iaceret. & ſic fere vbique.

Præterea quæ apud illos primæ ſunt declinationis, apud nos itidem primæ ſint, ut ὁ θησείδης, τοῦ θησείδου, hic Theſides, huius Theſidæ. Quæ item apud illos ſecundæ declinationis ſunt, apud nos Græce declinantur, commutatis tantum litteris Græcis in noſtras ut ἡ Νηρίνη, τῆς Νηρίνης, hæc Nerine, huius Nerines. Quanquam ἦτα, duplex ε ψιλὸν: ſicut ωμέγα, duplex ο μικρὸν, eſſe exiſtimo: & non i; ſed e ſonare debere. Quare dictiones Græcas, in quibus eſt η littera, perperam nunc pronuntiari oſtẽdemus in fragmentis Grammaticis. Item quæ apud Græcos quinctæ ſunt declinationis, nos in noſtram tertiam transferamus, vt ἡ προιτὶς, τῆς προιτίδος, hæc Prœtis, huius Prœtidis. Quare hinc etiam colligimus neceſſariam eſſe litterarum Græcarum cognitionem hominibus noſtris.

Inueniuntur ne poetæ & addere, & detrahere ſyllabas patronymicis? Maxime. Virgilius. Tum Phaetontiadas muſco circũdat amaræ. Corticis, pro Phaetontidas. Ouidius. Sedit Atlantiades, pro Atlantides. Virgilius. Scipiadas duros bello, pro Scipionidas. Idem. Sit ſatis Aenide telis impune Numanum oppetiiſſe tuis, pro Aeneade. nã Aeneus, a quo deriuari videtur, non inuenitur.

Quare poetæ modo detrahunt, modo addunt patronymicis ſyllabas? Propter metrum, & maxime quã do breuis ſyllaba inter duas longas comperitur, quæ eſſe in heroico verſu nõ poteſt, vt in Atlantides, Phae

tontides

tontides, quod & Græci faciũt. Homerus. Μῆνιν ἄειδε θεὰ πηληϊάδεω Ἀχιλλῆος, pro πηλείδου. Si quisquã est qui vbi nõ nisi Latine instituimus pueros, Græce formasse patronymica nos accuset, nec sit nescius id nobis necessario factũ esse, quia Latine formari non possunt, ut supra est dictũ: tum quia volumus, & Græce, & Latine simul institui adolescentulos, ita tamẽ, vt a sermone Latino ætate nostra incipiant, nec multo post una & Romanis litteris, & Græcis incumbãt, sed nunc potissimum, vbi eas orationis parteis, quæ inflectuntur, declinare Latine didicerint. quod si asseruarit diligenter, cum ad patronymica nostra vẽtum fuerit, quæcunque ibi a nobis conscripta sunt, facile intelligent. Vtrum autem sic institui pueros sit necessarium, nec ne, uiderint docti. Nos certe pernecessarium non arbitramur solum, sed etiam contendimus.

DE FIGVRIS.

FACTVRVS etiam operæpretium mihi videor, si de figuris hoc loco, quæ a Græcis σχήματα appellantur, breuiter scripsero, atque id tantum attigero, quod ad puerorum institutionem facere videatur.

Quid est figura? Quinctilianus inquit. Figura est, sicut nomine ipso patet, confirmatio quædam orationis, remota a communi. Idem. Sit ergo figura aliqua arte nouata forma dicendi. Possumus etiam sic definire: Figura est vitium cũ ratione necessitatis, ornatus ue gratia permissum.

In quot parteis diuiduntur figuræ? In duas. nã aut τοῦ λόγου sunt, id est verborum, vel dictionis, vel elocutionis, vel sermonis, vel orationis: aut Τῆς διανοίας, id est cogitationis, & sensus. Τῆς διανοίας figuras, quorum esse aiunt? Oratorum tantum. Τοῦ λόγου; Grammaticorum. Et diuiduntur τοῦ λόγου in treis parteis, in figuras dictionis, elocutionis, constructionis. Illud nõ

esse silentio prætereundum censeo, figuras omnes pe nes quinque Græcorũ linguas attendi, ἰάδα, δωρίδα, ἀτθίδα, αἰολίδα, κοινήν. Ias enim relictis propriis uersatur in tropis. Doris, in singulis partibus orationis nunc adiectioni, nunc breuitati studens, facit barbarismos. Atthis breuitate gaudens admittit solœcismos. Aeolis supra modum copiosa est, amatq. per circuitũ uerba proferre, cuius uitium σχῆμα διανοίας appellãt. Communis est, in qua omnes idem seruiunt. Sed aduertendum in primis est, ut Barbarismus & Solœcismus euitentur.

Quid est barbarismus? Pars orationis uitiosa in cõmuni sermone, in poemate vero metaplasmus dicitur. Ante Augusti Cæsaris ætatem an barbarismum dixerint qui pure, atque, integre locuti sunt, se non inuenisse Gellius scribit: apud antiquos enim non barbare, sed rustice loqui dicebantur. quos nunc loqui barbare dicimus: & rusticus sermo, qui nunc barbarismus appellatur.

Quid est solœcismus? Impar, & inconueniens compositura partium orationis. σχῆμα λόγου, si eum docti fecerint, dicitur. Ab Asinio Capitone, & eisdem ætatis aliis, imparilitas, a uetustioribus Latinis stribiligo dictus est. nam στρεβλοῦν, deprauare est, & στρεβλὸς, prauus. Gellius vero neque solœcismum, neque barbarismum, sed sicut βάρβαρον, ita σόλικον, legisse se apud Græcos in noctibus refert. Idem, antiquiores nostros solœcum facile dixisse, meminit solœcismum vero haud scire an unquã dixerint. Quod si ita est, neque apud Græcos, neque apud Latinos probe dici solœcismum putat. sed aut imparilitatem, aut solœcum, sed nunc & barbarismum, & solœcismum dicimus.

Vnde Solœcus dictus? A Solis vrbe Ciliciæ, quòd eius incolæ Atheniensibus uitiose loqui visi sint: & σολοικίζειν, qui ita loquerentur dicti.

Quo modo rustice, & barbare quis loquetur? Si barbaris vocabulis vsus fuerit. vt si dixerit treguam,& guerram,pro indutiis,& bello. Item si dictiones inuertat,vt si pro disciplina,discip linam dixerit, & stexæ fillæ,pro stellæ fixæ? & aliquibus penultima longa cum debeat corripi. & annona, & idolum penultima breui, cum sit producenda.

Vitia oris,& linguæ in quibus esse litteris possunt? In singulis. nam si crasse ἰῶτα pronuntiauerit quis, iotacismum faciet. Si uero L,lambdacismum. Item si m plus æquo pronuntiarit,faciet metacismum. Præterea a uocis gracilitate Ischnotesia est. a nimio vero hiatu vocis, Platiasmos.

Chilostomia autē fit, cum in summis labiis vox scinditur. Omnia igitur quæ plus æquo, minus ue sonantia ab eruditis auribus respuuntur,euitanda sunt.

Quo modo Solœcum,aut,vt nunc dicimus, solœcismum quis faciet? Si loquetur incongrue, vt si dixerit quale est,pater mea,mater meus, Virgilius scripserūt, ego doceo tibi Grammaticam.

In quo a solœcismo differt barbarismus? Hic in dictione tantum fit. ille vero in oratione.

DE FIGVRIS DICTIONIS.

Syncopa de medio tollit,quod epenthesis auget.
Extinxti vt te meq. soror magna induperatrix.
Troiugenumq. dolos nostri Mauortis in antro.
Apocope eum tollit finem,quem dat Paragoge,
Vt sat erit magicas me inuitam accingier arteis
Troius heu do meæ miseram me occiderit hospes?
Apponit Prothesis caput id,quod Aphæresis aufert,
Gnate renarro tuam mittas heu linquere matrem.
Discite iustitiam moniti,& non temnere Diuos.
Corripit vt steterunt ducendam Systola vocem.
Ectasis Italiam producit corripiendam.
Dicit & insanis uitam dederitis in vndis.
Romane at dices & dederitis,& dederitis.

Aulai

Aulai in medio libare Diæresis, atque
Virgilius cecinit rus, siluasque, duces.
Et qui magna fuit Pelignæ gloria gentis,
Nunc quoque te saluo persoluenda mihi.
Estq. Synæreseos deiectus fulmine Phæthon.
Fixerit Aeripedem ceruam Tyrinthius heros.
Gramma tibi Antithesis pro grãmate ponit, ut olli
Inquit subridens hominum sator, atque deorum.
M necat Ecthlipsis, vocalem sed Synalœphe.
Littora multũ ille & terris iactatus & alto,
Atque ea diuersa penitus dum parte geruntur:
Metathesis est ordo mutatus litterularum.
Vt tibi Timbre caput Euandrius abstulit ensis.

DE FIGVRIS CONSTRVCTIONIS.

Prolepsis, quæ Latine dicitur præsumptio, est pronuntiatio rerum ordine secutarum. vel est, cum ante numerus redditur, quàm personę definiantur. ut,
Continuo reges, ingenti molle Latinus,
Quadriiugo uehitur curru, cui tempora circum
Auratis bis sex radii fulgentia cingunt,
Solis aui specimen, bigis it Turnus in albis,
Bina manu lato crispans hastilia ferro:
Hinc pater Aeneas, Romanæ stirpis origo,
Sidereo flagrans clypeo, & cælestibus armis,
Et iuxta Ascanius, magnæ spes altera Romæ:
Procedunt Castris. per hanc autem figuram, si plurale verbum præponitur ante utrunque quod sequitur, nominatiuum præcedere in congregatione oportet. ut, duæ aquilæ deuolauerunt, hæc ab oriente, illa ab occidente. vel, altera ab ortu solis, altera ab occasu. Sin ad ea, quæ diuiduntur, singulare verbum sequitur genitiuum, singulare diuidendo procedere oportebit. ut duarum aquilarum, altera deuolauit ab oriente, altera ab occidente. Præterea singulare modo in singularia, modo in pluralia licet diuidere. ut humanum genus aliquod bonum, aliquod malũ est. humani generis

aliqui boni,aliqui praui. Et rurſus plurale nunc in pluralia,nunc in ſingularia hominum, aliqui boni, aliqui mali. duarum auium,altera volatilis,altera non. Si nominatiuus igitur procedit, verbum in congregatione ponitur : ſin autem genitiuus, in iis quæ diuiduntur. Quòd ſi & cōgregationē, & eius parteis oblique proferre volumus,neceſſe eſt loco verbi uti participio obliqui caſus,& ad aliam perſonā facere tranſitionem, ut aquilarum volantium, alterius ab oriente, alterius ab occidente ſimilis eſt celeritas. Et per datiuū, Aquilis volantibus, huic oriens, illi relinquitur occidens. Et per accuſatiuum,aquilas volanteis,hanc oriens,illam miſit occidens. Veteres tamen interdum pro genitiuo plurali nominatiuum legimus propoſuiſſe. Homerus Οδυσσείας μ. οἱ δὲ δύω σκόπελοι, ὁ μὲν οὐρανὸν εὐρὺν ἱκάνει, τὸν δ᾽ ἕτερον σκόπελον χθαμαλώτερον ὄψει ὀδυσσεῦ,hoc eſt, Duo ſcopuli,alter ad cælū uſque latum peruenit, alterum uero ſcopulum humiliorem uidebis Vlyſſes, ubi ſecundum artem genitiuo utendū fuiſſet τῶν δὲ δύο σκοπέλων. σολοικοφανὲς igitur fecit. Quemadmodum Ιλιάδος γ. Αμφω δ᾽ ἑζομένω γεραρώτερος ἦεν ὀδυσσεὺς, hoc eſt, ambo uero ſedentes, honoratior Vlyſſes erat. ἀντὶ τοῦ ἀμφοῖν δ᾽ ἑζομένοιν, amborum autem ſedentium,honoratior Vlyſſes erat. quale eſt apud Horatium in poetica. O maior iuuenum. ad duos enim Piſones ſcribebat. de hoc uero abunde in comparatiuis. Idem Ιλιάδος π. Νεστορίδαι δ᾽ ὁ μὲν οὔτασ᾽ Ατύμνιον ὀξέϊ δουρὶ Αντίλοχος, λαπάρης δὲ διήλασε χάλκεον ἔγχος. Ηριπε δὲ προπάροιθε. Μάρις δ᾽ αὐτοσχεδὸν δουρὶ Αντιλόχῳ ἐπόρουσε κασιγνήτοιο χολωθεὶς, Στὰς πρόσθεν νέκυος, τοῦ δ᾽ ἀντίθεος Θρασυμήδης, Εφθη ὀρεξάμενος πρὶν οὐτάσαι. Neſtoridę autem, Antilochus acuto telo percuſſit Atymniū ferro adacto in Ilia cecidit uero ille corā. ſed Maris,propinquus lancea inuaſit Antilochum ira,germani cauſſa percitus,aſtans ante mortuum, hunc autem

tem Deo similis Thrasimedes, celeriter percussit, ante quàm ille feriret. pro τῶν Νεςοριδῶν, ὁ μὲν Ἀντίλοχος οὔτασ' Ἀτύμνιον, Μάριν δὲ ἀντίθεος, Θρασυμήδης, Nestoridarum Antilochus percussit Atymnium, Deo uero similis Thrasymedes Maridem. Similiter si quis dicat, duo fratres, alter facilis, alter durus est, vitium facit, cum sit dicẽdum, duorum fratrum, aut e duobus fratribus alter facilis, alter durus. Tale est etiam illud Liuii, ut Priscianus refert, Periti religionũ, iurisq. publici, quando duo ordinarii consules eius anni, alter morbo, alter ferro periisset, suffectum consulem nega bant recte comitia habere posse, cum ars sic exigeret, Quando duorum ordinariorum consulum, aut ex duo bus ordinariis consulibus alter morbo, alter ferro periisset. aut sic, Quando duo ordinarii consules eius an ni periissent, alter morbo, alter ferro. quæ est præsum ptio frequentissima, ut illa Ὀδυσσείας α. ἀλλ' ὁ μὲν αἰθίοπας μετεκείαθε τηλόθ' ἐόντας, αἰθίοπας, τοὶ διχθὰ δεδαίαται ἔσχατοι ἀνδρῶν, οἱ μὲν δυσομένου ὑπερίονος, οἳ δ' ἀνιόντος. Sed ille Aethiopas petit, qui procul sunt. Aethiopas, qui diuisi sunt in duas parteis vltimi hominũ, alteri in occidente, alteri in oriente. Et illa in Iphigenia in Aulide. κατεῖδον δύ' αἴαντε συνέδρω, τόν τε Οἰλέως Τελαμῶνός τε γόνον τῆς Σαλαμῖνος ςέφανον. Vidi duos Aiaces confidenteis, alterũ Oilei, alterũ Telamonis filium Salaminæ decus. Apollonius in primo περὶ συντάξεως, illud Homeri, οἱ δὲ δύο σκόπελοι, ὁ μὲν οὐρανὸν εὐρὺν ἱκάνει, sic mutat, οἱ δὲ δύο σκόπελοι ἱκάνουσιν ὁ μὲν ἄχρι τοῦ οὐρανοῦ, ὁ δὲ ἄχρι τοῦ ὀλύμπου. duo perueniunt scopuli, alter usque ad cælum, alter usque ad olympum. quod poeta noster, præsumptione dimissa, sic mutauit in primo Aeneidos. Geminiq. minantur in cælum scopuli. In huiusmodi igitur constructione tam diuiduorum, quàm κατὰ πρόληψιν, Græci articulis subiunctiuis vtuntur, ut ἀετοὶ διέπτησαν δύο, ὁ μὲν ἀπ' ἀνατολῶν ὁ δὲ ἀπὸ δυσμῶν, καὶ

τῶν ἀνθρώπων, οἱ μέν εἰσιν ἀγαθοὶ, οἱ δὲ πονηρὶ, καὶ τοῖν δυοῖν αἰάντοιν, ὁ μὲν Τελαμώνιος, ὁ δὲ Οἰλέως ὑὸς ἐγένετο. Nos uero aut pronominibus, aut nominibus, ut duæ Aquilæ deuolauerunt, hæc ab ortu ſolis, illa ab occaſu, uel altera ab ortu ſolis, altera ab occaſu, & hominum hi boni, illi mali ſunt. vel aliqui boni, aliqui mali ſunt. & duorum Aiacum hic Telamonius, ille Oilei filius fuit, vel alter Telamon, alter Oileis filius fuit.

In Prolepſi quinque eſſe plerunq; oportet, Cōgregationē, ut Reges: Partes, ut Latinus, Turnus, Aeneas, Aſcanius: verbū, ut procedūt: partiū determinationes, vt Latinus, Turnus, ab una parte, Aeneas, Aſcanius, ab altera: ordo, ut præcedat cōgregatio, ut reges: ſequantur partes, vt Latinus, Turnus, & Aeneas, Aſcanius.

Eſt autem Prolepſis duplex. Explicita, in qua omnia inueniuntur quæ in Prolepſi eſſe oportet, vt equi concurrunt, hic a dextra, ille a ſiniſtra parte hippodromi. Implicita eſt, in qua tacetur aliquid, ut homines inuident alter alteri, deeſt & alter alteri. Item, alter alterius onera portate, deeſt & alter alterius, ut portate onera alter alterius, & alter alterius. hoc eſt, tu face onus portes illius, ille tuum. & apud Ouid. Alter in alterius iactantes lumina uultus, Quærebant taciti noſter ubi eſſet amor. Deeſt & alter in alterius.

Aliam eſſe Prolepſin dicit Diomedes, cum id quod poſterius accedit, ante tēpus adſcribitur, vt Lauinia venit littora. Lauinium enim non dum erat cum in Italiam venit Aeneas. Et apud Salluſtium. Montem ſacrum, atque Auentinum inſedit, qui mons ob hoc, quòd illum plebs inſederat, poſtea Sacer dictus eſt.

DE SYLLEPSI.

Syllepſis quę Latine conceptio, & cōprehenſio dici poteſt, eſt diuerſarum clauſularum uel per vnū verbū, vel per adiectiuum pluralis numeri cōglutinata cōcluſio, vt ſunt nobis mitia poma, Caſtaneæ molles, & preſſi copia lactis, id eſt poma mitia, caſtaneæ molles,

les,& copia lactis presſi ſunt nobis, ut pluralis numerus concipiat ſingularem,ita tamen ut pluralis præcedat.nam aliter eſſet Zeugma. ut, Amaryllidi & lac,& caſtaneæ placuerunt.& Nihil ne te nocturnum præſidium palatii, nihil horum ora, vultusq. mouerunt? quod exemplum in Zeugmate ponit Diomedes,& hypozeugma appellat. Dices etiam per Syllepſin, Ferdinandus rex, & Eliſabeth Regina Hiſpaniæ, homines quã iuſtiſsimi Bethycam, quę Granata nunc dicitur, vrbem & maximam, & munitiſſimam, & bellicoſiſſimam, opulentiſſimamq. decem ab ipſis annos obſeſſam, & nunquam antea a Chriſtianis debellatam, atque ideo ſummis laudibus,ſummoq. honore digniſſimi,anno a natiuitate IESV CHRISTI DEI Opti. Max. milleſimo quadringenteſimo nonageſimo ſecundo, quarto nonas Ianuarias expugnauerunt.

In Syllepſi quinque eſſe oportet, Dictionem concipientem, dictionem conceptam, coniunctionem,verbum, vel adiectiuum pluralis numeri,& quòd reſpondeatur dictioni concipienti, vt Rex,& Regina Hiſpaniæ principes optimi.dictio concipiens, Rex: concepta,Regina:adiectiuum pluralis numeri, optimi: coniunctio,& reſponſio adiectiui ad regem.

Quot ſunt ſpecies Syllepſeos? Septẽ. Eſt enim prima Syllepſis in genere, quæ fit cum maſculinũ genus cõcipit femininum & neutrũ.vt Rex, & Regina iuſtiſſimi: dominus,& mancipia pugnaces.Aut,cum femininũ cõcipit neutrũ, vt Hinc leges, & plebiſcita coacte.

Secunda Syllepſis eſt in numero, cum pluralis numerus cõcipit ſingularem, vt milites,& imperator fortiſſime pugnauerunt.

Tertia Syllepſis eſt in perſona, nam prima & ſecunda perſona poſſunt concipere tertiam: neutram uero harum tertia. Ego enim & ille deambulamus, & tu,& ille deambulatis, dicimus. ille autem & ego deambulant,aut ille & tu deambulant,non dicimus. & quem-

admodum prima, & secunda possunt concipere tertiã, ita prima secundam: sed non cõtra. nam ego, & tu deambulamus dicimus, non etiam deambulatis.

Quarta Syllepsis est in casu, quæ fit cum nominatiuus comprehendit ablatiuum cum prępositione cum. vt Remo cum fratre Quirinus Iura dabunt, id est Quirinus, & frater Remus.

Quincta Syllepsis est indirecta, quæ fit quando verbum concordat cum ablatiuo cum præpositione cũ, & ablatiuus concipit nominatiuum, ut Hanc tecum genitor cunctis celebrabitur annis. & Iphitus, & Pelias mecum diuellimur inde.

Sexta Syllepsis est implicita, quæ fit quando demõstratis mare, & femina per distributiuum, & partitiuũ nomen masculini generis, comprehenditur etiam femina, ut Vterque horum est iustus. & apud Virgilium. Est mihi nanque domi pater & iusta nouerca, Bisq. die numerant ambo pecus, alter & hœdos. alter, id est nouerca. Eodem modo nullus homo currit, est Syllepsis implicita, vbi nullus comprehendit etiam feminã. quare, qui dicunt, omnis homo currit, & nullus homo currit non esse contraria, errant, quoniam nullus complectitur etiam feminam in hac oratione, nullus homo currit: quemadmodum omnis, in ea quæ dicit, omnis homo currit.

Septima Syllepsis est in male cohærentibus, seu in improprie comprehensis, quæ fit quando plura concipit verbum, ita tamen ut vni tantum conueniat, cetera uero improprie complectatur, ut apud Virgilium. Sacra manu, victosq. deos, paruumq. nepotem. Ipse trahit. trahit licet nepotis tantũ sit, tamen & superiora concludit, sed καταχρηστικῶς. Eadẽ est figura apud Homerum Ιλιάδος ι. ὡς δ᾽ ἄνεμοι δύο πόντον ὀρίνετον ἰχθυόεντα, βορέης, καὶ ζέφυρος, τώ, τε θρήκηθεν ἄητον. vt duo uenti piscosum mare concitant, Boreas, ac Zephyrus, qui spirant a Thracia. Vbi quod Boreæ tantum

tum eſt, zephyro quoque attribuit, qui flat ab Occaſu. Item Ιλιάδος τ. τὼ δὲ δύω σκάζοντε βάτην ἄρεος θεράποντε, Τυδείδης τε μενεπτόλεμος, καὶ δῖος Ὀδυσσεὺς, ἔγχει ἐρειδομένω: ἔτι γὰρ ἔχον ἕλκεα λυγρά. Duo autem claudicantes ibant miniſtri Martis, Tydidesq́. bellicoſus, & diuus Vlyſſes, haſta firmantes greſſum: adhuc enim moleſta erant illis vlcera. Quod erat igitur Diomedis, Vlyſſi quoq; attribuit: ſolus enim Diomedes claudicabat, pedis plantam vulneratus. Vlyſſes autem in latere uulnus acceperat. Sunt fortaſſe & aliæ Syllepſeos ſpecies, ſed ego non plures ſeptem inueni, & ne has quidem quæſiuiſſem, niſi legiſſem apud Seruium. Sacra manu, uictosq́. deos, paruumq́. nepotem. Ipſe trahit, ſeptimam eſſe Syllepſin. & apud Fabium multas præſumptiones. Primam item, ſecundam, & tertiam reticentiam apud Donatum, & uſque ad ſextum Parelcon apud eundem. An autem aliter, atque ego ſcripſi, accipiantur Syllepſeos ſpecies, neſcio. ſic equidem tã diu ſentiam, donec, aut ipſe melius inuenero, aut ab alio didicero.

DE ZEVGMATE.

Zeugma, eſt unius verbi, vel adiectiui viciniori tam ſingularis, quàm pluralis numeri reſpondentis concluſio, ita coniuncta diuerſis, vt neceſſe ſit per ſupplementum ſingulis reſpondeatur, vt cæli & terra mouenda eſt, vel cæli mouendi ſunt & terra, id eſt cæli mouendi ſunt, & terra mouenda eſt. Item, Hebræi ſunt, & ego: id eſt ipſi Hebræi ſunt, & ego ſum Hebræus. Item, erraui ego & uos. id eſt ego erraui, & vos erraſtis. Et, nihil ne te nocturnũ præſidium palatii, nihil vrbis vigiliæ, nihil timor populi, nihil concurſus bonorum omnium, nihil hic munitiſſimus ſenatus habendi locus, nihil horum ora, vultusq́. mouerunt? id eſt præſidium mouit, vigiliæ mouerunt, timor populi mouit, bonorum concurſus mouit, munitiſſimus habendi ſenatus locus mouit, ora & uultus mouerunt.

Fabius συνεζευγμένον appellat, quod fieri dicit, cum vnum ad uerbum plures sententiæ referuntur, quarũ vnaquæque desideraret illud, si sola poneretur. Volũt etiam esse zeugma cum remotiori verbum, adiectiuũ ue respondet, si sit id, quod remotum est, numeri tantum singularis, vt ego, & tu, & præceptor erraui, id est ego erraui, & tu errauisti, & præceptor errauit. quẽ loquendi modum apud approbatos non memini legere.

Tribus autem modis fit zeugma, in persona, ut non ego solum, sed etiam tu errasti præceptor. in genere, vt cæli & terra mouenda est. in numero, ut nihil ne te hic munitissimus senatus habendi locus, nihil horum hora, vultusq. mouerunt?

Quinque esse oportet in zeugmate, diuersa substã tiua, vt cæli & terra. coniunctionem, ut &. verbum, adiectiuum ue tam singularis, quàm pluralis numeri, vt mouenda est. & quòd verbum, uel adiectiuum viciniori respondeat, ut cæli & terra mouenda est, uel cæli mouendi sunt & terra.

In quo differt zeugma a Syllepsis? In zeugmate verbum, vel adiectiuum ita viciniori respondet, vt singulis postea reddendũ sit, & tã singularis, quàm pluralis numeri esse potest. Per Syllepsin vero contra. nam nec viciniori respondet, nec numeri esse singularis potest, nec ut singulis, vt in zeugmate reddatur oportet, sed omnia ab vno verbo, uel adiectiuo cõcipiuntur, atque ideo Σύλληψις a Græcis, a nostris conceptio appellatur. Dices enim per zeugma, Sociisque, & rege recepto, & rege recepto & sociis, & recepto rege & sociis, & rege sociisq. receptis, id est rege recepto, & sociis receptis. Item, Hic illius arma, hic currus fuit, & hic currus fuit & arma, & hic fuit currus & arma, & hic currus & arma fuerunt, id est hic currus fuit, & arma fuerunt. Per Syllepsin uero, Sociisq. & rege receptis. & hic illius arma, hic currus fuerunt. Illud autem Valerii libro primo, capite vltimo. De motu, & uoce

Deo-

Deorum immortalium humanis oculis, auribusq. per cepto. legendum est ut etiam antiqui habent codices, De voce, & motu percepto. est enim Zeugma.

Quot sunt species Zeugmatis? Tres, hyperzeugma, cum verbum proponitur. vt si erraui ego, & tu. Mesozeugma, cum interponitur, ut si ego erraui, & tu. Hypozeugma, cum postponitur, ut si ego, tu quoque errasti.

DE SYNTHESI.

Synthesis fit in vitio vocali, cum verbum uel adiectiuum discordat in voce ab eo, cui redditur, & concordat in significato, vt pars in frustra secant, & gens armati.

Tria esse oportet in Synthesi. vnum subiectum. verbum, vel adiectiuum. & quòd id ipsum verbũ, vel adiectiuum ita respondeat subiecto, ut ab eo discordet in voce, & concordet in significato, ut anser fœta.

Fit autem Synthesis in genere tantum, in numero tantum, in genere & in numero simul. In genere tantum, vt Præneste sub ipsa. In Eunuchum suam, Centauro uehitur magna, In numero tantum. vt turba ruunt, Pars in frusta secant. In numero & in genere simul, ut gens armati. turba proterui. Virg. Hic manus ob patriam pugnando vulnera passi.

DE ANTIPTOSI.

Antiptosis fit cum casus pro casu ponitur, vt sermonem quem audiuistis non est meus. sermonem pro sermo. Item. Populo ut placerent, quas fecisset fabulas. fabulas pro fabulæ. Et Vrbem quam statuo vestra est. vrbem pro vrbs.

In Antiptosi autem tria esse oportet. vnum subiectũm, ut vrbem. vnũ verbum, ut est. & quòd casus pro casu ponatur, ut vrbe pro urbs. & nota produci pto in Antiptosi, sic enim scribitur Græce ἀντίπτωσις. eodem modo in monoptotum, diptotum, triptotum, & huiusmodi penultima producitur.

DE

DE EVOCATIONE.

Euocatio fit cum prima persona, vel secunda euocat ad se tertiam, vt ego Virgilius scribo, tu Cicero oras, nos homines erramus, uos pueri non legitis. Et Troes te miseri ventis maria omnia vecti, Oramus. id est nos Troes oramus.

In Euocatione quattuor esse oportet, dictionē euocantem primæ, vel secundæ personæ. dictionem euocatam tertiæ personæ. verbum primæ, vel secundæ personæ. & absentiam coniunctionis.

DE APPOSITIONE.

Appositio est immediata coniunctio substantiuorum cum alterum ponitur ad declarationem alterius, vt Ignauum fucos pecus a præsepibus arcent.

Tribus modis fit Appositio. restringendæ generalitatis gratia, vt animal equus currit. ad remouendam æquiuocationem, ut comedi canem piscem. ad proprietatem attribuendam, ut Cæsar uir magno ingenio.

DE SYNECDOCHE.

Fit Synecdoche cum ponitur pars pro toto, ut Aethiops albus dentes, mulier trunca manum. fit etiam per uerba, ut expleri mentem nequit Dido. Item, doleo caput. cum vero ex uno plures intelligimus, ex parte totum, ex specie genus, ex præcedentibus sequentia, uel contra, est alia Synecdoche, quæ est significatio pleni intellectus capax, cum plus, minus ve pronuntiat. Aut enim pars tota, parua de parte cognoscitur, ut Puppesq. tuæ, pubesq. tuorum: a puppibus enim naues significat, a pube uero iuuentutem omnem. Aut pars de toto, vt, ingens a uertice pontus In puppim ferit. non enim totum pelagus, sed pars pelagi ferit in puppim. Item, fontemq. ignēq. ferebant. In hac figura plurimum valet numerorum illa libertas, ut ait Fabius. nam & Liuius sæpe sic dicit. Romanus prœlio victor. & Virgilius. Hostis habet

bet muros. Idem. & armato milite complent pro Romani uictores. hostis pro hostes. milite pro militibus. Et contra, Cicero ad Brutum, Populo, inquit, imposuimus, & oratores uisi sumus. cum de se tantum loqueretur.

Tria esse oportet in Synecdoche, cum est figura constructionis totum, vt Aethiops. partem, quæ semper sit casus accusatiui, ut dentes adiectiuũ, ut albus. Inuenitur etiam pars in ablatiuo, ut Crine ruber, niger ore, breuis pede, lumine læsus.

Et notandum, quòd, cum dicimus, Oculos suffusa nitentes, & id genus per participium, non est Synecdoche, sed Græca constructio.

ALDI MANVTII ROMANI INSTITVTIONVM GRAMMATICARVM

LIB. IIII.

IN TENVI re esse laborem hunc nostrum, & ullis pompæ futuram gloriam, ut de se Terentianus ait, cum de litteris, & syllabis, ac metris scripturus esset, certo scio. sed mihi tantummodo curæ est, quocunque possim modo, prodesse studiosis bonarum litterarum. Quòd si nulla, aut perparua inde gloria, οὐ φροντὶς Ἱπποκλείδῃ. Quam ob rem hoc libro quædam non inutilia de metricis pedibus primum perbreuiter, deinde de syllabarum quantitate, inde denuo de pedibus copiosius, postea de quibusdam metrorum generibus scripturi sumus. quibus absolutis non nihil de accentibus, ac distinctionibus attingemus.

DE PEDE IN METRO.

Pes est sublatio ac positio duarum, aut triũ, amplius

ue ſyllabarum ſpatio comprehenſa. dicitur autem pes in metro, quia pedis officio fungitur. ſicut enim corpora pedibus mouentur, ita metra ipſa cum ſcanduntur, quibuſdam quaſi pedibus incedere uidentur. hinc etiã ſcandi dicuntur metra, quia tractando ſingulos metri cuiuſque pedes, veluti ſcalarum gradus uidemur aſcendere, ac gradatim viciſſim incedere mouẽdis pedibus. ſcanſionem præterea definiunt eſſe legitimam metri in ſingulos pedes diſtinctionem, & dimenſionem.

Ex pedibus, alii legitimi, alii nothi. legitimi ſunt, ex quibus maxime vnumquodque metrũ conſtat, ſuntq. metri cuiuſque proprii, & peculiares, ut ſpõdeus & dactylus in heroico. nothi uero qui rariſſime metrum ingrediuntur, ut anapæſtus, & proceleuſmaticus in eodem heroico.

Pedes omneis poeticos duodetriginta numero eſſe conſtat, ex quibus diſyllabi quattuor, triſyllabi octo, tetraſyllabi ſexdecim. Quoniam autem duobus ſignis, quæ Græce μακρὰ & βραχεῖα dicuntur, quantitas ſyllabę oſtenditur, ſciendum breuem ſyllabam hoc ſigno oſtendi υ, longam uero hoc –, quibus etiam ſinguli pedes notantur in hunc modum.

DE PEDIBVS DYSILLABIS.

Pyrrhichius conſtat ex duabus breuibus υυ Dĕă.
Spondeus, ex duabus longis –– Mūſǣ.
Iambus, ex breui, & longa υ– Dĭēs.
Trochæus, ex longa, & breui –υ āldŭs.

DE TRISYLLABIS PEDIBVS.

Tribrachus ex tribus breuibus υυυ Dŏmĭnŭs.
Trimacrus ex tribus longis ––– Vīrtūtī.
Anapæſtus ex duabus breuibus, & longa
υυ– Vĕnĕrī.

Dactylus

Dactylus, ex longa, & duabus breuibus
–∪∪ Cārmĭnă.
Bacchīus, ex breui, & duabus longis
∪–– Quĭrīnō.
Palimbacchīus, ex duabus longis, & breui
––∪ Aūgūſtŭs.
Amphimacrus, vel creticus, ex extremis longis
–∪– Dēmŏphōn.
Amphibrachus, ex extremis breuibus
∪–∪ ĕrāſmŭs.

DE TETRASYLLABIS PEDIBVS.

Proceleuſmaticus, ex quattuor breuibus
∪∪∪∪ ărĭĕtĕ.
Diſpondeus, ex quattuor longis
–––– Fōrtūnātī.
Epitritus primus, ex iambo, & ſpondeo
∪––– Ărīſtārchō.
Epitritus ſecundus, ex trochæo, & ſpondeo
–∪–– Ārchĭmēdēs.
Epitritus tertius ex ſpondeo, & iambo
––∪– Dēmōſthĕnēs.
Epitritus quartus ex ſpondeo, & trochæo
–––∪ Mātūtīnŭs.
Pæon primus, ex trochæo, & pyrrhichio
–∪∪∪ Lǣtĭtĭă.
Pæon ſecundus, ex iambo, & pyrrhichio
∪–∪∪ Hŏrātĭŭs.
Pæon tertius, ex pyrrhichio, & trochæo
∪∪–∪ ălĕāndĕr.
Pæon quartus, ex pyrrhichio, & iambo
∪∪∪– Cĕlĕrĭtās.
Antiſpaſtus, ex iambo, & trochæo
∪––∪ ălēxāndĕr.
Choriambus, ex trochæo, & iambo
–∪∪– ǣthĕrĕō.

Ionicus

Ionicus a minore, ex pyrrhichio, & ſpondeo
υυ-- Dĭŏmēdēs.
Ionicus a maiore, ex ſpondeo, & pyrrhichio
--υυ Pērtērrĭtŭs.
Diiambus, ex duobus iambis
υ-υ- Plătōnĭcī.
Ditrochæus, ex duobus trochæis
-υ-υ Dūlcĭōră.

ΠΕΡΙ ΔΙΣΥΛΛΑΒΩΝ ΠΟΔΩΝ.

πυῤῥίχιος, ἐκ δύο βραχειῶν
υυ θεός.
Σπονδεῖος, ἐκ δύο μακρῶν
-- ἥρως.
Ιάμβος, ἐκ βραχείας, καὶ μακρᾶς
υ- ἔρως.
Τροχαῖος, ἐκ μακρᾶς, καὶ βραχείας
-υ ἄλδος.

ΠΕΡΙ ΤΡΙΣΥΛΛΑΒΩΝ ΠΟΔΩΝ.

Τρίβραχυς, ἢ χορεῖος ἐκ τριῶν βραχειῶν
υυυ πρίαμος.
Μολοττὸς, ἐκ τριῶν μακρῶν
--- ἠρώδης.
Ανάπαιστος, ἐκ δύο βραχειῶν, καὶ μακρᾶς
υυυ ἑκάβη.
Δάκτυλος, ἐκ μακρᾶς, καὶ δύο βραχειῶν
-υυ ἥλιος.
Βακχεῖος, ἐκ βραχείας, καὶ δύο μακρῶν
υ-- ἀχιλλεύς.
παλιμβάκχειος, ἐκ δύο μακρῶν καὶ βραχείας
--υ ἥφαιστος.
Αμφίμακρος, ἐκ κρητικὸς τούτω ἐναντίος
-υ- ἡγεμών.
Αμφίβραχυς, ἐκ βραχείας, καὶ μακρᾶς, καὶ βραχείας
υ-υ ἐρασμος.

ΠΕΡΙ ΤΕΤΡΑΣΥΛΛΑΒΩΝ ποδων.

προκελευσματικὸς, ἐκ τεσσάρων βραχειῶν
υυυυ φιλόσοφος.
Δισπόνδειος, ἐκ τεσσάρων μακρῶν
---- ἡρακλείδης.
Ἐπίτριτος πρῶτος, ἐκ μόνης πρώτης βραχείας
υ--- ἀριστείδης.
Ἐπίτριτος β, ἐκ μόνης δευτέρας βραχείας
-υ-υ εὐρυμήδης.
Ἐπίτριτος γ, ἐκ μόνος τρίτης βραχείας
--υ- δημοσθένης.
Ἐπίτριτος δ, ἐκ μόνης τετάρτης βραχείας
---υ μισάνθρωπος.
παίων πρῶτος, ἐκ μόνης πρώτης μακρᾶς
-υυυ στησίχορος.
παίων β, ἐκ μόνης δευτέρας μακρᾶς
υ-υυ φιλόστρατος.
παίων γ, ἐκ μόνης δευτέρας μακρᾶς
υυ-υ κλεόβουλος.
παίων δ, ἐκ μόνης τετάρτης μακρᾶς
υυυ- δορίμεδων.
Ἀντίσπαστος, ἐκ βραχείας, καὶ δύο μακρῶν, καὶ βραχείας
υ--υ ἀλέξανδρος.
Χορίαμβος, ἐκ μακρᾶς, καὶ δύο βραχειῶν, καὶ μακρῶν
-υυ- εὐφορίων.
Ἰωνικὸς ἀπ' ἐλάσσονος, ἐκ δύο βραχειῶν, καὶ δύο μακρῶν
υυ-- διομήδης.
Ἰωνικὸς ἀπὸ μείζονος, ἐκ δύο μακρῶν, καὶ δύο βραχειῶν
--υυ δημήτριος.
Δίϊαμβος, ἐκ βραχείας μακρᾶς, καὶ βραχείας μακρᾶς
υ-υ- κορίνθιος.
Διτρόχαιος, ἐκ μακρᾶς, καὶ βραχείας, ἐκ μακρᾶς, καὶ βραχείας. -υ-υ δημοφῶντα.

Ante quam de syllabarum quantitate scribere incipiamus, admonere uoluimus discipulos, ut litterarum diuisiones

diuisiones, ac diphthongos, & quidquid de litteris, & syllabis in primo harum institutionum libro a nobis scriptum est, & sæpe, & accurate legant. Nam quantũ inde emolumenti sit futurum, ex his Quinctiliani uerbis licet cognoscere. Nequis igitur tanquam parua fastidiant Grãmatices elementa de litteris, non quia magnæ sit operæ cõsonantes a uocalibus discernere, ipsasq́. eas in semiuocalium numerum, mutarumq́. partiri, sed quia interiora uelut sacri huius adeuntibus apparebit multa rerum subtilitas, quæ non modo acuere ingenia puerilia, sed exercere altissimam quoque eruditionem, & scientiã possit. Hæc ille & vere, & docte, vt omnia. Sed iam de ipsa syllabarum quantitate tractemus: non ut a ante b, ante c, & huiusmodi minutiores regulas doceamus (Id enim tum quia difficillimũ est regulis comprehendere, tum etiam quia perterrere potius, & confundere ingenia videtur, prætermittimus) sed generales tantum regulas, & quæ facile teneri memoria possint, conscribemus.

DE SYLLABIS.

Syllabarum aliæ breues, aliæ longæ, aliæ communes, quæ etiam ambiguę, & ancipites dicuntur. Breues sunt, quæ correptam vocalem habent, & non desinunt in duas consonantes, vel in aliud, quod possit producere: longæ vero, quæ longam, & sunt aut natura, aut positione: communes, quę vocalem habent ancipitẽ, hoc est, quæ & longa, & breuis esse in metro potest. nam in prosa oratione non itidem. de quibus suis locis abunde dicemus.

DE PRIMIS SYLLABIS.

Syllabæ omnes aut primum, aut medium, aut vltimum locum tenent. Qui in primo loco positę sunt, octo cognoscuntur modis, Positione, vocali ante alteram vocalem, deriuatione, compositione, præpositione, diphthongo, regula, exemplo.

Positione syllaba semper longa est. fit autem sylla-

ba

ba poſitione longa modis ſeptem. Primo cũ correpta vocalis in duas deſinit conſonantes, ut, ēſt īn Carphatio Neptuni gurgite uates, ēſt in ſpondeūs. Altero, cum correpta vocalis excipitur a duabus conſonantibus, ut āgrĭcŏla incuruo terram molitus aratro. āgrĭcŏ, dactylus. Tertio, cum correpta vocalis deſinit in duplicem conſonantem. ut, Nōx ĕrăt, & terris animalia ſomnus habebat. nōx ĕrăt, dactylus. Quarto, ſi ſequens ſyllaba a duplici incipiat, ut, āxem hŭmĕro torquet ſtellis ardentibus aptum: āx hŭmĕ, dactylus. Quincto, ſi deſinit in conſonantem, & excipiatur ab i uel u non vocalibus, ut, āt Vĕnŭs obſcuro gradienteis aere ſepſit. āt Vĕnŭs, dactylus. Et āb Iŏuĕ principium Muſæ. āb iŏuĕ, dactylus.

Sexto, cum correpta vocalis deſinit conſonantem, & ſequens item a conſonante incipit tam in eadem dictione, quàm in diuerſa. In eadem, ut, ārmă, vĭrumq. cano. ārmă uĭ, dactylus. In diuerſa, ut, āt Rēgina graui iam dudum ſaucia cura. āt rē, ſpondeus.

Septimo, ſi inter duas vocaleis i fuerit, uim habens duplicis conſonantis, vt Trōiă quĕ nunc ſtares. Idem etiam facit u in præteritis perfectis, ut amāui, replēui, petīui, audīui, & in deductis ab eis, ut amāuerā, replēuerā, petīuerā, audīuerā, & ſic in id genus ceteris. Notantur bĭiŭgus, & quadrĭiŭgus, & huiuſmodi, in quibus i conſonans inter duas vocales non facit poſitionem.

Notandum liquidas mutis ſubditas, nec non x duplicem, & s ſemiuocalem c p t mutis præpoſitam, in eadē poſſe dictione poſitionem facere. vt āgricola, rēpleo, căpreolus, āxis, rēſtiti, rēſcii, rēſpui. In diuerſa uero non poſſe eas ex trochæo ſpondeum faceres, præter mutis præpoſitam ſequente vocali uel natura uel poſitione longa, vt, ūndē ſcire potes percūſsā ſpumat arena. Sed de his plura dicemus, vbi de communium ſyllabarum modis tractabimus. Quĕ tamen coniunctio ſæpe inuenitur producta apud Virgilium in principio

ſecundi pedis, quòd uidetur factum poſitione mutæ, & liquidæ, quæ ſequuntur ſtatim in altera dictione, ut Lappæquē trĭbŭlique, & Tribulaquē trăhĕæ'quē. Et fō teíſquē flŭuïóſquē vocò, & Terráſquē trāctúſquē maris. Et, Drymóquē Xānthóque, Ligeáque, Phyllodocéque. quē trĭbŭ, quē trăhĕ, quē flŭuĭ, tres dactyli. quē trā, quē Xān, duo ſpondei. ídque ad imitationem Græcorum. Heſiodus, δωτώτε, προτώτε, φέρουσά τε, δυναμένη τε, τε̄, πρω̄, ſpondeus. Homerus, οὐδ' ἄρ' τ' αὐτὸς ἔην, θάνε δὲ ξανθὸς μελέαγρος. δε̄ ξᾱν, ſpondeus. Idem, ἄργος τε, σπάρτη τε, ϗ δ' ρυάγυια μυκήνη. τε̄, σπᾱρ ſpondeus. Idem εἴσατο δὲ φθογγὴν υἷι πριάμοιο πολίτῃ: δε̄ φθο̄γ, ſpōdeus. Seruius autē ſuper eo verſu Aeneidos tertio, Liminaquē lāuruſq. dei: ſic ait, Quĕ, breuis eſt pro lōga poſita, quod hac ratione defenditur, aut quia omnia monoſyllaba ad artē non pertinent, & his licenter vti poſſumus: aut certe, quia omne μόριον, id eſt particula, quæ ſui ſubſtantiā non habet, membrū putatur ſuperioris orationis. quod ſi eſt Lumináque, quaſi una pars orationis eſt. Poteſt etiā que, finalitatis ratione uel produci, uel corripi. Hæc Seruius. Sed & id potuit feciſſe Virg. Grecos imitatus, apud quos liquētes etiā aliquādo inueniuntur producere antecedentē breuem. Homerus πολλὰς δ' ἰφθίμους ψυχὰς ἄϊδι προΐαψεν ηρώων, αὐτοὺς δ' ἑλώρια τεῦχε κύνεσσιν. τοῦς δε̄. ſpondeus. Idem, ἱμερόεν κονάβησε θεὸς δ' ὑπὸ μέλος ἄεισε. μέλο̄ς ᾰ, dactylus, ε̄ producta ratione λ liquidæ. Theocritus, ἁδὺ μὲν ὁ μόσχος γαρύεται, ἁδὺ δὲ χ' ἁβῶς, ἁδὺ δὲ χ' ἁ σύριγξ, χ' ὡ βωκόλος, ἁδὺ δὲ κἠγών. ο̄μο̄, ſpondeus producta prima ſequente μ, liquida. nec placet, ut legatur ἁ μόσχος feminine, tum quia ὁ μόσχος maſculine, quoſcunque vidimus, codices habent: tum etiam, quia in præcedenti Ecloga maſculine legitur, ἁδὺ δὲ χ' ὡ μόσχος γαρύεται, ἁδὺ δὲ χ' ἁβώς. Id Perſius quoque videtur imitatus in illo Choliambo, Cantare credas pegaſeium mēlos, vbi mē

los producit primam ratione liquidæ. Quanquam Politianus in Miſcellaneis, Nectar, non melos legendum cenſet, tum quia ſic in antiquiſsimo codice ſcriptum legerit, tum etiam, quia non meminerit unquam legere apud Græcos μέλος prima producta. cui etiam accedit Iocundus Veronenſis homo accuratus, ac doctus, & qui non vrbes ſolum, ſed & prouincias peragrauit inueniendi, conferendiq. librorum gratia, eſt enim ſtudioſisſimus bonarum litterarum, & amantiſsimus antiquitatis, & propterea multa tulit, fecitq. ſenex, ſudauit, & alſit, multa etiam legit, multos libros, eoſdemq. caſtigatos nuper reportauit e Gallia, quos mihi, quæ hominis eſt erga ſtudioſos beneuolentia, imprimendos dedit. is in quibuſdam Perſii antiquis codicibus nectar legiſſe dicit, ad meq. unum attulit in membrana miræ antiquitatis, vbi ſcriptum eſt pegaſeium nectar, & ſupra ſcriptũ minutioribus litteris, vel melos. Sed ſi, ut plurimi habent codices, mēlos legatur, non repugnat ſyllaba.

TERENTIANVS DE POSITIONE.

Syllaba prima breuis, quæcunque pedem generabit,
Longa fit a geminis quibus indita conſona uis eſt,
Seu pariter iunctæ, ſuberuntue in parte ſequenti,
Seu ſunt diuiſæ, finemque, caputq. tenentes.
Exemplis manifeſta magis reddenda videntur.
Pōſt quàm res, prior eſt iunctis adiuta duabus.
Subiectis æque fiet, cum dicimus āgros.
At tu ſume pedum, diuiſas cernis vtraſque.
Dactylon hæc eadem poterit toties dare forma
Quando breuem mediam, breuis æque tertia claudet.
NVNC ăgĕ, nēſcĭŏ quis, nec non & bēlgĭcă collo.
Vda etiam quocunque loco ſeu ſubdita detur,
Libera ſeu, verbo quaſi conſona curret in uno.
ārmă, vĭrūmquĕ cănō, dūris āgreſtibus ārmă.
Si ſit longa prior, mox hanc correpta ſequatur.
Vocalis verbi pariter cum fine reſiſtens.

Syllabaq. adiaceat geminis exorta ſonoris,
Non ſemper videas ſpondeon poſſe creari,
Quia mutas ita coniungi natura recuſat,
Vt pariter poni poſſint in parte ſequenti,
Vdas nec poſſis vnquam præponere mutis,
Nec tempus præſtant vdæ cum ſubiiciuntur
Nominis in capite, aut verbi: Supereſt igitur quid?
Vt ſint diuiſæ, ſubduntur quando Trochæo,
Vnam detineat ſequitur qua ſyllaba primam,
Atque ita vocalis ſuperet non ſola trochæo,
Altera ſuccedat, qua proximus exoritur pes,
Et quīs cuique dolor victo, quæ gloria palmæ.
Poſtquām res Aſiæ, geminum hoc exemplar habebis.
Ergo ut vocalis remanens in fine trochæi,
Et verbi finem faciat ſpondeon & edat,
Vnicus efficiet caſus, ſi, qui ſequitur pes,
Naſcatur certis, quas debet habere, ſonoris,
Dum caput obtineat fortiſsima littera verbi.

DE VOCALI ANTE ALTERAM VOCALEM.

Vocalis ante alteram vocalem in latinis dictionibus ſemper fere corripitur. Virgilius, Māgnă lŭes commiſſa tibi. Idem, Sūm pĭŭs Æneās. Idem, fŭĭmūs Troēs, fŭĭt Ilium. In græcis vero nominibus ſæpe inuenitur producta. Virgilius, Pīĕrĭdes vos hæc facietis maxima Gallo, Dicite Pīĕrĭdes. Dīă Cămilla, Aegle Nāĭădum pulcherrima. Heſiodus, μῦσαι πιερίηθεν. πῑĕρĭ, dactylus. Homerus, δῖος ὀδυσσεύς. δῖος ἀχιλλεύς. δῖος ὀρέστης. εἰς ἅλα δῖαν. δῖŏς ŏ. δῖŏς ᾰ δῖŏς ŏ, tres dactyli: δῖᾰν trochæus. Theocritus, καὶ νύμφαν ἀκριβὸς ἐὼν ἔτι παῖδα γᾶμεν. πᾱῖδᾰ dactylus. Sic āer, īapetus, īapetionides, Lāodamia, īo, Lāertes, Thȳas, pīerus, & alia id genus multa producunt primam, quia græca ſunt. ἀήρ. ἰάπετος. ἰαπετιονίδης. λαοδάμεια. ἰώ. λαέρτης. θύας, πίερος. Notandum fī in fio produci. Martialis, Eſſe vides lignum, ferues niſi lumina, fīĕt De candelabro magna lucerna tibi. Iuuenalis, Sic fīunt octo mariti.

ti. Nisi cum post e sequitur r, tunc enim corripītur si. Iuuenalis, Quīd fieri non posse putes.

DE PRIMIS SYLLABIS DERIVATIONE COGNOSCENDIS.

Detiuatiui tanta est syllaba, quanta & primitiui. ămor corripit primam, quia deriuatur ab ămo, cuius etiam prima corripitur. Virgilius, Nymphæ nōstĕr ămor Libethrides. Idem, & me Phœbūs ămat. Sed hic modus habet exceptiones duas, Quarum prima est, A breuibus deducta primam producunt, Vox uōcis, a vŏco, Lex lēgis, a lĕgo. Sēdes, a sĕdeo. Rēgula, & rex rēgis, a rĕgo. Tēgula, a tĕgo. Lāterna, a lăteo. Sæculum, a sĕquor, vel ut alii, a sene. Vōmer, a vŏmo. Iūmentum, a iŭuo. Vēna, a uĕnio. Pētus, a pĕto. Fōmes & fōmentum, a fŏueo. Rēmus, rēmexi rēmigium, a rĕmeo. Rāpum, a răpio. Vīres, a vĭreo. Mōbilis, a mŏueo. Iūnior, a iŭuenis. Vītupero, a vĭtium, quod a vīto. Hūmanus, hūmor, ab hŭmus. Iōcundus a iŏcus: uel si per u placet scribere, a iŭuo. Bīnus, a bĭs. Nōnus, a nŏuē. Dēnus, a dĕcem. Vīginti, a bĭs decem. Brāchium a βρα-χύς. Cēpa, uel a κέφαλη, uel a căput. Tōtus, a tŏt. Trīnus, a trĭbus. Ītalia, ab ἴταλός. Mācero, a măcer. Nēquam, a nĕqueo. Sēcius, a sĕcus. Cēritus, a Cĕres. Pēdor, a pĕde. Fēralis, a fĕro fers. Iūgerum, a iŭgo. Grādiuus, a grădu. Rēte, a rĕtineo.

Secunda est, A longis deducta primam corripiunt, Dux dŭcis, a dūco. Dĭcax, maledĭcus, causidĭcus, a dīco. ărena, & ărista ab āreo. Lŭcerna, a lūceo. fĭdes, a fīo, & dicitur ut fiat quod dictum est. perfĭdus, a fīdo. Stăbulum, & stăbilis, a stō. Tĭtulus, a tūtando nam tutulus antiquis. Mănus, a māno. Sŏpor, a sōpio, Dĭsertus, a dīssero. Frăgor, & frăgilis, a frāngo. Vădum, a vādo. Nŏto, a nōtu. Năto, a nātu. Vĭr uĭri, a uīs. Mămilla, a māmma. Sĭquidem, a sī, & quidem. Bŭbulcus, a būbus. Sĭgillum, a sīgnum. Pŏsui, a pōno. Gĕnui, a gīgno. Tĭgillus, a tīgnum. Strĭgilis, a strīngo. Fărina, a fārre.

a fārre. ŏfella,ab ōffa . Săgax, a sāga. ăcerbus,ab ācer adiectiuo. Lŏtium,a lōtu. Fătuus,a fātu. Cŭrulis,a cūr ru. Lĭgula,a līngua . Martialis, Quamuis mē lĭgŭlam dicant equitesq́. patresque, Dicor ab indoctis lingula grammaticis. Vĭtium a uīto. ŏdium,ab ōdi.

DE PRIMIS SYLLABIS COMPOSITIONE COGNOSCENDIS.

Compoſitio ſyllabarum quantitatem demonſtrat accentu.nam ſi neſcias in potens & pĭus quanta ſit prima,cognoſces ex compoſitis impŏtens,atque impius eſſe breuem,quod oſtendit accĕtus in antepenultima, quia in polyſyllabis dictionibus apud Latinos,ſi penultima breuis fuerit, accentus in antepenultima eſſe debet,qui locus eſt acuti duntaxat.in ămo igitur,& lĕgo lĕgis cognoſces primam eſſe breuem, ex adămo, deămo,perămo,redămo,perlĕgo,relĕgo,quoniam acuunt antepenultimam.Contra Sōlor,Clāmo Lēgo,lēgas ſi componantur,penultima longa pronuntianda ſunt,ut consōllor,exclāmo,relēgo,allēgo,quod oſtĕdit accentus in penultima,quia ſi penultima longa fuerit vel poſitu, vel natura , in ea eſſe accentus debet aut acutus , aut circunflexus,exceptis quibuſdam perpaucis dictionibus,quæ in vltima accentum habent, vt dicemus in hoc eodem libro, cum de accentibus tractabimus. Nā quanta eſt ſimplicis ſyllaba , tanta & compoſiti eſſe debet,præter innŭba,pronŭba, deiĕro, peiĕro,cognĭtus, agnĭtus, inſĭo, ſuffĭo , maledĭcus , cauſidĭcus penultima correpta , a nūbo , iūro , nōtum , fīo , dīco , quæ primam producunt. Notatur ſemisŏpitus antepenultima breui, quæ in sōpitus longa eſt. Ouidius, Theſea prçſumit sēmĭsŏpita manus . Virgilius, Hunc ego sōpītum ſomno . Ambītus præterea penultimam producit.Ouidius,Iuſsit & āmbītæ circumdăre littora terræ. ad differentiam nominis āmbĭtŭs . Lucanus, Letaliſq́. āmbĭtŭs vrbis . ſic comītium antepenultimam producit ex con & ĭtŭm compoſitum,& Conuītium

tium, ex con & uĭtium. quanquam alii a vocibus quasi conuotium : alii a vicis, in quibus primo habitum est, dictum conuitium tradunt. quòd si est, per c scribendum est.

DE PRIMIS SYLLABIS PRAEPOSITIONE COGNOSCENDIS.

Præpositiōe cognoscitur syllaba modis sex. Primo, Prępositione quanta est in appositione, tanta etiā in cōpositione esse debet. vt ĭn hostē, ĭnermis : sŭb Ilio alto, sŭbigit. Secundo ab, ad, ob, sub, in, re, con, cū iacio cōposita producuntur, ut ābiicio, ādiicio, ōbiicio, sūbiicio, rēiicio, cōniicio, a in i mutata, sicuti fit in uerbis insilio, incipio. Virg. Rĕiĭcē, ne maculis infuscet vellera pullis. Idē, Quantum uere nouo viridis se sūbiĭcĭt alnus. Idē, Eripe me his inuicte malis, aut tu mihi terrā iniĭcĕ. Illud autem eiusdem, Tityre pascentes a flumine rĕĭcĕ căpellas, rē correpta in rĕĭcĕ, factum est abiectione alterius i, ut fiat proceleumaticus rĕĭcĕ că. Quotiescunque igitur huiusmodi præpositiones cum verbo iacio cōpositæ corripiuntur, fit abiectione alterius i, ut apud Lucanū, Cur ŏbĭcis Magno tumulū. Stathius, Tēla manū, reĭcitq. canes. Silius, Arietat in primōs, ŏbĭcitq. immania mēbra. Quòd aūt non cōponantur ab icio seu ico, (vtrunque enim verbum legitur apud grāmaticos) sed ab iacio, ostēdit præteritū in eci, vt rēieci, īnieci, sūbieci. (Nā ab icio, seu ico, cōposita, reici, ĭnieci, sūbieci facerēt, quod nusquā legitur.) Vir. Strepitusq. Acherontis auari sūbiēcit pedibus. Teren. inieci scrupulū. Præterea non liceret eas unquā producere, cū fere semp producātur positione. Obiices etiā & subiices gemino ii debere scribi ait Gellius super eo Virgilii uersu, Qua ui maria alta tumescant obiicibus ruptis. Tertio, E, de, præ, se, in compositione producuntur, ut ēdisco, dēdoceo, prǣfero, sēduco. nisi interdū sequēte uocali, ut apud Virg. ūndă dĕhiscēs. & sudibūsuē præ̆ustis. & Dōnă dehinc auro grauia. Notādū prĕmo,

prĕcor, deprĕcor, prĕces, interprés, interprĕtor, prĕtium, prĕhendo, comprĕhendo, vnde per synæresin prendo, comprendo, non esse, a præ præpositione, & propterea corripi. Quarto, Di, vbique producitur, vt dīduco. præterquam in dĭrimo, & dĭsertus. Virgilius, Dixitque, & prœlia vōcē dĭremit. Horatius, Fecundi calices quem non fecērē dĭsertum? Quincto, Prō, semper producitur, ut, Prō dulci Ascanio veniat. Et super Garamantas, & Indos Prōferĕt imperium. Excipiuntur, Prŏcella prŏfugus, prŏteruus, prŏnepos, prŏficiscor, prŏcuro, prŏpero, prŏfecto, prŏfundo, prŏfanus, prŏfundum, prŏfiteor, prŏfessus, prŏpago, prŏfusus, prŏpino, prŏfugio. Virgilius, Creberq. prŏcellis Africus. Idem, Italiam fatō prŏfugus Lauinia venit. Idem, Imperium Dido Tyria regit ūrbĕ prŏfecta. Ouidius, Risit, & his inquit facito mea tēlă prŏcures. Idē Solaque formosam cūlpă prŏfessa facit. Item, si componantur cum dictione incipiente a vocali. Virgilius, Oramūs, prŏhĭbe infandos a nauibus igneis. Prŏpheta corripitur, quia Græcum est, προφήτης. Sexto, Rĕ vbique corripitur, vt Fertquĕ, rĕfertq. soror. Excipitur refert cum distare, aut interesse significat. Iuuenalis, Quid refert dictis ignoscat Mucius, an non? nec mirū tunc produci, non enim a re præpositione, sed nomine componitur. Repperi, reppuli, rettuli, relligio, relliquiæ in metro gemina scribenda sunt consonante, vt re breuis præpositio. positu intendatur. In prosa vero oratione nō itidem. Inueniuntur etiam redduco & rellatus, re positione producere. Horatius, Dii tibi dent capta clāssem rēddŭcere Troia. Lucretius, Rēddūcit Venus, ēt reddūctā Dædala tellus. Terentius in Phormione, Quod ab illo allatum est, sibi esse īd rēllatum putet. ubi Donatus ait, Et geminauit ll, ut Relliquias Danăum. est enim senarius iambicus. Lucretius, Id rursum cæli rēllatum membra receptāt. Sic puto, littera, littus, quattuor, terra in metro gemināt cōsonantes,

vt

vt producant primam positione, quæ naturaliter breuis est. nam in lĭttera, uel a lĭno liui litũ, uel quasi legitera dicta sit, quia legenti iter præbeat, lĭ breuis est. Lĭtus a lĭtando dicitur, quod corripit primam. Quătuor simplici t debere scribi ostẽdit quãter ab eo aduerbiũ. Virgilius, o tĕrquẽ, quăterq. beati. Tĕra a tĕrẽdo dicta est, prima correpta. Quamobrẽ in prosa oratione, simplici, meo iudicio, cõsonante scribenda sunt quattuor hæc, lĭttera, lĭtus, tĕra, quăttuor, vt præseferãt a breuibus deducta esse, etsi omnes fere aliter sentiant. qui error hinc ortus est, quia, cum in carmine geminent consonantem, idem etiam in prosa faciendum existimant. Adde quòd in augurum libris tĕra simplici r scribi solebat.

DE PRIMIS SYLLABIS DIPHTHONGO COGNOSCENDIS.

Diphthongo syllaba longa est semper. Virgilius, Phœbē grāuis Troiæ semper miserate labores Idem, Siquis mihi paruulus āulā luderet ǣnēas. Idem, āudĭit eūrōtas, iussitq. ediscere lāurōs. Interdum vero sequẽte vocali corripitur, ut prăuro, prăeo. Qua de re multa dicturi sumus in communium syllabarum modis.

DE PRIMIS SYLLABIS REGVLA COGNOSCENDIS.

Regula cognosci possunt primæ syllabæ modis septem. Primo, omne præteritum disyllabum producit primam. ut ēmi lēgi lāui fōui. præter bĭbi, a bibo. Dĕdi, a do. Fĭdi, a findo. Scĭdi, a scindo. Stĕti, a sto. Tŭli, a tollo, cum suis compositis. Quæ duobus his tribrachis comprehenduntur, ut facilius memoria teneri possint, Bĭ Dĕ Fĭ Scĭ Stĕ Tŭ. Fŭi autem, & rŭi, & similia, quia vocalem ante vocalem habent, corripiunt primam, vt supra diximus. Illud hoc loco nolui pręterire, disyllaba præterita deo producere primam, ne minorum tẽporum sit præteritum, quàm præsens, quod rarissime inuenitur, Prisciano auctore. Debet enim præteritum

vel plurium temporum esse, quàm præsens, ut lĕgo, lēgī: vel totidem, ut uĕnĭō uēnī. Pauciorum autem rarissime inuenitur, ut fĭndō fĭdī, Scĭndō scĭdī. Virg. Dīffĭdĭt, & multa porrectum ostendit arena. Luc. Qua mare tellurē subitis aut obruit undis, āut scĭdĭt. Mart. ūnguēntūm fătĕōr bŏnūm dĕdīstī Cōnuīuīs hĕrĕ, sēd nihīl scĭdīstī. Antiqui etiam scicidi protulerunt. Ennius in Menalippa, vt Priscianus citat. Cum saxum sciciderit. Langueo & liqueo, langui & licui pares habēt in præsenti, & in præterito syllabas. Corripiunt enim penultimam præteriti, idq. vsus comprobat. Ouid. Imposito fratri moribunda relangŭĭt ore. Idem Nectare corpus dēlĭcŭit. Idem, Dēlĭcŭit, stagnumq. suo de nomine fecit.

Secundo, præterita geminantia, primam corripiūt, ut cĕcĭdi a cădo. cecīdi a cǣdo. pĕpendi, tĕtendi, tŏtondi, mŏmordi, pĕpĕri fĕfĕlli, tŭtŭdi, tĕtĭgi, pŭpŭgi, & similia, a pendo, tendo, tondeo, mordeo, pario, fallo, tondo, tango, pungo, disco. Et notādum, composita seruare simplicium tempora, ut cădo cĕcĭdi, concĭdo concĭdi, occĭdo occĭdi, penultima correpta. cǣdo cecīdi, cōcīdo cōcīdi, occīdo occīdi, penultima producta. Antiquissimi tamen a tundo compositum præteritum etiā producebant, ne a præsenti temporibus uinceretur. Ennius ut Priscianus citat, Virosq. valentes Cōntūdit crudelis hiems. Nam hic corripuit, Infit o ciues quæ me fortuna fero sic Cōntŭdĭt, indigno bello confecit acerbo. Sed huiusmodi a tundo præteritum non memini legere, nisi correpta tŭ syllaba. Virgilius, & lapsa ancilia cælo ēxtŭdĕrat. Horat. Quod regum tumidas cōntŭdĕrīt minas. Idē, Non auspicatos cōntŭdīt impetus. cōntŭdĕrīt choriambus. cōntŭdĭt dactylus.

Tertio, omne supinum disyllabum producit primā, ut mōtum, crētum, lātum. præter a queo quiui quĭtum. Terentius, Nām cūm cōmprēssa'st nātă, fōrma īn tĕnĕbrīs nōscī nōn quĭtāst'. quĭtā'st, iambus.

eſt enim quaternarius iambicus. A ſino ſiui sĭtum. Virgilius, Sed te uīctă sĭtu. A cieo cies ciui, cĭtum. Stathius, ēxcĭtūs & longam pridem indignantia pacem. Corda tumor. Nam a cio cis quartæ, producitur ci. Virgilius, ēxcītum ruit ād pōrtum. A ſero ſeui sătum. Ouidius, Sōlĕ sătus Phaeton. A lino liui lĭtum. Virgilius, Et paribūs lĭtă corpora guttis. Ab eo iui ĭtum. Idem, Mōrte ŏbĭta. A Do dedi dătum. Idem, Hoc mihi sōrtĕ dătum. A Reor, rătum. Idem, Nos abiīſsĕ răti. A Ruo rui rŭtum. Ouidius, Dīrŭtă marte tuo. Quæ ut facilius teneri memoria poſſint, comprehendi quatuor pyrrhichiis, & ſyllaba, ſic, Qui Si, Ci Sa, Li I, Da Ra, Ru. Sunt qui addunt, A ſto ſteti ſtatum. Quod tamen producitur ſecundum Priſcianum. Sic enim præcepit, Stĕti uero Stātum ſupinum penultima producta debet facere. Vnde Lucanus in ſecundo, Cōnſtātura fides ſuperum. Deinde addit, Eſt tamen in hoc quoque notandum, quòd nomina ab eo deriuata ă penultimam corripiunt, & antepenultimam, vt Stătus ſtăta ſtătum. Stăbilis. Lucanus in x, Quorūm ſtătă tempora flatus. Idem in u, Quam non ē ſtăbĭli. Hæc ille. Notandum præterea a Statum compoſita, i penultimam corripere, aſtĭtum, præſtĭtum, conſtĭtum, a vero producere, Aſtātum, præſtātum, conſtātum, tanquam illa a Stĕti, ſtĭtum, hæc a Stāui ſtātum veniant. Quemadmodum a Sonŭi Sonĭtum, a Sonāui Sonātum. licet Staui præterito, & Stĭtum ſupino non vtamur.

Quarto, Quanta eſt pręſentis prima ſyllaba, Quāta item præteriti perfecti, ac ſupini, tanta etiam eorū eſt, quæ ab illis naſcuntur. Sed notandum quinque hæc producere. Dē a Do das, Dēmus, dētis, Dētur, dēmur, dēmini: Dă uero tam penultimam, quàm antepenultimam vbique corripere, Dămus, dăris, dăris, dăre, dătur. Dămur, Dăbam, Dăbar, Dăbo, Dăbor, Dăte, Dăto, Dărē, Dărer, Dătus, Dăturus, Dător, id quod manife-

manifestius accentu, qui in antepenultima est composita ostēdūt, circumdămus, circumdăbam, circumdăbo, circumdăte, circumdăre, circumdătus, sic pessundămus, pessundăbam, pessundăbo, pessundăre. Genui, genitum, & posui, positum cum deductis, primam corripiunt, etsi gigno, & pono producunt.

Quincto. propriorū nominum primæ, & mediæ syllabæ ponuntur indifferenter, vbi non fuerit certa regula, aut si non aliter eis poetæ approbati vsi fuerint.

Sexto. Bĭ & Trĭ in compositione corripiuntur, Bĭuium, Bĭmater, Bĭdens, Bĭceps. Triuium, Tricorpor, Trĭdens, Trĭcuspis.

Septimo. Dictiones per synæresin, aut crasin producuntur, ut Nīl a nĭhĭl. Mī, a Mĭhi, Cōgo, a Cŏăgo, Phæthōn, a Phăĕthon. Nam detrimentum litteræ, syllabæue, productione compensatur.

DE PRIMIS SYLLABIS COGNOSCENDIS EXEMPLO.

Exemplo cognoscuntur primæ syllabæ, si deficiente regula, ad approbatos poetas confugiamus. vt si nescias in Pecus atque Apis quanta sit prima, scies esse breuem ex approbato aliquo, vt ex illo Virgilii, Quis cultus habendo Sĭt pĕcŏri, ātque ăpĭbus quanta experientia parcis. Eodem modo, Si nescias quanta sit iu in Iuniperus, & fru in Fruges, cognosces esse longam ex illo Virgilii, Iūnĭpĕri grauis vmbra, nocent & frūgĭbŭs vmbræ. Tenendi sunt igitur memoria quamplurimi optimorum poetarum versus, vt Virgilii, Horatii, Ouidii & aliorū illustrium, ad quos recurramus, ut quēadmodū illi vsi fuerint syllabis, & nos vtamur. Et quoniam infinitum prope esset, quas semper aut corripuerint, aut produxerint poetæ, colligere, eas tantum, quibus indifferēter vsi inueniuntur, quotquot potuimus, hic subiunximus. hæ vero sunt, Britannus, Bithynus, Cacus, Cosyra, Crathis, Criticus, Curetes, Diana, Fidenæ, Gradiuus, Hinnulus, Hymen, Italus, Lycas, Liquor,

quor, Liquidus, Orion, Obicio, Obiicio, Pachinus, Palatia, Propago, Pyrene, Procuro, Profundo, Propino, Rubigo, Rutilius, Rudo, Reduco, redduco, Relatus, rellatus, Reperi, repperi, Retuli, rettuli, Repuli, reppuli, Reiicio, Sychæus, Sicani. ſed hæc primam ſyllabam indifferentem habere inueniuntur: mediam vero hæc, Aegeon, Bebryces, Bathaui, Cybele, Cyane, Connubium, Cõtudi, Ficedula, Lecythus, Malea, Orionis, Porſena, Porſenna, Pharſalia, Syphacem. Id ita eſſe oſtendatur approbatorum exemplis.

PRIMARVM SYLLABARVM COMMVNIVM AVCTORITATES.

Et penitus toto diuiſos ōrbĕ Brĭtannos. Virg.
Nam quid Brītānnis cælum differre putamus? Lucr.
Quãquam & Capadoces faciant equitesquĕ Bĭthyni. Iuuen.
Bīthy̆no, Phrygiove ſatũ, ſed quẽ ſua noto. Val. flac.
Hīs Căcŭs horrendũ Tiberino gurgite monſtrũ. Oui.
Cācŭs ăuentinæ timor, atque infamia ſiluæ. Idem.
Fertilis eſt Melite ſterili vicīnă Cŏſyræ. Idem.
Et bellare Tabas docilīs, Cōſyraq. parua. Sil.
Huc Licus, huc Sagaris, Peneusque, Hiſpanīſquĕ, Crăthisque. Ouid.
Crāthĭs, ĕt hinc Sybaris veſtris cõterminus oris. Idẽ.
ūt Crĭtĭci dicunt, leuiter curare uidetur. Hor.
Aequalis liber eſt Crītĭcĕ qui malus eſt. alii tamẽ Cretice. Mar.
Illic bellaci confiſus gēntĕ Cŭretum. Lucan.
Celme Ioui, largoq. ſatōs Cūretas ab imbri. Ouid.
Tergeminamq. Hecatẽ, tria virginis ōră Dĭanæ. Virg.
Exercēt Diana choros, quam mille ſecutæ. Idem.
Hi tibi Nomētum, & Gabios, vrbēmquĕ Fĭdenã. Idẽ.
Viuat Fīdēnis, & agello cedo paterno. Iuue.
Et genus a magno ducentem fōrtĕ Grădiuo. Ouid.
Grādīuumq. patrem, Geticis qui præſidet aruis. Virg.
ātque Hĭnŭli pellis totos operibat amantes. Prop.

Vitas Hĭnŭlēē me similis Cloe. Hor.
Hy̆mēn o Hymenæ̆ē Hy̆mē, ades o Hymenæe. Cat.
Hinc Augustus agēns ĭtălos in prœlia Cæsar. Virg.
Coniecto sternit iaculo, volat ītălă Cornus. Idem.
Fiet vti cibus omnis & aridus ēt lĭquŏr ipse. Lucr.
Pondus vti saxis color ignis, lĭquŏr ăquarum. Idem.
Crassaq. cōueniūnt lĭquĭdĭs, & lĭquĭdă crassis. Idem.
īndĕ Ly̆cam ferit exectum iam matre perempta. Vir.
Protinus Antæum, ēt Ly̆că prima agmina Turni. Idē.
Cum subito assurgens fluctu nimbōsŭs ŏrion. Idem.
Ensifer ōrīon æquore mersus erit. Ouid.
Cūr obĭcĭs Magno tumulum, manesq. vagātus. Luc.
ōbiĭcĭunt portas tamen, & præcepta facessuut. Virg.
Præstat Trinacrii metas lustrārĕ Păchini Virg.
E quibus imbriferos versūs Pāchinus ad austros. Oui.
Haud metuam magni dixīsse pălatia cæli. Idem.
Quam tanti fuerit cadere, ūt pālatia cernas. Sil.
Siluarumq. aliæ flexos prōpāginis arcus. Geor. 2
Esse sinent nimium uobis Rōmānă prŏpago. Virg. 6
Nō sine me est tibi partus honos tua bĕllă Py̆rene. Ti.
Nubiferæ colles, atque aeriām Py̆renen. Luc.
Risit & his inquit facito mea tēlă prŏcures. Ouid.
Prŏcūrate uiri, & pugnam sperate parati. Virg.
Impia dementis vulgi, & vix tōtă prŏfudit. Sil.
Has postquam mæstō prōfudit pectore voces. Cat.
Hiscere, tanquam habeas tria nomina, qūandŏ prŏpinat. Iuue.
Cenat, prŏpīnat, poscit, negat, innuit, una est. Mart.
Vteris ore aliter, nimĭa quĕ rŭbigine captus. Idem.
Exesa inuenies scabrā rūbigine pila. Virg.
Solaq. colminibūs fērali carmine bubo. Virg.
Hanc quia iuxta ferunt, dīxērĕ fĕralia lucem. Ouid.
Et graue magnanimi robur mirārĕ Rŭtīlī. Ouid.
Famæ Rūtĭlium suæ relinquas. Mart.
Vincla recusantum, & sera sub nŏctĕ rŭdentū. Virg.
Findor, ut Archadiæ pecuaria rūdērĕ dicas. Pers.
Eiectam

Eiectam claſſem,ſocios a mōrtĕ rĕduxi Virg.
Rēddūcit Venus,& rēddūctum Dædala tellus. Lucr.
Eſſe fidem,digitis ad fontem ſǣpĕ rĕlatis. Ouid.
Id rurſum cælī rēlatum membra receptant. Lucr.
Quod ab ipſo allatu'eſt, ſibi eſſe īd rēllatū putet. Ter.
At qui condiderat,poſtquam non rēppĕrĭt aurum.
Auſon.
Aptauit collo quēm rĕpĕrit laqueum.
Quæque ferōs rĕpŭli doctis medicatibus ignes. Oui.
Rēpŭlĭt a Lybicis immenſum ſyrtibus æquor. Lucr.
Tytire paſcentes a flumine rĕīcĕ căpellas. Virg.
Rēĭīcĕ ne maculis infuſcet vellera pullis. Idem.
Anna (fatebor enim) miſeri poſt fātă Sy̆chæi. Idem.
Huic coniūx Sȳchæus erat ditiſsimus agri. Idem.
Fida reor fraterna Erycis,portūſq. Sĭcanos. Idem.
Sīcāno prætenta sĭnu iacet inſula contra. Idem.

MEDIARVM SYLLABARVM
communium auctoritates.

Hæc centum gemini ſtrictos Aegǣōnĭs enſes. Claud.
Aeæōnă sŭis immania terga lacertis. Ouid.
Bēbry̆cĭs & Scythici procul inclemētia ſacri. Val. fla.
Poſſeſſus Baccho ſæua Bebrȳcĭs ĭn aula. Sil.
Vagionēs,Băthăuiq. truces,quos ære recuruo. Luc.
Hic petit Euphratē iuuenis domitiq. Bathāuī. Iuue.
Hinc viduæ Cy̆bēles,illinc ſacraria Veſtæ. Mart.
Vel tu quæ tardam mouiſti funē Cybēllēn. Pro.
Cōnnŭbĭo iungam ſtabili,propriamq. dicabo. Virg.
Cuiq. loci leges dedimus,connūbĭă noſtra. Idem.
Speratum meritis diram qui cōntŭdĭt Hydram. Hor.
Viroſq. valentes cōntūdit crudelis hiems. Ennius.
Mergere fĭcēdŭlas didicit nebulone parente. Iuue.
Cerea quæ patulo lucet fīcēdula lumbo. Mart.
Ionioq. marī,Mălēæq. ſequacibus undis. Virg.
Deſtinet,& raucæ circumſonat ira Malēæ. Stath.
Aut Helicem iubeo,nitidumq. Orīōnĭs enſem. Ouid.

Ensiferi nimium fulget latus Orīonĭs. Lucan.
Hanc spectare manum Pōrsēnă non potuit. Mart.
Nec non Tarquinum eiectum Porsēnnă iŭbebat. Vir.
Phārsālĭam coeunt, pharsālĭă tecta frequentant. Cat.
Compulimus dirūm Sy̆phăcem, fractumq. Metello. Claud.
Tolle tuū precor Hannibalē, victūq. Syphācēm. Iuue.
Sīdōnĭasq. ostentat opes, vrbemq. paratam. Virg.
Obstupuit primo aspectu Sidōnĭă Dido. Idem.

DE MEDIIS SYLLABIS.

Syllaba, quæ in medio loco posita est, septem modis cognosci potest. Positione. Vocali ante alteram vocalem. Deriuatione. Diphthongo. Declinatione. Regula. Exemplo.

Positione producitur media syllaba vt prima, vt Capīllus, fortīssimus, pulchērrimus. Vbique enim positio producit syllabam. Quonam modo autem id fiat, in primis syllabis diximus.

Vocali ante alteram vocalem, & in media dictione semper corripitur syllaba. Virg. Mōllĭă lūtĕōla pingit vacīnĭă caltha. Idem, Addam cērĕă pruna. Idem, Cāstănĕăsq. nucēs mĕă quas Amaryllis Amabat. Ouid. Fīlĭŭs āntĕ dĭēm pātrĭos inquirit in annos. Priscianus tamen refert antiquissimos produxisse etiam penultimam præteritorum in u i syllabas, quæ a præsenti in u o syllabas desinēte proficiscuntur, vt eruo erūi, arguo argūi, annuo annūi. Ennius, ānnūit sese mecum decernere ferro. Virgilius contra corripuit, ānnŭĭt, & totum nutu tremefecit olympum. Id quod & nobis semper faciendum. Sed hic modus habet exceptiones tres: quarum prima est, Genitiui, & datiui quinctæ declinationis ē vocalem puram producunt. Horat. Quarta iā parte diēi præterita. Secunda, Genitiui in ius communem habēt penultimam in metro. Virgil. Hic īllĭŭs arma. Idē, Quàm nostro īllīus labatur pectore uultus. Idem ūnĭŭs ob noxam, & furias Aiacis Oilei. Idem,

Nauibus,infandum,amiſſis,unīŭs ŏb iram. Sic ipſius, ſolius, totius, & huiuſmodi, prçter alīus gęnitiuum ſemper longum, & alterius correptum. Terentianus tamen alterīus penultima lōga protulit, Seſcuplo vel vna uincet alterīūs ſingulum. Idem,Sub altĕrius con ſonat vocabulo. Idem,nec altĕrīus indigēs opis ueni. Sunt enim duo extremi ſenarii Iambici,in quibus eſſe debet in ſecundo loco iambus, vel tribrachus. primus vero eſt trochaichus,in quo rīūs in ſexta ſede iambus eſſe non poteſt,quoniam trochaicum metrum non re cipit iambum. præterea,producere hic alterius penultimam ſic fit manifeſtius, ſi ex eo ipſo verſu amoueas creticum,id eſt sēſcŭplō,& facias iambicum.vt Terentianus præcipit. remanebit enim,uĕl ūnă vīncĕt ăltĕrīūs sīngŭlūm. vbi ſi alterĭus correpta penultima dixeris, tĕ rĭ, eſſet pyrrhichius. Sed de his infra dicemus ſuo loco. In proſa vero oratione penultima producta ſemper pronuntiari debent, præter alterĭus vbique correptum. Tertia, poſſeſſiua in IVS, IA, IVM, producunt antepenultimam. Virg. Implerunt montes flerunt Rhodopēīæ arces. Idem,Ecce trahebatur paſſis Priamēīă Virgo Crinibus. Idem,Tu quoque littoribus noſtris Aenēīă nutrix. Mart. Venit ab Orpheo cultor rhodopēīŭs hæmo.

DE MEDIIS SYLLABIS deriuatione cognoſcendis.

Deriuatione media cognoſcitur ſyllaba, ſi quanta ſit in primitiuo conſideraueris. Nam ſi neſcias cto in Victōrinus quanta ſit. Item ſti in Iuſtīnianus, cognoſces ex Victōris & Iuſtīnus primitiuis, in quibus, cto & ſti producuntur. Eodem modo, ſi neſcias, Venĕreus,& Hectŏreus quātam habeant antepenultimam, cognoſces ex Venĕris,& Hectŏris primitiuis, in quibus nĕ & ctŏ corripiuntur,quod accentus facile oſtendit. Sed quo modo penultimę & antepenultimæ in deriuatiuis dignoſci poſſint,infra,ubi de regula tractabi-

tur, clarius patebit.

DE MEDIIS SYLLABIS
diphthongo cognoſcendis.

Diphthongo media ſemper producitur ſyllaba, quē admodum & prima. Horatius, Interdum tamen & vocem Comœ̄dĭă tollit. Idem, Effutire leues indigna tragœ̄dĭă verſus. Virgil. O Melibœ̄ĕ, Dĕus nobis hæc otia fecit. Idem, Damonis muſam dicemus, & Alpheſibœ̄ī. Idem, prouehimur pelago uicina ceraūnĭă iuxta. Idem, quas dira Celǣnō, harpyīǣq. colunt aliæ. Sed q̄ diphthongo impropria apud Græcos, vtimur duntaxat in dictionibus græcis. Catullus Vellera virgati cuſtōdeībant, calathiſci. cuſtodeībant, pro cuſtodiebant, per ei diphthongum melus ſcribitur more antiquo.

DE MEDIIS SYLLABIS
regula cognoſcendis.

Regula cognoſci poſſunt mediæ ſyllabæ tribus modis. Primo incrementa nominum A E O producuntur, ut muſārum, deābus, quārum, diērum, diēbus, rērum, rēbus, dominōrum, quōrum, maiōrum, doctiōrū, ambōbus, duōbus. I vero & V corripiuntur, vt trĭbus, manĭbus, verŭbus, tribŭbus. Excipiuntur Samnīs, ſamnītis. delphīn, delphīnis. tellūs, tellūris. ſalūs, ſalūtis, & huiuſmodi, in quibus I & V incrementa producuntur ſecundum vltimā nominatiui ſui. Secundo, Incrementa verborum A E producuntur, Amāmus, amābam, amābo, amārē, amāre, amāmur, amābar, amābor, amārer, amāri. Doceāmus, videāmus, & alia id genus. Præter Dămus, dătis, dăbam, dăbo, & reliqua a do das, & compoſitis, in quibus A incrementum corripitur, ut ſupra diximus in quarto modo de primis ſyllabis, quæ regula cognoſcuntur. Item, Amēmus, dēmus, dētur, docēmus, docētis, docēbam, docēbo, legēbam, audiēbā, amēris, uel amēre, docēris, uel docēre, docērer, docerēmur,

cerēmur,audirētis,audirēmur, legerētis,legerētur,legerēmur,legerēmini,amauērunt, uel amauēre,docuērunt,vel docuēre,legērunt,vel legēre, audiuērunt,uel audiuēre. Sed cū ſequitur R poſt E in deriuatiuis a prę terito perfecto indicatiui, corripitur E, amáuĕram, amáuĕrim,amáuĕro,docúĕram,docúĕrim,docúĕro. legĕrā,audíuĕram. Et in futuris in bor,amáberis,docebĕris. Et in optatiuo actiuo tertiæ coniugationis in to to ſingulari,& in tertia plurali,legĕrem,legĕres,legĕret,legĕrent.& in prima dūntaxat perſona paſsiui eiuſdē optatiui,legĕrer,& in infinitiuo,legĕre. I vero & V corripiuntur, legĭmus, cupĭmus,quærĭmus,uolŭmus, poſsŭmus. prælerquam in quarta coniugatione,audīmus,audītis,audīris,audīrer,audīre. & in uolo,& ſum cum cōpoſitis,velīmus,sīmus, poſsīmus, in quibus I producitur. Prima tamen perſona pluralis præteriti perfecti quartæ coniugationis corripit penultimam audiuĭmus. Item in omni coniugatione, primæ & ſecundæ perſonæ plurales præteriti perfecti ſubiunctiui in rimus, & ritis corripiunt I penultimā: amauerĭmus,amauerĭtis:docuerĭmus,docuerĭtis. Legerĭmus, legerĭtis. Audiuerĭmus,audiuerĭtis. Eæ ipſæ vero futuri eiuſdē modi producunt, Amauerīmus, amauerītis. Docuerīmus,docuerītis. Legerīmus,legerītis. Audiuerīmus,audiuerītis,quod fit,ut ait Diomedes Grammaticus, ut accentu pręteritum a futuro diſtinguatur. hinc illud apud Ouidium, Hauſtus aquæ mihi nectar erit,vitamq́. fatebor Accepiſſe, ſimul vitā dederitis in undis. Et in obſceno carmine, Vtilis,hæc,aram ſi dederītĭs,ĕrit. Ennius, Non mi aurū poſco,non mi pretiū dederītĭs. Oui. Cum gelidā Thracē,& opertū nubibus Hæmum, Et maris Ionii trāſierītĭs ăquas. Idem, Copia nec vobis vllo prohibente videndi, Conſulis, ut limē contigerītĭs,ĕrit. Sed an liceat etiā eam ipſam penultimam RI in rimus,& ritis corripere,diſſeremus in vltimis ſyllabis in is deſinentibus. Præterea cum

post i subit u digamma in præteritis perfectis indicatiui,& ab his deductis,producitur i,cupīui,cupīueram. audīui, audīueram. Idem etiam corripitur abiecto u per syncopam,Cupĭi,cupĭeram: Audĭi,audĭeram. Tertio, Supina in atum & itum, a præteritis perfectis in aui,& iui producunt penultimam,amāui,amātum. vocāui,vocātum. cupīui,cupītum. petīui, petītum, audīui, audītum. sepelīui, sepelītum.

Quarto, i in compositione medium corripitur, Agrĭcola,Ensĭfer,Centĭmanus,Omnĭpotens, Multĭuola est mulier,Magnĭficus,Causĭdicus,identĭdem,& similia. Cat. Nullus amans vere,sed idēntĭdem omniũ, Ilia rumpens. Quanticunque,& qualicunque ī producunt ratione genitiui,aut datiui in i. nõ enim seruatur i in ceteris casibus,ut in omnĭpotens,& aliis supra dictis, sed in genitiuo tantum quantīcunque, & in datiuo, vel ablatiuo qualīcunque dicimus, ut in quantus, & qualis. nam sicut quantus quantĭ, quanto, quantũ, & qualis in nominatiuo,& genitiuo,qualī,qualem: sic quãtuscũque,quantīcunque, quãtocunque, quantũcunque, & qualiscunque in nominatiuo, & genitiuo, qualīcunque qualemcunque dicimus. Iuue. Quãtīcũ que domus constet. M. Manlius,Omne quidem signũ sub quālīcunque figura. Vbīque quoque,& plerīque producunt I, Vndĭque vero corripit. Quincto,Media syllaba cum penultima est,accentu,quanta,sit,cognosci potest. nam si in ea fuerit accentus,producitur,Romānus,Diuīnus, Idōlum,Theodōrus, Annōna, Poēta. Sinautem in antepenultima,corripitur, Dóminus, prófŭgus, Littora, littóribus contrária, flúctĭbus undas. Píĕtas. Ergo in disyllabis dictionib. si nescias quã ta sit prima,accẽtu cõponendo cognosces. lĕgo,pĕrlĕgo: ămo,redămo,perămo,lĭgo,religo. Fĕro,adfĕro,refĕro. Plĭco, multiplĭco. Pŏtens omnipŏtens, Clāmo, exclāmo,proclāmo,cõclāmo. Primus,apprime. nōno, condōno. Scribo,describo: lēgo,lēgas: relēgo,relēgas.

Sexto,

Sexto, Penultima syllaba in deriuatiuis, ante TAS corripitur, bonitas, Pietas, DVS, Floridus, Candidus. LVS, la, lum in diminutiuis, vrcéŏlus, vnciŏla, auréŏlū. LIS in verbalibus, utilis, sterilis a Græco στέρεσθαι, amabilis, futilis. MEN, a secunda & tertia coniugatione, mônĭmen, vnde monĭmentum, regĭmen. nam a prima & quarta producuntur, oblectāmen, monīmen. Item ante CEN Tubĭcen, lyricen, fidĭcen, præter tibīcen, pro tibiĭcen. Ante AL seruatur penultima primitiui, & ante TVS penultima participiorum: ceruīcal, a ceruīcis, tribūnal, a tribūs genitiuo. Anĭmal, ab anĭmus. hic ornātus, posĭtus, sĭtus, terrĭtus. Vectīgal etiam producit penultimam a uehendo dictum.

Septimo, Penultima in deriuatiuis ante GO producitur, Carthāgo, Virāgo, Calīgo, Lanūgo, Erūgo. præter lĭgo. Ante DO, dulcēdo, libīdo, fortitūdo. Ante AR, Lacūnar, Puluīnar, Lupānar. Ante NAS, arpīnas, capēnas. Ante RIS, vel RE, militāris, militāre. Ante TIS, samnītis, vestrātis. præter cerĭtis. Ante NVS, Romānus, terrēnus, Iustīnus, parīnus, arietīnus, clādestīnus, mediastīnus. Silius, Ceu clandestīno traheretur fœdere bellum. Marc. Manlius, Et clandēstīnis surgentia fraudibus arma. Hor. Tu mediāstīnus tacita prece rura petebas. Præter Ianthĭnus, hyacinthinus, myrrhinus, crystallinus, adamantinus, bombycinus, Sandicinus, amethystinus, & huiuscemodi Græca in ινος. Item, Diutinus, Pristinus, Crastinus, Ornotinus, Serotinus, oleaginus, faginus. Mart. Coccina famosæ donas & iānthĭnă mœchæ. Persius, Hic aliquis, cui circa humeros hyacīntĭnă læna est. Iuuen. Grandia tolluntur crystāllĭnă, maxima rursus Mÿrrhĭnă. Propert. Colchis flagranteis adamāntĭnă sub iuga tauros. Iuuenalis, Causidicum vendunt amethy̆stĭnă. nec scribas sine t. est enim uerbale a præterito passiuo μεμέθυσμαι, μεμέθυσαι, μεμέθυσται. vnde μέθυσος, & cum α priuatiua ἀμέθυσος, ἀμεθύστινος.

Octauo', Ante BILIS, quacunque præcedente uocali si a supino formentur, sequuntur illius penultimã, amãtum, amãbilis. delectãtum, delectãbilis. flẽtum, flẽbilis. delẽtum, delẽbilis. scĩtum, scĩbilis. audĩtum, audĩbilis. petĩtum, petĩbilis. cupĩtum, cupĩbilis. vendĩtum, vendĩbilis. mõtum, mõbilis. nõtum, nõbilis. volũtum, volũbilis. solũtum, solũbilis. Excipitur a stãtum, stăbilis. hăbilis sequitur verbum hăbeo, ut dŏcilis, dŏceo. dēbils, dēbeo. făcilis, făcio. A genitiuo uero participii, corripiunt antepenultimam, visi, visĭbilis. sensi, sensĭbilis. intellecti, intellectĭbilis, ac si medium i haberent composita, ut magnĭficus, centĭmanus, omnĭpotens, ignĭuomus. Eodem modo si a secunda & tertia coniugatione aliunde quàm a supino deducta fuerint, corripiunt antepenultimam. horrĭbilis, terrĭbilis, legĭbilis, dicĭbilis, conducĭbilis, concupiscĭbilis.

Ante BVNDVS, item a supino deducta, sequuntur illius penultimam errãtum, errãbundus. vagãtum, vagãbundus. populãtum, populãbundus. cogitãtum, cogitãbundus. sitĩtum, sitĩbundus. morĭtum, morĭbundus. A secunda uero & tertia coniugatione aliunde quàm a supino deducta, corripiunt antepenultimã, Rideo, rides, ridĭbundus. gaudeo, gaudes, gaudĭbundus. ludo, ludis, ludĭbundus. furio, furis, furĭbundus. In vniuersum, siquis uoluerit subtilius indagare, inueniet omnia secuta supinorum penultimam analogice tanquam a legĭtum, legĭbilis. horrĭtum, horrĭbilis. dŏctum, docĭbilis. furĭtum, furĭbundus. ridĭtum, ridĭbundus. rubĭtum, rubĭbundus, pro quo rubicundus b in c conuersa vocalitatis gratia. gaudĭtum, gaudĭbundus, & id genus alia, licet non utamur.

Præterea producitur a ante BVLVM, conciliãbulum præter stăbulum. Ante CVNDVS, Irãcundus: & hæc quoque sequuntur supinum. sic iũcundus a iũtum, experĩmentum ab experĩtum. rudĩmentum a rudĩtum. ornãmentum ab ornãtum. mirãculum a mirã-

tum. verēcundus autem producit e antepenultimam aliunde quàm a ſupino deductum. Item, A ante CEVS, vel CIVS producitur. ordeāceus, galināceus. CVLVM, mirāculum. RIVS, ria, rium, ſagittārius, librārius, ſtatāria, armārium. Denarius & cetera a numerorum nominibus communem habere inueniuntur. Martialis, Dēnăriis tamen hanc non emo Baſſe tribus. Et illud, Dilige dēnărium. Marc. Hanc uolo, quam redimit totam denārĭŭs alter. Item E ante CVLA in diminutiuis Diēcula, uulpēcula. ante MENTVM, incrēmentum. ante FACIO uero communis eſt. calefacio, tepefacio, liquefacio. Cat. Alta tepēfácĭet commiſta ſanguine cæde. Ouid. Thura liquēfácĭũt, indutaq. cornibus aurũ Victima uota facit. Clau. Sãguine quã largo Græcos călĕfēcerit amnes. Idẽ, Interior glacies, quõ lĭquĕfacta noto. Itẽ o ante RIVS, ria, rium producitur, Vxōrius, Vxōria, Prætōrium.

Nono, ante CVLVM, corripitur antepenultima, uerrĭculum. CIES, canĭcies, TIVS, tia, tium. tribunĭcius, iuſtĭtia, ſodalĭtiũ, CVLVS, cula, culum in diminutiuis, ignĭculus, anĭcula, retĭculũ. Notātur, Multītius, Nouītius, Redimīculum, Cutīcula, Canīcula, Tegitīcŭla, Cratīcula, ſuppoſititius, antepenultima producta. Iuuenalis, Quid facient alii, cum tu multītĭă ſumas? Idem, Iam ſedet in ripa, tetrumq. nouītĭŭs horret. Idem, Accipient te paullatim qui longa domi redimīcŭlă ſumunt. Idem, Semper & aſſiduo curata canīcŭlă ſole. Perſius, Scire erat in voto, damnoſa canīcŭlă quantum Raderet. Mart. Dat tibi ſecuros uilis tegetīcŭlă ſomnos. Idem, Parua tibi incurua cratīcŭlă ſudet ofella. Idem, Hermes ſuppoſitītĭŭs ſibi ipſi. Quotidianus quoque ti producit in hendecaſyllabo illo apud Martialem, Cūltūs sīndŏnĕ nōn quŏtīdĭānā. Dilŭuium quoque, prolŭuies, illŭuies, & cetera a luo corripiunt lu. Præterea Strimōnius, Pallădium, Adăgium, hæc Adăgio feminum.

num. Præsĭdium, offĭcium, iudĭcium, consĭlium, Exĭlium, Remĭgium, Augurĭum, Municĭpium, Monŭmentum, Munĭmentum, Contāgium, Præsāgium, Perīculum, Solātium, ſuāuium, veſtīgium, faſtīdium, conuīuium. Iunōnius, & id genus multa in IVS, IA, IVM, ſequuntur ſua primitiua. Strymōnis, Pallădis, ăgo, adĭgo. nam Adagium, quaſi ambagium, & circumagium dicitur quòd per ora hominum circumagatur, vt illud, οὐ παντὸς ἀνδρὸς ἐς κόρινθον ἔσθ᾽ ὁ πλοῦς, Non omnium eſt Corinthon ire nauibus. Præſĭdis, effĭcis, iudĭcis, Cōsŭlis, Exŭlis, Remĭgis, Augŭris, Municĭpis, Monĭmen, Munĭmen. contingis, præsāgis, perīris, Solāris, Suāuis, Veſtīs, Faſtīdis, Conuīua, Iunōnis. Notantur Sidonius, ſidonia, ſidonium, & cōnubium, quorum alterum contra primitiui ſui penultimam. NV, communem habet, vt diximus in exemplis mediarum communium. Nam nubo primam ſemper producit, alterum uero græcum eſt σιδόνιος. Homerus, ὀδυσσείας δ᾽. αἰθίοπας θ᾽ ἱκόμην, καὶ σιδονίους, καὶ ἐρεμβοὺς, quod & per ω magnum ſcribitur, ut βισώνιος. Euripid. in Helena, σιδωνίαν δὸς, καὶ ῥετμὸν ἐπισάτας. De quo Stephanus, σιδώνιος διὰ τοῦ ω μεγάλου, καὶ διὰ τοῦ ο μικροῦ. Idem, ἐκτείνεται δὲ, καὶ λέγεται βισωνὶς διὰ τοῦ ω, καὶ βισώνιος ποιητικῶς.

DE MEDIIS SYLLABIS declinatione cognoſcendis.

Declinatione mediæ ſyllabæ cognoſci poſſunt, ſi antepenultima ſyllaba declinando fiat penultima. nam ſi neſcias, quanta ſit antepenultima in Amauĕrimus, legĕremus, carmĭnibus, tempŏribus, genĭtore, altitŏnante, domĭnorum, clandeſtīnorum, perlēgerunt, confōdiſtis, flectendo cognoſces, ſi ex antepenultima penultimam feceris, hoc modo, amauĕrim, legĕrim, legĕrem, carmĭna, tempŏra, genĭtor, altitōnans, domĭnus, clandeſtīnus, perlēgi, confōdi.

DE MEDIIS SYLLABIS EXEMPLO COGNOSCENDIS.

Exemplo cognoſces medias ſyllabas, quemadmodum & primas. Nam ſi neque regula, neque aliquo ex prædictis modis, quanta ſit media ſyllaba cognoſci poteſt, ad alicuius approbati poetæ auctoritatem recurrendum eſt. Medias vero modo breues, modo longas auctoritate. ſupra, ut quæque ad manus erant, connumerauimus. Sed iam de vltimis ſyllabis dicere incipiamus.

DE VLTIMIS SYLLABIS.

Syllabæ quæ in vltimo loco poſitæ ſunt, iiſdem fere modis cognoſci poſſunt, quibus & primę, & medię. Poſitione, amānt, legūnt, ā tū ſume pedum, ūndē ſcīſſa coma. Diphthōgo, poetǣ, hǣc, heū. Declinatione, ſi declinaueris. nam ſi neſcias in nominatiuo quanta ſit vltima, cognoſces plerunque accentu in genitiuo creſcente. nam in Latinis dictionibus, ſi in penultima genitiui creſcentis fuerit accentus, longa erit vltima nominatiui, Tellūs, Salūs, Virtūs, Delphīn, Samnīs, & huiuſmodi producunt vltimam, quia penultima genitiui creſcentis producitur. Tellūris, Salūtis, Virtūtis, Delphinis, Samnitis. Aduerſatur huic regulæ, palŭs, quod licet in genitiuo palūdis penultimam producat, tamen vltimam nominatiui corripit, quod obſeruauit etiam Seruius in libello de ſyllabis, citans illud Horatii, Regis opus, ſterilisq. diū pălŭs, aptaq. remis. aliqui tamen ſiſtolēn feciſſe Horatiū dicunt: quod ſi eſſet, nō præteriiſſent Acrō, & Porphyrius diligētiſſimi interpretes. Itē in Carmen, miles, ſanguis, corpus, ſi neſcias quanta ſit vltima, cognoſces in genitiuo carmĭnis milĭtis, sanguĭnis, corpŏris, eſſe breuem accentū in antepenultima. Excipiuntur maſculina, & feminina in or, Doctŏr, doctōris. Sorŏr, ſorōris. decŏr, decōris. honŏr, honōris. Item, neutra in AL, ut Animăl, animālis. ceruicăl, ceruicālis. Et in AR, ut Puluinăr, puluinăris, lupanăr,

nār,lupanāris,& ſimilia,quorũ vltima nominatiui corripitur,licet penultima genitiui creſcentis producatur accentu. Contra pār,păris.lār,lăris.vās,vădis. pēs,pĕdis.Cerēs,cerĕris. compōs,compŏtis. impōs,impŏtis. bōs,bŏuis.sūs sŭis. grūs,grŭis:producunt vltimam nominatiui,licet penultima genitiui creſcentis corripiatur.In Græcis autem dictionibus plerunque in genitiuo creſcente accentus eſt in penultima,& tamen & vltima nominatiui,& penultima genitiui eſt breuis,Amaryllís amaryllídos,Aeneís Aeneídos,Pallás palládos.

DE VLTIMIS SYLLABIS REGVLA COGNOSCENDIS.

Regula cognoſcuntur vltimæ ſyllabæ modis undecim: Primo, A finita producuntur,amā,contrā,præterеā,a poetā,a musā. Sed hic modus habet exceptiones tres. Prima eſt, Nominatiui,Accuſatiui,Vocatiui in a corripiuntur,hæc & o fabulă,Priameĭă virgo. hic & o prophetă. præter vocatiuos a nominatiuis Græcis in as, hic Aeneās o Aeneā, & Gręca in productum, Nemēā,tegēā, in quibus a producitur. Virgilius, Vigilas ne Deum gens Aeneā? vĭgĭla. Statius, Te Nemeā tibĭ lerna comas: lariſſaq. ſupplex poneret. Idem, Non tegeā nõn ipſe Deo nocat alite felix Cyllene. Secunda, Numeralia in ginta,finalem habent indifferentem. Mart. Sexagīntă tĕrras cum limina mane ſenator. Virgilius, Trigintā magnos voluendis mẽſibus orbeis. Tertia,Pută, ită, quiă corripiuntur.

Secundo, B. D. M. T finita corripiuntur, ut ăb, ăd, militŭm,capŭt. niſi aut poſitio, aut diphthongus, aut ſyncopa prohibeat, ut amānt,legūnt,āut,hāud,fumāt, obīt,pro fumauit,obiuit. Iuuen. Magnus ciuis obīt,ēt formidatus Othoni.

Tertio,c finita producũtur,fāc,dīc,dūc,halēc.præter Nĕc,Donĕc,Lăc breuia. Oui. Părue (nĕc inuideo) ſine me liber ibis in vrbem. Idem, Dōnec ĕrunt fontes,ſydera dōnĕc ĕrunt. Hic pronomen commune eſt.

Sed

Sed de hic & hoc differemus in sexto modo communium syllabarum.

Quarto, e finita corripiũtur. Millĕ, omnĕ, scribĕ, penĕ, ritĕ, ponĕ, impugnĕ, & huiusmodi aduerbia. Ouid. Pēnĕ puĕr cæsis abducta armēta recipi. Virg. Rītĕ sĕcũdarēt visus. Sed hic modus habet qnq; exceptiões. Quarũ prima, in E, a Græcis in η producuntur πηνελόπῃ Penelŏpē, πασιφάῃ Pasiphăē, ὦ ἀγχίσῃ, ὦ ἀχίλλῃ, ὄρφῃ, ὀδύσσῃ, o Anchisē, o Achillē, Orphē, Vlysse.

Secũda, Genitiui, Datiui, Ablatiui quinctæ declinationis in E producuntur, ut huius, huic & a diē, fidē. Ouidius, Prima fidē vōcisq. ratę tentamina sumpsit. Item ab hac famē. Tertia imperatiua singularia secundæ coniugationis producuntur, Monē, Docē, Manē. Valĕ uero, & cauĕ, cum corripiuntur, sunt a ualo, & cauo tertiæ coniugationis. Ouidius, Idq. quod ignoti faciũnt, uălĕ dicere saltem. Idem, Tũ cauĕ defendas, quamuis mordebere dictis. Quarta, monosyllaba in e producuntur, tē, mē, sē, præter quĕ, uĕ, nĕ pro an: nam quæ relatiuum, & uæ interiectio, diphthongo producuntur. nota in tutē, & tutĕmet, corripi tĕ. Lucretius, Accipe præterea quæ corpora tūtĕ nĕcesse est. Idem, Tūtĕmĕt a nostris iam quouis tempore uatũ. Ennius, o Tite, tūtĕ Tāti tibi tanta Tyrāne tulisti. Alphius Auitus, ut citat Priscianus, Seũ tūtĕ mălīs hŏspĭtēs, seũ tũ tĕ căptīuōs hăbēs. sunt enim dimetri iambici. Quincta, aduerbia in e a datiuo in o, producuntur, doctē, pulchrē, ualdē pro validē ferē, a docto, pulchro, ualido, fero. præter benĕ & malĕ correpta. Ouidius, Læta ferē lætus cecini tibi tristia tristis. Fermē etiam producitur, eiusdem cuius & fere significationis. Iuuenalis. Mobilis, & uaria est ferme nătura malorum.

Quincto, I finita producuntur, Deī, Amarī, Dixī. Sed hic modus habet duas exceptiões. Quarũ prima, Datiui & vocatiui in i, quorum genitiuus singularis in os correptam apud Græcos desinit, corripiuntur, huic

Palladĭ, Minoidi, o Philli, Amarylli, Pari, Alexandri. Statius, Pallădĭ littoreæ celebrabat Scyros honorem. Cat. Morte ferox Theseus qualem Minōĭdĭ luctum. Ouidius, Phy̆llĭ face exspectes Demophoonta tuum. Virgilius, Mirabar quid mæsta deos Amary̆llĭ vŏcares. Ouidius, Bella gerant alii, tū Pārĭ semper ama. Virgilius, Te Corydon o Alēxĭ, trăhit sua quenque voluptas. Idem, Dāphnĭ, tŭum pœnos etiam ingemuisse leones Interitum. Quos casus a Græcis mutuati semper corripimus. Theocritus, δάφνῐδι τῷ χαρίεντι συνήντετο βουκολέοντι Μᾶλα νέμων, ὡς φαντὶ, κατ' ὤρεα μακρὰ μενάλκας. Idem, κ' ἦφα, δάφνῐ τάλαν, τί τὺ τάκεαι, ἀδέτε κώρα πᾶσαν ἀνὰ κράναν πάντ' ἄλσεα ποσσὶ φορεῖται. Idem, κύπρῐ νεμεσσατὰ, κύπρι θνατοῖσιν ἀπεθής. Homerus. αὐτὰρ ὁ αὖτε πέλοψ δῶκ' ἀτρέϊ ποιμένι λαῶν, Ἀτρεὺς δὲ θνήσκων ἔλιπε πολύαρνι θυέσῃ, αὐτὰρ ὁ αὖτε θυέσ' ἀγαμέμνονι λεῖπε φορῆναι. Idem, Βάσκ' ἴθι ἶρι ταχεῖα ποσειδάωνι ἄνακτι. In quibus δᾱφνῐδῐ, ᾱτρεῐ̈, ποῑμενῐ, ᾱρνῐθῠ, μεμνονῐ, datiui in i breuem desinunt, est enim tertia dactyli. Idem δᾱφνῐ τᾰ, ῑρῐ τᾰ, κῡπρινε, vocatiui sunt in i breuem desinentes. est enim secunda dactyli. Cum igitur apud Latinos Daphnidi, Tyndaridi & huiuscemodi datiui producunt i, fit per communem modum, cum dictio in breuem desinit, & est pedis principium. quod est frequentissimum apud Homerum. Sed de hoc differemus, vbi de communium syllabarum modo tractabimus. Secunda exceptio est, mĭhi, tĭbi, sĭbi, ŭbi, ĭbi, modo pyrrhichii sunt, modo iambi. prima enim semper breuis est, vltima vero indifferens. in nĭsĭ & quăsĭ vtraque corripitur. sunt enim duo pyrrhichii.

Sexto L finita corripiuntur, animăl, Annibăl, Vigĭl, mĕl, Consŭl. Præter Sōl, Pōl, nīl a nihil per synæresin, ut mī a mihi, & barbara in el syllabā, ut Danīēl, quæ producuntur.

Septimo

Septimo, N finita producuntur, Pæān, hymēn, ēn, quīn, Xenophōn, delphīn. Sed hic modus habet exceptiones tres. Quarum prima est, forsăn, forsităn, tamĕn, attamĕn, ĭn, uidĕn, ăn corripiuntur. Virgilius, Fōrsăn ĕt hæc olim meminisse iuuabit. Idem, Errabunda bouis vestigia, fōrsĭtăn illum. Martialis, Quid ergo casta facit? Non dat. Nōn tămĕn illa negat. Ouidius, Nil mihi rescribas, āttămĕn ipse veni. Virgilius, Quot te Mœri, pedes, an quo via dūcĭt ĭn vrbem? Catul. Sic certē vĭdĕn, vt perniciter exiluere. Horatius, Cōlchŭs ăn Assyrius, Thebis nutrītŭs, ăn Argis.

Secunda est, Neutra in EN, ut nomĕn, carmĕn corripiuntur, quod ostendit accentus in antepenultima, in genitiuo crescente, nominis, carminis. Tertia, Nominatiui, accusatiui Græci in on per o paruum, ut pelĭon, pylŏn, caucasŏn corripiuntur. Ouidius. Et quas ossa tulit, quasq. altus Pēlĭŏn, herbas. Idem, Nōs pylŏn, antiqui Neleia Nestoris arua Misimus. Idē, Cāucăsŏn appellāt. Itē accusatiui in IN, vt Alexĭn. Mart.

Tu licet & nostrum dixit Alēxĭn ămes. Et in AN a Græcis in A, ut Iphigenĭan, æginăm. Ouidius.

Nescio quam dicunt Iphigeniăn ĭter. Stat.

Nanque ferunt raptam patriis æginăm ăb undis.

Nam a nominatiuo in as producitur, ut hunc Aeneān. Virgil. Aeneān, alacris palmas utrasque tetendit.

Octauo, O finita, & corripi & produci possunt, ut Amo, scribo, amando, virgo, Cato. Sic hic modus quinque habet exceptiones. Quarum prima est, Datiui, & ablatiui in o, producuntur. vt huic & ab hoc Dominō, Templō. Secunda, Monosyllaba in o, producuntur, Stō, Dō. Tertia, Græca in ω magnum producuntur, Didō, Mantō, Iō, Echō. præter Egŏ a Gręco ἐγὼ, quod nusquā memini legere productū, apud approbatos, sed vbique aut correptum, ut ille ĕgŏ qui quondam. aut per synalœphan, vt Stultus ego huic nostræ

similem.

ſimilem. Nam Ouidii illud in epiſtolis, legendū ſic eſt, Sed quid ego hæc reuoco, dictis his omen abeſto. Itē apud Propertium illud, Thuſcus ego, a Thuſcis orior. Et apud eundem, Cum tibi nec frater, nec ſit tibi filius vllus, Frater ego, & tibi ſim filius vnus ego. Sic item & illud, Sed quid ego hæc, feſſosq. optatis demoror vndis? Quòd ſi in iis ipſis exemplis non fiat colliſio, defenditur magis vno ex modis communium ſyllabarū, quàm quòd producatur o, licet Probus produci poſſe dicat ſecundum naturam o litteræ vocalis, quę in vltimo frequentius producitur, quàm corripitur.

Quarta, Duŏ & ſciŏ cum compoſitis corripiuntur. Virgil. Præterea dŭŏ nec tuta mihi ualle reperti Capreoli. Idem, Sī dŭŏ præterea tales Idea tuliſſet Terra viros. Idem, Nūnc ſcĭŏ quid ſit amor. Idem, Nēſcĭŏ quis teneros oculus mihi faſcinat agnos.

Quincta, Illicŏ, modŏ, citŏ corripiuntur. Sero autē, quando, ergo, profecto, indifferenter poni inueniūtur. Statius, Sērŏ mĕmor thalami. Martial. Dic mihi cras iſtud Poſtume quāndŏ uĕnit. Idem, dic bene, dic neutrum, Dic aliquāndŏ mălе.

Nono, R finita corripiuntur. Cæsăr, torculăr, pĕr, uĭr, amŏr, turtŭr. Sed hic modus duas habet exceptiones, quarū prima eſt, fār, lār, nār, uēr, fūr, cūr, pār, cum compoſitis diſpār, compār, producuntur, cor vero cōmune eſt. Secunda, In er a Græcis in ηρ producuntur. ut aēr, cratēr, æthēr, charactēr. Græce enim ἀὴρ, κρατὴρ, αἰθὴρ, χαρακτὴρ dicuntur. Præter patĕr & matĕr, quæ ſemper corripiuntur, licet a Græcis ueniant πατὴρ, μήτηρ.

Decimo, S finita in quinque diuiduntur partes. as. es. is. os. us.

As finita producuntur, maieſtās, puellās, amās. Sed hæc regula duas habet exceptiones: quarū prima eſt, Nominatiui in as, quorū genitiuus in dos deſinit, corripiuntur, vt Pāllăs ĕt inflexo quæ terret Mænala cornu. Et,

nu. Et, Quattuor autumnos plēĭăs orta facit.

Secunda, Accusatiui Græci in as eorum nominum quæ per os mittunt genitiuum, corripiuntur, vt āŏnăs in monteis ut duxerit una sororum. Et, Permistos hē rōăs ĕt ipse videbitur illis. Et, Super Garamāntăs, ĕt Indos Proferet imperium.

Es finita producuntur, ut pariēs, patrēs, docēs. Hæc regula habet exceptiōes treis. Quarū prima est, Corripiētia penultimā genitiui cre scētis, corripiūtur, ut diuĕs, milĕs, legĕs. Virg. Dīuĕs ĭnaccessos ubi solis filia lucos. Idē, Impius hæc tā culta noualia mīlĕs hăbebit. Oui. Iām sĕgĕs est vbi Troia fuit. Præter, Ariēs, abiēs, Cerēs, fidēs, rēs, pēs, pariēs, spēs, terēs, quę producūtur.

Secunda est, Nominatiui Græci plurales in es, corripiuntur. Virg. Năīdĕs, indigno cū Gallus amore periret. Idē, ārcădĕs o mihi tū quàm molliter ossa quiescent. Idem, Infandi Cyclōpĕs, ĕt altis montibus errant. Idem, Thrācĕs ărant. Tertia, ĕs a sum cum cōpositis potĕs, adĕs modi tam indicandi, quàm imperandi, & penĕs, & inquiĕs, corripiuntur. Persius, Fūr ĕs ăit Pedio. Iuue. Sī pŏtĕs illa pati. Virgil. Hūc ădĕs o Meliboee. Horat. Quēm pĕnĕs arbitriū est & ius, & norma loquendi. Nā ab edo ēs producitur differētiæ caussa.

Is finita corripiuntur, ignĭs, Păris. Hæc regula habet exceptiones septem. Quarum prima est, Datiui, & ablatiui, & accusatiui in is producuntur, his & ab his Dominīs, quīs pro quibus. hos fontīs, manīs, has partīs, hos & has omnīs, leuīs. sed quis & accusatiui in is, tum ut differant ā nominatiuo singulari, tum etiam ut diphthongo longos esse significetur, per ei melius scribuntur, quod & antiquos fecisse legimus. Illud igitur sic, Tu calamos inflare leueis, ĕgŏ dicere versus. Item, Queis āte ora patrum. Item, Treis nŏtŭs arreptas in saxa latentia torquet. Secunda, producentia penultimam crescentis genitiui, producuntur, Delphīs, delphīnis. Samnīs, Samnītis.

Tertia

Tertia, in is a Græcis in εις per ει diphthongum producuntur. ut Pyróεις, Simóεις. Ouidius, Interea uolucres Pyróεις, ēous, & æthon. Idem, Hac ibat Simóεις, hīc est sigeia tellus. quæ licet penultimam corripiant, tamen in ea accentus est acutus, quia integræ ad nos ueniunt. sed de his dicemus, ubi de accentibus tractabimus.

Quarta, monosyllaba in is producuntur, ut uis, sis. Præter, is, quis nominatiuos, mis, tis, bis, quæ corripiuntur. Iuuena. satyra quincta corripuit posis in eo uersu, Tam ieiuna fames? cum pōsĭs hŏnestius illic. melius tamen defenditur extremis abiectione, ut corripiatur i per communem modum.

Quincta, Secūdæ personæ singulares in is quartæ coniugationis producuntur, ut audīs, nescīs. Martial. Nēscīs heu nēscīs dominæ fastidia Romę. quod ostēdit circumflexo accentu penultima primæ & secundæ personæ pluralis nescimus, nescitis. audimus, auditis. Quod si apud poetas aliquando is correptam inuenias (quod ipse non memini legere. nam illud apud Ouidium, sic legendum est. Nescio, an exciderint mecum loca) non propterea dixeris, communem eam esse syllabam Nec, quia Virgilius dixit, obstupuīt, stĕtĕruntq. comæ, propterea dicendum fuerit in stetērunt penultimam esse communem.

Sexta, Velīs cum compositis malīs, nolīs, producuntur: quare in plurali penultima in prima, & secunda persona producitur, uelīmus, malīmus, nolīmus, uelītis, malītis, nolītis.

Septima, Secundæ personæ singulares futuri subiunctiui producūtur. vt dedero dederīs, audiero audierīs. Ouidius, Da mihi te facilē, dederīs in carmīne uireis. Horatius, Audieris hēres ergo nunc Damna sodalis. Idem, Miscuerīs ēlixa, simul conchylia turdis, Dulcia se in bilem vertunt. vnde in plurali, ut supra diximus in tractatu de mediis syllabis, producunt penultimam

primæ,

primæ,& ſecundæ perſonæ, dederīmus,dederītis, au-
dierīmus,audieritis.Præteriti uero perfecti eædē ſin-
gulares corripiuntur,ut dederim dederís, audierim au
dierís. Vnde in plurali prima, & ſecũda corripiunt pe
nultimã,ut dederímus, audiuerímus : id quod ex Dio
mede Grammatico licet cognoſcere, ſic enim inquit,
Et in hac ſubiunctiua numero plurali uniformem de-
clinationem præteriti,& futuri temporis,accentus di-
ſtinguit. Perfectum enim acuto accentu delinatur,fu-
turum circumflectitur. ſic, Præterito cum dixĕrímus,
Futura cum dixerimus. Sed notandum inueniri apud
auctores IS futuri ultimam in ſingulari, & RI penul-
timam in plurali etiam correptas. Virgilius in ſexto,
Cum tu ſupplex in rebus egenis, Quas gentes Ita-
lum, aut quas non orāuĕrís urbes? Iuuenalis: Græ-
culus eſuriens in cælum iūſsĕrís, ibit. Idem, Si dīxĕ-
rĭs, æſtuo, ſudat. orauerís, iuſſerĭs, dixerís, futuri
ſunt temporis, & RIS corripitur. Horatius,in ar-
te poetica, In uerbis etiam tenuis, cautusq. ſerendis,
Dīxĕrĭs egregie. hic dixerĭs futuri eſt temporis, pro
dices, aut dicere poteris, & tamen corripitur RIS.
Idem in ſermonibus, Nam fruſtra uitium uitāuĕrĭs
illud, Si te alio prauum detōrsĕrĭs. Vitāuĕrĭs, &
Detōrsĕrĭs, futuri ſunt temporis, & RIS in utroque
corripitur. Eſt enim ſenſus,fruſtra laboraueris uitan-
do aliquod uitium, ſi prauus in aliud deflectes. vt ſi
dixeris,fruſtra uitaueris Charybdim,ſi in Scyllam in-
cideris, id eſt fruſtra poteris uitaſſe Charybdim, ſi in
Scyllam incides. Quod in prima perſona fiet manife-
ſtius, Fruſtra uitauero Charybdim, ſi in Scyllam in-
cidero. Si quis autem diceret ſub perſona C. Cæſaris,
Fruſtra ſubegerim Gallias, niſi & Pompeium uicero,
alia eſt figura loquendi : quod quia non facit ad rem,
præterimus. Satis fuerit oſtendiſſe ſecundam perſonã
futuri ſubiunctiui ultima correpta etiã inueniri apud
auctores. Vnde Lucretius in primo, penultimam pri-

mæ personæ futuri in numero multitudinis corripuit, Quas ob res ubi vīdĕrĭmus nil posse creari de Nihilo, tum quod sequimur, iam rectius inde perspiciemus. Illud autem Virgilii in sexto, Nanque ut supremam falsa inter gaudia noctem ēgĕrĭmus, nosti. rī in ēgĕrĭmus bene correpta est, quia non futuri est, sed præteriti temporis. Concludimus igitur, in præterito IS & RI corripi semper. in futuro uero, & corripi, & produci posse. exempla cum RI producitur in futuro, adduximus supra, ubi de mediis syllabis regula cognoscendis disseruimus. Veruntamen in prosa oratione illas ipsas IS & RI in præterito corripiendas, in futuro producendas censeo, ut sicut lego legĭs ultima correpta, legĭmus legĭtis penultima pronuntiamus: ita legerim legerĭs vltima, legerĭmus, legerĭtis penultima breui pronuntiemus. eodem modo quia in amauerim amauerĭs, docuerim docuerĭs, audiuerim audiuerĭs, IS ultima corripitur, in amauerĭmus amauerĭtis, docuerĭmus docuerĭtis, audiuerĭmus audiuerĭtis, RI penultima corripietur. Præterea sicut amo amās, ultima, amāmus amātis penultima: doceo docēs vltima, docēmus docētis penultima: audio audīs vltima, audīmus, audītis penultima longa dicimus: ita contigero contigerīs ultima, contigerīmus cōtigerītis penultima: dedero dederīs vltima, dederīmus, dederītis penultima: docuero docuerīs, vltima, docuerīmus docuerītis penultima: Transiero transierīs vltima, transierīmus, trāsierītis penultima producta dicamus. Quidam tamen RIS tunc produci aiunt a poetis, cum est principium pedis, nec aliter, & defendi uno ex modis syllabarum communium: RI autem in plurali produci regula, quia cum inueniuntur simul quattuor breues, licet unam producere propter metrum. Sed ut uidimus, Diomedes aliter sentit, uult enim omnino produci eas in futuro, corripi in præterito.

Os finita producuntur, ut dōs, honōs, dominōs. Sed

hæc

hæc regula duas habet exceptiones. Quarum prima est, ŏs oſſis, corripitur.

Secūda, græca in os per o paruum, ut Delŏs, Iliŏs, Chaŏs, huius Aeneidŏs, Tereŏs, corripiuntur. Ouidius, ĩn chăŏs antiquum confundimur. Idem, Attamē ille tuę felĭx ænēĭdŏs auctor. Martialis, Flet Philomena nefas incæſti Tērĕŏs, & quæ Muta puella fuit, garula fertur auis. Nam in os per ω magnum, ſemper producuntur, ut herōs, Minōs, Androgeōs.

Vs finita corripiuntur. Deŭs. Sed hęc regula habet exceptiones quattuor. Quarū prima eſt Genitiui ſingulares, & nominatiui, & accuſatiui, & uocatiui plurales producuntur, ut huius, hæ, has, & o manūs. Secunda, Producentia penultimam genitiui creſcentis, producuntur, tellūs tellūris, virtūs virtūtis, ſalūs ſalūtis. Notatur, ut ſupra dixi, palŭs palūdis, in poetica, Regis opus, ſterilisq́. diū pălŭs, aptaq́. remis. quod defendi poteſt excluſiones litteræ correpta u, quemadmodum Inſulæ Ionio in magno. Tertia, Monoſyllaba in y s producuntur, plūs, thūs. mūs autem & sūs non ſolum quia monoſyllaba, ſed etiam quia Græce μῦς σῦς dicuntur, & ὑψιλὸν longa eſt, id quod etiam accentu circumflexo oſtenditur. Quarta, Græca in ūs ut panthūs, melampūs, Sappūs, amathūs producuntur. Apus tamen compoſita etiam corripiuntur. Horatius in epodis, Pōlyˇpŭs, an grauis hirſutis cubet hircus in aliis. Idem ſermonibus, Delectauit, ueluti Balbinum Pōlyˇpŭs Agnæ. ſed tunc a Gręcis in os ad nos ueniunt, nam Græce & πολύπους & πόλυπος, οἰδίπους & οἴδιπος, & τρίπους, & τρίπος dicitur. nam Attici πολύπους, Aeolici πόλυπος dicunt, ut alterum ſit per ſynæreſin πολύποος πολύπους. vt νόος νοῦς: alterum abiectione, πολύποος πόλυπος. componitur enim a πούς, & πούς a πρὸς ὀξυτόνως, vnde ποὸς πούς cum acuto accentu. vide Etymologicon in dictione πούς. Multa de Polypo apud Athenæum habentur,

bentur, in quibus & hæc, τὴν δὲ αἰτιατικὴν πολύπουν φασὶν, ὡς καὶ ἀλκίνουν, καὶ οἰδίπουν, καὶ τρίπουν δὲ λέβητα αἰσχύλον εἰρηκέναι ἐν ἀθάμαντι ἀπὸ ἁπλοῦ τοῦ πὸς, ὡς νόος νοῦς, τὸ δὲ πόλυπον λέγειν, αἰολικὸν, ἀττικοὶ γὰρ πολύπουν λέγουσιν. Ἀριστοφάνης δαιδάλῳ, ταῦθ' ἑκόντα πολύπους, καὶ σηπίας, καὶ πάλιν πολύπουν μοι ἔθηλε, καὶ πάλιν, πηγαὶ λέγονται πολύπου πιλουμένου. ἀλκαῖος ἀδελφαῖς μοιχευομέναις, ἠλίθιον εἶναι νοοῦνται πολύποδος ἔχειν. ἀμειψίας κατεσθίοντι, δεῖ μὲν, ὡς ἔοικε, πολλῶν πολυπόδων. πλάτων παιδὶ, ὥσπερ τοὺς πολύποδας, προώτιστα σέ. ἀλκαῖος, ἔδω δ' ἐμαυτὸς, ὡς πολύπους, οἱ δὲ πολύποδα, προφέρονται ἀνάλογον τῷ πους ποδὸς ποδὶ πόδα. Paullo poſt ſubiungit, ἐπίχαρμος δ' ἐν ἥβας γάμῳ, πώλυποί τε, σηπίαι, τε. καὶ ποτ' αἰναὶ τευθίδες χαλυσώδεις βολβίτις γραῖαί τ' ἐριθακώδεες. ἀρχέστρατος δέ φησι, πώλυποι ἔν τε θάσῳ, καὶ καρίᾳ εἰσὶν ἄριστοι, καὶ κέρκυρα τρέφει πολλοὺς, μεγάλους τε, τὸ πλῆθος. δωριεῖς δ' αὐτὸν διὰ τοῦ ω μεγάλου καλοῦσι πολύπουν, ὡς ἐπίχαρμος. καὶ σιμωνίδης δ' ἔφη, πώλυπον διζήμενος, ἀττικοὶ δὲ πολύπουν. Itidem etiam legitur in epigrammatis ΑΝΤΙΠΑΤΡΟΥ, πώλυπος εἰναλίῃ ποτ' ἐπὶ προβλῆτι τανυσθεὶς ἠελίῳ ψύχειν πολλὸν ἀνῆκε πόδα. ΙΣΥΔΩΡΟΥ, πώλυπον ἀγρεύσας ποτὲ γωνιχος, ἐξ ἁλὸς εἰς γῆν ἔρριψεν, δήσας θηρὸς ἱμαντοπέδην. Homerus quoque in ος uſus eſt nominatiuo in dictione ἀρτίπος, ait enim ἰλιάδος ι, ἡ δ' ἄτη, σθεναρή τε, καὶ ἀρτίπος οὕνεκα πάσας. vbi notandum in illo Horatii, Polypus an grauis: & in illo eiuſdem, Balbinum Polypus Agnæ, po produci poſſe dorice, a πώλυπος per ω magnum. eadem ratione etiam Polydamas apud Perſium, Quanquam aliqui & Pulvpus, & Pulydamas per u legunt, pv, quoniã & πουλυδάμας, & πούλυπος per ου diphthongũ apud Græcos cum πο producturi ſunt, inuenitur.

Vndecimo, v finita producũtur omnia, fluctũ, manũ,

tũ,

tū,diū,cornū,genū,amatū. Sed notandum neutra in u in nominatiuo, accusatiuo, & uocatiuo corripi,in reliquis uero produci, id quod Max. Victorinus de nominatiuo scribens, sic testatur,ut terminatus corripitur,ut cornū,genū,tonitrū. Quanquam Priscianus refragatur his uerbis. In u neutrorum, quæ indeclinabilia sunt in singulari numero, ut hoc genu,huius genu, hoc cornu, huius cornu. In quibus quamuis quibusdā artium scriptoribus uideatur temporum esse differentia (Dicunt enim nominatiuum quidem, & accusatiuum,& vocatiuum corripi, reliquos uero produci) Ego in usu pariter in omnibus produci inueni casibus hæc nomina,nec irrationabiliter. Omnis enim in quacūq; parte terminatio in u desinēs, producitur,ut fluctū,panthū,tū,diū. Ouid. in octauo Met. Dextraq. a poplite leuum Pressa genū, digitis inter se Pectine iunctis. Ecce enim hic accusatiuus est sine dubio, & producitur. Apud Virgilium quoque in primo Aeneidos, Nuda,genū,nōdoq. sinus collecta fluenteis. quomodo enim sinus collecta accusatiuum iunxit nominatiuo,sic etiam nuda genu. hæc Priscianus. cui ego non accedo: primum, quia eam regulam, quòd omnis in quacūque parte terminatio in v desinēs producatur, ipse sibi uidetur finxisse. Nam,qui ante eum fuerunt, grammatici,ut Max. Victorinus,Marius, Seruius, aliter sentiūt,& ut ipse Priscianus testatur. Deinde quia pressa genū apud Ouidium, & Nuda genū apud Virgilium, potest produci ratione communis syllabæ, per eam regulā, quæ dicit, In heroico uersu cuiuscunque pedis syllaba prior,cum a superiore uerbo remanserit promiscue lōga erit,aut breuis,ut poeta uoluerit,quoniam in ea pars orationis impletur, ut Virgilii illud in Georgicon tertio, Inualidūs, ĕtiamq. tremens, etiam inscius æui. Ecce dūs natura breuis, producitur, quia eo in fine dictionis, & pedis prima syllaba. Præterea præter Grammaticorum Victorini,& Seruii auctorita-

tem poteſt etiam v in nominatiuo corripi, ad imitationem Græcorum, qui ὑψιλὸν in huiuſmodi nominibus corripiũt, ut γόνυ apud Theocritũ in eo uerſu, ἀλλ' εὐθὺς μυθεῖται, ἀπωτέρω ἢ γόνυ κνήμας. ἦ γο̆νῠ, dactylus. γκ πρόχνυ apud Homerum ἰλιάδος ι, πρόχνυ καθεζομένη, δεύοντο δὲ δάκρυσι κόλποι. πρόχνυ pro πρὸ γόνυ, pro ἐπὶ γόνυ, & abiectione ο πρόγνυ, καὶ πρόχνυ. & corripitur νῠ, προ̄χνῠκᾰ, dactylus. ὑψιλὸν enim apud nos ſæpe in v mutatur, ut τὺ tu. μῦς mus. κῦμαι Cumæ. δύο duo. γόνυ genŭ. Adde quòd ibi Nūdá gĕnū, poteſt genu eſſe ſeptimus caſus. Nam, etſi uni dictioni non licet diuerſos caſus coniungere, duabus tamen & pluribus licet. Alba enim crinibus, & dentes mulier, non licet dicere, Alba autem crinibus, & nigra faciem, licet. Sic in verbis, etſi me amas, tamen mihi ſemper noces. Item, Sed uos qui tandem? quibus aut veniſtis ab oris? Quoue tenetis iter? non igitur neceſſe eſt genu caſus eſſe accuſatiui, quia ſequitur ſinus collecta flentes, poteſt enim ſimul per nomen eſſe ſynecdoche cum caſu ſeptimo: per participium uero, Græca figura cum accuſatiuo, ac ſi dixiſſet, Rubra genis, nodoq. ſinus collecta fluentes. Eſſe præterea ſeptimum caſum nuda genu, colligitur etiam ex Probo, vbi ait, Nominatiuum ſingularem aptõti nominis neutri generis V littera terminatum in poemate aliquo, non facilius inuenies, ut ſi facias hoc cornu, uel hoc genu, uel hoc gelu. Nam hæc nomina apud Virgilium in ſeptimo caſu inueniuntur.

DE SYLLABIS NATVRA LONGIS.

Syllabæ natura longæ quinque modis eſſe poſſunt. Primus eſt, cũ uocalis ſola eſt, & producitur ut ō ănĭmam, & mores, cum qua dii nocte loquuntur, & Spem gregis, āh sĭlĭce in nuda connixa reliquit. & dicitur, is modus conſtat natura. Secundus eſt, cum diphthongus fuerit, de qua dicitur, conſtat diphthongo, ut æ,

œ,au,eu,ei. Tertius eſt, cum præponitur cõſonanti, ut ēn ĕgŏ uicta ſitu. de qua dicimus, incipit. Quartus eſt, cum poſtponitur, ut, Nē pĕtę connubiis natam ſociare Latinis. de qua dicimus, ſic terminatur. Quintus eſt cum inter duas pluresue ponit conſonantes, ut, Sōl qui terrarum.

DE SEPTEM MODIS COMMVNIVM SYLLABARVM.

Communium ſyllabarũ modi ſunt ſeptem. Primus eſt cum correpta uocalis excipitur a duabus conſonantibus, quarum prior ſit muta, ſequens uero liquida, ut cy in Cyclops. Eſt enim hic breuis apud Virgilium, uaſtoſq. ab rūpĕ Cy̆clopas. longa uero hic apud eundem. At genus e ſyluīs Cȳclopum & montibus altis. Et pa in patres, eſt enim hic breuis, Albanīquĕ pătres, atque altæ mœnia Romæ. hic longa, Perpetui ſoliti patres conſidere menſis. ut A itē in Atlas, eſt enim breuis, Viribus inferior (quis enim par ēſsĕt ătlantis uiribus) hic longa, Conſtitit heſperio regnīs ātlantis in orbe idq. tantum in eadem dictione, ut in ſuperioribus exemplis. In diuerſis autem dictionibus muta cum liquida non poteſt producere antecedentē breuem, ſed breuis, ut erat, remanet, ut Summa pete, aut ſummas defringe ex ārbŏrĕ plantas. Item, Et coniuratos cælum reſcĭndĕrĕ fratres. Et, Tum multa in tectis crepitans, ſalit hŏrrĭdă grando. Et, Quam circum extremæ dextra, læuăquĕ trăhuntur. id quod Terentianus ſic præcipit.

Si mediam uocalis habet, quam conſona, & uda
Excipiunt, nequeunt geminæ uexare priorem.
ūndĕ trĕmor terris, aut hoc percūſsă tridenti,
Dactylus efficitur. nam longa eſt reddita prima,
Et mediam nil uda iuuat, quæ ſubdita currit,
Sic manet ūndĕ brĕuis, ſic & percūſsă tridenti.
Syllaba ſi contra fortiſq. & uiuida detur,
ūndē ſcire potes percuſsā ſpumat arena,

Reddet ſpondeos iuſta ratione locatos.
Nec modo quia uerbo finem facit ūndĕ pŭtato
Sic cecidiſſe, magis ſermone notabis in uno
Congruere, ut caſſæ pariter ſint conſona, & uda.
Et ſolem geminum, ĕt dŭplĭces ſe oſtendere Thebas.
ĕt dŭplĭces mediam non poſſint reddere longam.
Reſpicis udarum, quauis modo fiet inanis,
Subiectæ quoties, & iuris ſunt alieni.

Non poſſe ait mutum cum liquida producere antecedentis dictionis breuem, s uero litteram poſſe, c p t ſcilicet mutis præpoſitam, quod oſtendit eo uerſu, ūndē ſcīrĕ pŏtes, percūſsā ſpūmăt ărena, ubi ūndē, cūſsā ſpondei ſunt. Idem etiam colligitur ex his eiuſdē uerſibus, in quibus docet præcedentis dictionis trochæū nunquam exire in ſpondeum adiumento conſonantium, quæ ſequuntur, ſed in dactylum ſemper.

Quippe ubi ſola manet uerbi uocalis in imo,
Et breuis hæc abſciſſa, aliam, comitemq. requirens,
Nullaq. conſona iuncta parat dare temporis auctum,
Nil iam ſpondeo uideas ſupereſſe relictum.
Vel tu ruricolæ primum decurre Maronis.
Liber & ālmă Cĕres & tērtē ſĭmul Dryadeſque.
Munera uēſtră căno. & ſtudium cui prīmă frĕmentem
Fudit equum magno tellus percūſsă tridenti.
īpsĕ nĕmus. Tegeæ ĕ fauens, oleæ quĕ Minerua.
Dīquĕ Dĕæq. omnes, ſtudium quibus āruă tŭeri.
Quīquĕ nŏuas, & quīquĕ sătis, & quæ quĕ sĭbi mox.
Nec tibi regnandi ueniat tam dīră cŭpido.
ān nĕ nŏuum. tunc īpsĕ tĭbi plus pārtĕ rĕlinquit.
Vērĕ nŏuo gelidus canis cum montibus humor
Liquitur, & Zephyro putris ſe glēbă rĕſoluit.
Et quid quæ quĕ fĕrat regio, & quid quæ quĕ rĕcuſet.
Bis decies, unumq. ſupra, niſi fallimur, ecce
Dactylon efficiet talis, quem dico, trochæus,
Spondeum & nullum potuit dare uerſibus iiſdem.

Non niſi in eadem dictione inueniri liquidam poſt

mutam producere antecedentem breuem, ſic idem Te
rentianus,

Vda igitur nunquam præbebit ſubdita tempus,
Præbebit uerbo deprenſa, aut nomine eodem,
Rēplēt cum dico ſubiecta eſt vuida mutæ.
ātlās ut Græca, ſic profero uoce latina.
Vda ſecunda utinam noſtra ſic uoce ſederet.
Exemplo ſat erit, qui dixit membra pyrăchmōn
Tertia tūm cy̆cnus. & quarta frequentior his eſt.
Nam mutis docui ſubiectam hanc omnibus eſſe.
Fābrĭcĭum dixīt, săcrum, qui limite quādrĕt.
āgrĭcŏla, ēt uĕpres dixit ſaluere per ūtres.
Tempora ſic præbent udæ, cum ſubiiciuntur.

M tamen & N liquidas poſt mutas in Græcis tātum
dictionibus inuenimus, ut ſic dixerim, liqueſcere, &
caſſas fieri, quanquam M ne in dictione quidem Græ-
ca apud noſtros memini legere, ſed N dūtaxat. Ouid.
Piſcosāmquē Gnĭdon, grauidamq. Amathunta metal
la. Martialis, Delectat Marium ſi perniciōsŭs ĭchneu-
mon. Idem, Quæ capta en alio nupta Lacǣnă cy̆cno?
Seneca in Hercule furente, Mundus puellæ ſerta Cno
ſiacæ gerit. In quibus uerſibus săm quĕ Gnĭ, ōsŭs, ĭ,
cǣ nă cy̆, tres eſſe dactylos uidemus, & ta cnō iambū
in quarto loco, atque N udam nihil iuuare anteceden
tem breuem. Quòd factum eſt ad imitationē Græco-
rum, apud quos μ & ν frequenter poſt mutas effluunt.
Euripides in phœniſſis, Ισότης ἔταξε. κἀριθμὸν διώ-
ρισεν. Idem in iiſdem, κλεινάστε θήβας, τοῖν δ' ἑλοῦ δυ-
οῖν πότμοιν τὸν ἕτερον, ἢ γὰρ παῖδα σῶσον, ἢ πόλιν. In
iiſdem, τὰ μὲν παρ' ἡμῶν πάντ' ἔχεις, ἡ γοῦ τέκνον,
Πρὸς οἶκον, ὅς τις δ' ἐμπύρῳ χρῆται τέχνῃ. In iiſdem,
ἀπωλόμεσθα δύω κακῶν δίδεις τέκνον. Idem in He-
cuba, ἔπλευσ' ὅπως δ' ἔπλευσα θεομανεῖ πότμῳ. In ea-
dem, καὶ πεῖθ', ἔχεις δὲ πρόφασιν, ἔστι γὰρ τέκνα. Calli
macus. Νύμφης, ὡς μεγαρέων οὐ λόγος οὐδ' ἀριθμός.
Theocritus, ἄμμες δ' οὔτε λόγῳ τινὸς ἄξιοι, οὔτ' ἀριθμη
τοί.

τοί. Cratinus in cleobulimis, ut citat Hephestion, ἔσιν ἀκμὼν, καὶ σφυρὰ νοάνια δ' ὕτριχι πώλω. Idem in Panoptis, κράνια διστὰ φορεῖν, ὀφθαλμοὶ δ' οὐκ ἀριθματοί. In horis, οὐδὲ πρὸς εἶδος, ἄρ' ἦν οὐδὲν προσιδόντι τεκμαρτόν. In quibus, ῥίθμōν in quarta sede senarii uersus Iambici, & Πŏτμοῖν & bis τĕκνōν, & τĕχνη, & Πŏτμα in sexta, sex sunt iambi. Item ἔσινᾰ, dactylus in prima sede heroici uersus. Itē δ' οῦκ ἄρῐ, οῦδ' ἄρῐ, οῦτ' ἄρῐ. δōν τῐ τĕ, bis duo dactyli.

N etiam post M inuenitur apud Grecos syllabam facere indifferentem. Cratinus, ἀλλοτριογνώμοις ἐπιλήσμοσι μνημονικοῖσι. λήσμοσι, dactylus. Epicharmus in Megaride, ἁ ὕμνος, καὶ μουσικὰν ἔχοισα πᾶσαν φιλόλυρος ἠχή. ἁ ὕ trochæus. Est enim metrum trochaicum, quod in locis imparibus non nisi trochæum, uel tribrachyn suscipit. In ἁ ὕμνος, sequentibus Υ μν, communis est. Callimachus vt citat Hephestiō, τῶς μὲν ὁ μνησάρχειος ἔφη ξένος. τῶς μὲν ὁ dactylus. vbi μν in μνημονικοῖσι, & in ἁ ὕμνος, & μνησάρχειος non producunt antecedentes breues ι. υ. ο. Quos imitatus Horatius in prima ode, dixit, Euterpe prohibet, nēc Pŏly̆mnēia, ubi LY in Polymneia corripuit, licet sequātur m & n, quæ poterant positione producere, ut in illo Hesiodi, Τερψιχόρη τ' ἐρατώ τε, Πολύμνιά τ', οὐρανίη τε. λῦμνῐ ᾰ dactylus. Est enim Euterpe cohibet, nec polymneia, metrum choriambicum Asclepiadeum tetrametrum constans spondeo, duobus choriambis, & pyrrhichio sic, Eūtēr, spondeus. pē cŏhĭbēt, choriambus. nec pŏly̆mnē, iterum choriambus. ĭá, pyrrhichius. Idem quoque sensisse uidetur Ouidius quincto fastorū, vbi ait, Dissensere Deæ, quarūm Pŏly̆mneia cœpit. rūm pŏly̆, dactylus. quanquam hic & pulymnia legi potest, ut sit spondeus rūm pū. ut illud apud Persiū, Nec mihi Pŭly̆dámas, nec troiades Labeonem, pro Polydamas, quod ab Homero accepit, qui Iliad. χ, ita Hectorem inducit loquentem, ὤμοι ἐγὼ, εἰ μένκε. πύλας, καὶ τεί

χεα

χεα δύω, Πουλυδάμας μοι πρῶτος ἐλεγχείην ἀναθήσει. Πουλυδάμας pro πολυδάμας propter metrum, ut illud Virgilii, Venit & ūpilio, tardi uenere bubulci. upilio pro opilio. eodem modo fortasse apud Ouidiū Pulymnia tetrasyllabum, pro polymnia. Quanquam πωλύμνια, πωλυδάμας & huiusmodi per ω magnum scribunt Dores, ut πωλύπους Athenæo teste, ut supra diximus in ultimis syllabis, quæ in us desinunt, unde Polymnia, Polydamas primam possunt producere secundum Dores. sed magis placet, ut sit pentasyllabū polymneia, ad imitationem Horatii, cuius fuerat familiarissimus, de quo sic scripsit in Tristibus, Detinuit nostras numerosus Horatius aures, Dum ferit Ausonia carmina culta lyra. Aliqui tamen utrobique legūt polyhymnia, quod non placet. non enim componitur ex πολὺ, καὶ ὕμνος, sed ex πολὺ καὶ μνεία, ut a memoria dicatur, cuius filias esse musas testatur Hesiodus, μοῦσαι ὀλυμπιάδες κοῦραι διὸς αἰγιόχοιο, τὰς ἐν πιερίη κρονίδη τέκε πατρὶ μιγεῖσα μνημοσύνη. & licet Græci per unum ὖ ψιλὸν, & per iota μνι, & carmine, & prosa oratione scribant, sic πολύμνια προπαροξυτόνως, sicut & Hesiodus eo uersu protulit, πολύμνιά τ' οὐρανίη τε. & Gaza in tertio, vbi dicit, ἐξαιρεῖσθω τὰ εἰς μνῖα, καὶ τρῖα, πολύμνια ψάλτρια, τῶ ι γάρ: tamē puto factum magis ἐξαιρέσει τοῦ ε ex ει diphthongo, quàm uel gemini ῡ ῡ in unum ῡ συναιρέσει. nam nusquam legitur geminum ῡ ῡ in unum ῡ contrahi, uel alterius ῡ abiectione, quoniam quæ componuntur ex πολὺ, seruant υ, ut πολυειδὴς, πολύαινος, πολυυδρία, πολυΐστωρ, ex ει vero modo ῑ, modo ε auferri κατὰ διάλεκτόν τινα legitur. nam Iones ἀσθενία pro ἀσθένεια, & εὐγενία pro εὐγένεια ἐξαιρέσει τοῦ ε, dicunt, vt in eodem libro de orthographia Gaza refert. Iones etiam ἱρὸς pro ἱερὸς proferunt. Idem igitur in Polymnia factum dixerim, ut ἐξαιρέσει τοῦ ε proferatur ἰωνικῶς, receptūque, vt per i ab omnibus scribatur.

Quod autem μνεία per ει diphthongum ſcribatur, teſtis eſt Theodorus in eo ipſo de ortographia libro, ubi ait, ἡ μνῖ πρὸ φωνήεντος μὲν μνίον τῷ ι, μνεῖα τῇ ει. & etymologicon ubi legitur, μνεία, μένω, μενία, καὶ καθ᾽ ὑπερβιβασμὸν, μνεῖα, καὶ συναιρέσει, μνεία. Ex πολὺ igitur, & μνεία πολύμνεια: & diſſoluta ει diphthongo, polymneia πενταϲυλλάβως protulit Horatius propter metrum, quemadmodum in elegia factum legimus, quod quia per ει ſcribitur in penultima apud Grecos ſic ἐλέγεια, noſtri interdum diſſoluta ει diphthongo, elegia ει πενταϲυλλάβως proferũt, antepenultima producta, Ouidius, Flebilis indignos Elegēĭă ſolue capillos. Idem, Blanda pharetratos Elegēia cantet amores. Sed plerunque elegia τετρασυλλάβως dicitur. Martialis, Detineat cultis aut elegīă cŏmis. Statius, Quas inter uultu petulans elegīă prŏpinquat. A quo elegidium diminutiuum. Perſius, Sed ſiqua elegīdĭă crudi Dictarunt proceres. & ubique E & LE primæ ſyllabæ corripiuntur, & I a diphthongo ει producitur, ſic ĕlegus ſemper corripit primas ſyllabas. ēlēgi igitur in eo uerſu, Flendus amor meus ēſt, ēlēgī flebile carmen, non nomen eſt, ſed uerbum. Sunt præterea qui uolunt legendum apud Horatium, Neque polymnia, licet repugnet ſyllaba, præſertim cũ præcedat, ſi neque tibias, quaſi non liceat NEC poſt NEQVE ſubiungere, quod facile inuenitur. Virgilius, Sed neque Medorum ſiluæ ditiſſima terra, Nec pulcher Ganges. ſed non recte iudicant, primum quia nõ eſt quiſquam obſeruantior ſyllabarum Horatio. Deinde quia cum in ceteris fuerit diligentiſſimus, non eſt credendum fuiſſe hic tam negligentem, ut abuſus fuerit ſyllabam. Silius quoque corripuit RA in theramneo, cum dixit. Ecce inter primōs thĕrămneo a ſanguine clauſi, mōs thĕră, dactylus. Phornutus, qui de natura deorum ſcripſit, de Polymnia hæc inquit, Πολύμνια δέ ἐστι πολυύμνητος ἀρετή. ἢ μᾶλλον ἡ πολλὰς ὑμνοῦσα. καὶ ὅσα

περὶ τῶν προγενεστέρων ὑμνεῖται παρειληφυῖα καὶ τῆς ἔκ τε τῶν ποιημάτων καὶ τῶν ἄλλων συγγραμμάτων ἐπιμελουμένη. vult igitur Phornutus ἀπὸ τοῦ πολὺ, καὶ ὕμνος, componi Polymnia. utcunque igitur ſcripſeris aut Polymneia aut Polyymnia apud Horatium (nam eſſe alterum neceſſe eſt) recte ſcripſeris.

Duæ præterea mutæ inueniuntur aliquando non producere antecedentem breuem, ut M & N liquidæ. Mart. Sardonicā ſmărăgdos, adamantas iaſpidas uno portat in articulo Stella Seuere meus. cā ſmără, dactylus aliqui tamē putant legendum ſmarados abiecto g propter metrū: quod nō placet. ſic Homer. ὀδυσσείας δ, ὃς ἐναὶ ἐνὶ θήβης αἰγυπτίης, ὅθι πλεῖστα δόμοις ἐνὶ κτήματα κεῖται μοῖς ἐνὶ, dactylus. nec obſtāt κτ in dictione κτήματα. Idē αἰγύπτιη τῇ πλεῖστα φέρει ζείδωρος ἄρουρα φάρμακα. αῖγυπτι utrobique dactylus, licet id per συνεκφώνησιν ſeu συνίζησιν eſſe poſſet, quæ fit modis quattuor, quorum unus eſt, cum ſyllaba breuis & longa pro una longa accipiuntur, ut hic τιῇ τῇ. & alibi ὑμῖν μὲν θεοὶ δοῖεν ὀλύμπια δώματ' ἔχοντες. μēν θĕοῑ ſpondeus. & μῆνιν ἄειδε θεὰ πηληϊάδεω ἀχιλῆος. δεω ἀχι dactylus. Theocritus, Θωρηχθεὶς ἐπὶ βουσὶν ἀνάρσιος αἰγυπτίησιν. αῖγυπτι, dactylus. Æſchylus in ſupplicibus, ἤγειδε βωμοὺς ἀστίκτους θεῶν ἕδρας. στĭκτοῡς iambus, in quarta ſede ſenarii iābici. Herodianus etiā μέμνηκα πέπτωκα κέκτηκα, ideo inquit duplicare principiū præteriti perfecti per conſonantē præſentis, & ε, quia μν, πτ, κτ inueniuntur in metris ſæpe efficere communem ſyllabam. ut facit muta cum liquida.

Illud obſeruandum, quòd quotieſcunque in carmine inuenitur muta cum liquida indifferentem facere antecedentem ſyllabam, eſſe eam ſyllabam natura breuem, & propterea in proſa oratione ſemper eſſe corripiendam, ut lugŭbris, funĕbris, muliĕbris a mŭlĭĕris penultima correpta. Terent. Neque ſatis digna, cui committas primo partū mŭlĭĕrĕm. ĕrĕm pyrrhichius.

Item,

Item impĭgere, podăgra, chirăgra, tenĕbræ, latĕbræ, volŭcris, pharĕtra, & huiusmodi. Præterea notandum vocales natura longas non posse unquam corripi sequente muta cum liquida, sed produci semper & prosa & carmine, ut salūbris, lauācrum, arātrum, simulācrum, ambulăcrum, candelābrum, uolutābrum, delūbrum, mātres, & huiusmodi, quia apud poetas nunquã leguntur penultima breui. aratrum tamen quidam putant corripere penultimam, quia Græce τὸ ἄροτρον ō μικρῷ scribitur. ego tamē semper legi penultima longa tanquam a supino deductum, ut lauācrum, delūbrũ, simulăcrum, & cetera, quę supra diximus. Quòd autē saluber producat penultimã, probatur hoc versu Ouidii, Phœbe salūbĕr ădes. quem etiam Priscianus citat.

Secundus modus est, cum syllaba uocali longa, uel diphthōgo finita in fine dictionis, uocalis sequitur nulla interposita consonante. Est enim hic breuis, Te Corydōn ŏ ălexi, trahit sua quenque voluptas. & hic, Credimus, ăn quĭ ămant ipsi sibi somnia fingunt. & hic, īnsŭlæ Ionio in magno, quas dira Celęno, Harpyięq. colunt aliæ. & hic, Victor apud rapidũ Simoenta sub īlĭŏ alto. hic autem longa, Stant & iuniperi, & castaneæ hirsutæ. & hic, Et succus pecorī, ēt lac subducitur agnis. Item hic, Tu ne ille Aeneas, quem Dardaniō ănchise. & hic, ō ĕgŏ quantum egi, quàm uasta potentia nostra est. Quod ad Græcorum facimus imitationem, qui & uocales longas, & diphthongos in fine dictionis sequente uocali, modo corripiunt, modo longas seruãt. Homerus ἄνδρα μοι ἔννεπε μοῦσα πολύτροπον, ὃς μάλα πολλὰ πλάγχθη, ἐπεὶ τροίης ἱερὸν πτολίεθρον ἔπερσε. hic enim & οι in ἄνδρα μοι corripitur sequēte, ε in dictione ἔννεπε, & η in πλάγχθη sequente ε in ἐπεὶ, sunt enim duo dactyli, sic ἄνδρᾰ μοῐ, πλᾱγχθῆ ἔ. Idem, τῷ οἱ ἐπεκλώσαντο θεοὶ οἶκονδε νέεσθαι εἰς ἰθάκην. Et ὦ πάτερ ἡμέτερε κρονίδη ὕπατε κρειόντων. hic enim neque οι in θεοὶ corripitur sequente

quente uocali υ in ὕπατε, neque η in κρονίδη, quamuis ſequatur οἶ in οἶκονδε. ſunt enim duo ſpondei. Idem, ἡμετέρω ἐνὶ οἴκῳ ἐν ἄργει τήλοθι πάτρης, in ἡμετέρω ω longa remanet, in οἴκῳ autem corripitur, ſcanditur enim ſic, ἡμετε dactylus. ρω ἐνι dactylus, οἶ κῳ ἐν dactylus, ἄργει ſpondeus, τήλοθι dactylus, πάτρης ſpondeus. Sed Græci in media quoque dictione tam ſimplici, quàm compoſita idem facere inueniuntur, ſed raro. οι enim in hoc uerſu apud Aeſchylũ in Niobe, corripitur, ἴσρος τοί αὔτας παρθένους λοχεύεται, eſt enim uerſus trimeter iambicus, & ſcanditur ſic, ἴσρος ſpondeus, τοίαυ Iambus, τας παρ ſpondeus, θένους iambus, λοχευ iambus, εται iambus. ſuſcipit enim in locis paribus. Iambum, tribrachyn, anapæſtum. Citant autem hunc uerſum Hepheſtion, & Priſcianus. Item in hoc apud Theocritum, ὑψηλὰς ἐς πόντον ὁρῶν, ἀείδε τοί αὖτα. & in hoc apud eundem νύμφα, καὶ προγένειος ἀπάγξασθαί με ποίησεις. Et Οὔτε τις ἐν ταλάρῳ πανίσδεται ἔργα τοίαυτα. Item apud Homerum οἶδ' ἀρετὴν οἷος ἐστὶ, θίσε χρὴ ταῦτα λέγεσθαι; in quibus uerſibus, εἶδε τοί, σθαι με ποί, ἔργα τοί, τῆς υἱός, dactyli omnes. Hic autem longa remanet οι apud Homerum, παῦροι γάρ τοι παῖδες ὅμοιοι πατρὶ πέλονται. μοῖοι ſpondeus in quarta ſede. Item αι hic apud Homerũ corripitur, συνναίεσ' ὑποφῆται ἀνιπτόποδες χαμαιεῦναι. Item hic ἔδμεναι οἷασύες χαμαιεύναδες αἰὲν ἔδουσιν. δες χαμαι dactylus. ἐς χαμαι etiã dactylus. hic uero longa remanet apud eundem, λοκρῶν δ' ἡγεμόνευεν ὀϊλῆος ταχὺς αἴας μείων, οὔτοι τόσος γε, ὅσος τελαμώνιος αἴας. αἴας in utroque ſpondeus. υι etiam corripitur hic apud Homerũ. ἕκτορ, υἱὲ πριάμοιο, τίη δὲ σὺ νόσφιν ἀπ' ἄλλων. ἕκτορ υἱ, dactylus. hic uero longa apud eundẽ, τῶν ἦρχε ἀσκάλαφος, καὶ ἰάλμενος, υἷες ἄρηος, υἷες α, dactylus. Sed, ut dixi, rariſſime inueniuntur in media dictione correptæ ſyllabæ longæ, præſertim in Heroico hexametro.

Tertius modus, eſt cum correptam uocalem in fine dictionis duæ ſequuntur conſonantes, Quarum prior eſt s littera mutis c p t præpoſita. Eſt enim hic breuis apud Virgilium, Pōnĭtĕ ſpes ſibi quiſque ſuas. & hic apud Horatium, Linquimus inſani ridentes prǣmĭă ſcribæ. Item hic apud Catullum, Teſtis erit magnis uirtutibus ūndă Scămandri. pōnĭtĕ, prǣmĭă, ūndă ſcă, tres dactyli. Eodem modo etiam apud Græcos. Homerus, ἀκλειὴς ἄϊδηλος ὑπαὶ νεφέεσι σκέδάσθη. Idē, τῶν νῦν αἷμα κελαινὸν ἐΰῤῥοον ἀμφὶ σκάμανδρον. Idem, ὃν ξάνθον καλέουσι θεοὶ, ἄνδρες δὲ σκάμανδρον, in quibus s & P in dictione ſpes, & s & c & R in dictione ſcribæ, non obſtant, quin antecedentes pedes pōnĭtĕ, & prǣmĭă ſint dactyli. Item s, & c, in dictione ſcamādri, & σ & κ in σκεδάσθη & σκάμανδρον in utroque uerſu, non obſtant trochæis, qui præcedunt ūndă & ἔεσι & ἀμφὶ, & δρῆς δὲ, quin adiunctis ſca, & σκε, & σκα ſyllabis, fiant dactyli, ūndă ſcă, ἔεσι σκέ, ἀμφὶ σκά, δρῆς δὲ σκά. hic autem, quīſquē ſcire cupit, aut quīſquĕ ſcribere curat, Et hic, āntē Steſichorū uatem natura creauit, Et hic, ūndē ſciſſa coma eſt, aut ūndē ſpiſſa corona apud Terentianū, (nā apud alios nō memini legere) lōga eſt. Quinq;.n. trochæi quīſquĕ, & quīſquĕ & āntĕ, & ūndĕ, & ūndĕ adepti, quod deerat, tēpus poſitione s ſemiuocalis, & c, & t, & p mutarū, ſequente uocali longa, tranſiere in ſpondeos. Interdū igitur s littera coniuncta mutis C, P, T, vt diximus, iuuat præcedentē breuem, interdum non iuuat. Sed cum non iuuat, fit quia s littera uim ſuam frequēter amittere inuenitur apud uetuſtiſſimos tam ſequenti uocali, quàm conſonante, ut apud Lucilium, quem citat Gellius, Campanus ſonipes ſuccuſſor nullus ſequetur: nūllŭs sĕ, pro nūllŭ sĕ, dactylus. Idem apud Ennium, quem idem citat Gellius, Doctus, fidelis, ſuauis homo, facundus, ſuoq́. Cōtentus, atque beatus, ſcitus, ſecunda loquēs, in tempore commodus, & verborum vir paucorum.

Dōctŭ fi-cūndŭsŭ,t'ātquĕ bè. ſcītŭ sĕ,quattuor dactyli. Et apud Lucretium, Nam fierent iuuenes ſubito ex infantibus paruis. fāntĭbŭ,dactylus. Item in illo Alcinoi epigrammate,Longe erit a primo quīſquĭs sĕcundus erit, Quīſquĭ sĕ, dactylus. Nam quiſquis ſecundus erit, legi in antiquis codicibus. Et apud Catullū, Affixus noſtris tū dăbĭs ſupplicium. tū dăbĭ, dactylus. In illo etiam Virgilii abiicitur s cum ſua uocali, Aut ouium fœtus,aut vrentes culta capellas,t'aūt ū,ſpondeus. Et in illo eiuſdem, Inter ſe coiiſſe viros,& decernere ferro,r'ēt dē,ſpondeus,quemadmodum etiam citat Priſcianus. aliqui tamen legunt,& cernere ferro, in quibus & Annęus Seneca. Nec mirum s interdum ſic vim ſuam admittere, cum aſpirationem etiam loco ipſius in quibuſdā dictionibus Bœotes poſuerint,muha pro muſa dicētes,ut Priſcianus refert:quemadmodum contra, ipſa pro adſpiratione ſæpe inuenitur poſita,ut ſemis,ſex,ſeptē,ſe,ſi,ſal,a Græcis ἥμισ,ἕξ,ἑπτὰ, ἕ,ἵ, ἅλς. Idem quoque patitur s m udæ præpoſita in principio dictionis, nihil enim iuuat antecedentē breuem, ut apud Ouidium, Velatus veſte ſedebat In ſolio Phœbus claris lucēntĕ ſmăragdis. cēntĕ ſmă, dactylus. Lucanus, Et ſuffixa manu foribus teſtudinis inde Terga ſedent crebro maculis diſtīnctă ſmăragdo. ſtīnctă ſmă,dactylus. Stat. Sudor ibi arcano florentes īgnĕ ſmăragdos.īgnĕ ſmă,dactylus. Terentianus tamē s ſemiuocalem mutæ præpoſitam non iuuare inquit antecedentem breuem,cum uocalis,cui una cum muta adiungitur, breuis fuerit: contra, cum longa uel natura, uel poſitu fuerit, iuuare. unde ſi trochæus præcedat, ſpondeum fieri dicit, tertia uocali, quæ ſequitur, producta: non fieri uero, ſi breuis illa fuerit, ſed tranſire in dactylum. Si quis igitur dixerit,ſmy̆rnā, Strēpsă, Spădā, Scōlus, Struthēā,Scōtuſſa ſmy̆rnā, erit ſpondeus, nam producitur nā, quia tertia, quæ ſequitur, vocalis, longa eſt. ſtrēpsă ſpă, dacty-

lus. psă enim correpta remanet, quia tertia, quæ sequitur, vocalis corripitur. dā scō, spondeus. dā enim producitur, quia scō in scōlus longa est. theắ scŏ, dactylus, nam a corripitur, quia scŏ in scŏtussa breuis est. hæc græce sic scribuntur (sunt enim vrbium, locorum ve nomina apud Stephanum) ἡ σμύρνα, ϛρέψα τὰ σπάδα, ἡ σκῶλος, ϛρούθεια, σκοτοῦσα.

Sed libet hic Terentiani ea de re versus subiungere,

Hæreat ergo animo sexta hæc tibi viuida, parsq́.
Littera de numero, quam dixi, semisonantum,
Quæ tibi tres tantum poterit subiungere mutas,
Si quando scūtum, spūmas, vel stāmina dico,
Hæc sola efficiet, nudo, vt remanente trochæo,
Sponde um geminæ posſint firmare sonoræ.
Exemplis an praua sequar, vel recta probabo.
Quīsquē scīrĕ cŭpit, vel quisquē s c rībĕrĕ curat.
āntē stārĕ dĕcet, cum dico, & separo verbum.
āntē s rēsĭchŏrum vatem natura creauit.
Vltima vocalis remanens, finisq́. trochæi,
Excipitur geminis, queis proximus exoritur pes,
Quæ quanquam capite alterius verbi teneantur,
Sufficiant retro vires, & tempus oportet,
Consona quod debet geminata referre priori.
Nam cur spondeo credas non reddere tempus,
Quæ tali positu, cum dactylus incidit, obstant?
Incipe si dicas, & scire, & scribere iungas,
Creticus efficitur. Queis viribus ergo nocebit,
Subdita præteritæ cur iisdem viribus æque
Tempora non præstet, cum sit subiecta priori?
Quin mirum magis inuenias, vt tempore duplo
Semisonans istæc pariterque, & muta cohærens,
Correptam retro nequeant augere Trochęi.
Nam nisi vocalis producta sequatur vtrasque,
Tertia, quas dixi, nullum poterunt dare tempus.
Scire etenim cum dico, & stārē spūmĕūs amnis,
Tertia vocalis producta adiungitur illis,

Atque

Atque inde accipiunt vires prosuntq. priori:
Si fuerit correpta, nihil præstare ualebunt,
Cum scăpŭlam, spătium, stĭmulū subiungo rochæo.

Si quis igitur dicat, īncĭpē scīte puer iamq. īncĭpē scrībere uersus, Incipe in prima, & quarta sede non dactylum, sed creticum, id est amphimacrum faciet, secundum Terentianum, propter ī longum in scīte, & scribere post s, & c. idq. illud in heroico hexametro uitium dicit: non quòd id non fiat aliquando, sed quòd raro: de arte enim ille scribit, non de licentia: nam fecisse id antiquos, eosdemq. approbatos constat. Virgil. Pōnĭtē spēs sibi quisque suas. nam pōnĭtē, vt ille ait, est creticus, quia sequitur s cum p muta & uocali longa, vt in dictione spēs. Horatius, Linquimus insani ridentes præmĭă scrībe. hic quoque creticus, quia sequitur scri syllaba longa. Ouidius, Spes bona dat vires, animūm quŏquē spēs bona firmat, Vīuĕrē spē vidi, qui moriturus erat. in vtroque versu est creticus, quoniam sequuntur s & p cum vocali producta. Idem vitiari temporibus dactylum, & creticum fieri, his etiam versibus ostendit manifestius,

Consona si gemina est, qua proximus incipiet pes,
Cuius principium sexta hæc, quam dico, tenebit,
Dactylus ille prior, quamuis sermone peracto,
Discretus, liberq. pedis compage secundi,
Sentiet accessum momenti, & temporis auctum.
Exemplo versus vnius vtrunque probabis,
Ante supinatas Aquiloni ostēndĕrĕ glebas,
Tūndĕrĕ cum uerbi finem simul & pedis explet.
Nil obstant pedis alterius modo consona, & uda,
Syllaba si contra veniat, qualem modo dixi,
Temporibus vitiatus erit pes integer ante,
Ante supinatas Aquiloni ostēndĕrē strāges.
Tertia si longa efficitur, pes creticus exit.

Idem vitiari metrū heroicū ab Anapæsto refert, &

tamen inuenitur interdum in heroico Anapæſtus. Virgilius, Flŭuĭōrum rex Eridanus. flŭuĭō, Anapæſtus. Vitandum ergo eſt, quod vitium fuerit, quodque ipſi quoque poetarum principes rariſſime licere ſibi voluerunt.

Illud præterea operæpretium ſubiūgere viſum eſt, s litteram ἀρκτικὸν ϛοιχεῖον appellari a Græcis, quòd omnibus fere mutis, atque etiam M liquidæ præponatur, ut σβεννύω, σπάρθη, σκῆπτρον, ϛέμμα, σθένος, σφίγξ, σχῆμα σμάραγδος. ab aliquibus uero ἄσημον & μοναδικὸν, quòd ſuæ cuiuſdam ſit poteſtatis. ἄσημον enim obſcurum ſignificat, & ſine nota, ſeu ſigno. μοναδικὸν autem, ſolitarium. Nam cum ceteræ ſemiuocales in quattuor liquidas L M N R, duasq. duplices diuidātur, ipſa ſola quaſi innominata & ſolitaria ſemiuocalis remanet. Sed quare a Terentiano modo uegeta, modo uiuida, modo fortiſſima litera dicitur? An quia præter ceteras conſonantes, & præponi poteſt aliis conſonantibus in principio dictionis, ut ſcutum, ſpatium, ſtamen, ſcribo, ſtrues, ſtlembus, ſplendidus: & ſupponi in fine, ut ſcrobs, frons, hyems, ars, puls, ſtirps, laus, Theſeus? An quia in heroico hexametro poteſt ex trochæo ſpondeum facere, ut ſupra eſt dictum, cū id mutæ liquidis adiunctæ non queant? An quia apud Græcos tantę eſt poteſtatis, vt cū mutis præponitur, non poſſit fieri reduplicatio in præteritis perfectis per conſonantem præſentis, quemadmodum fit cum incipit verbum a muta cum liquida, ut a γράφω γέγραφα, a πλυύω πέπλυκα, a τρέφω τέτρεφα. vel etiam a π κτ mutis, atque μ ν liquidis, quod tamen in his tantū præteritis fieri memini legere, κέκτημαι, a κτάομαι. πέπαμαι, a πάομαι. πέπωκα, a πόω. μέμνημαι, a μνάομαι: ſed tantū ἐψιλὸν præteriti imperfecti augmentū, aſſumant, quòd a σῖγμα & muta ſtatim ſequentibus ſic producitur, ut non liceat unquā eſſe breue, ut σπείρω ἔσπειρον ἔσπαρκα. ϛρέφω ἔϛρεφον ἔϛραφα. eodē mo-

do

do in iis, quæ a ζ ξ ψ incipiunt, propter σῖγμα, quæ
illis ineſt, ut ζάω ἔζαον ἔζηκα, ξέω ἔξεον ἔξεκα, ψάλ-
λω ἔψαλλον ἔψαλκα.

Quartus modus eſt, cum correpta uocalis partem
terminat orationis, quæ in vnam deſinit conſonantẽ,
& eſt principium pedis, ut hic apud Virgilium, Inua-
lidūs ĕtĭamq́. tremens, etiam inſcius ævi. & hic apud
Lucanum. Dum ſanguīs ĭnĕrat, dum uis materna. &
hic apud Virgilium, Pleiadās, hyădas, claramq́. Ly-
caonis arcton. licet ab Homero acceperit, πληϊάδας
θ᾽ ὑάδας τε τότε σθένος ὠρίωνος. Item hic apud eun-
dem, Pectoribūs ĭnhĭans ſpirantia conſulit exta. dūs ĕ
tĭ, guīs ĭn ĕ, dás hyă, būs ĭnhĭ, quattuor dactyli. Quòd
ſi poſt duos pedes, & ſemis, aut treis, & ſemis fiat,
penthemimeri, atque hephthemimeri datur, ut hic
apud Virgilium, Omnia vincit Amōr, ēt nos ceda-
mus amori. & hic apud eundem, Oſtentans artem pa-
ritēr, ārcumq́. ſonantem. Sed de penthemimeri, &
hephthemimeri dicemus, cum de heroico metro tra-
ctabimus. Quòd autem correpta vocalis in nullam de-
ſinens conſonantem, partem orationis terminet, &
producatur, nullum occurrit exemplum, nec puto in-
ueniri: præſertim, quia neminem legi, ex iis, qui de
arte ſcripſerunt, qui huius rei meminerit apud Lati-
nos. Nam Græci id faciunt, Homerus, οἱ δὲ μέγα ἰά
χοντες ἐπέδραμον υἷες ἀχαιῶν, Et, αὐτὰρ ἐπεὶ δαναῶν
γένετο ἰαχή τε, θρόος τε. Et, ἀλλὰ τάγ᾽ ἄσπαρτα, καὶ ἀνή
ροτα, πάντα φύονται; γαῖᾰ τοῖᾰ, τᾱ καῐ ᾰ, tres dacty-
li. Illud vero, Νέσορα δ᾽ οὐκ ἔλαθεν ἰαχὴ πίνοντά περ
ἔμπης, in ε & ν deſinit conſonantem, vt illud, καὶ μὲν
οἱ λύκιοι τέμονος τάμον ἔξοντα πάντων, θēν ἴᾰ, dacty-
lus, & καῑ μēν, ſpondeus. licet μēν, & pedis, & dictionis
ſit finis contra regulam, niſi quis legat καὶ μὴν. Illud
obiter hic admonuerim, apud Priſcianum in primo li-
bro, ubi dicit, Apud Gręcos tamen o quoque, i ſequen
te producere licet antecedentem breuem, pro, νέσορα

δ' οὐκ ἔλαθεν ἰαχὴ τίνοντά περ ἔμπης, reponendum esse carmen illud, αὐτὰρ ἐπεὶ δαναῶν γένετο ἰαχή τε, θρόος τε, vt ἰῶτα sequatur o breuem, eamq́. producat, sic τō ῐ̈ᾰ, vt Priscianus ait. nam in θε̄ν ῐ ᾰ, etsi θε̄ν producitur sequente I per communem regulam, quę talis est apud grammaticos Græcos, de communi syllaba, ὅταν βραχεῖα οὖσα καταπεραιοῖ εἰς μέρος λόγου, καὶ τὴν ἑξῆς ἔχει ἀπὸ φωνήεντος ἀρχομένην: tamen non respondet verbis Prisciani, qui de o loquitur. vbi notandum non quacunque sequente vocali produci dictionis antecedentis extremam syllabam, sed ἰῶτα tantum. legitur enim apud grammaticos, τῶν δὲ τὴν βραχεῖαν εἰς μακρὰν ἀναφερόντων πρῶτος οὗτος τρόπος, ὅταν βραχεῖα οὖσα καταπεραιοῖ εἰς μέρος λόγου, καὶ τὴν ἑξῆς ἔχει ἀπὸ φονήεντος ἀρχομένην, οὐ τοῦ τυχόντος φωνήεντος, ἀλλὰ τοῦ ἰῶτα. Quod est, Ex modis, quibus breuis syllaba in longa vertitur, primus hic est: Cum breuis syllaba partem terminat orationis, & quæ sequitur dictio, a vocali incipit, non quacunque vocali, sed iota.

Quintus modus est, cum correptam vocalem suscipit z, quæ cum possit præcedentem uocalem breuem producere, interdum pro simplici accipitur consonante. vt apud Virgilium, nemorōsă zăcynthos. rōsă ză, dactylus. nam in hoc producit, Mezenti ducis exuuias. quod ad Græcorum imitationem factum est. nam hic pro simplici accipitur consonante apud Homerum, οἱ δὲ ζάκυνθον ἔχον. hic vero pro duplici apud eundem, νῆσάν τε ζαθέην. οῑ δε̆ ζᾰ, τε̄ ζᾰ̈θε̆, duo dactyli. sed in primo dactylo δε̆ breuis remanet, licet sequatur ζ: in secundo vero τε̄, quæ natura breuis est producitur sequente ζ. Theocritus autem primam in ζάκυνθος produxit, & pro duplici posuit. αἰνέω τάν τε κρότωνα, καλὰ πόλις ἁ ζάκυνθος. ᾱ ζᾱ, spondeus. X quoque inuenitur pro simplici cōsonāte positū. Lucanus, Talis fama canit tumidū sup̄ ǣ quŏră Xerxē. Terētian.

Nanque

Nanque etiam duplex, quæ nobis una relicta est,
Principium uerbi quoniam profere Latini
Non ualet, & tantum uocalis ſubdita currit
Cum græcum inciderit nomen, quo poſſumus uti,
Si post dactylon accedat, nil tempora duplo
Officiet, gemini poterunt oſtendere uerſus.
Pontibus inſtratis coniunxit līttŏră Xerxes.
Sanguine turbatus miſcebat līttŏră Xanthus.
Līttŏră pes longa conſtat, breuibusq. duabus:
Tempora nec lædit duplex, quin dactylos extet.
Pro duplici contra gemina eſt ſi conſona, lædit.
Pontibus inſtratis coniunxit līttŏră SCIRON.

Sextus modus eſt, cum pronomen hīc c littera terminatum uocalis ſtatim ſequitur. Eſt enim breuis in hoc apud Virgilium, Sōlŭs hĭc inflexit ſenſus. & in hoc apud eundem, Hīc uĭr hĭc eſt, tibi quem promitti ſæpius audis. Sōlŭs hĭc, dactylus. hīc uĭr hĭc, dactylus. Longa in hoc apud Martialem, Hīc ēſt pampineis uiridis modo Veſtius umbris. Terentianus tamen Sōlŭs hĭc, Creticum eſſe dicit, & per cc geminum, & e ſcribendum, excludiq; E, non etiam c, quoniam nulla conſonans excluditur, præter M cum inter duas ponitur uocales, quam per circuitum duodecimum Alphabeti locū tenere inquit. Idem quoque de neutro hoc ſentit. hocce enim ſcribedum cenſet. Verba eius ſunt,

Creticus in noſtris, ſi læuia carmina pangas,
Raro inuenitur, qualis hic Maronis eſt,
Īnſŭlæ ionio in magno, quas dira Celæno.
Creticus offendit pes primus, & aſperat aures.
Dabo & latentem, ſed notandum creticum,
Sōlŭs hīc inflexit ſenſum, nam primus & iſtic
Pes longiorem tertiam dat ſyllabam,
cc geminum quoniam ſermonis regula poſcit,
Vt fiat hicce plena uox. excluditur
Vocalis, dabitur. nec conſona pellitur ulla,
Niſi quæ duabus obſtat una uocibus,

Cum venit in medium, vocesq. oblimat adhærens,
Bissenus istam litteram monstrat locus.
Aut geminum in tali pronomine si fugimus cc,
Spondeus ille non erit, qui talis est,
Hŏc īllud germana fuit, sed &, Hŏc ĕrăt alma.
Iambus ille fiet, iste Tribrachys.

Cui sententiæ accedit Priscianus, qui in decimotertio de casibus pronominum, sic ait, Quamuis reliquis quoque casibus vetustissimi addebant eandem c e syllabam, hicce huncce hocce. Vnde vocali quoque sequente per synalœpham manentibus duobus cc, solebant producere hoc, vt Virgilius in secundo Aeneid. Hocc'erat alma parens, quòd me per tela, per hostes Eripis. Sed scriptorum negligentia prætermisit unum c. Hæ ille. Quòd siquis voluerit hic & hoc ab hicce & hocce fieri per apocopen, & cum corripiuntur sequente vocali, ut Sōlŭs hĭc inflexit sensum, & cum præcedunt dictionem a consonante incipientem, ut Hic pietatis honos? & Hoc Riphæus, hoc ipse Dymas esto. nam hoc idem & Terētianus sentire videtur. Sed cum præponuntur dictioni, quæ a vocali incipit, & producuntur, per cc geminum scribenda sunt, exclusa e per synalœpham, ut apud Ouidium, En ait, en hicc' est nostri contemptor. & apud Virgilium, Hocc' opus hic labor est. nam si essent per apocopam, corriperentur, &, Hĭc ēst, non spondeus esset, sed iambus. Et Hŏc ŏpŭs, non dactylus foret, sed Tribrachys, quos pedes nō recipit metrum Heroicum. Recte igitur Terentianus pro metri ratione vel duplicem haberi, uel simplicem dicit. Nam si corripitur, uel præcedit dictionem ab vocali incipientem, fit per apocopen. cum vero producitur sequente vocali, fit tantum synalœpha. quanquam Seruius primo Aeneidos aliter sentit.

Septimus modus est, cum correpta vocalis in vnam desinit consonantem sequente adspiratione, quæ tanquam littera positionē facere posse nō nullis videtur,

ut in

vt in illo Virgilii, Terga fatigamus hasta, ut mūs hā, sit spondeus, & mus producatur propter adspirationem quæ sequitur, cum potius id cæsuræ semiquinariæ dandum sit. Item apud eundem, Graius homo infectos linquens profugūs Hyměnæos, &, Ille latus niueum molli fultūs hyăcintho, ut gūs & thūs producantur sequēte adspiratione in hymenæo, & hyacintho, cum potius producantur, quoniam u uocalis definit in consonantem in fine dictionis, & est principium pedis in vtroque dactylo, gūs hy mē, & tūs hyă per quartum modum. Quare facile accedo iis, qui septimum modum superfluum dicunt.

Hæc de syllabarum quantitate occupatissimi scripsimus, & propterea multa consulto prætermisimus, quæ ad rem facere videbantur. Quanquam si qui hæc quoque accurate legerint, adeo se profecisse sentient, ut quod didicerint, nunquam pæniteat. Nunc autem de pedibus iterum plura quædam dicamus non inutilia studiosis.

DE PEDIBVS ET ACCIDENTIBVS VNICVIQVE PEDI.

PES in metro, est compositio syllabarum cum certa obseruatione, temporum sublationem, & positionem recipiens, quæ ἄρσις, ac θέσις græce dicuntur. Fit autem pes e duabus pluribusue syllabis. Nam ex vna syllaba, etiam si longa fuerit, pes fieri non potest, quia duobus ictibus fit, non gemino tempore. nam bis ferire oportet etiam duas breues, quod pulchre sic Terentianus,

Vna longa non valebit edere ex sese pedem,
Ictibus quia fit duobus, non gemello tempore.
Breuis vtrinque sit licebit, bis feriri conuenit.
Parte nam attollit sonorem, parte reliqua deprimit.
ἄρσιν hanc Græci vocarunt, alteram contra θέσιν.

Pedi accidunt septem, Sublatio, Positio, Proportio, Numerus syllabarum, Tēpus, Resolutio, Figura.

ἄρσις, & θέσις, quę Latine sublatio, & positio dicuntur, accidunt pedi, quoniam sustollere primam partem pedis, deprimere secundam oportet.

Proportio in pede aut est æqua, aut dupla, aut sesquipla, quam & sesquialteram nunc dicunt, sed non recte: aut tripla, aut epitrite, aut superbipartiens tertias, aut epitetarte, aut epipente, aut dupla epitrite.

Aequa est in iis pedibus, qui soluti tot tempora habent in sublatione, quot & in positione, ut sunt pyrrhichius, spondeus, dactylus, Anapæstus. Pyrrhichii.n. ἄρσις unum tempus habet, & θέσις unum, ut dĕŭs. spondei autem, & dactyli, & anapæsti sublatio duo habet tempora, & positio totidem, ut hērōs, Tītўrūs, flŭuĭōs.

Dupla proportio est, quoties altera pars alterã duplo uincit, unde & nomen accepit, ut in iambo, & trochæo, & ambobus ionicis. Iambi enim sublatio unum tempus habet, positio duo. Trochæi uero contra, sublatio duo habet tempora, positio unum. Ionici itẽ minoris sublatio duo tẽpora habet, positio quattuor. Ionici aũt maioris contra, sublatio quattuor habet tẽpora, positio duo. ut dĭēs, mātĕr. Dĭŏmēdēs. Prŏsĕrpĭnă.

Sesquipla proportio est, quoties altera pars alterã continet & eius dimidium, id est totum & semis, ut in pæanibus, qui habent quinque tempora, quorum altera pars sunt duo, tria altera. tria igitur, & duo in se cõtinent, & alteram duorum partem. ut Cæcĭlĭŭs, Hŏrātĭŭs. Mĕnĕlāŭs, Prĭămĭdēs. hæc a Grecis ἡμιόλιος dicitur, de qua Aristoteles in Rhetoricis sic, ἔστι δέ τρίτος ὁ παιὰν, καὶ ἐχόμενος τῶν εἰρημένων, τρία δὲ πρὸς δύ᾽ ἐστίν. ἐκείνων δὲ ὁ μὲν ἓν πρὸς ἕν, ὁ δὲ δύο πρὸς ἕν, ἐν δέχεται δὲ τῶν λόγων τούτων ὁ ἡμιόλιος. οὗτος δέ ἐστιν ὁ παιάν. Huic fingere nomen Latinos uoluisse, inquit Gellius decimo septimo lib. quoniã id absurde futurum. ait enim, Quale fieri nomen hemiolio posset? Est autem hemiolios, qui numerum aliquem totum in se habet, dimidiumq. eius, ut tres ad duo, quinde-

cim ad decem, triginta ad viginti.

Tripla proportio est, quoties una pars ter alteram continet, ut in amphibracho, cuius sublatio unũ tempus habet. Positio tria, ut Lātīnŭs. Epitrite proportio est, quoties una pars continet alteram, & tertiam partem eius, ut in epitritis, quorum una pars quattuor habet tempora, altera tria. ut ărīstīdēs υ – – –: ārchĭmēdēs – υ – –: Dēmŏsthĕnēs – – υ –: Cōnstāntīnŭs – – – υ. Gellius autem sic de hac proportione dicit, Epitritos autem est, qui habet totum aliquem numerum, & eius partem tertiam, ut quattuor ad tres, duodecim ad nouem, quadraginta ad triginta.

Superbipartiens tertias propositio est, cũ una pars cõtinet alterã, & duas tertias eius, ut in anticyprio pede syllabarũ quinq;, & octo tẽporũ, cuius sublatio tria tẽpora habet, positio quinq. ut uērbĕrātūrŭs - υ – – υ.

Epitetarte proportio est, cum una pars cõtinet alteram, & quartã partẽ eius, ut in mesobrachy syllabarũ quinque, & temporũ nouẽ, cuius sublatio quattuor habet tẽpora, positio quinq; ut cōnuērbĕrātōs – – υ – –.

Epipempte proportio est, cũ una pars continet alteram, & quinctã partem eius, ut in canio cretico syllabarum quinq;, temporũ vndecim, cuius ἄρσις sex tempora habet, θέσις quinque, ut āmāmēntārĭŭs – – – – υ –.

Dupla super tertia proportio est, cum maior pars continet minorem bis, & alterã eius partem, ut in Musico e syllabis quinque, penultima & antepenultima longis, ceteris breuibus temporum septem: cuius sublatio duo tempora habet, positio qninque, ut pŏpŭlābūndŭs υ υ – – υ.

Hæc nos de proportionibus, quæ pedibus accidũt. Sed M. Tullius in libro de perfecto oratore tres tantum esse pedum proportiones dicit his uerbis, Pes enim, qui adhibetur ad numeros, partitur in tria, ut necesse sit partem pedis aut æqualẽ esse alteri parti, aut altero tanto, aut sesquimaiorem. Ita fit æqualis dactylus

ctylus, duplex iambus, ſeſqui pæan. Et paulo inferius, Sed ita factos eos pedes eſſe, vt in eis ſingulis modus inſit, aut ſeſquiplex, aut duplex, aut par. Idem quoque Fabius Quinctilianus ait, his uerbis, Rhythmus aut par eſt, ut dactylus, aut ſeſquiplex, ut pæan: cuius uis eſt e longa & tribus breuibus, quiq. ei contrarius, e tribus breuibus, & longa, uel alio quoquo modo: tēpora tria ad duo relata, ſeſquiplum faciūt, aut duplex, ut iambus: nam eſt e breui & longa, quiq. eſt ei contrarius. Sergius etiam inquit, omneis pedes treis diuiſionum habere formas, quæ pertineant ad Grammaticos, æquam, duplam, ſeſquiplā. nam amphibrachyn, & epitritos ait excipi a Donato. Sed eos intelligit tantum, qui non ſunt maiores quattuor ſyllabis, hoc eſt duarum ſyllabarum, quattuor pedes, trium, octo, quattuor, ſexdecim. Idem videtur ſentire Terentianus, cum ait,

Vna porro bis feriri quando poterit ſyllaba,
Temporum momenta ſane lege certa diuidunt,
Aut enim quantū eſt in ἄρσεις, tātum erit tēpus θέσει.
Altera aut ſimplo uiciſſim temporis duplum dabit,
Seſquiplæ uel una uincet alterius ſingulum. Vbi obiter notandum accepiſſe ſyllabā in eo uerſu, Vna porro bis feriri, quando poterit ſyllaba, pro complexione non litterarum, ſed ſyllabarum, id eſt pro pede. In cōmentariis Hepheſtionis treis eaſdem proportiones pedes habere ſcribitur his verbis, τὰ δὲ μέτρα ἀπὸ ποδῶν τινῶν εἰσι, τῶν ἐχόντων ἢ ἴσον λόγον, ἢ διπλασίονα, ἢ ἡμιόλιον. καὶ τοῦ μὲν ἴσου εἴη ἂν δάκτυλος – υ υ. μία γὰρ μακρὰ καὶ δύο βραχεῖαι τὸν αὐτὸν ἔχουσι λόγον. τοῦ δὲ διπλασίονος τροχαῖος – υ, μακρὰ γὰρ τῆς βραχείας διπλασίων, τοῦ δὲ ἡμιολίου, βακχεῖος υ – –, βραχεῖα γὰρ καὶ μακρὰ πρὸς τὴν μακρὰν λόγον ἔχουσιν ἡμιόλιον ἴσος igitur λόγος, latine æqualis ratio, διπλασίων duplaris, ἡμιόλιος ſeſquipla, ſiue, vt Capella inquit, ſuperdimidia dici poteſt. Harum autem prima proportio-

proportio dactylica, secunda iambica, tertia pæanica nominatur. Illud non præterierim, Sesqui non significare unquam totũ, sed integrum neque per se, neque compositum, sed dimidium tantum. Cum igitur componitur, cum eo, cui adiungitur, significat etiam semis, ut sesquipes, sesquilibra, sesquimẽsis. Varro lib. primo de re rustica, Annus est diuisus in quattuor partes totus, & idem subtilius sesquimẽses in octo. Idem in eodem, Vt nuces integras vno modio comprehendere possis, quod putamina suo quæque habeant loco natura composita, cum easdem si fregeris, vix sesquimodio comprehendas. Caue igitur dicas sesquialtera, sesquitertia, sesquiquarta, & huiusmodi: sed uel Græcis utere nominibus, ut Gellius dicit, & Macrobius facit: uel superdimidium, supertertium, superquartum, & deinceps, ut traducit Martianus Capella. Non me latet, quid Hermolaus, quid Politianus super ea re sẽserint. Illud Ciceronis me magis mouet, cum dicit, ut supra recitaui, partem pedis aut æqualem esse alteri parti, aut altero tanto, aut sesqui maiorem. sesqui, id est dimidio. Apud Vitruuium igitur & sesquialterum, & ternarium, & quintarium, & huiusmodi latina, puto perperam legi, nec esse Vitruuii. Boetius etiam meo iudicio in his dictionibus lapsus est.

Numerus syllabarum accidit pedi, quia aut duarũ syllabarum pes est, ut dĕŭs aut trium, vt dŏmĭnŭs. aut quattuor, ut īmpĕrātōr. aut quinque, ut ălphĕsĭbœŭs. aut sex, ut Māxĭmĭlĭānŭs.

Tempora pedi accidunt ad minimum duo, ad summum duodecim. Duo enim tempora habet Pyrrhichius, υ υ. Tria iambus, υ υ υ. Quattuor spondeus, υ υ υ υ. Quinq; Pæanes, υ υ υ υ υ. Sex Ionici, υυυυυυ. Septem Dasius, υυυυυυυ. Octo Ameboeus, υ υ υ υ υ υ υ υ. Nouem Probrachys, υ υ υ υ υ υ υ υ υ. Decem Molossospondeus, υ υ υ υ υ υ υ υ υ υ. Vndecim Creticomolossus, υ υ υ υ υ υ υ υ υ υ υ. Duodecim Dimolortus. υ υ υ υ υ υ υ υ υ υ υ υ

υυυυυυυυυ υ.

Solutio accidit pedi, cum longa ſyllaba ſoluitur in duas breues. vnde ſpondeus – – recipere poteſt tres ſolutiones. nam ſi ſoluas primam, facies anapæſtum υυ –. ſi ſecundam, dactylum – υ υ. ſi vtranque, proceleuſmaticum υ υ υυ. Dactylus vero vnam tantum. ſoluendo enim primam, facies proceleuſmaticum.

Figura accidit pedi, quia pedes aut ſimplices, aut duplices, aut heteroplici ſunt. ſimplices ſunt quattuor diſyllabi, octo triſyllabi, qui nullam alterius pedis admiſtionem habent. Duplices vero ſunt ſexdecim, qui e diſyllaborum pedum geminatione conſtant, qui & combinati, & quadrati dicuntur. Heteroplici autem e diſyllabis, cum triſyllabis compoſiti, ſunt duo & triginta: e triſyllabis aũt cum triſyllabis, quattuor & ſexaginta habentur numero, de quibus deinceps tractabimus.

DE QVATTVOR PEDIBVS DISYLLABIS.

PYRRHICHIVS, qui & dibrachys, & bibreuis, & tripudians, & cineſias, & pariambus, & hegemon, & ductor dicitur, conſtat e duabus breuibus temporum duum, vt dĕŭs. Recipit proportionem æquam vnius ad vnum, & nullam ſolutionem, quia ſyllaba breuis reſolui non poteſt. Dictus eſt autem pyrrhichius ἀπὸ τῆς πυῤῥίχης ſaltationis genere. vel ἀπὸ τοῦ πυῤῥίχου Curetum deo, de quo meminit Pauſanias in libro tertio. Tripudians autem, quia tripudiis aptus: vnde & Cineſias cognominatus eſt, quia velox ex παρὰ τὸ κινῶ moueo, Græce κινησίας dicitur. Pariambus dictus eſt, quia iambum aſſequitur. frequenter enim in vltimo loco verſus iambici inuenitur: ἀπὸ τοῦ παρὰ καὶ ἴαμβος, παρίαμβος. Hegemon autem, quia omnium primus eſt. ἡγεμὼν enim ductor: pro quo male egæon legitur a quibuſdam. Et notandum ideo a Pyrrhichio breui pede incipere, qui de arte metrica ſcribunt, quoniam ante breue eſt factum quàm longum, ſicut vnus numerus ante, quàm duo inuentus eſt.

Spondeus qui & Pontificius dicitur, pyrrhichio cō trarius, constat e duabus longis temporum quattuor, vt hǣ rēs – –. Recipit proportionem æquam duorum ad duo, & solutiones tres. Soluitur enim in anapæstū ∪ ∪ –. in dactylum – ∪ ∪. in proceleusmaticum ∪ ∪ ∪ ∪. dictus παρὰ τὴν σπονδὴν, id est a libatione, quia in templis, spondaicis carminibus vtebantur, ne libantes sonum abominosæ vocis audirent.

Iambus qui & Daunius, & Gradarius dicitur, constat e breui, & longa, temporum trium, vt diēs ∪ –. Recipit proportionem duplam vnius ad duo, & solutionē vnam in tribrachyn ∪ ∪ ∪. dictus παρὰ τὸ ἰαμβίζειν, τῦ ὑβρίζειν, quod est contumeliosum esse, quòd Iambe puella Cererem de filia solicitam male tractarit. est autem versui maledico habilis. alii παρὰ τὸ ἰὸν βάλλειν iambum appellatum putant, id est ab emittenda sagitta: quoniam ii, qui iaculantur è breui recessu, in extensum passum proferuntur, vt fortiore nixu relictum confirment, ideoq. iambum e breui & longa esse compositum.

Trochæus qui & Chorius, & Cordax, & Rutilus dicitur, constat e longa & breui, temporum trium, vt māter – ∪. Recipit proportionem duplam duorum ad vnum & solutionem vnam in tribrachyn ∪ ∪ ∪. Dictus trochæus παρὰ τὸ τρέχειν, quod est currere, quia metra trochaica volubiliter incedunt, ac in orbem, vt trocus. simili ratione rutilus dictus est. Chorius autem, χορεῖος Græce dicitur, quòd choreis: Cordax, quòd lasciuæ saltationi aptus sit.

Sed notandum Choreum eundem esse & cum trochæo, & cum tribracho apud antiquos. Cicero enim de perfecto oratore, Dichoreus, inquit, vocatur, cum duo extremi chorei sunt, id est e singulis longis, & breuibus. Contra paullo inferius inquit, Ne iambus quidem, qui est e breui, & lōga, aut par choreo, qui habet tres breues, sed spatio par, non syllabis. Quinctilianus

in nono de compositione inquit, Treis breueis Choreũ quem tribrachyn dici possunt, qui choreo trochæi nomen imponunt. Illo etiam argumento apparet, nomẽ chorei trochæo quoque inditum, quòd choriambus e chorio, & iambo compositus, e quattuor syllabis constat, prima & vltima longis, ceteris breuibus. Quapropter cũ pro trochæo ponitur, uidetur differentiæ caussa, scribendum per ı, excluso ε, quod & Terentianus fecit in eo versu. χόρῐŏς idem nuncupatur a magistris plurimis. Item in eo. Nam qui χόρῐος dicitur, & τροχαῖος idem est: χόριος in primo uersu, est tribrachys: est enim metrum trochaicum quod in prima sede admittit uel trochæum, ut tribrachyn. in secundo autẽ, est anapæstus, est enim metrum sotadicum, quòd in secunda sede non nisi anapęstum suscipit. Idem quoque facit in hoc hexametro heroico, Præmonuĩ chŏrĭon dici, quem sæpe trochæum Dicimus.

DE OCTO PEDIBVS TRISYLLABIS.

Dactylus, quem & πολιτικὸν Græci appellant, constat e prima longa, & duabus breuibus, temporũ quattuor, ut Rōmŭlŭs. - ∪ ∪. Recipit proportionem æquam, duorum ad duo, & solutionem unam in proceleusmaticum ∪ ∪ ∪ ∪. dictus ἀπὸ τῶν δακτύλων τῆς χειρὸς, hoc est a manus digitis, quia quemadmodum digitus treis habet articulos, primum longiorem, breuiores ceteros, ita dactylus treis habet syllabas, longiorem primam, breuiores ceteras.

Anapæstus, qui & antidactylus dicitur, quòd sit dactylo contrarius, constat e duabus breuibus, & longa, temporum quattuor, ut nĕbŭlǣ ∪ ∪ -. Recipit proportionem æquam duorum ad duo, & unam solutionem in proceleusmaticum ∪ ∪ ∪ ∪. dictus παρὰ τὸ ἀναπαίειν, id est παρὰ τὸ ἀνάπαλιν ἀντικρούειν πρὸς τὸν δάκτυλον, quia recurrendo, sono reciproco, repercutit dactylum.

Tribrachys, qui & brachysyllabus, & choreus dici-

tur, conſtat e tribus breuibus, temporum trium, vt dŏmĭnŭs ∪∪∪. Recipit proportionem ſubduplam unius ad duo. Dictus ὅτι ἔχει τρεῖς βραχείας συλλαβάς.

Moloſſus qui & canius, & hippēus, & vertunnus,& extenſipes,& trimacrus dicitur,tribracho contrarius, conſtat ex tribus longis, temporum ſex, vt ǣnēās, – – –. Recipit proportionem ſubduplam, duorum ad quattuor, & ſolutiones ſeptem in ionicum a minore ∪ ∪ – –. ionicum a maiore – – ∪ ∪. in choriambum – ∪ ∪ –. in meſomacrum ∪ ∪ – ∪ ∪. in parapæona – ∪ ∪ ∪ ∪. in pyrrhichanapęſtum ∪ ∪ ∪ ∪ –. in dichoreum ∪ ∪ ∪ ∪ ∪ ∪. Dictus Moloſſus, quia Moloſsi, id eſt Theſſali ad bellum procedentes, huius modulata compoſitione utebantur. hippēus vero ἀπὸ τῶν ἵππων. equeſtri enim pugnæ conueniens modulabatur. & producit penultimam, quia Græce ſic ſcribitur ἱππεῖος. trimacrus, ὅτι ἔχει τρεῖς μακρὰς συλλαβάς.

Amphibrachys, qui & ſcolius, & ianius, & amphibreuis dicitur,conſtat ex extremis breuibus,& media longa, temporum quattuor, vt lĭbēllŭs ∪ – ∪. Recipit proportionem ſubtriplam vnius ad tria,& ſolutionem vnam in proceleuſmaticum ∪ ∪ ∪ ∪. dictus amphibrachys, ὅτι ἔχει δύο βραχείας συλλαβὰς ἀμφὶ μακράν. media enim longa vtrinque breui includitur ſyllaba. Scolius autem, quia habiliter componitur ſcolio, quæ eſt ſpecies citharæ, vel μέλος τι ὀλιγόστιχον apud Suidam.

Amphimacrus, qui & menſalis, & feſceninus, & creticus dicitur,conſtat ex extremis lõgis, media breui,temporum quinque,vt hērcŭlēs – ∪ –. Recipit proportionem ſubſeſquiplam duorum ad tria, & ſolutiones tres in pæana primum – ∪ ∪ ∪. in pæana quartum ∪ ∪ ∪ –, in orthium ∪ ∪ ∪ ∪ ∪. dictus amphimacrus ὅτι ἔχει δύο μακρὰς συλλαβὰς ἀμφὶ τὴν βραχεῖαν, id eſt a duabus vtrinque longis breuem mediam amplectentibus. Creticus vero, quia Cretẽſes ſaltãdo, eius rhyth-

mica compoſitione vtebantur.

Bacchius, qui & œnotrius dicitur, conſtat e breui, & duabus longis, temporum quinque, vt ăthēnǣ υ – –. Recipit proportionem ſeſquiplam trium ad duo, vel contra, & ſolutiones tres, in pæana ſecundum υ – υ υ. in pæana quartum υ υ υ –. in orthium υ υ υ υ υ. Dictus ἀπὸ τῆς βάκχης, aptus enim bacchantibus. Fabius tamen & Terentianus, Baccium contra, e duabus longis, & vltima breui conſtare dicunt, vt infra poſt Terentiani carmina de pedibus, oſtendemus. hic autem ſequimur cõmunem ſcriptorum opinionem tam Græcorum quàm Latinorum.

Palimbacchius qui & Latius & Antibacchius dicitur, conſtat e duabus longis, & breui, temporum quinque, vt Rōmānŭs – – υ. Recipit proportionem ſubſeſquiplam, duorum ad tria, vel contra, & ſolutiones tres in pæana primum – υ υ υ. in pæana tertium, υ υ – υ. in orthium υ υ υ υ υ. Dictus palimbacchius, quia contrarius eſt bacchio. πάλιν enim hoc loco contra ſignificat, vt παλινῳδία ἐναντία ᾠδὴ, ἢ τὸ τὰ ἐναντία εἰπεῖν τοῖς προτέροις. a nobis recantatio dici poteſt, cum quæ diximus, retractamus. & παλίντονα τόξα arcus, qui cum tenduntur, in contrariam partem, vertunt cornua. ſignificat etiam rurſus, & retro, vnde Palinurus. Mart. Minxiſti currente ſemel Pauline carina, Meiere vis iterum iam palinurus eris. & παλινάγγελος, ὁ πίσω ἐπανελθὼν ἄγγελος.

DE SEDECIM PEDIBVS QVATTVOR SYLLABARVM.

Proceleuſmaticus conſtat e duobus pyrrhichiis, id eſt e quattuor ſyllabis breuibus, temporum quattuor, vt phĭlŏſŏphŭs υ υ υ υ. Recipit proportionem æquam duorum ad duo, & nullam ſolutionem. dictus παρὰ τὸ παρακελεύειν, id eſt a cohortatione, & iuſſu nautico, qui ob celeritatem eſt aptiſsimus.

Diſpondeus cõſtat e duobus ſpondeis, id eſt e quattuor

tuor longis, temporum octo. vt ōrātōrēs – – – –. Recipit proportionem æquam, quattuor ad quattuor, & solutiones decem, in spondeodactylum – – – ∪ ∪. in amebœum – – ∪ ∪ –. in choriobacchium – ∪ ∪ – – in diphyem ∪ ∪ – – –. in latiochoreum – – ∪ ∪ ∪ ∪. in politicanapæstum – ∪ ∪ ∪ ∪ –. in choreobacchium ∪ ∪ ∪ ∪ – –. in didactylum – ∪ ∪ – ∪ ∪. in diantidactylum ∪ ∪ – ∪ ∪ –. in anapæstodactylum ∪ ∪ – – ∪ ∪. Si soluas igitur singulas longas dispondei, fient pedes quattuor e quinque syllabis: si binas, fient sex, e sex syllabis: plures autem duabus non licet soluere, ne fiat pes plurium, quàm sex syllabarum, & transeat in solutam orationem. vnde molossospondeus non nisi quinque admittit solutiones. hac eadem quoque ratione, hexasyllabi pedes non soluuntur, quia cum sint sex syllabarum omnes, si soluas, creabitur pes maior sex syllabis: quod, vt supra dixi, non licet.

Diiambus constat e duobus iambis, id est e quattuor syllabis, prima, & tertia breuibus, ceteris longis, temporum sex, vt prŏpīnquĭtās ∪ – ∪ –. Recipit proportionem æquam trium ad tria, & solutiones tres in periambum ∪ – ∪ ∪ ∪. in pyrrhichanapæstum ∪ ∪ ∪ ∪ –. in dichoreum ∪ ∪ ∪ ∪ ∪ ∪.

Ditrochæus qui & dichorius a Cicerone dicitur, constat e duobus trocheis, id est e quattuor syllabis, prima & tertia longis, ceteris breuibus, temporum sex, vt cāntĭlēnă – ∪ – ∪. Recipit proportionem æquam trium ad tria, & solutiones tres, in Parapæona – ∪ ∪ ∪ ∪. in Hegemoscolium ∪ ∪ ∪ – ∪. in dichoreum ∪ ∪ ∪ ∪ ∪ ∪.

Antispastus constat ex iambo, & trochæo, id est e quattuor syllabis, prima & vltima breuibus, & mediis longis, temporum sex, vt ălēxāndĕr ∪ – – ∪. Recipit proportionem æquam trium ad tria, & solutiones tres, in periambum ∪ – ∪ ∪ ∪. in Hegemoscolium ∪ ∪ ∪ – ∪. in dichoreum ∪ ∪ ∪ ∪ ∪ ∪. dictus παρὰ τὸ

ἀντισπᾶν, quod eſt diſtrahere, quia iambus, & trochæus, ex quibus componitur, inter ſe contrarii ſunt.

Choriambus conſtat e chorio, id eſt trochæo, & iambo hoc eſt, e quattuor ſyllabis, prima & ultima longis, & mediis breuibus, temporum ſex, ut nōbĭlĭtās – u u –. Recipit proportionem æquam, trium ad tria, & ſolutiones tres, in parapæona – u u u u. in pyrrhichanapæſtum u u u u – –. in dichoreum u u u u u u. dictus, quòd ex chorio, & iambo conſtet.

Ionicus a minore conſtat ex pyrrhichio, & ſpōdeo, id eſt ex quattuor ſyllabis, duabus primis breuibus, ceteris longis, temporum ſex, ut Dĭŏmēdēs u u – –. Recipit proportionem ſubduplam, duorum ad quattuor, aut cōtra, & ſolutiones tres, in meſomacrum u u – u u. in pyrrhichanapæſtū u u u u –. in dichoreū u u u u u u.

Ionicus a maiore cōſtat e ſpondeo, & pyrrhichio, id eſt e quattuor ſyllabis, primis duabus longis, ceteris breuibus, temporum ſex, ut Dēmētrĭŭs – – u u. Recipit proportionem duplam quattuor ad duo, & ſolutiones tres in parapæona – u u u u. in meſomacrum u u – u u. in dichoreum u u u u u u.

Pæan primus conſtat e trochæo, & pyrrhichio, id eſt e quattuor ſyllabis, prima longa, & ceteris breuibus, temporum quinque, ut āmbrŏsĭŭs – u u u. Recipit proportionem ſeſquiplam trium ad duo, uel contra, & ſolutionem vnam, in orthium u u u u u. dictus pæan, quòd eo laudes Apollinis canerent, quem pæana nuncupabant: uel ab inuentoris nomine. dicitur & pæon per o: ſed apud Ariſtotelem & Ciceronem & Quinctilianum, & Pollucem pæan per a legitur.

Pæan ſecundus conſtat ex iambo & pyrrhichio, id eſt e quattuor ſyllabis ſecunda longa, & ceteris breuibus, temporum quinque, ut pŏtēntĭă u – u u. Recipit proportionem ſeſquiplam trium ad duo, uel contra, & ſolutionem unam in orthium u u u u u.

Pæan tertius conſtat pyrrhichio, & trochæo, hoc eſt

est e quattuor syllabis, tertia longa, & ceteris breuibus, temporum quinque, ut ălĕāndĕr ∪∪–∪. Recipit proportionem sesquiplam duorum ad tria, uel contra, & unam solutionem in orthium ∪∪∪∪∪.

Pæan quartus constat e pyrrhichio, & iambo, hoc est e quattuor syllabis, ultima longa, & ceteris breuibus, temporum quinque, ut Dŏmĭnĭcī ∪∪∪–. Recipit proportionem sesquiplam duorum ad tria, uel contra, & solutionem unam, in orthium ∪∪∪∪∪.

Epitritus primus constat ex iambo, & spondeo, id est e quattuor syllabis, prima breui, & ceteris longis, temporum septem, ut pŭēllāres ∪–––. Recipit proportionem hypepitriten trium ad quattuor, uel cōtra, & solutiones sex, in iambodactylū ∪––∪∪. in cypriū ∪–∪∪–. in dasium ∪∪∪––. in scoliochoreū ∪–∪∪∪∪. in choreodactylum ∪∪∪–∪∪. in choreantidactylum ∪∪∪∪∪–∪. dictus, quoniam ex iambo & spondeo constat, id est e quattuor, & tribus, inter quæ est proportio supertertia, quæ græce ἐπιτρίτη dicitur.

Epitritus secundus constat e trochæo, & spondeo, id est e quattuor syllabis, secunda breui, & ceteris longis, temporum septem, ut cōndĭtōrēs –∪––. Recipit proportionem ἐπιτρίτην seu supertertiam trium ad quattuor, & solutiones sex, in choreodactylum –∪–∪∪. in strophum –∪∪∪–. in dasium ∪∪∪––. in dactylochoreum –∪∪∪∪∪. in choreodactylum ∪∪∪–∪∪. in choreantidactylum ∪∪∪∪∪–.

Epitritus tertius constat e spondeo & iambo, id est e quattuor syllabis, tertia breui, & ceteris longis, temporum septem. ut cōncōrdĭæ ––∪–. Recipit proportionem ἐπιτρίτην seu supertertiam, quattuor ad tria, & solutiones sex, in symplectum ––∪∪∪. in strophū –∪∪∪–. in Dochimum ∪∪–∪–. in dactylochoreum, –∪∪∪∪∪. in choreantidactylum, ∪∪∪∪∪–. in anapæstochoreum ∪∪–∪∪∪.

Epitritus quartus constat e spondeo, & trochæo,

 id est

id est e quattuor syllabis, vltima breui, & ceteris longis, temporum septem, vt cōnstāntīnūs – – – ∪. Recipit proportionem ἐπιτρίτην seu supertertiam quattuor ad tria, & solutiones sex, in symplectum – – ∪ ∪ ∪. in doriscum – ∪ ∪ – ∪. in musicum ∪ ∪ – – ∪. in dactylochoreum – ∪ ∪ ∪ ∪ ∪. in choreoscolium ∪ ∪ ∪ ∪ – ∪. in anapæstochoreum ∪ ∪ – ∪ ∪ ∪.

DE DVOBVS ET TRIGINTA PEDIBVS PENTASYLLABIS.

Orthius constat e pyrrhichio, & choreo, id est est e quinque syllabis breuibus, vt phĭlŏsŏphĭām ∪ ∪ ∪ ∪ ∪. Recipit proportionem subsesquiplam duorū ad tria, & nullam solutionem.

Molossospondeus constat e spondeo, & molosso, id e quinque syllabis longis, temporum decem, vt fāstīdīuīstī – – – – –. Recipit proportionem subsesquiplam quattuor ad sex, & solutiones quinque, in caniodactylum – – – – ∪ ∪. in caniantidactylum – – – ∪ ∪ –. in latiobacchium – – ∪ ∪ – –. in dactylocanium – ∪ ∪ – – –. in antidactylocanium ∪ ∪ – – – –. plures quinque non recipit solutiones, quia si quis soluat duas longas excedet pes sex syllabas. quod, vt supra diximus, non licet:

Probrachys constat ex iambo, & molosso, id est e quinque syllabis, prima breui, ceteris longis, temporum nouem, vt hŏnōrāuīstī ∪ – – – –. Recipit proportionem subduplam trium ad sex, & solutiones non plures quattuor, in bacchiodactylum ∪ – – – ∪ ∪. in bacchiantidactylum ∪ – – ∪ ∪ –. in scoliobacchium ∪ – ∪ ∪ – –. in choreocanium ∪ ∪ ∪ – – –.

Hyperbrachys constat ex trochæo, & molosso – ∪ – – –. id est e quinque syllabis, secunda breui, & ceteris longis, temporum nouem, vt uērbĕrāuīstī – ∪ – – –. Recipit proportionem subduplam trium ad sex, & solutiones quattuor in cretidactylū – ∪ – – ∪ ∪. in creticantidactylū – ∪ – ∪ ∪ –. in dactylobacchiū – ∪ ∪ ∪ – –.

in

in choreocanium ∪ ∪∪ – – –.

Mesobrachys constat e spondeo & bacchio, id est e quinque syllabis, media breui, & ceteris longis temporum nouem. vt dīuērbĕrāstī – – ∪ – –. Recipit proportionem hypepitetarten, siue subsuperquartam, quattuor ad quinque, & solutiones quattuor, in latiodactylum – – ∪ – ∪ ∪. in latiantidactylum – – ∪ ∪ ∪ –. in dactylobacchium – ∪ ∪ ∪ – –. in anapæstobacchium ∪ ∪ – ∪ – –.

Spondeocreticus constat e spondeo, & cretico, hoc est e quinque syllabis, quarta breui, & ceteris longis, temporum nouem, vt cōnclāmāuĕrānt - – – ∪ –. Recipit proportionem hypepitetarten quattuor ad quinque, & solutiones quattuor, in caniochoreum – – – ∪ ∪ ∪. in latiantidactylum – – ∪ ∪ ∪ –. in dactylocreticum. – ∪ ∪ – ∪ –. in anapæstocreticum ∪ ∪ – – ∪ –.

Calotipus constat e spondeo, & palimbacchio, hoc est ex vltima breui, & ceteris longis, temporum nouem, vt cōnclāmāuērĕ – – – – ∪. Recipit proportionem subsuperquartam, quattuor ad quinque, solutiones quattuor in caniochoreum – – – ∪ ∪ ∪. in latioscolium – – ∪ ∪ – ∪. in dactylolatium – ∪ ∪ – – ∪. in anapæstolatium ∪ ∪ – – – ∪. Sed hic pes, forte melius calotypos, quòd sit oblongus in speciem funis. κάλως enim, funis, & τύπος. & λω per ω magnum scribendum καλώτυπος.

Parapæon cōstat e trochæo, & choreo, id est e quinque syllabis prima longa, & ceteris breuibus, temporum sex, vt mūltĭlŏquĭŭm - ∪ ∪ ∪ ∪. Recipit proportionem æquam, trium ad tria, & vnam solutionem, in dichoreum ∪ ∪ ∪ ∪ ∪ ∪. Et dicitur parapæon quòd sit plus quàm pæon, qui constat quattuor syllabis, prima longa, ceteris breuibus: Parapæon vero quinque, prima longa, ceteris breuibus. παρὰ enim hoc loco significat præter, quòd sit præter pæonem, id est supra pæonem, & plusquam pæon. vnde & παραφρονεῖν

φρονεῖν & desipere est,& plusquam sapere: παραβαίνειν præterire. sic apud nos, præter. Terentius. Quæ mihi tum lamentari præter ceteras visa est. & quia erat forma præter ceteras honesta, & liberali, id est supra ceteras.

Periambus constat ex iambo, & choreo, id est e quinque syllabis, secunda longa, & ceteris breuibus, temporum sex, ut Ărīstŏtĕlĭs ∪ – ∪ ∪ ∪. Recipit proportionem æquam trium ad ttia, & unam solutionem, in dichoreum ∪ ∪ ∪ ∪ ∪ ∪.

Mesomacrus constat e pyrrhichio,& dactylo,id est e quinque syllabis, antepenultima longa, & ceteris breuibus,temporum sex,ut Hĭĕrōnĭmŭs ∪ ∪ – ∪ ∪. Recipit proportionem subduplam,duorum ad quattuor, & solutionem unam, in dichoreum ∪ ∪ ∪ ∪ ∪ ∪.

Hegemoscolius constat e pyrrhichio, & amphibracho i. è quinque syllabis, penultima longa, & ceteris breuibus, temporum sex, ut fămĭlĭārĭs ∪ ∪ ∪ – ∪. Recipit proportionem subduplam, duorũ ad quattuor, uel contra,& solutionem unam, in dichoreum ∪ ∪ ∪ ∪ ∪ ∪.

Pyrrhichanapæstus constat è pyrrhichio, & anapæsto, id est e quinque syllabis, ultima longa, & ceteris breuibus,temporum sex,ut phĭlŏsŏphĭæ ∪ ∪ ∪ ∪ –. Recipit proportionem subduplam duorum ad quattuor, & solutionem unam, in dichoreum ∪ ∪ ∪ ∪ ∪ ∪.

Diphyes constat è pyrrhichio, & molosso, id est è quinque syllabis, prima & secunda breuibus, & ceteris longis, temporum octo, ut pĕrămāuīstī ∪ ∪ – – –. Recipit proportionem subtriplam duorum ad sex,uel contra, & solutiones tres in anapæstodactylum ∪ ∪ – – ∪ ∪. in diantidactylum ∪ ∪ – ∪ ∪ –. in choreobacchium ∪ ∪ ∪ ∪ – –.

Choriobacchius constat e trochæo, & bacchio, id est e quinque syllabis, secunda, & tertia breuibus, & ceteris longis, temporum octo, ut bēllĭgĕrāntēs – ∪ ∪ – –. Recipit proportionẽ superbipartientẽ tertias,triũ

ad quinque, & ſolutiones tres in didactylum – ∪ ∪ – ∪ ∪. in politicanapæſtum – ∪ ∪ ∪ ∪ –. in choreobacchium ∪ ∪ ∪ ∪ – – .

Amebœus conſtat e ſpondeo, & anapæſto, id eſt e quinque ſyllabis, penultima, & antepenultima breuibus,& ceteris longis temporum octo,vt cō̄nātūrĭūnt – – ∪ ∪ –. Recipit proportionem æquam,quattuor ad quattuor,& ſolutiones tres,in latiochoreū – – ∪ ∪ ∪ ∪. in politicanapæſtum – ∪ ∪ ∪ ∪ –. in diantidactylum ∪ ∪ – ∪ ∪ – .

Spondeodactylus conſtat e ſpondeo,& dactylo, id eſt e quinque ſyllabis, ultima & penultima breuibus, & ceteris longis, temporum octo, ut cōnclāmāntĭbŭs – – – ∪ ∪. Recipit proportionem æquam,quattuor ad quattuor,& ſolutiones tres,in latiochoreū – – ∪ ∪ ∪ ∪. in didactylū – ∪ ∪ – ∪ ∪.in anapęſtodactylū ∪ ∪ – – ∪ ∪.

Symplectus conſtat e ſpondeo, & choreo, id eſt e quinque ſyllabis,& prima & ſecunda longis,& ceteris breuibus,temporum ſeptem,ut hæ rēdĭpĕtă – – ∪ ∪ ∪. Recipit proportionem epitriten, quattuor ad tria, & ſolutiones duas, in dactylochoreum – ∪ ∪ ∪ ∪ ∪. in antidactylochoreum ∪ ∪ – ∪ ∪ ∪.

Iambodactylus conſtat ex iambo,& dactylo,id eſt e quinque ſyllabis,ſecunda & tertia longis,& ceteris breuibus,temporum ſeptem, ut hŏnōrārĭŭs ∪ – – ∪ ∪. Recipit proportionē hypepitriten trium ad quattuor, & ſolutiones duas, in ſcoliochoreum ∪ – ∪ ∪ ∪ ∪. in choreodactylum ∪ ∪ ∪ – ∪ ∪.

Muſicus conſtat e pyrrhichio, & palimbacchio, id eſt e quinque ſyllabis, penultima, & antepenultima longis, & ceteris breuibus, temporum ſeptem, ut pŏpŭlābūndŭs ∪ ∪ – – ∪. Recipit proportionem altero tanto,& ſeſquimaiorem,duorum ad quinque,& ſolutiones duas, in anapæſtochoreum ∪ ∪ – ∪ ∪ ∪. in choreoſcolium ∪ ∪ ∪ ∪ – ∪.

Daſius cōſtat e pyrrhichio,& bacchio,id eſt e quin que

que ſyllabis, vltima & penultima longis, & ceteris breuibus, temporum ſeptem, vt ŏpĭtŭlāntēs ᴗ ᴗ ᴗ – –. Recipit proportionem altero tanto, & ſeſquimaiorē duorum ad quinque, & ſolutiones duas in choreodactylum ᴗ ᴗ ᴗ – ᴗ ᴗ. in choreantidactylum ᴗ ᴗ ᴗ ᴗ ᴗ –.

Dochimus conſtat e pyrrhichio, & cretico, id eſt e quinque ſyllabis, & vltima, & antepenultima longis, & ceteris breuibus, temporum ſeptem, vt hy̆ăcīnthĭnās ᴗ ᴗ – ᴗ –. Recipit proportionem altero tanto, & ſeſquimaiorem, duorum ad quinque, & ſolutiones duas, in anapæſtochoreum ᴗ ᴗ – ᴗ ᴗ ᴗ. in choreantidactylum ᴗ ᴗ ᴗ ᴗ ᴗ –.

Choreodactylus conſtat e trochæo & dactylo, id eſt e quinque ſyllabis, prima, & tertia longis, ceteris breuibus, temporum ſeptem, vt vērbĕrāntĭbŭs – ᴗ – ᴗ ᴗ. Recipit proportionem hypepitriten trium ad quattuor, & ſolutiones duas, in dactylochoreum – ᴗ ᴗ ᴗ ᴗ ᴗ. in choreodactylum ᴗ ᴗ ᴗ – ᴗ ᴗ.

Spondeoſcolius conſtat e ſpondeo, & amphibracho, id eſt e quinque ſyllabis, vltima, & antepenultima breuibus, & ceteris longis, temporum octo, vt dīuērbĕrāntŭr – – ᴗ – ᴗ. Recipit proportionem æquam, quattuor ad quattuor, & ſolutiones tres, in latiochoreum – – ᴗ ᴗ ᴗ ᴗ. in dactyloſcolium – ᴗ ᴗ ᴗ – ᴗ. in anapæſtoſcolium ᴗ ᴗ – ᴗ – ᴗ.

Periambodes conſtat ex iambo, & bacchio, id eſt e quinqne ſyllabis, prima, & tertia breuibus, & ceteris longis, temporum octo, vt ĭmāgĭnāntes ᴗ – ᴗ – –. Recipit proportionem ſuperbipartientem tertias, trium ad quinque, & ſolutiones tres, in ſcoliodactylum ᴗ – ᴗ – ᴗ ᴗ. in ſcoliantidactylum ᴗ – ᴗ ᴗ ᴗ –. in choreobacchium ᴗ ᴗ ᴗ ᴗ – –.

Cyprius cōſtat ex iambo, & anapæſto, id eſt e quinque ſyllabis, ſecunda & vltima longis, & ceteris breuibus, temporum ſeptem, vt ărĭſtŏtĕlēs ᴗ – ᴗ ᴗ –. Recipit proportionem hypepitriten trium ad quattuor, & ſolutiones

ſolutiones duas, in ſcoliochoreum ᴗ – ᴗ ᴗ ᴗ ᴗ. in choreantidactylum ᴗ ᴗ ᴗ ᴗ ᴗ –.

Anticyprius conſtat e trochæo, & palimbacchio, id eſt e quinque ſyllabis, ſecunda, & vltima breuibus, & ceteris longis, temporum octo, vt vĕrbĕrābāmŭr – ᴗ – – ᴗ. Recipit proportionem ſuperbipartientem tertias, trium ad quinque, & ſolutiones tres, in creticochoreum – ᴗ – ᴗ ᴗ ᴗ. in dactylobacchium – ᴗ ᴗ ᴗ – –. in choreocanium ᴗ ᴗ ᴗ – – –.

Iambocreticus conſtat ex iambo, & cretico, id eſt e quinque ſyllabis, prima, & penultima breuibus, & ceteris longis, temporum octo, vt ĭmāgūncŭlīs ᴗ – – ᴗ –. Recipit proportionem ſuperbipartientem tertias, trium ad quinque, & ſolutiones tres in bacchiochoreum ᴗ – – ᴗ ᴗ ᴗ. in ſcolianapæſtum ᴗ – ᴗ ᴗ ᴗ –. in choreocreticum ᴗ ᴗ ᴗ – ᴗ –.

Doriſcus conſtat e trohæo, & amphibracho, id eſt e quinque ſyllabis, prima, & penultima longis, & ceteris breuibus, temporum ſeptem, vt pīgmălĭōnĭs – ᴗ ᴗ – ᴗ. Recipit proportionem hypepitriten trium ad quattuor, & ſolutiones duas, in dactylochoreum – ᴗ ᴗ ᴗ ᴗ. in choreoſcolium ᴗ ᴗ ᴗ ᴗ – ᴗ.

Periodicus conſtat ex iambo, & amphibracho, id eſt e quinque ſyllabis, ſecunda, & penultima longis, & ceteris breuibus, temporum ſeptem, vt ĭmāgĭnāmŭr ᴗ – ᴗ – ᴗ. Recipit proportionem hypepitriten trium ad quattuor, & ſolutiones duas, in ſcoliochoreum ᴗ – ᴗ ᴗ ᴗ ᴗ. in choreoſcolium ᴗ ᴗ ᴗ ᴗ – ᴗ.

Antiperiodicus conſtat e trochæo & cretico, id eſt e quinque ſyllabis, ſecunda & penultima breuibus, & ceteris longis, temporum octo, vt lībĕrālĭtās – ᴗ – ᴗ –. Recipit proportionem ſuperbipartientẽ tertias trium ad quinque, vel contra, & ſolutiones tres in creticochoreum – ᴗ – ᴗ ᴗ ᴗ. in politicanapæſtum – ᴗ ᴗ ᴗ ᴗ –. in choreocreticum ᴗ ᴗ ᴗ – ᴗ –.

Strophus conſtat e trochæo, & anapæſto. i. e quinque

que ſyllabis, prima,& ultima longis, & ceteris breuibus,temporum ſeptem,ut mūltĭlŏquĭī – u u u –. Recipit proportionem hypepitriten,trium ad quattuor,& ſolutiones duas, in dactylochoreum – u u u u u. in choreantidactylum u u u u u –.

Antiſtrophus conſtat ex iambo, & palymbacchio, id eſt e quinque ſyllabis,prima, & vltima breuibus,& ceteris longis, temporū octo, ut ămāuīſsēmŭs u – – – u. Recipit proportionem ſuperbipartientem tertias, trium ad quinque & ſolutiones tres, in bacchiochoreum u – – u u u. in diſcolium u – u u – u. in choreolatium u u u – – u.

DE QVATTVOR ET SEXAGINTA PEDIBVS HEXASYLLABIS.

Pedes hexaſyllabi,qui heteroplici dicuntur,naſcuntur ē triſyllabis geminatis. ſunt autem numero quattuor,& ſexaginta . horum nullus reſoluitur,quoniam pedes non amplius quàm ſex ſyllabas habent.

Dichoreus conſtat duobus choreis, id eſt e ſex ſyllabis breuibus,temporū ſex,ut rĕsĕcŭĕrĭtĭs u u u u u u. Recipit proportionem æquam,trium ad tria.

Dicanius conſtat e duobus moloſsis,id eſt,e ſex ſyllabis longis,temporū duodecim,ut cīrcūmuālāuērūnt – – – – – –. Recipit proportionē æquam,ſex ad ſex.

Diantidactylus conſtat e duobus anapæſtis,id eſt e ſex ſyllabis, tertia, & ultima longis, & ceteris breuibus,temporum octo,ut ăgămēmnŏnĭās u u – u u –. Recipit proportionem æquam quattuor ad quattuor.

Didactylus conſtat e duobus dactylis, id eſt e ſex ſyllabis, prima, & quarta longis, & ceteris breuibus, temporum octo, ut bēllĭgĕrāntĭbŭs – u u – u u. Recipit proportionem æquam,quattuor contra quattuor.

Diſcolius conſtat e duobus amphibrachys, id eſt e ſex ſyllabis, ſecunda, & penultima longis, & ceteris breuibus,tēporū octo,ut căcātŭĭrēbăm u – u u – u. Recipit proportionē æquā quattuor aduerſus quattuor.

Dicreticus

Dicreticus constat e duobus amphimacris, id est, e sex syllabis, secunda, & penultima breuibus, ceteris longis, temporum decem, ut ōccŭpātīssĭmō – ᴗ – – ᴗ –. Recipit propotionem æquam quinque ad quinque.

Dibacchius constat e duobus bacchiis, id est e sex syllabis, prima & antepenultima breuibus. ceteris longis, temporum decem, vt rĕdārgūtĭōnēs ᴗ – – ᴗ – –. Recipit proportionē æquā quinque aduersus quinq;.

Dilatius constat e duobus palimbacchijs, id est e sex syllabis, tertia, & vltima breuibus, ceteris longis, vt prōnūntĭābāmŭs – – ᴗ – – ᴗ. Recipit proportionem æquam, quinque ad quinque.

Choreocanius constat e tribracho, & trimacro, id est e sex syllabis, tribus breuibus, totidem longis, temporum nouem, vt sŭbŏnĕrāuērūnt ᴗ ᴗ ᴗ – – –. Recipit proportionem subduplam trium contra sex.

Caniochoreus constat e trilongo, & tribreui, id est e sex syllabis, tribus longis, totidem breuibus, temporum nouem, vt cōnsēruāuĕrĭmŭs – – – ᴗ ᴗ ᴗ. Recipit proportionem duplo maiorem, sex, aduersus tria.

Choreantidactylus constat e tribreui, & anapæsto, id est, e sex syllabis, vltima longa, ceteris breuib. temporum septem, vt ărĭĕtĕ lăbānt, ᴗ ᴗ ᴗ ᴗ ᴗ –. Recipit proportionem supertertiam, trium ad quattuor.

Anapæstochoreus constat ex anapæsto, & tribreui, id est, e quinque syllabis, tertia longa, & ceteris breuibus, temporum septem, vt vălĭtūdĭnĭbŭs ᴗ ᴗ – ᴗ ᴗ ᴗ. Recipit proportionē supertertiam, quattuor ad tria.

Choreodactylus constat e tribreui, & dactylo, id est sex syllabis, quarta longa, ceteris breuibus, temporum septem, vt vărĭĕtātĭbŭs ᴗ ᴗ ᴗ – ᴗ ᴗ. Recipit proportionem supertertiam, triū ad quattuor, vel cōtra.

Dactylochoreus cōstat e dactylo, & tribreui, id est e sex syllabis, prima longa, ceteris breuibus, temporum septem, vt dīssĕcŭĕrĭtĭs – ᴗ ᴗ ᴗ ᴗ ᴗ. Recipit proportionem supertertiam, quattuor ad tria, vel contra.

Choreoscolius

Choreoſcolius cōſtat e tribreui, & amphibracho.i. e ſex ſyllabis,penultima longa,ceteris breuibus,tēporum ſeptē,vt rĕsĕcŭĕrāmūs ∪ ∪ ∪ ∪ – ∪.Recipit proportionem ſubſupertertiam,trium ad quattuor,vel cōtra.

Scoliochoreus cōſtat ex amphibracho,& tribreui, id eſt,e ſex ſyllabis,ſecūda longa,ceteris breuibus,temporum ſeptē,vt ămārĕ pătrĭăm ∪ – ∪ ∪ ∪ ∪. Recipit proportionem ſupertertiam,quattuor ad tria, vel contra.

Choreocreticus conſtat e tribreui,& amphimacro, id eſt e ſex ſyllabis, antepenultima, & vltima longis, ceteris breuibus, temporum octo, vt sĕcŭĭt ārbŏrēs ∪ ∪ ∪ – ∪ –. Recipit proportionem ſupertertiam trium ad quattuor vel contra.

Creticochoreus conſtat ex amphimacro, & tribreui,id eſt e ſex ſyllabis, prima,& tertia longis,& ceteris breuibus,temporum octo, ut īnſŭlæ ſpŏ rădĕs, – ∪ – ∪ ∪ ∪. Recipit proportionem ſuperbipartientem tertias,quinque ad tria, vel contra: maior enim continet minorem,& duas partes eius.

Choreobacchius conſtat e tribreui, & bacchio, id eſt, e ſex ſyllabis, vltima & penultima longis, ceteris breuibus, temporum octo,vt lĕgĭtĕ lĭbēllōs ∪ ∪ ∪ ∪ – –.Recipit proportionem ſuperbipartientem tertias, trium ad quinque, vel contra.

Bacchiochoreus conſtat e bacchio, & tribreui, id eſt e ſex ſyllabis, ſecunda, & tertia longis, ceteris breuibus, temporum octo, vt ăchīllēs vălĭdŭs ∪ – – ∪ ∪ ∪. Recipit proportionem ſuperbipartientem tertias, quinque ad tria, vel contra.

Choreolatius conſtat e tribreui, & palimbacchio, id eſt e ſex ſyllabis, penultima,& antepenultima longis,ceteris breuibus, temporum octo,vt mŭlĭĕr ōrnātă ∪ ∪ ∪ – – ∪. Recipit proportionem ſuperbipartientem tertias,trium ad quinque, vel contra.

Latiochoreus conſtat e palimbacchio,& tribreui,id eſt,e prima & ſecunda longis,ceteris breuibus,tempo

rum octo, vt fōrmōsá mŭlĭĕr – – υ υ υ υ. Recipit proportionem superbipartientem tertias quattuor ad tria, vel contra.

Caniantidactylus constat e trilongo, & anapæsto, id est, e sex syllabis, penultima, & antepenultima breuibus, ceteris longis, temporum decem, vt Rōmānōs dŏmĭnōs – – – υ υ –. Recipit proportionem sesquiplam, sex ad quattuor, vel contra.

Antidactylocanius constat ex anapæsto, & trilongo, id est, e sex syllabis, prima, & secunda breuibus, ceteris longis, temporum decem, vt cŏrўdōn īnfœ̄līx υ υ – – – –. Recipit proportionem sesquiplam, quattuor ad sex, vel contra.

Caniodactylus constat e trilongo, & dactylo, id est, e sex syllabis, vltima & penultima breuibus, ceteris lō gis, tēporū decē, vt Rōmānī Cǣsărĭs – – – – υ υ. Recipit proportionē sesquiplā, sex ad quattuor, vel contra.

Dactylocanius constat e dactylo, & trilongo, id est, e sex syllabis, secunda, & tertia breuibus, ceteris longis, temporum decem, vt cāndĭdă lībērtās – υ υ – – –. Recipit proportionem sesquiplā, siue superdimidiam, siue ἡμιόλιον, quattuor ad sex, vel contra.

Canioscolius constat e trilongo, & amphibracho, id est, e sex syllabis, vltima, & antepenultima breuibus, ceteris longis, temporum decem, vt māiēstās Că tōnĭs – – – υ – υ. Recipit proportionem sesquiplam, sex ad quattuor, vel contra.

Scoliocanius constat ex amphibracho, & molosso, id est e trimacro, seu trilongo, seu hippio, id est, e sex syllabis, prima, & tertia breuibus, ceteris longis, temporum decē, vt Mărōnĭs ǣnēās υ – υ – – –. Recipit proportionem sesquiplam, quattuor ad tria, vel contra.

Caniocreticus constat e molosso, & cretico, hoc est, e sex syllabis, penultima breui, ceteris longis, tēporū vndecim, vt cōncōrdēs prīncĭpēs – – – – υ –. Recipit proportionē epipēpten seu superquintā, sex ad quinq. vel

vel contra. maior enim continet minorem, & quintam eius partem.

Creticocanius constat ex amphimacro, & trimacro, id est e sex syllabis, secunda breui, & ceteris longis, temporum vndecim : vt prīncĭpēs cōncōrdēs – ◡ – – – –. Recipit proportionem superquintam, quinque ad sex, vel contra.

Caniobacchius constat e molosso, & bacchio, id est e sex syllabis, antepenultima, breui, ceteris longis, temporum vndecim, vt cōnstāntēs Cătōnēs. – – – ◡ – –. Recipit proportionem superquintam, sex ad quinque, vel contra.

Bacchiocanius constat e bacchio, & molosso, id est, e sex syllabis, prima breui, ceteris longis, temporum undecim, vt Ăthēnīs vīrtūtēs ◡ – – – – –. Recipit proportionem superquintam, ad sex quinque, vel contra.

Caniolatius constat e molosso, & palimbacchio, id est, ex vltima breui, longis ceteris, temporum vndecim, vt māiēstās rēgālĭs – – – – – ◡. Recipit proportionem superquintam, quinque ad sex, vel contra.

Latiocanius constat e palimbacchio, & molosso, id est, e sex syllabis, tertia breui, longis ceteris, temporum vndecim, vt rōmānă māiēstās – – ◡ – – –. Recipit proportionem subsuperquintam, quinque ad sex, vel contra.

Anapæstodactylus constat ex anapæsto, & dactylo, id est, e sex syllabis, tertia & quarta longis, & ceteris breuibus, temporum octo, vt flŭuĭōs trāiĭcĭt ◡ ◡ – – ◡ ◡. Recipit proportionem æquam quattuor ad quattuor.

Politicanapæstus constat e dactylo, & anapæsto, id est e sex syllabis, prima, & vltima longis, ceteris breuibus, temporum octo, ut nōbĭlĭs ătăuīs – ◡ ◡ ◡ ◡ –. Recipit proportionem æquam quattuor ad quattuor.

Anapæstoscolius constat ex anapæsto & amphibracho. i. e sex syllabis, tertia, & penultima longis, ceteris breuibus, temporũ octo, vt pŏpŭlōs rĕgēbăt ◡ ◡ – ◡ – ◡.

Recipit

Recipit proportionem æquã, quattuor ad quattuor.

Scoliantidactylus constat ex amphibracho, & anapæsto, id est e sex syllabis, secunda & ultima longis, ceteris breuibus, temporum octo, ut Cătōnĭs ănĭmōs ◡ – ◡ ◡ ◡ –. Recipit proportionem æquam, quattuor ad quattuor.

Anapæstocreticus constat ex anapæsto, & amphimacro, id est e sex syllabis, prima, secunda, penultima breuibus, ceteris longis, temporum nouem, ut vĕnĕtī prīncĭpēs ◡ ◡ ◡ – ◡ –. Recipit proportionem subsuperquartam, siue, ut Græce dicam, ὑπεπιτετάρτην, quattuor ad quinque, vel contra. maior enim pars continet minorem, & quartam eius partem.

Creticantidactylus constat ex amphimacro, & anapæsto, id est e sex syllabis, secunda, penultimá, antepenultima breuibus, ceteris longis, temporum nouẽ, ut prīncĭpēs vĕnĕtī – ◡ – ◡ ◡ –. Recipit proportionem superquartam, quinque ad quattuor, uel contra.

Anapæstobacchius cõstat ex anapæsto, & bacchio, id est e sex syllabis, prima, secunda, antepenultima breuibus, ceteris longis, temporum nouem, ut vĕnĕtōs pŏtēntēs ◡ ◡ – ◡ – –. Recipit proportionem superquartam, quattuor ad quinque, uel contra.

Bacchiantidactylus constat e bacchio, & anapæsto, id est e sex syllabis, secunda, tertia, vltima, longis, ceteris breuibus, temporum nouem, ut Mĕnālcas rĕcŭbāns ◡ – – ◡◡ –. Recipit proportionem superquartam, quinque ad quattuor, uel contra.

Anapæstolatius constat ex anapæsto, & palimbacchio, id est e sex syllabis, tertia, penultima, antepenultima longis, ceteris breuibus, temporum nouem, ut flŭuĭī trānāntŭr ◡ ◡ – – – ◡. Recipit proportionem superquartam, quattuor ad quinque, uel contra.

Latiodactylus cõstat e palimbacchio, & anapæsto, id est e sex syllabis, prima, secunda, vltima longis, ceteris breuibus, temporum nouem, vt rīdēntŭr ĭnŏpēs

 – – ◡ ◡ ◡ –

--υυυ-. Recipit proportionem ſuperquartam, quinque ad quattuor, uel contra.

Dactyloſcolius conſtat e dactylo, & amphibracho, id eſt, e ſex ſyllabis, prima, & penultima longis, ceteris breuibus, tēporũ octo, ut præmiā pĕtēndū -υυυ-υ. Recipit proportionē æquam, quattuor ad quattuor.

Scoliodactylus cōſtat ex amphibracho, id eſt e ſex ſyllabis, ſecunda, & anteuenultima longis, ceteris breuibus, temporum, octo, ut Plătōnē dŏctiŏr υ-υ-υυ. Recipit proportionē æquam, quattuor ad quattuor.

Dactylocreticus cōſtat e dactylo, & amphimacro, id eſt e ſex ſyllabis, prima, vltima, antepenultima longis, ceteris breuibus, temporum nouem, ut Māxĭmŭs Hērcŭlēs -υυ-υ-. Recipit condicionem ſuperquartam, quattuor ad quinque.

Creticodactylus cōſtat ex amphimacro, & dactylo, i.e ſex ſyllabis, prima, tertia, quarta longis, ceteris breuibus, tēporum nouē, ut Hērcŭlēs īnclÿtŭs -υ--υυ. Recipit proportionem æquā, quattuor ad quattuor.

Dactylobacchius conſtat e dactylo & bacchio, id eſt, e ſex ſyllabis, prima, penultima, ultima longis, ceteris breuibus, temporum nouem, ut cāllĭdŭs ŭlÿſsēs -υυυ--. Recipit proportionem ſuperquartam, quattuor ad quinque, uel contra.

Bacchiodactylus conſtat e bacchio, & dactylo, id eſt e ſex ſyllabis, ſecunda, tertia, quarta longis, ceteris breuibus, temporum nouem, ut ŭlÿſsēs cāllĭdŭs υ---υυ. Recipit proportionem ſuperquartam, quinque ad quattuor, uel contra.

Dactylolatius conſtat e dactylo, & palimbacchio, id eſt e ſex ſyllabis, prima, penultima, antepenultima longis, ceteris breuibus, temporum nouem, ut fīlĭŭs āldīnŭs -υυ--υ. Recipit proportionem ſuperquartam, quattuor ad quinque, uel contra.

Latiodactylus conſtat e palimbacchio, & dactylo, id eſt e ſex ſyllabis, prima, ſecunda, quarta longis, ceteris

teris breuibus,temporum nouem,ut āldīnă fīlĭă – – υ – υ υ υ. Recipit proportionem ſuperquartam, quinque ad quattuor, uel contra.

Scoliocreticus conſtat ex amphibracho, & amphimacro, id eſt e ſex ſyllabis, ſecunda, antepenultima, vltima logis, ceteris breuibus, temporum nouem. ut ămīcŭs Hērcŭlēs υ - υ - υ –. Recipit proportionem ſuperquartam, quattuor ad quinque,uel contra.

Creticoſcolius conſtat ex amphimacro, & amphibracho, id eſt e ſex ſyllabis, prima, tertia, penultima longis,ceteris breuibus,temporum nouem,ut pōrtĭæ cătōnĭs – υ – υ υ –. Recipit proportionem ſuperquartam,quinque ad quattuor,uel contra.

Scoliobacchius conſtat ex amphibracho, & bacchio, id eſt e ſex ſyllabis, ſecunda, penultima, ultima longis,ceteris breuibus,temporum nouem,ut cătōnĕ mĭnōrī υ – υ υ – –. Rtcipit proportionem ſuperquartam,quattuor,uel contra.

Bacchioſcolius conſtat e bacchio,& amphibracho, id eſt e ſex ſyllabis,ſecūda,tertia,penultima longis,ceteris breuibus, temporum nouem, ut lĭbēllī plătōnĭs υ – – υ – υ.Recipit proportionem ſuperquartā,quinque ad quattuor, uel contra.

Scoliolatius conſtat ex amphibraco, & palimbacchio,id eſt e ſex ſyllabis,ſecunda,antepenultima,penultima longis, ceteris breuibus, temporum nouem, ut pŭēllă fōrmōsă υ – υ – – υ. Recipit portionem ſuperquartam,quattuor ad quinque, uel contra.

Latioſcolius cōſtat e palimbacchio,& āphibracho, id eſt e ſex ſyllabis,prima,ſecunda, penultima longis, ceteris breuibus,temporum nouem, ut fōrmōsă pŭēllă – – υ υ – υ R.ecipit proportionem ſuperquartam, quinque ad quattuor,uel contra.

Creticobacchius cōſtat ex amphimacro,& bacchio, id eſt e ſex ſyllabis, ſecunda, & antepenultima breuibus,ceteris lōgis,temporū decem,ut īnsŭlæ mărīnæ – υ – υ – – υ

-υ-υ--. Recipit proportionem æquam, quinque ad quinque.

Bacchiocreticus cōſtat e bacchio, & amphimacro, id eſt e ſex ſyllabis, prima, & penultima breuibus, ceteris longis, temporum decem, ut pŭēllǣ cāndĭdǣ υ---υ-. Recipit proportionem æquam, quinque ad quinque.

Creticolatius conſtat ex amphimacro, & palimbacchio, id eſt e ſex ſyllabis, ſecunda, & vltima breuibus, ceteris longis, temporum decem, ut Hērcŭlēs fōrmōſŭs -υ---υ. Recipit proportionem æquam, quinque ad quinque.

Latiocreticus conſtat e palimbacchio, & amphimacro, id eſt e ſex ſyllabis, tertia & penultima breuibus, ceteris longis, temporum decem, ut Rōmānĕ pōntĭfēx --υ-υ-. Recipit proportionem æquam, quinque ad quinque.

Bacchiolatius conſtat e bacchio, & palimbacchio, id eſt e ſex ſyllabis, prima, & vltima breuibus, ceteris longis, temporum decem, ut Ăchīllēs fōrmōſŭs υ----υ. Recipit proportionem æquam, quinque ad quinque.

Latiobacchius cōſtat e palimbacchio, & bacchio, id eſt e ſex ſyllabis, tertia, & quarta breuibus, ceteris longis, temporum decem, ut lōngǣuă Săcērdōs --υυ--. Recipit proportionem æquam, quinque ad quinque.

Etymologiam, cauſſamq́. nominis quorundā ex ſupra dictis pedibus quæſiui diligēter apud auctores, ſed nihil inueni præter nomen. Nam Pygmon, ſiue, ut ali qui ſcribunt, Pygmæon, Diphyes, Periambodes, Periodicus, Strophus, Doriſcus, Ameboeus, Symplectus, Cyprius, Dochimus, Canius, Latius, habentur quidē apud Diomedem. Dochimi autem Cicero etiam, & Quinctilianus meminere, ſed nullā dicunt cauſſam nominis. An igitur aliqui ex ipſis aliter ſcribātur, quā nos excudendos curauimus, videant doctiores. Nos quod po-

potuimus dedimus, meliora daturi ſi habuiſſemus.

SIMPLICES PEDES DISYLLABI. IIII.

Pyrrhichius, qui & pariambus, & Dibrachys, & Cineſias, & Hegemon, & Ductor, & Bibreuis, & Tripudians dicitur ∪∪ Dĕŭs.

Spondeus, qui & Bilongus, & Dimacros, & Pontificius dicitur – – Mūsǣ.

Iambus, qui & Daunius dicitur ∪ – Sălūs.

Trochæus, qui & Corius, & Cordax, & Mutulus dicitur – ∪ āldŭs.

SIMPLICES PEDES TRISYLLABI. VIII.

Tribrachys, qui & Choreus, & Trochæus, & Pygmō, & Brachiſyllabus, & Tribreuis dicitur ∪∪∪ gĕnŭă.

Moloſſus, qui & Hippius, & Trimacrus, & Trilongus, & Extenſipes, & Vertunnus, & Canius dicitur – – – ālcīdēs.

Bacchius, qui & Oenotrius dicitur ∪ – – ăchīllēs.

Palimbacchius, qui & Antibacchius, & Propompicus, & Saturnius, & Latius dicitur – – ∪ Hērōăs.

Dactylus, qui & Politicus dicitur – ∪∪ Tīty̆rŭs.

Anapæſtus, qui & Antidactylus dicitur ∪∪ – rĕcŭbāns

Amphibrachys, qui & Ianius, & Scolius dicitur ∪ – ∪ Lătīnŭs.

Amphimacrus, qui & Creticus, & Menſalis, & Feſceninus dicitur – ∪ – Hērcŭlēs.

DVPLICES PEDES QVADRATI XVI.

Proceleuſmaticus	∪ ∪ ∪ ∪	cŏlĕ dĕŭm.
Diſpondeus	– – – –	vērē iūrā.
Pæan Primus	– ∪ ∪ ∪	vīuĕ pĭŭs.
Pæan Secundus	∪ – ∪ ∪	Tĭmē dĕŭm.
Pæan Tertius	∪ ∪ – ∪	Fŭgĕ ſcōrtă
Pæan Quartus	∪ ∪ ∪ –	cŏlĕ pĭōs.
Epitritus Primus	∪ – – –	Dĭēs fēſtōs.
Epitritus Secundus	– ∪ – –	ūſquĕ ſēruā
Epitritus Tertius	– – ∪ –	ſōdēs căuē.

Epitritus quartus	– – – u	dīcās fālsă.
Ionicus a minore	u u – –	Fŭgĕ lītēs.
Ionicus a maiore	– – u u	vītā mălŭm.
Antiſpaſtus	u – – u	ămā pācēm.
Coriambus	– u u –	Vōluĕ lĭbrōs.
Diiambus &	u – u –	ămā pĭōs.
Ditrochæus, qui &		
Dichorius,		
Catatrochæus dicitur	– u – u	Mēntĕ Chrīſtŭm.

HETEROPLICI PEDES PENTASYLLABI XXXII.

Orthius	u u u u u	bŏnă ſĕquĕrĕ.
Moloſſoſpondeus	– – – – –	Lēgēs ōbſēruā.
Parapæan	– u u u u	Pāucă lŏquĕrĕ.
Periambus	u – u u u	Lŭpās iŭuĕnĭs
Meſomacrus	u u – u u	Fŭgĕ sēdŭlŭs.
Hegemoſcolius	u u u – u	Săcră fĭdēlĭs
Pyrrhichanapæſtus	u u u u –	Făcĕ uĕlŭtī
Probrachys	u – – – –	pătrēs mōnſtrārūnt.
Hyperbrachys	– u – – –	Sēmpĕr ōbsēruāns.
Meſobrachys,	– – u – –	Cārōs părēntēs
Paralegobrachys, qui &		
Spōdeocreticus dicitur	– – – u –	Sānctī ceū iŭbēnt.
Hypobrachys, qui &		
Calotibos dicitur	– – – – u	Vīuēs lōngæ uūs.
Symplectus	– – u u u	Fœlīx pŏpŭlŭs
Iambodactylus	u – – u u	Bŏnō prīncĭpĕ.
Muſicus	u u – – u	Pĭŭs ālbērtŭs.
Daſius	u u u – –	Bŏnă mŏnēntī.
Periambodes	u – u – –	Pătrī sŏdālī.
Diphyes	u u – – –	Bŏnŭs āuſcūltā.
Choriobacchius	– u u – –	Cēdĕ pŏtēntī.
Ameboeus	– – u u –	Pārē dŏmĭnīs.
Spondeodactylus	– – – u u	Vēntrī prīmĭtŭs.
Antiperiodicus	– u – u –	īndĕ lūxŭī.
Spondeoſcolius	– – u – u	īræ rēsīſte.
Choriodactylus	– u – u u	Cūnctă tūrpĭă.

Perio-

Periodicus	u – u – u	Căuē mŏdēſtŭs.
Dochimus	u u – u –	Cŭpĕ līttĕrās.
Strophus	– u u u –	Bēllă fŭgĭās.
Antiſtrophus	u – – – u	Mălōs uītāndŭm.
Cyprius	u – u u –	Mălī pĕrĕānt.
Anticyprius	– u – – u	Fūrtă uītāndŭm.
Iambocreticus	u – – u –	Tŭōs ērŭdī.
Doriſcus	– u u – u	ūſquĕ ſtŭdēndŭm.

HEXASYLLABI PEDES EX TRISYLLABIS COMPOSITI LXIIII.

Dichoreus	u u u u u u	Plăcŭīt Hĕlĕnă.
Dicanius	– – – – – –	Trōiānō fōrmōsō.
Diantidactylus	u u – u u –	Gĕnĭtō prĭămō.
Didactylus	– u u – u u	Lēuĭă cārmĭnă.
Diſcolius	u – u u – u	Cănēbăt Hŏmērŭs.
Dicreticus	– u – – u –	Mīlĭtēs īnclўtī.
Dibacchius	u – – u – –	Lătīnī fŭērūnt.
Dilatius	– – u – – u	Vīrtūtĕ lætārĕ.
Choreocanius	u u u – – –	Nĭmĭă lībērtās.
Caniochoreus	– – – u u u	Rōmānīs nŏcŭĭt.
Choreantidactylus	u u u u u –	Mĕdĭcŭs hŏmĭnēs.
Anapæſtochoreus	u u – u u u	Pĕrĭmēns, pĕrĕăt.
Choreodactylus	u u u – u u	Mĕdĭcŭs ōptĭmŭs.
Dactylochoreus	– u u u u u	Prǣmĭă rĕfĕrĕt.
Choreoſcolius	u u u u – u	Pŏpŭlŭs ĭnīquŭs.
Scoliochoreus	u – u u u u	ĭnīquă pătĭtŭr.
Choreocreticus	u u u – u –	Vălĭdŭs Hērcŭlēs
Creticochoreus	– u – u u u	ōccĭdēns dŏlŭĭt.
Choreobacchius	u u u u – –	Părĭdĭs ăchīllēs,
Bacchiochoreus	u – – u u u	Săgīttā pĕrĭĭt.
Choreolatius	u u u – – u	Prĭămŭs ārmātŭs.
Latiochoreus	– – u u u u	ēmīsĭt ănĭmăm.
Caniantidactylus	– – – u u –	Lāērtē gĕnĭtī.
Antidactylocanius	u u – – – –	Băcŭlō Thērsītēs.
Caniodactylus	– – – – u u	āūrātō uāpŭlăt.
Dactylocanius	– u u – – –	hūnc quŏquĕ Thērſītēn

Canioſcolius	- - - u - u	Pēlīdæ pĕrēmĭt.
Scoliocanius	u - u - - -	Pŭgīllŭs īrātī.
Caniocreticus	- - - - u -	Clāmābānt mīlĭtēs.
Creticocanius	- u - - - -	ōptĭmē fēcīſtī.
Caniobacchius	- - - u - -	Rīdēbānt ăchīuī.
Bacchiocanius	u - - - - -	Vĭdēntēs Thērsītēn.
Caniolatius	- - - - - u	īnfrāctā cēruīcĕ.
Latiocanius	- - u - - -	Mīrātŭr æ nēās.
Anapeſtodactylus	u u - - u u	Hĕlĕnī rēgĭăm.
Politicanapæſtus	- u u u u -	Mœnĭă prŏfŭgī.
Anapæſtoſcolius	u u - u - u	Cŏrydōn cănēbăt.
Scoliantidactylus	u - u u u -	ălēxin ădămāns.
Anapæſtocreticus	u u - - u -	Pŭĕrōs ērŭdī.
Creticanapæſtus	- u - u u -	Rēgŭlōs fŭgĭās.
Anapæſtobacchius	u u - u - -	Pĕrĕānt ĭnīquī.
Bacchiantidactylus	u - - u u -	ĭnīquī pĕrĕānt.
Anapæſtolatius	u u - - - u	Pĕrămā vīrtūtĕm.
Latiantidactylus	- - u u u -	īncūmbĕ ſtŭdĭīs.
Dactyloſcolius	- u u u - u	ēxpĕtĭt hŏnōrĕm.
Scoliodactylus	u - u - u u	lătīnă gēns mĕă.
Dactylocreticus	- u u - u -	Dīſcĭtĕ līttĕrās.
Creticodactylus	- u - - u u	Cūdĭcēs uŏluĭtĕ.
Dactylobacchius	- u u u - -	ō mĕă iuuēntūs.
Bacchiodactylus	u - - - u u	Hŏnōrēs īmprŏbŭs.
Dactylolatius	- u u - - u	Dāt lăbŏr, ālgēndŭm.
Latiodactylus	- - u - u u	sūdāndŭm, īnclĭtŭs.
Scoliocreticus	u - u - u -	ĭd ēgĭt Hērcŭlēs.
Creticoſcolius	- u - u - u	Hērcŭlēs ŏlўmpŭm.
Scoliobacchius	u - u u - -	Lăbōrĕ pĕr īgnēis.
Bacchioſcolius	u - - u - u	Pĕr ūndās părāuĭt.
Scoliolatius	u - u - - u	Dŏcērĕ dēbēmŭs.
Latioſcolius	- - u u - u	quōſcūnquĕ lĭbēntĕr.
Creticobacchius	- u - u - -	māxĭmā prŏpīnquōs.
Bacchiocreticus	u - - - u -	ămīcōs lībĕrōs.
Creticolatius	- u - - - u	Fīlĭās īnclūdĕ.
Latiocreticus	- - u - u -	ōmnēsquĕ nēſcĭānt.

Bacchio

Bacchiolatius	υ – – – – υ	Sŏrōrēs ūxōrĕm.
Latiobacchius	– – υ υ – –	Vīx crēdĕ părēntī

ΠΕΡΙ ΔΙΣΥΛΛΑΒΩΝ ΠΟΔΩΝ. δ´.

Δίβραχυς, ὁ καὶ		
Πυῤῥίχιος, καὶ		
Παρίαμβος, καὶ		
Κινησίας, καὶ		
Ηγεμὼν λέγεται	υ υ	θεός.
Σπονδεῖος, ὁ καὶ		
Δίμακρος λέγεται	– –	μοῦσαι
Ιαμβος	υ –	ἔρως.
Τροχαῖος, ὁ καὶ		
Χορεῖος, καὶ		
Κόρδαξ λέγεται	– υ	ἄλλος.

ΠΕΡΙ ΤΡΙΣΥΛΛΑΒΩΝ ΠΟΔΩΝ. η´.

Τρίβραχυς, ὁ καὶ		
Χορεῖος, καὶ		
Βραχισύλλαβος λέγεται	υ υ υ	ἔλεος.
Μολοττὸς, ὁ καὶ		
Ιππεῖος, καὶ		
Τρίμακρος λέγεται	– – –	ἀλκοίδης
Βακχεῖος	υ – –	ὀδυσσεύς.
Παλιμβάκχειος, ὁ καὶ		
Αντιβάκχειος	– – υ	ἥφαιστος.
Δάκτυλος, ὁ καὶ		
Πολιτικὸς	– υ υ	ἥλιος.
Ανάπαιστος, ὁ καὶ		
Αντιδάκτυλος	υ υ –	ἑλένη.
Αμφίβραχυς, ὁ καὶ		
Σκολιὸς	υ – υ	ὅμηρος.
Αμφίμακρος, ὁ καὶ		
Κρητικὸς	– υ –	δημοφῶν.

ΠΕΡΙ ΤΕΤΡΑΣΥΛΛΑΒΩΝ ΠΟΔΩΝ. ιϛ´.

Προκελευσματικὸς	υ υ υ υ	σέβε θεόν.
Διασπόνδειος	– – – –	ὅρκῳ μὴ χρῶ.
Παιὰν α´, ὁ καὶ παιὼν	– υ υ υ	χρῦσα λέγε.

Παιὰν

Παιὰν β'	⏑ – ⏑ ⏑	ἔρως βραχύς.
Παιὰν γ'	⏑ ⏑ – ⏑	βραδὺς ἀκμῇ.
Παιὰν δ'	⏑ ⏑ ⏑ –	τὰ σὰ φίλει.
Ἐπίτριτος α'	⏑ – – –	νόμιος πείθου.
Ἐπίτριτος β'	– ⏑ – –	χρηστὰ πράττειν.
Ἐπίτριτος γ'	– – ⏑ –	θυμοῦ κρατεῖν.
Ἐπίτριτος δ'	– – – ⏑	τηρεῖν ὅρκον.
Ἰωνικὸς ἀπ' ἐλάσσονος	⏑ ⏑ – –	κακὰ φεύγων.
Ἰωνικὸς ἀπὸ μείζονος	– – ⏑ ⏑	ποίει καλά.
Ἀντίσπαστος	⏑ – – ⏑	ἐὼν θνητός.
Χορίαμβος	– ⏑ ⏑ –	θνητὰ φρόνει.
Διΐαμβος	⏑ – ⏑ –	θεοὺς φίλει.
Διτρόχαιος	– ⏑ – ⏑	γνῶθι σαυτόν.

ΠΕΡΙ ΠΕΝΤΑΣΥΛΛΑΒΩΝ ΠΟΔΩΝ. λβ'.

Ὄρθιος	⏑ ⏑ ⏑ ⏑ ⏑	χάριν ἀπόδος.
Μολοττοσπόνδειος	– – – – –	πείσας νικήσεις.
Παρὰ παιᾶν	– ⏑ ⏑ ⏑ ⏑	πράττε λόγια.
Περίαμβος	⏑ – ⏑ ⏑ ⏑	φρόνει κατὰ σέ.
Μεσόμακρος	⏑ ⏑ – ⏑ ⏑	λόγος ἔμφρονος.
Ἡγεμοσκόλιος	⏑ ⏑ ⏑ – ⏑	λόγον ἔπουσιν.
Πυῤῥιχανάπαιστος	⏑ ⏑ ⏑ ⏑ –	καλὰ παρέχει.
Πρόβραχυς	⏑ – – – –	λόγῳ νικᾶται.
Ὑπέρβραχυς	– ⏑ – – –	μῆνις ἐμπείρων.
Μεσόβραχυς	– – ⏑ – –	νίκα λογισμῷ.
Παραληγόβραχυς, ὁ καὶ		
Σπονδειοκρητικος	– – – ⏑ –	ζώης σωφρόνως.
Ὑπόβραχυς, ὁ καὶ		
Καλότιβος	– – – – ⏑	υἱοὺς παίδευε.
Σύμπλεκτος	– – ⏑ ⏑ ⏑	αἰδοῦ γονέας.
Ἰαμβοδάκτυλος	⏑ – – ⏑ ⏑	φθονεῖν μηδενί.
Μουσικὸς	⏑ ⏑ – – ⏑	καλὸς ἔνδοξος.
Δάσιος	⏑ ⏑ ⏑ – –	κακὸς ἀκλεής.
Διφυὴς	⏑ ⏑ – – –	χάρις ἐνδόξοις.
Χορειοβάκχειος	– ⏑ ⏑ – –	αἰὲν ὁπηδεῖ.
Ἀμοιβαῖος	– – ⏑ ⏑ –	τιμᾶν ἀγαθούς.
Σπονδειοδάκτυλος	– – – ⏑ ⏑	χρὴ τοὺς σώφρονας.

Περιμα-

Περιαμβώδης	υ-υ--	φίλοις βοήθει.
Αντιπεριόδικος	-υ-υ-	κοινὰ τῶν φίλων.
Σπονδειοσκόλιος	--υ-υ	αἰδῶ φύλαττε.
Χοριοδάκτυλος	-υ-υυ	εἶκε μείζοσι.
Περιόδικος	υ-υ-υ	ξένους ξένιζε.
Δόχμιος	υυ-υ-	θεὸς ἵλεως.
Στρόφος	-υυυ-	εἶκε μεγάλοις.
Αντίστροφος	υ---υ	φίλους εὔφραινε.
Κύπριος	υ-υυ-	φέρειν πενίαν.
Αντικύπριος	-υ--υ	ζωὸς ἔλπιζε.
Ιαμβοκρήτικος	υ--υ-	κρατεῖν ἡδονῆς.
Δόρισκος	-υυ-υ	ἄρχε γυναικός.

ΠΕΡΙ ΕΞΑΣΥΛΛΑΒΩΝ ΠΟΔΩΝ. ξδ'.

Διχόρειος	υυυυυυ	ἀγατὸς ὁ θεὸς.
Διμόλοσσος	------	ἀνθρώπους εὖ ποιεῖ.
Δακτυλοχόρειος	-υυυυυ	ἄλκιμος, ἄφθιτος.
Σκολιοχόρειος	υ-υυυυ	τύχ' τὰ σφαλερά.
Αναπαιστοχόρειος	υυ-υυυ	κρατερῶς τέτλαθι.
Χορειοδάκτυλος	υυυ-υυ	ψίθυριν ἔκβαλε.
Χορειοσκόλιος	υυυυ-υ	φρόνημα νόμιζε.
Χορειαντιδάκτυλος	υυυυυ-	γονέας ἀγάπα.
Βακχειομόλοσσος	υ-----	μαθητὰς παιδεύσης
Κρητικομόλοσσος	-υ----	ἀσμένως ἀσπάζου.
Αντιβακχειομόλοσσος	--υ---	καὶ πάντας εὖ ποίει.
Μολοσσοβάκχειος	---υ--	τῷ πλήθει ἀρέσκων
Μολοσσοκρήτικος	----υ-	ζήλωσαι τοὺς σοφούς.
Μολοσσαντιβάκχειος	-----υ	βάλλ' οὕτως βάλλ' ἄλδε
Αντιβακχειοχόρειος	--υυυυ	μὴ πράττε τὰ κακὰ
Βακχειοχόρειος	υ--υυυ	ἐπαίνει τὰ καλὰ.
Αναπαιστοδάκτυλος	υυ--υυ	βασιλεὺς τίμιος.
Χορειαντιβάκχειος	υυυ--υ	γονέας εὔφραινε.
Χορειοβάκχειος	υυυυ--	ἀγαθὰ νοήσας
Αναπαιστομόλοσσος	υυ----	ἀγαθῶν κοινωνεῖς.
Δακτυλομόλοσσος	-υυ---	ἄγριος αἰχμητής.
Παλιμβακχειοβάκχειος	--υυ--	φεύγοντα διώκοι.
Μολοσσαναπαιστος	---υυ-	εἰρήνην ἀγάπα.

Μολοττοδάκτυλος	– – – – υ υ	ὠφείλειν μηδενί.
Κρητικοχόρειος	– υ – υ υ υ	σωφρονῶν ὄπιδα.
Κρητικοδάκτυλος	– υ – – υ υ	ἄκουε, κ᾽ αἴδεο.
Αναπαισοκρήτικος	υ υ – – υ –	πολιοῦ ἔθειραν.
Χορειοκρήτικος	υ υ υ – υ –	ἀνέρος ἀσμένως.
Σκολιομόλοττος	υ – υ – – –	παλαιὰ τήρησαι.
Κρητικοβάχειος	– υ – υ – –	τὰς βίβλους διέρχου.
Αντιβακχειοκρήτικος	– – υ – υ –	μνήμην τε τῶν πάλαι.
Κρητικοσκόλιος	– υ – υ – υ	ὀφθαλμοῖς πρόβαλλε.
Δακτυλανάπαισος	– υ υ υ υ –	μηδενὸς ὑφορῶ.
Βακχειαντιβάκχειος	υ – – – – υ	μαθητὰς παίδευε.
Δακτυλοσκόλιος	– υ υ υ – υ	ὕεα κόλαζε.
Βακχειοκρήτικος	υ – – – υ –	παρόντων οἰκετῶν.
Σκολιανάπαισος	υ – υ υ υ –	ὅμηρος ὁ πάλαι
Κρητικαντιβάκχειος	– υ – – – υ	πηλέως ἤεισεν.
Δισκόλιος	υ – υ υ – υ	τὸν υἱὸν ἄμεμπτον.
Δικρήτικος	– υ – – υ –	δαρδάνου θ᾽ ἱεράν.
Βακχειοδάκτυλος	υ – – – υ υ	παλαιοῦ τὴν πόλιν
Αναπαισαντιβάκχειος	υ υ – – – υ	δεκέτη πάσχουσαν.
Χορειομόλοττος	υ υ υ – – –	πόλεμον ἀργείων.
Δακτυλοβάκχειος	– υ υ υ – –	δεύτερον ἀείδει.
Αντιβακχειανάπαισος	– – υ υ υ –	πλαχθέντα πολιοῦ.
Μολοττοχόρειος	– – – υ υ υ	λαέρτου ἐν ἁλὶ
Βακχειοκρήτικος	υ – – – υ –	τὸν υἱὸν, ἠλίου.
Κρητικοσκόλιος	– υ – υ – υ	οὖδος ὡς ἔπερσεν.
Αναπαισοκρήτικος	υ υ – – υ –	μινῶν τόντε πλεῦν.
Παλιμβακχειοσκόλιος	– – υ υ – υ	ἀργῶτε λέγουσιν.
Βακχειανάπαισος	υ – – υ υ –	ἀεῖσαι λιγυρῶς
Δακτυλαντιβάκχειος	– υ υ – – υ	ὀρφέα τὸν θρᾶκα.
Αναπαισοβάκχειος	υ υ – υ – –	γενεὰν δ᾽ ἀνάκτων.
Παλιμβακχειοδάκτυλος	– – υ – υ υ	ἀσκραῖος ἔνθεος.
Σκολιοβάκχειος	υ – υ υ – –	ἔγραφεν ἀείσας.
Κρητικοδάκτυλος	– υ – – υ υ	ἡμέρας, ἔργατε.
Σκολιαντιβάκχειος	υ – υ – – υ	θάλεια θάλλουσα.
Κρητικανάπαισος	– υ – υ υ –	πινδάρου μεγάλους.
Βακχειοσκόλιος	υ – – υ – υ	ἀείδει ἀγῶνας.

Δακτυλο-

Δακτυλοκρήτικος	–∪∪–∪–	ἑλλάδος ἱερούς.
Διαντιδάκτυλος	∪∪–∪∪–	ἀγέλας ἀτύρεις.
Διαντιβάκχειος	––∪––∪	βυτῶν τε σύριγγας.
Διδάκτυλος	–∪∪–∪∪	ἆσματε, θοῦκριτε.
Διβάκχειος	∪––∪––	αηδὼν ἀρύρης.

Viſum eſt gratia exercendi ingenia ſtudioſorũ,pedes omnes,ſignis dũtaxat notatos, ſubiungere,ut ſecuti figuras pedis cuiuſque,cum nomen dixerint, ipſi ſibi exemplum fingant, quod cum quis præſtare poterit,ſciat ſe iam calere ſyllabas Illud etiam cenſeo frequenter faciẽdum, ut qaouis accepto libro tam proſa oratione,quàm carmine,curſim,ut ſe offerunt dictiones,dicat,quo ſingulę pede a diſyllabis uſque ad hexaſyllabas conſtare poſſint. verbi gratia in epiſtolis M. Tullii.ĕgŏ,Pyrrhichius.ōmnī,ſpondeus.ōffĭcĭō,choriambus. āc,ſyllaba longa. pŏtĭŭs,tribrachys. pĭĕtātĕ, pæan tertius.ērgā,ſpondeus.tē,ſyllaba longa. cētĕrīs, creticus. sătīsfăcĭō iambantidactylus,uel iambochoreus.ōmnĭbŭs,dactylus,& ſic in ceteris.

IIII.	–∪∪∪	∪–∪∪∪	––∪–∪
∪∪	∪–∪∪	∪∪–∪∪	–∪–∪∪
––	∪∪–∪	∪∪∪–∪	∪–∪–∪
∪–	∪∪∪–	∪∪∪∪–	∪∪–∪–
–∪	∪–––	∪––––	–∪∪∪–
	–∪––	–∪–––	∪–––∪
VIII.	––∪–	––∪––	∪–∪∪–
∪∪∪	–––∪	–––∪–	–∪––∪
–––	∪∪––	––––∪	∪––∪–
∪––	––∪∪	––∪∪∪	–∪∪–∪
––∪	∪––∪	∪––∪∪	LXIIII.
–∪∪	–∪∪–	∪∪––∪	∪∪∪∪∪∪
∪∪–	∪–∪–	∪∪∪––	––––––
∪–∪	–∪–∪	∪–∪––	∪∪–∪∪–
–∪–		∪∪–––	–∪∪–∪∪

	XXXII.	–∪∪––	∪–∪∪–∪
XVI.	∪∪∪∪∪	––∪∪–	–∪––∪–
∪∪∪∪	–––––	–––∪∪	∪––∪––
––––	–∪∪∪∪	–∪–∪–	––∪––∪
∪∪∪–––	–––∪∪–	∪∪–∪–∪	–∪∪––∪
–––∪∪∪	∪∪––––	∪–∪∪∪–	––∪–∪∪
∪∪∪∪∪–	––––∪∪	∪∪––∪–	∪–∪–∪–
∪∪–∪∪∪	–∪∪–––	–∪–∪∪–	–∪–∪–∪
∪∪∪–∪∪	–––∪–∪	∪∪–∪––	∪–∪∪––
–∪∪∪∪∪	∪–∪–––	∪––∪∪–	∪––∪–∪
∪∪∪∪–∪	––––∪–	∪∪–––∪	∪–∪––∪
∪–∪∪∪∪	–∪––––	––∪∪∪–	––∪∪–∪
∪∪∪–∪–	–––∪––	–∪∪∪–∪	–∪–∪––
–∪–∪∪∪	∪–––––	∪–∪–∪∪	∪–––∪–
∪∪∪∪––	–––––∪	–∪∪–∪–	–∪–––∪
∪––∪∪∪	––∪–––	–∪––∪∪	––∪–∪–
∪∪∪––∪	∪∪––∪∪	–∪∪∪––	∪––––∪
––∪∪∪∪	–∪∪∪∪–	∪–––∪∪	––∪∪––

Quoniam autem de pedibus a diſyllabis uſque ad tetraſyllabos culte & erudite ſcripſit Terẽtianus tum trochaico , tum ſotadeo carmine, non inutile uiſum eſt, illius de pedibus verſus ſubiungere, vt eos potius, quàm noſtra, diſcipuli memoriæ mandent .

TERENTIANVS DE PEDIBVS TROCHAICO CARMINE.

Primus ille eſt iure primus , ἡγεμὼν qui dictus eſt ,
Auctor, & ductor melorum, qui duas breues habet :
Ante enim breue eum creatũ, redditum longum dĕin,
Sicut Vnum numerus ante, quàm Secũdum prodidit.
Ergo natura repertus , princeps iure dicitur ,
Ante quem non eſt creatus , quem ſequuntur ceteri .
Δίβραχυν dixere Græci, quòd ſit ambabus breuis .
Πυῤῥίχιος idem vocatur, quippe & aptus pyrrhichiæ .
Tam cito motu recurſat, quàm breues hi ſunt ſoni.

Tertium

Tertium detrectŏ nomen, lege nam metri uetor.
Πάρίαμβος nanque dicunt, si probaris ἔκτασιν.
Ars uetat primæ negare spatia bina syllabæ.
Reddere autem pedibus iisdem plura cogor nomina,
Ne quis erret, quando nomen aliud alibi inuenerit,
Ac putet pigrum, uel artis usque ad ista nescium.
Huius exemplum uidebis esse, cum dices honor.
Est hŭic aduersus ille, qui duas longas habet,
Syllabis compar priori, temporis duplum merens.
Qui quod in templis canorus a sono uocis malæ,
Auribus libantis obstat, & fauet, σπονδεῖος est.
Hunc sonabis, siue rēgēs, siue cīuēs dixeris.
Verũ vterque quantũ in ἄρσει, tantũ habebit in θέσει.
Temporum mensura dispar, lex soni communis est.
Qui breuem primam tenebit, deinde longã syllabã,
Erit ἴαμβος pes uirilis, acer, & raptim citus.
Nec minus currit τροχαῖος lege uersa temporum,
Syllaba longus priore, parcior nouissima.
Χόρῖος idem nuncupatur a magistris plurimis.
Terna rite partientur ambo uicibus tempora.
Αρσις vnum possidebit, quando ἴαμβον patior.
Fiat alternum, necesse est, cum τροχαῖον diuides.
Vis ἴαμβον dic părēns, uis tu τροχαῖον, Rōmă dic.
Hactenus uicissitudo uertitur δισυλλάβων.
Nam quater reciprocãtur, nŭmĕrŭs, & tẽpus dŭplex.

DE OCTO PEDIBVS TRISYLLABIS.

Octo porro procreantur, quos uocant τρισυλλάβους.
Τρίβραχυν primo loquemur, tunc sequentur ceteri.
Vt pedes sibi recursant temporum aduersi uice.
Nanque hŭic aduersus ibit, qui tribus longis patet.
Hunc μολοττὸν nominarunt, hunc & ἱππεῖον uocãt.
Temporum tria ille habebit, iste duplo tenditur.
Quæ tamen cum partieris, simpla duplis reddito,
Forma talis est minoris ănĭmă quando dicimus.
Hic trilongus tunc sonabit, quãdo Rōmānōs loquor.
Qui breuis primas habebit, atque longam tertiam,
Is erit

Is erit ἀνάπαιστος, vides quot iſte pes ſit temporum.
Verſus hic nunquam uăcillat, hoc ſuo reddam loco.
Huius exemplum tenebis, quando pŏpŭlōs nominas.
Δάκτυλον poſt hũc loquemur. nã priori aduerſus eſt.
Ordinis ſitu repugnans temporum conſors modo.
Nam breues longã ſequuntur, quãdo dico Rōmŭlŭs.
Horũ vterque tempus æquum librat ἄρσιν cum θέσει.
Cum duas longas ſequetur una breuior ſyllaba,
Pēs ĕrit βακχεῖος. ἀντίβακχος autem tunc erit,
Cum breuem primam locabis, & duas longas dĕin.
Nomina aut vertes uiciſſim, cum priorem dixeris,
Ἀντίβακχον nominato, qui redit contrarius.
Temporum menſura par eſt bina, terna appara,
Vt pedum natura poſcet ante, uel retro breuem.
Forma ut eſt Rōmānŭs illi, ſic Cătōnēs alteri.
Septimum pedẽ loquemur, quẽ uocãt ἀμφίβραχυν,
Cum duæ breues utrinque, media longa ponitur,
Quale ſi uelis āmœnŭs, aut ămīcŭs dicere.
Ἄρσις hinc ſumat neceſſe eſt tria priora tempora,
Et θέσει relinquat unum, vel licet uertas retro,
Ἄρσις uno ſubleuetur, deprimant θέσιν tria.
Par pari figura non eſt. pugnat unum cum tribus.
Nec modum dupli rependit, nec tenetur ſeſquiplo.
Exigunt iccirco talem, qui ſequuntur Muſicam.
Pēs ădeſt ſupremus unus octo de triſyllabis,
Ἀμφίμακρος, hunc priori perſpicis contrarium,
Nam duæ longæ receptam continent intus breuem,
Rōmŭlōs ſi nominemus, āppŭlōs, aut dōrĭcōs,
Seſquiplo metimur iſtum, quinque nam ſunt tẽpora.
Nunc duo ante, tria ſequũtnr, nũc tribus reddes duo,
Italum ſi quando mutat graius accentus ſonum.
Āppŭlōs nam quando dico, tunc in ἄρσει ſunt duo.
Σωκράτην graius loquendo reddet in θέσει duo.
Creticum appellant eundem forte Curetum genus,
Quo modos ludo ſub armis congruentes ſuccinat.
Primus iſte pes locatur his vbique in verſibus,

Optimus

Optimus pes & melōdis, & pedeſtri gloriæ.
Plurimum orantes decebit, quando pēne in vltimo
Obtinet ſedem, beatam terminet ſi clauſulam.
Δάκτυλος σπονδεῖος imam, nec τροχαῖον reſpuo.
Bacchicos vtroſque fugito, nec repellas τρίβραχυν.
Plenius tractatur iſtud arte proſa rhetorum.
Nam ſolet longam τροχαῖος ſoluere in duas breues,
Vnde & appellant τροχαῖον, quē vocamus τρίβραχυν.
Nec minus frequens ἴαμβος τρίβραχυν e ſe procreat.
Soluit & σπονδεῖος vnam, cum propagat δάκτυλον.
Cum prior ſoluetur, edet dactylo contrarium.
Αμφίμακρος ſæpe primam, ſæpe ſoluit tertiam,
Quin & ambas ſæpe ſoluēs, quinque cōponit breues,
Verſus eſt, ut ille noſter, quem probare debeo.
Regulam reddemus omnem debito metri loco.
Nulla enim non longa ſolui per duas breues poteſt.
Dum ſuo pedi reſeruet præſtituta tempora,
Syllabarum nil nocebit longior progreſſio.

DE DVPLICIBVS PEDIBVS VERSV SOTADICO.

Nunc incipiam bis geminos pedes referre,
Quaſi ſi repetam, quos docui διςυλλάβους iam.
Vnum vt faciant duo pariter pedes iugati.
προκελευσματικὸς primus erit, breues habebit
Hic quattuor omnes, duo quia ſunt pariambi.
Hunc efficiet Mĭnŭcĭŭs ut quis vocitetur.
Verſum dabo, quo regula nota fiat omnis,
Pĕrĭt ăbĭt ălĭpĕdĭs ănĭmŭlă lĕpŏris,
Hunc nos pedibus ſcandere conuenit iugatis.
Tĕtrămĕtrŭs ĕrit. τρίβραχυς in fine reſiſtet.
παρίαμβον habebit ſimul, & ſemipedem imum.
Κατάληξις enim dicitur ea clauſula verſus,
Detracta ſit ut quarta pedi ſyllaba quarto,
Quam ſyllaba uel pes numeri datus minoris
Ita terminat, ut diſcrepet id, quod inde præſtat.
Aduerſus huic tempora bis quaterna ſumet.

διασπόνδειος hic dicitur, ecce nomine ipſo
Debent duplici tempora ſinguli quaterna.
Rhythmis magis hic iugiter inuenitur aptus
Anapæſtica nec non variantur inde metra:
Quaſi ſi duo ſint tempora qui quaterna reddunt.
Cum prima breuis longa dĕin, tertia longa,
Poſt quarta breuis ſyllaba continebit omnes,
Hunc promit ἴαμβος, geminum facit τροχαῖος,
Pes nomen habebit, quod in hoc referre metro
Longæ prohibent ordine tres ſimul locatæ.
Αντίσπαστον enim mage lex heroica promet,
Eſt forma, Tārēntīnā uelūt mœnĭă dicas:
Claudunt medias quando breues utrinque longæ,
Eſt ante τροχαῖος, ſequitur dĕhinc ἴαμβος,
Iccirco gemellum vocitarunt χορίαμβον.
Nam qui χόρειος dicitur, & τροχαῖος idem eſt.
Exemplar in iſto facile eſt locare uerſu,
Si rōmŭlĭdās dicere quis velit quirites.
Sin prima breuis, longa ſequens, itemq. rurſus
Sibi conſimiles, ordine quo duas locaui,
Hunc rite vocant, quia geminatur, διίαμβον,
Duplicemq. τροχαῖον uocitarunt διτρόχαιον.
Eſt forma prioris quaſi ſi Cŏrīnthĭōs quis,
Itidemq. ſequentis quaſi gāllĭcānĕ dicat.
Nunc reddo duos nomine, quos ἴωνας ambos
Diſcrimine ſignant, dedit ordo quod locorum,
Longas ſiquidem quando prius locamus ambas,
Deinde breues ſubdimus, ut putes priorem
Σπονδεῖον oriri, comitem mox παρίαμβον.
Απὸ μείζονος illum memorant ionicorum.
At qui breuibus præpoſitis, dĕinde longas
Acceperit, ἀπ᾽ ἐλάσσονος hunc iubent uocari.
Nomen tibi, quod deligo, quo notes priorem?
Cum verſibus iſtis toties recurrat hic pes?
Longas geminat qui prius, & iugat minores,
Lāuīnĭă cum dicimus. hæc tamen figura eſt,

Mē-

Mētrumq́. facit, Σωταδικὸν quod vŏcĭtarunt,
Qui multa ferunt hoc pede Σωτάδην locutum.
Απ' ἐλάσσονος autem cŭĭ nomen indiderunt.
In nomine sic est Διομήδης. μέτρον autem
Non versibus istud, numero aut pedum coarctant,
Sed continuo carmine quia pedes Gemelli
Vrgent breuibus tot numero iugando longas,
Iccirco vocari voluerunt συνάφειαν.
Anapęstica fiunt itidem per συνάφειαν.
Versus tamen & non minus inde comparatur,
Qui sæpe pedes treis habeat, uel ille plureis.
Καταληκτικὰ quos syllaba terminat frequenter.
Solet integer Anapæstus & in fine locari.
Απ' ἐλάσσονος unquam numero non cohibetur,
Sensum quoties terminat, aut carmina finit.
Longas ratio est ponere, non breueis in imo,
Pes integer, ut sit geminus, simulq́. in aure
Dulcem sonitum tempora longiora linquant.
Ἀπὸ μείζονος autem breuior quod est secundus,
Versus male ne desinat adhibentur in imo,
Quas prima pedis portio, longas habet ambas,
Ita uersus erit de tribus & semipede uno.
Treis dico iugatos fieri, & semipedem unum,
Vt pæŏnici nominis ambo sint quaterni.
Is primus, erit longa cuī locata prima est,
Quam continuo tres ali[illegible] breues sequuntur,
Tu pone τροχαῖον prius, & mox παρίαμβον.
Cǣcĭlĭŭs erit consimilis pedis figuræ.
παιῶνα secundum faciet secunda longa,
Hinc fiet ἴαμβος prior, & δίβραχυς alter,
Dicat quasi si quis magis hunc Hŏrātĭŭs uult.
Hoc ordine fit tertius ut sit παρίαμβος.
Prior, & socium post sibi copulet τροχαῖον.
Mĕnĕlāŭs ei nomen erit simile locatum.
Quartum quoniam quarta facit syllaba longa,
Subiungit ἴαμβον prior hic pes παρίαμβος,

Apto similes nomine Pĕlŏpĭdæ sonabunt.
Et ἐπίτριτος æque genus est pæŏnĭcorum,
Totidem pedibus quia varius tempore differt:
Septena etenim tempora singuli tenebunt.
Cum pæŏnĭci possideant quina priores.
Cum prima breuis syllaba, longæ veniunt tres,
Hic primus habetur, pedibusq. post secutis,
Ex ordine sunt nomina, quem breues tenebunt.
Σπονδεῖος ἴαμβον sequitur quando priorem,
Si prima breuis, ἐπίτριτος hic primus habetur.
Migrante breui, consequitur pedem τροχαῖον.
Iccirco secundus vocitatur alter hic pes.
Vt tertius ille est, breui ŭbĭ tertĭă currit.
Σπονδεῖος in hoc fit prior, sequens ἴαμβος.
Idemq. manet, cum faciet quarto τροχαῖον.
Quartum quoniam perspicis hūnc ἐπίτριτον esse.
Versus similes non finit hic dari figuras,
Vt quibo tamen disparili notabo metro.
Primus ăgĭllīnōs pes efficit, ăltĕr ἀρχίμηδην.
Δημοσθένης fit tertius. quarto loco
Qui currit, poterit quasi δωδωναῖος haberi.
Ἄρσιν quoties in geminis, θέσιν ue quæres,
Sex æqua pedes tempora diuidant oportet,
Binas pariles qui sibi syllabas habebunt.
προκελευσματικὸς bina dabit sequens quaterna.
Qui sena tenent tempora, terna partientur.
At quando genus funditur hoc ionicorum,
Longis dare nos tempora conuenit quaterna,
Et bina duabus breuibus dari necesse est,
Seruare vices admonet ordo longiorum.
Impar numerus pæonicis vtrisque coget
Aptare duobus tria, vel quaterna ternis.
Sesquata fere quod numeros pars secat istos.
Perspecta pedum regula si satis videtur,
Iam possumus ipsis animum applicare metris.

Hæc Terentianus de pedibus. vbi aduertendum ali
ter

ter eum ſentire de Bacchio,& Palimbacchio,quàm ceteri fere omnes, quos ego quidem legerim, grammatici ſentiant: id quod his verſibus manifeſte oſtendit, Cum duas longas ſequetur vna breuior ſyllaba, Pes erit βακχεῖος, ἀντίβακχος autem tunc erit,Cum breuem primam locabis, & duas longas dein. Sed manifeſtius his de phalæcio choriambico,Nūllă mĕō -υυ- īam sĕdĕāt -υυ- tūrbă prŏſā -υυ- nă lūcō υ--, Nūllă mĕō -υυ- pes efficitur geminatus utroq;. Iām sĕdĕāt -υυ- choriambus itē. Mox,tūrbă prŏſā -υυ- pes tertius accidit ſimilis. Pars illa,nă lūcō υ-- Bacchio aduerſus fiet pes,nam breuis ante eſt, & geminæ longæ. Item his paullo inferius,Tŭbătēr υυ- rĭbĭlēm υυ- sŏnĭtūm υυ- dĕdĭtæ υυ- rĕcūruō, ănăpæſtŭs ĭnēſt quătĕrūl tĭmŭsān tĭbācchŏs. vides,nă lūcō & rĕcūruō antibacchios eum appellare eodem metro phalæcio choriambico. ſolet enim eo genere carminis ſcribere, de quo tractat. vnde carmen illud, Anapæſtus ineſt quater, vltimus antibacchos, conſtat quattuor anapæſtis,& antibacchio. Nec te perturbet,quòd antibacchos, pro antibacchios dixerit: factum id eſt propter metrum, vel συνεκφωνήσει, uel ἀποβολῇ, ſed placet ἀποβολῇ magis,cum ſupra idem fecerit in eo verſu, Pes erit βακχεῖος,ἀντίβακχος autem tunc erit, vbi βάκχος neceſſe eſt eſſe trochæũ propter metrũ. Quin & Atilianus etiã Bacchiũ e duabus longis,& vltima breui conſtare dicit his verbis, Longis breuẽ præcedentibus Bacchius,cui contrarius Palimbacchius erit. Idẽ quoque habetur apud Atilium Fortunatianum,& in fragmentis illis antiquis ſine auctoris nomine,Quæ Ianus Parrhaſius homo vtriuſque linguæ doctiſsimus, cum Mediolani publice bonas litteras profiteretur,edidit: Ceteri uero omnes quos ipſe quidem legerim,tã Latini quàm Græci,prima breui Bacchiũ vltima Antibacchiũ,& ceteris lõgis cõſtare docent. Sed prætermiſſis Latinis,quę de pedib. Hepheſtiõ tradidit,ſubiũgemus.

HEPHESTIONIS DE PEDIBVS QVATTVOR DISYLLABIS.

Ἐκ τῶν συλλαβῶν, εἰσὶν οἱ πόδες, ὧν δισύλλαβοι μὲν τέσσαρες. δίχρονος μὲν εἷς ἐκ δύο βραχειῶν ὁ πυῤῥίχιος υυ. τρίχρονοι δὲ δύο, ἐκ μακρὰς, καὶ βραχείας, ὁ τροχαῖος –υ. ἐκ βραχείας, καὶ μακρὰς, ὁ ἴαμβος υ–. τετράχρονος δὲ εἷς, ἐκ δύο μακρῶν, ὁ σπονδεῖος.

DE OCTO PEDIBVS TRISYLLABIS.

Τρισύλλαβοι δὲ οἱ τούτων διπλασίονες, ὀκτὼ. τρίχρονος μὲν ἐκ τριῶν βραχειῶν, εἷς, τρίβραχυς, ὁ καὶ χορεῖος υυυ. τετράχρονοι δὲ τρεῖς. ἐκ μακρὰς, καὶ δύο χορεῖος, ὁ δάκτυλος –υυ. ἐκ βραχείας, καὶ μακρὰς, καὶ βραχείας, ἀμφίβραχυς υ–υ. ἐκ δύο βραχειῶν, καὶ μακρᾶς, ὁ ἀνάπαιστος υυ–. πεντάχρονοι δὲ ἴσοι τούτοις, τρεῖς, ἐκ βραχείας, καὶ δύο μακρῶν, ὁ βραχεῖος υ––. ἐκ μακρᾶς, καὶ βραχείας, καὶ μακρᾶς, ὁ ἀμφίμακρος, ἢ κρητικός –υ–. ἐκ δύο μακρῶν, καὶ βραχείας, ὁ παλιμβάκχειος ––υ. ἑξάχρονος δὲ, εἷς, ἐκ τριῶν μακρῶν, ὁ μολοττός –––.

DE PEDBIVS TETRASYLLABIS XVI.

Τετρασύλλαβοι δὲ οἱ τούτων διπλασίονες δεκαέξ, ὧν τετράχρονος εἷς, ἐκ τεσσάρων βραχειῶν, ὁ προκελευσματικὸς, υυυυ. πεντάχρονοι δὲ τέσσαρες, ἐκ μακρᾶς, καὶ τριῶν βραχειῶν, παίων α΄. –υυυ. ἐκ βραχείας, καὶ μακρᾶς, καὶ δύο βραχειῶν, παίων β. υ–υυ. ἐκ δύο βραχειῶν, καὶ μακρᾶς, καὶ βραχείας, παίων γ΄. υυ–υ. ἐκ τριῶν βραχειῶν, καὶ μακρᾶς, παίων δ΄. υυυ–. ἑξάχρονοι δὲ ἕξ, ἐκ δύο βραχειῶν, καὶ δύο μακρῶν, ἰωνικὸς ἀπ᾽ ἐλάσσονος υυ––. ἐκ βραχείας, καὶ δύο μακρῶν, καὶ βραχείας, ὁ ἀντίσπαστος υ––υ. ἐκ δύο μακρῶν, καὶ δύο βραχείων, ἰωνικὸς ἀπὸ μείζονος ––υυ. ἐκ μακρᾶς, καὶ βραχείας, καὶ μακρᾶς, καὶ βραχείας, τροχαϊκὴ ταυτοποδία, ἢ διτρόχαιος –υ–υ. ἐκ βραχείας, καὶ μακρᾶς, καὶ βραχείας, καὶ μα-

μακρᾶς, ἰαμβικὴ ταυτοποδία. ἢ διίαμβος υ – υ –. ἐκ μα-
κρᾶς, καὶ δύο βραχειῶν, καὶ μακρᾶς, ὁ χορίαμβος – υυ –.
ἑπτάχρονοι δὲ, τέσσαρες, ἐκ βραχείας, καὶ τριῶν μακρῶν
ἐπίτριτος α΄. υ – – –. ἐκ μακρᾶς, καὶ βραχείας, καὶ δύο
μακρῶν, ἐπίτριτος β΄. ἢ καὶ τροχαϊκὴ ἑπτάσημος, ὁ καὶ
μακαρικὸς – υ – –. ἐκ δύο μακρῶν, καὶ βραχείας, καὶ
μακρᾶς, ἐπίτριτος γ΄. ἢ ἰαμβικὴ ἑπτάσημος, ὁ καὶ ῥόδιος
– – υ –. ἐκ τριῶν μακρῶν, καὶ βραχείας, ἐπίτριτος δ΄.
ἢ ἀντισπαστικὴ ἑπτάσημος, ὁ καὶ μονογενὴ – – – υ. ὀκ-
τάχρονος δὲ ἐκ τεσσάρων μακρῶν. σπονδαϊκὴ ταυτοπο-
δία, ἢ δισπόνδειος – – – –.

Ecce vides ex prima breui Bacchium, vltima Palim
bacchium conſtare apud Hepheſtiōnem. Sed manife
ſtius id oſtenditur apud eundem de metro choriambi
co. dicit enim choriambicum miſtum deſinere interdũ
in Bacchium, ut hoc metro dimetro, quod ipſe appel-
lat ἀριστοφάνειον, ἐδράματος καλουμένου αἰολοσίκωνος.
οὐκ ἐτὸς ὦ – υυ – γυναῖκες υ – υ ὅμοιον. πᾶσι κακοῖ
– υυ – σιν ἡμᾶς υ – – ὅμοιον. φλῶσιν ἑκά – υυ στοτ᾽ ἄν-
δρες υ – υ ὅμοιον. Δεινὰ γὰρ ἔρ – υυ – θα δρῶσαι υ – –
ὅμοιον. Λαμβάνομες – υυ – θ᾽ ὑπ᾽ αὐτῶν υ – – . primi
pedes in ſingulis dimetris ſunt choriambi, ſecundi, uel
amphibrachii pro bacchiis, (nã in fine, breuis pro lon
ga in omni metro ponitur) uel Bacchii. Idem quoque
oſtenditur, vbi de pæonico Bacchiaco tetrametro
tractat, quod & rarũ dicit, & ſicubi accidat, perbreue.
quale eſt, ὁ ταῦρος υ – – δ᾽ ἔκοικεν υ – – κυρίξειν υ – –
τὴν ἀρχὰν υ – –. ὅμοιον. φθάσαντος υ – – δ᾽ ἐπ᾽ ἔρ-
γοις υ – – προπυδὴ υ – – σεταίνιν υ – υ. hic omnes pe
des ſunt Bacchi & propterea bacchiacum metrum ap
pellat. Pæonicum uero, quia e quinque temporibus
conſtat, ut pæon. Apud alios præterea Græcos, quos
ipſe viderim. idem legitur de Bacchio & Palimbac-
chio, quod ab Hepheſtiōne traditur. Ego igitur in
tanta doctiſsimorum hominum controuerſia dicam
Virgilianum illud, Non noſtrum inter uos tantas

componere literis. Quãquam nos, ut supra scripsimus, hac in re Græcos sequimur. Sed de pedibus hactenus.

Nunc autem, ut utar uerbis Terentiani, Perspecta pedum regula si satis videtur, Iam possumus ipsis animum applicare metris, Non tamen metris omnis generis, (non tantum enim mihi datur ocii) sed solum, ut in fronte libri pollicitus sum, Heroico, Elego, Iambico, dimetro, trimetro, tetrametro, hendecasyllabo, phalæcio, & sapphico. & quoniam trochaicum iambico est cõtrarium, tum quia, siquis e trochaico creticũ auferat, versus remanebit integer iambicus, de trochaico etiam tractabimus. Præterea quia Sotadeo metro scripsit potissimum de metris Terentianus, quem nos in hoc libro sæpe citamus, de Sotadeo quoque metro scribemus. Sed iam de re dicere incipiamus.

DE METRO, ET QVID A RHYTHMO DIFFERAT.

Metrum est structura & copulatio uocum numero, modoq. finita. est autem idem quod versus: qui ideo sic dicitur, quòd tam diu verti debeat, quoad recte cõstituatur μέτρον Græcum est, latine dimensio dicitur, metimur enim versum certis pedibus, pedes temporibus. Differt autem a rhythmo, quem numerum esse uult Fabius, quòd metrum certum, ac finitum habet spatium, rhythmus neque finem habet certum, nec vllam in contextu varietatem, sed qua cœpit sublatione ac positione ad finem vsque decurrit. præterea metrũ in verbis est tantum, rhythmus etiam in motu corporis unde cum histrio indecenter signum aliquod egit, ἄρυθμος, cum decenter, εὔρυθμος dicitur. Sunt & illa discrimina, quod metrum circa pedum diuisionem, Rhythmus circa sonum versatur. tum metrum, etiã si absque cantu proferatur, suam retinet proprietatem, Rhythmus sine cantu, nihil valebit, debet enim rhythmis inesse cantus. qui ut dixi, idem sunt, quod numeri. hinc Virgilius, Numeros memini, si verba tenerem,

rem,id est psalma ipsum,& cantum, sed exciderũt verba. Horat. de Pindaro, Numerisq. fertur lege solutis.

DE IIS, QVAE ACCIDVNT METRO.

Metro accidunt præcipue nouem, Genus. Species. Compositio. Cæsura. Figura. Depositio. Scansio. Synecphonesis. Collisio.

Genus accidit metro, quia metrum omne aut principale est, aut deriuatum. Principalium metrorum genera, quæ μονοειδῆ, ac ὁμοιοειδῆ appellat Hephestion, sunt nouem, Iambicum, Trochaicũ, Dactylicum, Anapæsticum, Choriambicum, Antispasticum, Ionicũ a maiore, Ionicum a minore, Pæonicum. Deriuatiuorum vero, multa, quæ uel additione, uel immutatione fiunt, & ad principale aliquod referuntur, ut sub Antispasticum Anocreontion, ac Glyconicum. Denominantur autem uel a pedibus, e quibus constant, ut Dactylica. vel ab inuentoribus, ut Phalæcia. vel ab iis, qui frequenter his vsi sunt, ut Asclepiadea. vel ab usu, ut Priapea. vel a numero syllabarum, ut Hendecasyllaba. vel a numero pedum, vt senaria, quæ sex constant pedibus, quæ Græce ἑξάμετρα dicuntur. vel a passionibus, ut Miura, Clauda. nam uersus, quorum penultima pro longa breuis est, μειούρους dicimus, de quibus, cum de heroico metro tractabimus, dicturi sumus. Qui uero pro iambo spondeum in sexto loco admittunt, σκάζοντας Græci & χωλιάμβους, nos claudos dicimus.

Species accidit metro, quia sub vno genere metri, multæ sunt species, ut Adonium, Archilochium, Simonidium, Alcmanium, & cæteræ species quindecim sub dactylo. Sed quia de speciebus, quæ sub singulis generibus continentur, longus fore tractatus uidebatur, eas consulto prætermisimus. Præterea non erat propositi nostri, de omnibus, quæ pertinent ad artem metricam, hoc libro conscribere.

Compositio autem accidit metro, quia ex diuersis metrorum

metorum generibus versus componi possunt, quales multi habentur apud Horatium.

Cæsura quæ & incisum & incisio & sectio Latine dicitur, Græce autem κύμμα, & τομὴ, est decora terminatio in medio versuũ. Diuiditur autem trifariam: alia enim est semiquinaria, quæ Græce πενθημιμερὴς dicitur, alia semiseptinaria, quæ ἑφτημιμερὴς, alia Trochaica, quæ κατὰ τρίτον. Penthemimeres, fit, cum post duos primos pedes syllaba relinquitur, dictionem terminans, ut Tītyˇrĕ –υυ tū pătŭ – υ υ lǣ –, ecce lǣ syllaba remanet recisa a dictione pătŭlǣ, & simul finit dictionem, & est principium pedis. & quoniam tenet de quinque dimidium (nam duo & semi bis, quinque constituunt) penthemimeres appellatur. Hephthemimeres autem fit cum post tres primos pedes syllaba similiter relinquitur dictionem terminans, ut Tītyˇrĕ – υυ tū pătŭ – υ υ lǣ rĕcŭ – υ υ bāns –, ecce bāns remanet a dictione rĕcŭbāns, & simul finit dictionem, & est principium pedis. & quoniam habet de septem dimidium (nam bis tria, & dimidium, septem constituunt) Hephthemimeres dicitur. vbi obiter notandum ρης per ἦτα scribi debere, & declinari ὁ καὶ ἡ πενθημιμερὴς καὶ τὸ πενθημιμερὲς ὁ καὶ ἡ ἑφθημιμερὴς, καὶ τὸ ἑφθημιμερὲς, ut ὁ καὶ ἡ ἀληθὴς, καὶ τὸ ἀληθές. quod & Terentianus ostendit eo uersu, Hoc πενθημιμερὲς, medium de quinque vocatur. πενθημιμερὲς enim neutraliter protulit & Hephestion, & ceteri quos ipse legerim, per ρης masculinum & femininum, & per ρες neutrum dicunt. Tum analogia quoque suffragatur, nam sicut ὁ καὶ ἡ ὁμοιομερὴς καὶ τὸ ὁμοιομερὲς, ab ὅμοιος & μέρος, ὁ καὶ ἡ εὐειδὴς, καὶ τὸ εὐειδὲς ab εὖ & εἶδος, & id genus multa a neutris in ος composita, sic ὁ καὶ ἡ πενθημιμερὴς, ἑφθημιμερὴς, καὶ τὸ πενθημιμερὲς, ἑφθημιμερές. alterum enim a πέντε & ἥμις, & μέρος, alterum ab ἕπτα ἥμις. similiter & μέρος componitur vnde τ in θ trãsit propter adspirationem,

quam

quam inuenit ſupra ἥμις. Perperam igitur puto hæc nomina ſcribi per ἰῶτα: erroremq. inde natum, quia ætate noſtra ἦτα & ἰῶτα eodem ſono pronunrantur. quanquam ne hoc quidem probo. ſed de hoc in fragmentis noſtris. Verſum ergo illum apud Terentianum cenſeo ſcribendum, Hanc πενθημιμερῆ numeri de parte vocarunt. Trochaica autem fit cum poſt duos primos pedes trochæus remanet dictionem terminans, ut Nīl nō – – ſtrī mĭsĕ – ᴗ ᴗ rērĕ – ᴗ. ecce rērĕ, trochæus eſt, abſciſus a dictione miſerere poſt duos pedes ſimulq. finit dictionem & incipit pedem, dactylum ſcilicet. nam alium non poteſt. is uero eſt rērĕ mŏ – ᴗ ᴗ. Sunt qui quarta addunt Bucolicam, quam τετραποδίαν dicunt. Sed ea non eſt cæſura, nam neque ſecat dictionem, neque poſt quattuor pedes relinquitur ſyllaba dictionem terminans, ſed eſt qualitas Bucolici carminis, ut pes quartus ſit dactylus dictionem terminans, atque ideo τετραποδίαν appellant, ut Quō tē – – Mœrĭ pĕ – ᴗ ᴗ dēs ān – – quō uĭă – ᴗ ᴗ. Dicta eſt autem Bucolica, quia peculiaris eſt Bucolici carminis. Ea ſic frequenter Theocritus vſus eſt, ut paucos apud illum inuenias uerſus, in quibus non ſit dactylus in quarta ſede dictionem finiens, quales hi ſunt ſtatim in principio, ἁδύτι τὸ ψιθύρισμα καὶ ἁπίτυς αἰπόλε τήνα, ἃ ποτὶ ταῖς παγαῖσι μελίσδεται, ἁδὺ δὲ καὶ τὺ τυρίσδες. μετὰ πᾶνα τὸ δεύτερον ἆθλον ἀποισῆ, ſic ceteri fere omnes. id quod manifeſtius oſtendemus ſcandendo ᾱδῠτῐ – ᴗ ᴗ τō ψῐθῠ – ᴗ ᴗ ρῐσμᾰ καῐ – ᴗ ᴗ ᾱπῐτῠς – ᴗ ᴗ αῑ πŏλĕ – ᴗ ᴗ τηνᾱ, – –, ᾱπŏ τι – ᴗ ᴗ ταῑς πᾱ – – γαῑσῐμĕ – ᴗ ᴗ λῑσδĕταῐ, – ᴗ ᴗ ᾱδῠδĕ – ᴗ ᴗ καῑ τῠ – ᴗ τῡρῑς – – δēς μĕτᾰ – ᴗ ᴗ πᾱνᾰ τŏ – ᴗ ᴗ δεῡτĕρŏν – ᴗ ᴗ ᾱθλŏνᾰ – ᴗ ᴗ ποῑσῆ – –. ecce in tribus continuis uerſibus dactylus in quarta ſede dictionem terminat. De quo Seruius: Carmen autem Bucolicum debet quarto pede terminare partem orationis, qui

pes

pes ſi ſit dactylus, meliorem efficit verſum, ut, Nos patriæ fines, & dūlcĭă linquimus arua. Primus etiam pes ſecundum Donatum, & dactylus eſſe debet, & terminare partem orationis. quam legem Theocritus uehementer obſeruat, Virgilius non adeo. Ille enim in paucis verſibus ab iſta ratione deuiauit. hic etiam in paucis ſecutus eſt. hæc Seruius. Terentianus de hoc metro ſic inquit, vbi etiam duos ex prædictis Theocriti verſibus Latinos fecit.

Paſtorale volet cum quis componere carmen,
Tetrametrum abſoluat, cui portio demitur ima,
Quæ ſolido a uerbo poterit connectere uerſum.
Bucolicon ſiquidem talem voluere vocari.
Plurimus hoc pollet ſiculæ telluris alumnus.
Ne Græcum immittam verſum, mutabo latinum.
  Dulce tibi pinus ſubmūrmŭrăt en ibi Paſtor,
Proxima fonticulis, & tū quŏquĕ dulcia pangis.
Iugiter hanc legem totō prŏpĕ carmine ſeruat.
Noſter rarus eo paſtōr Mărō, ſed tamen inquit,
  Dic mihi Damœta, cuiūm pĕcūs? an Meliboei?
Non, uerum Aegonis: nupēr mĭhĭ tradidit Aegon.
In tragicis iunxere chorīs hūnc ſæpe diſerti
Annæus Seneca, & Pompōnĭūs, ante Secundus.
  Tale dedit nobis Pompōnĭūs,
Pendeat ex humeris dulcīs chĕlȳs.
Et numeros edat variōs, quĭbūs
Adſonet omne virēns nĕmūs,
Et torris errans qui flēxĭbūs.

In quibus omnibus, vides in quarto loco dactylon perficere dictionem. Non eſt igitur cæſura, ſed peculiare Bucolici carminis. Hanc Priſcianus de duodecim carminibus paſſionem quandam appellat. Sunt Præterea qui in quarto etiam loco trochæū collocant, quod uix unquam inuenias. Terentianus tamen videtur ſibi finxiſſe hunc verſum, quem & Diomedes citat, Quæ pax longa remiſerat ārmă, nŏuare parabant. vbi ārmă

pes

pes quartus trochæus eſt, quem ſequens dictio nouare facit dactylum, ārmă nŏ. Verſum autem, qui ex prædictis nullam habet cæſuram, non eſſe heroicū dicunt non quia nuſquam inueniatur (Nam Virgilii ille talis eſt, Magnanimi Iouis ingratum aſcendērĕ cŭbile: in quē nulla ſpecies ex prædictis incidit) ſed quia quàm rariſſimum eſt. Euitandum igitur, quod perrarum eſt. nam, vt idem Terentianus ait, Nec eſt notandus vnus in tot millibus. Neceſſe eſt igitur aut vnum, aut duas ex prædictis in uerſu eſſe cæſuras. tres enim rariſſime eſſe poſſunt. nam ſi ſemiquinariam habet, trochaicam raro habere poteſt, niſi monoſyllaba dictio interueniat, ut Munera clara dedīt, dăt ĕidem debita patri. dīt dăt – υ trochæus. Cōtra ſi tertiam trochaicam habet, ſemiquinariam raro habere poteſt. Si ergo tale quis confingat carmen, Nūpēr quīdām dōctōs cœpīt ſcrībĕrĕ uērsūs. vel tale, Dūlcĭă dōctī cārmĭnă uātēs, cūltăquĕ pāngūnt: imperitus exiſtimabitur, ac ridiculus. Simile enim eſſet, ac ſiquis non viciſſim mouendis pedibus incederet, ſed ſaltuatim, vt iunctis pedibus, vel altero, vt qui monomeri dicuntur ſingulis cruribus. Debēt igitur pedes inter ſe diuidere dictiones. vel ſic, āgrē – – ſtēm tĕ nŭ - υ υ ī mū – – sām mĕdĭ – υυ tārĭs ā – υ υ uēnā – – : vbi nullus pes integra cōſtat dictione. vel ſic, Pāndĭtŭr – υ υ īntĕrĕ – υ υ ā dŏmŭs – υ υ ōmnĭ pŏ – υυ tēntĭs ŏ – υ υ lȳmpī – – . vbi penthemimeres tantum comma inuenitur ā dŏmŭs – υ υ. Formantur autem hæ cæſuræ figuris tribus, Simplici, Compoſita, Coniuncta. Simplex eſt, cum una tantum ſectio inuenitur in metro, vt in præcedenti uerſu, Panditur interea. Compoſita, cum duæ, ut Tālĭbŭs - υ υ īlĭŏ – υυ neūs cūn – – ctī sĭmŭl – υ υ ōrĕ frĕ – υ υ mēbānt – –. neūs cūn – – ctī sĭmŭl – υ υ. duo commata. Coniuncta, cum tres, ut īnfān – – dūm rē – – gīnă iŭ – υ υ bēs rĕ nŏ – υ υ uārĕ dŏ – υ υ lōrĕm – υ. dūm rē – – gīnă iŭ – υ υ bēs rĕ nŏ – υ υ. cæſuræ tres. In anapæſtico

tamen

tamen metro contrarium fit. nam illud optimum est, cuius singuli pedes partem orationis finiũt, quale est, Sĭmĭlēīs υ υ – nōbīs – – uŏlŭmūs υ υ – pŭĕrōs υυ – ēdĕ rĕ – υ υ mātrēs – –, tū quŏquĕ – υυ pĕrgĕ – υ. id quod in ceteris metris uitiosum est.

Figura in metro, est uariatio pedum per singulas sedes. vnde carmen heroicum duas & triginta recipere figuras potest. Iambicum mille, centũ & uiginti quinque. Figurarum heroici versus tres sunt modi.

Primus modus est μονοσχηματικὸς, id est unius figuræ, cum omnes uel spondei fuerint, & spondaicus versus dicitur. Qualis ille Ennianus, ōlī – – rēspōn – – dīt rēx – – ālbā – – ī lōn – – gā ī – –. quod uix unquam inuenias apud nostros. Vel fuerint omnes dactyli præter ultimum, qualis ille est. Sōluĕ mĕ – υ υ tūs, fĕrĕt – υ υ hæ c ălĭ – υ υ quām tĭbĭ – υ υ fāmă să – υ υ lūtĕm – υ. qui versus dactylicus dicitur. Habet igitur hic modus duas figuras, alteram ex omnibus spondeis, alteram ex quinque dactylis. nam ultimus semper spondeus esse debet, uel pro spondeo trochæus.

Secundus modus est, πενταςχηματικὸς, id est figurarum quinque, cum versus uel est syllabarum sexdecim, de quinque pedibus vnum habens spondeum uarie per quinque regiones percurrẽtem, qualis ille est, æ ŏlĕ – υυ nān quĕ tĭ – υ υ bī dī – – uūm pătĕr – υυ ătque hŏmĭ – υ υ nūm rēx – –. uel est syllabarum tredecim, de quinque pedibus unum habens dactylum uarie per quinque regiones mutatum, qualis ille est, Aēnē – – ās mæ – – stō dē – – fīxūs – – lūmĭnă – υυ vūltūm – –. habet hic modus figuras decem: quinque, cum unus spõdeus inter quattuor dactylos uariatur: & rursus quinq;, cũ vnus dactylus inter quattuor spondeos.

Tertius modus est πενταςχηματικὸς, id est figurarũ decem, cum uersus vel est quindecim syllabarum de quinque pedibus duos habẽs spondeos promiscue per quinq; regiones uariatos, qualis ille est, ārmă uĭ – υ υ

rūm

rūm quĕ că – ∪ ∪ nō trō – – iǣ quī – – prīmŭs ăb – ∪∪ ōrīs – –. Vel eſt ſyllabarum quattuordecim de quinque pedibus, duos habens dactylos per quinque regiones uariatos. Qualis ille eſt, Tū nē – – cēdĕ mă – ∪∪ līs, sēd – – cōntra aū – – dēntĭŏr – ∪∪ ī tō – –. Habet hic modus uiginti figuras: decem cum duo ſpondei inter tres dactylos uariantur; & rurſus decem cum duo dactyli inter tres ſpondeos. Sunt igitur figuræ primo duæ, inde decem, deinde viginti, atque omnes ſimul duæ & triginta.

Eſt etiam alia cognoſcendi figurarum ratio in omni metro, uidelicet cum computaueris quot ſingula loca cuiuſq; metri recipiant pedes, multiplica numerum pedum, quos ſingula priora loca accipiunt, per numerum pedum, quos accipiunt loca ſequentia, vt in Heroico, Primus locus duos admittit pedes, ſpondeum, & dactylum. Secūdus item duos. bis duos, fiūt quattuor. Tertius etiam duos. bis quattuor, fiunt octo. Quartus quoq; duos. bis octo, fiūt ſexdecim. Quinctus itē duos bis ſexdecim, duas & triginta figuras cōſtituunt. Eodē modo in iambico. Primus locus admittit pedes quinque, ſecundus tres, ter quinque fiunt quindecim. Tertius item quinque. quinquies quindecim, fiunt ſeptuaginta quinque. Quartus tres. ter ſeptuaginta quinq;, fiunt figuræ ducētæ & uigintiquinque. Quinctus ſimiliter quinque. quinquies ducentæ & uigintiquinque, faciunt mille & ducētas, & vigintiquinque figuras. Et ſic in ceteris metris, quorum loca diuerſorum pedum ſunt capacia, ut in Anapæſtico, & trochaico inuenire figuras poteris. Sed, ut quod dicimus appareat exemplo manifeſtius, Heroici verſus duas & triginta figuras, breui, & longo notatas accentibus ſubiungemus.

OMNES SPONDEI.

– –   – –   – –   – –   – –   – –

OMNES DACTYLI PRAETER SEXTVM.

– ∪ ∪   – ∪ ∪   – ∪ ∪   – ∪ ∪   – ∪ ∪   – –

SPON-

SPONDEVS INTER IIII
DACTYLOS VARIATVS.

– –	– ∪∪	– ∪∪	– ∪∪	– ∪∪	– –
– ∪∪	– –	– ∪∪	– ∪∪	– ∪∪	– –
– ∪∪	– ∪∪	– –	– ∪∪	– ∪∪	– –
– ∪∪	– ∪∪	– ∪∪	– –	∪∪ –	– –
– ∪∪	– ∪∪	– ∪∪	– ∪∪	– –	– –

DACTYLVS INTER IIII
SPONDEOS VARIATVS.

– ∪∪	– –	– –	– –	– –	– –
– –	– ∪∪	– –	– –	– –	– –
– –	– –	– ∪∪	– –	– –	– –
– –	– –	– –	– ∪∪	– –	– –
– –	– –	– –	– –	– ∪∪	– –

II SPONDEI INTER III
DACTYLOS VARIATI.

– –	– –	– ∪∪	– ∪∪	– ∪∪	– –
– –	– ∪∪	– ∪∪	– ∪∪	– –	– –
– –	– ∪∪	– ∪∪	– –	– ∪∪	– –
– –	– ∪∪	– ∪∪	– –	∪∪∪	– –
– ∪∪	– –	– ∪∪	– –	– ∪∪	– –
– –	– ∪∪	– –	– ∪∪	– ∪∪	– –
– ∪∪	– –	– ∪∪	– ∪∪	– –	– –
– ∪∪	– –	– –	– ∪∪	– ∪∪	– –
– ∪∪	– ∪∪	– –	– ∪∪	– –	– –
– ∪∪	– ∪∪	– –	– –	– ∪∪	– –
– ∪∪	– ∪∪	– ∪∪	– –	– –	– –

II DACTYLI INTER III
SPONDEOS VARIATI.

– ∪∪	– ∪∪	– –	– –	– –	– –
– ∪∪	– –	– –	– –	– ∪	– –

-υυ	--	--	-υυ	--	--
-υυ	--	-υυ	--	--	--
--	-υυ	--	-υυ	--	--
--	-υυ	--	--	-υυ	--
--	-υυ	-υυ	--	--	--
--	--	-υυ	--	-υυ	--
--	--	-υυ	-υυ	--	--
--	--	--	-υυ	-υυ	--

DE DEPOSITIONE METRORVM.

Depoſitio eſt, qua cognoſcimus plenum ne ſit metrum, an abundet, an minuatur aliqua ſyllaba. Depoſitionis genera ſunt quattuor, ἀκατάληκτα, καταληκτικὰ, ὑπερκατάληκτα. βραχυκατάληκτα.

Ακατάληκτα dicuntur metra, quando ultimum pedem integrum habent, quale eſt paſtorale illud Pomponii Secundi, quod citat Terentianus, Pēndĕăt ēx hŭmĕrīs dūlcīs chĕlўs. eſt enim tetrametrum conſtans e quattuor integris pedibus. Item illud, quod citat Hephæſtion μῶσ' ἄγε -υυ καλλίο -υυ πα, θύγα -υυ τερ δίος -υυ eſt. n. dactylicum tetrametrũ, cui nihil deeſt.

Καταληκτικὰ uero dicuntur, quibus in fine deeſt ſyllaba, Qualia ſunt heroica omnia, quæ legitimos pedes habent dactylos, ſed minuunt in fine unã ſyllabã, ne, ut Priſcianus ait, ſit impedimento ſequenti uerſui. Quale & illud Horatii, Mea renidet in domo lacunar. eſt enim metrum ſenarium iambicum una ſyllaba minus, & ſcanditur ſic, mĕā υ- ſĕnī υ- dĕt īn υ- dŏmō υ- lăcū υ- năr υ. hic năr ſyllaba pro integro pede ponitur. ſic apud Græcos, χαίροις -- ἄνῡμ υ- φᾱχαῑ -- ρέτω υ- δ' ὄγαμ υ- βρός υ, hic βρος ſyllaba pro integro ponitur pede. Vbi notandum, quòd cum pes, ex quo conficitur principaliter metrum, conſtat e tribus ſyllabis. poteſt uerſus etiam duabus eſſe ſyllabis minor, cuius quia non erat ad manus exemplum, tale ipſi confinximus dactylicum trimetrum

catalecticum, Vǣ tĭbĭ – ∪∪ sī mălŭs – ∪∪. es. Ecce es prima ſyllaba tertii dactyli pro integro ponitur dactylo, & dicitur hic verſus terminalis in ſyllabam. Nam, cum ex tribus ſyllabis una tãtum inuenitur in metro, dicitur terminale in ſyllabam. Græce καταληκτικὸν εἰς συλλαβήν. cum vero duæ inueniuntur, ut in ſingulis heroicis, dicitur terminale in duas ſyllabas, Græce καταληκτικὸν εἰς δισύλλαβον. καταληκτικὸν autem εἰς συλλαβὴν, apud Hephæſtiōnem tale eſt, ἐν δὲ βα – ∪∪ θουσῐᾰ – ∪∪ δῆς –, ubi δης ſyllaba pro trium ſyllabarum dactylo ponitur.

Υπερκατάληκτα dicuntur metra, quando una, aut duæ ſuperſunt ſyllabæ, quale eſt Boetii illud dactylicum Alcmanium Trimĕtrum hypercatalectum, ōmne hŏmĭ – ∪∪ nūm gĕnŭs – ∪∪ īn tēr – – rīs – vbi ris abundat. Cum uero amplius eſt duabus ſyllabis, quod poteſt inueniri, quoties metrum e triſyllabis conſtat pedibus, quale foret hoc anapæſticnm monometrum hypercatalectum, Pĕrĕānt ∪∪ – hŏmĭnēs ∪∪ – mălī ∪ –. in quo mălī duæ ſyllabæ abundant. id uero nos confinximus, quia nullum memineramus legere tale exemplum apud noſtros. Hephæſtion uero tale recitat, ἁ δὲ ἄρ ∪∪ – τεμις ὦ ∪∪ – κόραι ∪ –. eſt enim carmen Anapæſticum monomĕtrum Hypercatalectum abundans duabus ſyllabis.

Βραχυκατάληκτα dicuntur metra, cum deeſt fini integer pes. Sed quia neque huius generis metrũ ſucurrebat, tale ipſe cōpoſui trimĕtrũ iambicũ brachycatalectũ, paūcī bĕā – – ∪ – tī, nām bŏnī – – ∪ – paūcī – –. Deeſt enim ſextus pes integer, ut ſit iãbicũ perfectũ.

DE SCANSIONE METRORVM.

Scanſio in metro eſt legitima metri in ſingulos pedes diſtinctio, ac dimenſio. Dicuntur autem ſcandi metra μεταφορικῶς: quia ſicut per ſcalarum gradus adſcẽdentes uiciſſim mutãdo pedes incedimus, ita, ſcandendo metrum, incedere uidemur, dimetiendis, ac diſtin

guendi

guendis pedibus. Et notandum, metra omnia binis pedibus ſcandi præter dactylicum, quod Greci κατὰ διποδίαν dicunt, ut Bĕātūs īl υ – υ – lĕ, quī prŏcūl υ – υ – nĕgōtĭīs. Hinc Terentianus,

Sed ter feritur, hinc trimetrus dicitur,
Scandendo binos quòd pedes coniungimus.

Ideo autem dactylicum excipitur, quia cum dactylus, & ſpōdeus ſint ęquales temporibus, non eſt timendum, cum ſingulis pedibus ſcanditur, aliud uideri metrum, quàm dactylicum. Quod ſi fiat in iambico, non iambicum ui deri, ſed heroum poterit. & propterea κατὰ διποδίαν ſcandi debetur. cauſſam pulchre docet Terētianus his ſenariis iambicis.

Sed paullo abimus longius. Nunc hanc magis,
Heroicus quare pedes per ſingulos,
At iſte binos ſcanditur, cauſſam loquar.
Spondeon etenim quia recepit impari
Tantum loco, uel dactylum, aut contrarium,
Secundo iambum: Nos neceſſe eſt reddere,
Qui ſedis huius iura ſemper obtinet
Scandendo, & illic ponere adſuetam moram.
Quam pollicis ſonare, uel plauſu pedis
Diſcriminare, qui docent artem, ſolent,
Si primus ergo pes eam ſumet moram,
Vbi iam receptum eſt ſubdere heroos pedes,
Verſum videbor non tenere iambicum.
Sed quia ſecundo nunquam iambus pellitur,
Moram neceſſe eſt in ſecundo reddere,
Et ceteris, qui ſunt ſecundo compares.
Sic fit trimĕtrus, qui fuit ſenarius.

Creſcunt autem ſic iunctis pedibus ad hexamĕtrum uſque. nam Monomĕtrum dicimus, quòd duobus pedibus conſtat: Dimĕtrum, quòd quattuor: Trimĕtrū, quòd ſex: Tetramĕtrum, quòd octo: Pentamĕtrum, quòd decem. Hexamĕtrum, quòd duodecim.

DE SYNECPHONESI SIVE SYNIZESI.

Συνεκφώνησις, quæ & συνίζησις dicitur, fit cum duæ vocales nulla interueniente cõsonante, pro una accipiuntur, Et uel longa & breuis pro longa ponitur, ut, Fixerit aeripedem ceruã Tirynthius heros. vbi a e longa & breuis pro una longa accipiuntur, & fit dactylus aērĭpĕ –υυ. vel cum breuis, & longa pro una longa, ut Vnius obnoxam, & furias Aiacis oīleī. vbi e i breuis & longa pro longa. ſic in aureo & aureis e o & e i, breuis & longa, pro una longa, ut Solio cum Iupiter aūreō, & Depẽdẽt lychni laquearibus aūreīs. Idẽ, Fērreī quę Eūmĕnĭdū thalami & Cetũ æ̅reī claūdunt uectes. in ferrei, & ærei, e i breuis & longa, pro una longa.

Idem quoque ſæpe fit in Dehinc, Deinde, Deinceps, Proinde, Deeſt, Deerat, Deerit, Deerunt, ut Eurum ad ſe Zephyrumq. vocat, dehĩnc tala fatur. Et, Incipe Damœta, tu deīndĕ sĕquere Menalca. Et, Pro īndĕ tŏna eloquio. Et, redde age, quæ̅ deinceps riſiſti præmia, apud Horatium. Mart. Sint Mecœnates, non deērunt Flacce Marones. Lucanus, Non deēſt prolato ieiunus uenditor auro. Iuue. Pathicus nũquam tibi deērĭt ămicus. Ouid. Hoc ego quod uoci deērat plangore replebam. quanquam dĕērūnt, anapæſtus, dĕērĭt ă proceleuſmaticus, cĭdĕĕ dactylus eſſe poſſunt, Cuī, & huīc ſæpe pro una ſyllaba inueniũtur, ut Cuī pātĕr intactam dederat. Et, Huīc cōniux Sichæus erat. Inueniuntur etiam diſyllaba. Statius, Læ̅thūs hŭic dono uideas dare thura nepotes. Idem Fālsŭs huĭc pennas, & cornua ſumeret ætrhę. Terentianus de pedibus, ēſt hŭ – υ īc ād – – uērsŭs – υ ¦ illĕ – υ, quī dŭ – υ ās lōn – – gās hă – υ bĕr υ. Idem, Nānque hŭ – υ īc ād – – uērsŭs – υ ībĭt – υ, quī trĭ – υ būs lōn – – gīs pă – υ tĕr υ. eſt enim carmen trochaichum, quod locis imparibus trochæum ſuſcipit, in locis autem paribus etiam ſpondeum, ut manifeſtius oſtendemus, ubi de metris tractabimus. Idem de litteris, quem & Priſcianus

citat

citat, Vērum ūt cŭï – – υ υ que ēſt prōxĭmĭ – – υ υ tās lŏ – υ cī, sŏ – υ nīuĕ – υ. Idem, ēx ōrdĭnĕ – – υ υ fūl-gēns, cŭí – – υ υ dāt lŏ – υ cūm sí – υ nōpēs – –, uides cvi non modo diſyllabum eſſe, ſed etiam pyrrhichiũ, quod eſt notandũ. eſt enim carmen ſotadeũ, quod cõſtat e duobus Ionicis a maiore, & tribus trochæis, ut vides notatũ breui & lõgo accẽtibus. Terẽt. de eodẽ,

Cuī brĕuis manebit, atque longa fiet addita,
Cuī sŭpĕr non digna dixit hiemis, & ſolis mala,
Dixit & cūi tū fauos, pes hinc mihi primus ſat eſt.
Sic enim vel prima longa, uel prior fit ſyllaba
Dactylus nam cuī sŭpĕr – υ υ cūi tū – – ſequens ſpondeus eſt, Conſonans quia poſt ſecuta tempus adiuuit breue.

Et paullo inferius,

Nanque ſi Cu præferatur, ſyllabæ fient duæ.
Tertia his quod implicari nulla uocalis poteſt.
Sed duæ ſunt ſeorſæ ſyllabæ per ſe breues.
Cŭï sŭpĕr ſic inueniri dactylus iam non poteſt,
Syllabas ſed pes habebit quattuor tota breues.

Apud Hephæſtiōnem aliæ etiam recitantur ſpecies Synecphoneſeos, quas quia non memini legere apud noſtros, ſubiungam græcas. Hæ uero ſunt, cum duæ longæ pro una longa, aut duę breues pro una breui, aut pro una longa accipiuntur. Duæ longæ pro una longa. vt illud, quod citat Hephæſtion, ἢ οὐχ ἅλις – υ υ ὅπλι γυ – υ υ ναίκας ἀ – υ υ νάλκιδας – υ υ ἢ πτερο – υ υ πλέεις – –. vbi ἢ ουχ pro una ſyllaba ponuntur. & illud, ut idẽ citat, ϐουκόλε – υ υ πεὶ ὔτεκα – υ υ κῶ, οὔ – – τ᾽ ἄφρονι – υ υ φωτὶ ἔ – υ υ οικας – υ πεὶ ου pro una ſyllaba. Duæ breues pro una longa, quale eſt νέα μέν – – μοι κατέ – υ υ αξε πο – υ υ σειδά – – ων ἐνὶ – υ υ πόν τω – –. νέα due ſunt breues pro una lõga. Itẽ illud Sotadis, σείων μελί – – υ υ ην πηλιάδα – – υ υ δέξιον κα – – υ υ τ᾽ ὠμόν. eſt enim carmen ionicũ a maiore tetraſyllabũ catalecticũ, ubi λια duæ breues pro una breui ponũtur. Legit tamen apud Virg. vi. Aen. Quin protinus

omnia. vbi in omnia duæ breues pro una longa positæ viedntur. debet enim heroicum metrum esse catalecticum. Heu, & hei diphthongi sunt, ut ēheū quàm pingui macer est mihi taurus in aruo. & Heī mĭhĭ qualis erat. vbi quia cum pronuntiamus hei, utraque uocalis simul sonat, admonemur, & græce & latine diphthongos prope omnes perperam ætate nostra pronūtiari, ut obiter & hoc dixerim.

DE COLLISIONE IN METRIS.

Collisio, quæ & συναλοιφὴ, & ἔκθλιψις græce dicitur, fit in metro cum dictio definit in vocalem, uel in M literam, & sequens itē a uocali incipit. tunc enim prior uocalis uel M cum sua vocali excluditur, ut, Litora, mūltum īlle ēt tērris iactatus, & alto. vel sic, mūlt'īl— l'ēt tēr– – ut Græci faciunt, exclusa uocali: & accētu, vbi uocalis deest apposito, quē uocant ἀπόστροφον, ut ἄδυ' ἔχουσ' ἐρίφως, ποταμέλξεται ἐς δύο πέλλας, pro ἁ δύο ἔχουσα ερίφους. fit etiam in fine versus, cum in vocalem, aut in M litteram definens, superabundat syllaba, & sequēs versus incipit a uocali, Quale illud est, Ecce furens animis aderat Tirynthius, omnemq; accessum lustrans: eliditur E a que coniunctione, & scanditur, quăccesſ– – . Item illud, Aut dulcis musti uulcano dĕcŏquīt hūmōrem, Aut foliis undam tepidi despumat aheni, ubi M cum sua uocali a dictione humorem eliditur, & R dictioni sequenti adiungitur sic, r'āut fŏlĭ – υ υ, quod non licet facere nisi sequens versus a uocali incipiat, ut possit fieri collisio. Huiusmodi autem versus græce ὑπέρμετρος, Latine hypermĕter penultima correpta dicitur, ος in er conuersa, ut ἀλέξανδρος Alexander, κάπρος Caper.

DE METRO HEROICO.

Heroicum metrum, Hexametrum est, e sex enim pedibus constat. Suscipit autem dactylum, & spondeum omnibus in locis indifferenter, præterquā in ultimo, vbi uel spondeus, uel pro spondeo trochæus esse de-

bet

bet, quia in omni metro ultima breuis ſyllaba pro lon
ga accipitur, quòd videtur aliquid vacantis temporis,
ex eo, quod inſequitur, accedere. quanquam, ut ait
Quinctilianus, Multum refert, utrum longa ſit, quæ
claudit, an pro longa. neque enim tam plenum eſt. In-
terdum etiam inuenitur dactylus in ſexto, ut īnsĕrĭ
– ᴗ ᴗ tūr uē – – ro ēx fœ̄ – – tū nŭcĭs – ᴗ ᴗ ārbŭtŭs – ᴗ ᴗ
hōrrĭdă – ᴗ ᴗ. quod tamen nunquam fit, niſi ſequens
uerſus a uocali incipiat. vt ſupra oſtēdimus. Sequitur
enim ēt ſtĕrĭles platani malos geſſere ualentes. Eliſa
igitur A ex horrida, d, ſequenti dictioni, quæ a uocali
incipit, connectitur, ſic, dēt ſtĕrĭ – – ᴗ, & hōrrĭ rema-
net pro ſpondeo trochæus. Tale eſt & illud, Et ſpumas
miſcent argenti, uiuaq́. Sūlfŭră, Idæasq́. pices. ſcan-
ditur enim Sūlfŭ – ᴗ rīdǣ – –. Præterea licet ſpōdeus
omnem ſibi uindicet locum, tamen raro inuenitur in
quincto, & ratius niſi præcedat dactylus, ut aūt lē – –
ueis sŏcrĕ – ᴗ ᴗ ās lēn – – tō dū – – cūnt ār – – gēntō – –.
Irem ēt cō – – ſtām lōn – – gō sūb – – dūxĭmŭs – ᴗ ᴗ
āpēn – – nīnō – –. Suſcipit quoque loco dactyli pro
celeuſmaticū, & Anapæſtum, ſed illum raro, hunc ra-
riſſime. ut Tītyrè – ᴗ ᴗ pāſcēn – – teis ā – – flūmĭnĕ
– ᴗ ᴗ rĕĭcĕ că ᴗ ᴗ ᴗ ᴗ pēllās – –. Et, Tĕnŭĭă ᴗ ᴗ ᴗ ᴗ nec
lanæ per cælum uellera ferri. & Gĕnŭlă ᴗ ᴗ ᴗ ᴗ bant
& Labat ărĭĕtĕ ᴗ ᴗ ᴗ ᴗ crebro. quanquam, ut Terentia
nus ait, Tēnŭĭă, & gēnuă lă, poſſunt eſſe dactyli, ubi u
ſit conſonans. Idem in ārĭĕtĕ dici poteſt, ut & i ſit con
ſonans, quod ita ſeruaſſe uidetur Virgilius, ut nunquā
uſus fuerit proceleuſmatico, niſi ibi & ſynæreſis fieri
poſſit. Anapæſtum uero tantum ſemel memini legere
apud eundem. Flŭŭĭō ᴗ ᴗ – rūm rēx Hērĭdănus. Apud
Græcos etiam & creticus, & palimbacchius ponuntur
nterdum loco dactyli.

Dictum autem uolunt Heroicum, uel quòd heroū
facta Homerus primus hoc uerſu cecinerit. Vnde Ho
rat. Res geſtæ, regumq́. ducumque, & triſtia bella,

Quo ſcribi poſſent numero, monſtrauit Homerus, uel quòd uetuſtiſſimus, & ante omneis primus hic fuerit uerſus. heroica enim uetera, & antiqua dixerunt, uel quia ualida, & magna hoc metro canantur, quales ſunt heroes. Idem & dactylicum, & heroum, & hexametrum, & epos, & deliacum, & pythicũ nominatur. Dactylicum a pede, quẽ præcipue ſuſcipit. Heroum, uel ut ſupra dictum eſt, uel forte, quòd heroo pede præcipue conſtet, qui eſt idem cum dactylo. Hexametrum, quia ſex metris, hoc eſt pedibus, fertur. Epos ut Græci dicunt ἀπὸ τοῦ ἕπεσθαι τὰς βάσεις ἀλλήλαις, uel quia ἔπος ςίχος ἔμμετρος. facilius enim hoc carmine uerba decurrunt dimenſione inuicem cohærentia præter cetera delectabilius. Deliacum a Delio Apolline. Pythicum quia cum Apollo Pythona ſerpentem Delphis necaſſet in vltionem matris, accolæ timore perculſi, carmen primum heroicum hexametrum e ſex ſpondeis compoſitum cecinerunt, deinde læti occiſo ſerpente idem carmen concitata uoce e ſex iambis protulerunt, quod fuiſſe dicit Athenæus ἵη -- παιάν -- η -- παιάν -- ἵη -- παιάν -- vt iota in ἵη producatur. idem præterea ſi corripiatur, & παι in παιάν ſimiliter ſequente uocali, erunt ſex iambi. ſic ἵη ∪ – παιάν ∪ – ἵη παιάν ∪ – ἵη ∪ – παιάν ∪ –. Sed, ut clarius appareat quod dicimus, ſubiungemus de hac fabula Athenæi uerba. Κλέαρχος ὁ σολεὺς οὐδενὸς ὢν δεύτερος τῶν τοῦ σοφοῦ Αριςοτέλους μαθητῶν ἐν τῷ προτέρῳ περὶ παροιμιῶν τὴν λητώφησιν ἐκ χαλκίδος τῆς εὐβοίας ἀνακομίσουσαν εἰς δελφοὺς ἀπόλλωνα, καὶ ἄρτεμιν, γενέσθαι παρὰ τὸ τοῦ κληθέντος πύθωνος σπήλαιον. καὶ φερομένου τοῦ πύθωνος ἐπ' αὐτοὺς ἡ λητὼ τὸν παίδων τὸν ἕτερον ἐν ταῖς ἀγκάλαις ἔχουσα προσβᾶσα τῷ λίθῳ τῷ νῦν ἐπικειμένῳ ὑπὸ τῷ ποδὶ τῆς χαλκῆς ἐργασμένης λητοῦς. ὃ τῆς τότε πράξεως μίμημα γενόμενον, ἀνάκειται περὶ τὴν πλάτανον ἐν δελφοῖν, εἶπεν ἱε παῖ. τυχεῖν δὲ

τόξα κατὰ χεῖρας ἔχοντα τὸν ἀπόλλωνα. τοῦτο δ' ἐστὶν, ὡς εἴποι τὶς, ἄφιε παῖ, καὶ βάλλε παῖ· διόπερ ἀπὸ τούτου λεχθῆναί φασι τὸ, ἴε παῖ καὶ ἴε παιάν. & paullo poſt ſubiungit, τὸ δὲ ὑφ' ἡρακλείδου τοῦ ποντικοῦ λεχθὲν φανερῶς πέπλασαι ἐπὶ σπονδαῖς τοῦτο πρῶτον εἰς τρὶς εἰπεῖν τὸν θεὸν οὕτως, ἴη παιὰν, ἴη παιὰν, ἴη παιάν. ἐκ ταύτης γὰρ τῆς πίστεως τὸ τρίμετρον καλούμενον ἀνατίθησι τῷ θεῷ, φάσκων τοῦ θεοῦ τοῦθ' ἑκάτερον εἶναι τῶν μέτρων, ὅτι μακρῶν μὲν τῶν πρώτων δύο συλλαβῶν λεγομένων, ἴη παιὰν, ἡρῷον γίνεται, βραχειῶν δὲ λεχθεισῶν, ἰαμβεῖον. διὰ δὲ τοῦτο, δῆλον, ὅτι καὶ τὸν ἴαμβον ἀναθετέον αὐτῷ. βραχειῶν γὰρ γινομένων, εἰ δύο τὰς οἱ πάντων τελευτέας συλλαβὰς εἰς μακρὰν ποιήσει τὶς, ὁ ἱππώνακτος ἴαμβος ἔσται.

Idem & Terentianus recitat, in quo Græcum carmen deprauatum ex Athenæo correximus. Primum enim fuiſſe exametrum e ſex ſpondeis, inde e ſex iambis refert his uerbis,

Hexametros tradit genitos duo prima uetuſtas.
  Herous ille eſt, hunc vocant iambicum.
Nam pedibus ſenis conſtare uidemus utrunque
  Diuerſa quanquam lex ſit ambobus, pedum.
Additur hæc gemino non abſona fabula metro,
  Seu uera res eſt. ſpectet auctorem fides.
Cum puer infeſtis premeret Pythōna ſagittis
  Apollo, delphici feruntur accolæ
Hortantes acuiſſe animum bellantis, ut illos
  Metus habebat, aut propinqua adoria:
Tendebat geminas pauida exclamatio uoces,
Ἰη – – παιὰν – – ἴη – – παιὰν – – ἴη – –
  παιὰν – –
Spōndēis īl lūm prī mō nā tūm cēr nīs sēx.
ēx pār tĕ vō cēs cōn cĭtās læ ŭ ī dăbānt,
ἴη ∪ – παιὰν ∪ – ἴη ∪ – παιὰν ∪ – ἴη ∪ – παιὰν ∪ –
ĕt hīnc pĕdūm tŏt ōr tūs ēſt ĭām bĭcŭs.

EX POLLVCE DE PVGNA APOLLINIS CVM PYTHONE.

Τοῦ δὲ πυθικοῦ νόμου τοῦ αὐλητικοῦ, μέρη πέντε, πεῖρα, κατακελευσμὸς, ἰαμβικὸν, σπονδεῖον, κατακόρευσις. δήλωμα δ᾽ ἐστὶ νόμος τῆς τοῦ ἀπόλλωνος μάχης πρὸς τὸν δράκοντα, καὶ ἐν μὲν τῇ πείρᾳ διορᾷ τὸν τόπον, εἰ ἄξιός ἐστι τοῦ ἀγῶνος. ἐν δὲ τῷ κατακελευσμῷ, προκαλεῖται τὸν δράκοντα ἐν δὲ τῷ ἰαμβικῷ, μάχεται. ἐμπεριείληφε δὲ τὸ ἰαμβικὸν, καὶ τὰ σαλπιστικὰ κρούματα, καὶ τὸν ὀδοντισμὸν, ὡς τοῦ δράκοντος ἐν τῷ τετοξεῦσθαι συμπρίοντος τοὺς ὀδόντας. τὸ δὲ σπονδεῖον δηλοῖ τὴν νίκην τοῦ θεοῦ. ἐν δὲ τῇ καταχορεύσει, ὁ θεὸς τὰ ἐπινίκια χορεύει.

Sunt qui dactylicum, & Heroum, non eſſe idem volunt, ſed illam inter utrunque eſſe differentiam, quòd dactylicum ex omnibus conſtat dactylis, Heroum vero etiam ex ſpondeis. Addunt prӕterea proprium eſſe heroum, quòd in priore, & in quarto, & in ſexto loco ſpondeum habeat, ut Dēfēciſſe uidet ſua īam prōmiſſa repōſci. Item īmmōtamq. coli dedit ēt cōntemnere uēntōs. Et, Cuī nōn dictus hylas puer, ēt lā tonia dēlŏs? Sed quòd omneis ſpondeos, uel plureis ſpondeos, quàm dactylos habea, quaſi minus bonum, & ſine dactylo parum teres, ac ſonorum, σπονδειάζον appellauerunt. Et propterea optimum dicunt, qui ex omnibus conſtat dactylis, ultimo excepto, qui, ut dixi, uel ſpondeus, uel pro ſpondeo, trochӕus eſt. Ennius, āt tŭbā tērrĭbĭlī sŏnĭ tū tărā tāntără dīxīt. Virgilius, Stāt sŭā cuīquĕ dĭēs brĕue ĕt īrrĕpărābĭlĕ tēmpus. Sic apud Grӕcos Homerus, βῆ δὲ διὰ προμάχων κεκορυθμένος αἴθοπι χαλκῷ. βῆ δὲ δἴ – υ υ ἀπρόμᾰ – υ υ χῶν κĕκō – υ υ ρυθμĕνŏς – υ υ αῖθŏπῐ – υ υ χᾱλκῶ – –. Idem, γλαῦκε πέπον πολεμιστὰ μετ᾽ ἀνδράσι. νῦν σε μάλα χρὴ. γλαῦκέ πĕ – υ υ πōν πŏλĕ – υ υ μῑστᾰμĕ – υ υ τᾱνδρᾰσῐ – υ υ. νῦ σĕ μᾰ – υ υ λᾱ χρῆ – –. Sed ſubiūgamus de heroico quӕdam ex Terentiano,

ut ea

vt ea ediſcant iuuenes. Nam longe melius & mãdatur memorię carmen,& tenetur,quã proſa oratio. Ne cui igitur ſit mirũ, ſi illũ ſæpe citamus. Eſt.n.& acutus, & doctus,ſimulq. & delectat,& docet. Sed iã ipſum audi.

Hæc ſibi quæque prius diſtinguere metra paramus,
Heroa primo, mox adire iambica,
Alternæ ne quem impediat confuſio ſiluæ,
Quæ lex ſit ipſis, quæ ſit iis, quæ procreant
Partibus adiectis, detractis quæ uarientur
Poſthinc, deïnde quanta compages nouos
Alternet, uarietq. modos, mutatio quantum
Commendet. Et ſi non ualebo plurima,
Attingam uel pauca tamen. nam pandere prima
Prodeſt frequenter artium ueſtigia.
Vim propriam pedibus fida cito reddito mente,
Ne dum requiris, tarda ſit diſpectio.
Spondëus, verſum quo primum diximus ortum.
Heroon, hexametris tuetur uim ſuam
Nomine nunc proprio, nũc debita tempora reddens,
Sub alterius conſonat vocabulo.
E geminis longam ſoluet ſiquando ſequentem,
Fit dactylus, triſyllabis tempus manet.
Si prior in geminas ſoluetur longa minores,
Tum pes recurret dactylo contrarius.
Tempora ſed quanquam totidem defendat uterque,
Heroa fiunt pulchriora dactylo.
Hæc contra vitiant incurrentes Anapæſti.
Poſt dactylum ne quattuor iungas breues.
Poſt ſpondeum autem ueniens, ſic mutet oportet,
Vt iſte uerſus iam docet legem metri.
Ergo ſpondeus plerunque in dactylon ibit,
Nec intereſt uel quo loco, uel quàm frequens.
Nam ſæpe alterni gemini nunc, ſæpius alter
Species reformant plurimas in verſibus,
Quas longum credo perſcribere, cum ſibi cunctas
Legendo poſſit adnotare quilibet.

Hoc

Hoc sat erit monuisse, locis quòd quinque frequenter
Iugem uidemus inueniri dactylum.
Sed non & sextum pes hic sibi uendicat unquam,
Nisi quando rhythmum, non metrum cõponimus.
Nanque metrum certiq. pedes, numerusq. coercent,
Dimensa rhythmum continet lex temporum.
Spondeus partem semper sibi uendicat imam,
Dat & trochæo qua disyllabo locum.
Nec damnum importat, tria qui sua tempora subdit,
Quæ quattuor spondeus expleret magis.
Debita nam spatii recipit quasi tempora uersus,
Dum iungit imis consequens exordium.
Omnibus in metris hoc iam retinere memento.
In fine non obesse pro longa breuem.
Præterea pes nullus erit quin rite locetur,
Laudem mereri si voles poeticam
Hexametron dicunt, sed non heroicum omnem,
Nam sex pedes inesse non erit satis.
Leges quippe datas heroica carmina poscunt,
Quīs acta Homerus herŏum cum scriberet,
Versibus ostendit, quas æque sermo Latinus
Custodit omnes, & pedes solos probat,
Quos supra posuit Græcis & creticus aptus:
Bacchius etiam ponitur pro dactylo.

Vbi aduertendum, ut supra etiam ostẽdi, Bacchium intelligi a Terentiano, qui communiter ab aliis fere omnibus Palimbacchius dicitur. & quia supra idem & Quinctilianus sensisse, quod Terentianus, scripsimus, diligentius considerandum, an ita sit. nam videtur, ubi de usu Bacchii scribit, sibi esse contrarius, cum dicit, Bacchius & claudit, & sibi iungitur, Vĕnēnūm ∪-- tĭmērēs ∪--. Deinde subiungit, Contrarius quoque qui est, cludet, nisi si ultimam longam esse uolumus, optimeq. habebit ante se Molosson, cibis rēspērsūm ---. aut Bacchium, Quod hic pŏtēst, nōs ∪-- pōssēmūs --∪. ecce hic manifeste apparet intel-

ligere

ligete Bacchium habere primam breuem, Palimbacchium uero vltimam. Quare illud, Longis breuē pręcedētibus bacchius, cui cōtrarius Palimbacchius erit, aliter legendū, & forte sic, Lōgis breuē succedētibus.

Sunt qui inseri posse aiunt interdum in fine dactylici pro spondeo iambū, & eos uersus, qui hoc patiuntur, quia in fine diminuuntur tempore, Græci appellant μειούρους, παρὰ τὸ μεῖον, καὶ οὐρά. Sed huiusmodi uersus non puto inuenies, nisi apud Græcos. Homerus ἰλιάδος ά, Τρῶες – – δ᾽ ἐρρί – – γησαν ἐ – υυ πεὶ ἴδον – υυ αἴολον – υυ ὄφιν υυ. ὄφῐν pariambus est pro spondeo. Terentianus tamen multos uersus, de miutis scribens, composuit, in quibus mi etiam corripuit, ex ει eliso ε, ut & in χορεῖος, & διασπόνδειος fecit. Versus hi sunt,

Dactylici finem versus si cludat iambus,
Hoc est pro longa, breuis ut penultima fiat,
Auribus acciderit nouitas inopina, melĭūs υυ
Versus ut hic resonare potest, ita si cecinĕrīs υ –,
Ite domum saturæ, uenit hesperus, ite satŭrǣ υ –.
Nile pater propera, sitiunt sata. Nile propĕrā υ –.
Heus puer, ut mea sint tibi uilia carmina, uĭdās υ –.
Si nusquā hocce aliquis lectum putat, ecce dabĭtŭr υυ
Versus Homericus ausonio resonans ita mŏdō υ –,
Quem μείουρον Achaica gens uocitare solĭtă ēst υ –,
Attoniti Troes uiso serpente pauĭtant υ –
Liuius ilie uetus graio cognomine, sŭō υ –
Inserit in omni uersu puto tale docĭmĕn υυ,
Præmisso heroo subiungit nanque μιοῦρόν – υ,
Hymnum quando chorus festo canit ore Triuĭǣ υ –.
Et iam purpureo suras include Cothūrnō – –,
Balteus & reuocet uolucres in pectore sĭnūs υ –,
Pressaq. iam grauida crepitent tibi terga pharētrā – –,
Derige odorisequos ad certa cubilia cănēs υ –.

Id quod cū sæpe faciat Lucretius, miror nullum ab illo accepisse exēplū Terentianū, ut illud libro primo,

ſed eo magis acrem Inrītat virtutem animi confringere ut arcta Naturæ primus portarū clauſtra cupĕrĕt. Licet Priſcianus libro. x. cupiret legat, cui nō accedo. In exemplaribus enim manuſcriptis cuperet legi, non cupiret. Et illud lib. v. Nec iacere in du manus uia qua munita fidĕi.

DE VITIIS QVIBVSDAM VITANDIS IN HEROO.

SVNT quædam uitia in heroo pręcipue uitanda. Primum indocta quædam, & ridicula affectatio, ut ſemiquinaria cæſura ſit ſimilis extremæ ſyllabæ uerſus, aut alterius uerſus cæſuræ, & ſimul extremitas metri, alterius metri extremitati, aut alia id genus ridicula obſeruatio poetarum, inculti, ac ineruditi ſæculi, quos uerſus leoninos appellant, quales hi ſunt,

Pergama flere uolo fato Danaum data sōlo.
Solo capta dolo, capta redacta sōlo.
Ex Helicone ſona, quæ prima tenes Helicona,
Et metra me dona promere poſſe bona.

Item hi magis etiam ridiculi, & indoctiores,

Chartula noſtra tibi mittit Rainalde ſalutes,
Plura uidebis ibi, niſi tu mea dona refutes.

Huiuſmodi igitur ne ioco quidem cenſeo cōponendos verſus, ſed imitandos eſſe bonos poetas, ac in primis Virgilium. inuenies tamen ſemiquinariam cæſuram frequenter quidem fini in heroo reſpondere, ſed frequentius in pentametro elego tunc, cum ſubſtantiuis propria redduntur epitheta, Vt Primus Idumæas referā tibi Mantua palmas. Et,

Mantua uæ miſerę nimium vicina Cremonæ. Et,
Acriſionæis Danae fundaſſe colonis. Item,
Helleſpontiaci ſeruet tutela Priapi. Item,
Iulius a magno demiſſum nomen Iulo.

Vbi aduerte præponi adiectiuū, ſequi ſubſtantiuum, idq. frequentiſſimum eſſe. ſic in elegis,

O utinam tunc cum Lacedæmona claſſe petebat,

Obrutus

Obrutus insanis esset adulter aquis.
Non ego deserto iacuissem frigida lecto,
Nec quærerer tardos ire relicta dies.
Nec mihi quærenti spatiosam fallere noctem,
Laxaret uiduas pendula tela manus.

Inuenies etiam, sed rarius, præponi substantiuum, ut, Reiice, ne maculis infuscet uellera pullis. Item, Coniugis, ora modis attollens pallida miris. Redduntur quidem epitheta substantiuis, ut dixi: sed qui id quoque affectauerit, non laudabitur. Præterea videndũ est, ut Quinctiliani utar verbis, ne syllaba uerbi prioris vltima, sit prima sequentis. Id, ne quis præcipi miretur, Ciceroni in epistolis excidit, Res mihi inuisæ uisæ sunt, Brute. & in carmine,

O fortunatam natam me consule Romam.

Hoc idem carmen & Iuuenalis recitat, inde subiũgit,

Antoni gladios potuit contemnere, si sic
Omnia dixisset. Ridenda poemata malo,
Quàm te conspicuæ diuina Philippica famę.

Cauẽdum est etiã, ne in principio præter decorem elati, & tumidi uideamur, & ut ait Flaccus,

Nec sic incipies, ut scriptor Cyclitus olim.
Fortunam Priami cantabo, & nobile bellum.
Quid dignum tanto feret hic promissor hiatu?
Parturient montes, nascetur ridiculus mus.

Potuissem & alia multa dicere, quæ fugere, quæq. sequi & facere oporteat componendis carminibus, sed, cum non esset ociũ, prætermisi. Quãobrem admoneo studiosos, ut quę de arte poetica scripsit Horat. studiose legant, tũ optima quæque de ea ipsa arte præcepta: quia, ut ait Isocr. ἐὰν ἦς φιλομαθὴς, ἔσῃ πολυμαθής.

DE PENTAMETRO ELEGO.

Pentametrum elegum heroo ita adnectitur, ut uix vnquam separatum inuenias. Constat autem ex quinque pedibus, unde & nomen ei inditum est.

Diuiditur in duo commata. Primum comma cõstat indifferen-

indifferenter vel e duobus dactylis, vel e duobus spondeis, uel e dactylo & spondeo, uel e spondeo & dactylo, & syllaba longa, quem semipedem primum uocăt. Secundum vero, e duobus dactylis, & syllaba, quæ secundus semipes appellatur.

E duobus dactylis, & syllaba longa, ut

Nōmĭne ĭn – ᴗ ᴗ hēctŏrĕ – ᴗ ᴗ ō – pāllĭdă – ᴗ ᴗ sēmpĕr ĕ – ᴗ ᴗ rām ᴗ. E duobus spondeis, & syllaba longa, vt Flēbām – – sūccēs – – sū – pōssē că – ᴗ ᴗ rē rĕ dŏ – ᴗ ᴗ lōs –. E dactylo & spondeo, ut, Nīl mĭhĭ – ᴗ ᴗ rēscrī – – bās –, āttămĕn – ᴗ ᴗ īpsĕ uĕ – ᴗ ᴗ nī –. E spondeo & dactylo, ut, Lāssā – – rēt uĭdŭ – ᴗ ᴗ ās – pēndŭlă – ᴗ ᴗ tēlă mă – ᴗ ᴗ nūs –. Alii uero dicunt primum & secundum pedem posse esse indifferenter dactylum uel spondeum, tertium spondeum dūtaxat, ita tamen, ut prima syllaba spondei, sit extrema dictionis præcedentis, & propterea si inueniatur aliquando breuis, defendi cæsura semiquinaria, quartū & quintum semper Anapęstos. cuius sentētię uidetur fuisse Quinctilianus, cum dicit, Non ego cum præcedentes pedes posui, legem dedi, ne alii essent: sed quid fere accideret, quod in præsentia uideretur ostendi, & quidem optime est sibi iunctus Anapæstus, ut qui sit pentametri finis, scanditur autem sic, Nīl mĭhĭ – ᴗ ᴗ rēscrī – – bās āt – – tămĕn īp ᴗ ᴗ – sĕ uĕnī ᴗ ᴗ –. Item, Lāssā – – rēt uĭdŭ – ᴗ ᴗ ās pēn – – dŭlă tē ᴗ ᴗ – lă mănūs ᴗᴗ –. Et, Nōmĭne ĭn – ᴗ ᴗ hēctŏrĕ – ᴗ ᴗ ō pāl – – lĭdă sēm ᴗ ᴗ – pĕr ĕrăm. & sic in ceteris. Sed memineris in omni metro in fine pro longa accipi breuem, & pro breui longam. Prior autem scandendi modus per duo commata, & duos semipedes facilior. Dictum uero Elegum παρὰ τὸ ἐλεεῖν τοὺς τεθνεότας, quod hoc carmine laudes defunctorum scriberentur, uel παρὰ τὸ ἔλεος, quod uetustissimi suas lamentationes elegis decantarent. nam factū est uocabulum a uoce, qua in fletu utimur. vnde tractum est, ut epitaphia elegis præcipue

pue ſcribantur uerſibus. procedente deinde tempor. aliæ quoque res eo uerſu ſcribi cœperũt, hinc Horat

Verſibus impariter iunctis querimonia primum,
Poſt etiam incluſa eſt uoti ſententia compos.

De inuẽtione autẽ elegi uerſus, Idẽ Horat. ſic dicit.

Quis tamen exiguos elegos emiſerit auctor,
Grammatici certant, & adhuc ſub iudice lis eſt.

TERENTIANVS DE PENTAMETRO VERSV

Pentametrum dubitant, quis primis finxerit auctor.
Quidam non dubitant dicere Callinoum.
Hexametro cum quinque pedum ſubiungitur iſte.
Partes Heroi dupliciter recipit.
Quas penthemimeres poſſit diſiungere forma,
Has ſiquis geminet, pentametrum faciet.
Sed rẽfert duo ſint, an dactylus unus in ilia:
Cum duo ſunt, eadem bis repeti poterit.
Subiungam exemplum, quo fiat planius iſtud.
Dēsĭnĕ mǣnălĭ ōs, dēsĭnĕ mǣnălĭ ōs.
Dactylus ut duplex, non bis ſententia currat,
Dēsĭnĕ mǣnălĭ ōs Mūsărĕ fērrĕiŏ cōs.
Hoc nec præpoſitum peccat, nec parte ſequenti,
Talis utrique loco conuenit una tome.
Si primo ſpondeus erit, tum dactylus alter,
Stabit, comma prius non poterit repeti.
Talis erit uerſus hæc portio, quam modo tracto,
Pōſtquām rēsăsĭ ǣ. claudicat ut repetas.
Vt ſtet comma ſequens, bis dactylus adſit oportet.
Pōſtquām rēsăsĭ ǣ, dēsĭnĕ mǣnălĭ ōs,
Dactylus in primo poſitus, ſpondeus adhærens,
Non oberit primis, officiet reliquis.
Exemplum ponam, parti quod congruat iſti,
Mūsă mĭ – υ υ hī cāuſ – – ſās – diſcrepat hoc iterũ.
Dactylus ergo duplex redeat mihi parte ſequenti,
Mūsă mĭ hī cāuſsās, dēsĭnĕ mǣnălĭ ōs.
Spondeum duplicem, quæ pars prior eſt, bene ſumet,
Peccat enim tantum poſteriore tome.

Spondeos ante ergo dabis, pars cetera curret.
ō fōr tūnā tī. dēsĭnă mæ nălĭ ōs,
Pars prior ergo pedum admittet quęcunque duorũ,
Dactylus in reliqua bis repetundus erit.
Scandunt Pentametrũ, duo ſint quaſi cōmata, quidã.
Vt pedibus binis ſemipedes ſuperent.
Hos ſibi coniunctos ſpondeum reddere quinctum,
Pōſtquām rēs ăsĭæ, dēsĭnĕ mæ nălĭ ōs.
At quidam in medio ſpondeum reddere malunt,
Semipedem & primum cum capite alterius
Iungunt, dactylico quæ ſit de commate, longa:
Inde duas promptum eſt ſic remanere breues.
His longam adnectunt, qua dactylus incipit alter.
Cernis & hinc alias tot remanere breues.
Has ad ſemipedem iungunt in fine relictum.
Vltima nec rĕfert longa ſit, an ne breuis.
Sic ſpondeus erit medius, duo poſt anapæſti.
Pōſtquām rēs āsĭæ, dēsĭnĭ mæ nălĭ ōs.
Iccirco primo curabis commate ſemper,
Ne breuis incurrens ſyllaba ſemipedis,
Spondeum mediis nequeat coniungere longis,
ēt fĭ āt tālĭs īn cĭpĕ mæ nălĭ ōs.
Nam lĭs, quæ breuis eſt iungat ſibi ſiue ſupremam
ōs, uel quæ prima eſt, īn caput hoc etenim eſt,
Quia nec producta eſt, geminat nec conſona uires,
Spondeus minime pes, ſed iambus erit.
Exemplum iccirco uocali a parte locaui,
Longa fōret ne lĭs īncĭpĕ mæ nălĭ ōs.
Quidam quia gemino conſtat de commate uerſus,
Cludere comma prius non timuere breui.
Vt ſit pentameter talis, qualem modo fingo,
Hōc mĭhĭ tām grān dĕ mūnŭs hăbērĕ dă tŭr.
Aut qualis ſupra uerſus peccare uidetur
Sī fĭ āt tālĭs īncĭpĕ mæ nălĭ ōs.
Nam referre nihil, ſit qualis ſyllaba fini,
Commataq. hoc ipſum iuris habet, uolunt.

Iccirco

Iccirco & uerbo nunquam uno cola ligari,
  Vt constet parti finis utrique suus.
Nam uitiosus erit sic pentameter generatus,
  Intĕr nŏstrōs gēn tī lis ŏb ērrāt ĕ quūs,
Spondei duo sunt, quos dixi commate primo
  Posse dari : uerum syllaba, quæ sequitur,
Nec penthemimerem verbi cum fine relinquit,
  Quæ data pentametris regula prima sonis;
Nec post dactylico debet quæ commate iungi,
  Esse caput uersus dactylici patitur.
Hoc ipsum melius mutata parte coibit,
  Gentilis nostros inter oberrat equus.
Tantam nostra nequit mensura absoluere litem,
  Malo tamen longa cludere comma prius.
Hos elegos dixere, solet quòd clausula talis
  Tristibus, ut tradunt, aptior esse modis.

Quoniam autem eadem fere lex est metrorum apud Latinos, quæ & apud Græcos, unde nostra fluxerunt, operæpretium uisum est, in singulis metrorum generibus, de quibus hoc tractamus libro, uersus aliquot Græcos scandere, ex bonis acceptos auctoribus.

EX PRIMO ILIADOS.

Μῆνιν ἄειδε θεὰ πηληϊάδεω ἀχιλῆος
Οὐλομένην, ἣ μυρὶ ἀχαιοῖς ἄλγὲ ἔθηκεν,
Πολλὰς δ' ἰφτίμους ψυχὰς ἄϊδι προΐαψεν
Ηρώων, αὐτοὺς δ' ἑλώρια τεῦχε κυνεσσι,
Οἰωνοῖσί τε πᾶσι διὸς δ' ἐτελειέτο βουλή.
Μη νιν α -υυ ειδετε -υυ απη -- ληια -υυ δεω αχι
  -υυ ληος -υ,
Ουλομε -υυ νην, η -- μυρια -υυ χαιοις -- αλγε ε
  -υυ θηκεν -υ.
Πολλας -- διφθι -- μους ψυ -- χας α ι -υυ διπροι
  -υυ αψεν -υ.
ηρω -- ων, αυ -- τους δε -- λωρια -υυ τευχε κυ -υυ
  νεσσι -υ,
Οιω -- νοισιτε -υυ πασιδι -υυ ος δε τε -υυ λειετ

– υυ βουλῆ – – .

Ecce in primis quattuor ſedibus, uel dactylus, uel ſpondeus indifferenter ponitur, in quincta autem ſemper dactylus, & in ſexta ſpondeus, uel eius loco trochæus. licet in quincta ſpõdeus interdum inueniatur. Illud autem δεῶ ἄχι – υ υ dictum eſt per συνίζησιν, ubi δεῶ breuis, & longa pro una longa. ſic Virgilius poſuit, Solio cum Iuppiter aureo, ubi reo breuis, & longa pro una longa.

EX THEOCRITI AMOEBAEO CARMINE.

Αγκεα, καὶ ποταμοὶ θεῖον γένος, αἴτι μενάλκας Μενάλ-
 Πῆ ποχ' ὁ συρικτὰς προσφιλὲς ἆσε μέλος, (κας,
Βόσκοιτ' ἐκ ψυχᾶς τὰς ἀμνάδας, ἢν δὲ ποκ' ἔνθη
 Δάφνις ἔχων δαμάλας, μηδὲν ἔλασσον ἔχοι.
Κρᾶναι, καὶ βοτάναι γλυκερὸν φυτὸν, αἴπερ ὁμοῖον Δά-
 Μουσίς δοι Δάφνις ταῖσιν ἀηδόνισι, (φνις,
Τοῦτο τὸ βωκόλιον πιαίνετε, κἤντι μενάλκας
 Τῆδ' ἀγάγοι, χαίρων ἄφθονα πάντα νέμοι.

In his uerſibus ſcanduntur heroi, ut ſupra ſcripti Homerici, Pentametri uero elegi ſic,

Πῆ πὸχὺ – υυ σῦρῖ – – κτᾶς – προσφῖλὲς – υυ ἆσὲμὲ
 – υυ λὸς υ. vel ſic ſine cæſuris,
Πῆ πὸχὸ – υυ σῦρῖ – – κτᾶς πρὸς – – φῖλὲς ᾆ υυ – σὲμὲ
 λὸς υυυ. Secundus Pentameter.
Δᾶφνῐς ἔ – υυ χῶν δᾰμᾰ – υυ λᾶς – μῆδὲνὲ – υυ λᾶσ-
 σὸν ἐ – υυ χοῖ – . & ſine cæſuris,
Δᾶφνῐς ἔ – υυ χῶν δᾰμᾰ – υυ λᾶς μῆ – – δὲν ἔλᾶσ υυ –
 σὸν ἔχοῖ υυ – . Tertius Pentamenter.
Μοῦσῖς – – δοῖδᾶφ – – νῖς – ταῖσῖν ᾰ – υυ ηδὸνῖ – υυ
 σῖ υ. & ſine cæſuris,
Μȣσῖς – – δοῖδᾶφ – – νῖς ταῖ – – σῖνᾰη υυ – δὸνῐσῐ υυυ.
 Quartus pentameter.
Τῆ δᾰγᾰ – υυ γοῖχαῖ – – ρῶν – ᾶφθὸνᾰ – υυ πᾶντᾰνὲ
 – υυ μοῖ – . & ſine cæſuris.
Τῆδᾰγᾰ – υυ γοῖχαῖ – – ρῶν ᾰ – – φθὸνᾰπᾶν υυ – τᾰ
 νὲμοῖ υυ – . Vides his pentametris duo eſſe cõmata,

& eodem

& eodem modo scandi, ut supra latina ostendimus. Quare uel hinc colligere possumus a Græcis, & hæc & alia fere omnia Latinos accepisse: ut mittam & pedum, & metrorum, & accidentium metris nomina uel græca, uel a Græcis detorta. Si quisquam igitur est, qui negat, non necessarias esse græcas litteras hominibus nostris, quàm recte sentiat, breui puto cognoscet, cum uel pueris de bonis litteris docta disputantibus, ipse interim astabit, ὡς ὄνος πρὸς λύραν, ut aiunt.

DE VERSV IAMBICO SENARIO.

Iambicus uersus, qui a Græcis τρίμετρος, quòd tres διποδίας habeat, a Latinis eadem ratione ternarius: uel quia e sex pedibus simplicibus constat, Senarius appellatur: suscipit in locis imparibus, id est in primo, tertio, quincto, pedes quinque, iambum υ – tribrachyn υ υ υ Spondeum – – Dactylum – υ υ Anapæstum υ υ –. in paribus uero, id est in secundo, quarto, sexto, tres, iambum υ – tribrachyn υ υ υ pyrrhichium, sed hunc in fine duntaxat υ υ ratione ultimæ syllabæ, quæ in omni metro, ut supra dixi, indifferenter ponitur. Legitimus autem iambicus e solis iambis constat, ut etiam a principio, cum inuentus est. Deinde grauitatis gratia, spondeus, & qui ex illo nascuntur, dactylus, anapæstus nothi pedes in locis tantum imparibus recepti sunt. Vnde Terentianus,

Sed quia recepit lex iambi dactylum,
Spondeon, aut qui dactylo est contrarius,
Vt iam tenemus, impari tamen loco. De eodē sic Ho- (ratius,
Syllaba longa breui subiecta uocatur iambus
Pes citus. vnde etiam trimetris accrescere iussit
Nomen iambeis, cum senos redderet ictus.
Primus ad extremum similis sibi. Non ita pridem.
Tardior ut paullo, grauiorq́. ueniret ad auris,
Spondeo stabiles in iura paterna recepit
Commodus, & patiens, non ut a sede secunda
Cēderet, aut quarta socialiter. Ex omnibus iābis tale

est Horatii, Sŭīs ᴗ– ĕt īp ᴗ– sărō ᴗ– mă uī ᴗ– rībŭs –ᴗ rŭ ĭt ᴗᴗ. Tale & illud, Mĭnā ᴗ– cĭs aūt ᴗ– ĕtrū ᴗ– scă Pōr ᴗ– sĕ næ ᴗ– mănūs ᴗ–. Item reliqua omnia, quæ subiunguntur hexametris illius epōdi. Altera iam teritur bellis ciuilibus ætas, ut illud, ĕā ᴗ– mŭs ō ᴗ– mnĭs ē ᴗ– xĕcrā ᴗ– tă cī ᴗ– uĭtās ᴗ–. Terentianus de hoc metro partim e solis iambis, partim etiam immisto spondeo & semel dactylo in locis imparibus.

Ădēsto, īām bĕpræ̆ pĕs, ēt tŭī tĕnāx
Vĭgō rĭs ād dĕcōn cĭtūm cĕlēr pĕdĕm.
Nĕc āl tĕrīŭs īn dĭgēns ŏpīs uĕnī.
Sĕd īp sĕ uērŭs, īn tĕgēr quĕ gē stĭēns,
Ădūs tă fēl lĕ, quā lĭs ān tĕ cār mĭnă
Dăbās ămā rŭs ŭl tŏr, īm pŏtēns, tŭī.
Vĭdēs, ut ī ctă uēr bă rā ptĕt īm pĕtŭs,
Brĕuēm quĕ crē brăcōn sĕquēn dŏlōn gŭlă,
Cĭtūm s ŭbī n dĕ uōl uăt ār ctĭūs sŏnŭm,
Ĭāin bŭs. īp sĕ sēx ĕnī m lŏcīs mănĕt.
Et inde nomen inditum est senario.
Sed ter feritur, hinc trimetrus dicitur,
Scandendo binos quòd pedes coniungimus.
Quę caussa cogat, non morabor edere.
Nam mox poetæ, ne nimis cesset breuis,
Lex hęc iambi uerba pauca admitteret,
Dum parua longam semper alterno gradu
Vrget, nec aptis exprimi uerbis finit
Sensus, aperte dissidente regula,
Spondeon, & quos iste pedes ex se creat,
Admiscuerunt, impari tamen loco,
Pedemq. primum, tertium, quinctum quoque.
Iuuēre paullo syllabis maioribus.
At qui cothurnis regios actus leuant,
Vt sermo pompæ regiæ capax foret
Magis, magisque, latioribus sonis
Pedes frequentant, lege seruata tamen,
Dum pes secundus, quartus, & nouissimus

Semper dicatus uni iambo seruiat.
Nām nūllūs ălĭūs pōnĭtŭr, tāntūm sŏlēt
Tēmpŏrĭbūs æquūs nōn rĕpēllī trĭbrăchy̆s.

In tragœdiis autem uersus e solis iambis non laudatur. quare uix talem inuenias, sed semper in locis paribus ex iambo, aut tribreui: in ceteris indifferenter ex iambo spondeo, dactylo, anapæsto, tribreui. In comœdiis uero in secundo loco & similibus, spondeus etiam inuenitur, necnon & dactylus, & anapæstus, sed frequentius spondeus. Quod faciunt Comici, ut solutam orationem imitentur. Scandamus igitur aliquot senarios uersus, primo comicos, deinde tragicos, ut quod dicimus, appareat exemplo manifestius.

Ex Andria Terentii.

Vōs ī -- stæc īn -- tro aūfēr -- te ăb ī ᴗ- tĕ. Sō ᴗ- sĭă. ᴗ-
Adēs ᴗ- dūm pāu -- cīs tē -- uŏlō ᴗ- dīctūm -- pŭtā ᴗ-.
Nēmpe ūt -- cūrēn -- tūr rē -- cte hæc. īm -- mo ălĭūd ᴗᴗ-. Quĭd ēst ᴗ-.
Quōd tĭbĭ - ᴗᴗ mĕa ārs ᴗ - ēffĭcē - ᴗᴗ re hōc pōs -- sĭt ām ᴗ- plĭūs ᴗᴗ?
Nĭhĭl ī ᴗᴗ - stāc ŏpūs - ᴗᴗ ēst ār -- te ād hānc -- rēm quām -- pārō ᴗ -
Sĕd hīc ᴗ- quās sēm -- pĕr īn ᴗ- te īntēl -- lēx ī -- sĭtās ᴗ -
Fĭde ēt ᴗ - tăcĭtūr ᴗᴗ - nĭtā ᴗ - te ēxpē -- ctō quīd -- uĕlĭs ᴗ-.

Ex Hercule furente Senecæ,

Sŏrōr ᴗ - tŏnān ᴗ - tĭs (hōc ĕnīm ᴗ - sōlūm -- mĭhī ᴗ -
Nōmēn -- rĕlī ᴗ- ctum ēst sēm -- pĕr ălĭ ᴗᴗᴗ ēnūm -- Iŏuēm ᴗ -,
Ac tēm -- plăsūm ᴗ- mī uĭdŭ - ᴗᴗ ă dē ᴗ- sĕrŭĭæ ᴗᴗ - thĕrĭs ᴗᴗ.
Lŏcūm ᴗ- quĕ cæ ᴗ- lō pūl -- să, pēl ᴗ- lĭcĭbūs ᴗᴗ -

dĕdī ᴗ –.
Tellūs – – cōlēn ᴗ – da ēst, pēl – – līcēs ᴗ – cæ̅lūm – – tĕnēnt ᴗ –.

Ex Menandro, ut citat Stobæus, trimetri iambici acatalecti,

Οἴκοι μένειν χρὴ καὶ μένειν ἐλεύθερον.
Στρατεία δ' οὐ φέρει περιουσίαν οὐδεμίαν,
Ἐφήμερον δ' ἔχει, καὶ προπετῆ τὸν βίον.
Οὐ πεῖραν ἔχομεν ὄντος οὐ σωτηρίου.
Εὐλοιδόρητον, ὡς ἔοικε φαίνεται
Τὸ τοῦ στρατιώτου σχῆμα, καὶ τὸ τοῦ ξένου.
Κομψὸς στρατιώτης, οὐδ' ἂν εἰ πράττοι θεὸς,
Οὐθεὶς γένοιτ' ἄν.

οἰ κοῖ – – μένειν ᴗ – χρῆ καῖ – – μένειν ᴗ – ἔλευ ᴗ – θερον ᴗ ᴗ
στρατει ᴗ – α δ'οῦ – – φέρει ᴗ – περίου ᴗ ᴗ – σιαν οῦ – – δεμιαν ᴗ ᴗ ᴗ,
ἐφη ᴗ – μερον ᴗ – δ' ἔχει ᴗ – καῖ προτε – ᴗ ᴗ τη τον – – βιον ᴗ ᴗ.
οὐ πει – – ραν ἐχο ᴗ ᴗ ᴗ μενον ᴗ – τος οῦ ᴗ – σωτη – – ριου ᴗ –
εὐλοῖ – – δορη ᴗ – τον ὡς ᴗ – ἔοι ᴗ – κε φαι ᴗ – νεται ᴗ –
τὸ τοῦ ᴗ – στρατιω ᴗ ᴗ – τοῦ σχη – – μα καῖ ᴗ – τὸ τοῦ ᴗ – ξενου ᴗ –
κομψος – – στρατι ω ᴗ ᴗ – της ου – – δαν ει ᴗ – πρατ- τοι – – θεος ᴗ ᴗ ου θεις – – γενοι ᴗ – τ' ἄν.

EX PLVTO ARISTOPHANIS.

Ὡς ἀργαλέον πρᾶγμ' ἐστὶν ὦ Ζεῦ καὶ θεοὶ
Δοῦλον γενέσθαι παραφρονοῦντος δεσπότου.
Ἢν γὰρ τὰ βέλτισθ' ὁ θεράπων λέξας τύχῃ,
Δόξῃ δὲ μὴ δρᾶν ταῦτα τῷ κεκτημένῳ,
Μετέχειν ἀνάγκη τὸν θεράποντα τῶν κακῶν.

ὡς αρ – – γαλεον ᴗ ᴗ – πραγμε – – στιν ω ᴗ – ζευ καὶ – – θεοι ᴗ –
δουλον – – γενε ᴗ – σθαι παρα – ᴗ ᴗ φρονουν ᴗ – τος δε – – σποτου ᴗ –

ην γαρ – – τᾰβελ ∪ – τῑθŏθĕ – ∪ ∪ ρᾰπων ∪ – λεξας
– – τῠχῃ ∪ – ,
Δοξῃ – – δĕμη ∪ – δραν ταυ – – τᾰτῳ ∪ – κεκτη – –
μĕνῳ ∪ – ,
Μετεχειν ∪ – – αναγ ∪ – κη τον – – θεραπον ∪∪ – τα των
∪ – κακων ∪ – .

EX HECVBA EVRIPIDIS.

Ηκω νεκρῶν κευθμῶνα, καὶ σκότου πύλας
Λιπὼν, ἵν' ᾅδης χωρὶς ᾤκισαι θεῶν,
Πολύδωρος ἑκάβης παῖς γεγὼς τῆς κισσέως,
Πριάμου τε πατρὸς, ὅς μ', ἐπεὶ φρυγῶν πόλιν
Κίνδυνος ἔσχε δορὶ πεσεῖν ἑλληνικῷ,
Δείσας, ὑπεξέπεμψε τρωϊκῆς χθονὸς,
Πολυμήστορος πρὸς δῶμα θρηϊκίου ξένου.
η κω – – νεκρων ∪ – κευθμω – – να και ∪ – σκοτου ∪ – πυ
λας ∪ –
Λιπων ∪ – ινα ∪ – δησχω – – ρις ῳ ∪ – κισαι – – θεων ∪ –
Πολυδω ∪ ∪ – ρος εκα ∪ ∪ ∪ βης παις – – γεγως ∪ – της
κισ – – σεως ∪ – .
Πριαμου ∪ ∪ – τεπα ∪ – τρος ος ∪ – μεπει ∪ – φρυγων ∪ –
πολιν ∪ ∪
Κινδυ – – νος ε ∪ – σχεδορι ∪ ∪ ∪ πεσειν ∪ – ελλη – – νι
κω ∪ – .
Δεισας – – υπεξ ∪ – επεμ ∪ – ψε τρω ∪ – ικης ∪ – χθονος. ∪∪
Πολυμη ∪ ∪ – στορος ∪ – προσδω – – μαθρηι ∪ – κιου ∪ –
ξενου ∪ – .

TERENTIANVS DE COMICIS ET TRAGICIS VERSIBVS.

Culpatur autem uerſus in tragœdiis,
Et rarus intrat ex iambis omnibus,
Vt ille contra, qui ſecundo & talibus,
Spondeon, aut quem comparem receperit.
Sed qui pedeſtres fabulas ſocco premunt,
Vt quæ loquuntur ſumpta de uita putes,
Vitiant iambum tractibus ſpondaicis,
Et in ſecundo, & ceteris æque locis.

Fidemq́.

Fidemq. fictis dum prŏcurant fabulis,
In mĕtra peccant arte, non inſcitia,
Ne ſint ſonora verba conſuetudinis,
Paullumq. rurſus a ſolutis differant.
Magis iſta noſtri. nam fere Grẹcis tenax
Cura ex iambi, uel nouellis comicis,
Vel qui in uetuſta procluent comœdia.

DE DIMETRO IAMBICO.

Dimetrum Iambicum acatalectum Archilochium conſtat e quattuor integris pedibus. recipitq. in locis imparibus, id eſt in prima & tertia ſede iambum, & ceteros, quos trimetrum, in locis uero paribus hoc eſt in ſecunda, & quarta ſede, iambum uel tribreuem, ſed in fine & Pyrrhichium. Quales multi ſunt uerſus apud Horatium ſuppoſiti aliis, ut hic, trimetris,

Quāndō rĕpō ſtūm cǣ cŭbum ād fēſtās dăpēs,
Vīctō – – rĕlǣ ᴗ – tūs cǣ – – ſărĕ ᴗ ᴗ
Tēcūm sŭb āltā (sīc Iŏuī grātūm) dŏmō
Bĕā ᴗ – tĕ mē ᴗ – cœ̄nās – – bĭbăm ᴗ ᴗ. Hic autem Herois,
Nōx ĕrăt, ēt cǣ lōſūl gēbāt lūnăsĕ rēnō
Īntēr – – mĭnō ᴗ – răſȳ ᴗ – dĕră ᴗ ᴗ,
Cūm tū māgnō rūm nūmēn lǣ sūrădĕ ōrŭm,
Īnuēr – – băiū ᴗ – rābās – – mĕă ᴗ ᴗ.

Hoc carmine conſtat etiam hymnus ille, ac rhythmus in ſacris libris in laudem immaculatæ Virginis.

Quēm tēr – – ră pōn ᴗ – tŭs ǣ ᴗ – thĕră ᴗ ᴗ
Cŏlūnt ᴗ – ădō ᴗ – rānt prǣ – – dĭcānt ᴗ –
Trīnām – – rĕgēn ᴗ – tēm mā – – chĭnăm ᴗ ᴗ
Clāſtrūm – – Mărī ᴗ – ǣ bā – – iŭlăt ᴗ ᴗ.

Vbi, ut id obiter admoneā, æthera nominatiuus eſt feminini generis ab accuſatiuo Grẹco τὸν αἰθέρα hæc æthera, ſicut τὸν κρατῆρα hæc cratēra. Maria autem etſi corripit primam & ſecundam apud Claudianum, tamen quia hebraicum eſt nomen, puto penultimam habere indifferentem.

DE IAMBICO TETRAMETRO.

Iambicum tetrametrum, quod Latine quadratum & octonarium dicitur, eosdem pedes in locis paribus, ac imparibus admittit, quos & trimetrum. nam si trimetro duos proposueris pedes, ex iis, quos illud recipit, tetrametrum facies. Quod sic docet Terentianus,

Sed hic trimĕtrus quando duplicem pedem
A capite sumet, tunc quadratus dicitur.
Idemq. dictus est & octonarius.
Ante ergo uersum collocabo iambicum.
Phăsē υ- lŭs īl υ- lĕ quēm υ- vĭdē υ- tĭs hō υ- spĭtēs υ-
Quadratus iste talis effici potest,
ădēst υ - cĕlĕr υ- phăsē υ- lŭs īl υ- lĕ quēm υ - vĭdē υ -
tĭs hō υ- spĭtēs υ-.

Huiusmodi uersus iambicos quadratos acatalectos non legi in usu apud nostros. catalectos autem legi apud Catullum, cuius generis est illud Epigramma in Thallum, qui Catullo pallium, & sudariū inuolauerat,

Cinǣ υ - dĕ Thāl υ- lĕ mōl υ- lĭōr υ- cŭnī υ - cŭ lī
υ - căpīl υ- lō -.
Rĕmīt υ - tĕ pāl υ- lĭūm υ - mĭhī υ - mĕūm υ - quŏd
īn υ- uŏlā υ- stī -.

Vides his deesse syllabam, ut sint octo simplices pedes iambi.

Qui poterunt effici quadrati perfecti, si dixeris,
Cinǣ dĕ Thāllĕ mōllĭōr cŭnīcŭlī căpīllŭlō,
Rĕmīttĕ pāllĭūm mĭhī mĕūm, quŏd īnuŏlāuĕrās.

Apud Comicos tamen sæpe inuenies id genus octonarios uersus, non tamen seruata lege iambici metri, sed in omni sede indifferenter positos spondeum, dactylū, Anapæstum præterquam in octaua, ubi semper est iābus. quales sunt illi apud Terentium,

ĕnĭmuē υυ- rŏ Dā υ- uĕ nĭhīl υυ- lŏci ēst υ- sēgnī
tĭ -υυ ǣ. nĕquĕ -υυ sōcōr -- dĭǣ υ-.
Quāntum īn -- tēllē -- xī mŏdŏ - υ υ sēnĭs υ-
sēntēn -- tĭām υ- dēnū -- ptĭīs υ-.

Quæ sī-- nōnā -- ſtū prō -- uīdēn υ- tūr me aūt -- hĕrūm υ- pēſsūn -- dăbūnt υ-. Et nota enimuero ſic dictum, ut ſupra ſine inuidia, ut u pro nihilo habeatur, ut ait Priſcianus.

Sed de hoc metro multa dici poſſent, quæ prætermittimus dicenda, cum Terentium dabimus excuſum typis noſtris.

DE IAMBICO CLAVDO.

Eſt quoddam genus Iambici uerſus delumbe, & claudum, quod Greci σκάζον & χωλίαμβον appellant. habet enim in fine pro iambo ſpondeum. Differt autē a perfecto ſenario iābico, quòd hic in ſexta ſede ſpondeus eſſe debet, tū in quincta ſemper iambus. nā cum ſcandantur iugari hi pedes in choliambo, tertius pes iugatus, ſemper eſſe debet epitritus primus, id eſt prima breuis ante tres longas. Cauendum igitur, ne in quincta ſede ponatur ſpondeus, aut alii, quos integer ſenarius Iambicus in ea ſuſcipit. Hanc legem accurate ſeruauit Perſius his uerſibus claudis.

Nēc fōn -- tĕlā υ- bră prŏ υ- lŭī υ- căbāl υ- līnō --.
Nĕc īn υ- bĭcĭpĭ υυ υ tī sō -- mnĭās υ- sĕ pār υ- nā sō --.
Mĕmĭni ūt υυ - rĕpēn υ - tĕ sīc υ - pŏē υ - tă prō υ- dīrĕm - υ
Hĕlĭcō υυ- nĭdās υ- quĕ păl υ- lĭdām υ - quĕ pȳ υ - rēnēn --
īllīs -- rĕlīn -υ quō, quō -- rum ĭmā υ- gĭnēs υ - lāmbūnt --
Hĕdĕræ υυ - sĕquā υ - cēs īp -- sĕ sē υ- mĭpā υ- gānŭs - υ.
ād sā -- crăuā υ - tūm cār -- mĕn ōf υ- fĕrō υ- nōſtrŭm - υ.
Quĭs ēx υ- pĕdī υ- uīt psī -- tă cō υ - sŭūm υ - χαῖ ρε - υ
Pīcās -- quĕ dŏcŭ υυυ īt nō -- ſtră uēr υ- bă cō υ - nārī?

nārī - - ?
Măgī υ- ſtĕr ār υ - tĭs, īn υ - gĕnīī υ - quĕ lār υ - gī-
tŏr - υ
Vēntēr - -, nĕgā υ - tās ār - - tĭfēx υ - sĕquī υ - uō-
cēs - -
Quōd sī - - dŏlō υ - sī ſpēs - - rēfūl υ - sĕrīt υ -
nūmmī - -,
Cōruōs - - pŏē υ - tās, ēt - - pŏē υ - trĭdās υ - pīcās
- - .
Cāntā - - rĕ crē υ - dās pē - - gă sē υ - ĭūm υ - mē-
lŏs - υ.

Ecce in quincta ſede ſemper eſt iābus,& in ſexta ſpō deus,uel pro ſpondeo trochæus, quia,ut ſæpe dictum eſt,in fine breuis pro longa ponitur. Quonā modo autem melos poſſit in primam producere,diximus in primo modo quo in primo loco poſitę ſyllabæ cognoſcū tur. Dicitur aūt σκάζων a Græcis,quia claudicat: nam ſextus pes in hoc metro maior eſt,quàm ſextus qui in ſenario perfecto. σκάζω enim eſt claudico, unde σκάζων σκάζοντος participium,id eſt claudicans. eadem ratione χωλίαμβον dicunt. χωλὸς enim Græce, Latine claudus,unde choliambus componitur, quaſi claudiambus. Huius carminis inuentor fuiſſe dicitur Hipponax. De ſcazonte hæc Terentianus,

Claudum trimētrum fecit alitĕr Hīp υ - pōnāx - -
Ad hunc modum, quo claudicant ĕt hī υ - uērsūs - -.
Iccirco Græce nuncupatūs ēſt υ - σκάζων - -.
Hic non iambum reddidit pĕdēm υ - sēxtūm - υ,
Penultimam ſed pro breui trăhīt υ - lōngăm - υ,
Nouitate ductus,non ut inſcĭūs υ - lēgĭs - υ.
Sed quia iugatos ſcandimus pĕdēs υ - īſtōs - -,
Pæona fieri perſpicis pĕdem īn υ - fīnĕ - υ.
Epitritus nam primus implĕt hānc υ - pārtĕm - υ,
Breuis locata cum ſit antĕ treis υ - lōngās - -.
Quare cauendum eſt,ne licentĭā υ - ſuētā - -
Spondeum, aut qui procreantŭr ēx υ - īllō - -

Dari

Dari putemus poſſe nunc lŏcō υ– quīnctō – –,
Ne deprehenſæ quattuor sĭmūl υ- lōngæ̅ – –
Parum ſonoro fine deſtrŭānt -υ vērsŭm –υ .
Nam dactylum, paremve, quid tĭbī υ –.dīcăm – υ,
Cum tantum iambus hoc loco prŏbē υ– pōnī – –,
Aliusq́. nullus rite poſsĭt ād υ– mitti – –.
Hoc Mimiambus Martius dĕdit υ - mētrŏn - υ.
Nam uatem eundem eſt attico thy̆mō υ- tinctŭm-υ
Pari lepore conſecutŭs ēt υ– mētrō ––.

DE METRO TROCHAICO.

Trochaicum metrum iambico contrarium eſt, non ſuſceptione pedum , (eoſdem enim utrunque recipit, niſi quòd nec trochæum iambicum, nec iambum trochaicum) ſed diſpoſitione per ſedes. nam ſicut iambus imparibus ponitur locis , ita in diſparibus trochæus . Vnde Terentianus .

Nam pes uterque, quia ſibi eſt contrarius ,
Gaudet locorum diſpari cuſtodia .
Trochæus ergo ſemper impari loco ,
Pariq́. iambus rite collocabitur .

Recipit igitur hoc metrum in locis imparibus trochæum , tribrachyn: in locis autem paribus, & hos, & ſpondeum, & dactylum, & anapæſtum. quanquam tribrachys in ſeptimo non admittitur. Præterea, Tribrachys & Dactylus, & Anapæſtus nō niſi raro admittendi ſunt. id quòd & in iambico obſeruandum eſt. Accipere autem trochaicum eoſdem pedes, quos & iambicum, hinc manifeſte apparet, quòd ſi a tetrametro iambico acatalecto dempta prima fuerit ſyllaba, fiet Trochaicum Tetrametrum Catalecticum: & ſi fuerit iambicum e ſolis iambis, fiet rrochaicum e ſolis trochæis. ſinautem illud in diſparibus locis ſpondeū, & alios habuerit, & hoc ex iiſdem conſtabit. fiat igitur Catulli illud ex catalectico acatalecticum ſic ,

Rĕmīt υ – tĕ pāl υ – lĭūm υ – mĭhī υ – mĕūm υ –
quŏd in υ - uŏ lā υ - uĕ ras υ - erunt omnes iambi .

quòd

quòd si dempseris primam syllabam Re, fiet trochaicum catalecticum e solis trochæis sic, Mīttĕ -υ pāllī- -υ ūm mĭ -υ hī mĕ -υ ūm quŏd -υ īn uŏ -υ lāuĕ -υ rās -. ecce septem sunt trochęi, superest & syllaba. Poteris etiam facere trochaicum tetrametrum catalecticum ex iambo senario præponendo creticum -υ-. Nam si præposueris creticum, puta Sōcrătēs -υ- illi Horatiano, Bĕātŭs īllĕ quī prŏcŭl nĕgōtĭīs, fiet trochaicum tale, Sōcră -υ tēs bĕ -υ ātŭs -υ īllĕ -υ quī prŏ -υ cŭl nĕ -υ gōtĭ -υ īs -. in quo uersu licet trifariam uariare principium, secundum solutionum numerum. quas habere potest creticus -υ-. Soluendo igitur primam cretici, fiet tale, Dĭŏgĕ υυυ nēs bĕ -υ ātŭs -υ īllĕ -υ quī prŏ -υ cŭl nĕ -υ gōtĭ -υ īs -. Soluendo secundam, tale, Dēmŏ -υ phĭlĕ bĕ υυυ ātŭs -υ īllĕ -υ quī prŏ -υ cŭl nĕ -υ gōtĭ -υ īs -. Soluendo vtranque, tale, Quŏd ăgĭs υυυ ăgĕ, Bĕ υυυ ātŭs -υ īllĕ -υ quī prŏ -υ cŭl nĕ -υ gōtĭ -υ īs -. Sin aūt iambicum senariū non fuerit e solis iambis, quale est hoc Horatii, Nēptū -- nŭs āl υ- tō tūn -- dĭt hȳ υ- bērnūs -- sălō υ- præponendo ei creticum, ut Nauitas, fiet tale, Nāuĭ -υ tās Nē -- ptūnŭs -υ āltō -- tūndĭt -υ hȳbēr -- nūs să -υ lō -. Huius autem generis sunt illa apud Suetonium in Iulium Cæsarem,

Gāllĭ -υ ām Cǣ -- sār sŭb -υ ēgīt -- Nīcŏ -υ mēdēs -- Cæsă -υ rēm υ

ēccĕ -υ Cǣsār -- nūnc trĭ -υ ūmphāt -- quī sŭb -υ ēgīt -- gāllĭ -υ ām υ.

Nīcŏ -υ mēdēs -- nūnc trĭ -υ ūmphāt -- quī sŭb -υ ēgīt -- Cæsă -υ rēm υ.

Talia etiam sunt Terentiani trochaica, ut illa,

Sȳllă -υ bās quǣ -- rītĕ -υ mētrō -- cōngrŭ -υ ūnt hē -- rō ĭ -υ cō -,

Cāptŭs -υ ūt mĕ -υ ūs fĕ -υ rēbāt -- dīspŭ -υ tā tās, -- āttŭ -υ lī -.

Vērsĭ -υ būs să -- nē mŏ -υ dōrūm -- quō sŏ -υ nōră -υ

lēuĭ -υ tās -

āddī - υ tāltī -υ lī lĕ - υ uārēt - - sīccĭ - υ ōrīs - - tǣ
dī - υ ūm υ .

Hæc primus Bassine fili, & tu gener Nouate mi
Perpolite quàm potestis crebriore limula ,
Non pater tanquā, socerque, sed uelut sim extrarius.
Intueri uos oportet, an satis sit litteris
Singulis discreta recte, quæ cui est natiuitas. & reliqua id genus quàm plurima. Et notandum in huiusmodi trochaicis duo debere esse commata, ita ut semper quartus pes primum finiat comma, quod idem quoque Terentianus præcipit his trochaicis,

Regulam seruans ubique, finis ut quarti pedis
Nominis, uerbiue fine comma primum terminet.
Hac enim tome probatur metron hoc trochaicum.
Hunc modum si competenti pertulit ductu stilus,
Siue prouiso tenore cessit effectus labor. Huius generis etiā est hymnus ille rhythmicus in sacris litteris,

Pāngĕ -υ līnguă - υ glōrĭ - υ ōsī - - prǣ mĭ - υ ūm
cēr - - tāmĭ - υ nĭs υ

ēt sŭ - υ pēr crŭ - υ cīs trŏ - υ phæ̆ ō - - dīc trī - υ ūm
phūm - - nōbĭ - υ lĕm υ .

Quālĭ - υ tēr rĕ - υ dēmptŏr - υ ōrbĭs - υ īmmŏ -υ lātūs - - uīcĕ - υ rĭtυ. Est enim id genus trochaicū frequentissimum. Illud etiam notandum, quòd sicut ex senario iambico fieri potest trochaicum catalecticum, prçponendo creticum, ita ex trochaico catalectico tetrametro fieri potest iambicum senariū acatalectum remoto cretico. Possent dici & alia de metro trochaico, ut de monometro, de dimetro, de trimetro, item quare præposito cretico contingat in locis paribus esse spondeū, dactylum, anapæstum, sed nō tantū mihi datur otii. Remitto igitur studiosos ad Terētianum, & alios, qui erudite de arte scripserunt. Sed scandamus tria metra trochaica catalectica ex equitib. Aristophanis, totidéq. ex Iphigenia in Aulide Euripidis,

Ω γέροντες ἡλιασαὶ φράτορες τριωβόλου,
Οὓς ἐγὼ βόσκω κεκραγὼς καὶ δίκαια, κ᾽ ἄδικα.
Παραβοηθῆτ᾽, ὡς ὑπ᾽ ἀνδρῶν τύπτομαι ξυνωμοτῶν.
ὦγε – υ ροντες – υ ἡλι – υ ασαὶ – – φρατο – υ ρες τρι – υ ωβο – υ λου –.
Οὓς ἐ – υ γὼ βο – – σκω κε – υ κραγὼς – – καὶ δι – υ καια – υ αδι – υ κα υ.
Παραβο υυυ ηθῆ – – τ᾽, ὡς ὑ – υ π᾽ ἀνδρῶν – – τυπτο – υ μαι ξυν – υ ωμο – υ τῶν –.

EX EVRIPEDE.

Μηδέν᾽ ἂν χρέους ἕκητι προςάτην θείμην χθονὸς,
Μήδ᾽ ὅπλων ἄρχοντα· νοῦν χρὴ τὸν στρατηλάτην ἔχειν,
Πόλεως ὡς ἄρχων ἀνὴρ πᾶς, ξυνέσιν ἣν ἔχων τύχῃ.
Μηδε – υ νεν χρε – υ ους ε – υ κητι – υ προςα – υ την θει – – μην χθο – υ νος υ.
Μηδο – υ πλων αρ – – χοντα – υ νουν χρη – – τον στρα – υ τηλα – υ την ε – υ χειν –,
Πολεως υυυ ως αρ υ – χων α – υ νηρ πας – υ ξυν εσιν υυυ ην ε – υ χων τυ – – χῃ –.

DE HENDECASYLLABO SAPPHICO.

Hendecaſyllabi Sapphici duo ſunt genera, Alterum quo ſæpe uſus eſt Horatius: alterum, quod alio nomine Phalæcium dicitur.

Illud apud Horatium cōſtat quinque pedibus, Trochęo, Spondeo, Dactylo, Duobus trochæis. quanquā vltimo etiam ſpondeo. Quale eſt illud ad Auguſtum Cæſarem, in quo primi tres uerſus ſunt eiuſdem generis. Inde ſubiungitur Adonius in quarto ordine conſtans Dactylico dimetro catalectico, id eſt e dactylo, & ſpondeo, uel trochæo pro ſpondeo. Poſtea ſunt iterum tres eiuſdē generis, & quartus rurſum Adonius. & ſic ad finem uſque iiſdem generibus carminis.

Iām să – υ tīs tēr – – rīs niuĭs – υυ ātquĕ – υ diræ – –.
Grāndĭ – υ nīs mī – – sīt pātĕr – υυ, ēt rŭ – υ bēnti – –.
Dēxtĕ – υ rā sā – – crās iăcŭ – υυ lātŭs – υ ārceis – –.
Tērrŭit – υυ ūrqēm – υ.

Tērrū̆ – ∪ īt gēn – – tēs grāuĕ – ∪ ∪ nērĕ – ∪ dīrĕt – ∪
Sǣ cŭ–ulūm pyr– – rhǣ nŏuă̆ –∪∪ mōnſtră̆ –∪ quēſtǣ – –
ōmnĕ –∪ cūm prō – – teūs gĕnŭs –∪∪ ēgĭt –∪ āltōs – –
Vīsĕrĕ –∪∪ mōnteis – –

Alterum hendecaſyllabi genus conſtat etiam quin que pedibus, ſpondeo, dactylo, & tribus trochæis: ſed quanquam in prima ſede legitimus pes eſt ſpondeus, tamen & trochæus, & iambus eam ſibi uſurparūt. Hoc genere carminis Catullus uſus eſt, & Martialis. Horatius nunquam. Diſtat autem hoc a ſuperiore diſpoſitione pedum. illud enim in prima ſede ſemper habet trocheum, in ſecunda ſpondeum, in tertia dactylum, inde, duos trochæos. Hoc in prima legitimū habet ſpōdeū, in ſecunda ſemper dactylum. inde treis trochæos. nec refert extremum etiam inueniri ſpondeum. id enim fit ratione ultimæ.

Ex Catullo, ad M. Tullium.

Dĭsēr ∪– tĭſsĭmĕ –∪∪ Rōmŭ –∪ līnĕ –∪ pōtŭm ∪–
Quōt sūnt– – quōtquĕ fŭ –∪∪ ērĕ –∪ Mārcĕ–∪ Tūllī– –
Quōtquĕ –∪ pōſt ălĭ –∪∪ īs ĕ –∪ rūnt ĭn –∪ ānnīs – –
Grātĭ –∪ ās tĭbĭ –∪∪ māxĭ –∪ mās Că –∪ tūllŭs –∪
ăgĭt ∪– pēſsĭmŏs –∪∪ ōmnī –∪ ūm pŏ – ∪ ētă –∪,
Tāntō – – pēſsĭmŭs –∪∪ ōmnĭ –∪ ūm pŏ –∪ ētă –∪.
Quāntō – – tu ōptĭmŭs –∪∪ ōmnĭ –∪ ūm pă –∪ trō– (nŭs –∪

Ex Martiale,

Hīc ēſt – – quēm lĕgĭs–∪∪ īllĕ–∪ quēm rĕ –∪ quīrĭs–∪
Tōtō – – nōtŭs ĭn –∪∪ ōrbĕ –∪ Mārtĭ –∪ ălĭs –∪,
ārgū – – tĭs ĕpĭ –∪∪ grāmmă –∪ tūm lĭ –∪ bēllĭs – –
Cuī lē – – ctōr ſtŭdĭ –∪∪ ōsĕ –∪ quōd dĕ –∪ dīſtī – –
Vīuēn – – tī dĕcŭs –∪∪ ātquĕ –∪ sēntĭ –∪ ēntī – –
Rārī – – pōſt cĭnĕ –∪∪ rēs hă –∪ bēnt pŏ –∪ ētǣ – –.

Ex Terentiano,

Quem nos Hendecaſyllabum ſolemus
Tanquam de numero uocare uerſum,
Tradunt Sapphicon eſſe nuncupandum.
Nanque & iugiter uſa ſæpe Sappho,

Diſperſosq.

Diſperſosq́. dedit ſubinde plureis
Inter carmina diſparis figuræ.
Sed primi pedis ante lex tenenda eſt.
Spondeum ſiquidem uidemus iſtic
Tanquam legitimum ſolere poni.
Poſt hunc dactylon atque treis trochæos.
Cui nomen quoque Phalico dederunt,
Verum mobilis hic locus frequenter
Non ſolum recipit pedem, ut loquebar
Spondeum, ſed & aptus eſt trochæo.
Nec peccat pede natus ex Iambo.
Exemplis tribus hoc ſtatim probabis
Docti carmine quæ legis Catulli.
Guīdō-- nō lĕpĭ -υυ dūm nŏ -υ uūm lĭ -υ bēllŭm -υ
ārĭ -υ dō mŏdŏ -υυ pūmĭ -υ ce ēxpŏ -υ lītŭm -υ.
Mĕās υ- ēſſe ălí -υυ quīd pŭ -υ tārĕ -υ nūgās --.
Quos dixi modo iam pedes uidemus
Diuerſos capiti trium locato,
Spondeon cuī dō -- trochæon ārĭ -υ,
Mĕās υ- quis neget hunc iambon eſſe?

Ex epigrammatis ἀλφειοῦ.

Οὐ στέρ -- γω βαθυ -υυ λ-ηί -υ ους ἀ -υ ρούρας --
Οὐκ ὄλ -- βον πολύ -υυ χρυσον -υ οἷα -υ γύγης --
Αὐτάρ -- κους ἔρα -υυ μαὶ βί -υ ου μα -υ κρίνε -υ
Τὸ μη υ- θὲν γαρ ἄ -υυ γαν ἄ -υ γαν με -υ τέρπει --.

DE CARMINE SOTADEO.

Sotadeum carmen conſtat e quinque pedibus, primis duobus Ionicis a maiore, & tribus reliquis trochæis. & quia Ionicus a maiore conſtat e duabus primis lōgis, & reliquis duabus breuib. primus pes intermis ſoluta prima Ionici in duas breueis, fit meſomacros υυ-υυ conſtans e media lōga, & duabus utrinque breuibus: ſoluta ſecunda, fit parapæon -υυυυ cōſtans e prima longa & quattuor breuibus. Idē accidere quoque in ſecundo ionico poteſt, ut oſtendemus exēplis. Quod autem ambæ in utroque ionico ſolui poſſint in

dichorum, hoc est in sex breues, non memini legere apud Terentianum. Præterea in tertia sede loco primi trochæi modo spondeus, modo dactylus, modo anapęstus inuenitur, quod raro fit, nec fere unquã, nisi quartus pes fiat pyrrhichius. nec erit unquam pyrrhichius quartus, nisi tertius sit unus e trib. prædictis loco trochęi. Sed quod dicimus ostẽdamus ex ipso Terẽtiano Carmen e duob. Ionicis a maiore, & tribus trochæis.

Nūnc īncĭpĭ – – υυ āmbīs gĕmĭ – – υυ nōs pĕ - υ dēs rĕ – υ fērrĕ – υ. E primo pede mesomacro soluta prima ionici, secundo Ionico, reliquis trochæis, ut

ĕlĕmēntă rĭ υυ – υυ dēs quæ pŭĕ – – υ υ rōs dŏ – υ cēnt mă – υ gīstrī – –. E primo pede Parapæone soluta secunda primi Ionici, secundo Ionico, reliquis trochæis, ut

Cæ cĭlĭŭs ĕ – υυυυ rīt cōnsĭmĭ – – υ υ līs pĕ – υ dīs fĭ - υ gūræ – –. E primo pede Ionico, secundo mesomacro soluta prima syllaba secundi Ionici, tertio spõdeo, quarto pariambo, ut

Sī prīmă brĕ – – υ υ uis ĕpītrĭtŏs υ υ – υ υ hīc prī – – mŭs hă υ υ bētŭr – υ. E primo pede Ionico, secundo Parapæone soluta secunda syllaba, secundi Ionici, & reliquis trochæis: nec refert, si extremus, ut dixi, est spondeus, ut

ūnum ūt făcĭ – – υ υ ānt dŭŏ păsĭ – υ υ υ υ tēr pĕ – υ dēs iŭ – υ gātī – –. E tertio pede anapæsto, & quarto pariambo, ut

Vērsūs mălĕ – – υυ nē dēsĭnăt – – υ υ ădhĭbēn υ υ – tŭr ĭn υ υ īmō – –. E tertio pede dactylo, & quarto pariambo.

Quārtūm quŏnĭ – – υ υ ām pērspĭcĭs – – υ υ hūnc ĕpĭ – υυ trĭtŏn υυ ēsse – υ. Hoc genus carminis Sotadẽ inuenisse dicunt. Vnde Terentianus,

Longas siquidem quando prius locamus ambas,
Deinde breues subdimus, ut putes priorem
Spondeum oriri comitem, mox pariambum

Ἀπὸ μείζονος illum memorant Ionicorum.
At qui breuibus præpositis, deinde longas
Acceperit, ἀπ' ἐλάσσονος hunc iubent uocari.
Nomen tibi quod deligo, quo notes priorem?
Cum uersibus istis toties recurrat hic pes,
Longas geminat qui prius, & iugat minores,
Lāuīnĭă – – υυ cum dicimus, hæc tamen figura est,
Metrumq. facit, Sotadicon quod uocitarunt
Qui multa ferunt hoc pede Sotadem locutum.

Atilii Fortunatiani fragmentũ de metro Sotadeo.

Primus spondeus. Secundus pariābus. Tertius spondeus. Quartus pariambus. Quintus tribrachys. Sextus item tribrachys. Vltimus spondeus. & quo magis mirum uideri potest, totus Sotadeus numerus e trochęis potest cōstare pedibus, & duo habet Ithyphallica metra, & unum trochæum pedem, sic. Bācchĕ, bācchĕ, bācchĕ. Quibus si interposueris aliquos brachysyllabos, eiusdem scilicet rationis, erit uersus mollior, sic,

Bācchĕ – υ brŏmĭĕ υυυ bācchĕ – υ brŏmĭĕ υυυ
Bācchĕ υ – brŏmĭĕ υυυ, bācchĕ – υ.

Nã Ithyphallicũ metrũ sæpe recipit hũc Tribrachyn, Vt etiã apud Menãdrũ in phasmate, & apud Callimachũ in epigrãmatis ostẽdi potest. Cuius exẽplũ subieci quo notius sit eũ, cũ sit sex syllabarũ, accrescere modo una, modo duabus syllabis per tribrachyn. s. pedẽ.

Hũc ă – υ dēs ly̆ – υ æ ē – υ
Bāsă – υ rē ubĭ – υ cōrnĭs – υ
Nȳctĭ – υ lĭĕ bĭ υυυ mātĕr – υ
Crīnĕ – υ nĭtĭdŭs υυυ āptĕ – υ,
Lūtĕ – υ īs cŏ – υ rȳmbīs – –
Hĕdĕră υυυ tē cŏ – υ rōnīs – –
Hāstă – υ uĭrĭdĭs υυυ ārmĕt – υ.
Plăcĭdŭs υυυ ădĕs ăd υυυ ārās – –
Bācchĕ – υ bācchĕ – υ bācchĕ – υ.

Hæc ex Atilio, in quibus nos quædam emendauimus, ubi quia meminit metri Ithyphallici, quod con-

ſtat e tribus trochæis admiſto ſæpe brachyſyllabo, ſubiunximus hæc ex Terentiano de Ithyphallico metro, Ithyphallica porro dicarũt mūlĭ -u cī pŏ-uētǣ --
Qui ludicra carmīa Baccho uērsĭ-u būs pĕ-utūlcī --
Graio cũ cortice phallo trēs dă-u bānt trŏ-u chǣ ōs --
Vt nomīe fit ſonus ipſe, Bācchĕ-u bācchĕ-u bācchĕ-u

Nunc ut in figura manifeſtius appareat. quot unũquodque metrum e ſupradictis accipiat pedes per ſingulas regiones, in hunc modum notabimus.

HEROVM.

I	II	III	IIII	V	VI
--	--	--	--	--	--
-uu	-uu	-uu	-uu	-uu	-u

PENTAMETRVM cum cæſuris.

I	II	Semipes	III	IIII	Semipes
-uu	-uu	-	-uu	-uu	-
--	--	-	-uu	-uu	-
-uu	--	-	-uu	-uu	-
--	-uu	-	-uu	-u	-

PENTAMETRVM ſine cæſuris.

-uu	-uu	--	uu-	uu-
--	--	--	uu-	uu-
-uu	--	--	uu-	uu-
--	-uu	--	uu-	uu-

IAMBICVM SENARIVM.

I	II	III	IIII	V	VI
u-	u-	u-	u-	u-	u-
uuu	uuu	uuu	uuu	uuu	uu
--		--		--	uuu
-uu		-uu		-uu	
uu-		uu-		uu-	

IAMBICVM COMICVM.

I	II	III	IIII	V	VI
u-	u-	u-	u-	uu-	u-
uuu	uuu	uuu	uuu	uuu	uu
					--

——	——	——	——	——	υυυ
—υυ	—υυ	—υυ	—υυ	—υυ	
υυ—	υυ—	υυ—	υυ—	υυ—	

IAMBICVM CLAVDVM.

I	II	III	IIII	V	VI
υ—	υ—	υ—	υ—	υ—	——
υυυ	υυυ	υυυ	υυυ	υυυ	—υ
υ—		——		——	
—υυ		—υυ		—υυ	
—υ—		υυ—		υυ—	
υ					

TROCHAICVM TETRAMETRVM.

I	II	III	IIII	V	VI	VII	VIII
—υ	—υ	—υ	—υ	—υ	—υ	—υ	—
υυυ	υυυ	υυυ	υυυ		υυυ		υ
	——		——		——		
	—υυ		—υυ		—υυ		
	υυ—		υυ—		υυ—		

HENDECASYLLABVM SAPPHICVM ACATALECTVM.

I	II	III	IIII	V
—υ	——	—υυ	—υ	—υ
				——

HENDECASYLLABVM PHALECIVM.

I	II	III	IIII	V
——	—υυ	—υ	—υ	—υ
—υ				——
υ—				

SOTADICVM.

I	II	III	IIII	V
——υυ	——υυ	—υ	—υ	—υ
υυ—υυ	υυ—υυ	——	υυ	——
—υυυυ	—υυυυ	—υυ	υυ	
		υυ—	υυ	

ITHYPHALLICVM.

I	II	III
—υ	—υ	—υ
υυυ	υυυ	υυυ

Sed de metris hectenus. Supereſt, ut de accentibus, quos ſuſcipit ſermo latinus, nec non de diſtinctionibus breuiter dicamus.

DE ACCENTIBVS.

De accentibus apud noſtros breuisſimus eſt tractatus, ſecus eſt apud Græcos. illi enim multos libros de accentibus conſcripſerunt, ut Apollonius, Herodianus filius Apollonii, & alii. In cuius rei admirationem olim hoc diſtichon luſimus.

Non ualet accentus milleſima claudere graios
Pagina, romanos una breuisq. poteſt.

Sunt autem accentus decem. Acutus ´ Grauis ` Circunflexus ~ Longus ¯ Breuis ˘ ſubunio ‿ ſubdiuiſio, Apoſtrophus ' Aſpiratus ʽ Tenuis ' Quibus omnibus utimur, præter aſpiratum & tenuẽ, pro quibus in aſpirandis dumtaxat litteris hac figura H uel hac h ex utroque ipſorum facta utimur. Dictus autem accẽtus, quaſi ad cantus, ab accino accinui accentum, ad imitationem Græcorum, a quibus προσῳδία dicitur, a πρὸς præpoſitione, quòd eſt ad, & ᾠδὴ cantus. hi autẽ ſunt qui dictionem moderantur, nec poteſt aliqua eſſe dictio, quæ uno ex ipſis careat. nam ſicut nulla uox eſſe poteſt ſine uocali, ita nec ſine accentu, quòd ſit quaſi anima uocis. De ipſis igitur dictionem moderantibus ſic perbreuiter dicemus.

Omnis dictio, aut unius eſt ſyllabæ, aut duarũ, aut plurium duabus. Quæ unius eſt ſyllabæ, ſi breuem uocalem habet, aut poſitione longam, acuitur, ut mel. mons, pix. ſi uero natura longam, circumfleſtitur, ut mos. Quæ autem duarum eſt ſyllabarum ſemper accentum habet ſupra primam ſyllabam: exceptis quibuſdam, quæ ſupra ultimam, accentum habent differentiæ cauſſa, ut mox dicemus. Si prima igitur natura lõga eſt, & ultima breuis, circũflectitur, ut mater, munus, donum. in ceteris omnibus acuitur, ut pater, homo, leges, fortis. Quæ uero plurium eſt duabus ſyllabis

bĭs,ſi penultima eſt longa,ſemper ibi eſt tonus circum flexus ſi natura longa, & ultima breuis,ut Romanus. acutus,ſi aliter,ut Romani,potentes, libertas, Catullus, Veronenſis. Si uero breuis, in antepenultima, ut domĭnus,pontĭfex,ſanctiſsĭmus,tenĕbræ,lugŭbris,muliĕbris, hiacinthĭnus. Excipiuntur a facio compoſita, quæ in ſecunda, & tertia perſona ſingulari præſentis indicatiui modi accentum habent in penultima, licet ſit breuis,ut benefacis, benefacit, calefacis,calefacit, & huiuſmodi. benefit etiam,& ſatisfit,& calefit,& calefis, & alia compoſita a fis, & fit, acuunt ultimam, ut ſua ſimplicia. Exerceātur igitur diſcipuli a præceptoribus pronuntiare dictiones, quæ penultimam uel corripiunt, ut producunt. diſcant etiam uariare accentum ab antepenultima ad ultimam. verbi cauſſa,pronuntient dominus cum accentu in antepenultima ſic, dominus.deinde cū accētu in penultima ſic,domīnus. poſtremo cum accentu in ultima ſic, dominus. licet neque in ultima, neque in penultima eſſe poſſit. ſed fiat, ut aſſueſcant uariare uocem, quod tamen melius fiat in Græcis dictionibus,in quibus ſi accētus eſt in antepenultima,tranſit ad penultimā,ſi vltima flectēdo fiat longa, ut ἄνθρωπος, ἀνθρώπου, ἀνθρώπῳ, ἀνθρώποιν,ἀνθρώπων, ἀνθρώποις ἀνθρώπους.nā ſi vltima ſit longa, accentus non poteſt eſſe in antepenultima, niſi deſinat in αι,uel in οι puras diphthongos,ut ἄνθρωποι,τύπτουσαι nam ſi ſequatur conſonans,mutatur accentus in penultimam ἀνθρώποις,τυπτούσαις.cum autem aſſueuerint ſic uariare uocem accētibus, facilius noſtra pronuntiabunt. Præterea ut recte penultima, & antepenultima proferatur, illo etiam ſigno admoneri poterunt,ut cum ſupra penultimam uiderint longū accentū,in ea immorentur,ut in Iuſtiniānus,Theodōrus: cum uero breuem, intendāt antepenultimam, nec ullam in penultima moram faciant, ſed celeriter pertranſeant,ut in adămo,perlĕgo, muliĕrem.

Præterea plurimum iuuabit, si singulas penultimas dictionum supra duas syllabas, quæ ambiguitatem parere possunt, aut longo accentu, aut breui signauerimus. longo, si longa fuerit: ut Arietīnus, parietīnus, clandestīnus, mediastīnus, adūlor, tritūro, occīdo pro interficio, ex ob & cædo, legēre a legi præterito, uidēris secūda præsentis indicatiui. legēris, uel legēre a legar futuro indicatiui, annōna. Breui aūt si breuis, ut cētimănus, muliĕbris, uidĕris a uidĕrim, uel uidĕro, adamantĭnus, ornotĭnus, crastĭnus, aliquĭbus, inĭto bello, obrŭtus, abscĭdit, occĭdo, ex ob & cado, Porsĕna, pessundătus, circundătus, & alia huiusmodi latina. nam in Græcis, nō est perpetuum, propter accentū, qui in aliquibus intendit penultimam etiam breuē, ut Symoēis Pyroēis, Corydon, Amaryllida, Arcades, Thesea. In aliquibus autem intendit penultimam, licet penultima producatur, cyclopas, heroas, arethusa, Creusa, Corinthos, & alia id genus multa.

Non seruatur autem accentus modis septem, Differentia, Ambiguitate, Necessitate, Transpositione, Contextu, Idiomate, Apocope.

Differentia, ut in quando, quod interrogatiuum acuitur. cū aūt significat ὅτι, grauatur, quādo. Sic una, pene, fere, pone, plane, coram, palam, falso, eo, aliquo, illo, illa, circum, alias, & huiusmodi, cū sunt aduerbia. sic ergo aduerbiū circumflectitur, ut illius ergo uenimus, id est caussa illius. quod Græci dicūt ἐκείνου ἕνεκα. Coniunctio autem grauatur, ut Ergo ne supremis potuit uox improba uerbis Tam dirū mandare nefas?

Ambiguitate, ad euitandam amphibologiā, ut interea loci, aliquando, siquando, nequando, Deinde, exinde, perinde, proinde, subinde, duntaxat, quæ antepenultimā acuūt, ne duæ partes esse putētur. In affátim etiā, quia fá breuis est, sūmo tono est, prima, ut in prę mŏdū, admŏdū, affábre, Apprime autem in penultimá habet accentū, quia longa est, nec obstat ambiguitas.

Necessi-

Necessitate non seruatur accentus, cum post uocabulum aliquod, inclinatiua sequitur coniunctio, quæ Græce ἐγκλιτικὴ dicitur, vt que, ve, ne. de quibus supra suo loco diximus.

Trāspositione, cum de suo loco dictio trāsmutatur, vt sunt præpositiones, quæ prępositæ grauātur, ut de quo genere mortis difficile dictu est. Postpositæ autē, quia mutant locum, mutat etiam accentum, & acuuntur. vt, quo de genere mortis difficile dictu est. sic Græci περὶ ἀρετῆς, ἀρετῆς πέρι. Circum autem ad differentiā nominis, nunquā mutat accentū, ut ter circum Iliacos raptauerat Hectora muros. &, maria omnia circū.

Contextu, cum dictiones, quæ per se positæ acuuntur, in contextu grauantur. ut protinus Aeneas celeri certare sagitta.

Idiomate, cum Græcum uocabulum, nulla nec temporis, nec litterarū facta mutatione, ad nos venit. tunc enim seruat accentum Græcum, ut Tegea, Nemea, Creusa, Aretusa, Amaryllis, amarylli, amaryllida, Corydon, Simoeis, Arcadĕs, Cyclōpĕs, Cyclōpăs, Penelope, Pentecoste, Aristoteles, Demosthenes, & id genus quāplurima. Quod si dixeris in quibusdā e supradictis mutari η in e longū, respōdeo antiquos Græcos sic pronuntiasse ἦτα, ut nos e longū in Penelope, Grāmatice, Aristoteles. sed de hoc multa in fragmētis nostris. In Aristotĕlis autē, aristotĕli, aristotĕlē, aristotĕle accentus est in antepenultima, quia Latine declinātur. Comœdiă aūt, Tragœdiă, Sophiă, symphoniă, & similia, mutāt accentū, cū corripitur ultima. Græce. n. κωμωδίᾱ, τραγωδίᾱ, σοφίᾱ, συμφωνίᾱ dicitur. nos Comœdiă, tragœdiă, sophiă, symphoniă, ultima correpta.

Apocope, aut syncope, cū dictiones per apocopen, aut syncopen proferuntur. Tunc enim accentum retinēt integræ dictionis, ut uocatiui in i, a nominatiuis in ius, vt Mercurius, Virgilius, Domitius, Ouidius, o Mercuri, Virgili, Domiti, Ouidi, seruato accentu supra

eam

eam ſyllabam in qua erat in nominatiuo, etſi eſt breuis, ut Mercuri facunde nepos Atlantis. Et nulli flebilior, quàm tibi Virgili. Sic nomina & pronomina in as, ut Arpinas, Rauennas, cuias, noſtras circumflectũt vltimam, quia ſunt per ſyncopen ab his uetuſtis hic & hæc Arpinatis, Rauennatis, cuiatis, noſtratis, quæ in penultima circunflexum habẽt. remota igitur ti, idem accentus remanet.

DE RELIQVIS ACCENTIBVS.

Longus accentus, ponitur ſupra ſyllabam, cum longam eſſe illam oſtendere uolumus, ut ſalūber. Breuis autem cum breuem, ut funĕbris. Hyphen uirgula eſt ſubincurua, quæ ſupponitur fini unius dictiõis, & principio alterius, cum coniungere eas uolumus, ut ante malorum, ante‿uolans. Hypodiaſtole uero, eſt dextera pars circuli ˜, qua ſuppoſita dictionibus, notamus eas male cohærere, ac diſtinguendas, ut cor, uinum lætificat. ne Coruinum proprium dicere uidearis, diſtingue poſt cor ad imam litteram dicto accentu. Sic illud apud Græcos, quod & Fabius refert, vbi de ambiguo ſcribit, αὐλὴ, τρὶς ἔπεσεν. ne uidearis dicere tibicina cecidit, pro eo quòd, aula ter ceciderit, interponatur hypodiaſtole inter αὐλὴ, & τρὶς, & uitabitur amphibologia. Et, Viridiq. in littore conſpicitur, ſus. ne uidearis dicere conſpicit Vrſus, inter conſpicitur, & ſus interponitur hypodiaſtole ad imas litteras. Eodem etiam accentu utimur, cum uolumus diſtinguere ſenſum, ut in illo, Ereptæ Virginis, ira. ne uideatur ſignificare iram Virginis ereptæ, ſed ira propter ereptam virginem. poſt Virginis ſupponitur diaſtole. Apoſtrophus item eſt, pars quædam dextera circuli, ſed ad ſummam litteram appoſita, qua nota ſignificamus vltimam ibi uocalem eliſam, ut Tanton' me crimine dignum duxiſti? pro tanto ne. & Hectoris Andromache Pyrrhin' connubia ſeruas? pro Pyrrhine. Daſia & Pſile licet non utamur, quia ut dixi,

xi, loco ipſorum utimur aſpiratione noſtra, aut ante, aut poſt aſpirandas litteras in contextu litterarum, tamen ſi aliquãdo aut negligentia, aut quia neſcierimus, litteram aliquam aſpirandam attenuarimus, Daſia ſupra poſita id ſignificare poterimus, ut ſi ſcripſeris omo umus ymnus ſine aſpiratione, uel Tyrſis, Teſeus t tenui, uel Cremes item tenui c, ſic emenda ʽ omo ʽ umus ʽ ymus ʽ tyrſis, ʽ teſeus, ʽ cremes. & nota quas Græci προσῳδίας dicunt, nos autem accentus, eas ueteres tum notas uocum, tum moderamenta, tum tenores, tum faſtigia, quòd capitibus litterarum apponerentur, tum accentiunculas, tum uoculationes appellaſſe. Sed de accentibus hactenus. Nunc de diſtinctionibus dicamus.

DE POSITVRIS.

POSITVRIS, ſiue diſtinctionibus, quas Græci θέσεις, & στιγμὰς uocant· trifariam diſtinguimus. Aut enim ſtructura orationis omnino imperfecta eſt, & ſenſus. & tunc ad imum litteræ diſtinguimus puncto· quæ media diſtinctio, & mora dicitur· Græce μέσει στιγμή. Aut ſtructura quidem orationis ex aliqua parte perfecta eſt· ſed ſenſus adhuc pendet· & tunc ad ſummum litteræ diſtinguimus puncto · quæ ſubſtiſtinctio dicitur. Græce ὑποστιγμή. Aut & ſtructura orationis perfecta eſt, & ſenſus · & tunc ad medium litteræ diſtinguimus puncto· quæ diſtinctio finalis dicitur, Græce τελεία στιγμή. Id autem rurſus poteſt fieri duobus modis. Aut enim perfecta quidem ſententia eſt, ſed adhuc aliquid addimus, ut pleniorem illam faciamus. & tunc, ut dixi · ad medium diſtinguimus · ſed ſimplici puncto · Aut ad aliam tranſimus ſententiam, & tunc & ad ſummum, & ad imum litteræ diſtinguimus gemino ſcilicet puncto · addita quamminima lineæ portiuncula inter utrunque punctum, quæ vergat ad finem uerſus · quam diſtinctionem Græci περίοδον, nos ambitum, circuitum, comprehenſionem, continuatio-

nuatio.

nuationem, circumſcriptionem dicimus. Quæ nomina dat Periodo M. Tullius in libro de perfecto oratore. quod etiam recitat Quinctilianus. Et quoniã tam in diſtinctione finali, quàm in Periodo, interrogatio etiam, aut affectus quiſpiam eſſe poteſt, ut indignatio, admiratio, commiſeratio, & huiuſmodi · uariis id diſtinctionibus oſtendemus, puncto ſcilicet ad imam litteram, ſupra poſita linea · ſi interrogatio fuerit, retorta · ſi affectus, recta. Et tam finalis diſtinctio, quàm Periodus, poteſt & vnum, & plura inciſa, & membra comprehendere · quæ Græci κόμματα & κῶλα nominant. Sed, ut quod dicimus · manifeſtius appareat exemplis · non nullas periodos ex M. Tullio, Virgilioq. ſubiungamus,

Ego, omni officio, ac potius pietate erga te, ceteris ſatifacio omnibus · mihi ipſe nunquam ſatisfacio · Tanta enim magnitudo eſt tuorum erga me meritorum · ut quoniam tu, niſi perfecta re, de me non conqueſti · ego, quia non idem in tua cauſſa efficio · uitam mihi eſſe acerbam putem :–

Vides hic poſt ego, poſt officio, poſt te, mediam diſtinctionem ad imam litterã, quia ſtructura orationis omnino imperfecta eſt. poſt omnibus autẽ, ſubdiſtinctionem, quia licet ſtructura orationis quo ad ſatisfacio præcedens uerbum · perfecta ſit · (habet enim caſus ſuos omnes) tamen, quia ſenſus adhuc pẽdet propter dictionem ceteris, diſtinximus ad ſummã litterã · poſt autem ſatisfacio, diſtinctionẽ ad mediam litteram, id eſt ſimplex punctũ. eſt enim ita perfecta ſententia, ut poſſis quieſcere, ſi placeat. Sed quia Cicero adiungit, quãobrem ſibi nunquã poſſit ſatisfacere conferendis in Lentulum officiis. propterea diſtinximus ad mediã litteram diſtinctione finali · Rurſus poſt meritorũ, uides punctum ad ſummum litteræ · poſt tu, ad imũ. item poſt re, & conquieſti, ad ſummũ · poſt ego, ad imum. poſt efficio, ad ſummũ, iiſdem, quas ſupra diximus, rationibus.

tionibus. Poſtremo, poſt putem, uides periodū. nã ſen tentia abſoluta eſt· & quod ſequitur, diuerſum a ſupe rioribus. Sed iã diſtinguamus aliquot Virgil. carmina,

Arma, virumq. cano· Troiæ qui primus ab oris,
Italiam, fato profugus, Lauinia uenit
Litora. multum ille & terris iactatus, & alto,
Vi ſuperum, & ſæuæ memorem Iunonis ob iram,
Multa quoque & bello paſſus, dum conderet urbem,
Inferretq. deos Latio. Genus unde latinum,
Albamq. patres, atque altæ mœnia Romæ:-

Vides vbicunq. media diſtinctione diſtinximus ſtru cturã omnino eſſe imperfectam, ubi uero ſubdiſtinctio ne, ſententiã nõ eſſe perfectã, ſed ſtructurã. vbi diſtin ctione ad mediã litterã, & ſtructurã, & ſententiã eſſe perfectã. ſed quia aliquid adiungitur ſuperiori ſenten tiæ, ſimplici pũcto diſtinximus. Poſtremo aut periodũ poſuimus· quia trãſit poeta in aliam periodũ, quæ eſt,

Muſa mihi cauſſas memora, quo numine læſo·
Quidve dolens Regina deum, tot voluere caſus,
Inſignem pietate uirum, tot adire labores
Impulerit. Tantæ ne animis cæleſtibus iræ?

Vides poſt memora, & læſo, ſubdiſtinctiones duas ad ſummum litteræ, pendente ſenſu. Poſt deum autẽ, poſt caſus, poſt virũ, tres medias diſtinctiones ad imũ litteræ quia ne ſtructura quidem perfecta eſt, nedum ſenſus. poſt uero impulerit, punctũ ad medium extre mæ litteræ, quia & ſtructura, & ſentẽtia perfecta eſt. nam licet ſubiungatur epiphonẽma, Tantæne animis cæleſtibus iræ? tamen abſque eo perfecta ſentẽtia eſt. poſtremo poſt iræ eſt periodus· quia quod ſequitur, eſt principium alterius periodi.

Hæc nos de Poſituris. Sed quia non niſi prodeſſe cupimus, quidquid ex latinis auctoribus de diſtinctio nibus habere poterimus, ſubiungemus. vt ſi nos nõ pla cuerimus, ſibi quiſq; ex ipſis eligat quẽ ſequatur, aut aliũ quærat, qui ſatisfaciat magis, ſiquis eſt alius, qui

de

de diſtinctionibus meliora ſcripſerit. Nos quæ potuimus, dedimus : meliora daturi, ſi habuiſſemus.

DONATVS.

Tres ſunt poſituræ, uel diſtinctiones, quas θέσεις Grçci uocant. Diſtinctio, Subdiſtinctio, Media diſtinctio. Diſtinctio, eſt ubi finitur plena ſententia. Huius punctum ad ſummã litteram ponimus. Subdiſtinctio eſt ubi non multum ſupereſt de ſententia · quod tamẽ neceſſario ſeparatim mox inferendum ſit. huius punctum ad imam litteram ponimus. Media, eſt ubi fere tantum de ſententia ſupereſt, quantum iam diximus · cum tamen reſpirandum eſt · Huius punctum ad mediam litteram ponimus. In lectione, tota ſententia periodus dicitur. cuius partes ſunt, cola, & commata.

SERGIVS.

Dicta diſtinctio eſt uel poſitura · quòd poſitum punctum diſtinguit noſtram orationem. Et, cum diſtinctio ſpecies ſit poſituræ · tamen abuſiue pro ipſa poſitura, hoc eſt pro ipſo genere diſtinctionem habemus. Nam cum ſit codex emendatus dictinctione · media diſtinctione · & ſubdiſtinctione. dicitur tamen codex eſſe diſtinctus. Igitur diſtinctio, eſt punctũ appoſitum ad caput litteræ plenæ ſententiæ. Subdiſtinctio, eſt punctum appoſitum ad imam partem ſemiplenæ orationis. Media diſtinctio, punctum appoſitum mediæ ſententiæ ſuſpenſæ, propter reſpirationem. Sciendum eſt quòd in lectione textus unius ſenſus, periodos nominatur · ut eſt · Nihil tibi profuit nocturnum præſidium palatii · nihil urbis uigiliæ · nihil timor populi · nihil concurſus omnium bonorum · &c : – Cola autem, & commata, eiuſdem orationis ſingulæ partes eſſe noſcuntur. Verum meminerimus in proſa oratione cola, & commata idem eſſe · & unum ſignificare · in uerſu uero, aliud, & diuerſum. Nam, ubi duo liberi pedes ſunt, colon dicitur, ut apud Horatium · Terruit urbem. Comma uero quando poſt duos pedes,

vel post tres pedes sequitur syllaba· quæ partem terminat orationis· vt in primo versu Aeneidos· Arma, virumq cano. Item, Arma, virumq· cano Troiæ.

FORTVNATIANVS.

Distinctio, est temporis, & sensus finitio. Subdistinctio, est nec temporis, nec sensus finitio. Mora, est requies animi: – Inter distinctionem, & subdistinctionem, & moram, hoc interest. quòd distinctio, perfectum sensum declarat· subdistinctio inferri aliquid significat. Mora reficit lectorem· simulq. sensibus lumen accommodat.

DIOMEDES.

Lectioni posituras accedere, uel distictiones oportet, quas Græci θέσεις uocant, quæ inter legendũ dant copiam spiritus reficiendi ne continuatione deficiat. Hæ tres sunt, Distinctio· Subdistinctio· Media distinctio· siue Mora· uel, ut quibusdam videtur· submedia. Quarum diuersitas, tribus punctis, diuerso loco positis indicatur.

Distinctio quidem, est appositio puncti finiti sensus uel pendẽtis mora· quæ locis ponitur tribus. Summo· cum sensum terminat· & uocatur finalis a nobis· a Græcis τελεία· Medio· cum respirandi spatiũ legenti dat· & dicitur media Græce μέση. Imo. cũ lectionis interrupto tenore· aliud adhuc illatura suspendit. & vocatur a Græcis ὑποστιγμή· a nobis subdistinctio.

Distinctio, est silentii nota cum sensu terminata: vbi est liberum cessare: prolixumq. ita, ut neuter sui indigeat. ut est· Numina nulla premunt mortali urgemur ab hoste. & est huius nota· punctũ supra uersum ad caput litteræ positum. Distnguere aũt oportet ante similitudines, quas Græci παροβολάς uocant, & ante redditas, quas ἀνταποδόσεις. Et si quando a persona ad personam transitus fuerit factus. Et ante Autẽ coniunctionem, siquidem, non ex abundanti ponitur. Et ante casum uocatiuum. Et ante Sed, & ante Quoniã, & ante

Tunc,

Tunc, cessante reddita, sed præpositis superioribus. Et ante interrogatiua. vt, Quis deus hanc musæ, quis nobis extũdit artem, Vnde noua ingressus hominum experientia cœpit? Hic enim oportet distinguere, sic inferre. Pastor Aristæus fugiens Peneia tempe. Et post interrogatiua. ut, Musa mihi caussas memora.

Subdistinctio, est silentii nota legitimi, quia pronuntiationis terminus, sensu manente, ita suspenditur, ut statim id, quod sequitur succedere debeat. Huius autem est punctum sub uersu positum, vt, Me duce Dardanius Spartam oppugnauit adulter. Aut ego tela dedi, fouive cupidine bella. Non enim similiter ut in distinctione, silentium interpositum tacere permittit. ut est illud, Et si fata deum, si mens non leua fuisset, Impulerat ferro argolicas fœdare latebras.

Media distinctio, siue mora, est leuis in continuatione sensuum interposita discretio legitimæ distinctionis, subdistinctionisq. medium obtinens locum. ita, ut nec perfecta in totum, nec omissa uideatur. sed significatione immorandi alterius desideret, principium sensus. & hoc solũmodo seruat officium, vt legentis sensum, breuissima respiratione refoueat, & nutriat. Sic enim pronuntiando reticere quis debet. quia spiritus ipse quadam defectione mutatur, ut deinde resumatur. ut est.

Vt belli signum Laurenti Turnus ab arce
Extulit. & rauco strepuerunt cornua cantu.
Vtq. acreis concussit equos utq. impulit arma.

Extemplo turbati animi. Multę enim caussæ sunt mediæ huius lectionis. Primum ne confundantur, quæ δίκωλα & τρίκωλα ponuntur. Deinde, ut actus uerborum emineat, & luceat. qui ex aliquo moueatur affectu, vel indignatione, uel miseratione collata, uel certe, cum quadam arctatione sermonis. quæ ἐμφατικῶς a poetis congeruntur. Siquis itaque sine media spiritus suspensione pronuntiauerit, ut est,

Aut hoc inclusi ligno occultantur Achiui ·
Aut hæc in nostros fabricata est machina muros.
Aut aliquis latet error·equo ne credite Teucri. cõfunditur ratio compositionis in generali nomine ligni, machinæ, equi. Item, Lectumq. iugalem·quo perii· super imponas·minus apertum est. Subdistinguendum enim pro uoluntate dicentis. Hoc enim uoluit intelligi Dido, non esse iugalem·quo perierat. Immorandũ est ergo·& respirandũ post iugalem, & sic inferendum cum ὑποκρίσεως affectu·quo perii. In lectiõe plena sentẽtia periodos dicitur. Cuius partes sunt commata & cola.

Potuissẽ, q̃d Græci quoq. tradiderint de distinctionibus, subiũgere. sed quia nimis longũ fuisset p̃termisi.

Sed iam receptui canamus. Si prius illud monuerimus. multa in his lucubrationibus nostris, quæ in Terentiano, & aliis quibusdam adeo mendosa erant · ut uix corrigi posse uiderentur·nos non sine summa difficultate emendasse. Vestrum autem est studiosi, ut ea cura hæc nostra legatis, qua nos composuimus. nam vt vtar verbis Terentiani,

Sed labor uobis ferendus in legendo est maximus.
Non enim cursim, aut remisse tam minuta acumina
Adsequi quicunque poterit· sed morosa intentio
Tam legentis debet esse, quàm fuit nobis quoque,
Qui laborem prouocando, perdomando tædium,
Forsitan nec lecta multis e latẽbris scalpsimus,
Ardui laudem expetentes, non fauorem ex obuiis.

Videbor enim mihi quàm maximum lucrum fecisse, si intellexero hisce lucubrationibus nostris vos profecisse: nam nulla re alia venimus ad scribendũ, quàm ut prodessemus. Quòd si quid forte uitii in his libris inter plurima nec protrita uulgo, nec indigna cognitu inueneritis, succurrat uobis Horatianum illud,

Verum ubi multa nitent in carmine non ego paucis
Offendar maculis, quas aut incuria fudit,
Aut humana parum cauit natura. Valete.

QVÆ

QVAE CONTINENTVR HIS QVATTVOR LIBRIS.

IN PRIMO LIBRO HABENTVR PRAECIPVA HAEC.

IN SECVNDO VERO, HAEC.

IN TERTIO, HAEC.

IN QVARTO, HAEC.

FINIS.

